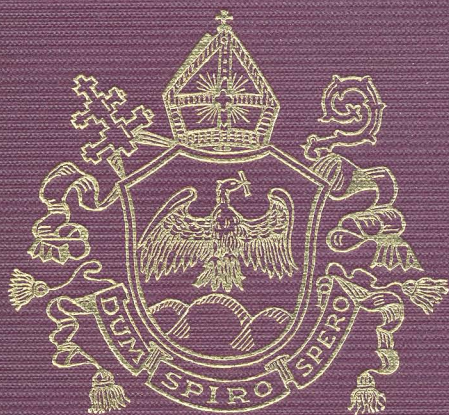

PROHÁSZKA OTTOKÁR
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

GYŰJTEMÉNYES DISZKIADÁS

PROHÁSZKA OTTOKÁR
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

SCHÜTZ ANTAL

VI. KÖTET.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

PROHÁSZKA OTTOKÁR

ELMÉLKEDÉSEK

AZ EVANGÉLIUMRÓL

I.

A Szociális Missziótársulat tulajdona.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

ÖTÖDIK KIADÁS.

Fenntartunk minden jogot, a fordítás jogát is.

Copyright by Stephaneum Budapest.

Nihil obstat. Nr. 2208. *Dr. Theophilus Korda*, censorum praeses.
Imprimatur. Strigoni, die 23. Julii 1928. *Dr. Julius Walter*, vic. cap.

Kiadja a Szent István-Társulat.

STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R. T.
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. sz. — Nyomdalgazdátó: Kohl Ferenc.

BEVEZETÉS.

Prohászka az *elmélkedés embere* volt. A mélységes lelki csendnek és az Istenben való elmerülésnek medencéibe gyülemlettek meg nap-nap után a kegyelemnek és buzgóságnak ama forrásvizei, melyekkel annyi lelket és a magyar életnek annyi területét folyton megtermékenyítette és üdeségben tartotta. Amit mint a Germanicum növendéke megtanult (I. Utak és állomások, Ö. M. XVI. 178. kk. ll.), az második természetévé vált: rendszeres, legalább félórás — idővel hét-három óra is lett belőle — elmélkedéssel kezdi a napot. Az elmélkedés ajánlása mindig lendületet adott tollának (I. Magasságok felé, Ö. M. VIII. 259. kk. ll.) és szárnyakat papnevelői tevékenységének.

Tizenkét évi esztergomi spirituálissága alatt fáradhatatlan volt az elmélkedés tanításában. Nap-nap mellett adta a «puncta»-t, melyeknek híre, mint az örökmécses világa az éj homályán át kiszüremkezik a vidékre, már akkor messze elhatott a haza ifjú levitái körében. Főleg ennek az elmélkedés-mesteri tevékenységnek irodalmi leszűrődése az «ElméLKedések az evangéliumról», ma egyike a legelterjedtebb és leghasználtabb magyar könyveknek, mely alighanem hivatva van Prohászka nevét legmesszebb kivinni a haza határain kívül és megőrizni a jelen nemzedéken túl.

Mi ad az ElméLKedéseknek ilyen kiváló értéket és biztosít nekik annyira különleges helyet a lelki irodalomban? Úgy tetszik, főleg három mozzanat.

P. Pourrat La spiritualité chrétienne című (eddig három kötetes) munkájában fölpanaszolja, hogy mindeideig nincs igazi aszketikánk *világi hívők számára*. A klasszikus művek vagy szerzeteseknek vannak szánva,

vagy pedig, mint a Filothea is, a kolostori élet «rövidített» kiadását iparkodnak a világi hívekbe átplántálni. Ha Pourrat ismerné az Elmélkedéseket, másként ír. Itt megtalálta volna a világi híveknek való klasszikus aszketikát, mely tapodtat sem enged a régi katolikus aszketikai ideálból s mindamellett egyetemesebb, közvetlenebb, életszerűbb, mint a fogadalmas állapotban élőknek szánt művek. Az élet vásári forgatagában élő politikus és katona, a nyugós munkában görnyedő hivatalnok és kalmár számára itt biztos irányítással és biztató távlatokkal nyílnak meg a Krisztus-követés útjai, akárcsak a pap vagy szerzetes számára.

Aki elmélyed az Elmélkedésekbe, lassan arra a mélységes meggyőződésre jut, hogy Krisztus tökéletes követése végett nem kell kibujdosnia ebből a világból, s nem kell otthagynia életpályáját, főként pedig — s ebben látom az Elmélkedések másik sajátos értékét — nem kell megtagadnia a természetnek és kultúrának amaz értékeleit, melyeket az európai emberiség négyszázéves keserves vajúdasban helytállóknak talált. Prohászka miként egész életében és élete egész művében, úgy itt sem töri össze a természetnek, az életnek, a művészetnek nemesebb értékeit, hogy azok romjain építsen természetfölötti életet, hanem a teljesen megszentült lélek szuverén biztonságával mindezeket az értékeket megkereszteli és rákényszeríti, hogy a Krisztus-követésnek váljanak engedelmes szolgálivá. Mindamellett a hit világosságától teljesen átjárt lélek realizmusával az eredeti bűn sötét háttéréből nézi és ismeri az emberi szívnek és életnek minden gyengéit, a szenvedélyek valamennyi útvesztőit, a vágyak összes szirtjeit, a modern életnek minden laposságát és hazugságát, s valami döbbenetes konkrétsággal és határozottsággal vezet rá, hogy «hoc genus non eicitur nisi in oratione et ieiunio». Így azután *hódító szinthezisé*t adja a soha idejét nem muló régi, kemény veretű, önmegtagadó aszketikának és a való értékeket igenlő, e világban Isten országát diadalmas optimizmussal építő világfölnyességnek, mely Prohászka későbbi műveiben is páratlan

gazdagsággal és elragadó erővel buzog és eligazít minden lelki nehézségben, belevilágít a szív minden zugába és az örök csillagok alá állítja a modern élet minden megmozdulását.

Ezáltal az Elmélkedések a Krisztusért vivódó modern lélek mentorává válnak. Sokan vannak úgy, mint az a svájci pap, aki Prohászka nevének hallatára előhúzta az Elmélkedések egy egészen elnyűtt német példányát és azt mondta: «Ebből élek».

Még egyet: sok évvel ezelőtt Prohászka egy fiatal papnak, aki elmélkedési könyvet kért tőle, azt mondta többek között: «Az elmélkedés művészet; azt nem lehet megtanulni, abba bele kell találni». Ehhez a művészethez Prohászka értett, mint alig valaki! Amit egy zseniális gondolkodó, fáradhatatlan szamaritánus, ősi buzgóságú és látókörű apostol, nagyszabású lelki-vezető, misztikus tűzű imádkozó és Isten-áldotta alkotó tehetség a katholikumból mélységes hitének soha el nem boruló fényében megélt, az az Elmélkedésekben tökéletes harmóniájú dalba szövődött; dalba, melynek minden egyes akkordjából tisztán kicsendül a vezérhang: a Krisztusból való élet fensőbbiséges ereje és boldogsága, s a 465 canzone együtt aztán az evangélium szerinti katolikus életnek hatalmas cantico-jává fokozódik, mely okulást és egyben erőt és vigaszt bűvöl a lélekbe.

Mert hát Prohászka nem akar tanítani olyant, amit nem lehet tanítani; hanem páratlan plasztikai tehetségével megcsinálja azt előttünk; végig csinálja minden helyzetben és minden variációban, és akiben csak kevés jóakarat és fogékonyság is van, hova-tovább utána csinálja. Így lett ő a mi imádságos életünknek is protagonistes-e.

Az *Élő vizek forrása* ugyanezeket a kiválóságokat sajátos változatban mutatja be. Körülbelül úgy viszonylik az Elmélkedések-hez, mint Platon legérettebb dialógusai a virágkorbeliékhöz, mint Faust második részének legjobb darabjai az első részhez. Itt egy le-
szűrődött és sűrített misztikai bölcseség szól klasszikai

VIII

BEVEZETÉS

érettségre emelkedett egyszerűségben és erőben. Az Élő vizek szerzője, lap-lap után látni, ennek a földi életnek minden vonatkozását teljesen átjárta az evangélium szellemével, és eljutott a bölcseségnek arra a magasslatára, mikor a gondolatok, élmények és érzések beláthatatlan tarka sokasága egy gondolatnak, egy élménynek tiszta egységébe olvad, hogy onnan mint szüzi és mégis termékeny erőcentrumából folyton előtörjön fogyhatatlan gazdagságban, — mint a színek tarka világa betér a fehér napfény egységébe, hogy onnan folyton a szivárvány színgazdagságával bontakozzék ki.

Budapest, 1928 július 16.

Schütz Antal

TARTALOM.

	Oldal
<i>Bevezetés</i>	V
<i>Előszó</i>	1

I. Advent.

1. Mi az advent?	7	26. «Ki vagy te?»	42
2. Az advent homálya	8	27. S ki vagyok én?	43
3. Az advent Krisztus- várás	9	28. Az eredeti bűn... ..	44
4. Adventi erőszak	11	29. A diadalmas Asszony	45
5. Adventi program	12	30. Közeledik a mennyek országának újjáalakí- tója	46
6. Az advent várakozás- teljes, sejtelmes idő	14	31. Elközelgett az Isten országa a szeplőtelen Szűzben	47
7. Isten-keresésem szen- vedélyei	15	32. A Szent Szűz egyéni- sége	48
8. Az Úr ígéje Jánoshoz	17	33. A Szent Szűz pszicho- lógiaja... ..	50
9. A puszta embere	18	34. A Szent Szűz arca	52
10. Tartsatok bűnbánatot	18	35. Az érintetlen szépség	54
11. Gyakori gyónás	20	36. Szűz Mária páratlan szeplőtlenisége	55
12. A bűnbánat magába- térés	21	37. Hogy szereti Isten a Szent Szűzet?	56
13. Az Isten országa	23	38. Immaculata... ..	57
14. Az «ország» Úra	24	39. A «nagy jel» az égen	59
15. Az Isten országa ben- nünk	25	40. «Lábai alatt a hold»	59
16. Az Isten országa a vi- lágban... ..	27	41. A nagy jel az égen az asszony	60
17. A bennünk való menny- ország további kifej- lődést sürget... ..	28	42. A szeplőtelen foganta- tás kihatásai... ..	61
18. Előkelő, adventjáró szerénység	30	43. Gyümölcsoltó Boldog- asszony	62
19. «Viperák fajzati»	31	44. «Küldeték Istentől» (Luk. 1, 26)	64
20. A modern lélek útjai Istenhez	33	45. «Üdvözlégy malasztal teljes»	65
21. Mester mit cseleked- jünk?	35	46. Mária foganása... ..	65
22. Az erős Isten	37	47. Credo	66
23. Bűn-megváltás	38	48. Jézus lelke	68
24. Keresztelő szent János	40		
25. Prófétai lelkek	41		

	Oldal		Oldal
49. Jézus lelkének mély- sége	69	52. Sárlos Boldogasszony	73
50. Jézus első imádója a Szent Szűz	70	53. Mária és Erzsébet ...	74
51. Jézus lelke a vallásos lélek mintaképe	71	54. Magnificat	75
		55. Szent József nyomában	76
		56. A várandós Szűz... ..	76

II. Karácsony.

57. Az Úr Jézus jövetele	78	70. Az Isten, a Szent Szűz s Jézus lelkének ka- rácsonya... ..	92
58. A betlehemi barlang- ban	78	71. Pásztorok éjtszakája	93
59. A Szent Szűz kará- csony-estéje... ..	79	72. «S ez lesz nektek a jel»	94
60. Három visszapillan- tás a szentéjbe	81	73. Miért hívja a pász- torokat?... ..	94
61. Kilátások a barlang szájából	82	74. Az angyali ének ...	96
62. A Szent Szűz bölcső- dala	83	75. Mi által leszek bol- dog?	97
63. Betlehem	83	76. «Jesu, gaudium Ange- lorum!»	98
64. A Szent Szűz és a gyermek... ..	86	77. A pásztorok hódolata	99
65. A karácsonyjéj ke- rubja... ..	87	78. Szent István vértanú napjára	99
66. Jézusnak földre-lépése	88	79. Az első diakonus ...	101
67. Jézus lelkének főin- dulatai	89	80. Evangélista szent Já- nos ünnepe	101
68. Jézus hármas szere- tete	90	81. A legnemesebb imád- ság a hála imája ...	102
69. Jézus lelkének élete	91	82. Adjunk szívből hálát az Úrnak	103
		83. Újév	105

III. Jézus gyermekkora.

84. Kiskarácsony	107	93. Az agg Simeon ...	118
85. Jézus nevenapja ...	107	94. Mi az áldozat?	121
86. Jézus szent neve ha- talam	109	95. Háromkirályok csil- laga... ..	122
87. Jézus neve hitem, reményem, szerete- tem... ..	110	96. «Láttuk csillagát napkeleten» (Máté 2, 2)	123
88. Jézus, a leghatalma- sabb és legszebb név	111	97. Jeruzsálem előtt el- tűnik a csillag	124
89. A gyermek Jézus és a gyermekek iránti szeretet... ..	113	98. A mágusok és Heró- des	125
90. Gyertyaszentelő Bol- dogasszony áldozata	114	99. Bujdosó hit	126
91. Purificatio et oblatio	116	100. A mágusok hódolata	127
92. Gyertyaszentelő — tulajdonkép pedig Szűzszentelő	117	101. A mágusok ajándékai	128
		102. Missziók	129
		103. Vízkereszt, az egyház katholicitásának ün- nepe	130

TARTALOM

XI

	Oldal		Oldal
104. Aprószentek	131	109. A szentcsalád	137
105. Gondviselés és igye- kezet	132	110. Éljük mint a nagy családatya gyerme- kei	139
106. A tizenkétéves Jézus a templomban... ..	133	111. Jézus rejtett élete Názáretben	140
107. Jézust keresi Anyja	134	112. «Ecce fidelis servus»	141
108. A názareti ház szel- leme	136	113. Az ember munkája	141

IV. Jézus nyilvános működése : előzmények.

114. Krisztus, hitem kút- fője	144	117. Jézus bőjtől a pusz- tában	149
115. Jézus megkeresztel- kedése	145	118. A világ kísértése... ..	150
116. Teljesíteni minden igazságot!	147	119. A bálvány-imádás kísértése	151
		120. Krisztusi hivatás... ..	152
		121. A kánai menyegzőn	153

V. Az első húsvéttil a másodikig.

122. Nikodémus : ter- mészetfölötti pszi- chológia	154	131. Jézus meggyógyítja Péter napát	166
123. A szép lélek kiala- kulása	155	132. Miért keresik mind- nyájan Jézust?	167
124. Szentlélek-járás	157	133. A hajóról való ta- nítás	169
125. Így szerette Isten a világot	157	134. «Vidd a mélyre»... ..	170
126. Jákob kútjánál	159	135. A halfogás... ..	172
127. A kafarnaumi «ki- rályi ember» lelkülete	161	136. Jézus megtisztít egy poklost... ..	173
128. Apostoli hit	163	137. Az inaszakadt	174
129. Az első apostolok hívása	164	138. Máté, a vámos	175
130. Jézus tanító ereje	165	139. Jézus a vámosok kö- zött... ..	176
		140. Betű és szellem	177

VI. A második húsvéttil a harmadikig.

141. A Betsaida-tavi be- teg	180	147. Ti vagytok a föld sava és a világ vilá- gossága... ..	189
142. Imádságos lélekkel keresni az Istent	181	148. Jézus nem fölbon- tani, hanem teljesí- teni jött a törvényt	190
143. Kontempláló, imád- kozó lélek	183	149. A törvényteljesítő nyomában	191
144. Az apostolok kivá- lasztása... ..	184	150. Nem haragudni!	193
145. A nyolc boldogság	185	151. «Ne paráználkodjál»	194
146. «Boldogok, kik ül- dözést szenvednek az igazságért»	187	152. Uram, tiszta szívet teremts belém!	195

XII

TARTALOM

	Oldal		Oldal
153. Krisztusi lélek ...	197	175. A konkolyhintő ...	226
154. Szent rejtekben ...	199	176. A mustármag ...	227
155. Ne szemre, hanem lélekkel! ...	199	177. A kovász ...	228
156. Csendes művészek ...	200	178. A drágagyöngy ...	229
157. A Miatyánk ...	201	179. A Krisztus-követéshez tettrekész, egész ember kell... ..	231
158. A lelki emberről ...	204	180. Viharban a tengeren ...	232
159. Szent igénytelenség ...	205	181. A két ördögös a gerazénusok földjén ...	233
160. A fölényes jóindulatról ...	206	182. Jairus leánya ...	235
161. A mi vezérünk és mesterünk ...	208	183. A vér folyásos aszszony ...	236
162. A keskeny út ...	209	184. «Ki illetett engem?» ...	238
163. Hamis próféták, rossz fák ...	210	185. A názáreti zsinagógában ...	238
164. Krisztus kegyelmében kell élni ...	211	186. Bizalom a Szentlélekben ...	239
165. A kafarnaumi szá zadossal ...	212	187. A két félelem ...	240
166. Poklos-tisztulás, lélek-tisztulás ...	214	188. «Fegyvert hoztam» ...	242
167. A naimi ifjú föltámasztása ...	215	189. János fővétele... ..	242
168. Ker. sz. János Jézushoz küldi tanítványait ...	217	190. Magányban Istennel ...	243
169. Jézus példája a megtestesült evangélium ...	218	191. Ötezer ember a pusztában Jézussal ...	245
170. Ker. szent János az elvek hőse és apostola ...	219	192. Jézus a tengeren jár ...	246
171. Ker. sz. János Isten prófétája és követe ...	221	193. Krisztus megigéri az Oltáriszentséget Kafarnaumban ...	248
172. Magdolna Jézus lábainál ...	222	194. «Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá» (Ján. 6, 51) ...	249
173. A hivatás elszántsága ...	223	195. Az eucharisztia elevenítő szellem... ..	250
174. A magvető ...	224	196. «Aki eszik engem, ő is él énérettem» (Ján. 6, 58) ...	251

VII. A harmadik húsvétól a negyedikig.

197. Szívünk világa ...	252	szentegyházamat» (Máté 16, 18) ...	259
198. A kananeai asszony ...	253	204. Krisztus követése... ..	261
199. Effeta!... ..	254	205. A lélek értéke ...	262
200. Világossággal kell legyőzni a sötét lelket ...	255	206. «Mit használ az embernek ...» ...	263
201. Péter tanúsága Krisztusról ...	257	207. A lélek titokzatos valósága ...	265
202. «E kőszálon fogom építeni anyaszentegyházamat» ...	258	208. Urunk színe-változása... ..	267
203. «Építeni fogom anyaszentegyházamat» ...	258	209. A táborhegyi imádkozás ...	268

TARTALOM

XIII

	Oldal		Oldal
210. A Táborhegy lábánál	269	240. A jó pásztor...	305
211. Buzgó papokat!	270	241. A tékozló fiú világgá	307
212. Tisztult, fölényes lelket!	271	242. A tékozló fiú haza- térése	308
213. Gyermeki lelkület	273	243. Az okos sáfár	310
214. Mint a kisdedek	273	244. A hű szolga	311
215. Az őrzőangyal	275	245. Nem lehet két úrnak szolgálni	312
216. Az adósságunkat el- engedő irgalom	276	246. A dúsgazdag és nyo- morult Lázár	313
217. Az álnok szolga	278	247. A pokol	315
218. Munkások az Őr- aratásába	279	248. A változhatatlan öröklét színe előtt	316
219. «Szeresd a te Őr- adat... és felebarát- odat»	280	249. Remélni igen, vak- merően bizakodni soha	317
220. Szeressed Őradat Is- tenedet!	282	250. Lázár föltámasztása	318
221. Márta és Mária	283	251. Lázár sírjánál	320
222. A házasságtörő asz- zony	284	252. A tíz poklos	321
223. Krisztus önbizony- sága	285	253. Hála	322
224. A vakonszületett	286	254. Hálaadás a szent- gyónás után	323
225. Istenies munka	288	255. A kemény bíró és az állhatatosan kö- nyörgő özvegyasz- zony	324
226. A hetvenkettő öröme	289	256. A farizeus és a vá- mos imádsága	325
227. Lumen Christi	290	257. A keresztény házas- ság	326
228. «Jőjjetek hozzám mindnyájan»	291	258. A szűzesség	328
229. Jézus nevében imád- kozni!	292	259. Jézus és a gyermekek	329
230. Uram, taníts minket imádkozni!	293	260. Devóció	330
231. Torz és tiszta lel- kület	294	261. A gazdag ifjú	331
232. A lélek igazi nyu- galma	295	262. «Ime, mi mindent elhagytunk»	333
233. Kész és éber lélek- kel!	296	263. A szőlőműveseket fo- gadó családos ember	334
234. Halálra készen!	297	264. Krisztusi szolgák	336
235. Bűnösségem	298	265. A Zebedeus-fiak	337
236. Az Isten s az ember szerepe a bűnben	299	266. A jerikói vak	338
237. Több út, egy cél	300	267. Zakeus, a vámos	339
238. Jézus a farizeusnál ebédel	302	268. A tíz gira	341
239. A nagyvacsorát szer- ző ember	303	269. Mária kenete	342
		A kiadó jegyzetei	345

Midőn e könyvet a világ útjaira bocsátom, Jézus szándékait osztom, aki mondotta: «azért jöttem, hogy életük legyen és bővebben legyen»; én is azért jövök, hogy a lelkeket a krisztusi élet kifejlesztésében segítsem.

Két világ környékez minket, természet s kegyelem, s mindkettőből élünk. A természet nagy tény; csillagai, erdői, óceánjai, pálmái, fűszálai titokzatos, szép valóságok. Titokzatosak, mert telítve vannak gondolattal; szépek, mert a rithmus ünnepelel színeikben, vonalaikban; sőt fölényeseknek is mondhatnám, mert végre is elemezhetlen valóságnak adatai. Elém állnak, imponálnak, lelkembe nyúlnak s belém öntik tartalmukat. Édes formáikon stilizálódik belső világom; néma zenéjüktől tanul énekelni lelkem, s valamint ez az erdős, csillagos s hullámos világ, ez a szuverén megtestesülése az isteni gondolatnak fölemel s nevel engem: úgy elem lép a szellemi világ is ugyancsak telítve gondolattal, szépséggel és fölénnel. Ott is vannak csillagok, holdak és napok, hegyek és óceánok, sasok és sirályok; ott is van gazdagság s bőség típusokban és alakokban; ott is van magasság és mélység, fölség és szépség, fény és sötétség; ott is van kifogyhatatlan termékenység s virágzás erőben s ifjúságban. Ott épül ki tudomány, művészet és ipar, társadalmi, gazdasági, politikai élet; de mindenekfölött ott nyílnak meg az Isten országának távlatai, ahol az Isten már nemcsak teremt s alakít, hanem ahová ő maga áll bele, s emberi gondolatban, érzésben, örömben s szenvedésben, vágyban s imában, könnyben s mosolyban, életben s halálban stilizálja s alakítja páratlan minta szerint a lelkeket. Ő Krisztus; művész s minta egyben; az ő páratlan kinyilatkoztatása s kiömlése pedig az evangélium. Boldogító földatunk e kinyilatkozást fölértetni, e kiömlést szívünkbe zární s az eszményképhez hozzáidomulni.

Ezt a nagy célt szolgálja könyvem; segítségére akar lenni a lelkeknek, hogy a krisztusi életet magukban kialakít-

hassák. Be akarja őket vezetni a krisztusi élet tartalmába, s ráképesíteni, hogy ők maguk hatolhassanak abba bele szívvel s kedéllyel, s kifeszített, fehér szárnyakon ráereszkedhessenek azokra a mélységekre, melyeket lét és élet, természet és kegyelem nyit. Ez a lélek világa ; mint ahogy a sas nem fél, hogy elmerül, mikor az ég mélységében úszik, hiszen erejének érzetétől ittas : úgy legyen a lélek, mikor az Istennek s belénk áradó erejének, a minket hívogató szeretetnek, a krisztusi élet heroikus sugallatainak, az örök, halhatatlan élet szenvedélyének öntudatára ébred s mélységeire ereszkedik. Félni nem félhet, hanem csak ujjonghat s élvezhet. Szabadítsuk föl ez élvezetre. Hisz ép az a baja, hogy a földi érzés, a kevélység s érzékiség szikláihoz van láncolva, s a vágyak viharja tépi keblét ; kívánja, keresi a jobbat ; keresi nyugalma, mely a lélek hazája, de nem találja. Rá kell segítenünk a hazavezető nyomra, az Isten nyomaira. Erre az útra utal Krisztus s biztat minket is ; evezze ki a mélyre — mondja — s kievezesse, ha jössz s követsz engem.

Krisztus maga az Isten emberi alakban, s nekem imádom és élveznem kell őt, őt és fölséges szépségét, lelkének mélységét, pszichéjének eredetiségét, szellemének őserjét, jellemének bűbáját s a belőle kiáradó életet. Ajkán függ lelkem ; ő az én orákulumom. Benne mint keretben magát Istent látom ; kezei közé hajtom le fejemet, s neki adom át szívemet. Ő lévén organuma az Istennek, ő majd stilizál s harmonizál engem. E hitre biztatok és e tette sürgetek mindenkit. Ne kutassuk mindenfelé a jobb s nemesebb élet forrásait, ne boncolgassuk a lét szimbolumait, hanem forduljunk Krisztushoz, s nézzük s szemléljük őt alázattal s szeretettel, s belénk szövődik majd képe s szelleme. Aki őt nézi, az megismeri Istent. E szemlélet ellenállhatatlanul vonz. Ahogy régen vonzott itt köztünk jártában vámosokat, bűnösöket, világias ifjakat, Pétereket, Magdolnákat, úgy vonz most is lelkeket. Erő árad ki belőle ; tekintete, szava, érintése az élet illetései voltak. Életet adni jött ; ereje volt hozzá. Gondolatot emberek is közöltek ; Sokrates, Plato, Plotin gondolkozó fejek voltak, de életet nem adtak a világnak. Árnyékok voltak, fényes árnyékok, de nem volt vérük, sem édes tejük. Krisztussal nem így vagyunk.

De hogy Krisztus elevenítő benyomásait bőségesen vehessük s lelkünk hasznára fordíthassuk, szükséges, hogy a kellő hangulattal, alkalmas lelki előkészülettel s a mellett komoly, szent munkára felgyürközve lépünk eléje ; e nélkül

csengő érc s pengő cimbalom az evangélium, s ereje nem érvényesül. A haladást és sikert a következő kellékek biztosítják :

a) Minél szorosabb kapcsolatba kell az Úrral lépünk, utána kell járnunk s őt keresnünk. Szólnunk kell hozzá s szólíttatnunk a természet s kegyelem meleg érdeklődésével, hogy aztán figyelmesen lessük magunkban feleleteit. Ehhez csend, béke, elmélyedés szükséges. Vonuljunk tehát félre a világtól s térjünk magunkba. Némelyiknek a templom, másnak az otthon, a kert, az erdő jó e célra. Az elmélkedés legjobb ideje a reggel, s elmélkedjünk térdenállva, ha erőlködés nélkül tehetjük. Lefekvés előtt olvassunk át egy-két pontot — ne többet — s azontúl ne foglalkozzunk semmi mással. Ha éjjel vagy reggel felebredünk, fordítsuk gondolatunkat mindjárt az elmélkedés tárgyára, s már öltözködés közben is foglalkozzunk vele.

b) Legfontosabb kellék a mély, föltétlen, térdenálló tisztelet az Úr iránt, melynek ábécéje a tiszta szív. Tisztult szívvel, bűneimet bánva kell az Úrhoz közelednem s gondoskodnom, hogy ne bántsa őt bennem semmi, ami szemeinek visszatetszik s kegyelmes leereszkedésének bármikép útját állná. Azért tehát folytonos gondom, hogy lelkem tisztuljon s a bánat fölkeltése által Isten benyomásaira alkalmasabb legyen. Azután pedig kérem őt, hívom őt imám kezdetén épügy, mint annak folyamán vagy bármikor napközben is, ha reá gondolok.

c) Nagy vággyal kell Istenhez közeledni. Úgy vagyok vele, mint aki telí szívvel s szomjas ajkkal szívja az életet ; mint aki igazi, ihletett művészettel átviszi magára, ami szépet, jót, nemeset észlel és lát. Szomjazza a több, a mélyebb életet a Bölcsesség könyvének szavai szerint : «Őhajtottam s értelem adatott nekem, és könyörögtem, s belém jött a bölcsesség lelke. És föllebb becsültem azt az országoknál s királyi székeknél, s a gazdagságot semminek tartottam ahhoz képest. Az egészség és szépség fölött szerettem azt, és eltökéltem világosság gyanánt tartani azt, mert elolthatatlan az ő világa» (7, 7).

d) Értelmi munkával kell az elmélkedésbe elmerülnöm s jól fölfognom s átértenem azt a képet, jelenetet, eseményt vagy mondatot, amelyről elmélkedem. Érdeklődéssel iparkodom belehatolni, s vonatkozásait s kapcsolatait szétszedni. Nézem, forgatom, összehasonlítom, más gondolatokkal kapcsolom össze, ellentétekkel illusztrálom, szóval belehatolok.

Például, mikor Krisztus szaváról elmélkedem, hogy «evezz ki a mélységre», elképzelem magamnak a kafarnaumi partot, melyről a hajót ellökik, a piszkos környezetet az ögyelgő néppel s állattal s a kéklő tengert; a part sekélyességét s a tenger mélységét, — a port ott, a tiszta, áttetsző levegőt itt; azt a sós, mély vizet s örvényeit, hol gyöngyök teremnek, s viharjait s a vágyat, mely az embert feléje viszi; elképzelem azt is, hogy itt evezni kell, s ilyen tengerjáró s evezőslégény vagyok én is, s Krisztus az én mélységem, gyöngyöm s csillagom. Mennyi vonatkozás van mindebben! Épígy kell szétszednem minden más jelenetet vagy történetet: Betlehemet, Názáretet, Golgotát. Ugyancsak így járok el Krisztus mondásaival; szétszedem, kibővitem, alkalmazom, földolgozom azokat. Föl-fölvetem Szent Ignác kitűnő elmélkedési módjának egyes kérdéseit: mit kell itt megfontolnom; mily gyakorlati igazság folyik ebből; mily indítókaim vannak erre, hogy azt tegyem, azt ne tegyem; mennyire illik hozzá, mennyire méltányos; mily hasznos, édes, könnyű és szükséges; mik voltak akadályaim eddig, mik lesznek eszközeim ezentúl. — Az igazság nekem óceán, s passzióval kívánok elmerülni benne.

e) Azt azonban csak érzéssel sikerül elérnem. Azért szívvel s nemcsak ésszel kell gondolkoznom s lépten-nyomon érzelmeket keltenem: hitet, reményt, bánatot, bizalmat, megnyugvást, bátorságot, harci kedvet, alázatot, odaadást, szeretetet. Hevülök, ragaszkodom, hódolok, tapadok, simulok, lendülök; így nyer a száraz gondolat vért, formát, erőt s lelket. A nehézkes, bár szükséges logikai műveleteket átjárja az eszmények világossága, mint a tavaszi napsugárban a smaragd-zöld fényesség a búkkerdőt; emeli a lelket. Mintha a tenger dagályát s apályát s a végtelennek lélekzését szemlélné s átélné a lélek: úgy magasztosul föl, hogy ismét megálázódjék; úgy vágyik, hogy ismét megpihenjen; kifeszíti szárnyait, mikor megcsapja a végtelenség árama, s ismét megnyugszik s eltelik mindezzel. Nem kételkedik abban, hogy az Isten szereti őt, s föltétlenül bízik, hogy fölismeri biztató útmutatásait. Tudja, hogy a mennyország kapuja neki is nyitva áll, s ő nem ül le a kapu előtt, hanem befut rajta s azon sem csodálkozik, hogy őt ott várták s szívesen fogadják, hisz oda való.

f) Azután szem előtt kell tartanom, hogy aki sokat markol, keveset fog, s e célból a szétszedett gondolatokból csak egyet szemelek ki, mellyel foglalkozom s lelki életemet

gazdagítom. Kérdezem magam, mi következik ebből meg abból rám nézve, nem egész lelki életemet, hanem annak egyes irányát, erényét, nehézségét, rossz vagy jó hajlamát tekintve, s azt külön gyúrom meg magamban. Itt a részletmunka a legfontosabb, s aki lelki világát ki akarja művelni, annak az egyes erényeket s azok részletes gyakorlását s épen úgy a hibák, bűnök s rosszra való hajlamok csalfa világát alaposan szét kell szednie s a jót részletekben kidolgoznia s a rosszat gyökérszálankint kitépnie.

g) Továbbá a kontemplációnál nem szabad horgonyt vetnem, hanem a gyakorlatra kell átmennem; tudom, hogy az Isten szelleme erős és tevékeny s az akció az ő legmélysegebb lényege. Tudom azt is, hogy ez a szellem a maga képére és hasonlatosságára alkot, s alkotása a lélekben nem teremtés, hanem alakítás: fejt, nyes, vág, simít, hajlít, tör, hevít, tisztít. Az isteni életnek bevezetése szent erőszakkal jár, s mindenkinek magának kell az önmegtagadásnak ez útjaira lépnie. Az ilyen igyekszik, fegyelmezi magát, megtagadja kényét, kitart lelki vigasztalanságában, elszenvedi pszichológiájának gyöngéit, bizvást halad lelki elsötétedéseken át, mert hisz, s mert már is megízlelte az édes, erős élet ízét, ki tud tartani megpróbáltatást s nem fél az Isten érintéseitől. Az ilyen lélek kezd reális lenni; szétszedi az öncsalódásnak fátyolát s folyton sürgeti magában a nemtelen ember áldozatait. Kitér magának kis gyakorlatokat s reflektálva eddigi útjaira s fejlődésének s csalódásainak fordulatjaira, egyre mélyebb, igazabb s erősebb lesz.

h) Amit pedig az elmélkedésben átértzett s amit magában jól föltett, azt átviszi köznapi életébe; apró röpmakkal figyelmezteti magát jó föltételeire, s röviden visszaemlékszik a reggeli imalelkületre, hogy összeszedje, irányítsa s komoly törekvésre serkentse magát.

Aki így dolgozza majd föl az elmélkedések anyagát, az szerencsésen kialakítja lelkében a természetfölötti világot, s hatalommá emeli magában az Istent s kegyelmét. Közel lesz hozzá az Űr, s érintéseit érzi. Hisz a lélek oly fogékony, s a világ érintéseit is érzi. Vesi a Tátra völgyeinek, a tenger, a bűvös alkony benyomásait; érinti a lelket a hegyeken előmlő esti harangszó s a gót dómokban elnyujtott misztikus vágy, a csengő némaság s az első virágfakadás a fölhantolt síron. Mennyivel mélyebb s csodásabb az Isten érintése, ki a lelket majd keményen kezeli, mint a művész a márványt, majd lágyan, mint az anya gyermekét. A kegyelmi rendben

az Isten érintése felülmulja az atyai, anyai, jegyesi szeretetnek örömeit, s tartalommal telíti a lelket, fénnel, mely Krisztus arcáról sugárzik, bizalommal, melyet az átélt Istenközelség közvetlensége önt belénk, s tetterős készséggel, mely nem kímél sem bálványokat, sem illuziókat, hanem egyet óhajt, egyet sürget : Istennel telt, Krisztushoz hasonló lelket.

Ami az anyagbeosztást illeti, lehetőleg iparkodtam az evangélium időrendjét követni, s nem osztottam be a hónapok napjai szerint a pontokat. Ezt mindenki maga tegye meg áhítata s szükségletei szerint. A könyv végére tűztem egyes ünnepekről vagy ájtatosságokról való elmélkedéseket, melyeknek máshol nem került helyük. Az elmélkedő ezeket is forgassa s alkalmasan szűrje be az egyházi év ünnepei közé. A szentáldozásról, Jézus szent Szívéről, a Szent Szűz egyes, az evangéliumban elő nem forduló ünnepeiről, a magyar szentekről, hamvazószerdáról, a megholtakról itt elegendő anyagot talál.

Művem végére pontos tartalom-jegyzéket tűztem, mely az elmélkedések tárgyát s sorát mutatja be. Aki tehát alkalmas elmélkedést keres, az a tartalom-jegyzéket forgassa.

A lélek nagy föladatainak szolgálatában indul meg e könyv ; adja Isten, hogy azokat sikerrel szolgálja.

I. Advent.

Mi az advent?

1. Beléptünk az egyházi évnek sajátosan vonzó és kedves szakába: az *adventbe*. Az advent négy vasárnapját megüljük szokott hévvel s azután ránk köszönt a szent vigilia, a legszentebb glóriás éjféli s a karácsony hárommisés ünnepe.

a) Mi ez az advent? ünnep; elmúlt idők emléke; régi korok létét, reményét, vágyát ünnepeljük benne. Antifónákat énekelünk, melyekben évezredek szenvedélyes fájdalma s reménye sír föl. Emlékezzünk prófétákról. Beleállunk a szent homályba, s letakarjuk lelkünket évezredek víziók fátyolával. S miért tesszük ezt? Hogy annál lángolóbban örvendezzünk azon, hogy íme, íme abból a múltból édes jelen lett. Elgondoljuk, hogy mennyi izzó vágy hasogatta az eget, míg kinyílt; de végre is kinyílt, s nekünk ez a fő; mennyi könny melegítette a földet, hogy tavasza legyen; de hát végre tavasz lett. Hála az Égnek. Úgy teszünk, mint az ingerkedő édesanya: eltakarja gyermeke elől arcát, azután ránéz, hogy mosolyra gyúljon. Mi vagyunk a «beati possidentes»; mi a vágyak gyümölcseinek boldog élvezői! Nekünk megadta ezt az Úr!

b) De ez az advent, mely volt, figyelmeztet arra az adventre, mely *van*, melyben az Úr jövőfélben van. Jön felénk az Úr! A mi egész életünk advent. Ennek az adventnek karácsonya a halál után Krisztus kegyes és irgalmas arcára vetett tekintetünk; az az első tekintet, melyet a kegyelem állapotában kimúlt lélek az Úrra vet, befejezi az élet adventjét. Ó hát csak így legyen! Mitis atque festivus Christi Jesu tibi aspectus appareat. Lásd meg lelkem Krisztus kegyes és diadalmas arcát!

c) Míg meg nem halunk, életünk az advent jegyében áll! Mik a jegyei? 1. A homály. Az élet útjai a másik világba: homályos utak. Az ész éjben áll, a világnézetek bizonytalanok; kétség és haladás settenkednek körülöttünk. Ó, ki vezet el az éjben, biztos úton célunk felé? Csakis az Anyaszentegyház. 2. Az advent második jegye a várakozás. Visszafojtott

lélekzettel hallgatózunk, feszült figyelemmel nézünk széjjel s kérdezzük : hogyan vagyok lelkemmel s mikor halok meg? Nem nyughatunk meg végleg ; ha elalszunk, erről álmodunk ; ha üdvünk esélyeire gondolunk, lázba esünk. Reményeink oly nagyok. Prófétaink annyit beszéltek nekünk ; lelkesedéssé fokozták reményeinket. 3. Harmadik jellege az «üdvözítő Istenbe» vetett hit és remény. «Deus ipse veniet.» Elsősorban ez nem a pokol, hanem a mennyország hite. Isten üdvözít ! Ó bizzatok s vágyódjatok, imádkozzatok a vágyak háromezeréves imáival.

Az advent lelke nem passzív, hanem agilis, sürgető lélek ; «öltések föl Krisztust», hirdeti. Krisztusnak kell éltetekben, vagyis adventetekben kialakulnia ! Az ember élete kifeszített kötél az állat s a szent közt ; kötél az örvény fölött. Veszedelemes az átjutás. Az emberéletnek nagysága ép az, hogy nem cél, hanem csak híd ! Feszüljön, lendüljön ! Pszichológiája a törekvés, a munka s a küzdelem. A keresztény aszkézis sohase fajuljon restséggé és élehetlenséggé. Ember küzdj és bízva bízzál.

Az advent homály.

2. a) Két advent van, az egyiket ünnepeljük, a másikat éljük. Az egyik emlékünnepe a hálás kereszténységnek, mely beleéli magát a régi évezredek reményébe ; a másik adventben mi magunk élünk, hogy megoldjuk a nagy jövődőség feladatát ; e részben mi is homályban élünk, homályban, melyet a végesség, a földi lét, a gyarlóság vet szívre, észre s életre ; e homály közös, benne élt Ádám, Ábrahám, Dávid, Izaiás, Ezechiél, Ker. sz. János, Szent Pál, Szent Gergely, Assisi sz. Ferenc, Szent Bernát, Szent Ignác és az utolsó jó lélek, mely tegnap elköltözött : mi is mindnyájan szabadulást keresünk ; «Üdvözítőt várunk» — mondja Szent Pál —, ki elváltoztatja ez alacsony testi életet. Folyik a «salus». A régiek várták a világosságot, s mi is várunk s imádkozunk : Lux perpetua luceat eis ! A régiek keresték az Isten országát, hazájukat, s mi is mondjuk : nincs itt maradandó városunk, hanem a jövődőt keressük. Úton vagyunk, keressük a jobbat, a megváltást. Ezért mondom : Advent van.

b) A mi sűrű adventi homályunk a tévely, a rossz világnézet, a babona, a helytelen fogalmak életéről, társadalomról. Gondolok azokra az oltároakra, melyek Isten nevében állottak a földön, Molochra és Dagonra ; mily borzasztó sarcot sarcolt ki az emberiségen a babona, mennyi fájdalomába került ; mit szenvedett az emberiség «papoktól», kuruzslóktól,

zsarnokoktól, királyoktól! Orvosok égették, vagdalták a tudomány, bírák öldösték az igazság nevében. A tévely és a bűn nehézségei közt folyik most is az élet; homályban vagyunk s törekszünk a homályból ki.

c) Mily árnyékot vetett az emberi szívekre az eredeti bűn az érzékiség féktelenségében! Ezt az árnyékot nem oszlatta el rólunk senki. Ez ellenséges hatalom uralma alatt nyög Szent Pál s apostoli tekintélyével szerencsétlenségnek helyezni, mondván: Én szerencsétlen, ki szabadított meg e romlandó testtől? Világ fölött uralkodó hatalmasról szól az Írás: tele van a világ a test s a szemek kívánságával s az élet kevélységével.

Megnyilatkozásai különfélék. Megnyilatkozik mint büszkeség, kevélység, kegyetlenség, majd ismét mint önzés, kapzsiság s végül mint rothadás és testiség. Miféle béklyók azok, amelyek az erényre született szívet s lelket az alacsony-ság gránitszikláihoz kovácsolják! Szent Pál az embert máshol «homo terrenus»-nak mondja. Ó de mennyire igaz, hogy földizű és sáros az ember.

d) Az eredeti bűn legsötétebb árnyéka végül a halál; megváltás ettől nincs. Ezen a kapun mindenkinek keresztül kell mennie s meg kell hódolnia az Isten zászlótartója, a halál előtt. Az ember érzi, hogy a halál fölséges hatalom; nem is tesz az emberre akkora benyomást sem a háborgó tenger, sem a tűzhányó vulkán, mint a halál. Felszabadulásunk ettől nincs. Ave Caesar, morituri te salutant! Mindenki ezzel lép a halál árnyékába, s ez a Caesar nem int soha, hogy kegyelmezzenek áldozatának. Így vagyunk ezzel, s maga az Úr Jézus, a világ világossága sem vette le rólunk a sokféle homályt. Mégis kimondhatatlan nagy jót adott; világosságunk lett a sötétségben.

Ha az Úr Jézus jászola előtt térdelek, mily édes, mily kedves nekem az Isten! Milyen más Dávid király érzelmi világa! Milyen kemény az, mily bizalmas világ ez. Velünk van, köztünk van az Isten, az Emmanuel megjött. A meghitt boldogságnak végleges stádiumait még nem állította bele a világba, de a bizalomnak, szeretetnek, bensőségnek légkörét már megteremtette; testvérei közt van a filius hominis! Élek világosságából.

Az advent Krisztus-várás.

3. Krisztust várták régen, kívánták megtestesülését, s Krisztust várjuk mi is, kívánjuk lelkünkben való kialakulását; azonkívül várjuk eljövetelét a világ végén.

a) A régi adventben Krisztust várták testben. A megtestesülés a legkegyelmesebb, a legnagyobb tény, nagy közép-pont a történelemben ; az Isten végtelen jótéteménye. Előtte megfagytak a szívek, hideg volt ; elborultak a lelkek, sötét volt ; fölemelte koronás fejét a bűn. Sikerült eltemetkezni éjbe, fagyba. Ez éjben dörgött a próféták szava s élesztette a jobb reményt. A sötét éj s az éjben virrasztó remény jellemzi az első adventet. A nyomorúság mértéke betelt ; a hajnal pirkadt, s megjött ő, kit a lelkek vártak. Ő végtelenül elnyújtott, szent prófétai remény, te isteni erény, mely a nyomorúságban várod a boldogságot s gyöngeségekben álmodol erőről, szállj meg lelkemet ; hadd reméljek erősen, lelkesen ; gyöngeségem, nyomorom dacára bízom, hogy győzők. Advent van bennem is ; édes, erős, szent remény. Reményben van erőm, meg nem fogyatkozhatom.

b) A mostani advent is Krisztust várja, megérkeztél s kialakulását lelkünkben, azután várja a világ végén való Úrjövetet. Ez utóbbit hiszem, az előbbin dolgozom. Ez az én legfontosabb adventem. Ezt az én adventemet is éj, fagy, halál árnya előzte meg ; ebben is mély álom s hosszú éj van. de keltegető, ébresztő szózat is hallatszik. A régi advent elmúlt ; a mostani advent folytonos, s minden egyes lélekben ismétlődik. A lélek alszik... téved... dermed ; föl kell ébreszteniünk. Némely lelket elfojtott a test ; él benne az állapot, alszik az ember. Mást elborított a káprázat, eltelt magával ; él benne az öntelt ember, alszik az isteni ember. Minden ember többé-kevésbé szomnambul az isteni világban ; él, jár, de inkább csak alvajáró ; le van borítva öntudata öntudatlansággal, elfogultsággal, gyöngeséggel, s az isteni élet kő- és jégkérgéken iparkodik áttörni. Bennem is mennyi egyoldalúság, hiba, hiány, kis-kaliber, idegesség, ellenszenv, — mennyi pára, árny és homály, — mennyi kitaposott útja az öntudatlan indulatjárásnak. Éjben állok valamikép ; lelkiismeretem s isteni sugallatok mind megannyi prófétai szó ; ébresztgetnek, fölráznak, iparkodnak fölszabadítani a káprázattól. Illumina oculos meos...! Látni akarok, látni önmagam. Tisztulni akarok s alakulni. Minek járjam én az ösztön, az önszeretet, az impulzusok, a reakciók méltatlan marhacsapásait? Kérem az Istent, hogy fölvilágosítson ; magamra reflektálok s összehasonlítom magamat másokkal, a jobbakkal, nemesebbekkel ; tanulni akarok tőlük valamit, ami megtetszik rajtuk. Félre a lelki szomnambulizmussal ; abnormális tünet az, betegség s gyen-

geség! Aki hibáit látni kezdi, az már ébred, s aki erős kézzel fog azok megjavításához, az már bele is állt az Isten napszámba.

Adventi erőszak.

4. A természetnek áprilisa a napsugár s a tavaszi fuvalom; a léleknek áprilisa a mély, bensőséges vágy. Az adventi vágy végigjárja a lelket, kitör indulataiban, elégedetlenkedik, sír és panaszkodik; epedő szemmel, félig nyílt ajkkal, lihegő mellel néz föl az égre s mondja: Rorate coeli desuper... Excita potentiam tuam... Excita corda nostra! Ó jöjj, ébredj hatalom, járj át szíveket! A mi adventi vágyunk eke, mely hantot forgat... erőszak a mennyországért. Hármasként kell azt fokoznunk.

a) A szubjektivizmus túltengései ellen. Elfogultság ítéletben, ízlésben gyakori betegség. Rokonszenv s ellenszenv pókhálóiha akadunk bele. Kicsinyeskedés, nevetséges ingerlékenység, apprehenziók, furcsa igények jelentkeznek bennünk elismerésre, kitüntetésre, megbecsültetésre. Belső világunk hasonlít a parókás, copfos, harisnyás barokkhoz; csupa mesterkéltesség, kényesség, finnyasság. Föl, természetesség s kegyelem lelke, adventi lélek! Ha savanyodom, ha érzékenykedem, ha elringatom magam beteges gondolataimban, föl, föl a hegyekre! Szétvetem elzárt gondolat- s érzelmköröm deszkafalait; fölpezsdítem aludt véretem, mely ily halavány érzéseket szuggerál! Utat nyitok az adventi léleknek... utinam coelum disrumpere...!

b) Az érzékiség angolbetegsége ellen. Tele vagyunk érzékiséggel, mely ellepi a lelket. A szépség mint forma kápráztat, s megfélemezünk a tartalomról... elborul lelki szemünk! Érzékiségünk olyan, mint a liciumbokor, kiiríthatatlan... sok bennünk az édes érzés, az a cukros tapadás; az ilyen bornak sokat kell erjednie... lelkünk nyúlós mint a tészta, tapad mindenhez; jól kell meggyúrnunk, hogy szolgáljon az életnek. Adventi, erős lélek kell, mely nem kényeztet, nem becéz! Nyúlós fantáziánkat ki kell szabadulnunk; a világtól nem szabad elbódulnunk.

c) A lélek megöregedése ellen. A lélek öregszik, amikor elfárad s tétlenségre hajlik. Fizikai erőnk mindenestre hanyatlik, s amennyiben a lélek munkájához ilyen erő is kell, annyiban az elöregedés nem baj. De a földolog a lelki életben nem a fiziológia, hanem a belső világosság, az akarat készsége, az erkölcsi motívumokra való eleven visszahatás!

Kell, hogy a lelkünk a hit fényében éljen az élet öreg estéjén is, s hogy érzéseinek világa friss s üde legyen. Kell, hogy ne vegyen rajtunk erőt a lomhaság érzete, s hogy el ne borítsa lelkünk kilátásait lomha, sűrű fülledtség; kell, hogy ne legyünk laposak, hanem hogy hegyek váltakozzanak lelkünkben völgyekkel... szél zúgjon végig lelki világunkon; kell, hogy ne legyünk fásultak, hanem hogy hajlékonyságunkat megőrizzük. A lélek hajlékonysága az affektus, az indulat. Ime a derült, emelkedni s megindulni, lelkesülni s remélni tudó lélek fiatal, adventi lélek! Ébresszük föl gyakran az erényes indulatokat s neveljük magunkat ruganyosságra lelkileg s testileg is. Testgyakorlat, sport, a természet szeretete is eszköz a ruganyosságra. Isten szívén s a természet ölen mindig friss, erős, eleven lesz lelkünk.

Adventi program.

5. Magunkba térni és magunkból kilépni. a) *Az eszmélődő élet.* Az eszmélődő lélek Isten felé igazodik. Istennel rokonok lévén, jelentkezik bennünk a vágy feléje törni, hozzá közeledni, vele egyesülni, benne megnyugodni. Nem okoskodunk sokat azon, hogy ki ő, mi ő; nem ütődünk meg azon, hogy el nem képzelhetjük; sebj; a virág sem érti a napot, a gyökér sem a földet, s mégis neki való lévén, feléje fordul, beléje tör: így teszek én Istenemmel.

1. Első érzelmem, hogy mélyen megalázom magamat; leülök lábaihoz, s hozzá simulok s mondom; Ime itt vagyok; veled vagyok; kezeid alkotása; itt vagyok, mert ide vonzottál, te... te, édes Úr!

2. Eltelek nagyságának, fölségének élvezetével, gondolatainak nagyságával, eszményeivel s teremtő, üdvöztető akaratával, s jól esik nekem arcraborulva tisztelni, dicsérni őt. Ő édes tisztelet, mily finom érzéket adsz, hogy Isten szemébe nézhetek; ihletsz... s fölülülök, mint magas hegyeiden.

3. Jobbágyi készséggel ajánlgatom föl magamat; tanácskozm: mit is akarhat tőlem Ő, az én nagy Uram?

4. Hallgatók rá; kíváncsi vagyok akcentusára: szólj Uram, hallja szolgád. Tanulmányozom gondolatait, ahol föl-fölszállanak, természetben, evangéliumban, szent testvéreim lelkén. — A hit világossága és fényei nekem oly tanulmány, mint a festőnek az alkony színei. — Kezdek látni lelki világot, azt, hogy az ember testvér, hogy az élet Isten-szolgálat, nem tengődés, hogy céлом hivatás, nem sors, hogy segítség s kegyelem környékez s nem véletlen, s hogy az em-

ber álca, míg a látszat s a világtörténés millió szálából font gubóból ki nem repül.

5. Hozom közelebb magamhoz... a lélek segít rá... «Implemini Spiritu sancto», teljetelek el Szentlélekkel, buzdít az apostol; foglaljátok le azáltal, hogy szívvel dolgoztok, így: hiszek, töltekezem Veled! Napsugaram vagy, és én magamba szőlek... szomorúságomban éj vagy, sötét és fel-séges, de lelkem denevérszárnyakon, a finom érzés tapoga-tódzásával eltalál hozzád. Remélek Uram, feszül a lelkem, te vagy a tavaszom! Növök, kitárom lelkem millió pórúsát; én erőm! Szeretlek Isten, Jézus, édes testvér, édes gyermek! Te Isten s villámló, nagy emberi lélek, ki rám gondolsz s rám pazarolsz isteni életet.

6. S kópiázok. Átviszem lelkemre vonásait, az örökké tevékeny, a fejlődő életnek vonásait; az egyre szebben kialakuló, tiszta öntudattá kristályosodott ösztönnel, haj-lamnak, szenvedésnek s szenvedélynek vonásait. Én, én, én több, szebb, mélyebb, igazabb élet akarok lenni. Evangé-lium, szentmise, oltáriszentség, sugallatok, kegyelnek, mind-ezek eszközei az én életemnek, annak az életnek, melyben Krisztus az én eszményem, erőm és tüzem!

b) *A tevékeny élet.* 1. A lélek, amely tenni akar, erős kezét mindenekelőtt megéreztetni alaktalan, torz, bűnös, belső világával s azt mondja: itt rend legyen. Rend az Isten szent akarata. Ami vele ellenkezik, azt megtöröm, azzal szaki-tok. Először is a bűnre, a rendetlenségre teszem rá kezemet... vaskezzemet, s kitisztítom, kisöpröm házamat. Törekvésem tehát először is arra irányul, hogy ne legyen rajtam bűn, hogy tiszta legyek; de ezzel be nem érem, hanem mindig a pozitív erényt sürgetem s gyakorlom.

2. Rendet teremtem a szenvedély, a hajlam, az ösztön vásáros világában, s tágra nyitja szemét a fény felé. *Teremt hitet;* nem kételkedni, hanem élni. Baj, hogy nem élvezzük azt, amink van, nem éljük át. «Man philosophiert zu viel und lebt <zu> wenig aus der Wahrheit.» Én tudást, hitet, reményt, mind arra használom, hogy melegen, nemesen éljek. Sokat akarok tudni, hogy sokat szeressek. — Teremt *reményt* s *hűséget*. Kedélyhangulataink forognak, mint a tavaszi szél a szélkakast. A religió nem szélkakas, de isteni kötelékekkel lefogott lelkület. «Keine Gefühlsreligion», mert az én igém szellem és lélek. Életemnek tartalma nem lehet változó han-gulat, hanem jól megalapozott s hűségesen átélt erkölcsiség. Öntudatában akarok lenni annak, hogy amit érzek s teszek,

azt mind én akarom, — az mind belőlem való, — én vagyok azért felelős, mert én teszem, én alakítom, én teremtem erkölcsi világomat.

3. Rendet teremtem világi életében. Kötelesség, munka, hivatal, foglalkozás, divat, illem, udvariasság, családi s társas élet, emberi érzés, ez nekem nem kikapcsolt világ, mely hittől, Isten-tisztelettől külön áll; dehogy, én ezt mind Krisztus gondolatai s szándékai szerint alakítom. Amit az ész követel, amit a tisztas élet sürget, milyenek a testápolás, kenyérkereset, szórakozás, érintkezés, mindezt erkölcsi világomba állítom bele.

4. Érzületemmel, tisztult öntudatommal iparkodom magam körül is hatni. Lelkem mécses, tehát világít; szívem tűzhely, tehát melegít. Energiákká váltódtak ki hitem s elveim; következőleg érvényesítem azokat, úgy hogy jót teszek másokkal, nemesítve, javítva, biztatva, segítve hatok rájuk. Mindenki, aki így él, higgye, hogy ő «a világ világossága». Higgye; Krisztus mondta.

Az advent várakozásteljes, sejtelmes idő.

6. Jól illik hozzá az a novemberi, decemberi reggel, mely nem tud kibontakozni ködből s sötétségből; elnyújtja a lélek vágyát is. E hosszú, elnyújtott keltegetés egyszersmind kikezdés; az egyházi év adventtel kezdődik. Kópiázza a Krisztus előtti évek borongós homályát. Tehát *várakozás, keltegetés, kikezdés*, ezek az advent jellegei, melyeket Szent Pál is említett: *Nox praecessit, dies appropinquavit*... tűnik az éj, hasad a nap; ébredjünk erőteljes, szent életre, mely Krisztus felé siet.

a) Várakozunk, mert az Úr jön; boldog a szolga, ki Urát várja. Vigília az élet, szent virrasztás; virrasztó éje az evangéliumi jegyeseknek: «Olajjal telt lámpák velünk, Jézus elé siethetünk». Virrasztó éje a nagy ünnepnek, mikor Krisztust tényleg meglátjuk. Gót dómnak kapuzatában állunk; próféták, apostolok s az evangélium kerubjai várnak ránk; de a kapu még zárva van; az élet izgalma fut végig rajtunk. *Expectantes beatam spem*... várakozunk, reménykedünk, szemünk az örök világosság kapuin függ... Jöjj el, Úr Jézus.

b) Készülünk. Először is egy szent, kedves ünnepre, a kegyelmek, az ajándékok ünnepére, a szent karácsonyra. Átéljük az advent vágyait, izgalmaikat, reményeit, hogy a karácsonynak kegyeletes, gyertyafényes, fenyőillatos ünnepén a

kis Jézust örvendezve fogad hassuk. Kivált három gyakorlatra lesz gondunk: a) penitenciára, hogy tiszta legyen a szívünk; b) összeszedettségre, hogy valamint a természet most magába vonul s készül új tavaszra: mi is magunkbátérve jobban lássunk s erősebben akarjunk; c) a természet-fölötti élet vágyainak ébresztésére: harmatozzatok égi magasok... Isten, én Istenem, hozzád ébredek... nem felejtlek.

c) Különösen pedig ismét kezdők akarunk lenni. Jézus buzdít: kezdj! Mint ahogy a napsugár sziporkázik a zuzmarás fák bóbítáin s ingerkedve süt be jégvirágos ablaktáblákon át szobánkba, mintha fölszólítana: kezdjünk hát élni; úgy Krisztus. Kezdjünk sokszor! Furcsa kívánság, de rendkívül fontos. A kezdetnek sajátlagos mozgalma s lendülete van. Még nem ismer fáradtságot s csalódást. Van kedve. Gondolj a kikelet kezdetére; hajt a százeves tölgy és bükk is; puhul, fakad a kenettől. Nem hajtana, ha kemény és száraz maradna. Az Isten keni föl a lelket... «propterea unxit te Deus...» a jó kedv kenetével, «oleo laetitiae». Nagy a földadatunk; a kezdet kezdetén állunk. Szent Pállal, amik előttünk vannak, azok után törekszünk!

Isten-keresésem szenvedélyei.

7. a) Az élet vágyával, a szebb, teljesebb, mélyebb élet vágyával közeledem az Úrhoz. Folyton keresem s folyton várom. Az ember a lelki élet bármily fokán álljon, várja mindig a jobb, a mélyebb életet; mélyebbet a hitben, az Istennel való érintkezésben s jobbat a szív s a lélek harmóniájában. Tudom, hogy beteg is vagyok, de várom áhitatom, indulatom, buzgalmam vizeinek fölpezsdítését angyali kéz által; tudom, hogy krisztusi érzést, nemes, szent gondolatokat kell lelki világom sötétségében meghonosítanom, de várom a dicsőséges, fényes Krisztusnak feltünését világias káprázatú szemeim előtt. Elmélkedem, imádkozom, gondolkozom, időmítom, tisztítom öntudatomat. Ezt szenvedéllyel, igazi érdeklődéssel teszem.

b) Az örvendező élet igényeinek kielégítését várom tőle. Örömöm mély; nem táncol, nem ficáncol, mint a lámpafény a hullámon; de nem is tűnik el s foszlik szét egyszerre. Örömöm a tiszta lelkiismeret, melyben harmóniába öntöttem mindazt, ami szépség s erő van a földön. Örömöm, hogy Isten van bennem, s a napvilágot s szívárványát látom. Örömöm, hogy imádkozni s énekelni tudok; énekelni az ifjúság

s a szabadság énekeit. Örööm, hogy tejet iszom . . . Isten gyermekének érzem magam. Örööm egyre nő, minél jobban látom, hogy a tisztaság erő és élet. Ahol az nincs, ott pusztaság terjeng, s a pusztaság csunya s a halál jár benne.

Die Wüste wächst ; wehe dem, der Wüsten birgt !
 Stein knirscht an Stein ; die Wüste schlingt und würgt.
 Der ungeheure Tod blickt glühend braun
 Und kaut ! — Sein Leben ist sein Kauen.
 Vergiss nicht Mensch, den Wohlust ausgelobt,
 Der Stein bist du, die Wüste ist der Tod.

c) Hiszek a küzdelmes életben. Temperamentumom a küzdelem s a győzelem. Nem vagyunk édeskés romantikusok, kik andalognak s fuvoláznak ; a tettnek s küzdelemnek nemzedékei vagyunk. Látunk a világban ellentéteket érzésünk, tapasztalataink s eszményeink közt ; azokat föl kell érteni imában és studiumban, s ki kell egyenlíteni erényben s munkában. Ellentéteket látunk erény s ösztön, élvezet s kötelesség közt ; ez ellentéteket lassan eltüntetjük azáltal, hogy kimossuk lelkünk ösztönös rétegeiből az iszapot. Tudom, hogy sok állatias, érzéki, merőben fiziológiai elem foly bele erkölcsiségembe ; tudom, hogy ötleteim, vágyaim inficiálva vannak erőszaktól s önzéstől. Keresztül kell látnom a szitán, a bűvös párázaton . . . «Esto brachium nostrum» — mondom — Te légy karom s erős kezem.

d) Hiszek a győzelmes életben. A földi élet kikezdés és gyökérezet ; koronája, melybe kinőni vágyik, az örök élet. Más élet az, de összefügg ezzel ; más elemben, más tengelyek közt fejlődik ki. A gyökérnek más az élete s az eleme, s más a lombé s a virágé. Hiszek az örök életben. «Paradiso» — kiáltott föl Neri sz. Fülöp s földobta a levegőbe biretumát, mikor hírül hozták neki, hogy a pápa kardinálissá akarja kinevezni, — paradiso, s nem bíbor kell nekem. Szívem telve van a halhatatlanság öntudatával ; ezt ki nem ölöm ; öngyilkos senki kedvéért nem leszek. Bölcsék, ti kritikus, örömtelen szellemek, ti kísértetek azurkék égbolt alatt, — kacagok rajtatok. Végtelen égbolt szívja föl a gondolat, érzés, sejtetem, vágy, eszménység, imádás, lelkesülés szívárványának erezetén át lelkemet ; a lét ütemessége hitemben válik himnussá s zsol-tárrá, ti pedig hörgő, tagozatlan hangokon beszéltek hozzám, s a halálfej szemüregéi a ti szemfényetek. Ezzel elijeszteni igen, de meghódítani nem fogtok engem. Én az örök élet híve, vándora s énekese vagyok.

Az Úr igéje Jánoshoz.

8. «Tiberius császár uralkodásának tizenötödik esztendejében . . . lőn az Úr igéje Jánoshoz, Zakariás fiához, a puszta-ban» (Luk. 3, 1).

a) Keresztelő sz. János az Úr útjainak előkészítője. «Az Úr színe előtt jársz majd» (Luk. 1, 76). «Angelus facie»; világít az embereknek, hogy eltaláljanak az Úr útjaira. Ő maga kóválygó lángja az Isten megközelíthetlen tűzének; melegét érezzük beszédeiben, tetteiben és egyéniségében. Ilyen útkészítők kellene. — Baj, nagy baj, ha az Úr útjai előkészítőinek lámpája füstösen ég; ha nemcsak a világ, hanem ők is fáradtak. Ha világosságuk olyan, mint az utcai ködben a reggelig nyitott kávéházak tűzfoltjai, vagy a halotti koporsógyertyák lángja. Uram, adj hívőket, kiknek kezükben van a virrasztó léleknek lámpája; az illési s pünkösdi tüzek melegét óhajljuk. Csak így lehet az Úr útjait előkészítenünk. Égjen a lelkünk mélysége, abból tör ki majd a lelkeket melegítő tűz! A lélek égő mélysége a vértanúi hit . . . A lelkünket átizzító Isten!

b) De nemcsak mécs van az úttalposó kezében, hanem napszámának szerszáma is, a csákány, hogy a sziklaszíveket fölszaggassa; van kalapács, hogy összetörje; van fejsze, melyet már a fa gyökerére illesztget, mert «minden fa, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágatik s tűzre vettetik» (Máté 3, 10); van szórólapát, mellyel föl-fölszórja az életet, hogy a pelyvát az enyészet szele vigye s a magot a világbíró csűrbe takarítsa. E hatalmas úttörő prófétának ajkán hangzik el a kemény szózat: tartsatok penitenciát! Tudom, Krisztust várjátok, lelketek urát, eszményét s pásztorát . . . jöjjetek, vezetlek a töredelem útjaira . . . Isten útjai azok.

c) S a próféta fölemeli mécsét s belevilágít álmos, fáradt lelkünkbe lelkes, eszményi, rendületlen hitének tűzével s szinte megvakít. Szétrebben a világiás gondolkodás, a földhöz tapadt lelkület árnyvilága, melyet annyira szerettünk. Föl! dörzsöljétek ki szemetekből az álmot — kiáltja —, ocsúdjatok föl tespedésekből, hisz árnyékot öleltek, délibábot kergettek s lelketeket veszítetek el. Lelketeket bűnök kötelékei tartják fogva; szakítsatok rajtuk olyat, hogy szakadjanak; szakítsatok, még ha fáj is. Ó, föl, ki a fölburjánzott gazból, ki a posványból az élet dicsőséges útjaira! — Igen, látni akarom lelkem nyomorát, látni bűnös voltomat s azután szakítani vele. Minden erényes önmeggyőzés egy-egy szakítás a bűn kötelékeivel!

A puszta embere.

9. *«János öltözte pedig teveszörből vala és bőroe ágyékai körül; eledele pedig sáska és erdei méz vala»* (Máté 3, 4).

a) Megjelenik a puszta embere. Csend van a lelkében s elmerülés. Hallgatott sokáig, most beszél. A hallgatás a szépen kifejeződött lelkeknek anyaoldata. Hacsak egy-két napig fékezzük nyelvünket, mennyivel világosabban állnak előttünk hitünk, eszményeink s kötelességeink. A beszéd nemcsak a gondolatok eltakarására, hanem elhajtására is jó ! Ő hallgatásnak nagy országa, mélyebb, mint a halál stixi vizei, magasabb, mint a csillagok, beléd merülök ; benned meghallom az Úr szózatát ; szent homályban dolgozik a lelkem, mint méhek a sötétben ! Szólj Uram, hallgatni akarok ; ébredjen föl a lelkem : «Sobald die Lippen schlafen, erwachen die Seelen».

b) A puszta embere szigorú ; komfort helyett vezeklésbe öltözik ; missziója van kijózanítani, észretéríteni a lágy, érzékies, világot szerető embert. Ezt a puha testet keményen kell fogni, ezt a lágy érzékiséget erősen kell fegyelmezni, különben a test és érzékiség jut uralomra lélek és akarat fölött. Ezt a puha testet, mely annyiszor vétkezett, az erény s a lélek veszteségeiért meg kell fenyíteni s az Isten megbán-tásáért penitenciára kényszeríteni. — Végül az érzékiség ösztönös világából is kell áldozataimat Istennek bemutatnom, hogy az egész ember «hostia sancta» legyen ! Ez a szigor fegyelem és erő, s nem akar porrá zúzni, hanem szobrot vélni, Krisztus-típust.

c) A puszta emberének szava nem ének ; szózata nem édes, nem hizeleg, de belevág a lélekbe. Inkább sívító tavaszi szélnek mondom, mely jeges, de tisztít ; megmozgat minden ágat, letöri a korhadtt gallyat ; a halálra szántak meghalnak tőle, de akikben életrevalóság van, azok összeborzadva bár, de fölélednek. — Penitencia, önmegtagadás, viperák fajzati, tűzre való pelyva, ez mind igaz rólam is ; alázattal elfogadom. Ez a beszéd szétszedi a mámort, a fátyol szétfoszlik s megpillantom szegényes, kényes, erőtlen lelkemet ; be jó ez a borzadás ; az élet ereje borzong végig rajtam ! S magáról is hogy' beszél : ő a puszta embere, s Urának sarusziját sem méltó megoldani. — Van ott mélység, ahonnan ily erő és érzés emelkedik.

Tartsatok bűnbánatot.

10. *«Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgetett mennyeknek országa»* (Máté 3, 2).

Kell, kell bánnunk a bűnt, kell penitenciát tartanunk. Ez az evangélium prológja.

a) A bánat állandó ; kíséri az embert, mint az árnyék ; pedig el akarták oszlatni ; ki akarták a vallást vetköztetni hagyományos bánatosságából, föl akarták deríteni a szent homályt s a bánat helyébe örök derűt teremteni az «úr»-embernek, de hiába ; a szem, mely az égre nézett, mely a Végtelen erején, szépségén fölragyogott, könnybe lábbadt, mihelyt önmagára tekintett : érezte bűnösségét, de érezte a szabad, nemes akarat pszichológiájának sugallatát, hogy bűnét megbánhatja s hogy azt bánni is kell. Ó mily édes, hogy ezt tehetem ! Fájdalmam édes könnyei !

b) Ha a bánatot földeríteni akarjátok, némítsátok el előbb az ész szavát, mely a jót a rossztól megkülönbözteti, — csitítsátok el harcait az erénynek a bűnnel, emancipáljátok a felelősség érzetétől, fejezzétek ki az erkölcsi törvényt s az eszményeket kilogrammokban, s akkor a bánat forrása elapad ; elfelejtünk sírni ! De addig nem. Nem, nem, míg bűn lesz, míg vereség és szabadságvágy lesz, míg mámor és ébredés lesz, addig folynak a bánat könnyei. Szabadságom, küzdelmem könnyei !

c) Az antagonizmus a tilos gyönyörérzetnek kielégítése s a kötelességérzet közt elementáris tény, s a kötelességérzetnek veresége bűnnek hivatik. Az akarat tehet, ami tetszik, de ha vétkezik, a fullánkot a lelkiismeret kárhoztató ítélete vágja bele ; a lélek érzi : «vétkeztem» ; érzi vereségét, szégyenkezik ; érzi, hogy az igazság törhetetlen, hogy ő maga kikökenhet az örök szükségesség vágányából, de csak saját rovására, hogy összezúzassék. Érzi, hogy az erényben, az örök szentségnek emberi lelken rezgő sugarában kell látnunk igazi dicsőségünket, s aki attól elfordul, maga-magát kárhoztatja rongyba ! Csoda-e azután, ha kitör belőle a vágy, ha szomorúságának borújából elővillan a véték beismerésének villáma s magával ragadja a jó és szép felé ? Szent bosszút áll önmagán, elégtételt ad a megsértett rendnek s a rend Urának, alázatban, szomorkodásban, utálatban, elfordulásban, vágyódásban ; fölmagasztalja az erényt, s ha nem koszorúzhatja meg magát az első szeretet rózsáival s az ártatlanságnak elvesztett lilomával, őszi krizanthemumokból fon magának koszorút ; a rózsák elhervadtak, de a szenvedő erény s a magábaszállás ; őszi hangulatának is vannak virágai. Nem választotta-e meg helyesen a modern világ is az őszi krizanthemumot bánatos hangulatának szimbólumául ? Ó igen : hagyjátok bán-

kódni és sirni az embereket : A lelkiismeret banni akarja bűneit.

Gyakori gyónás.

11. a) *«Teremjétek tehát a bűnbánat méltó gyümölcseit»* (Máté 3, 8). Ehhez először is mély, igaz bánat kell ; ezt a bánatot tökéletesbíli a gyakori gyónás. Megtérésünk vagy jobbulásunk kezdetén csak zavarosan ismerjük meg vétkeinket ; később azután tüzetesen kezdjük megismerni vétkeink sokaságát és nemtelenségét. E megismerés fokozata szerint nő bánatunk. Kezdetben általában szomorkodunk bűneink fölött, azután egyenként siratjuk azokat. Bár bírnök minél szenvedélyesebben ! Pontosan és egyenkint, gonoszságainkat egész mezítelenségében csupán Jézus látta, midőn vért izzadt a kertben. A szent vér, melynek gyöngyei a földet öntözték, felszáradt, de bűneink emléke nem foszlott szét. A különítélet napján elénk fogja azokat terjeszteni. Amily fokban tündeznek tehát elő vétkeink, azon mérvben nő bánatunk. Nagy vigasz a bánat ; különösnek látszik, de igaz, mert a bánat által kiemelkedünk bánatunk tárgyából.

b) A gyakori gyónás által több kegyelmet nyerünk ; s a kegyelem meglágyítja lelkemet, mint az áztatás a kendert ; hajlékonyabbá teszi. S az érzékenységtől függ a bánat. Akiben ez megvan, az jobban tudja banni a kisebb bűnt, mint más a nagyobbat. A kegyelem mértéke szerint bánkódik mindenki ; a szentek legjobban bánkódtak, mert legtöbb kegyelmük volt. Kezdetben darabosan bánkódunk ; durva az érzékünk, nyers a légkör, hideg a szív, még tél van. De csakhamar finomabb lesz észrevevésünk, lágyabb a levegő, melegebb fuvalmak járnak. A kegyelem eszközli, hogy valaki magát nagy bűnösnek lássa ; Klára pestises betegnek tartja magát, Borgia szent Ferenc nem tud hová lenni bűnterhével ; égeti, a pokolban sem talál magának való helyet ! Kegyelem kell ; ami a kegyelmet adja, az ad bánatot ; a penitenciatartás szentsége maga is ad kegyelmet, tökéletesíti a bánatot. Ott bizonyosodunk meg arról, hogy még mikor bűnösök valánk, halt meg értünk, s meggyőződünk, hogy már akkor szeretett, mikor ellenségei voltunk : Úgy szerette Isten a világot. «Ebben áll a szeretet, nem mintha mi szerettük volna Istent, hanem mivel ő előbb szeretett minket.» Ó csak járjunk az élet, az érzékenység nyomain ! A lélek durvasága akadályozza a bánatot. Nézzék a durva embert, a vadat : lelkére csak a vihar, a szélvész, az orkán, a dörgés és villám tesz

benyomást ; a bölcsesség, a mélység, a szeretet, mely ki van öntve a teremtésre, őt nem hatja meg. Épen úgy, míg szívünk durva s a föld érdekeit hajhássza, csak a halál, pokol, ítélet, a predesztináció félemlítik meg. Nem tud belemélyedni a kegyelem bensőségébe, az ima titkaiba, a búcsúk kincseibe. Aki nem hatol beléjük és szórakozott, azt csak az ítélet dörgeése riasztja föl ; de aki éber, az meghallja a nyári lég lebbenesét a fák lombjaiban.

c) A kegyelemmel jár a hasonulás ; kezdünk mélyebben s bensőbben érezni Krisztussal ; szenvedését szívünkre vesszük s mélyen meghat az a gondolat : ugyan, hogy néz reám a tövissel koszorúzott Jézus? E tekintettől megrendülök s átszegeződöm. E bánat indító okai kizárólag : véres verejtéke, őt szent sebe, szent arcának éktelensége és szent szívének bűja. Szavai : «Egész nap kiterjesztettem kezemet a hitetlen és ellenszegülő néphez . . . mert megfeddett engem, amint mondotta az Úr, az ő elbúsult haragja napjain». E bánat addig nő, míg életünk tart. Ilyen volt Szent Pál bánata, ki a bűnösök elsejének mondta magát : ilyen Mária Magdolnáé a farizeus házában ; ilyen Folignói Angeláé, ki szegyenkező bánaton kezdte, midőn eltitkolta bűneit a gyónásban ; de aztán megolvadt szíve Jézus töviskoszorús lángjaiban. Szeretni az Istent ! Praktikus értelme : gyűlölni a bűnt, repülni a gyónáshoz, érezni könnyebbülést, szentül vágyódni mind tisztább érzelmek s hangulatok után !

A bűnbánat magábatérés.

12. «*Tarlsatok bűnbánatot.*» a) A bűnbánat megtérés és magábatérés. Térj magadba, ott megtalálod az Istent. Lelkeden tükrözik halhatatlansága az örök élet vágyában, mérhetetlensége a gondolat határtalanságában, hatalma az akarat függetlenségében, szeretete az indulatban, szentsége a lelkiismeret szózatában, öröme a tiszta szív érzeteiben, tökéletessége a nemes, áldozatos lelkületben, békéje a lélek nyugalmaiban. Mily édes vele lenni, őt élvezni ; lelket másképp, mint e vonások szép kialakításában és szimmetriájában nemesíteni nem lehet. Azért biztat az Úr : térjetek magatokba . . . s a keresztény aszkézis ezt így fordítja : rendezzétek, szervezzétek lelki élteteket. Possidete animas vestras, hogy az érzéki benyomások szét ne szedjenek, az érzelmek és szenvedélyek össze ne zavarjanak, a vágyak és törekvések szét ne aprózzanak ; az egész ember egyből, Istenből, szeretetéből kiindulva, egyre, Istenre irányuljon. Aki lelkét bírni s az

erényben haladni kíván, annak háromféle egységesítést kell magában eszközölnie.

b) Egységesítést az érzéki életben. Az érzéki élet gazdagsága a szellemi világ alapja ; mindenünket onnan vesszük ; a gondolat, tudomány, művészet onnan indul ki ; mint a tenger hullámozása, mint a napnyugtakor kigyúlado s egymásba folyó színek, oly kifogyhatatlan az érzéki élet fakadása, a színek, hangok, ízek, illatok, a selymes, bársonyos érintések ; s a lélek könnyen tapad hozzájuk s ha tapad, szétmegy.

Ne hagyjam magam az érzékiség tarka játékában lefogni. Ha hullámos a tenger, iránytű kell reá ; ha színjáték, eszme kell hozzá ; ha termőföldje az életnek, életcsírák kel-
lenek ; vegyünk belőle annyit amennyit, de ne túlsokat ; sőt mivel oly behizelgő, oly veszedelmesen édes, minél kevesebbet. Étkezzünk, öltözködjünk egyszerűen, éljünk igénytelenül, józanul, s ha kell, törjük le érzékiségünket szívesen, mert a szellemi élet édessége kipótolja az efféle áldozatot.

c) Egységesítést a törekvésekben. Az élet sokféle és tarka, a sok foglalkozásban szétmegy a lélek, mint a tutaj, mikor sziklához vágódik ; egységesíteni kell a sok akarást egy akarattá ; Isten szent akaratát, lelkem üdvösségét kell nézmem : «Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri», e szigorú hangra a szív lelkesülésének hangján kell válaszolnom : «Unam petii a Domino»... Egyet kérek az Úrtól ; közel hozzá, nála akarok élni, őt felismerni, hozzá simulni, hogy törekvéseim, munkáim sodra az örökkévalóság felé tartson.

Osztatlan emberek kellenek ; nagyok lélekben, erősek reményben, lelkesek hivatásban, kik letörnek minden irányt és törekvést, minden vágyat, mely reményükkel s hivatásukkal ellenkezik. Nem feledkezem meg soha arról, hogy az örökkévalóságért élek.

d) Egységesítést az ész és akarat aktuális használatába, hogy az Isten tényleges ismeretére és szeretetére irányuljanak. Nemcsak irányzat, nemcsak habituális lelkület szerint, hanem gyakori megemlékezés és indulataink tényleges odafordítása szerint. Mártha, Mártha, — mondja minden szétszedett léleknek az Úr — sok a gondolatod, az indulatod... szét vagy szórva. Térj magadba s pihenj meg Istenedben, tiszta öntudatodban egységesítsd érzékeidet úgy, hogy vágyaid akaratodnak hódoljanak ; egységesítsd törekvéseidet, visszavezetve azokat Istenre ; egységesítsd gondjaidat s támaszd meg azokat reményeddel, hogy össze ne roskadj alattuk ; egysé-

gesítsd szeretetedet : mert «mim vagyon az égben s tekivüled mit akartam a földön?» (Zsolt. 72, 25). Szeretettel gondolkodunk gyakran Istenre.

Az Isten országa:

13. »Elközelgett a mennyek országa» (Máté 3, 2).

Az Isten nagy s óriási mérvekben közli magát s építi föl országát.

a) Első műve a természet; gyönyörű, gazdag, mély világ. Érintkezésben vele megtermékenyül lelkünk; tudomány, művészet, élvezet fakadnak belőle. Lefoglaljuk a természet erőit s uralomra törekszünk. De azért érzem, hogy a természet idegen s hideg az én érzelmeimmel szemben; mintha más, eltérő motívumokon épülne föl erkölcsi világom... az én világom. Mindegy, kifejtem tehetségeimet s a természet erőit, mert ez az Isten gondolata. Beleépítem házamat, templomomat, kultúrámat a természetbe; örülök az erőknél s tehetségeknek. Ugyanakkor tudom, hogy a természetet Isten folytonos aktusa tartja a létben, s az én lelkem is belőle nő ki; legmélyebb gyökérszállával van vele összekötve; isteni ez mind s folyton belőle való. Ne maradjunk hát távol tőle tiszteletből. Mily tisztelet az, mely nem érti a közelség titkát s a lélek s az Isten összefüggésének mélységeit! Örüljünk, hogy Istenből való folyton létünk. Legyen is olyan, erős, hódolatos, örvendező.

b) Második műve a kegyelem, vagyis Istennek mint Úrnak, Atyának, Mesternek velünk való érintkezése. Ő vezet az Isten-ismeret s szeretet fokain föl; kinyilatkoztatja magát, bár lefátyolozza arcát; otthont akar köztünk. Ebben is sok a fokozat; különbözők az érzékenyebb s kevésbé meleg lelkek! Dolgozzunk vele való személyes összeköttetésünkön. Építsük az otthont; az otthon nem a kövek, falak, hanem az ember pszichéje s vetületei; az otthon a szeretet, bizalom, béke, figyelem, szülők, testvérek s felénk mosolygó arcok. Ez az Isten-országának városa. Érezzük magunkat közel Istenhez e szent városban, ez otthonban; becsüljük ez otthon szellemét, a kegyelmet; éljünk halálos bűn nélkül.

c) Harmadik műve az ő Fia s Fiának hasonmásai. Ah, ez az isteni világ fölséges, különálló kinyilatkoztatás; természet, kultúra, őszövétség fölött élő új világ. A fölényes, isteni élet mindenk fölé emelve. Előrevetett árnyékainak számtalan vonását tiszteljük az őszövétségben, de mik ezek vele szemben s mily világ nyílik meg utánzásában! Mily páthosz s temperamentum! Ráborul a lelkemre, uralkodóvá lesz;

megnő mérhetetlenül, úgyhogy csak ő nagy s minden egyéb kicsiny lesz, — csak az ő akarata dönt előttem, más nem esik latba; csak az ő szavát hallom, másra nem reagálok, mást nem kérdezek. Így lesznek prófétáink, kik csak őt látják, apostolaink, kik csak róla beszélnek, — vértanúink, kik mindent odaadnak érte. Nem csodálatos-e, hogy nem mindnyájan érzünk, gondolkozunk s élünk így?

Az «ország» Ura.

14. a) Életünk sok jellege közül, milyeneket a szentírás sorol föl, mondván, hogy az élet «virág», «álom», «hiúság», «hadiszolgálat», főleg kettő emelkedik ki: a függőség a végtelentől, s letörhetlen bizalom e hatalom iránt; ez a két jegy a «Dominus» s a «Salvator». Az első a «Dominus». Istené a hatalom; ő az Úr, a végtelenség, az elképzelhetetlen személyes szellemi, örök valóság. E gondolataink formák, melyekben több a sötétség mint a fény, de e sötétségben szívünk az iránytű; lelkünk ösztöne megnyugtatóan igazít el feléje; arcát nem látjuk, de jelenlétében megnyugszunk. — «Nagy úr» ő; senki sem emancipálhatja magát uralma alól, senki, s minden az elmúlás s a halál fölséges kultuszával tiszteli az ő nagyságát. Babilonból pusztá lesz, a világból eljegesedett földgömb, vasból rozsdá, gránitból por, tölgyből redves fa, szépségekből fogatlan anyókák, demagógokból öreg gyerekek... az elmúlással hódol az örökifjú életnek, az Úrnak a lét. Mily páratlan kultusz! A «laus et jubilus» a természet célja, mikor van, mikor virágzik s pompázik; mikor pedig virága hull s ereje porrá válik, akkor ez a «laus et jubilus» a legmélyebb «adorációvá» fokozódik. — Én is dicsérek, imádok, akár élek, akár halok... Domine Deus, rex coelestis!

b) Ez Úrnak szolgálnom kell. Akiben érzék van a végtelen iránt, abban jelentkezik a föltétlen szolgálat ösztöne. Mit akarsz te nagy Úr tőlem, ki tőled függök, általam élek, benned vagyok? Megindítóan imádkozik a zsoldáros a «szolgálat» nagy kegyelméért s vigasztalódik vele. «A te szolgád vagyok én; adj értelmet nekem, hogy tudjam bizonyosságaidat.» «Jobban szeretem parancsaidat az aranytól és topáznál.» Ezt becsüli: «És fölőbb becsültem azt az országoknál s királyi székeknél és a gazdagságot semminek tartottam ahhoz képest» (Bölcs. 7, 7). Hogy becsülte Agatha, a görög leány, a szép Cataniában; «Az igazi nemesség — mondja a prètornak — a Krisztus-szolgálat». Tehát Istennek szolgálni dicsőségem, örööm, erőm!

c) Ez az Úr nagy ellentéteken vezet keresztül, s az élet

ellentmondássá s sötétsséggé változik el, ha szent s fölséges akaratának fonalát elejtjük. Mit csináljunk nélküle az élet küzdelmeivel, a szenvedéssel? Hozhatunk-e különben harmóniát ez őrlítő, lelket őrlő khaoszba? Mit csináljon Frigyes császár öldöklő torokbájában, mit az ír leány, Alice rákfenével arcán? Segít-e rajtunk az, aki írja : «Wozu am hellen, blauen Tage diese düstern Gespenster, diese moralischen Gurgeltöne, diese tragische, rabenschwarze Musik? . . . Es wäre endlich Zeit, dass sich wieder ein Regenbogen über dies Land ausspannte, und dass uns jemand sanfte, tolle Lieder zu hören und Milch zu trinken gäbe.» Honnan vegyünk az éjben szivárványt, s adhatnak-e csontvázak tejet? Egy segít rajtunk : az intéző, uralkodó, győzelmes isteni akarat. Ezt ragadom meg s el nem ereszttem, bármerre vezessen ; szolgálja vagyok ; áldozata is tudok lenni. Híven ragaszkodom hozzá bármely életkörülmények közt !

d) Ennek a hatalmas s sokban érthetetlen Fölségnek, üdvözítőmnek, boldogítómnak kell lennie. Tőle van szívem, tőle ösztönöm. Látom gondolatait az alakokban s érzéseit a formákban. Igazság és szépség, öröm és erő az ő nyomai. Öntudatomat is a lét örömeivel tölti, napsugárt hint rám s virágot elem. Ő céloim s megnyugvásom, s ő utam is s segítőm is önmagához. Mindenféle életúton vezet, de boldogítani akar : egészség, betegség, gazdagság, szegénység, dicsőség s gyalázat, hosszú, jó élet vagy keserű áldozat, ezek mind útjai. Három kincsemnek kell lennie : a) legyen Istenem ; ez derűt s fényt hint utaimra ; b) legyen Krisztusom, eszményem s életforrásom ; c) legyen az Úr barátom s jegyesem, hogy végre is mondhassam : «megtaláltam, kit lelkem szeret» ; megnyugsom benne.

Az Isten országa bennünk.

15. a) «Elközelgett a mennyeknek országa» (Máté 3, 2). A mennyország az Istennel való, bízó, szerető egyesülésben áll. Lelkem hozzá ragaszkodik s megnyugszik benne. E tudatot érvényesítenem kell mindenem át s mindennek dacára, ami letör, aggaszt, nyomorgat engem. Akkor úgy érzem, hogy alakítok lélekkel életet, mint ahogy a szobrász alakít szirthől szép alakot. Habozom néha, kislelkű vagyok, a világ rám zúdítja hullámain ; meglep a kétség, hogy talán mégis csak semmiség az élet. Oly kicsinyek, gyöngék vagyunk, elsodor a hullám ; de meg kell győződve lennünk, hogy a lélek győzi. Sei ein starker Ja-Sager ! Jézus mondotta : Igen . . . van mennyország, van Atyánk . . . El van ugyan rejtve arca,

de tudjuk, hogy nem medúza-arc. Érezzük. A világ nagy, de Jézus mondotta: Nagyobb a lélek. Öntudatra ébrednek a nagy világgal szemben. Önmagamat állítom, azután át-érezem s átélem a lelki erőt, mely az én világomat kialakítani képes.

b) Ez öntudatra ébredt, derült lélek az evangéliumból két megnyugtató ismeretet merít; meggyőződik saját értékéről s az Isten szeretetéről. E meggyőződésből fakad ki benne a jóindulat s a kedv az élethez. Fényes és boldog; a karácsonyi éj glóriája veszi körül, ki van váltva már rajta a «pax hominibus bonae voluntatis». Kifejti rajta az Úr, hogy mi a «bona voluntas». Az a bizó, szerető jóindulat! Ez nem háborodik meg; nem veszti el egyensúlyát s önmagát. Fölötte áll a bajnak. Felső erő hordozza; leng, mint a sirály a hullámok fölött; ül, mint a madár a recsegő ágon (mulandóság); nem fél, hiszen szárnya van. Ez a tudat erőssé tesz megpróbáltatásokban, s mosolygóvá teszi a lelket nehézségek közt. Belőle valók azok a hősiek típusok, melyek a lélek tisztaságát s méltóságát az élet minden körülményei közt megóvják.

c) Az Isten irántunk való szeretetének tudatával párhuzamos a lélek méltóságának tudata. Az Isten szeretete méltósággal övez. Aki azt mondja, hogy «Atyám», az a végtelennel rokonnak érzi magát, fiának. Az Isten-fiúság pedig méltóság. Az erkölcsi élet tartalma és ereje elsősorban a cselekvőnek önmagáról való tudatától függ; másodsorban motívumainak energiájától; ez szárnyainak feszülése! Aki királyi, sőt isteni öntudatot nevel magában, az győz.

Ezen öntudat óriási méretei alatt összetöpreődik az élet. Kicsiny lesz. Minden intézménynek alárendelt szerepe van. Tudománynál, királyságnál, államnál, egyháznál több, értékesebb az emberi lélek, mely végtelen értékű s értéket ad műveinek. Az evangélium eleven tudatban akarja ezt az arányt tartani s azt minden emberi életben, akár a kormány rúdja mellett, akár az eke szarva mögött érvényesíteni.

Éljünk e tudatban s vigyük ezt magunkkal a közönséges életbe. Az evangélium ki nem emel minket a gazdasági munkából, a társadalmi viszonyokból; tisztel hatóságot; szentségnek hirdeti a házasságot, megszenteli a szerelmet, kötelez a munkára, nem sürget a pusztákba; embereknek ismer, embereknek hagy meg minket, de bízik az «erjesztőben», az új világalakulásban e fölséges öntudat révén. Tegyem föl magamban reggelenként, hogy öntudatos, erkölcsi motívu-

mokat viszek bele az életbe. Nemcsak veszem, amint jön, hanem teszek is.

Az Isten országa a világban.

16. Az Isten országa nemcsak belénk zárkózik, hanem a világban, a közintézményekben, a társadalomban is tért akar foglalni. Ez az Isten-ország, a több-igazság, nagyobb-jóság, boldogabb élet országa. Ennek is kell közelednie. Ezért kívánjuk, hogy a társadalomban s a közéletben is *szélesebben s mélyebbre hatóan* foglaljon tért az Isten országa.

a) Szélesebb körben. Az Isten országa lassan terjed. Vannak korok, mikor az igazság s jóság alig férkőzik a nagy néprétegekhez, melyek a társadalom mélyében pihennek. Kevés fény és szépség hatol le hozzájuk. Azután pedig megjön az idő, mikor megmozdulnak, — mikor élni akarnak erkölcsileg, társadalmilag; mikor szomjazzák a műveltséget s a fölvilágosodást; mikor a népművelődés nagy érdek lesz, mely a világot mozgatja. Hogy festette a próféta a szép adventet? «Omnes enim cognoscent me», «mindnyájan megismernek engem» (Jer. 31, 34). Hogyan az Úr Jézus? «A vakok látnak, a sánták járnak . . .»; tehát amikor látunk s a szerint járunk s mikor a kínzó rossz vész, akkor van adventünk. Ez az advent folyik a nagy világban, az iskolákban, a missziókban, az igaz népfölvilágosodásban. Ez adventi énekek hallatszának, a jobb kor utáni vágyak és fohások, egybekötve azzal az érzéssel: jön, jön, . . . messze már nem lehet. Most is mondogatják egymásnak a népek: «Jertek, menjünk az Úr hegyére, s ő megtanít minket utaira, s ösvényein fogunk járni» (Jer. 2, 3). Nekünk e népnevelő törekvéseket mindig Krisztushoz kell utalnunk s az ösztönös vágyat a haladás után mindig a hit útjaira terelnünk.

b) A világjobbulás ez adventi mozgalma csak akkor boldogít igazán, ha a mélybe hat, lelkünkbe! A léleknek kell átszellemülnie, izzania és hevülnie. Ez a folyamat a tökéletesbülés műve. Krisztus javai rendelkezésünkre állnak, de teljesebben kell birtokunkba átmenniök, át kell élnünk a karácsonyi békét, a vér folyásos asszony bizalmát, Magdolna bánatát; Jézust kell szívünkhöz szorítanunk, úgy mint Simeon, s a húsvétot s a pünkösddöt átélnünk, mint az apostolok. Szemeinket kell kinyitnunk, hogy az emberekben testvéreinkre ismerjünk s őket szeressük! «Mir genügt der feste Ausblick in das keimende Adventsleben, (vágyaink s törekvéseink csirázató melege), der feste Glaube, dass alles, was aus diesem Adventsgeiste geboren wird, die Welt über-

windet.» Ne kételkedjünk ; bizzunk, küzdjünk ! Tegyük szert *fölvilágosodott engedelmességre*, mely az Isten akaratát látja és teszi ; *bensőségre*, mely Krisztus életét éli összedettségben ; ápoljuk *forma-érzékünket*, hogy az életnek egyszerű, erkölcsileg szép alakot tudjunk adni csip-csup dolgok, bajok, pletykák fölött is ; *érzékenységre* az Isten benyomásai iránt ; *szociális érzésre* testvéreink emelésében. Ó jöjj Úr Jézus. Testesülj meg bennem is.

A bennünk való mennyország további kifejlődést sürget.

17. a) Tehetéseinkkel s ösztöneinkkel állunk a nagyvilágban s érvényesülnünk kell benne. Ki kell azokat fejlesztenünk, vagyis tudnunk kell sokat (tudomány), alakítanunk kell a világot gondolataink s eszményeink szerint (technika, művészet), jót kell tennünk s nemesen élnünk (erkölcs), Istennel, a Végtelennel viszonyba kell állnunk s isteni életét magunkban ki kell alakítanunk (vallás). Négy eleme a léleknek, négy szeráf szárnya. Mind a négy együttvéve alakítja ki gazdagon s hatalmasan az emberiség életét. Tudni kell az igazat, alakítani a szépet, gyakorolni a jót, félni s szeretni Istent. Nem szabad ezeket szétszakítani vagy egymástól elszigetelni ; ha szétszakítjuk, életet rontunk, — ha elszigeteljük, megbénítjuk. Tehát egyesíteni e fölséges irányokat ! Művészet s erkölcs könnyen egyesíthető a legmélyebb s a legbensősége-sebb vallásossággal, sőt ez képezi termékenységük forrását, ez lendületességük s erejük alapját. A művészet, különösen a költészet elmélyed a végtelenségbe, hogy az örök igazság s szépség reális honából hozzon le tüzet s világosságot, s ugyancsak az erkölcs, a kötelesség s felelősség érzetének nyomán, az eszmények kiolthatatlan verőfényében rátalál minden erkölcsi jónak s törvénynek örök forrására, s e csodálatos szellemi világ szemléletétől kölcsönzi leghathatósabb motívumait, inspirációt, s lendületet merít az önzetlen cselekvésre. Használjuk föl ezt mind ; isteni kincsek ezek ; Isten adta az észbeli tehetségeket, hogy kifejlésszük, hogy erő s jobblét járjon nyomukban. Isten adta, hogy segítsünk magunkon ; technikánkkal meg kell szüntetnünk az árvízveszedelmeket, higiénánk által a ragályokat, forgalmunk tökéletesbítése által az éhhalált. Balesetek ellen küzdenünk kell : villámcsapás ellen villámhárítóval, bacillus ellen szérummal. Kell ; Isten is akarja ! A gondviselés nehézségeit sok esetben gondviselésünk kifejlesztése által oldjuk meg. Ah, Uram, áraszd ki ránk tehetségeink kifejlesztése által is a te

világosságodat, jóságodat, szépségedet ; érvényesítsd erőnk szárnyabontása által erődöt, hatalmadat ! Előbb e nagy lépéseket prometheuszi lázadásoknak nézték, mi pedig e haladásban a te gondolataidnak mélyebb felértését látjuk s azt hitel s szeretettel párosítjuk. Ők az ész haladásában pártütést láttak ; kicsiny volt a szívük e szellemi nagyságnak s hatalomnak helyes méltatására. Emancipálni akarjuk magunkat a tudatlanságtól, a nyomortól, a bajtól, de nem tőled ! Tőled? ugyan hová emancipálnók magunkat? Ha tőled elszakadnánk, akkor abba az öntudatba emancipálnók magunkat, hogy bele vagyunk kovácsolva a nagy mindenség mechanizmusába, — emancipálnók magunkat érthetetlen rabságunk öntudatára s szívünk titkos, olthatatlan kínjainak s aggodalmainak s belső világunk viharos, haragos ürességének érzésére. Ah, ez igazán prometheuszi kín volna s nem boldogság, nem harmónia és szépség. Pedig ha ez a mindenség jellege, a harmónia s a szépség hiányozhatik-e akkor a mindenség koronájából, az öntudatból? Nem hiányozhatik, s nem fog hiányozni, ha hitel, szeretettel fordulok hozzád, Uram, ha meghódolok neked szívem legbensőbb sugallatából. Megteszem !

b) Mily hatalmas eleme s ösztöne az emberi léleknek a vallásos, az isteni élet. A történelem leghatalmasabb s legmelegebb árama. Titáni s démoni harcokban akarták kipusztítani. Égették mint fokélyt s megvetették mint elmaradt szellemi inferioritást. A kritika s a gúny savaival akarták kiölni . . . Ó, vak filozófok s kontár kultúrférfiak ! Hisz tévelyekben s abnormitásaiban is fölismerhették volna a kipusztíthatatlan őserőt, mely benne érvényesül ! Igaz, hogy tévely s homály kíséri ; de az kikerülhetetlen, miután az élet problémáját legmélyebb gyökerén fogja meg s túlra mutatván, az emberi érzések s szenvedélyek világát is felkölti s azok behatása alól ki nem vonhatja magát. — Nem félelem, nem kellem, nem szeretet teremtette meg a vallást, de félelem, kellem, szeretet, ész és szív működött közre, hogy megismerjük a lét s az élet ez örök s végtelen vonatkozását. Nem kellett «kitalálni», hanem meg kellett találni ; nem kellett «kikölteni», hanem inspirált szívvel meg kellett látni. Ó, Uram, látom, nem menekülhetünk meg tőled ; annyi a szöktetőnk, a kerítőnk, s lelkünk még sem szabadulhat ki ölelésedből. Add kegyelmedet, hogy lázas álmainkat kidörzsölhessük szeminkből s hogy rád vetve bízó s szerető tekintetünket, örömmel mondhassuk : Atyám, Istenem, szeretsz, mert alkottál, ó vezess, hogy hozzád érjek s benned megnyugodhassam !

c) Nekünk tehát vallásos életünket is kultúránknak megfelelőleg magas fokra kell emelnünk, s az akkor áll majd magasan, ha minél mélyebb, ha minél bensőségebb s öntudatosabb lesz. Ha vallásos életünket ki nem műveljük s gyermekes érzésünk fokán hagyjuk, oktanul cselekszünk; mert egyoldalú lesz lelki életünk; a reális világ felé fordított oldala ki lesz művelve, de a magaslatok s a mélységek világa el lesz felejtve; azért aztán száraz, únott, lendületlen lesz életünk; a mély érzések s a megindulások forrásai elapadnak. Ilyen átlag a mai intelligenciának világa. A kultúra ezen nem segít, az magában képtelen kiemelni s kielégíteni a több-embert, mert nem önt harmóniát s megnyugvást a létbe. Az ember lassan-lassan szkeptikus és örömtelen lesz. Ne vétkezzünk tehát természetünk ellen, hanem fejlesszük ki tehetségeit minden irányban; bontsuk ki szárnyát a legmélyebb s legerősebb váagnak, mely Isten felé visz. Győződjünk meg, hogy fölületes irányzat az, mely a tudás nagy javait szíve odaadásának, illetőleg szíve elvesztésének árán vette meg. Az a nagymondás sem igaz: «Das Herz ist das einzig echte Surrogat für das Genie»; szó sincs róla; az első s legnélkülözhetlenebb kellékét a nagy, fenkölt s édes életnek sohasem lehet nevezni «Surrogat»-nak, akármilyen géníusszal állítsuk is szembe. Mit használ a géníusz, ha nincs szíve? Többet mondok, nincs géníusz szív nélkül.

Előkelő, adventjáró szerénység.

18. «Az Úr közel vagy... A ti szerénységetek ismeretes legyen minden ember előtt» (Filip. 4, 5).

Az apostol körülbelül így gondolkozik: Testvéreim, lásék meg rajtatok az örvendező hit s a bízó remény. Éljetek úgy, mint akik teljesen a béke s a szent öröm csillagai alatt járnak, mert hisz tudjátok, hogy az Úr közel van. Ruhátok is, tartástok is szerény legyen, de nemes s előkelő is; nézzétek meg, hová ültök, hogyan forgolódtok, kivel álltok szóba... mert idegen, előkelő vendégek vagytok a világ szegény-házában... Érzétek be kevéssel; épen hogy; mert minek itt költekezni... Nagy fölháborodásba ne esetek... Minek? hiszen úton vagytok... Szembeszökő legyen előkelő szerénységetek, mert minden igazán keresztény lélek szerény is, szerény a lét nagyságától s az ég csillagaitól... A szépség is szerény, mert harmonikus... nem rikít, nem rikácsol, nem tüntet. — A fegyelem is szerény. Vannak művészi lelkek, kiknek minden jól áll: úgy a fegyelmezett előkelő lelkeken is minden szép, a szerénység szépségével. Szerénnyé tesz minket:

a) A hit. Öntudatunkra hozza létünk szerénységét, korlátoztságát. A végtelen lehel ránk. Mint a lilium az ég alatt s a csillag az éjben, olyan a lélek a végtelenben ; mint a lótuszvirág az óceán végtelen tükrén. Ha reflektálunk s magunknak tüzet s világot gyújtani akarunk, csakhamar észrevesszük, hogy sötétben vagyunk. Akit a lét sötétsége vesz körül, az csak szerény lehet. Aki vak, az szerény ; az éj szerény ; a madár hallgat az éjben, szerény . . . Jézus is szerény . . . a szentek hierarchiája is szerény, felhőben lakik. Ó Istenem, világíts lelkemnek, hogy lássak, de mindig szerény s alázas maradjak.

b) Szerénnyé tesz az erkölcsi rend. Ó, itt a póz, a sarkantyú, a ropogós föllépés nincs helyén . . . Az erkölcsi rendnek sok a sebe s a gyöngéje. A földön az erkölcs foltos ruhában jár. Folt és rongy a ruhája. Azért szerény. Nem pózol, hanem meghúzza magát. Viharok járnak fölötte, s kövekkel kell megterhelnie a lapos háztetőt, mint az Alpesek széna- gyűjtőit. Mennyi ok a szerénységre ; szinte szégyenlős leszek szerénységemben, mikor lelkem gyöngéire s az eszménytől való elmaradásomra gondolok ; de ez nem árt !

c) Életünk kerete is szerény. Sok szenvedés és bánat környez ; siralom-völgyében élünk, dacára az ész vívmányainak ; már pedig ily környezetben csak a szerénység stilszerű. Mi az irgalom nyomaiban járunk s lelkünk könnyörlettel hajlik le a gyengéhez s a szerencsétlenhez. A reális emberi élet is nagyon szerény ; születünk, dolgozunk, szenvedünk, meghalunk. Aki ezt átérzi, az szerény lesz. A királyné is szerény, ha gyermeke van ölében, mert akkor már nem fölséges asszony, hanem gyöngé, csecsemőt szoptató anya. Fogjuk föl, karoljuk át az Isten sok nyomorgó gyermekét ; legyünk jóindulattal az emberek iránt s szerények leszünk. Ez a szerénység mint reális érzés s józan kötelességtudás jelentkezik bennünk.

«Viperák fajzatl.»

19. «*Látván pedig sokakat jönni az ő keresztségére a fari- zeusok s szadduceusok közül, monda nekik: Viperák fajzati*» (Máté 3, 7).

Az előbbiek a tudomány, az utóbbiak a születés s a pénz arisztokráciáját képv selték ; Szent János pedig «viperák fajzatának», elkorcsosult lelkeknek hívja őket. Igyekeznünk kell elkerülni a rossz szellemi irányzatokat :

a) A tétovázó, a szkeptikus, betűragó lelkek, kik a nagyot nem látják s mindig kis dolgokba botlanak, az élet

erős kialakítására képtelenek. A szkepszis az észnek ideggyengesége, nagy munkára képtelen. Aki az erős, szép élettel szemben is csak kételkedni tud, az természetesen élni elefejt. Ellenben, aki hisz, az a legmélyebb élet tengerére száll; legmélyebbnek mondom, mert a hit az Isten végtelen leereszkedését mutatja be: a teremtésben, hogy a végtelen Úr szeretetben rám gondolt s szeretetből alkotott; a megváltásban, hogy utánam járt és fölkarolt; az eucharisziában, hol titokzatos közelségben, «incognitó»-ban él mellettem. Legmélyebbnek mondom azért is, mert mérhetlenül fölmagasztal. Ha csak boldogítana, már az is diadalmas s koszorús élet volna; de nemcsak boldogít, hanem az Isten látásáig s az Isten-fiúságig emel föl; lesztek mint Ő, mert látni fogjátok őt. Szó szerint igaz: megnyílnak szemeitek, s lesztek mint az Istenek. Tehát az isteni életbe emel föl a hit. Hiszek, hogy éljek; hiszek, mert már istenileg élni kezdem.

b) El kell kerülni a dekadenciát a szívben: a romlottságot, a durvát, a póriast, a bizalmatlanságot s a lemondást, mindent, ami ellen fölvilágosult lelkiismeretünk protestál. Aki ezt elkerüli, az erős! A hithől való élet ily erőt inspirál; érezzük s éljük át s lelkesüljünk a szeplőtelen életű, krisztusi erkölcsért. Az Úr Jézusban való hit nem gyöngeség, hanem erő. Aki gyöngeségből akar hinni, az nem ismeri az Urat. A vallás nem póterő, vagyis nem az erő pótléka, hanem a természet-adta világból emancipálódó léleknek ténye s új erők forrása. Bizalmat s hálát lehel Isten iránt, szeretetre tanít s alázatra. Fölismerjük, hogy mily gyöngék vagyunk, de általa erősekké válunk. Valami szent, diadalmas érzés ömlik el lelkünkön, melynek imádkozni öröm és élvezet. Imádkozunk, könyörgünk, esdünk, de kimondhatlan bensőséggel meg is nyugszunk, mintha Isten töltene el minket. Az Isten eljár lelkünkhöz s kiönti lelkét ránk; megigérte s megteszi, s ez édes, isteni bensőségben a világ elváltozik színében; más fényben látjuk a virágot, a fát, a felhőt, az élet poros útjait, a szenvedést s a kísértést. Lelkünk szomjas lesz a formára; magasabb, szebb életformát sürget; szomjas lesz a szépségre, az erkölcsi tökélyre; ebben ismeri föl s szereti meg a vezető, a nevelő, a boldogító lelket, az Istent.

Jöjj el Teremtő-Szentlélek, leheld az érzékies, a világias, a beteges emberbe a legszebb élet lelkét, hogy elváltozzék színében, — hogy hagyja el kislelkű gondolatát, kiskaliberű, nyárspolgári, stupid életmódját s éljen, mint Krisztus élt a földön.

A modern lélek útjai Istenhez.

20. *«Látván pedig sokakat jönni az ő keresztségére a farizeusok s szadduceusok közül, mondá nekik: Viperák fajzati!»* (Máté 3, 7).

a) A modern ember lelke meg van mérgezve: nem tud erősen hinni. A reformáció a nyugati kereszténység egységét megrendítette, s nyomában száz meg száz vallásfelekezetet keletkezett. Kritikusok támadtak. Kritikájuk tetszett, s a «művelt világ» elidegenedett a történelmi kereszténységtől. Ezzel szemben az igazság, az út s az élet a régi, s mindenkinek Istenhez kell lépnie. Kezdet óta úgy voltál, hogy öntudatodban megletted az Istent; régen is, most is; pedig régen is tagadták, most is tagadják; más-más ugyan a tagadás divatja, de a dolog ugyanaz, ugyanaz a régi kín és régi képtelenség. Azt mondták: nincs Isten; de te mégis Istent látod, érzed, akarod; egy végtelen világot hordozasz magadban, a legnagyobb tényeket; öntudatodat, osztatlan magadat, értékeket, melyek belső világod tengelyei, s azokra emelkedel ki az anyag fölé, s uralod te, az osztatlan, időn és téren fölülemelkedő kontemplátor, a világot. Mindenütt taposod, különbnek érzed magad, mert az vagy! Csak menj, haladj... Ez a lelki, isteni élet és lét; mit kérdeznél mást, hogy mi van benned, mikor tele vagy végtelenséggel s örökkévalósággal, tehát szellemmel! Imádd magadban Istenedet, mindenek ősokát, hordozóját, célját; siess felé, vágódjál felé; ő vár, s te nem lehetsz el nélküle.

b) Te a világban élsz; a történelem nagy folyamának te vagy egyik hulláma. E történelem áramában kapod s élvezed kincseidet. Az Isten is itt lép feléd; s amint magadban rátaláltál, úgy rá fogsz találni az emberélet folyamán, mint aki tágitja, nemesíti s fölemeli öntudatod vallásos világát s tényekben közli magát veled. Ha kilépsz magadból a világba, megtalálod az Istent Jézusban. Miért benne? Mert ő úgy lépett be a világba, úgy állt bele, hogy isteni hatalmának jelei képezik címerét! Beállt, s maga után léptette föl híveit, kik éltek s meghaltak érte, — kiket a genezáreti tó partjairól elhívott s a nerói paloták kertjeiben szurokkal leöntve meggyújtott, s kik magukkal rántották a «moles imperii»-t, s a világba az alázatos, édes kereszténységet állították; beigazult a régi szózat: legyőztem a világot — bizonyára nem a rabbi, nem a názáreti bölcs, hanem az imádott Istenember; nem az ember, a multnak embere, hanem az örökkévaló s most is élő! Én adok erőt, — hoztam hitet,

reményt... értéket, erőt, eszményt, odaadást... Mennyire tudom én szeretni ezt a Krisztust!

c) A hitben gyakorlati átélés kell. Az evangélium s a történeti hagyomány vezetése mellett, melyet a kereszténység életében föltalálunk, fölszívjuk az élet forrásait, vizeit, bűvös motívumait. Rányitunk a keresztény községre, a Krisztus-életnek tartályaira; a nagy Krisztus a történelemben a társadalmi, az egyházi foglalatot rendelte a lelkeknek. Az evangéliumnak fölséges Krisztusa kiváltja a tant a község öntudatában. Mindkét elem kell: evangélium és egyház, vagyis az evangéliumot a község kötelékében kell átélnünk. A vallás is szociális, mint minden nagy érdek, az ábcé-től kezdve a szentekig. A katolicizmus alapvető parancsa, hogy akarataink Isten akaratával s egymásközt egyezzenek az igaz élet megnyerésére és birtoklására. Föl kell használnunk e szent közösség kincseit s eszközeit s azokat a vallásos élet nélkülözhetlen forrásaiul tekintenünk. A Szentlélek most is, ezelőtt is mindig élt az egyházban s csodálatos lelki életet fejlesztett; a mult élete nagy kincs, melyet kiemelünk s jelen életünk fejlesztésére fordítunk; mely kincs a szentek szelleme, a himnuszok, a régi énekek inspirált áhítata. Istent, Jézust, az igazságot, az életet keressük a multnak életében épűgy, mint szubjektív szent sugallatainkban. A szentekkel, a tradicionális szent közösséggel álljon s éljen lelkünk. Minél mélyebb belső életünk, annál harmonikusabban simul a jó és szent lelkek külső kötelékéhez. Ami legmélyebb s legfölségesebb, annak történelmileg s társadalmilag szervezve kell lennie. Azért hinni s élni akarok az egyházban, s nemcsak a jogot s a törvényt, hanem az élet bensőségének e gazdagságát akarom szemlélni benne. Istenem, ez ellen senkinek sem lesz kifogása, s ez könnyűvé teszi az engedelmességet a tekintély iránt is!

d) Megtanuljuk külön fogni a fejlődési korszakok formáit a tartalomtól, mint a hüvelyt s a pelyvát az aranyos magtól. Nem ütközünk meg a történelem változatain, a rituson, a szokásokon, az egyházban is divatos s azután divatjukat mult fölfogásokon; hanem a krisztusi gondolatokat s a krisztusi kegyelmet földolgozzuk a mi kultúránk magaslatán. Isten nélkül erkölcsünk fej- és szívvesztett rendszer, s az isteni oly imponálóan lép elénk Krisztusban... s Krisztus oly szeretetreméltó szépségben adja elénk az életet; a haladás s győzelem összes perspektíváit nyitva tartva; miért hagynók tehát el őt a keresztény századoknak bűnei és félreértései

miatt?! Örülünk azon, hogy a multnak gyöngeségein túl vagyunk, de ne vessük el a hagyomány kincseit. Meg-megnyúlunk gondolatainkban, de a megnyulás nem rácáfolás a régre. A héj, ha leszárad, az nem a növény tévedése, hanem életének kelléke volt. Sok héj, sok szík van a lélek fejlődésében; méltányoljuk azt is, ezt is, s szeressük a szép krisztusi életet.

e) Ne kételkedjél! «Die Zweifel, die wir hegen, sind Verräter, und stehlen uns die Güter, die wir sonst gewinnen könnten, eben durch die Furcht, sie zu verlieren.» Élj, nézz körül; a valóság, az erő, a szépség ad értelmet a létnek; neked is az kell, neked is erő s öröm kell. Az az igaz, az a való, az az erős, ami erős, szép életet ad neked; ami pedig elhervaszt, az nem igaz, az nem lét! Ha materialista léssz, pesszimizmusba veszesz... Ha nincs hited szellemi világban, észszerűtlenség vesz körül, kételkedel... Épen úgy, ha gyöngének érzed magad s nem hiszesz az alakító, boldogító erőben, elpusztulsz. Mit mondjak neked? Karold át az Istent, Krisztust, a szentek közösségét, s erő száll beléd. Egyesülj vele, imádkozzál, mondd: Uram, lelkem abba a szellemi világba néz, mely tér, idő fölött el, a végtelenbe nyúlik, ez te vagy! Nem okoskodom; hódolok; átkarollak, mint minden erő forrását, titkát... Közel vagy hozzám, nálam vagy, bennem vagy. Ő oktalan, bamba öntudatlanság, mely az istenit nem ragadja meg, nem ragadja meg még ma, mindjárt most, mikor hív, indít, nógat, mikor mondja: aki engem szeret, azt Atyám szereti s hozzá megyünk s nála lakunk.

Mester, mit cselekedjünk?

21. «És kérdezé őt a sereg, mondván; mit cselekedjünk! . . . Eljővének pedig a vámosok is és mondák neki: Mester, mit cselekedjünk!» (Luk. 3, 10).

a) A felelet csak az lehetett: tegyéték meg, amit Isten akar. Mi ideális, parancsoló szükséglet alatt állunk, mely követeli: tedd ezt, ne tedd azt. Eszmények, erények csillagai alatt élünk, s ez az eszményi szépség s ez a kötelező szükség végre is az isteni akarat, mely megtestesülve Krisztusban lép elénk. Ő akarja, hogy így tegyetek, s ő meg is teszi, hogy példám legyen. Ezt a fölséges isteni akaratot olvasom lelkemben s annak legmélyén, kiemelem azt értelmem világával, s azután megtoldva pozitív részletekkel, Krisztus ajkairól halom s életében szemlélem. Törvény alatt állok, érzem, s a törvényt nem én diktálom: a természeti törvényt époló kevéssé diktálom én, mint ahogy nem diktálom az isteni aka-

ratot. Istenem, mit diktáljak én? . . . nem diktálni, de megtenni az én föladatomban. Megteszem tehát, meg, mert a Te akaratod. S amint érzem, hogy törvény alatt állok, s mint rész-
(nek) az egészben a helyem, úgy azt is érzem, hiszem és remélem, hogy e részszerűségemet, ez elégtelenségemet kiegészíti még az a parancsoló, hatalmas akarat. Az Úrból segítő lesz ; a törvény kegyelemmel párosul ; az eszmény leereszkedik s előkészíti utaimat. Ez erkölcsi krédóm ! Hiszem, hogy a legfelsőbb akaratnak engedelmeskednem kell, de tudom azt is, hogy ez engedelmisségemben megsegít !

b) Ezt az isteni akaratot az élet egész vonalán, az élet minden körülményei és viszonyai közt kell teljesítenem. Nem vagyok kerék a gépben, sem kavics az árban, sem sárgult levél a szélben ; hanem föl kell léptetnem mindenütt az erkölcsi világ követelményeit, s gondatlanság, szokás, ösztönök, hajlamok, szenvedélyek, betegségek, nélkülözések közt érvényesítenem kell azokat. Azt a bennem jelentkező s követelményeit bennem kinyilatkoztató eszményi világot nekem kell a külvilágba átültetnem, s ha török, ha szakad, annak érvényt szereznem. Ahhoz erő, ahhoz fegyelem kell ; rá kell magamat kényszerítenem, ha szenvedélyeim szembeszállnak velem, s ahol nincs is szenvedélyekkel bajom, ott is a nemes jóindulatot s az erkölcsi motívumokat kell életembe bevezetnem, hogy életem színvonala magas, nemesen erkölcsi legyen. Igen, hódolnom, engedelmeskednem kell s szigorúan kell megkövetelnem magamtól a hódolatot a Fölséges iránt. Nem szabad csélcspapnak, renyhének, tehetetlennek lennem ; akarom kell az isteni akaratot ! Az engedelmisség kiváló, nemes, erős akarat ! Ez az erős akarat érvényesül majd mint munkaszeretet, rend, tisztaság, fegyelem, pontosság, hűség, lelkiismeretesség, egyenesség, elnézés, könyörület, részvétel, jóindulat, igazságosság, nemesség, hála, nagylelkűség, tisztélet, szerénység, illendőség, szelidség, alázat, mértékletesség, józan-ság, türelem, bátorság ; mikor ez érzéseket keltem föl magamban, tudom, hogy Isten akaratát akarom.

c) Ime a jócselekedetek. Nemcsak az ima, a bűjt, az alamizna a mi jócselekedeteink ; dehogy ; hanem az én öntudatomnak egész tartalma ; az, hogy hogyan érzek, hogyan gondolkodom, — hogyan nézek világot, embert, — hogyan taksálok Istent, életet, — mily jó, türelmes, elnéző, szelíd, erős, okos vagyok — mily szándékkal dolgozom, beszélek, társalgok, szenvedek, — szóval jócselekedet lehet az egész, egész élet !

*Erkölc*s az a szép, nemes, kedves élet, melynek fegyelme, törvénye, ritmusa, harmóniája van. — *Erkölc*s az az öntudatos, ideális akarat. Nem altruizmus csak, nemcsak önfeláldozás; nemcsak ember- és jogtisztelet, humanizmus és személybiztonság; nemcsak jótékonyági intézmények és szociális érzés. Ezek mind csak részei az erkölcsi életnek, s lehet belőlük több-kevesebb az átlagos, erkölcstelen emberben is, s az még nem dönt az erkölcsi színvonal fölött; hanem az erkölcsiség az én öntudatos, nemes akaratom és érzületem, ha remete vagyok is, ha koldus vagyok is; az erkölcsiség a lélek nagysága, «Seelengröße»: az erkölcsiség a lélek szépsége és életereje. Ah, ez lelkem légköre, napsugara és erdei fuvalma; ez zónám! Ha kinyílik a názareti ház ajtaja, megcsap az erkölcsiség fuvalma és illata, akárcsak a mennyország kapuját nyitottam volna meg! Ebből van oly kevés, s lehetne mindenütt sok! Mozduljon meg bennem ez a te Lelked!

Az erős Isten.

22. *«Kezében van szórólapátja és megtisztítja szérűjét és összegyűjti a búzát csűrűbe, a polyvát pedig megégeti olthatlan tűzzel»* (Luk. 3, 17).

a) A próféta erre az erős, hajthatatlan Istenre mutat, ki a rosszakat megégeti, mint a polyvát «olthatatlan tűzzel», «ő mint az olvasztó tűz» (Mal. 3, 2), «és széthányja őket szórólapáttal a föld kapuibán» (Jer. 15, 7). Van búza s van polyva az emberiségben, s a polyvát megégeti. Ez is a végtelen Istennek gondolata. A mi véges, lágy érzésünknek nem felel meg mindig az isteni erő; de látjuk, hogy az életben is mennyi a kemény, hajthatatlan vonás, s mennyire szükségesekek azok. Nem ismerem tüzetesen az Isten pszichológiáját; bizonyára más az, mint az enyém, ki sem ősök, sem végcél, sem abszolút lét nem vagyok. Ezért édeskés gondolataimmal visszavonulok az Úr fölsége elől s mondom: igen, ő az abszolút érvényesülés; más akarat végleg nem állhat fönn az övével szemben; ő tör is, zúz is!

b) A természet is az Isten gondolata, s az sem szentimentális; nevezetesen a harc az ő egyik eleme. Örök tendenciát rejtett az Isten a természetbe s fokozott igényeket. Sok életet adott s kevesebb élelmet; ami aztán harccal jár. Ha mindennek mindenütt mindenből elég jutna, akkor harc nem volna. Faji egyenlőtlenséget fektetett az egyedekbe, de a törekvés s az érvényesülés, a kiválasztás az ő törvénye. A természet nem nyújtja nekünk az érzelmes, a lágy atya képét. Tehát vigyázni! A kultúra sok tekintetben ellágyít s

elgyöngít; de ne felejsük el, hogy ez nem minden. Nemcsak lágy érzelmekkel dolgozunk, de erővel is. Ezt érvényesítsük az erkölcs követelményeiben. Ne legyünk Dobzse-Lászlók jóval-rosszal szemben; a rossz embereket is erősen fogjuk le a törvény útjaira; különben az édeskés szemhunyorgatás bűnnel s alávalósággal szemben aláássa az erényt. — A bűnt utálok s elítélem föltétlenül, e részben általános amnesztiát nem ismerek. A «*Tout comprendre c'est tout pardonner*» nem igaz, mert a döntő tényezők közt határozottan rosszakarat is van, s annak csak akkor lehet bocsánatot adni, ha megtér.

c) A legerzelmesebb szeretet ez erős alapon fejlik, s nem ellenkezik az abszolút, isteni akarattal s a pokollal. Ő föl-emel kegyelmes szeretetben, s lelkünk simul hozzá, mint a rabszolganőből lett királyné urához. Hatalma nem feszélyezi, sőt hatalmasnak, őserősnek, szóval úrnak akarja maga fölött királyát s jegyesét. Én is így tekintek föl Istenhez: ő fölemel, ő szeret, ki másrészt a föltétlen hatalom! Nekem csak hozzá simulnom, reá omlanom lehet. — Ellenkezésről, széthúzó hajlamról nem lehet szó. Ha nem szeretnélek, pusztuljak el; aki végtelen kegyelmes Urát, királyát, jegyesét nem szereti, az csak pokolra lehet méltó!

Bűn-megvallás.

23. *«És megkereszteltetnek vala tőle a Jordánban, megvallván bűneinket»* (Máté 3, 6).

a) Fogjunk nagy szívvel lelkünk tisztításához; alázódjunk meg s gyónjunk meg alaposan. Ne mondjuk, hogy nem találunk bűnt. Lehet, hogy néha nincs nagyobb megzavaródásunk, de az nagyon néha van; mert az emberi szív, mint a víz a malomkerék alatt, egyre gyűrűzik, karikákat s fodrokat vet s ki nem fogy. A szívben gondolatok, mozgulatok egyre váltakoznak. Hullámozását nem is érezzük, mert megszoktuk. Gondolataink oly számosak, mint az ég csillagai; szívünk érzelmei oly számíthatatlanok, mint a tenger hullámai. «Csalárd a szív», elrejtí indító okait, hitegeti, szépítgeti, mert *szereti önmagát*; — hizeleg magának, ábrándozik arról, hogy mily jó; hisz jóakarátában, bámulja ösztöneit. Csak lassan kezdünk felülemelkedni e káprázatokon; hidegen tekintünk magunkra, s akkor észreveszünk oly tüneteket, melyek mindjobban sürgetnek, hogy vigyázzunk magunkra; megrendítik önbizalmunkat; gyanakodva vizsgálgatjuk szívünk fodrait, redőit, s kezdjük látni, hogy kevélyek, hiúk, gyávák, jellemtelenek, röstek, szeszélyesek, kelletlenek, sértők s merevek, zsarnokiak, összeférhetlenek

vagyunk ; — hogy megalkudtunk sok apróságon s eladtuk szívünk aspirációit, hogy durvák és műveletlenek vagyunk, hogy vastag önzés a bundánk, hogy beteges, erőtlen föllépés jellemez, — hogy nem tudunk erősen akarni, s mint a kátyuba beleakadt szekér, dőlöngünk. Kár, hogy némely ember sohasem ébred, felöltözteti szívének fattyú érzelmeit az erény látszatos mezébe s elképzelt erkölcsi előkelőségének kultúráját fölépíti, mint hajdan az asszírok városaikat — sárból !

A bűn a részben is kétféle, hogy vannak bűnök *akaratból* és vannak *gyarlóságból*; néha hidegen, öntudatosan számítva, máskor homályos tudattal, ösztönszerűen vétkezünk. A második osztály nyit a törekvéseknek óriás tért. Gyarlóságból vétkezünk, ha türelmetlenül kifakadunk, ha képzeledünk, meggondolatlanul gyanakodunk, hirtelenkedve ítélünk, — rossz kedvünket le nem győzzük, kelletlenül elhagyjuk magunkat, fegyelmezetlenül oly szavakat mondunk, melyek kisiklanak és sértenek, a szórakozottság ellen nem küzdünk, — a lanyhaságnak engedünk, — hűtlenül viselkedünk, — különfélet gondolunk s nem őrizzük önmagunkat, — hiányzik a mérséklet, megfontolás. Megalkuszunk ; bizonyos hibákat föl sem veszünk . . . Hány ilyen hiba van bennünk, melyet a fölvilágosult szem meglát s elkerülni iparkodik. *Mea culpa* !

b) Ne röstelkedjünk gyónásainkban ugyanazokkal a bűnökkel előállni. Ha szántsándékos a bűnünk, miért röstelnők magunkat megalázni? — Ha valaki hazudik, — ha társát egyre kiméletlenül traktálja, — ha úgy beszél, hogy mások is botránkoznak, akkor a <nem>-röstelkedés a *jó-akarat hiánya* volna. Ha nem igen szántsándékos a bűnünk, akkor meg nincs mit nagyon röstelni ; a hiba megesett, de váltson ki törekvést is ! Megismerjük magunkat s így gyónunk majd : én ezen hibám ellen nem küzdtem, vagy néha elhagytam magam, hibámmal szemben közönyös, nem-bánom voltam. Tehát fogjuk meg magunkat erős, hozzáértő kézzel s terjeszkedjünk ki a) oly hibákra, melyeket szántsándékkal követtünk el, b) melyeket már többször szívünkre vetünk, c) melyek mások megütközésére szolgálnak, d) azokra, melyek visszalökhetnek, e) vagy melyek, ha csekélyek is, de nagy szenvedélyekre utalnak.

c) Ne kicsinyeljük a gyakori gyónást. Meglehet, hogy még nem nyílt meg szemünk, s alapos lélekátdolgozás nélkül várunk jobb jövőt. Ezt csak akkor várhatjuk, ha részletekben kidolgozzuk lelkünket s legyőzzük hibáinkat ; ellenkező

esetben neveletlenek leszünk. Sem fényes pálya, sem méltóság, sem siker nem ment föl ez alól. Ha kardinálisok s miniszterek is leszünk, akkor is úgy kell leküzdenünk szeszélyeinket, mint most ; a királyi udvar ablakából oly unottan lehet nézni a Dunára, mint a szobi téglavetőből. Neveljük lelkünket kitartóan s ne kicsinyeljük hibáit ! Figyeljük meg lelkünk moccnásait úgy, mintha másnak lelkét vizsgálnók, s ébresszük föl azokat az erényes érzéseket, melyek hiányával vagyunk. Nem lehetünk parancsszóra erényesek, de erényesekké nevelnünk kell magunkat.

Keresztelő szent János.

24. *«A zsidók Jeruzsálemből papokat és levitákat küldöttek hozzája, hogy megkérdezzék őt: Te ki vagy? Illés vagy-e te? és mondá: nem vagyok. Próféta vagy-e te? és felelé: nem»* (Ján. 1, 19).

a) A zsinagóga ezt nem a Messiást váró hitnek vágyával s alázatával kérdi ; de e kérdésben, hogy «ki vagy te», mégis öntudatlanul fölsír a népek vágya, mely fölpanaszolja, hogy nincs prófétánk, nincs Illésünk, nincs Krisztusunk, pedig ez kellene nekünk ; e nélkül elveszünk. — Próféta, Istent szemlélő, Istennel töltekező vezér kell nekünk ; apostol s nem aposztata ! Keressük a szellem embereit, kik a testiség sebeit gondozzák ; keressük a lelki szabadság hőseit s hozzánk hasonló rabokat találunk ; sasokról álmodunk és éji pillékre ütközünk. Minden tiszta, krisztusi lélek közkegyelem ; forrás a pusztában s tűzhely a hidegben. Mily hivatás szentnek, tündöklőnek, világoskodónak lenni s a szív alázatában sokak támogatására szolgálni ! Ez is a lelki élet s a küzdelmek szép motívuma s minden állásban érvényesíthető.

b) Tudja azt Keresztelő szent János, hogy mi a népek vágya, azért áll ott a Jordán partján, mintha vasból volna ; áll mint az erő s a lelki épség szobra ; a romlatlan s erényes élet őserdei lehetét leheli a nyegle, gyáva, mondjuk, modern, városi népre, abba a fejletlen s szívtelen nyüzsgő sokadalomba, az élvezet, a pletyka, a léhaság vásárába. Tekintete biztos s megtéveszthetetlen, öntudata mint a bércek fölénye a mocsarak fölött. Jönnek hozzá a hivatalos zsidóság küldöttei ; fényes ruhájuk neki a vipera zománcának tükrözése. Herodesek állnak a háttérben, inyenc, kéjenc házasságtörők. Mily találkozás ! Mint hideg északi szél csap le szelleme a mámorra, a káprázatra, mint földrengés vág bele a spanyolfalak és kártyavárak közé. Emberek, félre a pózzal ! Hámozódjatok ki érzékiségtek, világiasságtok hüvelyeiből . . . eszméljete !

A lélek sir bennetek ; siratja bűnös öntudatát, kegyetlen vigasztalanságát, örök veszedelmét. Ne kegyetlenkedjétek önmagatokkal. Juttassátok magatoknak az Isten kegyelmét, békéjét, szeretetét. Józanodjatok s nyúljatok erős kézzel a bűn s a szenvedély kötelékei közé. Az én fejemet holtan, torzán megkapja ugyan a táncosnő, de a ti öntudatos fejetekkel, hozzá még halhatatlan lelketekkel, játszik a világ, hogy végre is eldobja. Azért hangzik egyre az az erős szava az evangéliumnak : tartsatok penitenciát . . . a fejsze már oda van illesztve a redves fa gyökeréhez . . . a szőrólapát kezemben van, a szél elviszi a pelyvát a tűzbe. Emberek, az első erő a penitencia, az újjászületés ereje. Erős bánatot kell éreznem bűnöm fölött ; erős, komoly akarat legyen bánatom.

c) S jöllehet csupa vas és erő, mégis mélységesen aláztos. Csupa mélység a lelke, mely önmagát fölméri s hirdeti : próféta nem vagyok, Illés nem vagyok, hanem a kiáltó Istennek szava vagyok. Az ő lehelete vagyok ; ő lehel belém tüzet, lelket, erőt, — ő, csakis ő. E belátásom az én józanságom, de biztosítékom is. Tőle függök, de úgy függök, hogy elszakadni nem akarok, s míg el nem szakadok, győzhetetlen vagyok. — Így függök én is Istenemen. A halálos bűnnel szemben függésem radikális ; megszentelő kegyelemben vagyok, vagyis Istenhez ragaszkodom úgy, hogy belőle élek s az ő fényes árnyéka a lelkem. — A bocsánatos bűnnel szemben érzékeny szeretetben élek, vagyis Istenen függök úgy, hogy akaratomnak ne legyen más kilengése, mint az ő szent akarata. — Egész életem a jegyes aláztos és feltékeny ragaszkodása urához s királyához ; kebelén függök ! Ő igen, az ő lehelete a lelkem, az ő kiáltó szava az én hűséges életem ; mily függés, mily boldogság ! Ez a függés erő és élet.

Prófétai lelkek.

25. a) *«Miért kereszteled tehát, ha te nem vagy a Krisztus, sem Illés, sem próféta?»* (Ján. 1, 25). Úgy-e a keresztség újjászületés, s újjászülni s lelkeket ébreszteni csak isteni férfiak tudnak, s az vagy-e te? Hasonlóképpen kérdezi a népek öntudata : Mit mégysz föl a szószékre, mit mégysz az oltárhoz? Illés vagy-e, próféta vagy-e? A szószéken prófétának s az oltárnál a szeretet áldozatának kellene állania. Mily program papok számára ! Senki sem bírja el e hivatást egymagában, csak az Úrral együtt : «Isten kegyelme velem.» Istenben kell elmerülnie s Illés lelkével töltekeznie annak, ki maga égni köteles, hogy másokat gyujtszon ! «Fons vivus, ignis, caritas !» Ó Uram, adj papokat, Illéseket, prófétákat. Ihless engem,

hogy én is prófétai erővel imádkozni tudjak prófétai papokért. A kántorbőjtöket azért tartjuk; testvérek, bőjtöljetek és imádkozzatok, hogy prófétáitok, buzgó papjaitok legyenek! Ezt teszem majd én is.

b) Szent János nem védekezik, nem mondja, hogy Isten küldte, azért keresztel; hallgat róla; gyöngé, szétfeszülő eszköznek, kiáltó szónak mondja magát; de kiált, kiált tovább. A lelki erőnek jellege, hogy tesz, szolgál, érvényesül, de nem sokat disputál. Ne kérdezd, hogy ki vagyok; látod, hogy jót teszek. Ez az a szolid alázat: a szavak alázata értékes tettek mellett. Ez az alázat kell nekem: lenni, tenni, élni hatalmasan s nem törődni, hogy X. Y. mit ad ehhez hozzá, vagy mit vesz el belőle. Így magaslik ki az alázatos, s gáncsot, kifogást könnyen elvisel.

c) *«Felel nekik János, mondván: Én vízzel kereszteltek; közöttetek állott pedig az, kit ti nem ismertek»* (Ján. 1, 26). Vízzel keresztelt János; Jézusnak keresztségét még ki nem oszthatta; erős keze gyöngé eszközt kezelt, vízkeresztséget, s mégis remekelt rajta és vele; épen azért, mert lelke volt hozzá. Nekünk Krisztus szentségei állnak rendelkezésünkre, élet-szervek, remeklő orgánusok; mit tehetünk ezekkel, ha lelkünk van hozzá? ! Hogy lehet keresztelni Lélekkel, tüzellel, hogy lehet hősöket fölkenni krizmával, hogy lehet szíveket egybekötni a szakramentum kötelékével, hogy lehet örök ifjúságot nevelni az élet kenyérével! Testvér, nézz föl, közöttünk áll Krisztus, s fakad az ő ereje, s mi nem ismerjük sem őt, sem azt.

•Ki vagy te?•

26. *«Mondák azért neki: ki vagy, hogy választ vigyünk azoknak, kik minket küldöttek? mit mondasz magad jelöl? Én a pusztában kiáltónak szava vagyok; Egyenesítsétek meg az Úr útját, amint megmondotta Izaiás próféta»* (Ján. 1, 22).

a) Ki vagy te? Mutasd meg nekem arcodat, te kemény, tüzes lélek! Ismertesd meg velem fensőbb természetedet, amely éltet, örvendeztet és célszerűen szomorít is? És János feleli: én a küzdelmek, a vágyak embere vagyok, amelyek a pusztában s szívetekben törnek az ég felé, vox clamantis in deserto. Kiáltok, hogy fölébredjetek, — kiáltok, kiáltok, hogy csatakiáltással buzdítsalak s segélyért kiáltsak. — A ti szívetekben is hangzik a kiáltás az élő Isten után, melyre felelet a bűnbocsátás, — hangzik a kiáltás a végtelen után végességek korlátaiból, midőn fuldokoltok atomokban s nem találjátok meg helyeteket sem szívetekben, sem a csil-

lagos mindenségben. — Hangzik a kiáltás a szebb, az isteni élet után földi, világias éltetek alacsonyosságából. Ó ti néma kiáltók, hisz ti is kiáltotok, de mily baj, hogy szívetek kiáltását nem halljátok ; füleljetek, kiáltásomat saját szíveteknek fogjátok meghallani. «Attendi et auscultavi»... figyeltem és hallgatóztam ; ezt kevesen teszik ; kevesen ismerik föl szívük igaz természetét, melynek Isten, jóság, korrektség, hit, bizalom kell.

b) *«Egyenesítsétek meg az Úr útját!»* Az Úr útjai sziklák közt, mocsarakon, őserdőkön, hegyeken át vezetnek. Az erkölcsi és szellemi világ útjai sokszor sziklás, járatlan utak, s szintén fehérülő csontok sövényezik azokat. Seba ; ne győzőn a rossz ; hajótörések dacára törik a gőzösök az óceán hullámaikat, s temetők dacára nyílnak virágok s születnek gyermekek. A világ bozótja az erkölcsi elvadulás, őserdeje pedig az Istentől való elfordulás ; ellenben az Isten útjai a szépség s a boldogság útjai. Jézus keresztyével töröm a sziklát s irtom az erdőt. Mindenekelőtt pedig gondom van önmagamban egyenesíteni az Úr útjait s félrelökni visszatetszésének botrányköveit. Mibe ütköznék az Úr szívembe való beléptekor?

S ki vagyok én?

27. a) «Homo Dei», Isten embere, Istenből indultam ki s feléje küzködöm. Szeretnék az övé lenni. Ésszel s szívvel leszünk övéi. Fölfogással, hittel, s az odatartozásnak legmagasabb fokán azzal, hogy ő a mienk, s hogy bírjuk s éljük. Ez kultúra, vagyis életünkbe átvitt igazság s annak harmonikus kialakítása. Az ilyen lélek *«lát»*... látja Urát, célját, látja azt a más világot... «tamquam videns» eligazodik s eligazít másokat. S nemcsak lát, de *él* abban, amit lát ; ez a teljes ember ! Ereje, lelke van, s megérzik azt mások is. «Isten embere, jöjj le», mondják Illésnek ; «ha Isten embere vagyok, szálljon le tűz rátok», feleli. Tűz, tűz, lélek... ez az Isten emberének jellege... ! Buzgalom és tevékenység fakad belőle.

b) Krisztusé vagyok, «homo Christi». Ugyis, hogy megvett, megváltott, úgyis, hogy tanítványa vagyok ; hozzá járok iskolába ; de kivált, hogy barátja vagyok : «nem mondalak már szolgálóimnak, hanem barátaimnak nevezlek», mondja ő. Kontempláló közelségbe jutottam s meghitt érzelmi közösségbe. Nincs más eszményem. Ő a «figura substantiae Dei», az alakot, a testet öltött végtelen. «Figura», igen ; még pedig ideális, remek. Eltalált s belenyúlt szívembe ; evangéliuma az én öntudatos filozófiám. Ő, hogy szeretem az

Urat, az én Uramat . . . hogy szeretem szeretetének kitörésében épűgy, mint érzelmeinek mélyében . . . Evangélium, kereszt, eucharisztia képezik a krisztusi szeretet hármass motívumát; általuk lesz gyakorlati, áldozatos és bensőséges az én szeretetem.

c) Az egyházé vagyok, «homo Ecclesiae». Mint «filius» s «servus» vagyok e remek házban; «conversor in domo Dei, quae est columna et firmamentum veritatis». Elnézem e fölséges háznak, az egyháznak alapjait, oszlopait, boltíveit, kertjeit; büszke vagyok e dómra, melyet Krisztus gondolt s verejtékező munkában fölépített. Itt járok én ki-be. Továbbá itt polgártárs s testvér vagyok az érzés s az élet közösségében, hol a szentség örökség s a hősiesség jó szokás. Szentek, hősök, mily édes testvéreteknek lenni! Ilyesmit akarok én is; szép lélek kívánok lenni, mely az egyház dicsósége, mely önmagán feltüntesse, hogy mily nagy, nemes, előkelő házból való. Christianus catholicus» nemesi előnevem.

Az eredeti bűn.

28. Azt várjuk, ki «elveszi a világ bűnét», az ösbűnt. a) A föld az isteni embernek volt szánva, de ő nem érte be Istenével, hanem két rettenetes vendéget hívott ide, a bűnt és a halált; vétkezett. — Mi az erdeti bűn? Annak a megtestesülése, hogy «el az Istentől». Az ember Istené volt, aki őt örök gondolataiban hordozta; alkotta; kegyelemben magához vonzotta; gyermekévé tette s nevelte; járt vele, társalgott; ez volt az Istennek eredeti viszonya az emberhez. De az ember más sugallatokra hallgatott; a kevélység elkábította s az érzékiség megmérgezte. Istentől elidegenedett s a bálványok, az illúziók, az önteltség útjain sötétségbe tévedt s elkezdte a tévedések szomorú játékait; az ember tragédiáját. — Mily kár, mily rémes veszteség! Ellenkezünk az eredeti bűn irányzatával! Csak Istenhez húzni; övé vagyok, övé érzületben, tiszteletben, engedelmisségben; az ellenkező érzések pártütések.

b) S a pártító embernek nemcsak a szelleme sötétült el, hanem parasztlázadás ütött ki benne is; véreben, ösztöneiben, hajlamaiban jelentkezett az állat. A szép lelkiségtől elfordulva a szép test imádásába tévedt, s csörtetett utakon, kigyónyomokon s földet evett s állatbőrökbe öltözködött s erdőkben bujdosott, szóval elaljasodott. Ime, a lázas vérű, a szilaj, elvadult ember a décadence összes tüneteivel és szenvedéseivel. Így lett gyöngé s hervatag testben s lélekben, mert állatias lett. Wo Götter nicht regieren, dort spuk-

ken Gespenster. Erős, egészséges testek csak erős lelkek által lesznek. — Fegyelmezem az egész embert; ezáltal öntök ki rá lelket vagyis gondolatot, formát, erőt.

c) A bűn nyomaiban jött a halál; meghalsz, mert vétkeztél; az első halált a testvérgyilkos mutatta meg Ádámnak Ábelben. Mily csunya, hideg, kegyetlen, föltartóztathatlan hatalom; érintésére borzongunk, leheletétől fázunk, megfagy a vérünk. Romlás az ő útja; elromlik vérünk, erezetünk, idegzetünk, széthullunk. Ó lélek, hogy nézesz te a halálra? Te a szépség s erő principiuma, te hoztad magadra pártütéssel! Utálok a bűnt a halál utálatával, az életnek az enyészettől való undorával! Élni akarok; élet a zeném; tehát erény és erő örömöm!

A diadalmas Asszony.

29. a) *«Ellenkezést vetek közötted és az asszony között»* (Gen. 3, 15). Az ellenkezést Isten a lázadás s tagadás szelleme s a diadalmas asszony közé veti. Amaz bizott eszében s erejében s mondta: elég vagyok magamnak, nem szolgálok, nem hiszek, az ég csillagai fölé építem trónomat. Az ő ivadéka a kételkedő, tagadó, elsötétült ember. Az asszony pedig tulajdonképpen az, aki mondotta: íme, az Úr szolgálóleánya, aki hitt s fölmagasztaltattott. — Ellenkezés van az Isten iránti odaadás, a hit s a tagadás közt. Vigyázz, mikor a rossz és jó tudásának fája alatt elhaladsz s azt súgja neked valami: tudsz te is; mikor gondolat, vér, szenvedély az erős öntudatosságot szakításra ingerli; mikor gladiátorok kardjai csatognak körülötted, nagy, üres nevek, melyek hitetlenségre vagy szabadosságra ingerelnek. Légy ellenkezésben mindezzel s állj az Asszony pártján.

b) Ellenkezést vet az Úr a tagadás és rombolás szelleme s az Asszony közé. Amaz vitriollal, tűzzel dolgozik, fölforralja az ember véré, fölszítja szenvedélyét s a sárba vonszolja. Olyan az ivadéka is, tisztátlan, élvsóvár, moslékkal él; megfertőzteti gondolatait s érzéseit. — Ezzel szemben a Szent Szűz a szép, tiszta, fölséges asszony. Látókká tesz (boldogok a tisztaszívűek, ők meglátják az Istent), erősekké tesz, megedzi akaratunkat, — oltalmunk, támaszunk lesz. S a levertség, a csüggedés, az életuntság nem kísért körülötte, mert az élet szép szeretetére megtanít.

c) *«Ő fejedet rontja meg, s te sarka után leselkedel.»* A fény és sötétség, az üdv s átok harcaiban Szűz Mária nemcsak a betlehemi édesanya, hanem az «erős asszony». A harcoló és a Szeplőtelenben találja föl eszményét, ki a tévelyt, hazug-

ságot s álfölvilágosultságot saját szépségével cáfolja meg. — Az Anyaszentegyház benne látja az apokaliptikus asszonyt, ki a vörös sárkánnyal küzd, s kinek sasszárnyak adattak, hogy emelkedjék. Ezekkel fölemel minket is, s bennünk is összetöri rózsás lábával a sátán fejét. «Rontva rontsd el azt a sárkányt, ó de mentsd az árva népet; hisz tizenkét reménycsillag koszorúzza égi képed! Lássa a föld, te vagy szent szülője, s csak öledben nyílik szebb jövője». — Használjuk föl erényes törekvéseinkben a «szép szeretet» motívumait. A «szép szeretet» egyszersmind a szépség szeretete. Gondoljuk el, hogy az erény által szebb, üdébb, fénylőbb a lelkünk, s ez buzdítson az erény gyakorlatára.

Közeledik a mennyek országának újjáalakítója.

30. a) Először kilátásba helyezi őt az Úr. A bukás után leereszkedett közénk s megfogta kezünket; romok közt éltünk, de szent vízióban megmutatta nekünk a «coelestis urbs»-ot; büntetést szabott ránk, de benne rejtett az Istenhez közeledésnek minden áldása. — Zárt kapuja előtt az elvesztett paradicsomnak ült Éva; szintén még zárt kapuja előtt az Isten földi paradicsomának áll Mária. Két asszony, két ország! Az egyház tényleg oly dómhoz hasonlítható, melynek portáléja «Mi asszonyunk». Liebfrauenkirche a kereszténység. — A Szent Szűz e templomnak oltára is. Adventben ez a templom s oltár olyan, mint nagymise előtt; le van terítve tiszta gyolccsal, meg van gyújtva minden gyertyája; csengetnek már, fölzúg az orgona s az ének: Harmatozzatok égi magasok! De Krisztus még nem jött el. Majd eljön! Az erős asszony fia lesz. Anyjára már rámutatott az Úr; a fia is eljön! Ott kuporgok a Szent Szűz lábainál, a mennyei város kapujánál, mint a koldus; kopogok szent szívéen, hogy nyissa meg az élet kapuit nekem is.

b) A történelem készített elő rá sok rossz napon át, mikor «az átok és hazugság, a gyilkosság, lopás és házasságtörés eláradtak, és a vér a vért érte» (Ozeás 4, 2); mikor «sírt a föld és elerőtlenült mindenki, ki azon lakott» (Oz. 4, 3). Nézte az Úr fölülről; nézte az állathoz hasonult embert s mondá: legyen hát, lejövök s «magamnak eljegyezzlek téged mindörökre, eljegyezzlek igazságban s ítéletben, irgalomban és könyörületben» (Oz. 2, 19). Azóta vártuk, hogy mikor is lesz már köztünk s közel hozzánk az Úr! Ó ne felejtjük el a mérhetetlen kegyet, s zúgjanak harangjaink reggel, délben, este, s teljék meg lelkünk annak tudatával: itt van, köztünk

van az Úr, akit oly soká vártak, s érezze meg az élet, a pogány, a hitetlen élet ez üdvözítő tudatnak áldását s vonzóddjanak nyomainkban a lelkek püspökéhez. Nem sokat disputálni; hanem élni, élni diadalmasan!

c) Azután eljött a mennyország, s az Krisztus volt, ki mennyországot hordozott magában, — mennyországot nyitott meg nekünk keresztje által a halál utánra — s mennyországot megalapítani tanított minket önmagunkban. Minderről természetesen tan is van, de mindez voltaképen tény és valóság: mennyország itt és ott. Aki csak a túlra néz, az gyümölcsöt akar virág nélkül s virágot gyökér nélkül. Az evangélium pedig egyben gyökér, virág és gyümölcs. Krisztus itt akar bibliás életet; hitben, szeretetben, reményben átélt földi mennyországot, melyből kinő a földöntúli. — Istenem, én is ezt az egész evangéliumot akarom, s főgondom, hogy itt éljem át a krisztusi mennyországot. Mily kegyelem nekem Krisztus, ki ebbe bevezet. Nyomait szemlélem, csodálom, csókolom és követem.

Elközelgett az Isten országa a szeplőtelen Szűzben.

31. Az advent homályában áll a Szent Szűz, ködéből, mintha az emberiség összes századainak köde volna az, felénk ragyog alakja s hirdeti, hogy milyen volt az ősi, az Isten kezeiből kikerült, s milyen az elesett, a saját maga akaratjára hagyott ember.

a) Az Isten gondolatai szerint való embernek Isten világosságában kellett volna járnia, melyet kinyilatkoztatásában árasztott rá. Ő fényt gyújtott neki; tanította; közlekedett vele s szellemében nevelte őt. Az Isten világosságában járó s az ő szellemét élvező ember: ez az Isten első gondolata az emberről. — Ezzel szemben áll a kevély ember, ki az ördögre hallgat: «desztek mint az Istenek, látók». S úgy-e látunk? igen, látunk sötétséget, látunk problémákat. Egész tudásunk, hogy házat építünk testünknek; de nem nyugtathatjuk meg lelkünket; látásunk kín; meredés az éjbe! «Átkozott legyen — kiált föl Gratry — a terméketlen tudás, mely szeretni s boldogítani nem tud.» Uram, a te világosságodat iszom; lelkem hozzád hasonul először is azáltal, hogy világnézetemet hitből veszem.

b) Embert akart az Úr, kin az ő szépsége, a lelkiesség, a romlatlanság tükröződjék; kin ne a szenvedély uralkodjék s a Kain-jegy ne sötétüljön. Embert, kiből a jó győz, s uralkodik az állat fölött az emberi méltóság. Hozzá ragaszkodó,

szép Isten-gyermekeket akart, a fegyelem s az erkölcsi harmónia szépségében. — Ezzel szemben áll az állati, testi szenvedélyek hatalma alatt nyögő ember, aki úr akart lenni, s szolga lett önházában. Meleg vért adott neki az Úr, mely kiépítse testét s rózsát fakasszon arcán; asszonyt adott melléje, kihez tiszta, nemes szerelemben simulhatott s új paradicsomot alkothatott volna magának. De íme, mi lett a meleg vérből, az arc rózsáiból, a nemes szeretetből? fertő, orgia, pusztító tűz. Vissza, vissza az Isten-gyermek típusához, akiben megdicsőült a szép, a nemes természet is. — A természetet az erény fegyelmében nevelem és élvezem.

c) Az Isten embert akart, ki hozzá simuljon, s kinek Ő legyen ura és Istene. Embert akart, ki nála lakjék, nála otthon legyen. Embert, ki szeretetben tisztelje testvéreit s az Isten családját alkossa meg velük a földön. Bízó, istenfélő, szerető gyermekeket akart. — Ezzel szemben az ember istenítette önmagát. Elszakadt az Úrtól s a bűn útjain a független természet erejében akarta fölépíteni trónját. S a trón fölemelkedett, cézárok, fáraók ültek rajta; a hatalomból nyűg lett, s az ember lett igavonó barma. Hol vagy Ádám? Hol vagytok páriák, helóták, rabszolgák, szegények, szenvedők s ti is kultúremberek, boulevard-okat építő, villámon járó «istenek», ti szegény, szánalomraméltó istenek? Láncra vagytok verve, s nem májatokat, de szíveteket szagatja föl a végtelen elégedetlenség héjája.

Ah, Uram, én olyan akarok lenni, amilyennek te gondoltál, nem pedig amilyenre eltorzított a vak kevélység, féktelen érzékiség, állati önzés. Világosságodat szomjazom, szépségedre áhitozom, erődöt akarom átélni. Át is élem fegyelemben s önmegtagadásban, s átélvezem erkölcsi tisztaságban. Úr leszek, úrrá vérem, ösztönöm, romlásom fölött. S te szépségbe öltöztetsz s szeretetben magadhoz vonasz, hogy legyen megint ember a földön az Isten szerető gondolatai szerint.

A Szent Szűz egyénisége.

32. A Szent Szűz Krisztus után Istennek első gondolata; a «primogenita» nagy hivatásának megfelelőleg, erőben, szépségben, az Isten-anyát megillető nagy stilben van kialakítva. A szentírás csak azt mondja: «de qua natus est Jesus», vagyis ez az asszony oly nagy, oly mély, oly fölényes és kegyelmes, hogy anyja lehetett, Isten-anyja, ki az Igét vágyódó, ünneplő lélekkel fogadta, keblébe zárta, vele verét megosztotta, őt tejével táplálta, lágyágával, gyengédségé-

vel, szeretetével kielégítette. Várta s ajtót nyitott a jövevény Istennek s kezének mirrhás illatával elbájolta őt. Aki Istent fogan és hord kilenc hónapig szíve alatt s csitít édes tejjel keblén : annak a lelki nagyság s mélység isteni igényeit kell kielégítenie. Az ilyen lélek létet, életet, tudást, művészetet, szellemi világot meghaladó fölényes nagyságban s méltóságban lép elénk. Mons super montes, lelki világa pedig a mélység s bensőség titokzatosságában feslik ki s öntudatosan átélt érzésekben s elragadtatásokban adja ki energiáját.

E nagyságot jellemzi a) az Isten-közelség. Minden lélek annyiban nagy és szép, amennyiben Istenhez közel áll, s e közelségét érzi s élvezi. Senki sincs oly közel Istenhez először a test és vér kapcsán s azután ép ezért az érzület s a lelkiület s isteni gondolat, érzés s elmélyedés révén, mint a Szent Szűz. Mózesnél közelebb, Illésnél s a víziós prófétáknál s az Istennel közlekedő szenteknél ; oly közel van hozzá, mint saját gyermekéhez ; azok dörgésben, villámlásban, ködben, füstben, szimbolumokban érintkeztek vele ; míg ellenben a Szent Szűz gyermekének gögicselésében, édes tekintetében, mosolygó arcában vette kinyilatkoztatásait.

b) Jellemzi őt a természetfölötti világgal való páratlan érintkezés. Amica dei, sőt mater Dei. Az Isten benyomásait ő veszi legérzékenyebben, a lelke arra van teremtvé ; befolyásait ő nyeri legbőszégesebben. Itt szívek ömlenek egymásba. Ő az első szőlővesszeje annak a tőkének, — első virágos vesszeje a megtestesülés titokzatos gyökerének ; azért az isteni szeretet és élet benne adja ki legigézetesebben erejét. Πάντα συγχίς πληρη ; minden lélekkel telt benne ; azért érzi az ember ; Deum patitur . . . Istent bír el !

c) Jellemzi páratlan hivatása. Amint vért és tejet szolgáltatott az Úrnak, s szépségét, kellemét Jézus belőle vette s általa lett «speciosus inter filios hominum» ; úgy a kereszténységnek is a Szent Szűz kölcsönöz bájt, varázst, illatot. A betlehemi barlangnak ő a mécsese, a szent ének a leg szebb csillaga, az ő fohásza a legédesebb «gloria». Názáret nem lenne Jézus otthona, ha nincs az otthonnak édesanyja s angyala ; a Golgota nem volna oly csodálatosan megrendítő, ha Jézus a kereszt mellé nem ülteti a gyöngyvirágot, melyet elsőnek hint meg vérével, s ezt a rózsát, mely odatapad s felfut a keresztfán s kínos érzésében kivirágzik. — A Szent Szűz eszközli ki az első csodát, — ő járja az első keresztutat, — ő zárja szívébe egymaga a kiszenvedett Krisztusba s művébe lefektetett hitet, ő csókolja meg első-

nek az örök üdvösség vágyával, megnyugvásával Jézus sebeit ; ő tartja egymaga az első feltámadás vigiliáját. Ő várta 33 év előtt egymaga az Igét a Gyümölcsoltó Boldogasszony-nap éjjelén ; ő fogadta egymaga Betlehem karácsonyában ; ő várta őt egymaga a feltámadás hajnalán ; ő, csak ő. *Una est dilecta, amica, speciosa mea* !

E páratlanul fölséges léleknek részünkről lelkes és mély tisztelet jár. Elül jár az Isten angyala a Szent Szűz köszöntésében, midőn mondja «Üdvözlégy Mária» ; követi őt Szent Erzsébet, aki a köszöntést szinte folytatja : «áldott vagy te az asszonyok között» ; s a keresztény katolikus egyház, mely ezt a tiszteletet magától az elragadtatásban éneklő Szent Szűztől mint szent kötelességet és parancsot vette : «Ime, ezentúl boldognak mond engem minden nemzetség». — Mondjuk ily érzésekkel az Üdvözlétet.

A Szent Szűz pszichológiája.

33. Képünk nincs a Szent Szűz lelkéről, de van néhány értékes, mindent mondó vonásunk, melyekből benső lelki világát összeállíthatjuk s magunk elé varázsolhatjuk.

a) Első jellege e bensőségnek az Istenben, a végtelenben, abban a fényes, mélységes, édes, erős, kifejezhetetlen lelkiségben való elmélyedés. A szentírás a szerető lélek viszonyát a jegyesnek jegyesével való egyesüléséhez hasonlítja. Egynek lenni vele, benne élni, őt élvezni . . . ez a szeretet kegyelme, vele jár az elmélyedés az Úrban, az ima élete, a bizalmas közlekedés édessége, a béke, a megnyugvás varázsa. A lélek tényleg jegyes lesz, virágzó, üde, lelkes meleg, Istenhez simuló szellem lesz. A Szent Szűznek Istenben való elmerülését jelzi a szent éj, midőn az Ige testté lön és őbenne lakozék, a karácsony éj után az istenanyai elragadtatásnak negyvennapos öröme, az édes magánynak negyvennapos álma, melybe Isten ringatta s mondá : «*nolite suscitare dilectam, donec ipsa velit*». Azután jött Názáret a Szent Szűz imádkozó lelkének folytonos kontemplációjával, melynek napja a gyermek, a fiú, az ifjú Jézus arca ; az igazság e napjának sugárzatát a szellemi világ tropusaiban, a názáreti magányban, a Szent Szűz fogadta lelkébe, s tőle nyílt ki varázsteljes szépségében s lett «*speculum justitiae*». Elragadtatással szemlélte, imádta s utánózta Jézusát ; tőle tanultunk mindnyájan ; Szent Bernát, Katalin, Szent Ferenc, Teréz, mind-mind az ő nyomaiban járnak.

b) Második jellege érintetlensége ; «*integerrima virgini-*

tas», sértetlen tisztasága s ez érintetlenségben üdesége, ereje, lelkének virága. A mezők lilioma ezt a két tulajdonságát tünteti föl: romlatlanságát s eredeti szépségét. A «myrrha et casia», mit a zsoltár a szép lélekről emleget, eszünkbe juttatja egyszersmind az erőt s az erőnek szépségét. Szép lélek, tiszta, sértetlen lélek csak erős lélek lehet, s az erős lélek örvendő lélek; koszorú van fején s ének hangzik ajkán. Azért az a Szűz, kinek homlokára tűzte Jézus a tisztaság csillagát s hajába fonta a tündöklő sértetlenség liliomát, az énekelni is tud; a Magnificat az ő éneke.

c) Harmadik jellege nőisége, kelleme; e vonásokat az biztosítja, hogy van egy szerelmes gyermeke, egy s egyetlen. A boldog szeretet kedvessé s szeliddé tesz; a kellem, a grácia, a szelídség virága. Ahol Isten gyermekszemekből néz édes-anya szemeibe, ahol a Végtelen gyermekdadogásban szólal meg, ott az anya arca okvetlenül magán hordozza a legmélyebb boldogság s a legszebb kellem kinyomatát: édes lesz. Az egyház érzése ezt kitalálta; azért mondja: «illos tuos misericordes oculos...!»

d) Negyedik jellege igénytelensége s egyszerűsége. Az igénytelenség lelki szegénység s együgyűség lehet, származhatik tompultságból s érzéketlenségből, s akkor ugyancsak nem erény s nem erő; de származhatik fölemelkedettségből, szellemi emancipációból, mely a végtelen értéknek, saját lelkének öntudatos nagyrabecsüléséből való. Elég vagyok magamnak, mert végtelen, isteni világot hordozok magamban, mást természetesen nem is igényelhetek. Érzem fölényemet anyagi lét s érzéki elhaló élet fölött, s mivel magam alatt látom az egész világot, természetesen nem becsülhetem többre magamnál, se nem igényelhetem valami nagyon. Annyit amennyit... A fának, a virágnak is, annyi elég a földből, amennyi gyökerének való, azontúl nem igényel belőle többet, mert a napot keresi, feléje nyúlik, sugaraiban fürdik. A Szent Szűz is, ez a napsugaras Isten-anya, a földön élt, létének gyökere igényelt e földből maroknyit, de különben az Istenbe terjesztette ki lelkének minden ágát-bogát; igénytelen volt a világgal szemben, mert végtelen igényei voltak, s azokat ki is elégítette. — Igénytelen leszek földi javak iránt, de annál nagyobb igényeket támasztok magammal szemben öntudatom világában.

e) Ötödik jellege áldozatos, hősie lelle. Fájdalom nélkül, szakadás és veszteség nélkül életet képzelni lehetetlen; kivált pedig annak kell áldozatra, s fájdalomra elkészülnie,

ki istenanyai hivatással Krisztust kíséri útjain. Ez a hivatás maga is már mély, csendes, magábatért fájdalommal jár. A szentírás rámutat: a te lelkedet is általjárja a tör; átszegezett lelked lesz. Mások Krisztus sebhelyeit testükben hordozzák, neked egy stigmád lesz; a szíved lesz átszegezve. Aki szívedbe lát, az ezt a stigmát már az angyali köszöntés óta látja rajtad. S te ezzel a sajtó sebbel jársz, s minél jobban szeretsz s minél édesebben szorítod szívedhez Jézust, annál jobban megérzed sebedet. A te szereteted van megsebezve; a megszentelt fájdalom átvonul életeden; ettől lesz lelked kimondhatatlanul mély. — A szenvedés akkor mélyíti ki lelkemet, ha jellemet, türelmet, bizalmat, hitet növel bennem.

A Szent Szűz arca.

34. «Ostende mihi faciem tuam», mutasd meg arcodat, . . . ez az én vágyam; szeretném jobban megismerni az Isten elsőszülött, «praedilecta» leányát. Lelkébe közvetlenül nem nézhetek, de mivel a lélek az Isten műve, az Isten műhelyében szeretném ellesni azokat a motívumokat, melyek a Szent Szűz arculatát jellemzik.

Az első és fő motívum, mely a Szent Szűz lelki faciesén előmlik s mely alapszínezetét és hangulatát adja

a) a teremő Isten előszeretete iránta, s következőleg teremő alkotásában a több-erő s a több-szépség. A Szűz eszméje az Úr lelkesülése; a lelkesülő, inspirált szeretet mindenütt tud remekelni; ha pedig ez a lelkesülés isteni, akkor istenileg remekel; ha végtelen vonzalom és édesség inspirálja, akkor remeklésén is a bájnak s szépségnek tavaszi, zsenge ihlete ömlik el. Itt ez vezet; a Szent Szűzről elmondhatni: «primitiae amoris et praedilectionis divinae», vagyis rajta pihen az isteni szeretetnek hajnali sugára; ő nemcsak az Úr hajléka, temploma . . . sokkal több: «sponsa ornata», menyegzős jegyese. Az a szeretet hat s alkot tehát itt, mellyel első szeretetét viszonzni tudó lelket alkot magának, amely szeretettől elragadtatva, a hozzátartozás végtelen boldogságával nyomósíthatja a «praedilecta»: Dominus possedit me . . . az Övé vagyok! «Porta clausa», zárt paradicsom kapuja a lelkem; csak Neki nyílik. «Hortus conclusus», az Isten pihenője a szívem; «Senki szigete» vagyok, senkié, azaz csak az övé. E mély lelkiségnek lágy színei ömlenek el rajta, e szeretetnek finom motívumai rajzolódnak le alakján, melyeket a szentírás jelez, mikor mondja: «flos campi, lilium convallium, palma in Cades, rosa in Jericho», melyeket az áhítat

mint egy ősi templom szerteszéjjel heverő díszleteit s ékiteményeit kegyelettel egymáshoz rak s suttojga: aranyház, titkos értelmű rózsza, Dávid tornya, elefántcsont torony...

b) A remeklő vonások e lelken a «primogenita» kiváltságai. Hármat említek: 1. A szeplőtelen fogantatás... lelkének ez az átlátszó, kristályos szépsége. A mélység kristályos szépségének mondanám. Lelke mély, de átlátszó, tündöklő mélység. 2. Az annuntiatio, a megtestesülés hirüladása... lelkének ez az isteni ébersége az istenfeledett s elnyomorodott világban. Neki érzéke van a közeledő Isten iránt. «Virga vigilans»... virágzó, elsőnek ébredő tavaszi ág. A Szentlélek e lélekre száll s ereje benne érvényesül. 3. A mennybefölvétel: a föltámadás erői Krisztus után a Szent Szűzben ülik ünnepüket. Nincs művész, aki e vonásokat szerencsésen elénk varázsolja; de a lelkesülő áhítat oly képeket alkot a Szent Szűzről, melyek mélységes tiszteletre s szeretetre gerjesztenek. Ily képét őrzöm szívem oltárán; őrzöm s tisztetem.

c) Jellemzi a «primogenita» lelkét, hogy eredeti szépség, s hogy semmiben sem kópia. Nincs hozzá hasonló. Neki az üdv rendjében teljesen különálló helye van, s ez az ő pszichológiájának páratlan búbája. Valóban az ő Istene az ő gyermeke! Ez páratlan «Credo». Az ő Megváltója nem vette le róla a bűn szennyét, hanem megakadályozta, hogy beszenyeyztessék, tehát az ő megváltása páratlan megváltás! Az ő ünnepei kizárólag az övéi, összehasonlítást sem tűrnek a mieinkkel. Mit mond a megtestesülés ünnepe neki, mit nekünk? Milyen az ő karácsonyje, milyen a mienk? A mienk is édes, glóriás, evangéliumos; de milyen az övé? Milyen a keresztút s a kereszt neki, s milyen nekünk? Hogy virraszt ő, s hogy én a föltámadás éjjelében? Hogyan ünnepelte ő, s hogyan én Krisztus kegyelmes bevonulásait a világba, a betlehemi barlangból épűgy, mint a szentsír barlangjából? Ezeket ő élvezte, ő egymaga összehasonlíthatlanul! Akkor csak az ő lámpája égett, csak az ő glóriája és allelujája zengett, csak az ő pálmája lengett! Ez érzelmeknek anyja s forrása ő «Mel et lac in labiis ejus», méz és tej csordul szívéből; érzelmein nevedünk mi krisztusi lelkekké!

d) Ehhez képest ömlik el lényén valami mennyei derű, az Isten különös gondviselése, mely «scuto bonae voluntatis» szeretetének fényből s napsugárból szőtt pajzsával oltalmazza őt. Ő más klímának gyermeke; fölötte más csillagok járnak! Az elesett világ, még szentjeink világa is, egy rombadőlt mennyország árnyékában állnak. Felhős fölöttünk az ég:

az ő ege derült. Az ő üdesége nem a letört virág szépsége. Klima, fény, üdeség tekintetében neki különleges világa van. Amennyit el bír nyelni az Isten-szeretet hevéből, amennyi napsugár kell a belefektetett energiáknak, annyi nyer. Benne a természet a maga meg nem szentségtelenített eredeti pompájában lép föl s kegyelmének mértékét a szentekéhez nem hasonlíthatni. Ezt a szép lelket különálló gondviselés vezeti, s az isteni remeklés ez új paradicsomának külön oltalmazó kerubja, külön őrangyala van. Ki ne vágyódnék látni őt? ki ne kérné forrón: «ostende mihi faciem tuam!» mutasd meg nekem arcodat!

Az érintetlen szépség.

35. a) A Szűz a tökéletes ember, hol ész, szív, kedély a legteljesebb összhangban egyesül; az új ember, ki romlatlanságában szerencsésen kifejleszthette minden vonását. Belső világa s külseje is olyan, mint az a gyönyörűséges dóm, melynek minden vonala a legszédítőbb magasságban is hűen van kihúzva, — sehol rajzhiba, sehol zsugorodás rajta, tökéletes minden rózsája, ága-boga; az Isten gondolta, rajzolta, mintázta; — ő a királyleány, ő isteni szűz; — mint szívárványos angyalfej emelkedtél föl csillagaink közé, — tekinteted mint a csillagok rezgő fénye, s aureolád zöldes, kékes, rubinos sugárzásban tündökölt! — Ó szép, szép lélek; nézd e nyomorult, szegény állapotembert, a porba lökve és a sárban bukdácsolva, lehet-e még nagyobb romlása? szerelmében ráismeresz a vadállatra, önzésében a zsarnokra; mosolyért vagy langyos kis élvezetért odaadja Istenét. Ó, a te lelked az értelmi szépség, a szellemi fölény, a tudás s az ítélet örvényes világa, — erősség méltóságos hatalomban, új Isten-tiszteletnek, imádásnak, szeretetnek forrása... az Isten végtelenül jobban szeret téged, mint az egész világot.

b) Ezt az isteni embert, a Szent Szűzet, vonta magához az Úr; tetszett neki, mert övé volt s lehajlott hozzája. Nem is lehetett ez másképp, hogy mikor kivirágzott az emberiség 4000 éves agávéja, pompásan és tündöklően a mi kedves Szűzünkben, rászállt az erő, a bölcsesség és szépség «Igéje», mint a méhecske, és behatolt és szívta mézét s élvezte gyönyörű lelkét. Méhecske, mely csak virágot keres s mézet szív, lehetne-e azt neki rossz néven vennünk, hogy a tövisek közt szálldogálva, este a tiszta agává virágára ne szálljon? ! Legyen szívem, édes Jézusom, a te virágod, szállj rám s szívd ki szeretetem mézét; — nem vagyok oly tündéri, oly fölséges lélek, — lelkemben nem emelkedik a szellemi királyság

trónja, — szolgál vagyok ; nincs bennem nyoma a királyi vonásoknak ; romok közt, az inkák romjai közt füstös lyukban lakom. Ó, szellemi fölség királyasszonya, tekints le reám ! Ha szegény vagyok is, de mosdatlan, rongyos nem leszek.

c) Ezt a szépséget élvezi a Szent Szűz maga, élvezi s örvend rajta ; érzi erejét és énekbe tör ki lelkének gazdagsága. Jól jellemzi ezt a Szeplőtelen Fogantatás miséjének bekezdése : «Gaudens gaudebo in Domino et exultabit anima mea !» Öröendezek, repes a szívem, mert látom magamat, látom, hogy választottja vagyok, páratlanul, egyetlenül szép menyasszonyi ruhában . . . tamquam sponsa ornata . . . ! Azért kitört szívemből a hála : «exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me nec delectasti inimicos meos super me !» Eltűnt az ellenség győzelmi mánora, káröröme, nem kacag, zsákmány helyett fut csúfos vereséggel. Ő csendes, édes, erős, kedves Deborah . . . győztél ! Magnificat-od az Isten hatalmának éneke, ki benned győzött ! «Gloriose magnificatus est, equum et ascensorem ejus dejecit in mare . . .» Megdicsőült benned az Úr, a lovast lovastul a tengerbe dobta.

A szeplőtelen szív e bensőséges öröme, az értelmes teremtés e legragyogóbb glóriája az a tiszta sugár, mely Istenre verődik vissza.

Szűz Mária páratlan szeplőtlen-sége.

36. Csak egy van, aki páratlan és szeplőtelen s kibén romlás nincsen. a) A többi mind megzsentségtelenített lélek, — nem kertek, de kiégetett hegyoldalok, — nem források, de mocsarak, — nem csillagok, hanem sötét barlangok. Vedd sorba az emberiség leányait, némelyek mélyen lenn állnak, lealacsonyítva, megszeplősítve, mint a bűnnek leányai ; mások jobb utakon járnak, de sok gyarlósággal ; ilyenek a törekvőbb lelkek sorai ; — vannak, kik nagy hivatással bírnak, mint Ágnes, Limai Róza, Sziénai Katalin : de utóvégre is mind a bűnnek gyermekei, — s ki tudja, hová kerülne egy Limai Róza, ha szívének örökölt hajlamait követve, Peru leányai közé vegyül s a világi öröm kelyheit szürcsöli, s nem koronázhatta-e magát Ágnes és Cecilia is a kicsapongó Róma koszorúival, ha a test hajlamait követi? Ó, mennyi rántotta le önmaga koszorúját, — hány vesztette el koronáját, s aki előbb szent s jó volt, mint az angyal, nemtelen és kitaposott lett, mint a boltok küszöbe. A Szent Szűz pedig szeplőtelen, vagyis kezdet óta az Isten szeretetének csókja van rajta.

b) De nemcsak a szeretet alkotása a Bold. Szűz Mária, hanem az Isten méltóságának fénye, fölsége nyer benne

kifejezést. Az isteni fölségnek méltósága kívánta, hogy legalább trónját föl ne dülje a tévely, s hogy királyi székére ne üljön a bitorló; mert hol volna akkor az Isten uralma, ha még fellegvárából is kiszorulna, — hol volna az Isten királysága a lelkek fölött, ha minden lélekben táborot ütött volna a gonosz? S tényleg volt még hely az Isten számára; a «bölcsesség széke» nem volt földülva; — oda szállhatott az Úr — s onnan kiindult. Őt tartotta meg magának a régi isteni teremtésből, — mint ahogy a száműzött király tartana föl magának egyetlen virágos szigetet birodalmából. Elromlottunk; mert «szövetségre léptünk a halállal, és a pokollal kötést tettünk... a hazugságot tettük reménységünkkel, és a csalárdság ad menedéket. Azért ezeket mondja az Úr: Ime, én követ teszek le Sion alapjába» (Iz. 28, 15) 16). Isten az Úr, s a Szent Szűz az ő menedékköve, az ő trónja. Az Úr leszorult a természetben, de itt megővta helyét és uralmát. A többi lélek mohos, szaggatott sziklája Moria hegyének, de a hegy temploma a Szent Szűz.

c) S Isten e királyi székből indult ki országlani s uralkodni. A szeplőtelen fogantatás az Isten uralmának erős vára; — az elesett, elbukott lelkeknek rajta kell föléledniök, azt a kegyelemből való tisztaságot kell magukba szívniök, melyet a Szent Szűz bír; — csak a kegyelem fejezi ki az Isten méltóságát és fölségét; a lelkeket, kikben kegyelem nincs, halál, romlás pusztítja. Így a szeplőtelen fogantatás nagy jel, — az Isten hatalmának s uralmának jele. Isten fölemeli azt, akit akar, s akit felemel, az nem önmagában, hanem Benne áll. Kegyelemre van szükségünk, s azt önerőnkől el nem érjük s meg nem teremthetjük, azt az Isten adja. Az egész Magnificat cseng a szeplőtelen fogantatásban, az Isten hatalmának himnusa s az ember alázatának éneke. «Magnificat anima mea Dominum, quia respexit humilitatem ancillae suae!»

Hogy szereti Isten a Szent Szűzet?

37. a) Szereti azzal a kiáradással, mellyel minden gondolatát, kegyelmét, szándékát benne életté váltotta. Örvényt nyitott szívében, a bensőség mélységeit; édes, kedves, izzó szeretetet gyújtott lelkében, hogy ez a szeplőtelen szív tudja őt viszont szeretni igazán. Neki adta legnagyobb ajándékait: a szeplőtelen fogantatást, a szüzesség páratlanságát, az Istenanyaság méltóságát. Ez szeretetének mindmegannyi új meg új árama! «Abyssus abyssum invocat»...

Finommá, lelkivé tette ezt a lelket, hogy megkívánhassa

s gyönyörködjék rajta. «Concupivit rex speciem tuam». — Érzem, hogy Isten nagyon szeret, ha nagyon tisztaszívű vagyok.

b) Istennek öröme van a Szent Szűzön. Öröme az a mély, csendes öröm, melyet az Írás «aetitia»-, «deliciae»-nek nevez. A Szent Szűz lelke Isten gyönyörűségének kertje, «paradisus». Ez az öröm mint dagadó folyam hömpölygött át lelkén: «fluminis impetus laetificat civitatem Dei». Ez az öröme kifogyhatatlan. Öröm örömet vált ki benne, ha Istenre gondol: gaudens gaudebo! Örül az Úrnak.

A tiszta lélek örvendhet a sok győzelmen, melyet Isten kegyelme vív ki benne. Mily felséges, nemes öröm ez!

c) Isten dicsősége a Szent Szűz lelke. A művész koszorúja az ő műve; az apostolnak koszorúja s dicsősége az ő tanítványa. — Isten legnagyobb dicsősége a teremtés s a kegyelem világában Jézus után a Szent Szűz virágos lelke. Ezt lefoglalta s lekötötte magának s róla mondhatja: dicsőséget másnak nem adom. Érte teremtette elsősorban a világot, érte testesült meg s szerezte az Oltáriszentséget. Ezt csak az érti, ki meg nem ütközik Szent Terézia kijelentéseiben Jézus szaván: «Ha nem teremtettem volna meg a világot, érted teremteném meg, Terézia!»

Tiszteljük e mélységeket, elvesznek bennük gondolataink pitykövei.

Immaculata.

38. a) Lélek az Isten; puha, gazdag, fényes, erős, mély élet! a lelkiség s a tökély óceánja; s mint ilyen, magához való, gazdag, lelki lelket alkotott anyjában. Akarta, hogy övé legyen, hogy értse és szenvedéllyel szeresse őt. Azért tehát büntelen s szeplőtelen szépséggé teremtette. Kincse és galambja: «elegantissima anima!» Lehet másokon szebb ruha, drágább kő, fehérlőbb gyöngy, de szépség ehhez fogható nincs. Ez a szépség a lelkiség; negatív tekintetben távol van tőle minden, ami elszegényít, elnyomorit lelket, s ezt jelezzük azzal, hogy «büntelen»; de ez csak fényes árnyéka a gazdag valóságnak, csak pereme az örvénynek; pozitív értelemben a büntelenség az élet, a lélek tartalmára mutat, az egészséges, napsugaras, virágzó, isteni lelkületre, mely tükrözik arcán, kivillan szeméből, fölépül alakjában; mint aranyos fény veszi körül fejét, s mint frissesség, báj és kellem zománcozza egyéniségét. Ó, Szent Szűz, «lapis electus, pretiosus»; szépségedbe mint keretbe foglalta magát a megtestesült Isten! Én is nemcsak büntelen, hanem positive erényes akarok lenni,

b) Gazdag az életre! Kimondhatatlan életenergiával telíti az Isten a természetet is; dagasztja, feszíti a levelek erezetét, szövi, festi virágszirmaikat. Hogy van az mind kidolgozva, kiszínezve, kipettyezve! A Boldogságos Szűz lelke ily finom, érzékeny, érzelmes, exzztatikus lélek. Teste, idegei, vére, lelke belenyúlnek az Isten végtelen életébe; egész lénye tapogató szervvé vált az Isten életének s szerelmének megközelítésére... az annunciatio éjében, a betlehemi szent éjben, Egyiptom csillagos s a pusztá magányos éjjeleiben! De nem hogy révedező, világfájdalmas s a nagy benyomások alatt szenvedő lélek lett volna, szó sincs róla, hanem az isteni gondolatok s a benyomások erőteljes életét élte; mély, fölséges érzések emelték. Vele nem kelhet versenyre az erőt s a szépséget illetőleg semmiféle műveltség, mint ahogy az ősvilág pálmáival nem kelhetnek versenyre a lég- és vízfűtéssel nevelt harasztok s a sas vijjgó fölnyilásával a gázzal megtöltött léghajók! Sértetlen, fölényes, lendületes élet az ő hozománya! Ó, csak enervált, elgyöngült ember ne legyenek! A bűn, az érzékiesség, puha élet töri a friss, az illatos lelket, elhervasztja fakadását.

c) Az ő kegyelmi állapota is más, mint a mienk. Az ő kegyelme az el nem esett lélek kegyelme! Az ő kedélyvilága kristályos, mély folyam, melyet fény és meleg jár át. Homlokán nem sötétlik az állatjegy árnyéka; ajkain az ártatlan szépség ömlik el; a lélek tüze és szemérme festi át arcát: «Verecundia lampas pudicae mentis, virtutis sedes, virtutum primitiae; rubor ipse genarum, quem forte invenerit pudor, quantum gratiae et decoris suffuso afferre vultui solet!» (Bernard. in Cant. 86). Vagyis: a lélek szemérmes szépsége ömlik el rajta; pirja is, mint a virág kelleme és bája. — A mi szívünk ezzel szemben a vulkán szenvedélyes, tüzes s füstös kráterja; vérünk gyakran tüzet fog s lelkünket elhervasztja. Tisztátlan képek, vágyak kísértetekké lesznek; járnak bennünk, mintha otthon volnának; levernek, megaláznak. — Nyomódjék ezzel szemben lelkünkbe a Szent Szűz tiszta alakja; mosolyogjon felénk biztató, virágos, szép arca; leheljen ránk erőteljes lelkiséget, hogy az érzéki embert az ő gondolatai szerint idomíthassuk. Ne csüggedjünk; nálunk a lelki szépség «manufacture», hosszú, lelkes munkánk terméke.

A «nagy jel» az égen.

39. *«És nagy jel tűnik fel az égen: Egy asszony, kinek öltözete vala a nap, lábai alatt a hold, és fején tizenkét csillagú korona» (Jel. 12, 1).*

a) A nagy jel a mi egünkön, ott, ahol a mi csillagaink járnak, s ahová reményeink irányulnak üdvözülésünk perspektíváiban: az asszony. A régi asszony a földön szintén jel volt, a bukás, a romlás szimbóluma; szépsége elhervadt. Vele szemben áll az égi jel, a «mulier in coelo». Mint ahogy van új, égi ember, «coelestis homo», úgy van mennyei asszony. Ennek az embernek kezére s ennek az asszonynak szívére bízta Isten az emberiség javait. Föllépteti itt ismét a két elemet: az erőt és a kellemet, — a Victor Rex-et s a Regina Dominá-t, s új világ, új nemzedék, új törekvés sarjad nyomukban.

b) Ez a mennyei asszony szépségbe öltözött; a napsugár az ő kendője; ami fény, szín, vonal, rajz kerül ki a napsugárból virágra, madártollakra, lepkeszárnyakra, alkonyizzásra, víztükrözésre, opálra, gyémántra, ebből van szöve kendője; benne pedig, szívében rejlik a tüzes, isteni élet melege. Minden napsugaras s királyi rajta: szépsége, termete, koszorúja, hatalma; úgy válik ki a létből, mint a csillagkoszorú az éjből. Ő anyja egyszersmind a királyi nemzedéknek s szellemüknek, a szép szeretetnek.

c) S ha e mennyei asszony szemeibe nézek, tekintetében az imádás, a hála, az alázat, a ragaszkodás bensőségét látom. Istenéhez, Urához, Fiához simul; lelke rajta függ, nyomai-ban jár hűen. Mindig vele van, azért a romlás tőle mindig távol van. Éva kigyónyomokon hűtlenül járt. Szép életet s örömet keresett, s mint tanácsadó rossz szelleme, végre is földhöz, sárhoz tapadt; a «mulier coelestis» másfelé jár. Az erős élet csak az, mely a földből, az időből, az érzékiből szellembe, lélekbe, erénybe öltözik. «Mein Sinn ist ganz Dir zugewandt, Mein Leben liegt in Deiner Hand. Du form es gut, Du form es recht, zu einem Kunstwerk schön und echt, Dass es hinauf zur Höhe weise, Und selig seinen Schöpfer preise.»

«Lábai alatt a hold.»

40. a) Nagyságából folyik, hogy a világ hiúságát tapossa, s az igaz, szép, tartalmas élet útjaira vezet. A világ-élet üres, a külsőbe kiárasztott lélek hiú. Hiába festi bájos ecsettel jövőjét; mikor jelen lesz belőle, azt mondja róla: érdemes ezért élni? Ez a csendes ház zárja-e le nagyratörő

reményeimet? Ez az egyhangúság s megpróbáltság legyen bilincsem és végzetem? Elfogy lelkesülesem s ürt érzek szívemben! Ki tud e lapos világba, ez üres életbe oly lelket állítani, mely élénkeleg: Ime, ezentúl boldognak mondanak a nemzedékek? Hogy lesz az ács feleségéből, a názáreti ház szerény lakójából nagy jel? Mikor kötötte a Szűz koszorúját, mikor szötte napsugárból ruháját? Mikor bűvölte meg az angyalvilágot, hogy az égből a földre szálljanak le nézni, csodálni? Nem csodadolgokkal végezte ezt, hanem

b) tiszta szívvel; szívvel, melyben Isten lakik. Ez a nagyság első titka s föltétele: «Est Deus in nobis». Emberi nyelven akkor is ács feleségének hívták, isteni nyelven azonban *isteninek* kellett hivatnia; ház, ruha, munka nem változtat ezen. Isteni érzés, isteni öntudat, isteni közelség édes vigasza töltötte el. — Az isteni élet elsősorban is az érületen fordul meg, s azt minden állásban s minden helyen ápolhatjuk magunkban.

c) Isteni munkát végzett. Nem remekműveket a technikában, művészetben, hanem az erkölcsben, a szellemi világban. Isteni motívumokat dolgozott ki: szeretetet, hűséget, türelmet, áldozatot, kiméletet, előzékenységet, alázatot, engedelmisséget. «Ein reines Herz und treuer Sinn macht eine Magd zur Königin.»

d) S azt élvezte. Érezte, hogy gazdag, mélységes élete van, telve örökkévalósággal s végtelenséggel; a külvilág csak szimbolumok láncá volt neki, melyek titokzatos világot, a szellemit takarják; az ő érintésére ez a mély, szellemi világ mindenütt áttört; lélek és szellem lett neki minden. Mint aki selyempapírba göngyöl gyöngyöt, vagy mezítláb s fájós kézzel visz koronát: úgy a Szent Szűz végtelen kincseket birt az élet igénytelenségében. A lélek gyengédsége, mély érzelme, kelleme és szépsége környezte.

A nagy jel az égen az asszony.

41. a) Mily fölséges nap ez, az Immaculata napja. Mennyi lendület, mily páthosz lüktet ez örömben, mily édes és lelkes ünnep! Amit citerák és hárfák zengtek, misztikusok sejtettek, próféták hirdettek a *győzedelmes jóról*, a szeplőtelen győzedelmes szépségről, az itt megvalósult. Ez az optimizmus s a pulcherizmus ünnepe. A rossz s a romlás fölött eljön az asszony, még pedig a kegyelmes, a szeplőtelen asszony. Sötét képet nyújt a világ a baj s nyomor miatt, de a kinyilatkoztatás még sötétebb színekben mutatja be azt; szerinte a koronás hatalom, mely az ég csillagainak harmadrészét lesöpri s puszt-

titja a világot, kiterjeszti föléje a «peccatum et mors» denevér-szárnyait, s ettől minden fej fáradt lesz s elsorvad minden szív; romba dől a kegyelem világa, s a romok közt kígyó kúszik, az ősi kígyó s a «progenies viperarum» lakik; végre azután üde, friss jelenség tűnik föl, egy leánycarc... egy madonnafej. A bukott világnak első biztató látomása, első hitvallása, első oltárképe az ördög fejét taposó asszony. Az ősvallás, az ősrémény szimboluma tehát «ha isa», az asszony! Róla álmodott, énekelt, az ő képét szötte ki a prófétai remény... s most is énekli: «vita, dulcedo et spes nostra, élet, édesség, reménység!»

b) Isten kellett nekünk. Nyomorúságunkat csak ő szüntetheti meg; vágyainkat s örök reményeinket csak reá bízhattuk; megváltásunkat büntől s haláltól csak az ő karja eszközölhette. Különös, hogy mikor Istent keresek, asszonyt találok; a kinyilatkoztatás a várvavárt erőt, az édes jót, a biztató kegyelmet az ő képében mutatja be. Aki sátánt tapos, annak édesanyjai keble van, aki letöri a pokol hatalmát, annak anyai teje van; ah, hallgassatok el citerák, némuljatok el próféták, itt az Isten a költő, a szerető, a teremtmény. Isten mindig jó, az üdvözítő, a győzelmes. De hogy mélysegeiből és teljesebb legyen győzelme, erejét édes anyaságba, fölséges szűzies szépségbe öltöztette, ez ragad el engem. Ez a művésze az üdvözítő hatalomnak. Mindenki végre is a szépség ideálja alá vonul; ott pihen meg. Mi végleg megpihenünk a Szent Szűz lábainál, az érintetlenség, bensőség, a tűz, az ihlet eszményénél!

A szeplőtelen fogantatás kibátásai.

42. a) A Szent Szűz e kiváltságán épül föl a mi gyermekded, kegyeletos lelkületünk iránta. Bár a Szent Szűz mint lelkünk anyja anyasága fájdalmaival a kereszt alatt szenvedte el, de hivatása a szeplőtelen fogantatásban kezdődik. Mint új Éva, mint az élet anyja itt ragyog felénk. Ha a vérét nem is osztjuk, osszuk mindenesetre lelkületét; de azt sem kapjuk készen, azt ki kell dolgoznunk érzéseink tisztázásában. — Foháskodjunk sokszor: tiszta szívet teremts belém, Uram!

b) A Szent Szűz szeplőtelen fölsége öntudatunkra hozza a mi szeplős nyomorúságunkat. A hegyek lábánál érezzük kicsiségünket; de magaslataik provokálnak; a tenger mondja: evezd a mélybe; a hegyek mondják: jöjj föl. Ne panaszkodjál; galambszárnyaid lesznek imádban s evezőcsapásod lesz önmegtágadásod gyakorlásában. Légy ruganyos testben s lélekben.

c) Ugyancsak megtanuljuk nagyrabecsülni a kegyelmet. Kegyelem által lett ő nagygyá. E kegyelemben gondozta az Urat, gondosan gondozta ; lelke csupa érzék. Érzék kell nekem is ; finomodnom kell ; diszkrétnek kell lennem önmagammal, hajlamaimmal s szemérmemmel szemben ; szemmel kell kísérnem lelkiismeretem följajdulásait, nemcsak abban, hogy ez vagy az bűn, hanem abban is, hogy mi vezet a bűnre. — Az ilyen finomság biztosítja a kegyelmet ; érzékem lesz az Isten illétései iránt.

Gyümölcsoltó Boldogasszony.

43. *«A hatodik hónapban pedig küldeték Gábrriel angyal az Istentől Galileának városába, melynek neve Názáret»* (Luk. 1, 26).

a) A megtestesülés titka a Szent Szűz ünnepe, anyaságának s fölmagasztaltatásának nagy napja ; március 25. és december 25. két nap, melyet az anyai elragadtatásnak kilenc édes hónapja választ el egymástól, de a karácsonyi örömnék, glóriának és paxnak kulcsa mégis csak március 25. A betlehemi angyalseregnek előőrseül az arkangyal jelenik meg itt ; a Gloria in excelsis helyett az Ave Maria csendül meg ; az evangélium, a nagy örömhír helyett a titkos valóság, a «verbum caro factum», ez a legtitokzatosabb s legédesebb «factum» szólal meg néma himnuszokban, melyek csak az arkangyalnak s a Szent Szűznek zenéje. Ime a szent tavaszi éj : éj, telve zsongással s epedő vággyal s isteni termékenységgel ! Szent éj, néma éj, tavaszi éj . . . , mikor az ég megnyílt, hogy a legszebben megnyílt szűzi lélekbe szálljon le ! Szent Szűz, hogy tiszteljelek ? «Quibus te laudibus efferam, nescio», nincs szavam, gondolataimat elsöpri az isteni, szenvedélyes élet szentéjjeli árja. Ó hogy szeretlek, «dulcis et cara, mollis et fortis, opaca et clara anima ! Dilectione rapta, laetitia et passione inenarrabili circumfusa. Tu carmen et psalmus, tu melodia et hymnus. Te audio, cum aspicio : te fruor, cum intueor, Dulcis et sonora laetitia !»

b) Mily fölséges s ragyogó színben mutatja be ez a titok a Szent Szűzet. Jön az Úr s leereszkedésének korszakos lépcsőin ott áll ő egyedül, hogy fogadja s vegye az Urat. Az Istennel egyesült lelkeknek legtökéletesebb mintaképe, a názáreti leány ! Hogy hogyan karol át az Isten szeretete exsztatikus lelkeket, azt rajta csodáljuk ; az «Isten velünk» s az «Isten köztünk» páratlanul megvalósult benne ; édes anyja lett. Ezt az anyát üdvözli az ünnep magyar neve, mikor kedves hasonlattal élve «Gyümölcsoltó Boldogasszony-

nak» hívja ; itt is oltás történt ; az oltóág az Isten fia ; beoltotta magát a Szent Szűzbe s általa az emberiségbe ; három kegyelmi tényben összefoglalja e nap jelentőségét, melyekért hálát adunk, melyeket élvezünk.

c) Önmagát oltotta először a Szent Szűzbe kegyelme által. Minden ember vadonc, bűnös, férges hajtása az ezred-éves gyökérnek ; de a Szent Szűz az Úr kegyelméből nem bűnös, férges hajtás, hanem «virga vigilans», az a lélek, mely mikor ébredt, mindjárt virágos volt. — A Szent Szűz eredeti bűn nélkül lévén, mint nemes természet jelent meg a földön, homlokán a szeplőtelen lélek méltósága, arcán az Isten leányának szemérme, ajkain a kegyelem szépsége, s mihelyt ily lélek megjelent e földön, mihelyt megnyílt az Isten régi gyönyörűségének ez új paradicsoma, lejött az Úr s miköztünk lakozott ! Ime az Isten közeledésének titka ; hozzám is ez utakon jön ; a tiszta, nemes, szeplőtelen érzés útjain. Ez utakat készítem elő.

d) Minden annyiban szent, amennyiben Istené. — A legnagyobb szentség is Isten- és lélek-egyesülés ; az Úr megkívánja a lelkeket a szeretet egységében. Ez egységet jelent a Szent Katalin gyűrűje, melyet Krisztus húzott ujjára ; ezt hirdeti Assisi sz. Ferenc szeráfja, ki szerelmének sebeit, tehát hasonlóságát, vagyis önmagát nyomja bele Szent Ferencbe ; egységet akar az Úr, azt akarja, hogy egyek legyünk vele akaratban s érzésben. De a Szent Szűzzel még szorosabb egységbe lépett : édes fia lett. Ó, mily egyesülés, mily harmónia, mily jegyesi ének ez ! Ha a földön a szentáldozások kegyelmeit felgyülemlyenők, ha azt a sok meleg fohászt, azt az édes bensőséget, azt az illatos áhítatot, azt az elragadó elmélyedést mind egy lélekbe fektetnők : mily világ tárulna elénk ; de mi ez mind a Szent Szűznek e tavaszi megnyílásához képest, melyre az égnek hímpora hullott ! Ime az steni élet fakadása ! Fölhasználok e gondolatokat, hogy lelkesülésemben Istennel egyesüljek, akaratát imádjam s magamat hozzá idomítsam.

e) Beleoltotta magát úgy, hogy testével is közölte tisztaságát, s az siettette a Szent Szűz mennybe való fölvitelében testi halhatatlanságát is. Így lett a Szent Szűz a legszebb, Isten-ihletett teremtmény ! Bele van oltva az örök tavasz szépsége ! — Belénk is oltja magát Krisztus testének s lelkének közlésében, a szentáldozásban. Tavaszi nyiladozásoknak, márciusi éledezőseknek kell azoknak a szentáldozásoknak lenniök, s a Szent Szűz lelkes szépségét s anyaságának benső-

ségét visszatükröztetniök. A niceai zsinat a szentáldozást «symbolum resurrectionis»-nek nevezte; Szent Ignác «pharmacum immortalitatis»-nak; Szent Irén nem érti, hogy vannak, kik tagadják a föltámadást, jóllehet elismerik, hogy Krisztust vesszük magunkhoz. Ő ne kételkedjünk! Az élet van belénk oltva; az élet kihajt mindenben! Tavaszodik. Isten van otthon a földön! «Sub umbra illius», a legszebb palma árnyékában! Szép a Szűz, mint a sudárpálma, «sicut palma exaltata». Isten bennünk is van; éljük át.

«Küldeték . . . Istentől» (Luk. 1, 26).

44. a) Isten akart édesanyától születni, hogy mindnyájunkkal közölje önmagát. — Az Ige emberré lévén, azt az emberi természetet, azt a páratlan, krisztusi lelket fölemelte magához . . . Anyától születvén, az édes Szent Szűzet istenanyai méltóságra emelte . . . Közülünk való lévén, mindnyájunkat testvéreinek ismert el, *Isten-testvéri méltóságra emelt*. Mily dicsőség, mily öröm: Isten, Isten-anya, Isten-testvérek együtt! E vérből serkentünk, kunyhókból emelkedtünk ily méltóságra. Ezt is át kell élni s át kell élvezni.

b) Közénk élelte magát anyja által; e kötelék nekünk szentség. «Nemde anyja s testvérei köztünk vannak?» mondjuk mi is. Akart atyai házzal, bölcsővel . . . akart szülőfölddel birni. A mi édes testvérünk. Mennyire kell hozzá hasonlunk! Mily hasonlóság Jézus s édesanyja közt; nos és a többi testvér, az annyira elűtne? «Vetközzetek ki az ő emberből s öltözzetek amaz újba . . . Vegyétek magatokra az irgalom indulatát, a kegyességet, alázatot, szerénységet, béketűrést» (Kolossz. 2, 9 12). Ezek Krisztus vonásai!

c) Leereszkedik örömmel s belép a házba sugárzó lélekkel az Isten angyala. Éjjel van; márc. 25-ének éjféle. A régi sabbat csendje, melyben hajdan Ádámmal érintkezett az Úr, tölti el a názareti ház kis szobáját. — A Szent Szűz Istenben elmerült, reng rajta, mint a lotuszvirág az óceán tükrén. Érezte ő e perc közeledését. Isten érintette szívét s fölemelte lelkét az extázis magaslataira. S most belép az Isten angyala s tiszteletteljes szeretettel tekint királynéjára; látja feje fölött a szent Lélek szívárványos koszorúját s hódolattal köszönti: Üdvözlégy Mária! — Gyakoroljuk a szerénységet érzületben s föllépésünkben.

Üdvözlégymalasztal teljes.

45. a) Éva a paradicsomban találkozik a sötét angyallal, a Szent Szűzet szobájában keresi föl a világosság angyala. Az nem fél, ez óvatos és tartózkodó; ott a lángy zörög, itt angyali szépség hódít mély tisztelettel. — Nézd a Szent Szűznek áhitatba merült arcát, harmatos, csillogó szemét; tekints lelkének elzárt kertjébe; szebb «paradysus» az, mint ahol a kíváncsi Éva áll; az Isten gyermekének mélysége és szépsége a léleknek alázata, okossága, igénytelensége, együgyűsége. E kedves vonásokat kópiázom, mikor az örvendetes olvasót imádkozom, elmerülök beléjük s átvíszem lelkembe.

b) «*Ne félj Mária*»... mondja az angyal. Bizalmatlan-kodni jó, mert sokféle szellem jár ki-be az ember lelkében, s jónak látszik, ami rossz, s természetesnek, ami bűn, mert egyoldalúan nézzük, szuggesztiók alatt állunk. De mikor alázatos és erős vagy, akkor ne félj, hogy csalódot. Ez a lelkület kizárja a kapriót, a szeszélyt, az erőszakos, ösztönös lelket; ugyan-csak kizárja a félelmet. Az Isten angyalával szemben légy bizalmas, mint Jákob; a sötétségével szemben bizalmatlan, mint Jób. Alázódjunk meg úgy bűnösségünk s gyarlóságunk fölött, hogy az Isten segélyére való tekintetből ugyanakkor bátrabbak, lelkesebbek legyünk. Ami az embert élettelené s gyávává teszi, az nem az Isten szelleme.

c) «*Kegyelmet találtál az Úrnál.*» Tetszettél neki; ő teremtett úgy, hogy megnyugodhassék benned, s te élvezed e mennyországot. Nem lépsz ki belőle soha. — Nekem keresnem kell ez elásott kincset; sokszor kerülő utakon jutok el csak ismertetére; — akkor fogom föl, hogy mily jó, mily édes, mikor hiányát érzem. Szeress, Uram, engem is; add, hogy megtaláljalak téged. Szeress úgy, hogy ne oltsa ki hideg lelkem szeretetedet. Szeress és vonzz hatatosan.

Mária fogánása.

46. a) «*Ime fogansz és fiat szülsz... ez nagy leszen*» (Luk. 1. 31). Ez nagy leszen... Megváltó leszen; rajta élednek a népek; királya lesz a világoknak, s ez a nagy a tied lesz; ki-mondhatatlanul! Te e nagyságnak s hatalomnak hierarchiájába tartozol, — lelked a végtelenség szakadékainak bűgő galambja, — te hívod őt, s ő meghallgat, s kebled lesz frigszekrénye. Benned lesz, tied lesz; azután belőled kilép, hogy mindnyájunké legyen. Mit érsz te tiszta, illatos, mély, alázatos lélek? Örölsz ugy-e, «primogenita»? S mi vagy nekünk te, te, az üdv forrása? Megváltónk arcod szépségét hordja magán, hangjában ráismerünk akcentusodra. Mennyire be

vagy szöve üdvünkbe s reményeinkbe ! Test és vér a szöve-tünk, egy vég. A te lelked, a te kegyelmed, a te édességed van érzéseinkbe belekeverve ; nekünk a köd is világos, a felhő is fényes, az éj is csillagos a te nevedtől, a te úrgalmas szemeidtől.

b) *«Miképen leszen ez, holott férjiút nem ismerek ?»* Elolvad a szíved édes szeretettől Istened iránt, kinek átadtad magadat, s ép ez átadás iránt tudakozódol. — A szűzies szeretet kérdezi, hogy más szeretetnek útjaira küldi-e őt az Úr ? Első megnyilatkozása a szent tisztaság lehelete. Ezt a virágot szövö bele elsőnek menyasszonyi fátyolába ; liliommal lép bele isten-anyai hivatásába ! Az istenanyai fölséget nem képzelheti szűzesség nélkül. Lám, mily ösztönöd van, Szent Szűz ! Te született Isten-anya vagy ; első szavad elárulja hivatásodat. — Nagy lelki tisztaság kell minden hivatásra ; magas erkölcsi színvonalon álljon minden élet, akár a leányé, akár a hitvesé !

c) *«Mondá pedig Mária : Ime az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint.»* «Fiat», «fiat», mondja a Szent Szűz ; visszhangja ez a teremő «fiat»-nak ; azután lehajtja szép fejét, mint a megtermékenyült virág, mint Isten-anya. Jézus lelke, kivel az Istenség második személye egyesült, mély hatalmas lüktetéssel megkezdte a Szent Szűz szíve alatt az isteni életet, megkezdte azt kísérletezés, tapogatódzás, tévedezés nélkül. S ez élet a Szent Szűzbe zárkózott s az ő lelkére is kiáradt ; e templomát eltöltötte fénnel s nem köddel, eltöltötte örömmel, erővel ; ez volt a legfölségesebb templomszentelés. Meghitt bizalmasságba vonta ezt a legédesebb lelket, gondolatainak, terveinek, hivatásának közösségébe. Szűzies, leányos szemei előtt nyíltak meg a legmélyebb perspektívák ! Ezt az életet sejteni élvezet, kifejezni művészet, utánozni boldogság. Azért mélyednek a Szűz lelkébe szentek s művészek, s kiemelik belőle az ihlet s az elragadtatás karizmáit. De senki sem bír vele. Nem hiába halt el Michel-Angelo zsenije a Pietà kialakításában, mint egy fáradt villám az étheróceánban. Azért nem bírta befejezni Tizian az ő utolsó művét, a fájdalmas anyát. Theológia, művészet, ihlet, gényusz tanít rá mélyen fölfogni a Szent Szűzet.

Credo

47. *«És az Ige testté lön és miköztünk lakozék»* (Ján. 1, 14).

a) *Credo.* A hit a lélek teljes odaadását jelenti az isteni valóságba s annak üdvözítő tényeibe. Valóság és tény a hitnek alapja és gerince ; a valóságon emelkedik föl hitem s száll fokról-fokra, mindig sziklatalajt érezve lábai alatt. Hitem nem ömlengés, nem érzélgés, nem szétfolyó, ködös hangulat,

hanem a legnagyobb valóságról, Istenről s üdvözítő tényeiről való meggyőződés. Isten, Jézus, a Szent Szűz, Betlehem, Názáret, Golgota, Tábor, a boldogságok hegye, nagypéntek-este s húsvétreggel, karácsonyi barlang és Olajfákhegye a mennybe menő Krisztussal, ez mind természetfölötti s ugyan-csak történelmi valóság. «Dieser Glaube hat Wucht und Tiefe.» Tartalma végtelen, hatalma igazság; azért ad pokoli s mennyei erőt a földi életbe, s elkerüli a bágyadtságot, a trivialitást, az unalmat; «Scio, cui credidi — mondja Szent Pállal — et certus sum». Isteni a meggyőződése is, mely áll, mint az Isten hegyei.

Azért félre az olyan vallással, mely csak érzelem és hangulat, melynek nincs valósága, s legjobb esetben olyan, mint az a zene, mely szétfolyik és elernyeszt. Hiszen a művészet is elgyengül s tönkremegy, ha csak hangulatokkal s szubjektív érzelmekkel dolgozik, mint a modern művészet, s nem inspirálja azt az örök szépség realitásába vetett hit; mennyivel inkább menne tönkre a vallás, mely szubjektív érzéseket kultiválna, s ezzel illúzióknak hódolna. Ó Uram, te örök valóság; Jézus, te történelmi Istenember, hitem erős, merev, szikla-szilárd. Komolyba veszem az evangéliumot, tisztetem, meggyőződésteljesen ragaszkodom hozzá! Erősítsd Uram hitemet; hiszem, amit kinyilatkoztattál. Nem hangulatokkal, hanem értelmes, őszinte akarattal fogom át igazságaidat. Agyagból Alpesek nem épülnek, s hangulatokból nem lesz erkölcs s jellem.

b) *Credo*. E sziklaalapon alakul lelkem egysége, jelleme, s életem következetessége, erényem. Két nélkülözhetetlen kelléke a lelki nagyságnak s szentségnek. Egység kell a meggyőződésbe s az akaratba. Egyet kell hinni s egyet akarni, s bár tudom, hogy mit mondott Renan, mit adott hozzá Strauss s mit vett el belőle Zola, de én nem akadok fönn e géniuszokon, kik oly termékenyek s mindig holtat szülnek. Hagyjátok a holtakat holtjaikat temetni, «mihi vivere Christus». Az evangéliumokból felém sugárzik Krisztus képe, a kritika nyárs-polgári betűbölcsességén átragyog az isteni fény, s senkitől sem kérdezem, hogy a nap az égen nap-e vagy elektromos lámpa. Aki kapkod Krisztus s filozófok közt, az elgyengül eklekticizmusban; s az élet emlőitől elszakad, s a filozófiához, az emberi ész e gyöngye leányához pártol, melynek nincs hivatása, hogy vérszegénységében erős nemzedékeknek anyja legyen. Az ilyen lélekben ész, fantázia, szív, kedély harcban áll egymással s nagy tehetségek is kiapadnak s elsorvadnak filozófiában s mű-

vészeltben, sőt még politikában is egyaránt. Nincs fiziognomiájuk ; árny és folt a világnézetük, s rongy a kedélyük. Mély s kielégítő felfogás nélkül szurrogátumokkal tartják lelküket ; ezt a kosztot el nem bírják soká. Mi kellene nekik? «Praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite ejus coronam» (Ps. 20, 3); az kellene, hogy lelkükbe öntsd a te édes, erős kegyelmedet, s fölemeld s megkoszorúzd fáradt fejüket. S részünkről az kell, hogy alázatos s jó szívvel forduljunk Feléd s a piaci lármából fölnezzünk gót tornyaidra ; necsak a kövezetet koptassuk, hanem lépünk be a dómba, mely a piacon áll ; lépünk be s menjünk föl az oltárig ; ott boruljunk le s mondjuk a prófétával : vizet kerestem, mert szomjas voltam, s elmentem a piszkos Nilushoz, onnan megint az Eufráthoz : kerestem lelkemnek szomját oltani tudománnyal, majd ismét a világ hatalmával s igézetével ; de hiába ; nekem az élet vizei kellenek, s azokat te fakasztod szívemben. Azokból lesz üde, friss, eleven, virágos a lelkem. Egységes lesz, tehát erős s elszánt a meggyőződésében : «neked élek, neked halok, tied vagyok, Uram», ez lesz imája. Egységes, tehát erős s elszánt lesz akaratának érvényesítésében. Az eszményi élet szolgálatába állítja bele az önmegtagadás teljes mértékét ; az örök élet hite s feltett érdeke uralkodik majd mindenben, s azt nem rövidíti meg semmivel a földön. Csak bünt ne, csak bünt ne . . . ez lesz vágya ; erényt, erőteljes életet . . . ez lesz buzdulása, s minden kísértettel szembeszáll, ha a földi csábót s ingert az örökkévalósággal összeméri. «Quid hoc ad aeternitatem?» Szóba sem állok kísértéssel, ha lelkem bemocskolása fenyeget !

Jézus lelke.

48. «És az ő teljességéből vettünk mi mindnyájan malasztot malasztért» (Ján. 1, 16).

§ 1 a) Jézus lelke a leggazdagabb lélek. Szemlélet és szeretet, kontempláció és extázis, vágy és bizalom, öröm és páthosz, kín és élvezet tölti el. E léleknek van igazán világnézete, mely földet és eget s az egész világtörténelmi fejlődést harmonikusan egybefoglalja : látja az Isten terveit s a predestináció örvényeit. Égbemeredő hegyei közt lakik a gondolatnak, párák s zúgó vízesések lehetőségétől harmatos magányaiban az elmélyedésnek. Benne az érzelmek óceánjai járnak, érez s szenved páratlanul. Ráborul mint hónapos köd az Alpesek mély völgyeire az Istenség misztériuma ; karjaiba zárja az Úr e lelket s viszi . . . «ferebatur super faciem abyssi . . .» örvények fölött el. — Azután ismét fölemeli a magasba ; alázatának mély

völgyei elmaradnak alatta ; az óceánok rengő vízcseppekké zsugorodnak ; fénylő gyöngyszemmé lesz a mélységben imbolygó «Terra», az a föld, mely e csodálatos lélek predestinációjával van egybefűzve. Azért bármily magasra emelkedik is, de e föld hegyeiről, völgyeiről, zúgó erdőiről, fűszeres hegyoldalairól, olajos erdőségeiről, áprilisi Tábor-hegyeiről meg nem feledkezik. Ó édes, édes Jézus !

b) A legérzelmesebb lélek. Az evangélium szépségeivel van telve, hisz' azok belőle szakadtak. Érzéke páratlan az isteni szépségnek mintázására. Elragadtatásokban él ; a végtelennek nagysága megolvad lelkében s paraboláiban árad szét. Keze a csodák Istenének finom organuma ; sziklákat kopogtat meg vele s éltető forrásokat fakaszt elszáradt pusztákban ; mézet ad és balzsamot ; énekelni tud és imádkozni. Láthatatlanul környezik angyalok, s ő hallja éneküket. Szereti a pálmát s az olajfaágat, s egyetlen bevonuláskor ezekkel legyezgettetni magát. Szereti az erdőt s az éjjeli olajfákat, az ezüstös holdsugár táncát a bársonyos, fehérülő leveleken s szereti a pusztát, a csendet, Jordánt s a lengő nádat, a hegyeket s Genezáret tavának viharjait. Szereti a názáreti hegyi réteket ; neki föld, tenger, hegy, Tábor és olajfák mint a szövőszék rúdjai, azokra köti rá gondolatainak s érzelmeinek szálait s kiszövi képeit s szívének világát. Az ég neki nem ölmos, hanem megnyílik fölötté, lehajlik születésében, keresztségében s a Táboron. Betlehem fölött van az első égnyladozás, tavasz a mennyországban. Jézus szép lelkétől lett ez a tavasz . . . ó, hát ki kell virágoznunk.

c) Ez a lélek hódító lélek ; meghódította Istent, «concupivit rex speciem tuam», megkívánta szépségét az Úr ! Meghódította az eget, megnyitotta kapuit s utat tört hozzájuk, utat viharos, küzdelmes, de fölséges utat. Kifeszíti szárnyait, a «gemitus inenarrabiles», a vágyak szárnyait, s szárnyainak csattogására íme a sasszárnyú s a galambos lelkek hosszú sora szegődik hozzá . . . Ó, hogy tündöklök ércszínű szárnyaik zománca, s hogy törnek napkelet felé . . . haza. Ez Jézus gyönyörűsége, ha követjük s törtetünk utána bizalommal. Megyünk, repülünk !

Jézus lelkének mélysége.

49. *«Mert a törvény Mózes által adatott ; a malaszt s igazság Jézus Krisztus által lett»* (Ján. 1, 17).

Az isteni szeretet a legszebbet s legédesebbet Jézus lelkében teremtette. Ez az a mű, melyet le is foglalt magának egészen, mondván : enyém vagy lelkem, édes lelkem vagy,

szeretlek s a lényeg egységében egyesülök veled. Kielégítem minden vágyaidat, fölkenlek, megkoronázlak. S ez irgalmas szándékait ki is vitte rajta s beállította a létbe Krisztus lelkét, imádásunk, elragadtatásunk karácsonyi vízióját. Tekintsünk e lélek mélységeibe.

a) Ennek a léleknek is első vágya a végtelen, isteni élet : «vitam petiit a te . . . » életet kért tőled ; s az Isten teljesítette e vágyát s beleöntötte Krisztus lelkébe a természetfölötti, örök élet boldogságát ; fénybe, az isteni lényeg szemléletébe teremtette bele. Ez az első lélek, mely látta az Istent ; az első, kiben az örök élet vágya kezdet óta örömben váltódott ki, s melyen az örök dicsőség sugara először gyulladt ki. Aki arcába néz, elragadtatással mondja : ó mily szép vagy, elsőszülött testvérünk!

b) Kegyelemekkel koronázta meg e lelket ; «posuit in capite ejus coronam», font neki koszorút ; mécsét adott kezébe, melynek olaja ki nem fogyott, mert «telve van kegyelemmel és igazsággal» ; lelke éjjel-nappal virrasztó, «látó» lélek volt. Talentumokkal látta el «secundum propriam virtutem», annyit nyert, amennyit elbirt ; kiszórta e lélekre az örök igazság összes magvait, s egy konkolysem sem esett reá ; örök tavaszba állította, s a «flos campi», a búzavirág s a «lilium convallium», a lilium lett ösvényeinek útszéli virága. Benne élt az Isten-ország összes paraboláinak pszichéje.

c) Képzelheted, hogy mily temperamentuma volt e léleknek, s hogy mily fölséges s örvényes pszichológiát élt át. E lélekben váltódott ki az egész teremtés szeretete Isten iránt ; ide csorgott le a szentségnek s kegyelmeknek méze, melyből mi mindnyájan részt nyertünk ; átvonult rajta a Szentlélek úgy, hogy kiváltotta a legédesebb s a legillatosabb Isten-tisztelet érzelmeit a szentírás szavai szerint : «perfla hortum meum et fluent aromata ejus», menj végig kertemen, s ébreszd föl a virágok illatos sóhaját. Mennyire kell hát szeretnem s mily énekekkel kópiáznom Jézus lelkét ; elmerülök az evangélium olvasásába, hadd szóljon hozzám, hogy lássam ; «sprich, damit ich dich sehe».

Jézus első imádója a Szent Szűz.

50. Önmagában imádta őt. Senki sem volt méltó őt fogadni, csak a Szűz. «Innixa super dilectam.» Csak egy támasza volt : anyjának büntelen szépsége, Tehát :

a) Fogadja a tiszta, a «purissima», ki Isten előtt több, mint a világ. A szám s a tömeg nem dönt. Az ő mélységes lelke a maga áttetsző kristályosságában a földön a legfőbb, az isteni

érték. A többi nem isteni ; tehát sötét és torz, semmiség. — A szívtisztulás útján közeledünk Isten felé. Higgyük azt, hogy mikor tisztábbak s nemesebbek leszünk érzéseinkben s akaratunkban, hogy akkor Istenhez közelebb jutunk.

b) Fogadja a legédesebb érzéssel, anyai szeretetével. Az legszebb virága, ez bája a természetnek. Ez tud édesen szólni : a leány s az anya kettős bensősége. Ez a lélek lüktet az imádásban, amellyel a Szűz Jézus elé borul. Ez a szeráfja a földnek, hogy feleljen az égi szeráfok énekeire. Szolgálója s anyja az Úrnak. — Gondoljunk szeretettel Istenre ; soha hi-degen, még bajainkban sem !

c) Ez imádásban, mellyel a Szűz imádja keblében Jézust, van az Istennek egyik nem lényeges, de édes öröme, s bár ő öröktől fogva változatlanul mély életöröm, szívesen árasztja ki a szellemi világra e «jövevény»-örömét, mint új természet-főlötti kiáradást. Ettől dagad szívünk, ettől melepszik lelkünk; ő, ki a rózsalevél finom erecskéit szét nem repesztí s beléjük fér egészen, ő lelkünkben is ujjong s énekel, mikor lelkesít, buzdít és vigasztal. Lelkünk ilyenkor az Isten örömeinek szerve. Ó vonulj belém örömeiddel, a tiszta szív, a szeretet, a jószág, az áldozat, a szépség örömeivel. Hadd reszkessen lelkem ezektől — Tudsz-e örülni Istenben s műveiben ?

Jézus lelke a vallásos lélek mintaképe.

51. mert a) *Religió annyit jelent, mint kötelék, kapcsolat, először is ember s Isten közt.* Hozzá fűződünk, hozzá simulunk, átkaroljuk őt, a lét forrását, lelkünk atyját s törekvésünk cél-pontját. «Religion ist eine lebendige Gegenwart», eleven át-éztett jelenléte, velünk léte az Úrnak. Vallásos lélek az, aki az Isten közellétét és szeretetét átéli. Az ilyen lelken az Isten a fény ; az ő gondolatai, az ő sugallatai az élet tengelyei. A hit emeli föl az élet nivóját s mindenestül belekapcsolja az örök élet perspektíváiba. Az ilyen lelkek látnak, lendülnek, vágyód-nak, pihennek, küzdenek s ki nem fáradnak ; motívumaikat a legmagasabb égből veszik. Lelkük telve van halhatatlan-sággal ; végtelen kincseket látnak minden életnemben s élet-hivatásban, melyeket megszerezni vágnak. Ó Isten, lelkünk beléd van merítve, lényegedbe vagyunk beleágyazva, mint a föld a nap vonzásába és fényébe ; a kő nem tud e vonzásokról, e bűvös fényről ; ne legyen lelkem, szívem is kő, mely kapcsola-tait, melyek hozzád fűznek, ne érezze. Add, hogy érezzem ! Add, hogy vonzódjam hozzád, te forrása a fénynek, színnek, szépségnek. Add, hogy elnyeljem fényugaraiddat, te izzó nap,

kinek csak árnyéka a mi ragyogó napunk. Nyisd meg lelki szemeimet, hogy lássalak mindenben s érezzelek szívemben s megnyugodjam benned

b) *Religió kapcsolat két világ közt.* A religió föltételez két-féle világot: egyet, melyet itt a térben s időben megtapasztalunk, a másikat ott, hol e korlátolt lét, e korlátolt észszerűség, e korlátolt élet a maga befejezettségét s teljességét bírja. De ez a két világ nincs egymástól elszakítva, hanem egymásba tolva, egymáshoz kötve; az a másik világ, az *hat itt és most is*, belenyúl életünkbe, s jobban mondva egyetlen, egységes életre képesít, melyet két világon átélünk, azaz, hogy itt kezdünk s ott végnélkül folytatjuk. A mi *végnélküli életünkre* nem esnek a pesszimizmus, a kétségbeesés árnyékai; van rajtunk bűn, van sok gyötrelmünk és kínunk, de éltet a győzelmes jóba fektetett hit és remény. Nem tartjuk azt, hogy itt minden rossz és átkozott; ellenkezőleg tudjuk, hogy isteni erők vannak beleoltva emberbe s emberiségbe, s azokat ki kell fejlesztenünk. Gyermekszemmel nézünk betegség s halál elé is; tudjuk, hogy e nem győz minket, ha Istenhez ragaszkodunk. Van sok rossz a világon, de mi nem vádoljuk s még kevésbbé ítéljük el testvéreinket; nem járunk az «accusator fratrum» nyomaiban, hanem szenvedve, szeretve, imádkozva, küzdve bízunk egy jobb, nemesebb, tisztább élet kialakulásában. Ime az *Isten szelleme*, a teremő, éltető, megújító lélek lehelete bennünk; törhetetlen reményt, energiát, üde friss ifjúságot áraszt a lelkünkbe. A mise-ima bekezdését hangoztatom gyakran: Introibo ad altare Dei, ad Deum, qui laetificat juventutem meam (Ps. 42, 4). Oltáraidnál, szentségeidben, imáimban ezt keresem: bizó, friss, lendületes lelket, melyet le nem tör semmi, mert Isten van vele, s az örök élet lehelete csapdossa arcát!

c) S ép ezért a religió *itt és most érvényesülő, isteni élet*, melynek két szembetűnő jellege van; először az, hogy bár a legmélyebb, mégis praktikus; pozitív, reális célokra tör, *ma és itt* akar isteni életet élni. Nemcsak a másvilágban, hanem ebben a világban is vannak problémái; családjában, hivatásában, munkáiban, foglalkozásaiban, barátkozásaiban, nehézségeiben, küzdelmeiben, gyarlóságaiban, törekvéseiben rejlenek az isteni életnek problémái, azokat kell megoldani. S meg fogjuk oldani, ha az isteni életnek *második jellegét* valósítjuk meg magunkban, mely nem egyéb, mint a *meleg, jóindulatú, okos és fölényes érzület*. Én jóindulattal viseltetem az emberek iránt, ismerem vérmérsékletüket s tudom, hogy egyéniek; különböző hajlamokkal, ízléssel, neveléssel és

tarka hibákkal indulnak a világba. Én a jót szívből szeretem s gyakorlom s az embereket elviselem. Nem akarok elfogult, ellenszenves, apprehenzív, türelmetlen lenni; nem akarok kifogni a jó lélekből. Nem vagyok tupa, hogy ne lássak; látok, de lelket léptetek föl az élet apró ütközőpontjain; elnézem, hogy ez ide akar menni, az oda, — hogy ez ilyenkor s így szeretne inkább enni, menni, venni, — hogy ez az újságot ilyenkor szeretné olvasni, — látom, hogy ezt mi bosszantja, az meg mit mulasztott, mit nem tett jól, amit én kijavíthatok, kipótolhatok, — látom, hogy ez mitől fortyan föl, hogy miféle indulatok járnak hiábavalóan benne, melyeket kár volna megjegyzéseimmel megtisztelni, s tudok hallgatni, elviselni; nem prédikálok, nem moralizálok, hanem teszek, élek s életemmel inficiálok jóra s jobbra a gyarló lelket. Az ilyen lélek meleg is, fölényes is, az ilyen lélek bizonyára vezet és emel. Az öntudatlan vallásos lelkek ily meleg, de vezető lelkek is.

Sarlós Boldogasszony.

52. *«Fölkelvén Mária ama napokban, sietve méné a hegyes tartományba, Juda városába»* (Luk. 1, 39).

a) Siet Hebronba a hegyek közé. Könnyen lépked, szárnyal. Túlboldog, extatikus lélek lendülete ez; «mit Höhen-sehnsucht» jár. Öröm, boldogság, érdeklődés, szeretet, hév, lelkesülés, harmónia tölti el lelkét. Hogy néz végig a virágzó vidéken, — hogy énekel feléje patak, erdő, virág. «Rauschender Strom, brausender Wald, starrender Fels, mein Aufenthalt.» Lendülete gyújt, éneklő lelke másokra is áthat, s íme, Zachariás is énekel, s Erzsébet szíve alatt a gyermek is «exultat», örvendez. Ó igen, hiszen a lélek ragyogóbb és melegebb és szebb, mint a napsugár, hát hogyné hintene maga köré szépséget és örömet. Ezt kell nekem is tennem.

b) Jézus szeretete hevíti a Szűzet; ez a tűz ég benne; ez hevül lelkében, ez csillog szemében, ez érzik meg lényén, keblén, keze érintésén. Szava ettől meleg, érintése ettől lelki; erő áramlik belőle. Ime a járókelő Sacramentum! Bizalomra, szeretetre, megnyugvásra kell segítenünk az embereket. Higgyük, hogy a krisztusi lélek belőlünk is árad majd; higgyük s érvényesítsük!

c) Isten gyönyörűsége ez a siető Boldogasszony! Betlehemben barlangba rejtette s édes magányban akart vele lenni; most meg kivezeti s hegyeknek indítja: «surge, propera amica mea»... siess, siess. Isten viszi, ő meg magában viszi az Urat. Ez a mi erőnk, ha Istent hordozzuk. «Deum

pati», Istent elbirni, ez a legnagyobb s legmélyebb akció. Isten szeretete vigyen el másokhoz ; az ő szeretete vezessen ki magányunkból a családi, a társadalmi életbe. — Kérdezzük magunktól gyakran, ez a tekintet mozgat-e? Mozgat akkor, ha nemes, okos, tiszta szándék vezet.

Mária és Erzsébet.

53. a) *«És beméne Zakariás házába s köszöntlé Erzsébetet. És lőn, amint hallotta Erzsébet Mária köszöntését, repese méhében a magzat, és betelék Erzsébet Szentlélekkel»*, (Luk. 1, 40). Mint a nap kelte, olyan a Szent Szűz érkezése. Jön, siet, szíve dobog ; a Magnificat már hangzik lelkében. Nézi lélekkel a kanyargó út szélén a virágot, az olajfát, a tamariszkust ; most belép a házba s üdvözli Erzsébetet, — szava, mint az ezüstharang ; ily édes üdvözet még nem hangzott Hebronban. E szózáttól tisztul meg János, telik el Szentlélekkel Erzsébet. Ime az Isten illetései. Lelke tisztít s eltölt s a Szent Szűz által közli kegyelmeit ; ő vezet közelebb Istenhez, hogy elteljünk s énekeljünk. De van ott valaki, aki még nem beszél, aki néma s félrevonultan áll ; ez Zakariás, neki még nem jött meg ideje. — Az életnek csomói, nehézségei, árnyai a kegyelemben is megvannak s nem tűnnek el mindjárt. Néha már győzünk egy irányban, de más tekintetben még nyögünk. Túrj és várj. Van homály a fény mellett, van némaság ének mellett ; az ne zavarjon.

b) *«És nagy szóval fölkiáltta és mondá: Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse. És honnét vagy az nekem, hogy az én Uram anyja jöjjön hozzám?»* A Szent Szűz csengő hangú köszöntését Erzsébet alázattal viszonzozza, mintha riasztaná Mária méltósága, de már a következő percben kitör belőle : boldog vagy, boldog vagy, aki hittél. Nem vagyok ugyan méltó, hogy hozzám jöjj, de engedd meg, hogy hozzátegyem : örülök, hogy itt vagy, maradj itt, ne menj el. — Az érdemet, a jogot, méltó voltunkat Istennel szemben nem lehet tekintenünk, hiszen létünk, éltünk, képességünk, érdemünk, mindenünk vele szemben tiszta kegyelem. E napsugárban fürdöm én, nem akarok mást.

c) *«Beteljesednek mindazok, mik neked mondtalak az Úrtól»* Aki hisz, az megvalósít ; annak gondolatai tavaszi erők, életcsírák, s azok kihajtanak. A praktikus ideálok nem theóriák, hanem valósuló hatalmak. Boldog, ki hiszed, hogy Isten el nem hagy, hogy legyőződ kísértéseidet, hogy közel az Úr — hogy Isten gyermeke vagy — hogy itt jelen van ;

beteljesedik. A valóságot nem azáltal bírjuk, hogy látjuk, hanem hogy tesszük. Az intellektualizmus az ő halálthozó illúzióival ott lappang az új filozófiában, mely szerint a fogalom a dolog, az élet fogalma az élet maga ; szó sincs ró.a. «Fac et videbis» ; a tettől nyilik meg szemed.

Magnificat.

54. a) *«És mondá Mária: Magasztalja az én lelkem az Urat, és örvendez az én üdvözítő Istenemben»* (Luk. 1, 46). Amit a művész befektet képébe s a harangöntő a harang ércébe s az orgonagyáros a sípok csodálatos vox-aiba, az azután kiárad belőlük, s ami mélységet, finomságot, örömet, erőt, bensőséget fektetett az Isten a Szent Szűzbe, az most kitör belőle mint ihlet és ének. Szemléld e kigyulladt arcot s ez énekes ajkat : hálát ad s ünnepel, «mert megtekintette szolgálójának alázatát az Úr» s fölemelte s anyjává tette, s azért «me mostantól boldognak hirdeti őt minden nemzedék». — Minden lélek abban a mértékben tud örvendezni, amennyiben lelki, erős és tiszta, amennyiben istenült. Van benne harmónia és lendület ; azért tehát isteni gondolkozást az észbe, isteni érzést a szívbe s a cselekvésbe ! főleg szívbeli, mély alázatot Istennel szemben s nemes igénytelenséget embertársainkkal szemben !

b) *«Mert nagy dolgokat cselekedett nekem a Hatalmas, kinek szent az ő neve.»* Lefoglalta őt teljesen a Hatalmas ; érzi, hogy bírja őt, hogy az övé. Érzi erejét, mely «levetette a hatalmasakat és fölemelte az alázatosakat karjával», s most ugyanez a kar emeli és karolja át őt ; «balkeze fejem alatt és jobbjá megölel engem» (Ének. 2, 6). A boldogság e magaslatairól ereszkedik le a Szent Szűz lelke virágosan, harmatosan, illatosan s biztat minket is, hogy örvendjünk a hatalomnak, mely az alázatost össze nem töri, hanem megsegíti. Annál inkább élvezem a hatalmat, minél alázatosabb leszek. Ez az alázat erőssé s öntudatosabb tesz. Tudom, kire támaszkodom, s ép azért meg nem szégyenülök.

c) *«Oltalmába vette Izraelt, az ő szolgáját.»* Mély, csendes megnyugvásban hal el az öröm éneke, amilyen előmlik a májusi vasárnap reggelén kinn a mezőn ; élet, erő, szépség vesz körül csendes harmóniában. A Szűz lelke is ezt leheli énekének végső akkordjában, erőt, mely megnyugszik. Hogyne? Hisz benne már Jézus él ; ő mintaképe lett a legédesebb oltalomnak ; Istennel telve, érhetné-e baj? Az én oltalmam az én teltségem Istennel s kegyelmével. Minél több van bennem a széthúzó, békétlen, meghasonlott lelkelethől,

annál bizonytalanabb a helyzetem. Iparkodom, hogy a bajok ne nőjenek fejemre, vagyis, hogy ne legyenek lehangolt s kedvetlen bajaimban.

Szent József nyomában.

55. a) *«Eljegyezve lévén az ő anyja Mária Józsefnek, mielőtt egybekelének, úgy találtaték, hogy méhében fogant a Szentlélektől»* (Máté 1, 18). A karácsonyi misztériumnak édességében ez a keserű csepp, a színpompás tulipánnak ez a sötét foltja, József gyötrődése, bánkódása, a félreértés, a megnevezés. Mily különös: József kinja a legédesebb Szűz; tövises neki a legaranyosabb rózsaszál. Nem érti. — Mint ahogy az Alpeselek kövei sima kavicsokká lapulnak, úgy surlódnak egymáson az emberek is; a legjobbak is néha szegletesek vagy érdesek; el kell egymást viselnünk; hiszen én nem vagyok te, sem ő; s mivel más vagyok, hát másképp is teszek, *előtlen*; bizony néha *ülden*.

b) *«József pedig, az ő férje, igaz lévén és nem akarván őt hirbe hozni, titkon akarta őt elbocsátani.»* József szenved s tűr, de nem hamarkodik. Szűz Mária meg hallgat s bizik. Ezek passzív lelkületek, melyek az Istenre, a segítőre utalnak; az is tényező; bizony «az is». Akárhányszor nem rajtunk múlik az állapotokon változtatni, s akkor is az Isten szent akaratát kell tekintenünk s teljesítenünk.

c) *«Mikor pedig erről gondolkodott, íme az Úr angyala megjelenék neki álmában, mondván: József, Dávid fia, ne félj elvenni Máriát, a te feleségedet; mert ami ő benne fogantatott, a Szentlélektől vagyon.»* S íme az angyal leszáll s megint Józsefet álmában, — a felvilágosítás, az enyhítés, a vigasz, a kiegyenlítés angyala. Ez angyalhoz kell fordulnunk, ha a vigasz s a felvilágosítás késik, s kérni segítségét. Ne avasodjunk bele kelletlen érzésekbe, ne rögzítsük egyre csak éjfél oldalát életünknek; ez a helytelen szempont elszegényíti a lelket. Emelkedjünk ki a bénító behatásokból s ne csüggedjünk.

A várandós Szűz.

56. a) A Szent Szűz ez állapotában a bensőségnek s elmélyedésnek titka. Magában hordja a misztériumot; tudja, hogy van; tudja, hogy Isten benne van; de az Urat ő sem látta, s csak jelei s angyalai imbolyognak körülötte; érteni őt nem lehet, csak hinni.

Ó titokzatos, szent világ! Lelkünk is terhes Istentől: Isten van bennünk, a mennyország, a kegyelem, az örök élet. Mindezt hordozzuk magunkban, de nem látjuk. Se baj;

pesszímisták, hitetlenek mégsem lehetünk ; mert ha az Urat nem is látjuk, mindenhol a szellemi világ nyomai ragyognak felénk. Angyalok járnak körülöttünk . . . virágok fakadnak s gyermekek születnek ; misztériumban élünk ; megoldása e problémának az, hogy hiszünk ! E reflexióval kell gyakran tevékenységre s örömeire hangolni kedvetlenségünket.

b) A természet nyílik áprilisban, s az édesanya szíve vágyik gyermeke után, mint örömének tavasza után. A Szent Szűz is mondta : «Ki adja azt nekem, hogy . . . megcsókoljalak» (Én. 8, 1), s mondta azt mennyei szenvedéllyel. Vágyott utána ! Vannak *beleges* vágyak, vannak *tehetetlen* s épúgy *egészséges*, *termékeny* vágyak. Krisztust akarta adni nekünk. Nem maradhatott meddő. Minden léleknek és életnek *íszülnie* kell tettet, sok tettet. A tett az édes, a szó a mostoha gyermek. Mi volna a természetből, ha meddő volna, s mi lesz a kegyelemből, ha nem szül szép, meleg, nemes, erős életet? A kegyelem cselekedetei szükségesek az élethez!

II. Karácsony.

Az Úr Jézus jövetele.

57. *«Lőn pedig ama napokban, parancs adaték ki Augusztus császártól, hogy írassék össze az egész világ. Fölméne pedig József is Galileából Judeába, Dávid városába, hogy bevallja magát Máriával, neki eljegyzett nehézkes feleségével»* (Luk. 2, 1).

a) Istennek is vannak nyomai s sajátos útjai; jó lesz meglesni s fölismerni azokat. Két vándor jön Betlehembe; a kényszerűség, az «*edictum Caesaris*» készteti őket, s ők engedelmeskedni jönnek. Ime az engedelmesség az Isten nyoma és álruhája. A rendet szeretnem kell mint az Úr akaratát, s ez akaratot teljesítenem kell elüljáróim parancsaiban. Istennek akarok hódolni, mikor embereknek engedelmeskedem.

b) Ki hitte volna, hogy így jön. Inkább villámlás s mennydörgés közt képzeltük volna eljöveteletét. De miért gondoljuk, hogy az Isten erőszak, miért nem inkább, hogy alázat és szeretet? Hát ez kevesebb? Hisz az erőszak nem épít, hanem ront, míg ellenben az alkotáshoz csendes és szerető erők kellene. Így épül a tölgy a júniusi melegben, így a sziklarétegek az óceán mélyében, így a társadalom a család békéjében, így a nagy gondolat, a tudás, a művészet a lélek szentélyében. Szeretem a csendet, abban épülök föl magam is.

c) S miért nem jött pompával? De minek pompával? A pompa külsőséges; ő magába-zárt mennyországgal jött. Hol van több fény és ragyogás, mint a tiszta lélekben, melyet el nem nyel a legsötétebb éj sem? Szépség, harmónia s egyszerű szellemiség kell nekünk. A mezei virág szebb, mint Salamon «pompája». «*Ein reines Herz und treuer Sinn macht eine Magd zur Königin*», olvastam Szent Nothburga sirjánál.

A betlehemi barlangban.

58. a) *«Nem vala helyük a szálláson»* (Luk. 2, 7). A barlang az elmélyedés titokzatos szent helye. Nincs Szent Tamásnak, nincs Szent Ágostonnak oly theológiája, amilyen a Szent Szűzé volt a szentéjben. Közel az Istenhez, közel állott, anyai közelségben s megfelelő kontemplációs mélységben.

Lát, szemlél, néz s elragadtatva olvadozik. Itt lehet elrecitálni igazán a lorettói litániát: bölcseségnek széke, örömünknek oka, tiszteletes edény... könyörögj érettünk! Titokzatos értelmű rózsza, te fölfutó rózsza, kinőttél a szikla alján s fölfutottál s kinyíltál a barlang száján. Te édes, virágos kikelet!

b) *«Én galambom a kőszikla üregeiben, a kerítés hasadékaiban, mulasd meg nekem orcádat, zengjen szózatod füleimben, mert a te szavad édes és arcod ékes»* (Ének. 2, 14). Itt hát az Isten galambja, itt bűg; e barlangban van mézes érzelmeinek forrása. A sziklából méz fakad, a Szűz imájának méze. E barlangban hozta világra az oroszánt... e hasadékbán volt a sasnak fészke, ki a lelkek szárnyalásának vezére. — Szabadon, függetlenül a kultúrától, háztól, várostól, görög, római világtól a hegység barlangjába tette le, hogy innen induljon ki hozzánk! Ó Uram, mily imádandó s magasztos a te végzésed, *«a te parancsodra emelkedett föl a sas és rakja fészkel magas helyeken; sziklákon lakik és meredek kősziklákon... jiai vért szívják»* (Jób. 39, 27). Mit szívjunk mi? Erőt, fegyelmet, kemény igénytelenséget. Ne legyünk puhák, kényesek. A szépség és erő mindig formás; a forma pedig fegyelem és arány.

c) Mily fölséges a stílusa az alázatos lelki fölségnek, mely mint ellengőz csap bele a világ nagyzásának kis kaliberű gépezetébe. Kivetkőződik Krisztus mindenből, ami pompás, hízelgő, kápráztató; mindenből, ami érzéki, puha, s mint a havasok kristálytisza patakja nekivág a sziklás völgyeknek, mélységekbe szökell, örvényekben kavarg, s az alázatot, mint fölényes lelkületet, mint győzelmes erőt mutatja be a világnak. Mily kisszerű stílusban dolgozunk mi; gyerekes apprehenziókkal, éretlen gondolatokkal bajlódunk. Megakadunk sokszor másoknak hasonszőrű törpeségén, s azzal, hogy nem tudunk fölülemelkedni az emberek törpe világán, legjobban feltüntetjük saját alacsonyságunkat. Az alázat erőteljes igénytelensége sohasem téveszthető össze tompa, mafla bambasággal. Gondolj a sasra s eltanulod a fölséges alázatot!

A Szent Szűz karácsony-estéje.

59. a) Mint ahogy a májusi erdő a csillagos mennybolt alatt telve van kéjes, illatos étellel, titkos, édes termékenységgel, néma zenével s lefátyolozott szépséggel, olyan volt a Szent Szűz karácsonyestéje. Finom, mély lelkén a próféták és költők és szentek kedélyének villogásai lobbantak föl, az áhítat, bensőség, imádás, öröm elragadtatásai közt. Lelke

atszellemült a leányos s az anyai érzések bájától ; öntudata, mint egy ezüst tükrözésű mélység, melyből a legszebb, legédesebb s legharmónikusabb életnek világítása áradt ki ; ő is látta Betlehemet, a barlangot, a jászolt, a hívőnek, a prófétának, a szentnek s végre az Isten-anyának szemével ; ah, mily fényben látta ! Saját édes, elragadó boldogságának fényében. — Hát lelket adj, édes Szűz, lelket, vagyis nyiss fényforrást bennem, hogy lássak, hogy hittel, szeretettel lássak, hogy a szépséget, hogy az Istent lássam. Édes látnok, nyisd meg szemem karácsonyi vizióra !

b) S nem veszik föl, mert telve volt Betlehem, telve idegennel, jövővénnel, pletykával, lármával, vaksággal. Ott neki helye nincs. A szív ily Betlehem lehet ; nincs benne helye Istennek. Fölfogad mindent, csak őt nem ; tele szívja magát állóvízzel, mint a pocsolyába esett szivacs.

c) Tehát elvonul a barlangba, el a csendbe, el az Isten galambjainak sziklaréseibe. Ah, itt csend van, itt ünneplő magány van, itt hangosan beszél a szív, itt hallani az Isten léptét. Mily kedves ez neki. Mint az Úrnak kedves a szegény templom, hol egyszerű nép térden állva imádkozik. Szegénység és melegség. A barlang s benne a Szűz, az «arca Dei» ; no lám, megkerült Jeremiás barlangja, hová az Isten szekrényét rejtette ; itt a frigszekrény, itt a kerubszárnyak . . . mindjárt meglátjátok az Isten dicsőségét !

d) A Szent Szűz, mint várandós Isten-anya, készül fogadni s köszönteni az Urat ; várja s hívja őt. Tudja, hogy eljön, tud ő mindent . . . Látja leszállni az éjt, s tudja, hogy tündöklő lelke azért van ideállítva, hogy a közelgő Jézusnak világítson . . . Látja a barlang aljazott szalmáját s érzi, hogy lelke ki van terítve puha, illatos szőnyegül a belépő Isten lábai elé . . . Néma az éj, s ő tudja, hogy a szférák zenéjének is el kell csitulnia az ő üdvözlő, szerető csókjától. Ah igen, végtelenbe emelkedő dagály emeli a Szent Szűz érzelmi világát ! . . . A természet s kegyelem első zsenge szeretete ül ünnepet benne. Szent, fölséges, dicsőséges Szűz !

e) Künn énekeltek Glóriát ; de ez csak gyöngye visszhangja, csak elhaló lüktetése annak a himnusnak, annak az imádásnak, mely a Szűz lelkében kelt ; hiszen e lélekben vált ki a legboldogságosabb anyának éneke, melyet Isten magának rendelt üdvözlételül. Kivülre nem hangzott ; nem baj. A szív dala öröm, hála, édes vigasz, virágos remény ; lendületes, kotta nélküli, belső énekek.

Három visszapillantás a szent éjbe.

60. a) Lelkemben visszaszállok a múltba s szemlélem ennek az én szülőföldemnek határát, mikor az első karácsony-est ereszkedett a világra. Ez a nagy Duna úgy folyt akkor, mint most; a Garam völgyének mocsarai az alkony elhaló világosságát tükröztették; a márianosztrai csúcsos hegyek, a Pilis, a Duna trachitszegélye részvetlenül merültek el a homályban; a lázkereszt sziklája alatt zsongott a hullám, de keresztet még nem látott csúcán; vadludak gágogó csata-élei vonultak el fölötté, a római legionárius megittatta lovát s nyugalomra készült; túl a Dunán kigyúltak a barbár táborok tüzei. Mily világ! S most a bazilika nagyharangja zúg s elnémítja a Garam hídján robogó gyorsvonat zörgését; a lakóházakban kigyúlnak a karácsonyfák illatos gyertyái; városok és faluk életébe bele van szöve annak az első karácsonynak áldása... Ezt mind a betlehemi gyermek tette; elváltottatta a világot. Mint vízben a cukor, s tűzben a vas, s napsugárban a jég megolvad: úgy olvad el kezei közt s szeme édes tekintetétől a kemény, a jeges, a vasas világ... Ó Uram, folytasd művedet... bennem s körülöttem!

b) Nézem, szemlélem azt a másik világot, azt a darab mennyországot, melyet a Szent Szűz hordozott az első karácsony-estén lelkében. Mély, szép, meleg, édes! Elmélyed az Isten gondolataiba s végtelen szerelmét élvezi. Lelke a környezetből kiemelkedik, s Fiának heroizmusa szállja meg az anyát. — Világ, intézmények, környezet, szokások, mind-mind elváltoznak; nem szabad hozzájuk tapadnunk úgy, hogy lekössenek. Lelkemnek nem szabad szenvednie tőlük! Ó te édes, szomnambul idegen, te lélek, ébredj; akkor ébredsz, ha meglátod magadat, páratlan, szinte idegenszerű voltodat, melynek a világ csak fészek, fészek arra, hogy mennyország fejlődjék ki minden lélekben! Lelkem, hadd lássam arcodat; hadd készítem ki magamban mennyországot! Betlehem, Betlehem, te bemutattad nekünk nemcsak az Istent, hanem az embert is; a te világosságodban meglátjuk önmagunkat.

c) Vetek egy tekintetet magamra is. A Szent Szűz nekem nyújtja gyermekét. Barlang, istálló, jászol, szalma, elhagyatottság, szegénység a kerete ez isteni adománynak. Mindenkinek lehet isteni édessége, még ha istállóban lakik is. Ne lakjék ott; helyes; de mivel a világ fejlődését parancsszóra megcsinálni s kint és nélkülözést egy legyintéssel száműzni nem lehet, állítsuk bele minden állásba s életnembe az Isten er-

kölcsi erőit ; mert mi nem gazdagságtól várjuk a jót, hanem jók akarunk lenni szegénységben s gazdagságban, betegségben s egészségben egyaránt. Ah, bennünk van a jóság forrása, bennünk fakad a jó, az isteni akarat. Ez kell mindek előtt.

Kilátások a barlang szájából.

61. a) A római világba, hol erő, jog és politika országol. E hatalomé az egész föld. Cséplőgépe a nemzeteknek ; vas-szerkezet, melynek karjai Herkules oszlopaitól Indiáig nyúlnak. Fehér, bíborszegélyű tógákban jár a góg és a beteg lélek. — «Edictum»-ot ad ki, különben pedig nem törődik a kisdeddal. Később apostolainak s híveinek csontjait töreti, de a kisded legyőzi. Ő szent, fölséges, imádandó erő, lélek ereje ; nagyobb erő, mint jog és politika ! Ez erőnek tógájába öltözködünk.

b) A görög világba, hol ész, elmésség, tarka gondolatok vezetnek ; játékszerei a legyőzötteknek ! Ah, édes Jézusom ! Te több vagy Plátónál, praktikusabb Zenónál, mélyebb Heraklitnál ; egy árnyékot azonban hordozasz magadon, mely a világot ijeszti, s ez az, hogy te félted a lelkeket a világ bűbájától. Sokan megtévednek, a «fascinatio nugacitatis», az ékes szavak bűbája megzavarja hitüket. De te erős úttörő és új világ-teremtő egyéniséged fölségével kijózanítasz, s azt mondod : hát nem vagyok-e én több, mint mindezek ? No hát kövess !

c) A zsidó világba, hol megcsontosodott vallási formák alatt szenvednek a lelkek ; megtört nemzet, mely a hitből politikát csinál. Nekik rómaiakat legyőző Messiás kell. Olyan nem jött. Jött olyan Messiás, ki az egyéni, a családi, a nemzeti formák fölött érvényesülő, örök életre tanít. Azok elpusztulhatnak ; ennek nem szabad elpusztulnia még romjaik közt sem. Ez is ének !

d) A kínai, a hindu világba ; ezekbe a régi kultúrákba, melyek zsákutcákat teremtettek az emberi szellemnek, fényes, pagódás, porcellán zsákutcákat, tele rezignációval s a haladás lehetetlenségével. Ezek a hangyaboly-, ezek a csorda-népek nem várnak Megváltót, mert bár érzik rabságukat, de nincs meg bennük a reménység páthosza. — Mi pedig remélünk nyomorunkból folytonos szabadulást !

e) A barbár világba, az erdők, a harasztok közt bujdosó, kulibákban, cölöpépületekben lakó népségek világába. Erdők, tavaik fölött végigsóhajt a karácsonyjé fuvalma. Észrevétlenül jött meg az Úr, de áldását küldi a barbároknak ;

ezek az ő sziklái, az ő törzsökei; ezekből farag ő majd dómkat, oltárokat és szenteket. — Szent, szent éj; én, barbár atyák gyermeke, szívből köszöntlek; ó neveld lelkemet motivumaid szerint, hogy a barbár vérből kialakuljon a fölséges Krisztus-arc.

A Szent Szűz bölcsődala.

62. *«Lőn pedig, mikor ott valának, elérkezék az idő, hogy szüljön. És szülé az ő elsőszülött fiát»* (Luk. 2, 6).

a) Megérett s leszakadt a Szent Szűz szívéről anyaságának gyümölcse, az édes, kis Jézus. A Szent Szűz lelkét ez a szakadás nem sebezte, hanem eltöltötte lágy, bensőséges, édes áhitattal. Imádkozó alázatban térdelt a földön fekvő gyermek előtt, kinek szeretete új kegyelmekben parazsat hullatott lelkére; a gyermek tekintete ez alázatos szolgálóján pihent meg, aki érezte s elolvadt a tudattól, hogy tetszik Urának, hogy gyönyöre Istenének. Ezt a boldogságot énekelte el a Szent Szűz a gyermeknek bölcsődalul, kizárólag neki. — Az örök élet vágyát és örömét csakis az Úrnak énekelhetjük el; vannak a léleknek kapcsolatai, melyek kizárólag közte s Isten közt fűződnek; ezekben emelkedünk ki családból, barátságból... világból. Isten és én!

b) A Szent Szűz pedig mit ad neki? Szívének melegét, puha karjait, édes csókjait; imádja, szereti. Csókot nyom lábacskáira, csókot kezecskéire, szemekre, arcára, s mindene lesz neki: temploma a barlangban, meleg boldogsága a hidegben, sötétben szemevilága, édes pihentetője a jászolban. — E reménységeken tisztul meg a mi földi szeretetünk is, mint gyaluforgácson a folyadék; akarunk tisztulni érzeki vonzalmainkban s Jézust szeretve e szeretetért eltérni barlangot, hideget, kemény fekhelyt, lelki sötétséget; de mindezt csak azért, hogy mélyebben, igazán szeressünk.

Betlehém.

63. *«És betakará őt pólókba és a jászolba fekteté»* (Luk 2, 7).

a) Az örök bölcsesség megállapította az Üdvözítőnek bevonulását és fogadtatását. Elrendezte a térben a nemzeteket s az időben az eseményeket. Kijelölte a történelmi fejlődésnek azt az örökké emlékezetes pontját; alkalmas geográfiába foglalta a népeket s az államokat, hogy e földből a Fölségesnek zsámolya váljék, melyre a magas égből lelép, s az élet szövődéke a takaró legyen rajta. Fürkésző tekintete várak, házak, paloták közül kiválasztotta a legalkalmasabbat; a lakást berendezte, úgyhogy minden szeg és csap, minden szín és alak stílszerű legyen benne; s midőn elkészült vele, szét-

lebbentette az éjnek sötét, nehéz függönyét, s mennyei fényben, angyalszárnyak keretében bemutatta Betlehemet az ámuló világnak, bemutatta a gyermeket s anyját barlangban, jászolban, éjben ! Az isteni gondolat ki volt itt dolgozva az utolsó pontig s vesszőig, a «Verbum Dei» ki volt mondva a lehelet és lélekzet finomságával s a hangsúlyozásnak s előadásnak művészetével. Kezei közt éj és fény, csend és angyalének, Isten-anyja és rideg jászol, szerető tekintet és tűz-lehelet, anyai karok és fázós érintés, forró szív és szűrő szalma az isteni inspirációt fölvevő, finom anyaggá lett, s az Isten azt teleitatta gondolataival s érzelmeivel ; azóta ragyog szemünkbe s nyúl ellenállhatatlanul szívünkbe a szent karácsony-éji Betlehem !

b) Bámulatos kontrasztokat foglalt művészi egységbe az Úr e Betlehemnek kialakításában ; az első ellentét, hogy ott minden érdes, durva és nyers a test s az érzék számára ; ahová nézész, borzongasz ; amihez érsz, az szúr. A szalma mint a tövis, s a jászol mintha szegekkel, kiálló szegekkel volna kiverve, faragatlan és szálkás. A levegő nyirkos ; a barlangon ajtó nincs. Itt lakatosnak, asztalosnak, kárpitosnak, cserepesnek, kályhásnak, festőnek nem akadt munkája. Itt fukarkodott természet és művészet ; a teve nem adott szőrt, a juh nem adott gyapjút, a lúd nem adott dunnát ; csak érdes kenderszálakból szóttek egy kis pólyát. Itt minden meztelen, sziklafal, jászolfa és gyermek ! Hátunk borzong ; érzékeink irtóznak ; kedvünk kerekedik elfutni innen.

De ne fussatok ! Fogjátok föl a csecsemőnek programját : «Ego memet in ardua fixi !» Én a kemény életet választottam magamnak ! Értsétek meg, hogy e sziklahasadékban ezt a kemény fészket az a sas rakta magának, kit az érzékség meg nem közelít, kit a puhaság el nem kábít, kit a kellem le nem fog, hanem aki érzéken, káprázaton, mámoron, élvezeten s ittasságon mint sűrű, illatos felhőn keresztül vágja magát hősies csapatjával, csupa sasfiókkal, kik a napba nézni vágyanak ! Itt semmi sincs bélelve testtel ; itt a lélek lakik ! Aki palotát akar nagyúri henyének, aki pihés-tollas fészket akar rakni csicsérgős kedélynek s abban végleg lakni, mikor már szárnyai megnőttek : az menjen másfelé, itt nem boldogul !

E csecsemőnek missziója van a lélekhez ; azt szereti, azt kegyeli, azt jött fölszabadítani. Azért megragadta a lelket, csak ezt látta az emberben, ehhez szólt. E radikális irányzatával megszólaltatott sok panaszt : hogy az édes han-

got, a finom arcélt, a szép termetet, a kultúra vívmányait, a természet édes élvezeteit ignorálja, — hogy nem ért hozzá és barbár, — hogy ime bujdosik barlangban s a trogloditákhoz téved ; de ő csak mosolygott s nem engedett a programból : nem test — ismételte, — nem test, lélek kell nektek ! A kultúra nem ház, nem fórum, nem cimbalom, nem váza, nem elegancia és színház ; a kultúra mindenekelőtt a lélek műveltsége ! Borzongjatok, rázkódjatok össze itt a barlang nyirkos éjében : keményen foglak, hideg kézzel érintlek, hátha fölocsúdtok s szétfoszló érzéki mámorából fölébred bennetek a lélek. Szép, tiszta, nemes, uralkodni s teremteni hivatott lélek kell nektek ; ez az igazi kultúra ! Ha érzékiségtek lázad, hát csak rajta ; kitűztem én már régen a programot ; ha nem hallottátok, hát lássátok ; Betlehem azt kiáltja felétek : Hie Sinne — hie Seele !

c) A második kontraszt az a sötétség, mely az embernek látni s tudni vágyó lelkére borul, mikor a szentének Betleheme előtt letérdel. Sötétség fogja körül a jászolt s az embert. Kettős éj ; az égnek s a barlangnak éje. Az Istennek is az éj a palástja. Az Isten láthatatlan ; reánk nézve tehát éjben áll. Az Isten titokzatos, mint az éj és érthetetlen ; hogyan lehet tehát a mi világosságunk ?! A theológiának sok borzalmas és sötét zónája van, s ha valaki szemeit problémáira függeszti, elkábul s elborul a lelke. Itt csak egy menekülésünk van ; meneküljünk Jézus szívéhez a kétség s a lét örvényeinek lehelete elől, mely elhervaszt s megfagyaszt. Elhervasztja a szeretetet s szomorú kötelességet formál belőle ; elhervasztja a bensőséget s janzenista szillogizmusokat állít helyébe, megfagyasztja a lelkesülést s tompa rezignációval váltja föl, megfagyasztja a törtetést s rabszolga-indolenciával cseréli föl. Ily környezetben tönkremegy minden : természet, ész, művészet és lélek . . . Testvéreim, meneküljünk !

Meneküljünk s bújjunk el a betlehemi barlangba ! A sötét, haragos Jehova s a reprobációnak Istene elől meneküljünk az Isten-fiának jászolához ! Szegődjünk e Gyermek-Istenhez ; arcocskájától szétfoszlik a létnek felhős tekintete ! Ha filozófiánk röstelkedik, ha theológiánk aggaszt, csókoljuk meg a gyermek kezét ; az nem disputál, nem szédít, nem temet homályba, nem rémit. A gyermek egy szeretetreméltó, kedves, bájos valóság ; tekintete gondot s kételyt feledtető fény ; mosolya biztatás. S ez az isteni gyermek, higgyétek el, minden nekünk : báj, biztatás, gondot s kételyt feledtető fény ! Eljött, hogy bizzatok benne, s hogy szeressétek őt ! Ki ne

futna éjből, kételyből, örvényekből feléje? Feléje: hitünk, víziójához, reményünk otthonához, szeretetünknek karácsonyi Betleheméhez?!

Ó Betlehem, Betlehem, örök szeretetnek naiv megnyilatkozása, hadd értsem meg suttogó szózatodat: szeress és ne kételkedjél.

A Szent Szűz és a gyermek.

64. A karácsonyjé a Szent Szűzet lelkének legszebb megnyilatkozásában mutatja be. Szív-nyílás van itt: tavasz a télben. Mennysországnylás van itt: Isten-látás, Isten-bírási földi életben.

a) Adott-e az Isten nagyobb ajándékot, mint mikor Fiát adta; szeretetének kenetével, az irgalom illatával töltötte el a földet! Lépett-e valamikor oly közel az emberiséghez, mint mikor köztünk született? S fogadta-e őt valamikor lélek oly bensőséggel, mint mikor édesanyja ölelte szívére? Nyílt-e valamikor virágkehely oly kéjjel s vett-e magába harmatot, mint a Szent Szűz anyai szíve? Úgy-e soha; nohát e Szűz elé állít a liturgia, — imádsággá válik szeretete és lelkesülése. A Szent Szűz lelkében templomot csodál, mely tömjénfüsttel teljes, — oltárt, melyen lobognak már a gyertyák s hirdetik, hogy leszállt az Úr... a többit pedig ránk bizza; boldogságát nekünk kell elgondolnunk mély tisztelettel s áhitattal! Nincs egyetlen lélek a világon, mely ily éjt virrasztott át, mint a Szent Szűz. Vele akar lenni egymagában az Úr; azért tereli el útját a barlangba, el a várostól, el Betlehemből, ki a magányba; elhallgattat mindent, csak az ég csillagai reszketnek, ahol «peperit filium suum primogenitum», szülte elsősülöttjét.

A szeretetben egyesülnek a lelkek, s ami kettő volt, eggyé lesz. Az anyai szeretetben, ami egy volt, ketté válik, de csak azért, hogy a két tűzláng annál hevesebben egymásba csaphasson. Az Isten most kezdi szeretni a Szent Szűzet mint anyját, s a Szent Szűz Istent mint gyermekét; ez új szeretetnek varázsa és boldogsága van az éjre kiöntve; az Isten-megközelítés elképzelhetlen foka. Ily édes nem volt még az ég: «hodie melliflui facti sunt coeli», ma mézzelfolyó lett az ég.

b) *És a gyermek?: «Jöjjetek nemzetek s imádjuk az Urat».*— E gyermeknek jár az imádás adója, mert ő az *Isten-velünk*, az Emmanuel! E gyermek a mienk! testvérünk... s íme itt! kezdjük szeretni az Istent, mint testvérünket... de ez a nagy Isten végtelen nagy megaláztatásban csak végtelen

nagy célokért jöhetett. Ezeket jelzik az *éj s a fagy*, melyeket meg kell törnie. A hitetlenség éje borzalmas hatalom, s a tél fagya a halált jelenti s a szívtelen elvadulást és hanyatlást. Örvények ezek; de a gyermek játszik az örvények fölött: kacsóit bedugja a vipera üregébe és szelídít vadállatokat.

A karácsonyérj kerubja.

65. Szent éj, melyet a Fölségesnek közeledtétől öröm s borzalom jár át. Fény gyullad ki benne; e tűzön gyújtjuk meg karácsonyfáink gyertyáit, ebből való az a ragyogás, melytől a gyermekek arca s a szerető lelkek szeme kicsattan. Ez a szent fény ficáncol az éjféli misére sietők lámpásaiban s vezeti irtásokról, pusztákról, majorokból az embereket Krisztus jászolához; ez gyullad ki a kontyos kínaiak ágas-bogas házaiban, a Jangcekiang partjain épűgy, mint Birmában vagy Európa városaiban; különféle nyelveken ugyanaz az öröm gyújt rá az énekekre: «Krisztus Jézus született, örvendezzünk».

a) De engem most a karácsonyérj kerubja érdekel; nem az, kinek ajkán csendült meg először az édes evangélium. hogy Krisztus született; hanem az, ki a teremtés hierarchiájában hozta s elsőnek üdvözölte s megcsókolta Krisztust: a Szent Szűz. A teremtésnek s a kegyelemnek ez a legszebb angyala hajlik a csecsemő fölé, szeretetének s boldogságának szárnyaival beárnyékolja a jászolt; lelkén s arcán az az isteni szépség árad ki, mely az isteni gyermek első tekintetének pihenője legyen, keble attól az édes tejtől dagad, mely az Istennek első étele legyen, s ajkára az a méz van kiöntve, melynek csókja s mosolya a gyermek Jézus első élvezete legyen. Szent, szent éj, csendes, rejtelmes éj, a szerető kerubnak szent éje! Szent éj, a legszebb látomásnak éje, mikor a megkerült paradicsom angyala világít lelkünkbe s elragad Istenhez!

b) Ez a kerub adorál! A szentéj a Szent Szűz imaéje. Számítatlan ima-órákban imádta Jézust, tökéletesebben, mint az angyalok. Lelkén, e gyengéd, finom, hűséges médiumon vonultak el az Isten gondolatai; a próféták álmái, a druidák vágyai, a sibillák sejtelméi, a legszebb s a legmélyebb theológia. Extatikus imádással fogta át az Istent; megtehetette, mert Krisztus lelkén kívül egy lélek sem közelítette meg úgy az Urat. Elborította őt csodálatával, hódolatával, dicséretével, szeretetével, örömeivel, diadalával. Megközelítette végtelen, teremtetlen glóriáját. Tökéletességei elvonul-

tak előtte : mindenhatósága, örökkévalósága, végtelensége, teremő ereje, méltósága, szépsége . . . azután teste, lelke, élete, szenvedése . . . Végigsurrant minden léptén, megcsókolt minden nyomát, követte a történelem hullámcsapásait, melyeket az Isten-ember indít meg, hogy végre is ítélőszékének zsámolyán törjenek meg, s törésük is dicsőségének vég-himnusa legyen. Szent, szent éj, én is imádom benned az Urat, az Istent, a gyermeket ; látom nagyságát, s hódolnom neki vágyam, vigaszom s örömöm !

c) De e kerubot végre is a gyermek, a gyermek érdekelte, az ő gyermeke. Senki sem szerethetett így : gyermekében Istent ; fölemelte a csecsemőt s imádkozó bizalommal kebléhez s ajkaihoz szorította, s telt keblének édesanyai tejével saját lelke édességét s örömét öntötte beléje. Ez volt az Istenhez mért, illő köszöntés, ez az ő szimfóniája, ez a diadalmas, égre szökő öröm, melynek csak visszhangja volt a «Gloria in excelsis». Hát fogadhatta volna-e a föld Istent melegebben, mint mikor az Isten-anya érzelmeivel fogadta? Fogadhatta volna-e forróbban, puhábban, édesebben s jöhetett volna-e Isten elragadóbban, mint mikor született, anyját átkarolta s pici ajkát a Szűz keblére illesztvén, szívta magába az életet? «Sitit sitiri», szomjat szomjaz, lelkem vágyát, ragaskodását, szeretetét, tapadását szomjazza.

d) Ez a szép, kerubinos Betlehem nem mult el. Élete folytonos ; folyik a történelemben, él a művészetben, a költészetben, de kiváltképen érvényesül az imáadásban. Az Oltáriszentség körül, ez örök Betlehem körül folyik a szent-éjnek imádása. Édesanyai s testvéri ragaszkodás, kerubinos lelkek hálája s öröme körítse Jézust az Oltáriszentség Betlehemében. Végtelen áldás, öröm, erő s szépség áramlik e Betlehemből a lelki világ éjébe, melynek befolyása nagyobb, mint minden irodalomé vagy kultúráé, mert páratlan Isten-közelségbe emel, s mert a lélek tisztulásának, alakulásának s örök ifjúságának titka ép ez : érezni s átélni s átélvezni az Isten-közelséget. E közelségben az úgynevezett közönséges élet is tiszta, nemes, szép, isteni léletté lesz. Aki ezt érti, az szerencsés, isteni művész !

Jézusnak földre-lépése.

66. «*A summo coelo egressio ejus*», a legmagasabb égből lelép a földre :

a) A bűnös, elátkozott földre ; mennyi bűn tapad ahhoz ; lépten-nyomon meg van szentségtelenítve ; ki mossa le? Mennyi átok s keserű könny száradt rajta : «*maledicta terra*

in opere tuo»; ember, a te munkádon nincs áldás, s útjaid «nehéz», «rossz utak». De íme Jézus a földre lép, lépését megérzi a föld, «ingemiscit», fölsóhajt, — megérzi a pokol, megrendül a győzedelmes Isten-embernek léptétől; föllélekzik a természet, s erdőn, mezőn, bokron, lombon lágy fuvalom leng végig, mintha mély sóhaj tört volna ki szívéből. Jön az Üdvözítő, a Megszentelő; megszentel mindent. Izzó lelkét a gyermek gyöngeségének álruhájába öltözteti, de szívében lüktet az örök Üdv vágya és ereje. Jön a mi nagy Mentőnk, Isten küldte. Isten hozott!

b) Igen, Isten küldte; ő a mi Apostolunk. Előtte hosszú sorban próféták jöttek hozzánk; közülük többen vonakodtak, féltek küldetésüktől; «puer ego sum» mondogatták; gyermek vagyok, ne küldj engem. Ez a gyermek itt nem szabadkozik; lelkendező szívvel, lelkes szemmel néz a világon végig; Istent látja, s látja azt is, hogy ez Istennek szíve-vágya visszahódítani az embert! Ó, hogy lelkendez a mi kis Apostolunk. Lábacskáit csókoljuk, mondogatván: «mily ékesek, mily rózsásak ez édes békehirdetőnek lábai», ki jót ígér és jót hoz nekünk!

c) Fölszerelve indul nagy munkájára; alázatos formát ölt magára, a kised igézetével, az erény mosolygós bájával jön felénk. Nem rettent; mint testvérünk alázatra int; szívünket meghódítja «in funiculis Adam, in vinculis caritatis», a szeretet kötelékeivel édes rabságba ejt. Tehát szeretni s mindent szeretetből tenni. Szeretetünk paraszát beledobjuk a hideg, a közönyös, ellenszenves lelkekbe. Necsak mi szenvedjünk tőlük; szenvedjenek ők is tőlünk meleget. Így legyőzzük őket.

Jézus lelkének fölindulatai.

67. a) Az imádás. Van érzékünk a végtelen iránt; sokan tudnak behatolni a mélységbe s fölemelkedni a magasba. A Szentlélekről mondja Szent Pál, hogy föl kutatja az Istenség mélységeit; e kutató Szentlélek nyomait legszorosabban követi Krisztus lelke. Sem Plátó, sem Szent Pál, sem az extatikusok nem versenyezhetnek vele. Az ég s az óceán mély, de Jézus lelke mélyebb. — Van sok áldott kontemplátorunk, van sok bűvárja az Isten mélységeinek, de egy sem olyan; végtelenül messze esnek Krisztus lelkétől. Szíve az imádás orgánuma. — Veled imádkozom édes, imádkozó Jézusom; te törsz utat, én tipegek utánad! Te tömjénes lélek; te, a kontempláció hegylakója, «sziklákon lakol és meredek kősziklákon tartózkodol és hozzáférhetetlen kőszirteken» (Jób 39, 28).

b) A szeretet. A szeretet az egyesülés intimitásától s a bensőség kenetétől függ. Jézus lelkénél intimebb, Istenhez közelebb lélek nincs. Ővé. Mint Ádámot a paradicsomba, úgy Jézus lelkét önmagába teremtetten bele. Azért ujjong az Istenfia lelke. Öntudatra-ébredése szeretet, s indulatainak dagálya az öröm. Ó szép lélekébredés, ó lélek-fakasztó kikelet! Az örök boldogság nála nem cél, mert első ébredése a boldogság öntudata volt; a szeretet nála nem fejlett ki, hanem kezdet óta teljes volt. Azt mondja a theológia, hogy Krisztus nem érdemelt ki, nem szerzett magának kegyelmet; kezdet óta mindene volt. — Én pedig szerzek kegyelmet; minden öntudatos, Istenre irányuló vágyam, indulatom, akaratom a kegyelmet növeli bennem. Hű és buzgó leszek.

c) Az engesztelés. E fölséges lelken egyszersmind a legmélyebb fájdalom árnyéka borong. A világ bűnével szemben iszony és irtózás tölti el lelkét; egyszer kiverődött rajta Gethsemane-ben; többször talán éji imáiban; mint sötét éj borult rá a keresztfán. — Más szentek is tudtak sírni, s a bűnre való gondolat elvette álmukat; de milyen sírni s engesztelni tudó lelke volt Jézusnak! A világ terhe s átka ráborult; arra való volt, hogy azt vigye, «az Úr órá tette mindnyájunk gonoszságát» (Izai. 53, 6); az Istenhez való közelség úgy emésztette őt, mint a tűz a pozdorját. Így járt köztünk az «Isten báránya», a járó-kelő, engesztelő áldozat. Ez áldozati bárány bégetése hallatszik a szentéjben! Vele engeszteltek!

Jézus hármass szeretete.

68. a) Isten iránt. Midőn Jézus született, lelke természet-fölötti módon fölujjongott, s első aktusa a szeretet végtelen föllángolása volt Isten iránt. «Adoramus te, glorificamus te, gratias agimus tibi»... mondotta: imádlak, dicsőítlek, hála-san köszöntlek Atyám! A «Gloria in excelsis» ott rengett a kised lelkében. «Mint a vőlegény az ő terméből, úgy lép ki útjára, örömmel futja be pályáját, mint a hős» (Zsolt. 18, 5). Ő az Isten legédesebb, leghősiesebb, legáldozatosabb szeretője. Vér még nem forrt föl így Isten-szeretettől, Énekek-énekét így még nem énekeltek. Nemesítem, fokozom, szítom magamban e szeretetet; én is vőlegény, én is hős leszek.

b) Édesanyja, a «praedilecta» iránt, ki a predestinációnak s összes gyengédségének s szorgosságának központja; az Úr legszebb s legédesebb műve. S mert szereti, el is tölti lelkét kegyelemmel, szívét étellel s örömmel. A szülés pillanatában az Isten-anyja lelkét vigasz, vágy s ragaszkodás

árasztja el ; lelkület, melyet gyengéd érzéseink aranyos ecseteivel sem tudunk megközelíteni. Látszott rajta már előbb, hogy mily ruganyos élet szállta meg Jézus hordozásában, — hogy tud sietni Judea hegyei közé, — hogy tud énekelni Magnificat-ot ; hát mi feszítheti s mi hevítheti őt, s hogyan énekelhet most, midőn az elhagyatott Isten feléje terjeszti ki karjait ! Ó szeress úgy, hogy győzz, hogy felülkerekedjél alacsony vagy hideg környezeted fölé.

c) Szeret minket. Ime szerelmesünk. Elhagyta az eget, s lejött, mert szeretett ; úgy tett, mint a királyleány, ki jegyese kunyhójába vonul. Mit neki palota, hogyha csak szerethet. Jézus is így szeret, s szeretete hevével értékünknek, méltóságunknak, reményünknek öntudatára ébreszt. Szeretlek — mondja — mint Isten nemzedékét, mint testvéreimet s örököseimet. Szeretlek ! Ébredjetek ; nemes büszkeségre, öntudatra, önérzetre nevellek titeket . . . szeretetem lángját lehelem arcotokba. Ah, igen, ettől elbódulhatunk ! Szeret, szeret az Úr ! Csüggedni, lealjasodni már nem tudok. «Excelsae cogitationes filiorum Dei», az Isten fiainak fölényes lelkülete az én részem. Király vagyok, úr vagyok, — nem, nem, ez kevés, hanem *isteni* vagyok. Megszentelem ez öntudattal érzelmeimet, gondolataimat, — megszentelem életem mozzanatait, a helyet s az időt !

Jézus lelkének élete.

69. a) Jézus élete kezdet óta a legmélyebb és legfőnségebb imádás. Lelkéből szállt föl az Isten szívében győzedelmeskedő adoráció. Lelke volt az első dalos pacsirta, mely lihegve, pihegve belefúrta magát az égbe s himnusával elandalította az eget . . . Szíve volt a tömjénoltár, melyről fölemelkedett a «virgula fumi ex aromatibus», az illatos füstszalag . . . «Odor suavitatis», édes illat minden fohásza, s a föld most lett igazán virágos s illatos ; a «spiritus humilitatis et animus contritus», az alázat és megtörődés lelkülete verődik ki rajta ! A karácsonyi éj e mély imádásnak, ez édes adorációnak éje ; e nagy imádkozónak szárnyai alá vonulva imádjuk mi is az Urat.

b) Jézus lelke a mélység életét éli, a mély bensőségét. Ide húz a lélek, mert itt zeng a létnek s a teltségnek zenéje, míg ellenben a zaj s zsvaj csak a felületen él. Mi az erdők zúgása a fenyők, tölgyek, bükkök, cserjék, moszatok életéhez képest. Az csak a felület, ez a mélység s a csend zenéje. «Az isteni Főlséget mindenütt csend és mélység környezi ; atmoszférája a csend. Az Isten s a lélek e luxusban él. «Silence and secrecy!» Ime Jézus belső világa : az ima csendje. Csak az a csend ér

valamit, melyet a lélek elmélyedése s az Isten szava tölt ki ;
üresség a csendben is unalmas. Nem ezt sürgetjük, hanem a
több, mélyebb életet, melyet csendben élünk.

Az Isten, a Szent Szűz s Jézus lelkének karácsonya.

70. Mindegyik egy különálló világ ! öröm, mélység, bensőség . . . mindegyik csendes és magányos . . . mint a hegy-csúcsok élete . . . zavartalan. Mézzel folyó a Szent Szűz karácsonya, s szívünkhöz legközelebb áll, értjük s tiszteljük. Gyönyörködünk e rózsás, liliomos lelken, mely egyedül dísz az istállónak ; úgy nézzük őt, mint a fölfutó rózsát, mely a barlangot díszíti . . . Gyönyörködünk e virrasztó szűzön . . . az Úr szolgáján. — Minden gondolatot meghalad az Isten karácsonya. Fia megtestesülésének öröme új csillagot tűz ki ragyogó egére ; angyalai lágy, bársonyos szárnyakon ereszkednek le s glóriát énekelnek . . . S milyen Krisztus karácsonya? Ezt a belső, mélységes világot az élet *háromféle örvénye* jellemzi :

a) Az első az *Istenlátás* . . . «*vidit lucem magnam*». Ádám-nak álmokban, Mózesnek, Izaiásnak látomásokban szólt az Úr. A tudomány is látni akar, de csak elfödött arcot lát. Az első teremtmény, mely Isten-látó volt, Krisztus lelke. A végtelen neki nyílt meg, örvényes hullámain lábai elé gördítette. Ezt a látást, ezt a fényt, ezt a mennyországot élvezte Krisztus lelke az első karácsonyi éjben.

Szent betlehemi éj, mely e nagy világosságot barlangodba rejtet s kettős sötétséggel fődös s takarod el, belőled kel majd a nap . . . Szent éj, mely az élet éjét jelképezet s telve vagy néma kérdésekkel, mily hangos feleletet adsz nekünk, kik a «Napkeletet, az örök világosság sugárzatát» keressük.

b) Második vonása Krisztus karácsonyának a *bűntelenség*. Nevezhetem finomságnak, tisztaságnak, lelkiségnek a világ hiányos, torzult, zavaros életével szemben. Valami kristályos átlátszóság van e lelken, hol a homálynak nincs helye, csupa harmónia, leheletszerű szépség. Alacsonyra, kisszerűre, nemtelenre nem való. Napsugaras lélek, mely fényre van teremtve, azért leheli a szív tisztaságot Krisztus Jézus karácsonya.

c) Harmadik jellege a *szenstség*. Szent az, ami Istené . . . szent a kehely, az oltár . . . Krisztus lelke az Istenségtől szent. «Lelkem», mondja neki az Isten, s elénekli az «Énekek-énekét». Senkit sem szeret úgy, mint lelkét. Azért koszorú

köt: «coronam gratiarum», szívárványt lehel homlokára, szépséget arcára, «genae tuae sicut columbae», mézet csepegtet ajkára, «et lac in ore ejus»; kenetessé teszi.

Szent karácsonyér, Krisztus öröme! Istentől ittas a te lelked, — az első boldog lélek! Testvérem s királyom! Hamuval behintett fejek fölé emeled koszorús homlokodat, s biztatsz: «Levate capita vestra!» Én Uram, én Istenem! Nemcsak a gyermek könnyeit nézem szemeidben, hanem az Istenlátás izzó napját is; nemcsak istállódat szemlélem, hanem mennyországodat is ragyogó lelkedben; jászolodban diadal-szekérre ismerek! Megjelent a mi hősrünk! Rex regum, dicsőséges s erős; «gloria unigeniti a Patre»... Eljött üdvözíteni. Képet lelkünkben hordozzuk s örömmel indulunk utána!

Pásztorok éjtszakája.

71. a) *«És pásztorok valának azon tartományban virrasztván... és íme az Úr angyala megállt mellettük... és mondá: Ne féljete, mert íme nagy örömet hirdetek nektek, mely leszen minden népnek, mert ma született nektek az Üdvözítő»* (Luk. 2, 11).

Nem az Istennek s a csillagok világának, nem is az angyaloknak, hanem nektek. Érdemei, erényei, kegyelmei a tseitek, örüljete tehát, hogy gazdagok lettetek! Intézményei, szentségei s szentjei a tseitek; örüljete, hogy hatalmasok lehettek. S ő maga... ő maga is a titek! Nemcsak gazdagok tehát, nemcsak hatalmasok, de isteniek vagytok. Ó, Uram, add, hogy e jó hírt s mesés kincseit s égi erejét magamba fölszívjam; mert ah, nem fér belém, hogy az Úr nekem született; csak ha arra gondolok, hogy mily megváltásra szorulok, akkor lefoglalom ezt az egész mérhetetlenséget, mert mindent, mindent használhatok.

b) *«És ez lesz nektek a jel: találtok egy kisdedit pólýákba takarva, jászolba fektetve»* (Luk. 2, 12). Ez lesz a jel, ez kijózanít majd titeket; ha címert, zászlót, kardot, koronát kerestek, nem találtok az Üdvözítőhöz; nektek egy édes gyermek, szent, szép, igénytelen élet kell. A külsőségekből ki kell hámozódnotok, a nagyzó gondolatokkal le kell szerelnetek; «in indepicto fundo cordis», a meztelen öntudatban kell keresnetek isteni értéket s ott kell föltalálnotok Isteneteket. Hatoljunk a meggyőződésbe, hogy annyit ér életünk, amennyire tisztává s jóvá tehetjük azt s amennyi békét, szeretetet, alázatot önthetünk bele. Tehát ne azt hajtogassuk, hogy minél többet bírunk, s minél többet dolgozzunk, hanem hogy okos,

munkás élet mellett minél szabadabban s örvendezőbben éljünk Istennel.

c) *«És azonnal mennyei sereg sokasága jöve az angyalhoz»* (Luk. 2, 13). Ezt a «*militia coelestis*»-t, mely imád, nem utálja a próféta, csak az ellen dörög, melyet imádtak emberek, bálványozván a csillagokat. A csillagos angyalok hódolnak Jézusnak; egy darab mennyország telepedik le bennük a betlehemi partokon, az Isten tábora, melynek éneke a «*Gloria in excelsis Deo*»; hazájuk éneke ez; a magasból jöttek; ott élvezték az Isten dicsőségét, s itt is azt éneklék. Magasból kell jönni, hogy Isten dicsőségét énekeljük; magasban kell otthon lenni, hogy szívünk, lelkünk, egyéniségünk Isten dicsőítő éneke legyen.

«*Ez lesz nektek a jel.*»

72. a) «*Találtok kisededet*», kis ártatlant. Igazán ártatlant bűn és hiba nélkül. Csak róla igaz, hogy «ilyené a mennyek országa». Az ártatlanság tekintete e szemből villan ki! Nekem is újjá kell születnem, s Isten-fia leszek lelki tisztaság által. Ó gyermek, hogy tiszta lelkű legyek, hogy a bűnt szívemből bánjam s gyónjam, hogy a te gyermekséged lelkébe öltözködjem, arra kérek.

b) «*Pólyákba takarva*»; keveset igényel a világból. Pedig ő teremtette a világot, de mint lelke remekét, nem mint szellemének megölőjét. Csak annyit a világból, amennyi szebbé, erősebbé tesz, amennyi fejleszt; ami pedig sorvaszt, szárít és perzsel, abból minél kevesebb. A kultúra s a modern élet e kérdést nem érti; sokat akar élni, mint a légy, mely légyvesztőre száll. Én akarok élni, azért erős, mértéket s fegyelmet tartó életet nevelek magamban.

c) «*Jászolba fektetve*»; maga számára az alacsonyt s igénytelen választotta, mint tiszta, estalkonyú eget, melyből leemelkedjék finom rajza az igazán nemes emberi életnek. — A világ pedig szereti a mámoros, homályos, nehéz atmoszférát; nem akar öntudatra ébredni, csúnya képet látna. Jézusom, én lehajtom fejemet barlangod nyirkos kövére; oszlasd szét az ígézetet, töröld le szememről a káprázatot; látok magamban sok nyomorúságot, de az új ember képe, a te képed is ragyog felém s biztat, hogy magamra öltsem vonásait.

Miért hívja a pásztorokat?

73. a) Az angyalok kara fönt s a pásztoroké lent énekelte az első karácsonyi officiumot. Két kar: fölség és egyszerűség. Istenünk is ilyen itt; ragyog végtelenségének arcu-

lata, de el van takarva gyermekarccal. Mi abban a hitben, mely a végtelent egyszerűségben keresi, akadunk rá Istenre s mindenre ; ráakadunk az Úrra Betlehemben . . . s az Oltáriszentségben ; mily boldogító s vakmerő igénytelenség. Ráakadunk apró, közönséges cselekedeteink örök értékére ; ignoráljuk a Végtelennek nehézségeit, az örvényeket s kinyitva szánkat, azt a vakmerő szót mondjuk, hogy «Atyánk». — De hisz nem Betlehemben ereszkedett le hozzánk először. Leereszkedett, mikor gondolt virágot, csigát-bigát, csacsogó hullámot, táncoló napsugárt ; de mindenek fölött akkor, mikor gyermek lett, s ez együgyűségében isteni méltóságra s erőre emelte az emberiséget. — Imádlak téged, együgyű kis gyermek, szólj hozzám, hozzám, kinek egy ügye, egy kincse van : halhatatlan lelke ; taníts meg, kérlek, az Isten gyermekeinek azon merészségére, mely nem akad fönnon, hogy közel van hozzá az Isten, hanem gyermekszívvvel néz rá és gyermekajkkal szól hozzá : szólj, Uram, az együgyűhöz, kinek együgyűsége a legfölségesebb művészet, mindent Istennel kitölteni ; kinek együgyűsége öröm, vidámság, boldogság !

b) Azért hívja a pásztorokat, mert nincs lelkükön a világelet terheltsége . . . ők nem letört, elcsigázott emberek, kiket megmérgez szívbén, kedélyben a kultúrmunka s a gazdasági élet harca és gondja. Ők nem fonnyadt, blazirt lelkek, kik befáradtak s belekeseredtek az életbe ; kiknek a hit, a vallás legföljebb írá és vigasz. Isten ments ! Csakis írt és vigaszt keresni és jajgatni, az kórházi hangulat ; a valóság nem beteges érzület, hanem lelkes szolgálata a mi Urunk Istenuinknek. Ne legyünk mi lézengő rekonvaleszcensek, kik az Urat csak betegápolónak nézik. Érte s neki élünk s halunk ! Erőteljes élet a mi Isten-szolgálatunk. Tehát beleifjú erőkkal, nagy aspirációkkal, önzetlenül !

c) Azért hívja a pásztorokat, mert nem elpuhultak. Esőben, szélben, csillagos, téli éjben virrasztanak nyájuk mellett. Különös szimpáthiája van a lelkek pásztorának az éjben virrasztó pásztorok iránt. — A kényelem s a kényesség nem a lélek fészke ; száraz, ropogós gallyból van az rakva, mint a vadgalambé. Nélkülözésekkel is neveljük a lelket ; köves földet szeret. Sziklákat, melyeken lelki világ fejt ki pompáját, meg lehet szeretni. «I nostri benedetti sassi», mondták a vegliaiak, mikor szép, termékeny vidékről vetődtek haza ; édes, áldott sziklák, a hit magaslatának s az önmegtadadásnak sziklái ; áldott sziklák, ha édesebb, nemeesebb, lelki élet fakad belőlük és rajtuk.

Az anyall ének.

74. a) *«És azonnal mennyei sereg sokasága jöve az anyall-hoz»* (Luk. 2, 13). Ragyogó angyalok, tüzes lelkek, elragadtatással lebegnek a barlang fölött. Legédesebb éjük, ilyen még nem volt; lehúzza őket vágyuk, leköltöznék a földre. S itt kiömlik harmoniás lelkük melódiákban, édes énekben. Agitato... agitato... Lágyan, imádvá, epedve, forrón dagad ez a szent kantáta. S miért dicsérik a kisdedet? Megalázta magát. Itt is, a kereszten is. Ott az Isten felmagasztalta nevét, itt angyalokat küldött. Hol alázatos az Úr még? az Oltáriszentségben; igaz, igaz; ott meg én vagyok dicsérő, imádó anyyala. «Lauda Sion Salvatore»... Jönnek hódolni, mint a kardinálisok az új pápának... Jönnek némán; angyalfejekkel van tele a lég. Mily igéző látvány.

b) *«Dicsérvén és mondván: Dicsőség a magasságban Istennek.»* E gyermek dicsősége a Magasságbelinek. Igen, az. Az ég nem úgy, a virágos föld nem úgy, mint ez az emberség. A legkedvesebb isteni vonások e lélekről váltak le... ó be jó. Tükrözés, ragyogás, meleg. Érte áldjuk leginkább az Urat! Dicsőség annyi, mint elismerni s hirdetni valakinek kiválóságát. Tehát dicsőség ott van, hol értelem lakik... a magasságban. Ha örök, sri csend volna, mint a déli jegestenger ragyogó jéghegyei közt; ha csillagok s világok imbolyognának a mindenségben, mint körben járó füstölők s thymia s indiai füvek égnének bennük, de sem ember, sem anyyali szellem nem élne a világban: akkor az Isten dicsősége még ki nem gyulladt volna. Dicsőség abban van, mikor a lélek eltelik ámulattal, s ajkáról ellebben a fohász: Uram, én Uram, mily csodálatos a te neved az egész földön! Arra való a lelkem, hogy az Isten dicsősége gyulladjon ki rajta, s az Isten dicsérete csengjen meg benne. Memnon szobra minden lélek, a napsugár rajta zenévé olvad. Kulcsa a létnek; értelmetlen nélküle a lét. Mily nagy a kötelessége Istent dicsérni, műveit csodálni, csillagain, virágain éledegni s önmagában is Isten dicsőségévé válni!

c) *«S békesség a földön a jóakarató embereknek.»* Nem halál, hanem harmónia. Békét kell teremtenem magamba, hogy vérem, ösztönöm, szenvedélyem engedelmeskedjenek jóakaratomnak. Jóakaratom akkor lesz, ha ész és hit világoskodik nekem, s e kettős világosság nyomában erősen s kitartóan akarok. Jóakarát nem annyi, mint lágy, engedelkeny, cukorvizes akarát; jóakarát az, mely a célnak megfelel; tud kemény, tud lágy, tud édes, tud szigorú lenni, ahogy azt az

Isten akarja. — Akkor békém lesz Istennel, emberrel s önmagammal. Ó, mily nagy jó, de egyszersmind ritka jó a jó-akarat, mely a bűnt kerüli, a rosszat legyőzi, a bajt elviseli! Kezdek jót s jól akarni; ez a földi mennyország, az égi dicsőség.

Miálta! lesznek boldog?

75. Jóakarat által. «Pour le vrai bonheur moins de connaissance suffit avec plus de bonne volonté, de sorte que le plus grand idiot y peut parvenir aussi aisément que le plus docte et le plus habile» (Leibniz, Nouv. Ess. II 21, 67).

a) Tehát jót akarni mindenekelőtt, az Isten szent akaratát mindenben, akár egészség, betegség, akár küzdelem, béke, akár kísértés, vigasztalanság, gyarlóság, vagy haladás legyen a sorsom. Amit ilyen körülmények közt az ész s a hit inspirál, azt igazán akarni. Mi a jó — kérdezem — itt és most? mi a jó e kellemetlen körülmények közt, e száraz, kelletlen hangulatomban, ez ellenszenves emberekkel szemben? S mivel tudom, hogy kedélyem elváltozik, könnyen színt cserél, azért lelkes s áldozatkész akaratra kell szert tennem, hogy tudjak mindig eligazodni az igazi jó iránt. Mit használ patvaroskodni, kibújni, csúzni-csavarni? Mitől szabadulsz ezzel? legföljebb a jótól s belegabalyodol magadba.

b) A jóakarat jót tesz, másnak hasznára válik, szolgál, megkönnyíti másnak az életet, s a több, jobb életet közvetíti. Iparkodom, hogy mások jól érezzék magukat, hogy boldogok legyenek. Mily fölséges indulat, ha valaki fölteszi magában, hogy ma másnak hasznára akar válni, jóindulattal közeledik az emberekhez, zsémbesség, nehézkesség, keserűség, kelletlenség nélkül.

c) Ezt a lelkületet át kell élveznem. Kell, hogy a jót öntudattal cselekedjem, s lelkem e meleg s nemes vonásait észrevegyem s élvezzem. Ez élvezettől örömmel telik el szívünk. Ha ugyanis egy szép vidék, vagy a tenger fölsége, vagy a flóra bája eltölti lelkünket élvezettel, mennyivel méltóbb dolog, hogy a lélek szépsége is így hasson reánk. Ne féljünk attól, hogy önhittek s büszkék leszünk, vagy hogy az Úr szavai ellen teszünk: ne tudja meg balkezed, amit jobbod művel; mindez nem akar minket eltiltani a szolid, igaz jóság öntudatától. Öntudat nélkül jóság nincs, s ha megvan a jóság öntudata, akkor örülnöm is kell rajta. Ez az öröm lelkesítsen, buzdítson mennyei édességével a jónak további gyakorlására. A jónak élvezete lesz az erény igazi biztosítóka szívünkben. S ettől az átélvezett jótól

lesz majd kedvesebb s megnyerőbb egyéniségünk s még különk is.

d) A jóakarát tiszta, harmonikus lelkületet teremt bennem. Kizárja belőlem azt, ami letöri az életet, ami diszguosztál s kedvemet veszti. Elsimít gondolatokat, melyek szétszednek, s kiédesít érzelmeket, melyek keserítenek. Szenvedélyeinket s rendetlen hajlamainkat túltengeni nem engedi, legyenek akár nemi, akár érvényesülési, rátartós, vagy kislelkű irányzatok. Az érzékit magában véve nem nézi rossznak s egységet teremt test és lélek közt. Hát nem bűbájós hatalom a jóakarát? «Ha akarsz az életbe bemenni», mondja Jézus, «akarj s bemégysz!»

«Jesu, gaudium Angelorum!»

76. a) Látni a végtelent, mily kicsiny lett... a távoli csillagok urát s a betlehemi istálló csecsemőjét; ez is Ő, az is Ő. Isten született a földnek, tehát gyermek lett, s e gyermek szívébe, szemébe s ereibe belefért egészen! Ő szuverén hatalom, mely «minden»; nagyban s kicsinyben egyaránt! Ez angyaloknak való vízió, kerubimoknak való harmónia; ettől megcsuklottak térdeik, lekonyultak szárnyaik, földreborultak arcaik, s teljesedett a prófétai szó: s imádják őt Isten minden angyalai. Tették régóta ott fönt, háromszor «Sanctust» énekeltek; teszük újra itt lent. Jákob leíróján szállnak föl-le s csodálkozva nézik, hogy melyik hát a tulajdonképeni mennyország, az ott fönt, vagy ez itt lent? Akár fönt, akár lent, az mindegy; ahol Isten van, ahol a szerető, édes, boldogító Isten van, ott van a mennyország. Ezt a mennyországot hordozd.

b) Legnagyobb öröme van a karácsony angyalának. Oly áhítatos ő, mint az Annuntiatio angyala... oly vágyódó s küzdelmes, mint Dániel látomásának angyala... Talán ugyanaz a Gábor arkangyal a karácsony angyala is... fölvette a legszebb ruháját s lejött örömben; azért «nagy örömet hirdet». — A lélek ruhája az érzület... barlang, szalma, jászol körül is «nagy öröm» lehet... Bennünk van az erkölcsi nagyság, szépség és öröm; fejlesszük s élvezzük azt.

c) S vele örvendeznek társai... az angyali légiók! Mily viharja az örömnak a «coelestis militiá»-ban, mely nem ingerekkel dolgozik; életet fonnyasztó, lelket mocskító örömkömben el árad. Ő lelkem, tiszta örömkön nő nagyra! Becsüld meg véreDET s erőDET. Az igazi öröm az élet ereje s virága. «Coronemus nos rosis», én is mondom, de erős, vídám,

egészséges arcunk rózsáival. Az örömhöz mindenekelőtt nagy lelkiismereti tisztaság kell; erre legyen gondunk.

A pásztorok hódolata.

77. *«A pásztorok szólának egymáshoz: Menjünk el Betlehembe s lássuk meg e dolgot, melyet az Úr jelentett nekünk» (Luk. 2, 15).*

a) A pásztorok buzdítják egymást: gyerünk, gyerünk; szívük izgatott, az beszél. Lehetetlen ellenállniok az örvendező váagnak. — Isten indítja az embert sokszor; a kegyelmek árjában úszunk; impulzusokkal van telítve lelkünk. Az életnek is vannak ingerei, az ifjúságnak lelkesülése, a férfikor-nak kötelességtudása, de mindenekfölött az Isten-szeretet-nek van tüze, van égbe⁷nyúló vágya. Ez, ez indítson; ennek szolgáljunk; ez után járjunk! Mondjuk gyakran: érted teszem ezt meg azt; érted, Uram, mert szeretlek.

b) Engedelmeskednek az angyali szónak; nem küldték őket, de hívták; nem szóval, de lélekkel. Isten is hív így gyakran. Nem parancsol, de hív. Ó, Uram, legyen érzékem, hogy kiérezsem, hogy mit⁸ akarsz tőlem. Kész az én szívem minden tetszésedre. Tetszést kiváltani a végtelenben, az öröm-visszhangját kelteni a fölségesben, derűt önteni e mérhetetlen⁹ óceánra, mily öröm és dicsőség. A zoltáros mondja, hogy ránk derül az Isten¹⁰ arca, ha jót teszünk! Érezzük ezt át¹¹ és örüljünk neki.

c) A buzgóság, mihelyt megindulnak, föltartóztathatlanul ragadja őket. A szerető lélek szenvedélye a buzgalom. Csendes, de erős, mint a Duna folyása; nem loccsan, nem csobog, de nincs az a hatalom, mely föltartóztassa. Úgy indulok, hogy haladjak; tenni, tenni akarok; jól tenni s minél többet s öntudatosan tenni, s nem alkarok ebben kifáradni, mert nem ember kedvéért, nem színre, hanem az isteni értékért teszem, mely fölgyülemlik bennem jócselekedeteimben.

Szent István vértanú napjára.

78. Miért nő a karminpiros barátságfü a köves lejtőkön? Az a helye. S miért nő a betlehemi barlang lejtőjén a vérpiros vértanúság, a jászol mellett Szent István véres pálmája? Az a helye; az a köves, sziklás meredek part.

a) Krisztus szelleme erőben nyilatkozik meg; barlangjánál őrt a vértanúság áll. A gyermekarcból az áldozatok lelke néz ránk; a világba bevonuló kised jászolban fekszik, de véres palmaágak suognak fölötte; a Glória éneke békét

emleget, de kardok, bárdok, vadállatok árnyai ijesztenek a sötétségben. Ah, itt lélek érvényesül, s az küzdelem s fájdalom nélkül nem esik meg. Nem félek áldozattól, hisz lelkeknek szól.

Ó, véres kisdéd, «sponsus sanguinum», vérrel van behintve utad. Jászolod körül fenevad módjára gázol kisdeded életében Heródes; utánad hinti a pusztába siető nyomaidra az aprószentek vérét; az első virág, mely jászolodhoz simul, a vértanúság piros virága. Kisdéd Jézus, itt nyilatkozik meg szellemed! Neked *vér és könny* kell, s te eljöttél, hogy magadat átadd, s véredet értünk ontsd; de a mi vérünket is kívánod!

Tartsuk ezt mindig szem előtt, s ne idegenkedjünk soha könnytől s áldozattól, s ha kell vértől sem. Még vallásos, édes érzelmeink se tereljenek másfelé. Virágaink közt az első a «rosa martyrum». Uram, itt vagyok áldozatra készen; józanítson ki önzésemből a szent karácsony lelki fölértése.

b) Gyönyörködjünk a lelkeknek érvényesülésén István vértanúban. Hit, kegyelem, lelkesülés, szépség, csodák, bölcsesség, Isten-szeretet egész az elragadtatásig. A prófétai lelkesülés nagy argumentumaival lép elénk s az égbe néz. Lélek, mely arról beszél, mit az égről leolvas! S ezt a lelket kiüldözi a földről a csőcselék. Paradigmája a lelki küzdelmeknek. Agyonkövezték; tehát legyőzték? dehoggy győzték le; ő győzött, de szenvedve! Hogy is ír Szent Pál a mi hőseinkről: «Megköveztettek, kettévágattak, megkísértettek, kardrahányatván meghaltak, kikre nem volt méltó e világ» (Zsid. 11, 37). S ezekből épül föl Krisztus egyháza; valamint a régi Rómához vezető utak sírokkal voltak sövényezve, s az élők kapuihoz a holtak városán kellett átjutni: úgy itt is a dicsőséges Isten-városhoz az út sírok közt vezet... Gyönyörű síremlékek; s valamint azok a sírok óvasul szolgáltak, hogy a pezsgő élet, az élvezet egyensúlyunkat tönkre ne tegye: úgy itt is ébresztik erkölcsi erőnket. Legyünk ki-tartók küzdelmeinkben s tűrjünk el ellenkezést. Kell túrni, de ne hagyjuk magunkat kettétörni; az oszlopnak nem szabad kettétörnie, — a láncnak nem szabad kettészakadnia; az erények, a kötelmek mindmegannyi láncok s oszlopok az erkölcsi rendben. Engedelmisségünk oszlop, szeretetünk lánc, türelmünk horgony, alázatunk sziklaalap. Ha feszül, is, ha reng is, de ne szakadjon s ne roskadjon.

Az első diákonus.

79. Az Úr bölcsőjénél az egyházi évben áll :

a) Az első diákonus, a szeretet szolgálja ; ezt a hű szolgát állították ide. Kommentárja a megváltó szeretetének, szíve az övé és vére. A szívét a gyöngék szolgálatára ajánlja. Te is ezt tedd ! Telve van kegyelemmel. Ó legyetek szolgálók, kik a jászol mellé vágytok, a szeretet praktikus kiszolgáltatói. Krisztus szeretetet hozott ; ti meg kiszolgáltatók először testvéreiteknek, azután minden embernek. Az anya, a tanító, a szolgáló, a hivatalnok, a póstás, a kalauz mind Krisztus iránti szeretetből szolgáljon ; akkor lesz öntudata édes és élete kincses.

b) Az első vértanú Krisztus, a vértanúk feje ; Szent István utána indult. Kenyeret adott s követ kapott, de a kő édes volt ; «lapides torrentis illi dulces fuere» s vére párazatában látjuk Saulus jelenetét Damaszkusz előtt. Szeretett vetett s gyűlöletet aratott ; de Stefanos a koszorút magasra tartja s a jászol elé teszi : ez a tied. Lelkem, ez a véresen piros, ez a kegyelemben ragyogó «sponsa sanguinum» a tied ! Aki vérrel dolgozik, az erős kötelékeket szakít, ha gyilkos ; s erős kötelékeket fűz, ha szeret, erős kötelékekkel fűzi magát az Úrhoz «in sanguine». Mi is mindennap reggel vérben szerződünk. Ó, a vér melege olvassza föl szívünk jegét s Krisztus véres áldozata sugalmazza lelkünket. Mit ne tennék Krisztusért, ó édes, ó véres, vérből való, véredben lekötő, véreddel életető Jézusom !

Evangélista szent János ünnepe.

80. a) «A tanítvány, akit az Úr szeretett», s ezért közel akarta magához Táboron épűgy, mint az Olajfák kertjében — maga mellé ültette az utolsó vacsorán s keblén pihentette ; keresztje mellé állította s anyját neki ajánlotta. S a tanítvány érzi e végtelen kegyet, szíve túlárad s hirdeti : én vagyok az, kit az Úr szeretett ! Elbírja-e a pásztorleány a király szerelmét, ki koronáját osztja meg vele s trónjára ülteti ; ha boldog is s büszke is, de a lelke tulajdonképen mindig ittas a szeretettől s nem csoda, ha hajtogatja : én vagyok, kit az Úr szeretett. Nem száraz szó ez, nem elbeszélés és konstatálás, hanem páthosz, ének és boldogság. — Krisztus szeret engem ; ez kincs és dicsőség. Szeretetében növekedhetem, fokozhatom azt, barátsággá szellemesíthetem ; ez legnagyobb ambicióm ! Finomság, szívtisztaság, barátság, hűség vezet oda.

b) Lelke e szeretettől lett finom ; megtanult szeretni ;

az evangéliumot ő írta meg a szeretet jegyében. Szíve tele van, ajka beszédes, szeme éles; a mester titkait ő tudja; tudja, hogy ki árulja el; a Genezáreti tavon ő ismeri meg; a parton ő megy utána, pedig a Mester nem őt hívta, hanem Pétert. Sokáig él, hogy szeretni tanítsa az egyházat; nem vértanú, hogy a csendes, mély szeretetre utaljon, mely vérontás nélkül is egész szívet ad. Ez a mi szentünk; szerény, alázatos, hűséges, kitartó, igénytelen szeretetünk szentje. Ne álmodozzál vértanúságról; az talán csak álom; de szeress; azt kiválthatod.

c) Szeressük Jézust érzelemmel is. Hisz az Oltáriszentségben pláne még a tért véve is, közel van; szőnyeges, virágos az oltára, selymes a tabernakuluma. Legyen körülötte minden tiszta, fényes, kedves.

Viseltessünk szeretetreméltóságával szemben természetes szívéllyességgel; hiszen a szeretet érzelmes; vannak énekei s meleg tekintetei, vannak virágai s koszorúi. Aki mást szeret, az kellemes benyomásokat vesz tőle, mintha a tavasznak lehelete csapná meg arcát; «oleum effusum nomen tuum». Jézus is akarja, hogy ragaszkodó szeretettel viseltessünk iránta, azért tetszett neki Mária kenete, s Simon farizeus ellen is azért van kifogása, mert nem volt iránta figyelmes, gyöngéd szeretettel; lábát meg nem mosta, csókot nem adott neki, haját meg nem kente.

Krisztus nem stoikus; egyháza sem az; balzsammal keni meg kelyheit, hogy az Úrvacsora balzsamos, illatos legyen; s az Úrnapja virágos, koszorús ünnep. Ne kössük meg az emberi szívet; «diligens Dominum ex toto corde tuo»; corde, corde; szeresd az Istent a te érző szíved szeretetével.

A legnemesebb imádság a hála imája

81. a) Van ima, mely a szív ösztönéből fakad, melyet végre is valamiféle önzés sugall. Roppant természetes, még ha természetfölötti is; érdek-ima. Nem dobunk rá követ. Az ember gyöngé, tehát imádkozik, jól teszi; gyöngé s belátja, hogy rászorul az Úrra; kér kegyelmet, liheg a lelke; hite is rászorítja: «nélkülem semmit sem tehetek», s jöllehet az Isten folyton ad, mégis akarja, hogy kérjük. S a kérés vájja a kegyelmek árkat. — A veszedelem is készlet imádkozni, hiszen a pokol örvénye fölött vezet az út, s a halál leselkedik ránk. «Uram, ments meg, mert elveszünk!» kiáltották az apostolok, a nélkül, hogy előbb mondták volna: «Uram, taníts meg imádkozni»; tudtak imádkozni, mert ve-

szedelemben forogtak. Én is tudok imádkozni, ha nyomorúságom s szükségleteim öntudatára ébredek ; az öntudatlan nem imádkozik, a kő, az állat, a bamba ember.

b) Van ima, melyet nem érdek, nem haszón, hanem szeretet sugall, szeretet Isten, lélek, jegyes, gyermek, jóbarát iránt. Így kiált Sámuel az Úrhoz, mert szeret ; így az apostol a lelkekért, az anya a gyermekért. Kíérzik az imákból a szeretet, de az is, hogy még mindig keresnek, akarnak valamit ; magukat még csak felejtenék, de azokat, kiknek üdvét szívükön hordozzák, el nem felejthetik. Mintha azt mondanák : «Ah Uram, lelkemet adom értük, de mentsd meg lelküket ! Szeretem őket, azért szenvedek !» Szent, nemes imádság ez, de ez is keres valamit.

c) De van végre ima, hol nem akarunk, nem keresünk semmit — hol csak elismerünk, csak adunk ; hol az önzetlen lelkiség úgy árad szívünkéből, mint az illat az éjjel nyiladozó virágból ; hol lelkét, köszönetét, szeretetét leheli ki a szív. Ez akkor van, amikor hálát ad : Gratias agimus Tibi ! Confitemini Domino, quoniam bonus. A hála igaz szeretet. Ha kérdezed : mit kívánsz ? feleli : semmit ! Ha kérdezed : mit csinálsz, feleli : szeretek. Szeretem az Urat ! Jó ő, jó, örökké jó, s kiárasztotta jóságát ; akarta, hogy meleg legyen a világon — meleg, s hogy érezzék melegét ! Akarta, hogy érezzék, hogy tőle van minden : az élet, az ébredés, az erő, a mély világ bennünk s a nagy világ körülöttünk, mely arra való, hogy lelkünket színezzé, hangolja, alakítsa, gazdagítsa, szépítse, emelje . . . tőle van ez mind, tőle, a szerető Istentől. S mennyit tesz értünk ! virraszt, dolgozik, segít, éltet, mindezt értem ! Ah igen, a hála édes érzetével megkoszorúzza irgalmait bennem ! Gratias, Deo gratias ! S boldogítani akar örök élettel s bevezetni magához, hol többé nem kell már küzdenem s kérnem, mert lesz mindenem ; de hálát adnom ott is örökké kell ; a hálátadó imádás ez, a mennyország Isten-tisztelete ; a hála a boldogult lelkek imája, s nem vagyok-e én is boldogabb, ha szívből-lélekből imádvá-áldva hálát adni tudok ! Ó igen, hála, hála az Úrnak.

Adjunk szívből hálát az Úrnak.

82. a) Szilveszter estéjén elfogódott a szívünk, mintha egy édes valamitől kellene búcsúznunk, mintha egy jótékony kezet kellene utoljára megcsókolnunk s könnyeinket ráhullatnunk ! Visszanézünk a multba s az Úr szeretetével szemben találjuk magunkat, aki kegyelmeivel árasztott el, mint

eső szitált ránk, mint napsugár szóródott lelkünkre; izzó paraszt hullatott ránk! Fölhasználtuk-e az időt, a kegyelmeket, a sugallatokat, lelkünk indulatait, szívünk gerjedelmét, az élet nemes vágyait, a belső és külső világ erőit? Tisztábbak, nemesebbek, különb emberek lettünk-e? Vagy vétkeztünk tán nagyon, súlyosan és sokszor? S tán úgy éltünk Isten-feledésben és szívkeménységben? Mily szegény s örömtelen élet! Vagy Istenhez tértünk s megbántuk bűneinket s irgalmát élveztük? Elmerengünk a napfényen, a jólét, az egészség, a siker napfényén — borzongunk sok homályos, kínos árnyon, a keserűségek, kísértések, küzdelmek, betegségek, veszteségek éjszakáján; visszaemlékszünk a rózsákra, az öröm, a vigasz, a vígság virágaira s egyszersmind a sok tövisre, mely nem lábunkat, hanem szívünket szúrta. S mégis, mégis forró, imádó szívvel borulok le előtted, Uram, s mindenért, újra mondom, mindenért, a keresztért csak úgy, mint szereteted csókjaiért hálát adok. Szilveszter estéjén összes emlékeim, hitem, vágyam s reményem öntudata nem virulhat ki másba, mint forró, őszinte, mély hálaadásba!

b) A hála által fejlődik ki bennem az Isten-szeretet. Jótéteményekkel akar meghódítani az Úr! De addig nem hódít meg, míg hálások nem vagyunk; aki nem érzi, hogy az Úr jó neki, az nem lesz hálás, aki pedig érzi azt, az már szeret. Ezért ajánlja figyelmünkbe jótéteményeit, figyelmeztet szeretetére s barátságára; hálót fon kegyelmeiből, s azt egyre szűkebbre húzza meg körülöttünk. Ah igen, be kell látnunk, hogy szeret, s hogy hálásoknak kell lennünk iránta. A finom lelkek mind hálások; jóindulatért jóindulatot ajánlanak föl. Szent Pál szenvedélyesen hálás lélek. Szent János hallja az ég imáját s benne a hála akkordját. Az egyház hálás, Oltáriszentségét eucharisztíának vagyis hálaimának nevezte el. Hány Deo gratias lebben az égbe a szentmiséből! A szentmisét azzal a vigasztaló tudattal hallgassam, hogy Krisztus ad itt hálát értem is; egyesítem hálaimamat az övével.

c) Aki nem hálás, az lanyha. Van a lanyhaságnak több jellege; az egyik bizonyára az *érzéketlenség*. Az érzéketlen lélek nem becsüli az Úr kegyelmeit, leereszkedéseit; nem tesz rá benyomást Jézus példája; nem forr fel szíve az «eucharisztia»-tól. Ébressze föl azonban az ilyen lélek gyakran a hála érzelmét magában; tartson jó hálaadást nemcsak Szilveszterkor, de minden szentáldozás után; szorítsa rá magát e «noblesse»-re, s meglátja, hogy felmelegedik szíve. Viseltesünk érzékkel szívünk ez irányban való nevelése iránt az em-

berekkel szemben is ; legyünk hálásak azok iránt is, kik külön nekünk szolgálnak, vagy közszolgálatban állnak ; imádkozunk vonatunk gépészeért, kalauzaiért, máskor ismét a cselédekért, a postásokért stb. Ezzel is sokkal nemesebb lesz szívünk.

d) A hála végre meghitt bizalmasságba vezet be. Az a nagy, komplikált, kúszt világ valahogy háttérbe lép, s én úgy érzem, hogy az Úr voltaképen mindent nekem tett ; nekem, értem tette ; a keresztet is értem állította föl, s a kereszt édes lesz, ha értem áll ; az Isten édes lesz, ha enyém, ha az én kimondhatatlan jótevőm ! Ime, ahol hála serken, ott Isten-szeretet, ott Isten-barátság virul ki belőle. Ezért követeli is a hálát az Úr s kesereg, ha gyermekei háladatlanok : fiakat neveltem s ők . . . megvetettek engem. Populus insipiens . . . ah az esztelen, érzéketlen nép ! Utálom a hálatlanságot s reflektálok, hogy ki iránt nem róttam még le hálámat.

Újév.

83. A mult évet azzal zártuk be, hogy hálát adtunk mindenért ; hálát életért, öntudatért, egészségért, erőért, munkakedvért — hálát barátságért, szülői, hitvesi, testvéri, gyermeki szeretetért, hálát a természet s a kegyelem minden adományáért : az új évet pedig kezdjük meg

a) hittel : hódoljunk meg Isten szent fölségének. Imádjuk őt, az élet s halál Urát s az idők s az örökkévalóság Királyát. Ez év első napján adományainak új sorozata előtt állunk. Ő adja nekünk az *időt* s buzdít : «redimite tempus», vegyétek meg az időt ; időt adok, de csak akkor lesz tietek, ha jó, nemes étellel, ha krisztusi cselekedetekkel kitöltitek. Ő ad *parancsolatokat* s kiszabja *kötelességeinket*, s nekünk minden kötelességben az ő szent akaratát kell látnunk és teljesítenünk. Ő ad *tehetséget* és *kegyelmet*, hogy tiszta szívvel s öntudatos erkölcsi motívumokkal dolgozzunk. — Uram, élet és erő forrása, én a csepp a vedren, épügy kezeidből való vagyok, mint csillagos világaid ; áldlak s örülök, hogy vagyok. Ez a szent öröm hajnalt fest ez év első reggelébe, s e hajnalban lelkem a te pacsirtád. Kérlek, adj hitet, adj világosságot ; nem tudom, mit hoz ez év, de bármit hozzon, ne sötétüljön el lelkem.

b) Kezdjük meg az évet reménnyel. Tenger az idő, vihar és napsugár, szerencse és baj jár rajta ; de bízunk ; Isten segít. Remélem, hogy megóv bűntől, tévelytől, bukástól, rossz példaadástól, szívkieménységtől ; ezek a lelki élet

sötét oldalai. Ugyancsak remélem, hogy pozitív jóra s erényre megsegít, s kialakul ez év folyamán a lelkem. Neki ajánlom gyöngeségeimet, főleg azt, mely jobban égeti öntudatomat ; azt, melytől legelőször kell szabadulnom. Legyen új élet az új év ! Lefoglalom az Isten segítségét s áldását szüleimre, gyermekeimre, hitvestársamra, testvéreimre, barátaimra !

c)Kezdjük meg az évet nagy szeretettel. Istené vagyok, ki szívet adott, hogy szeressek — lelket adott az odaadás s bizalom érzéseire — erőt, tehetséget sokféle tevékenységre. Szeretni akarom őt mindenekelőtt azáltal, hogy parancsait teljesítem s gyakorlati kereszténységet űzök : a nyomorultat segítem, a mezítelent ruházom, a tévelygőt jó útra terelem ; jószívű leszek cselédeimhez s alattvalóimhoz, gondját viselem háznépemnek. S hogy ez évet szent szeretettel megszenteljem, megbocsátok ellenségeimnek s jót teszek azokkal, kik rosszat tettek nekem ; aki átkoz, azt áldom, aki gyűlöl, azt szeretem. Fölteszem, hogy másokat meg nem szólok, tetteiket félre nem magyarázom, jó példát adok, senkit meg nem károsítok, senkire sem irigykedem, fősvény nem leszek ; szóval fölteszem, hogy szeretek.

III. Jézus gyermekkora.

Kiskarácsony.

84. *«És minekutána eltelt a nyolcadnap, hogy körülméltessék a gyermek»* (Luk. 2, 21).

a) Jézus szent vérének első serkenése. Vérével festi az újév hajnalát; vérével kíván le rá áldást. Kezd fakadni; a Szent Szűz nézi, nézi pergő drágagyöngyeit, mennyországnak, lelkeknek termékenyítő harmatát. Mennyi áhitat e tekintetben, mennyi édes rajongás ez arcon! Ez a vér — suttogja a Szent Szűz — titka, nyitja az én szeplőtleniségemnek is . . . ez a szent, szent, szent vér! Az Ő lelke van e vérben, «anima in sanguine»; e vérben van az ő piros, szerető lelke, benne van az ő tündöklő, lángoló lelke; e vérben van a világot fölébresztő energia! Így nézek én is a kehelyre szentmise közben; az ő vére, az ő vére — mondogatom — az ő lelke és ereje, s az mind az enyém.

b) E vérontásban hódol meg a gyermek Jézus először a törvénynek: véres, fájó hódolat. De a törvény, mely nagyságunk s hatalmunk útja, természetesen áldozatot kíván testben, vérben. Fáj sokszor valami, amit meg kell tennem, s meg akarom tenni szívesen. Hallom az Isten szózatát: «Vis spiritum?» «Da sanguinem». Akarsz lelket? adj vért, s ne kiméld!

c) A körülméltetés jelezte a lélek fegyelmezését; szívünkben kell körülméltelkednünk. Mint ahogy metélik a követ, és oltár — a márványt, és Madonna lesz belőle. Tele vagyunk durvasággal, darabossággal, érdességgel, alaktalansággal; törni, faragni, *cizelálni* kell a lelket, hogy szép kehely váljék belőle. — Főleg pedig engesztelésből a múltért is kell magamat fegyelmeznem s úgy tennem, mint Heredia bűnbánó vésnőke: halálomban is kell még lelkemen, mint arany szentségtartón dolgoznom!

Jézus nevenapja.

85. a) *«Hivatalék az ő neve Jézusnak . . .»* (Luk. 2, 21).

Az Isten nevei, milyenek a végtelen, a fölséges, a független, a csodálatos, az Úr, nem vonzották a népeket, nem

voltak varázs-szavak füleiknek, mert nem érezték ki belőlük azt az akcentust, melyen szívesen elmereng *graecus* és *barbarus*, *dominus* és *servus*; — nekünk mindnyájunknak *üdvöztető* Isten kell, s azt jelenti a szó: Jézus. *Ime ilyen lett Jézus neve*, nagy név, mely őt betűjében öt világrésznek volt szánva s kifejezte az üdvözülés édes reményét, mely borókák közt épűgy, mint pálmák alatt képes szíveket boldogítani. Jézus, vagyis hogy az Isten üdvözít: ez a név az, mely legtöbbször van kivésve grániton, márványon, mely ércszárnyakon röpi ki legtöbbször naponként a nyomdák gépei közül, melyről legtöbbet írtak, beszéltek, melyért harcoltak, véreztek! Ez való nekünk, mert az üdvöztető s boldogító szeretetet jelenti — kedvesen folyik angyalajkról... s erőteljes, mint az Isten ereje, melyet jelez az angyal: «mert ő üdvözíteni fogja népét». Isten nevei közül Jézus a legkedvesebb nekem; zene a fülemnek, méz az ajkammak, kincs s erő a szívemnek.

b) Az egész istenség ég és forr e névben s e tényben: az *üdvöztetésben*; az üdvöztetés az Isten műve, mely mindent átfoglal és felölel, melynek alapzata az Isten teremtő mindenhatósága, koronája pedig az örök dicsőség, az istenült lelkek boldogságában. A teremtés s a megdicsőítés közt pedig az inkarnációnak titka fekszik összes színeivel és kellemével, lágy és érdes, mosolygó és véres változataival s az egészre rá van írva: Jézus. Jézus neve izzott az Isten homlokán, mikor teremteni akart: Jézus vagyis üdvösség... mert hisz végre is boldogítani akart. A Fiúisten nemzése szükséges folyamat, a Szentlélek örök eredése hasonlóképen, ott a szabadakaratnak dolga nincs; de igenis szabadakaratból teremtette a világot, s ez a szabadakarat mindent, amit teremtett, boldogítani is akart. A világgal szemben tehát üdvöztető akarata van az Úrnak. Ő áldott és imádott legyen az Úr, aki boldogítani akar, aki éjjel-nappal teremt új lelkeket s örök üdvösségre teremti őket. A teremtés párkányához lépve szemléljük az örökkévalóság mélységeit, e mélységből látjuk kiemelkedni a világokat, onnan jött néhány évvel ezelőtt az én lelkem is! S mi emelte azt ki onnan? Az ő teremtő s engem boldogítani kívánó akarata.

c) De az Isten sokféleképen boldogíthat. Boldogíthat úgy, hogy a világ végén megtisztult földön, fájdalomak nélkül, teljes életerőben halhatatlanul éljünk, de őt nem látva; ez volna a természetes s boldog halhatatlanság. Ezt keveselte, s természetfölötti boldogságba, saját dicsőségébe, fényébe

akart öltöztetni ; a teremtet lélek *istenülésébe* fektette a teremtés célját ! Ez aztán üdv . . . Jézus ! Ezt a természetfölötti életet s dicsőséget jelenti a kegyelem s a megtestesülés. A megtestesülés hirdeti igazán, hogy «*diligis omnia*». A megdicsőülés reményünk tárgya, s hogy isteni életünk lesz, azt Krisztusban jelképezve látjuk, ki ember és Isten is, hogy mi is, kik emberek vagyunk, egykor isteni boldogságban éljünk. Jézus által van mindehhez reményünk és jogunk, bizalmunk és erőnk. Nemcsak nekünk, hanem minden nemzedéknek. Akiből, mint szőlőtőből a venyige, életét szívja minden lélek ; általa jár a bánatnak Isten irgalmas bocsánata, az imának meghallgatás, legcsekélyebb cselekedeteinknek örök bér. Ő varázsol földi életünk minden viszonyaiha áldást és boldogságot s halálunk síri éjében ő kelt ragyogó napot.

d) Gondoljuk el, hogy percenként hány ezren támadnak lelki halálból életre. Pillanat alatt változik el a bűn sötétsége illatos, derűs pálmás kertté, s a lélek, melyet azelőtt az Isten haragja üldözött, ismét gyermekévé lesz. Akár a keresztség vizében, akár a penitenciatartásban minden éledés, minden fejlődés, növekedés *Jézusból való*. S a lelkek e nemes vértől belső szépségbe öltöznek és isteni erőtl duzzadnak, s bár külsőleg szolgálók, mesterlegények, hivatalnokok, tanítók, parasztok, inasok, munkások, belül menyegzői ruhába öltöztetve, Isten kedvtelésének tárgyai. Ez éledés és ébredés, e fejlődés és szellemi iparkodás *Jézus neve* alatt megy végbe ! Nincs erkölcsi irányzat több ilyen ! Mindenütt megy végbe : kórházakban, templomokban, fogházakban, hajókon, verpadokon, utcákon és mezőn, a műhely zakatolása s a gyár zúgása közt . . . Gyermekajkon és vén gonosztevők fogatlan állkapcsai közt zsong e név. Minél több érzéssel mondjuk, annál jobb ; s a legjobb, ha a Jézus neve van homlokunkra (gondolataink világára), szívünkre (jószándékainkra), karunkra (tevékenységünkre) írva, s úgy írva, hogy következetesen át is éljük azt.

Jézus szent neve hatalom.

86. a) Nagyhatalom ; eget hajlító, poklot záró, embert szabadító hatalom. — A hatalmak, melyeknek színtere a piac, az utca, a színházak deszkái, az akadémiák, a trónok, a harcterek, e dicsőséges imádandó hatalomnak csak kereteit alkotják ; legjobb esetben neki szolgálnak, különben efemerek, egy darabig vannak, azután letörnek. Egyiptom, Babilon, Perzsia, Róma hatalma . . . az eszmék, az intézmények hatalma . . . a tudás, a művészet hatalma a fejlődés hullamai ;

míg ellenben Jézus hatalma *az égen*: örök engesztelés; *a poklon* az, hogy bezárja kapuit; *a földön* az, hogy kegyelmet ad, örök értéket. Azért értem, hogy mennyire külön név nekem Jézus, mint Caesar, Pharao, Plato, Goethe, Napoleon! «Hajoljon meg neki minden térd».

b) Az erkölcsi világot mozgató hatalom. Bűnből kisegít, erényre indít; hitet gyújt, szeretetre nevel. Beláthatlan és szövevényes az útja, mint a napvilágnak az őserdőben. Bejárja a városokat s falvakat ez a név, mint a harangszó, mindenütt zsong. Végighúzódik életen, gyermek-, fiú-, leány-, férfi-, nő-lelken. A néprétegeken áthat, mint a szívárgó víz a föld rétegein. Szent derűt és borút hoz, örömet s bánatot; menyegzőkön emlegetik s betegágyak mellett, s bánata is életet teremt. A gyermek dadogja piros ajkkal, a haldokló vele indul a másvilágba, hogy meglássa Jézust. Jézus, a te neved ajkainkon hirdeti örök vágyunkat utánad!

c) Jézus nevében állította lábra Péter és János a templom kapujának bénáját: *kelj föl és járj*. Így állították lábra a világot az apostolok Jézus neve, vagyis Üdvözítő ereje által, így az egyes embert. Legyen ez a név erőnk, melytől lábra álljunk... s haladjunk fáradhatatlanul. Különböztet megbecstelenítjük az Úr nevét, ha erőtlennek bizonyítjuk. «Hordozzátok Jézus nevét», vessétek ki éltetekben. Édes, édes Jézus, legyenek dicsőségedre! Jézus, reád- emlékezés öröm, lendület, fölpezsdülés.

Jézus neve hitem, reményem, szeretetem.

87. a) A hit Jézus neve körül fonódik. Volt hit és babona azelőtt is, hit kevés, babona és tévhit sok; de Jézus neve jelzi a hit győzelmét s térfoglalását. Próbálkozott a hit azelőtt is; de nem volt napsugara. Sok apró, kis láng játszott prófétai lelkekben; de végre ránk hasadt Jézus napja. E név fény... isteni lelkek ébrednek hajnalában... hányak lopózik lelkébe, s földérik! Életünkben ő az út, az igazság és az élet; halálunkban megnyugvásunk. Hogy gyúlunk ki e hitnek tüzei végig a világon; a missziókban, a kereszttel gyermekek lelkén s az én lelkemen is. Végre is nincs más világosságom, mint Jézus... szent nevének erejében megyek Üdvözítőm s bíráim felé.

b) Jézus neve reményem. Remélek örök boldogságot, kegyelmet, érdemet. Ő megadja, mert hatalmas. «Jesu potentissime, miserere nobis». Ő megadja, mert jóságos és hűség. Nincs más név, mely által üdvözülhetnénk. Mikor Jézus nevét bizalommal kimondom, feszül a lelkem, szárnyait

feszíti; belevág energiával az élet hullámaiba, mint a hajócsavar a tengerbe. Erősnek kell lennem s hajthatatlannak Jézus erkölcsi törvényének megtartásában s eszményeinek szolgálatában. A törvény s a szeszély, az erkölcs s a divatos eszmék konfliktusaiban mindig Jézus szerint igazodom, hogy ne járjak úgy, mint a pogányok járnak elméjük hiúságában (Efez. 4, 17).

c) Jézus nevében járok szerető szívvel végig a világban. E név varázsa megszáll, finom illetekkel érint, melegen és hathatósan kezel. Behatásai alatt megtanulok szeretni természetesen, közvetlenül, mesterkéletlenül, hősiesen. E behatások elől szétnézve a világban, minden, ami valaminek látszott, árnyékká vékonyul; a test, a vér, a szenvedély, a világ hatalmi szövegei hangot nem adnak e finom, étheri zónában, s másrészt az egész világ lesz áldozati fája e szerelmi lángnak. Legnagyobb kötelességünk és szükségünk e szent szeretetet bírni és élvezni. Élvezni is; sokan azért nem fejlődnek a szeretetben, mert nem élvezik át magukban a szerető jóindulatot, szolgálatot, arckifejezést, beszélgetést; át kell élvezni minden szemérmét az isteni szeretetnek.

Jézus, a leghatalmasabb és legszebb név.

88. a) *Jézus* — ez a név az «ember fia», a legelső ember neve. Jelzi a legnagyobb nagyságot, mely a földön megjelent. Lehet valaki nagy észben, tudásban, föltalálásban, művészetben, a beszéd, a nyelv, a kő, a festék, az érc kezelésében. Jézus nagy, de ő nem írt, nem faragott; kőre, lapra, vászonra gondolatait nem bízta, de élt, s életében kialakította a mennyországot, telve szépséggel, örömmel és csöndességgel, s aki lelkébe néz, akár csak bokor alatt heverve égbe nézne; az ég egyre lejjebb száll, mintha el akarná borítani az embert...! Nagy az Úr Jézus! Nem vonult végig a földön hadseregekkel, nem változtatta meg a politikai térképet, de új világot alkotott. Születése a történelem legnagyobb adata. Nincs geológiai, nincs történelmi korszak, nincs csata és trónfoglalás, nincs fölfödözés és találmány, melyet össze lehetne hasonlítani Betlehemmel. Vele lép föl az új nemzedék, «qui non ex sanguinibus, sed ex Deo nati, kik nem test és vérből, hanem Istentől valók». Ez «Isten-fiak» fölismerik méltóságunkat, szabadságot igényelnek, «qua libertate Christus nos liberavit, krisztusi szabadságot». Fáraók, satrapák, pagódák is jeleznek kultúrát, de az emberi történetnek morális nagyságát Jézus adja. Ó, Jézus, drága, nagy, fölséges név; szent, szent

a te neved! Áhítattal mondom: dicsértessék az Úr Jézus Krisztus!

b) Ez a név az Isten legszebb neve. Sok neve van: «csodálatos», «erős», «jövendőség atyja»; a hatalom s könyörület neveivel tiszteljük. Jézus neve mindezeket fölülmúlja; erőt, hatalmat jelent, de üdvözítésre; rettenetes, rémületes, de az ördögnek; agresszív, ellenséges, de a bűnnek; kérelhetetlen, de a rossznak; nekünk pedig édes, mint a méz, erős, mint az Isten hatalma, búvós, mint az olaj illata.

E szent név felé fordulunk *hitünkkel*! Amit keresünk, ő mutatja nekünk, ő ad irányt életünknek. Jézus szent nevével indul ki a hit. Apostolok a hírnökei, vértanúk a testőrei. E név erejében ébred a lélek, csillan meg a kegyelem; a vizek elevenek lesznek a keresztségben, a szavak életre támasztanak a penitenciában. A lelkek e szent név búvkörében élnek s pihegnek. Az imádság általa nyer erőt... az engesztelés, az áldozat az ő nevében mutattatik be... Jézus, mink van nélkülöd?

E szent név felé fordulunk *reményünkkel*! Ez győz gyöngeségeinken s a bűn hatalmán. Minden rossz ellen ő biztat: küzdjetek... Nem tennők, ha ő nem mondaná. Kísérteteink, mint a tenger árja; elmerülünk; de az ő nevében a hullámokon is járunk. Confidite...! E névbe van bele-szöve, amiről a jászol, a kereszt, az Oltáriszentség suttog. E szent név öt betűjében az ő öt sebe ragyog felénk s biztat szenvedéseinkben s kínjainkban! «Adjutorium nostrum in nomine Domini», mondja a szorongatott, ... «sit nomen Domini benedictum», mondja a hálás szív, ... «oleum effusum nomen tuum», mondja a sebzett lélek. Mennyi harcra indulunk ki e szent névvel! Jézus nevét adjuk ifjúságunk ajkaira; a tisztaság, az erkölcs e névvel áll ellent a rossznak; kísértéseinkben imádkozunk: Jézus segíts! E nevet suttogják szenvedők... betegek... haldoklók!

E szent név felé fordulunk *szeretelünkkel*! Az Isten végtelenül szeretetreméltó lett e névben. A szerető Isten, az üdvözítő Isten e névre hallgat. A világ is az Isten szeretetének kifejezése, a kinyilatkoztatás is, a próféták, a szentek is; de legteljesebb s legsikerültebb kifejezése az édes Jézus. Barátságra, jegyesi szeretetre Jézus tanít... Mennyi jegyes jár nyomában! Szentjeink érzelmei Jézus neve iránt, mint a virágzó öserdő illata. Mennyi epedés, vágy, fohász, utána... mily izzó, tapadó áhitat... mily lángoló, szenvedélyes szeretet a lelkekben iránta. «Pone me ut signaculum super cor

tuum . . . » ó te hódító, lefoglaló, féltékeny szeretet, hogy véd-
tet nevedet karjainkra, mellünkre, szívünkbe ! Dicsőségem
is te léssz . . . «nomen scriptum in frontibus . . . » te koszorúm,
te koronám ! «In nomine tuo transgrediar murum . . . » min-
dent legyőzők veled !

A gyermek Jézus s a gyermekek iránti szeretet.

89. Kiváló vonása az evangéliumnak, hogy a gyermekek
iránt való szeretetnek mindjárt kezdetben két forrást nyitott :
az egyik az isteni kisednek, az Úr Jézusnak szeme, a másik
az Istenanyának szíve ; az egyikből a gyermek könnye, a
másikból az anyai teje fakad ; a keserű könnyet édes tejjel,
a gyermek fájdalmát anyai szeretettel kell enyhítenünk.

a) Igen, kell ; mert a kinyilatkoztatásnak első bemutat-
kozása Jézusban a szalmán fekvő gyermek lett, ki kacsóit
édesanyja felé nyújtja ; vágyik az elhagyatott Isten a halandó
anya keble után. Az evangélium első képe az elhagyatott
gyermek, első érzése a gyermek fájdalom, első éhsége éhség
az anyai tejre. Az Isten-országban tehát a fájdalom mint a
gyermek fájdalom, éhsége mint a gyermek éhsége jelentkezik ;
a meztlenség a csecsemő kisednek ajkán panaszolja föl a pólyák
hiányát ; a hajléktalanság a született gyermek számkivetésé-
ben mutatkozik be. Az irgalmassági cselekedetek árnyék-
képen a betlehemi barlangból vetődnek a világba s sürgetik
a jóindulatot, mely békét hoz az embernek, hogy tegyen,
segítsen a szenvedőkön, elsősorban a kisedeken. A gyermek
Jézusért kell könyörölnünk a szegény gyermekeken.

b) Ugyancsak e barlangból lép elő a kisedet csillapító,
könnyet törölő, meztelent ruházó könyörület a Boldogságos
Szűz ideális, anyai szeretetében. Itt kanonizálta Isten saját
anyjában az irgalmat s az anyai szeretetet. Anyjában tűn-
tette föl az isteni szeretetnek a világban oly gyakran nélkülö-
zött gyöngédségét. Kemény a világ sora, gyakran ugyan-
csak nem látni rajta a szerető Isten nyomát ; részvéten s
kegyetlen sokszor a természet, s nem vesszük észre rajta,
hogy az Isten szeretetben alkotta meg törvényeit ; de ne
zavarodjunk meg az élet változatain ; fény és árny, halál és
élet váltakoznak útjain, s bármily kemény legyen is a termé-
szet rendje, beleállította abba is az Úr a szerető lelket, az
anyát, a legédesebb szeretetet. A Szent Szűz királyi nőisége
s az Isten-anya érintetlen szépsége bájt kölcsönöz a rideg
barlangnak s a kemény isteni akaratnak. Ez az asszony
ünnepe a világban. Arcától, mosolyától, tekintetétől kedves

lett a kemény és szigorú lelkiségnek megnyilatkozása, kedves lett az őt körülvevő szegénység, nélkülözés és félreismerés. Ő, be jó, hogy ez isteni asszonyt s anyát adta nekünk, s hogy nem nyomta el, nem homályosította el rajta az asszonynak, az anyának kellemét, s hogy a szánakozó szeretet szépségét lehelte rá! Ez a legszebb theológia, a megkoronázott s föl-magasztalt szép természet. A Szent Szűz belenéz a megtesztült Isten szemeibe s meglátja benne az emberiségnek való viziót, hogy szeretet által lesz az ember isteni, s hogy könyörület s irgalom honoljon szívünkben egymás iránt, kivált a szenvedők s gyengék iránt. Legyen karácsonyi szeretetünk elsősorban a gyermekek iránt. Szeretetünkre vannak utalva, szeretetünk légkörében fejlődhetnek csak szerencsésen. A Szent Szűz bája, szépsége és kelleme, az anyasággá nemesbült nőiség nevelik bennünk ez érzést. Hallgassunk e nemes, szent gondolatokra, s tisztelő szeretettel emeljük föl a szegény, szűkölködő gyermeket.

Wer dies jemals hat empfunden,
Ist den Kindern durch das Jesukind verbunden.

(Brentano.)

Gyertyaszentelő Boldogasszony áldozata.

90. *«És minekutána elérkeztek az ő tisztulásának napjai, Mózes törvénye szerint Jeruzsálembé vivék őt, hogy bemutassák az Úrnak és hogy áldozatot adjanak . . .» (Luk. 2, 22).*

a) Annyi anya ment föl arra a szent hegyre Ábrahám nyomában, de mindegyik megváltotta gyermekét, s azon biztató öntudattal tért haza: gyermekem, enyém vagy. Csak egy anya találkozott, aki nem volt oly szerencsés, kitől Isten a bemutatást elfogadta úgy, hogy annak a gyermeknek életét kívánta — anya, ki úgy látszik, nem talált irgalmat — aki úgy látszik, ki volt szemelve, hogy megfizessen valamennyiért, s hogy ránehezdjék az Úr keze. S ez az anya nem a legrosszabb, nem a leghitványabb, nem a legnemtelenebb volt, hanem a legszebb, a legédesebb, a legnemesebb: a Boldogságos Szűz Mária. Miért? mert ha áldozatot hozni minden léleknek ékessége és szépsége, nagy áldozatokat csak nagy lelkek képesek hozni: a legnagyobb áldozatot a legszebb lélek hozhatta.

b) Az áldozat a lélek ékessége. Mert az áldozat szeretetből fakad. Amitől elválsz azért, hogy ragaszkodjál másához, az mutatja szeretetedet; ez az elválás az áldozat. Elválunk pénzünktől, mert szeretjük a szegényeket — elválunk vagyó-

nunktól a becsületért — élvezeteinktől a tiszta erkölcsért — vigaszainktól az Isten dicsőségeért . . . életünkől Krisztusért. A Szent Szűztől Isten fiának életét kívánta, s a Szűz elszakadt tőle szívében mindjárt, az első percben, s ezt készséggel tette; bár nem volt, mi jobban fájt neki; s ezt titokban tette; csak ő tudja, meg még valaki . . . dicséret nélkül, önzés, hiúság nélkül . . . Az Isten a Szent Szűznek ezzel a tűzpiros szeretetével aranyozza be a jeruzsálemi templomot. Szegény a templom, mondták a zsidók, nincs rajta aranylemez, mint Salamon idejében; a pogányok nem veszik majd számba; de az Isten mondja: ne féljete! aranynál, ezüstnél fényesebb dísz s a tenger gyöngyénél drágább ékességet adok rá, s ez az ékesség az *áldozat szeretete*.

c) S ez a legszebb dísz a közönséges, apostoli szentegyháznak. Az Isten mintha keresné s különös kedvét lelné az áldozatos lelkeken, s azok a lelkek is mintha kiéreznék, hogy mi tetszik az Úrnak; észreveszik, hogy áldozatot akar; szívet, mely úgy szeret, hogy érte tűrni, nélkülözni, sírni, szenvedni tud. Az igaz keresztények házait ez dicsőíti és fényesíti. S kivált a keresztény nők járuljanak a Boldogságos Szűzhöz, s mutassák be vele áldozataikat, ki fiát, mint a Szent Szűz, ha az Isten elviszi, — ki egészségét, boldogságát, hitvesét, — ki jószágát, becsületét, hírnevét, — ki szerelmét és szívének hajlamait. Ezek az igazán tiszteletreméltó lelkek. A világ nem tud róluk, de az Isten tud róluk, s ez elég! Az áldozat föntségén, mely oly gyakori, vigasztalódhatik meg lelkünk, s az áldozat kereszténysége biztosítja igazán a világ számára a kereszténységet.

d) S mit tesz az Úr Jézus a Szent Szűz karjaiban? Odaadja magát neki, hogy mutassa be őt az Úrnak. Nekünk is odaadja magát. Mienk ő; mienk embersége, szíve és lelke, rejtett élete és tevékenysége, szenvedése és dicsősége, szent-séges anyja és angyalai, egyháza és a jó cselekedetek, a szent-misék, a purgatóriumban szenvedő lelkek keserve, a kegyelmek, melyek az elkárhozottaké voltak, a szentek szentsége és csodái, s főleg Jézus szívének minden érzelme és érdeme. S az ember mindezt följánlja, ezzel kopogtat és közbenjár, mert «minden a tietek, akár az élet, akár a halál, akár a jelen-valók, akár a következendők» (I Kor. 3, 22). Ezzel ad hálát s bemutatja az Úrnak: Uram, nézd, mindez az enyém, s én felajánlom neked! Amit teszek, az ugyan kevés; ájtatosságaim, imáim sokszor hidegek! Szeretném dicsőségedet s felebarátaim testi-lelki javát előmozdítani, szeretném, de ha

nem is sikerül, íme, még mindig gazdag vagyok. Téged mutatlak be az Úrnak főleg a szentmisében.

Purificatio et oblatio.

91. Tisztulás és áldozat együtt jár a lélek élettörténetében. Két oldala az éremnek ; két életnyilvánulása a törekvő szívnek. Az anya áldozata az asszony tisztulása, s nálunk is a tökéletesség az áldozat fokain jár föl-alá.

a) Az első fok az engedelmisség a törvény iránt ; az első áldozat, melyet meg kell hoznunk. Akár Isten-anya, akár koldusasszony, természeténél fogva Isten szolgálója. Istennel szemben mindnyájunknak, a Szent Szűzön kezdve végig, imádó hódolat a kötelemünk, hódolat a megsemmisülésig. Ez a teremtmény érzülete, de kivált a keresztyényé, mert egyre hallja az Úr ajkán : áldozatot nem akartál testben, tűzben, de teremtetél, s akartad, hogy teljesítsem akaratomat. Engedelmeskednünk kell. Az engedelmisség a szabad lelki világ rendje ; belőle való a szépség s a harmónia. A fizikai rendben van a szükségesség, az erkölcsi világban az engedelmisség. Nem emancipálhatjuk magunkat alóla ; époly kevéssé, mint a fölség, a szépség az igazság alól. Szolgálók, Uram, engedelmisségemben alakítasz engem ; nem vagyok remek, de csak alakíts ; készséggel fogadom minden illetésedet.

b) A második fok a készség a jobbra. Jeligeje : éljen a jobb. Többet adni, minél többet ; minél többet a testből, érzékiből, állatiból a több-emberért, a több-lélek és szellemért. A test és vér ugyanis hadakozik a lélek ellen ; hadakozik a lélek is a test ellen. De áldozatokra csak szeretetből a jobb s a külön élet iránt leszünk képesek ; az készlet az erénynek robotjára, mely vérbe s verejtékbe kerül. De ki ne adná ezeket a szebb, a finomabb életért?!

c) A harmadik fok a hősiesség szeretet. Az már külön lapra tartozik. Magamat felejttem, mert Istent lelkesen szeretem. «Nagyobb szeretete senkinek sincs, mint mikor életét adja oda valaki . . .» Add oda életedet ! Azt a Szent Szűz megértette. Megértette, hogy Fia áldozatával a magáét kell egyesítenie. Meghallotta, hogy tör járja át szívét, s 33 boldog názareti évnek kéklő fátján át látta a keresztet, s nem vesztette el lelke vigaszát s békéjét. Mit akarsz, Uram, tőlem? Mi vár rám a jövőben? Engedelmisséget kívánsz-e, vagy vért s életet is? S mit adjak neked most, úgy-e valamit, ami áldozatomba kerülne, de amit üdvöm, haladásom követel tőlem? Ecce ego !

Gyertyaszentelő — tulajdonkép pedig Szűzszentelő.

92. Elragadó látvány : a legtisztább s legnagyobb lélek a tisztulás törvénye alatt. Homlokán az érintetlenség méltóságának fénysugara, szemeiben a tiszta lélek ragyogása ; lilom és mirrha-illat ruháiban ; karjain az isteni gyermek, s ez a Szűz mégis tisztulni jön ; érzi, mily szent s tiszta az Úr. A Szent Szűz nyomaiban járnak a lelkek, kivált a lelkek anyja, az egyház, Krisztus jegyese, a Szentlélek orgánuma, a kegyelem hordozója, az Isten galambja, csőrében az olajfaággal. *Jellege a szentség!*

a) Megnyilatkozik ez hitvallásában, tanában, buzdításában, erkölcsi tevékenységében, erényeiben ; «suspirat ad sanctitatem . . .», vágyódik a szentség után. E vágyat Jézus szívéből veszi. Jézus küldetésének virága az egyház szentsége. Érezte ezt Szent Pál : «Krisztus szerette az anyaszentegyházat és önmagát adta érte, hogy azt megszentelje, megtisztítván a víznek fürdőjével» (Ef. 5, 25). A látnok látja az egyházat mint szép, koszorús jegyest. Szép koszorút, gyönyörű koronát font Krisztus az egyház hajába. Nem akarom eléktelemlíteni életemmel az egyház szentségét ; lássék meg erkölcseimen, hogy a szentegyháznak híve s fia vagyok.

b) Nemcsak vágyik a szentség után az egyház, hanem leheli, neveli azt. Nevelt erényt s elbájolta vele a világot : angyalai tisztaságot, Isten-tiszteletet, hűséget, ellenségszeretetet, kitartást, bátorságot. «Magis timent virgines nostrae si ad leones, quam si ad leones damnantur», leányaink inkább félnek a kerítőktől, mint az oroszlánoktól — mondotta Tertullian. Emelte a közerkölcsöt ; szentsége eleven erő volt. Ah, ezen kell megismerni az egyházat ; támasszon életre, mosson tisztára, alakítson, remekeljen. Célja, értéke, ereje, hivatása merő erkölcs. Ettől lett virágos a föld ; szent lett Kína, Japán, India is. S most is hány lélek nyitja ki az egyház keblén szemét az örök világosságnak — hány emelkedik ki bűnből, homályból ! Pedig most nehéz ez ! Szerencsétlen hideg áramlatok járnak a világban, s nagy a hajsza ! Ki irányítsa a lelkeket, ki nyissa ki szemeiket ?

c) S kire vár e részben a nagy földadat ! «Ad vos, o sacerdotes» — mondja a próféta. Papok, nálatok a «magisterium», az apostolság ! Felétek nézünk elsősorban ! Mutassátok meg, mennyi önmehtagadásra s világmegvetésre, mily tisztaságra s türelemre képes a kereszténység. Ne kompromittáljuk az egyházat. Hibáinkkal, bűneinkkel útját álljuk Krisztus művének ; mert nem hisznek az evangéliumnak sem, ha azt

gyöngye erkölcsök hirdetik. — S végre a világ megveti a papságot, mely Krisztus szívéből nem tud tüzet s eucharisztiajából világlegyőzést meríteni. Tisztelni s hinni fog, ha szentek leszünk.

Az agy Simeon.

93. a) *«És íme egy ember vala Jeruzsálemben, Simeon nevű, igaz és istenfélő férfiú»* (Luk. 2, 25). Öreg, őszbeborult ember, nemcsak az évek dere van fején, de a tapasztalatok, küzdelmek, csalódások terhe a lelkén. Emberileg szólva, mondhatni: fáradt ember. Láta a világot, ismeri gonoszságát; szemei előtt szenvedtek kis bűnösök s uralkodtak nagy gonosztevők; látta a bűnt s az erényt bíborban s rongyokban; de ő maga «igaz s istenfélő» volt, tehát értelmes is s kötelességtudó is volt. Értelmem is, hitem is, kötelességtudásom is azt mondja: ne a bűnt, hanem Istent nézd s a szerint tégy. Ha szemét van körülötted, sebj, nyílj ki s légy virág rajta; ha felhős s ködös a táj, sebj, szárnyad van, lendülj a felhők fölé! «Istent féld s tartsd meg az ő parancsait — mert ez az egész ember» (Eccl. 12, 13).

b) *«Várván Izrael vigasztalását a Szentlélek vala őbenne.»* A szívtisztaság ad bizalmat s halhatatlan reményt a léleknek. A remény a lélek kiszökdülése s tavasza. A remény az éber, a rugalmas lélek sajátja. Szeme egy más világba néz s virraszt az éjben. Ösztöne, hogy akadályokon s nehézségeken át, mint a gyökér a föld rétegein keresztül, a gazdagabb, nap-sugaras életbe törjön. Óriási hatalom a reménylő ember; temperamentuma a küzdelem, s a legnagyobb hatalom az örök életbe törő ember. Credo... vitam aeternam! A hit akkordjai a reményben győzelmi énekké, a világítélet viharjává fokozódnak, s az isteni remény ekkor veszi el koszorúját. Ezt a reményt keltem föl magamban: remélek örök életet s isteni segítséget rá ma is!

c) *«És feleletet vőn a Szentlélektől, hogy halált nem lát, mígnem előbb meglátja az Úr Krisztusát.»* Nagy biztatás ez: nem halsz meg, míg meg nem látod Krisztust; azután pedig még kevésbé halsz meg; mert aki őt meglátta, nem hal meg örökké. — Nem halok meg én sem, mert látom az Urat hitemben; a szkepszis éje nem borul rám. — Nem halok meg; nem nézek nirvánába, hanem a valóságos, szubstanciális végtelenbe. — Nem halok meg, nem öl meg az unalom; lelkem tele van értékkel s erővel. Virágos, fűszeres, tavaszos a belső világom; Isten lakik bennem, s én neki élek; reggeltől estig mindent érte teszek.

d) *«És a Lélek által indítatva a templomba jöve.»* Vágya Krisztus után volt nagy kegyelmekre való távolabbi előkészülete; a Lélek indítása a jóra, a közvetlen ráképesítés. Lélektől indítatva, vagyis természetfölötti motívumból kell eljárnom, akár templomba, akár munkámra megyek. Lélekből, nem szokásból, nem gondolatlanul, fásultan. Lélekből, mely Krisztust megtalálja s fölismerje elsősorban a templomban, az evangéliumban, szentmise-áldozatában, Oltáriszentségében. Ha lélekkel járok, akkor rátalálok s nem járok idegenben.

e) Mily jól vezet a lélek... krisztusi találkákra. A mi önző vagy érzékies lelkünk pedig el-elvezet tőle. Más örömök, más érdekek felé más-más lelkek vezetnek. Az önzés lelke a legfinomabb s legfortélyosabb; jócselekedetekben is dicsőséget hajhász, imáiban is önmagát keresi, az Isten szolgálatában is csak vigaszt szomjaz. Csoda-e, hogy nem találkozunk Krisztussal, ha ez vezet?

f) *«És amikor a gyermek Jézust bevitték szülői, karjaira vevé őt.»* Nem elég Jézust látni, nem elég nézni, hanem bírni, karjainkra venni, szívünkhöz kell szorítani őt. Ki érné be a látással? Mi egy kedves gyermeket megcírógatunk s átkaroljuk: az Istent is nekünk-valóan nemcsak látni, de bírni, de átkarolni akarjuk áhitatunkban; ott akarunk lenni, ahol ő van; szólni hozzá, szívünkbe zární őt. Ezt akarta nyújtani nekünk az Oltáriszentségben. Az itt imádkozó lélek suttogása érthetőbb, mint az erdő zúgása; a kápolna csendje s bensősége emberibb, mint a tengerpart s az erdőszél. Azért nekem az Oltáriszentség közelebb hozza az Urat, mint az erdő, a tenger, a csillagos ég. Emberi módon kell bírnom s élveznem az Istent.

Nem elég az igazságot látni, azt vérünnké kell változtatni; azt élvezni, abból élni kell. Mit teszek érte? Keresem, kutatom, vágyódom utána, szegődöm hozzá; szeretem, énekelem, olvasom, ízlelem, élvezem. Ehhez idő kell, s én szívesen szentelek rá időt s munkát. Akik a külső tevékenységet ennek rovására sürgetik, azok rosszul tesznek; erős, bátor, kitartó, áldásos praxisra a lélek elmélyedése s megfeszülése s a szív lefoglalása nélkül szert nem tehetek. Erőm titka a mélység, szárnyalásom a magaslatoktól van.

g) *«És áldván az Istent, mondá: Most bocsásd el, Uram, szolgádat a te igéd szerint békességben, mert látták szemeim a te Üdvözítődöt.»* Most bocsásd el szolgádat e szolgálatból, a külső, ködös, távol vidéken végzett szolgálatból, hol éjjel-nappal

készségesen szolgáltalak ; szolgáltalak télen, vagyis kedélyem elborulásaiban ; szolgáltalak tavaszkor s nyáron, vagyis szívem vigaszaiban ; küzdve, bízva szolgáltam neked. Szívesen megyek, mert te bocsátsz el ; akaratodból jöttem, parancsodra megyek ; éltet a remény, hogy jobb helyre bocsátsz el. Jobb jön ez után ; hisz az Üdvözítő biztosít róla. Érzem a szasszafrasz illatot a keserű hullámok felett az új világ virágyairól. Üdvözlégy örök javak biztosítója, Üdvözítő ! — Szívesen megválok földtől s lélettől ; mi tartson s mit szeressek rajtuk ? Azért vannak, hogy lelkem az örök életre fejlődjek rajtuk, mint fészekben a madár a repülésre. Életem olyan, mint a télen kivágott fának tönkje, várja a tavaszt s az új fakadást.

h) *«Mert látták szemeim a te Üdvözítődöt, kit rendeltél minden népek színe elé, világosságul a pogányok megvilágosítására s dicsőségül a te népednek, Izraelnek.»* Mert téged láttalak, azért homályosultak el szemeim minden másra. Az a «más» különben is csak fátyol, csak szimbólum ; legtöbbször oly sűrűn szöve, hogy az arcot mögötte sehogys sem bírom kivenni. De a hit s az imádkozó vágy, a tiszta szív s az éles szem előtt lassanként kibontakozik a «facies Christi». Mily arc ez ! Aki látta, nem kételkedik s nem retteg ; testvérünk arca ! «Quando veniam et apparebo ante faciem tuam !» Mikor jövök már színed elé !?

Ez az arc fölvilágosít nemzeteket. Nem mint a déli jeges sark vulkánjai, melyek hat hónapos éjben s örök télben csóválják a tüzes erupciók fáklyáját, de nem indul meg senki e fény után ; te nem így ; te világítsz s vonasz. « És elmegyen sok nép és mondja ; jertek, menjünk föl az Úr hegyére s ő megtanít minket útjaira és ösvényein fogunk járni » (Izai. 2, 3).

i) *«S mondá Máriának: Ime tétélt ez sokak romlására s föltámadására Izraelben s jelül, melynek ellene mondatik.»* Romlásunk is lehet az Úr ! Nem hinnők, ha életünk nem magyarázná meg, hogy eszményeink vádolóink s kegyelmeink terhünk lehetnek. Csalárd a szív . . . Mennyi romlás csak egy életben is, hát még a világban ! Mennyi rom, ártatlanság, hűség, becsület, tisztaság, hit, remény romjai ; romok közt élünk. Iszonyú hatalom a «mysterium iniquitatis !» Krisztus szegletkő, de malomkő, sőt sírkő is lehet.

Föltámadásunkra akar lenni ; ez eleme ; föltámaszt minden lelket : újjászül, elevenít, izzít, boldogít. Hány bűnös kel föl érintéseitől ! Szentségei az élet forrásai. Ahol ő van, akiben van, az él. Spiritus et vita !

j) *«A te lelkedet is tör járja át.»* Figyelmezteti a Szent Szület Jézus keresztyére; ez a tudat a Szent Szűz szívének már most is *tőre*, melyet magában hord; életáldozata. Tőre főleg az a tudat, hogy romlására is lesz szent Fia a lelkeknek. Szenved az ellentmondástól hitetlenségükben, ellentmondástól bűneinkben. Csupa ellentmondás egy-egy élet Krisztus ellen. Az ellentmondás szellemének fejét összetörte a Szent Szűz; ne szegődjem hát e szellemhez, mely ellentmond irgalomnak, tisztaságnak, szeretetnek, nagylelkűségnek, áhítatnak, bizalomnak; tört döfnék ezzel a Szent Szűz szívébe.

Mi az áldozat ?

94. A Szent Szűz az áldozat útjaira tért, Simeon áldozatról beszél és világosságról, melyet az áldozat gyújt. Uram, gyujtsd meg e világosságot, hadd tudjuk, *mi az áldozat?*

a) Az áldozat nemcsak fájdalom, hisz fájdalom az állatvilágban is van elég, ahol áldozat nincs; áldozat csak az erkölcsi világban van. Az emberi élet is ismer sok fájdalmat, mely nem áldozat. Az áldozat ugyanis oly elválás és szakítás, oly fájdalom, amelyet az akarat győzelme jellemez; az áldozat veszteség nagyobb nyereségért, leszállás fölemelkedésért, elborulás nagyobb fény kigyulladásáért. A vértanú odaadja életét az örök életért — a szenvedő eltűri a fájdalmat az erény dicsőségeért —, akinek meghalt valakije, megnyugtatta szenvedő akaratát felsőbb akarral; íme fájdalmak, melyeket lélek és erény felsőbb javakká alakítanak, vonások, melyek torzképet adnak, ha magukra maradnak, de új szépség világosságában tűnnek föl, mihelyest átvillan rajtuk a türelmes, a megnyugvó, a felsőbb jót szomjazó akarat. Igen, az áldozat a felsőbb jót és szépet keresi, azt szomjazza, azért jár a fájdalmak s lemondások útjain.

b) De miért nem lehet az élvezet, a gyönyör útjain járni a jó után? Sokszor azokon is lehet; de nem mindig, sőt rendszeren nem. Az élet ugyanis küzdelem, tisztulás, korlátlan-ságból, alacsony-ságból való folytonos kiemelkedés; föladatunk legyőzni önmagunkat; a tiszta erény fölséges processzus; ezt kiemelni rombadöntés, lemondás nélkül nem lehet.

Nézzünk önmagunkba. Tudatlanság és önzés a hozományunk; akaratunk tökéletlen, hiányzik világossága s. tudja szeretni a sötétséget. Igen, szeretni tudja; jól esik neki: *«az emberek szerették a sötétséget»*; hiányzik szabadsága, szenvedélyek kötik le. Megmondta az Úr, hogy csak az igaz-

ság szabadít föl. De ez vérbe kerül! Érzem, Uram, gyakran véres verejtékbe!

c) Hozzuk áldozatainkat szívesen, melyeket lelki szabadságunk követel. Az első nagy lépés feléje a hit, lelkünk térdrehullása a végtelen, felénk közeledő Úr előtt. Szabadságunkat szolgálja továbbá minden erényes törekvés, mely által kilépünk a szenvedély bűvköréből, s azután az a sok kis lépés, mely által megközelítjük az Isten szent akaratát. Néha az áldozat szinte rémületbe ejt; oly nagy lépést kíván! halált; a halál nem cél, hanem a legnagyobb lépése a léleknek; ó, csak ez ne legyen félrelépés!

Háromkirályok csillaga.

95. *«Mikor tehát született Jézus Juda Bellehemében, ime bölcsek jövének napkeletről Jeruzsálembe»* (Máté 2, 1).

a) Azt a csillagot az Isten gyújtotta ki; az Istentől van az is, hogyan ragyogjon sugára bele az ember lelkébe. Hányan látták s meg nem indultak; a három király lelkébe úgy világított bele, hogy megindultak. — Ez a kegyelem titka. — Hány eszményi csillaga van a mi mennyeiségünknek is, mely nekünk sötét csillag; hány igazság, melyet ismerünk, de nem szeretünk; azután pedig kitüzesednek a mi lelkünkben is, s követjük örömmel. — Nem értjük, hogyan lehettünk oly sokáig érzéketlenek, s íme most a lélek, az üdv, az Oltáriszentség meleg valóságok nekem. Ó, nyissuk meg szemeinket; tartsuk meg érzékenységben szívünket, hogy «lássuk csillagát».

b) Csak ők indulnak; a többi ezer okot talál nem indulni; az önszeretet kibújik minden alól, ami terhes s kellemetlen s született prókáiora a restségnek s önfejűségnek. Én pedig nem akarok nehézkessé, keserűvé, érzéketlenné válni; fölpezsdítem lelkemet; koporsószegekkel nem szegezem le magam a blazirt gondolkodás padjára.

c) Csillag az értelem, a hit, a sugallat. Sötétben vagyunk, de a csillagok fénye pajzsot sző fejünk fölé. *«Tempus stellae»*, vannak a csillagoknak, a belátásnak, a fölbuzdulásnak, a megindulásnak szentelt percei, órái, vannak a jó, lelkes hangulatnak napsugaras napjai; ez a *«tempus stellae»*, használjuk föl; ne sokat aggódjunk, hogy mi lesz velünk? megálljuk-e helyünket? Int a csillag, sugárzik, vezet; gyerünk. *«Ich trau dem Genius, der mir winkt.»*

«Láttuk csillagát napkeleten» (Máté 2, 2).

96. a) Érzéket a minket körülvevő anyagi és szellemi világ iránt; szemet, szemet! Ha követ dobok sziklára, az csattan, — ha vízbe, az loccsan, — ha a harangot megütöm, az hullámozva reng, — ha Amati-hegedűn végighúzom a vonót, az a mélység hangjait ébreszti; az ideg is reng, a lélek is reng; s amilyen lesz a műszer, olyan lesz az érzés: amilyen mély, amilyen lágy, amilyen áradozó, amilyen erős lesz; ahogy ki van feszítve, ahogy meg van hangolva; ahogy tud befogadni és hasonulni; ahogy tud a mélységekből rezonanciákat teremteni. Ezt léleknek s kegyelemnek hívjuk; ez az a fölKent, ez az a léleknek született lélek. Isten ihlet, Isten tüzesít át minket; ő hajlít, ő feszít, ő hat át. Hagyjatok szabad kezét ez idomító, hajlító, hangoló művészeknek, e léleknél finomabb Léleknek. Lelkem kifeszített húr; szívem a te orgánomod; nyúlj bele, és isteni élet zeng, hevül, örül, virágzik benne!

b) S hogy kell az érzéket nevelni? Az ég iránt úgy, hogy a föld nyirokját és terhét megérezzük, a fény iránt, hogy a sötétséget észrevegyük; a végtelen iránt, hogy a végesség nyomja a lelkünket, az örökkévaló iránt, hogy az idő hervadását átszenvedjük; a kegyelem iránt, hogy a bűn kínozzon; a Megváltó iránt, hogy rabságunk láncai tűrhetetlenek legyenek, a Fölséges iránt, hogy alacsonyságunk lelkünk mélyéig érjen. — Ellenben ha csak napvilágot látunk az életben, akkor csillagot nem látunk, — ha a föld paradísus, akkor ég után nem vágyunk, — ha az ember minden, akkor az isteni nem vonz; ha elszorul belső szemünk, s adelsbergi grottában élünk, akkor megvakulunk; — ha szűk a látóhatárunk, elgyöngül a szárnyunk. Az élet nem mélység a pillangónak; az óceán sem a vízipóknak; az emberi nyomorúság nem probléma a játszó babának; a bogár a sziklaparton nem tudja, hogy szilurról júrába mászik át s hogy százezer évek mesgyéjét csápjával fogja össze. Ha lelkünk nem mély, akkor nem keletkezik benne új világ...! De mély lesz, ha az Isten gondolatait gyermekszívvel s imádkozva fogadja!

c) Tehát látnunk kell az örökkévalót... az élet szűk kereteit... egy más világ sugárzatát... Éreznünk kell örök hivatást... az örök élet fuvalmait... foszladozni kell sötétségünknek az örök hajnal fényküllőitől; lelkünkre kell borulnia a gondnak, a bánatnak, az «atra cura»-nak; éreznünk kell a tapogatódzást minden filozófia dacára, s azt, hogy a merő ész elégtelen vezető; elszegényítést, laposságot,

sivárságot kell látnunk mindenfelé a mélységnek inspirációi nélkül; aki földet eszik s hason csúszik, annak nem nő szárnya. Azért, aki Jézust mint csillagot látni akarja, annak a sötétség s tehetetlenség árnyait kell az emberi életen látnia, s ezzel szemben a csillagos, a ragyogó, vonzó, nagy ténny: őt; nem szót, nem képet, hanem erőt, «virtus ex illo»; nem programot s filozófiát, hanem valóságot s boldogságot; a sok pelyva közt rá kell találni a zsendülő magra... nobis Dei virtus... mely «megbizonyítja magát jelekkel és csodákkal, különféle erőkkkel és a Szentlélek osztogatásával» (Zsid. 2, 4). A ténny akarjuk látni; azért a nem-tények közé ülünk, pl. a filozófiák közé, hogy Krisztus csillagos valóságát lássuk vagy tehetetlenségünk s ájuldozásunk árnyvilágába állunk, hogy Krisztus kegyelmének teremő erejét szemléljük. Jézus élet, út, igazság... te egyetlen édes, meleg valóság!

Jeruzsálem előtt eltűnik a csillag.

97. a) Eltűnt idegen földön; aki nem járt nyomában, nem törődik eltűnésével, de mi lesz azokkal, kiknek vezetőjük volt, s most sötétségben járnak? Nem kételkednek-e majd? nem zúgolódnak-e? Eddig jártam a nyomában s most hagy el? Nem csalódtam-e benne is? igaz világosság volt-e? A lélek elsötétüléseit senki sem kerülheti ki, de ha sötét lesz körülötte, ne kételkedjék. Maradj velem, Uram, ha sötétedik; hozzád ragaszkodom még akkor is, ha éjjelemben még csillagaim is kialusznak. Szemedbe nézek s mondom: nem hátrálok.

b) Azért tűnik el néha vigaszunk csillaga, hogy új erények fakadjanak lelkünkben: bánat, türelem, alázat, szelídség, Istenhez való ragaszkodás. A nyomor is arra való, amire a hűs völgy: ott fakad az ibolya; a szerencsétlenség is arra való, amire a napos, köves hegyoldal: ott izzik a karminvörös barátszegfű, ott szűródik a tüzes bor. Ha megáláznak, mily jól imádkozom; ha megsértenek, mily könnyen válom a világtól; ha üresnek találok a földet, mily édes lesz az ég; ha léhák az emberek, mily fönségesek a szentek; ha a nyegléséget látom, mily üde rózsa az érintetlen szív. Szenvedélyeim s szenvedéseim is tűzláng, benne gyullad ki lelkem érzelme csodaszínekben. Ó, Isten, hát csak vezess és gyűrj, mintázz és olvassz; művészetedben bízom s érintéseidet el-tűröm, még ha fájnak is.

c) A bölcsék a zsinagógához fordulnak s kérdik: hol van a zsidók született királya? Isten akarja így, hogy a hit kérdezze a hitetlenséget, a tisztaság az erkölcstelenséget,

ha tényleg ez a hitetlenség s erkölcstelenség a kathedrán ül. Isten élesen fejezi ki ezzel azt, hogy a hivatalos tekintély előtt meg kell hódolnia mindenkinek, még akkor is, ha ez hitetlen és erkölcstelen, mert rendet akar. Ez a megalázkodása a tisztaságnak a gonosz előtt s ez az eligazodása a hitnek a látszatok közt, nagy érdeme az erénynek s bizonyára nem válik kárára. Isten áll jót.

A mágusok és Heródes.

98. a) *«Hol vagyon, ki született, a zsidók királya?»* (Máté 2, 2). Ez bátor kérdés, bátor, mert a közönség bosszankodik is s kacag is kórusban; hát még ha látná az istállót vagy éppen a később ott leboruló bölcseket; mily kacagó nevetés venne erőt rajta. S mégis mily ünnepélyes e kérdés megokolása: *«mert láttuk napkeleten csillagát»*. — Fölséges hit, hit, melynek más világitása, más szeme van, mint a világnak! Fővárosban, palotában, udvari pompában kérdik, hogy hol van a király? hát nem imponál nekik a környező dicsőség? De ah, mi ez a dicsőség egy napkeleti csillaggal szemben!? . . . mi mást látunk; másképp ítélünk; a fölség, a világot por-szemmé összezsugorító fölényesség benyomásai alatt állunk; ez az örök gondolatok stílusa s a halhatatlanság páthosza! Mi is kérdezzük: hol van az Isten, az Úr, a király? hol van a boldogság, az erő, az élet? hol van a bűnbocsánat és az örök világosság? . . . Kérdezzük mindezt hatalmas, virágzó kultúra ölében. S nincs-e igazunk?

b) *«Hallván pedig ezt Heródes király, megháborodék»*. Megzavarodott Heródes király nem a Megváltó fölségétől, hanem saját törpe gondolataitól s szívének titkos szenvedélyeitől, melyek fölszisszentek, mint a kígyók a szétrúgott kígyófészekben: ármány, gyűlölet, félelem, féltékenység, vérszomj, cselszövény karikáznak undok lelkében, s szemben áll a három bölcs, ki Krisztust keres. Mily gyöngeség ott, mily erő itt! Itt biztosítva vannak megalázó megzavarodásoktól; s ez a mi alázatos büszkeségünk. Ott lépten-nyomon meginog a béke; a szegénység, a sorscsapás, betegség és halál, kegyvesztés és megalázás fölborzasztják a lelket; fáznak minden áldozattól, óvakodnak minden érdekesebb érintéstől, félnek szigorúbb igényektől. A nagylelkű hit s áldozatkészség pedig békét élvez! Ime a jóakarató emberek békéje!

c) *«És összegyűjtvén mind a papi fejedelmeket és a nép írástudóit, tudakozódik vala tőlük»*. S ők igazat mondtak, Betlehemre utaltak. Ismeret volt, de a tett hiányzott; a gyöngy nyálkás csigában pihent; föl nem ragyogott. —

Mennyi most is a becsület erény nélkül, tisztesség tisztaság nélkül, lovagiasság következetesség nélkül ; mennyi a tudás s mily kevés az élet. S mire való az ilyen tudás, mire való a lélek, ha nem szeret. «Scire amare est», ezt tartom én ; «tanto sa, quanto fa», ezt vallom én ; élni és szeretni, nemcsak tudni és nézni.

Bőjdosó hit.

99. a) «*S elküldvén Heródes a bölcseket Bellehembe, mondá: menjetek, kérdezkedjete szorgalmasan a gyermek jelöl*» (Máté 2, 8). Meghallván a választ, hogy Krisztus Betlehemben születik, a napkeleti bölcsek elvonultak. Szívesen váltak ; hitetlen környezetből a hit szívesen elbujdosik ; kopár, fakó puszta neki az oly világ, hol nem szeretnek ; száraz avar zörög ott, nincs tavaszi rügyezés. Bíbor lehet, pompa lehet, de az hideg fény ; mi azzal szemben a lélek édes otthona, az Isten-közelség? ! Ahol Isten nem lakik, hol szívek nem szeretnek, hol az örök remény tavasza nem fakad, ott nincs szép világ, ott a napkeleti csillagok igazán letűnnek. S nehéz-e ott elmondani a zsoltárossal : «Jobb egy nap a te tornácaidban, Uram, ezreknél. Inkább akarok utolsó lenni az én Istenem házában, mint lakni a bűnösök hajlékaiban» (Zsolt. 83, 11).

b) «*Meglátván pedig a csillagot, örülének igen nagy örömmel.*» Ime a palotán kívül, az úton, az éjben elárasztja lelküket ismét az öröm ; az Isten bevilágít lelkükbe ! Ez kell nekünk : élet és öröm ! Nincs nagyobb, mint Istenben ! Beleolvad abba minden édes élvezetnek s minden szépségnek búbája ; kárpótol mindenért. S ez kísérhet hegyen, erdőn, mezőn s eltolthat s kicsordulhat egyéniségünk összes megnyilatkozásaiban. Mi teremtünk, mi énekelünk, mi színezzünk akkor, s ahol nincs szépség és öröm, mi visszük el oda !

c) S mentek a maguk útján, mentek s felejtették Jeruzsálemet, Heródest, kritikát. Erőiket nem szóharcokra pazarolták, nem disputáltak. Az egész világ olyan, mint csicsergő s szökellő verebek zsinatja egy régi ereszt alatt, s ez a zene nem lélekemelő. Egyre arról folyik a szó, hogy mi igaz, mi nem, s kinek van s kinek nincs igaza, s a legjobbra rá nem érnek : menjenek s örüljenek nagy örömmel. Ne rugdalják, ne tapossák egymást, hanem emeljék föl egymást ; a világot nem győzzük meg ésszel ; voltaképp pedig mi nem győzni, hanem élni akarunk. Vivere festina !

A mágusok hódolata.

100. *«És íme a csillag előttük méne, míg nem oda eljutván, megállapodék a hely fölött, ahol a gyermek vala. És bemenvén a házba, megtalálták a gyermeket anyjával s leborulván, imádkák őt»* (Luk. 2, 9).

a) A mágusok imája az erőteljes hit kivirágzása s bódító illata. Nem szokásból, nem divatból imádkoznak. Ez az ima egy küzdelmes lélek munkája, mely utat tört magának sziklák közt s harcban áll egy világgal. — Látnak gyermeket, édesanyát, tűzhelyet, gyékényt, üstöt, eperfabotot, zsákot, tömlőt, az orientális igénytelenség kultúráját . . . de a csillag elég nekik ; imádják a misztériumot. Van-e nagyobb örvény, mint az, mely gyermek s Isten közt nyílik? Sebj ; örvények nyiladoznak körülöttünk ; a homokszem a végtelenből, a pillanat az örökkévalóból, a virág s a gyermek az Isten szeretetéből való. Nem nézünk-e mindenütt a végtelenbe? s a csillagokon túl nem a mérhetetlenség özönlik-e lelkünkbe? A végtelenség óceánján lótoszvirág a lelkünk ! Igen, igen az, ha imádkozni, ha a tenger hullámain ringatózni, ha illatozni tud ! Úgy legyen, jertek imádkozzunk az ég alatt, a hold-sugárban, a tengeren, de még inkább e gyermek előtt s az Oltáriszentség titka előtt.

b) Imádásuk alázatos, meghajolva térdelnek az Isten végzése előtt ; átérzik, hogy nagy kegyelem az, így imádkozhatnak. S ez nem esett terhükre ; hiszen az Úr gyermek lett ; mily édes és egyszerű, mily kegyes és biztató. Beszélhetnek vele. — A gyermek légkörében mindenki alázatos lesz. Különben az ember merev és büszke, felületes és léha ; de a gyermekeknek köszönhetjük a mélyebb, az igazi életet. Különösen pedig e gyermeknek. — Minél mélyebben hajlunk meg előtte, annál jobban emel magához, mert az az alázatos, az a bölcs lélek tetszik neki.

c) Imádásuk odaadó, tapadó volt. Nem is értem, hogy nem tört meg a szívük s nem lehették hódolatban lelküket a gyermek arcába. Szívüket elvitték Jézus kegyelmével telve, aranyos, tömjénes, mirhás kegyelmével. Aranyos lelket, tisztát, értékeset — tömjénes szívet, imádkozó illatos, érzelmes szívet s mirhás kezet adott nekik viszont ajándékba, kezet, mely nagyot teremt, mely áldozatot hoz. Ó, aranyos, tömjénes, mirhás Jézusunk ! ilyen vagy, ha kincsünk vagy, ha imádásunk s áldozataink féltett központja vagy ! Ilyen vagy, ha mindent odaadunk érted, mindent, ami egy szemérrrel is kiszoríthatna téged a lelkünkől, s ha édes emléked s titkos

jelenléted úgy kíséri lépteinket, mint a füstoszlop a pusztá népét. Te tűzoszlopunk vagy, te tömjénfüstünk vagy; s mirrhát szedünk sebzett kezeidből, mirrhát elernyedés, tothadás és hervadás ellen. Hát testvérek, ma aranyat, römjént, mirrhát hozzatok Jézusnak!

A mágusok aláéndékel.

101. A napkeleti bölcsek följájanlanak Jézusnak: a) aranyat a királynak; nem nézik, hogy hol van a koronája; tudják, szív a trónja; nem nézik, hol van trónja; tudják, hogy az új csillag sugarából van fonva; nem nézik, hol van udvara; látják, hogy a Szent Szűz hódolatos lelke mindent pótol. Ó, fölség, hogy hódolok neked. Térdhajtásom, imádásom, oltáraid előtt imádkozó néped, ez káprázatos, mélységes hódolat; háttérbe szorul tőle udvar és trón; az áhítatos lélek ragyogó tekintete minden aransugárzást homályba borít.

b) Tömjént ajánlanak föl; hódolunk, mint Istennek. Istent itt se látni; de a csillag, az elég, hogy higgyük. Nekünk Jézus egyénisége s az ő műve elég, hogy higgyünk; elég nekünk ez a csillagos élet, ez a csillagos történet... ezek a virágos nyomok a földön, s a csillagos lelkek árama a történelemben; ez az árama az életnek, az ihletnek, a bensőségnek, a gyengédségnek; elég nekünk az a páratlan szép erkölcsi világ a maga motívumaival, eszményeivel; elég nekünk az erénynek, az individualításoknak az az őserdeje... elég nekünk az igazságoknak ez az óceánja; elég nekünk a kontemplációnak ez a csillagfényes, csendes, pusztai éje... Elég az a víziós lendület, mely lelkeket megittasított, elragadott, szerelmesekké tett égő, forró szeretettel. Áldozatról álmodoztak; ez volt egyetlen enyhülésük; e nélkül a szív kínlódott, de a permetező vér lett gyógyító meleg borogtatása! Ó lelkek, kik lázban égtek Krisztusért... ó szép anyaszentegyház «diliis virginum candida, Martyrum sanguine roseo rubea», te kötsz minket Krisztushoz!

c) Mirrhát ajánlanak föl; megtisztelik Jézusban a szenvedő embert, megsajnálják. Ez ad résztvevő gyengédséget érzelmeinknek... Ti finom, gyengéd, résztvevő lelkek, ti betegjei a résztvevő szeretetnek; Krisztus iránt való tiszteletek hódolatosan alázatos, bensőséges és gyengéd. Így tisztelnek, akik szeretnek. Ez a tisztelet szeretet. Olvassuk pl. Szent Juliána Falconieri érzelmeit az Oltáriszentség iránt (Faber, Das allerh. Altarsacrament 591).

Missziók.

102. Körülálljuk a kisdéd Jézus jászolát, ki magához hívja a nemzeteket s megvilágítani jött a népeket, s kérdezzük, honnan van az, hogy ez az epifánia nem lesz hódítóbb, hogy annyi millióhoz el nem jut? Kin múlik, s mit kell tenni, hogy Jézus legyen az Úr a földön?

a) Az Ige megtestesült, tehát emberi igazság lett, s így emberi szív kell hozzá, mely befogadja — emberi ész, melyben fészket rakjon — emberi lelkesülés, mely küzdjön érte — emberi szó, mely terjessze . . . következőleg először is sok-sok áldozatos, buzgalmas lélek kell, akik szöcsövei, hordozói, hirdetői legyenek. Kellenek buzgó lelkek, papok és laikusok; ez az epifánia suttogása! Ki ad nekem prófétai lelkeket, erős és puritán keresztényeket, kik nem törődve földi érdekekkel, előléptetéssel, kitüntetéssel, küzdenek? Ki nevel apostoli szellemeket, kik keserű vizeken tudnak evezni illatos, fűszeres szigetek felé? Úgy-e buzgalom kell?!

b) Mi kell még? Sok pénz kell; ez az Úristen adója; nincs kivétve, nincs adóhivatala, nincs végrehajtója; a buzgalom diktálja, az szedi be; minél többet adnak, akik tehetik, annál nagyobb mérveket ölt az Isten országa. Pogányok a missziókra nem adnak; minél szegényebbek lesznek a keresztény népek, annál kevésbbé terjed az Isten országa. De a szegénység terjed, ha pogány elvek teszik tönkre a népeket; s minél nagyobb a keresztény igazság uralma: annál nagyobb a gazdagsága. De ki ápolja a keresztény elveket? ki küzdjön értük minden téren? ki pártfogolja és védje a népet? — buzgó papok és laikusok! Kellenek keresztény férfiak és nők, kik a népet igazán szeretik s a pogányságot minden téren üldözik.

c) Van-e nagyobb cél, mint a kereszténység által boldogítani a népeket? Került-e valami több fáradságba s áldozatba? Több vérbe s nemes szívdobbanásba? Megértjük, ha hármat tudunk: szeretni a halhatatlan lelkeket, gyűlölni a bűnt, becsülni a kegyelmet. Xav. sz. Ferenc nagy jellemét ez az izzó szeretet fejleszti, ez olvasztja rá az apostolok hősies erényeit; a bűn gyűlölete foglalta le az apostoli férfiak nagy egyéniségeit, a bűn gyűlölete, mely megrontja a halhatatlan lelket. Mi más a kereszténység erélyének kifejezése és hőmérője, mint a szeretet a lélek iránt? Miért alakulnak a városok forgalmában egyházközségek s kezdenek viszontagságos, küzdelmes életet? A lélekért. S ezek a templomok és intéze-

tek minek? Miért dolgozik napszámba tudomány és művészet, mire jók a pápa Szent Péter székén, a bíborosok az ő vértanúi ruhájukban, a püspökök és papok? Mire valók a zsinatok s elmunkálataik, a nagy pénzkiadások, a foliánsok és disputációk? A lélekért. S a kolostorok szigorú fegyelme, a halovány, kevés szavú férfiak és nők penitenciája, imája, epedése, vérzése? A lélekért. Az Úr Jézus kegyelme és szeretete, szentséges lelkének első fohásza és utolsó sóhaja a szegény lelkekért van; Krisztus Jézus e világra jött üdvözíteni a bűnösöket, kik között első én vagyok, mindenki első, s minden lélek egymaga elég, hogy az Úr Jézus ráfordítsa szent vérét és minden keservét. Ruha, ostor, kötél, mely Krisztus vérében ázott, arra az utolsó szegény lélekre van ráakva, hogy el ne vigye azt a gonosz szellem; minden göröngy és porszem érte van véres verejtékkel öntözve! S az Oltáriszentségben érte időz az Úr Jézus; őt várja! Ó csodálatos jegyese a szegény, bűnös léleknek, Anyaszentegyház! ki ne tanulná meg tőled szeretni, nagyrabecsülni, meghódítani a lelket. A magunkét és a másét. Égjünk a vágytól: soha, soha halálos bűnt!

Vizkereszt, az egyház katolettásának ünnepe.

103. a) Krisztus egyházat, «Isten-országot» alapított s Péternek adta kulcsait. Az egyháznak katolikusként, vagyis általánosnak kell lennie, általánosnak, mint az igazság s jószág ténfoglalásának — mint az Isten országának. A katolikum a Megváltó egyik jellemvonása, szemben a pogányság ziláltságával s a zsidóság elzárkozottságával. A pogányság is kiárad a népekre, de vele egyszersmind a tévely sokfélesége. Ezer helyi kultusza volt. A költészet volt theológusa, s költő volt mindenki. — A zsidóság a faj, a vér, a nemzet vallását ismeri; apostolai nincsenek. Az egyház pedig katolikus, mint a napsugár, mint az igazság, mint az Isten-szeretet, mint Krisztus s az ő áldása. Szeressük az Isten-országot! Népek, fajok, nyelvek vannak benne, becsüljük meg ezeket is. Vannak egyedek s azok a családban; vannak nemzetek s azok az egyházban. Izetlen dolog kérdezni: mik vagyunk inkább s előbb, katolikusok vagy magyarok? Ne üssük agyon a lelket a testtel, de a testet sem a lélekkel. A nemzetiségi génuszok béka-egérharcát ne vigyük a templomba. Prédikáljunk azon a nyelven, amelyen megértének minket. Álljunk mindig az apostoli egyháznak színvonalán. Aki politikával elegyíti a vallást, az a barbárság felhőivel

borítja az epifánia csillagát. Ó Isten-ország, jöjj le s neveld emberekké a barbárokat!

b) Általánosnak kell lennie az egyháznak azért is, mert egybeforrasztó lelke az Isten kegyelme. Ecclesiának, vagyis összehívásnak nevezik. Az Isten hív ide, «qui vocavit nos . . .» A hívó szózat organuma az egyház; belőle cseng az világgá; belőle indulnak ki az apostolok, a missziók. A három király képviselte a nemzeteket, de lélekben ugyancsak ott látom az apostolok őrangyalait, Pétert és Pált . . . s a sok névtelent. Ott látom az európai nemzetek apostolait: Patrikot, Remiget, Bonifácot, Emmeránt, István, Olaf, Kanut királyt; a későbbi hithirdetőket, Xav. sz. Ferencet, a kínai vértanúkat . . . közöttük az ima apostolait . . . Terézia izzó lelkét! Mennyi pihegés, vágy, kín, áldozat, mily nagyrabecsülése az emberi léleknek! Mennyi s milyen egyéniségek, jellemek, erők s küzdelmek . . . «Dabo tibi gentes», nemzeteket adok neked, mondod te Uram, s az apostoli lelkek azt nyögik rá: «da nobis animas», lelkeket, Uram, lelkeket! Ó, epifánia bűvös csillaga, mily víziót szemlélek fényedben! Mily titkos erő szűrölközik le sugaraidban, erő, mely szétrobbant klaszrikus világokat, alkotmányokat, szervezeteket; ez az erő a lelkek egyenlősége s végtelen becse Isten előtt. Szállj meg, fessíts, indíts! Mindig új, szebb világok felé siettetsz! Megyek, megyek én is, keresek, buzdítok, mentek, mert szeretek! Mindenkinak apostolnak kell lennie saját körében; lehetetlen, hogy lelkünk legyen, s az ki ne sugározzék környezetünkre. Ébreszd föl magadban gyakran ez öntudatot, s gyakorold az intés, buzdítás, jóra való irányítás cselekedeteit.

Aprószentek.

104. *«És jeleletet vévén a bölcsek álmukban, hogy vissza ne menjenek Heródeshez, más úton tértek vissza tartományukba . . . Akkor Heródes látván, hogy kijátszatott, megöleti mind a gyermekeket, kik Bellehemen és környékén valának»* (Luk. 2, 16).

a) A ragyogó gyermekarcra Betlehemben szenvedő kis arcok, véres fejecskék, a glóriás himnusra anyák siralma emlékeztet. Heródes dühöngött s a kisdedek elvéreztek; de elvéreztek Krisztusért, Krisztus helyett. Nagy dicsőség! Ha fölfoghatnánk egy csapást is, melyet Krisztusra mér szent-segtető kar, mily boldogság az a kékség, az a seb; hátha még a halálthozó csapást fogtuk volna föl! Krisztus helyett szenvedni dicsőség. Az életnek nagyobb hivatása nem lehet, mint Istennel összeforrni hősi szeretetben. Rajta tehát, lelken-

dezzünk Krisztus helyett szenvedni, csapásait fölfogni . . Krisztusért, nevéért áldozatot hozni !

b) De a seb fáj s a könny keserű, s az ember érzi és nyögi. — Az Isten nem akarja, hogy ne érezzük ; hisz az nem függ tőlünk ; nem akarja, hogy meg ne rendüljünk ; nem akarja, hogy a szomorúság árnya soha se lebbenjen el fölöt-tünk. Nem, nem ; mi emberek vagyunk ; szívünk dobban, idegeink reszketnek ; de akaratunk hú. Ez elég ; aztán megint mosolyogni iparkodunk.

c) S ki préseli e gyermekszívekből a vért? Heródes, vagyis a szenvedély ; a bűn ; vér csurog karmai közt . . De mily különbség van a szenvedély áldozatai közt ; lelket ölhet vagy vértanúkat avathat ; degradált, prostituált lelkek vagy szentek lehetnek a szenvedély áldozatai. Minden attól függ, hogy ki milyen lelket állít ki a szenvedéllyel szemben. Én is lélekkel kezelem majd szenvedélyeimet. Nem bízom magamat ösztöneimre ; állatnyomokon járnak. Mindig készen állok harcolni nemtelen érzéseim ellen, mert <így> mindig győzők, akkor is, ha küzdelmeimben tönkremennék.

Gondviselés és igyekezet.

105. a) «A napkeleti bölcsek elmenetele után íme az Úr anygala megjelenék Józsefnek álmában, mondván: Kelj fel, vedd a gyermeket és anyját és juss Egyiptomba» (Máté 2, 12). Isten a megtestesülés által a történelem útjaira lépett, s életében is érvényesülnek a történelem tényezői: gyöngeség, hatalom, szenvedély, bűn, igazságtalanság, szentség, türelem. Ő is fölhasználja a dolgok rendjét s menetét. Ahogy anyja van, úgy van gondviselő atyja, aki fölkel és fut vele. Isten gondunkat viseli, de föl kell használnunk a természet erőit s esetleg szembeszállnunk velük ; mert a harc és ütközés a fejlődésnek útja, s nehézségekkel küzdve alakul ki gondolat, tudomány, fejlődik ki ipar és gazdaság ; mindezt pedig Isten gondolta s rendezte el így. Mily megadással megy a Szent Szűz a puszta át; kegyetlen utakon jár, de Jézust viszi ; íme az élet problémájának megoldása. Jézust kell bír-nunk, bármily harcokban s nehézségek közt éljünk is. Elő-ször ezt kérdezem : szívemben van-e Jézus? A többivel boldogulok.

b) Heródes halála után «az Úr anygala megjelenék József-nek álmában Egyiptomban, mondván: Kelj föl, vedd a gyerme-ket és anyját és menj Izrael földjére . . Hallván pedig József, hogy Arkelaus uralkodik Judeában, atyja, Heródes után, félt

odamenni, s ellért Galilea részeire» (Máté 2, 19). József csendesen várt, kitartott Egyiptomban s nem okoskodott, hogy mint lesz, hogy lesz. Képviseli a «caritas fidelis»-t, a hűséges szeretetet, mely tűrni, várni, kitartani tud. Az «édes» szeretet gyermekarc, a «hűséges» szeretet angyalarc; az édes szeretet tej, a hűséges szeretet vér. Mikor a szeretet élvez, a hűség pihen; mikor a szeretet fáradt, a hűség virraszt. A hűség a szeretet őrangyala. Csak akkor szeretek igazán, ha nehézségek s áldozatok közt tudok szeretni, vagyis ha hű vagyok.

c) Angyal inti s József reflektál s megfontolva cselekszik. Közreműködik az angyali világossággal; hitet ésszel kombinál. Az isteni sugallat az egyik elem, a másik az én értelmes, érdeklődő, közreműködő lelkem. Szívemen kell hordoznom ügyeimet, erős kézzel munkálnom érdekeimet, bár hiszem s remélem, hogy az Úr megsegít. Így ki lesz zárva a gépiesség. A szív nem gép. A jószándékban is lehet gépiesség, ha az ember megszokta; tehát lelket, öntudatot kell belevinnem jó, szent gyakorlataimba is. Az első, gondos érzület kíséren mindenben, a «caritas prima».

A tizenkétéves Jézus a templomban.

106. *«Es szülői esztendőnkint Jeruzsálembe járnak vala a hűsvél ünnepére. S mikor Jézus tizenkétesztendő s lett, fölmenének ők is Jeruzsálembe az ünnepi szokás szerint»* (Luk. 2, 41).

a) Jézus fölmege a templomba örömmel, s áhítatának, bensőségének illatával tölti el azt. Volt már itt mint csecsemő, most itt van mint virágzó fiú. Megszenteli a templomot. Szenteli a templomot művészet, ima, áldozat, szépség, de mindenekfölött Jézus jelenléte s lelke. Az ő lelkét keresem s az imádság szellemét hozom magammal a templomba. Az imádó, hálátadó, engesztelő, kérő lélek sóhaja most is megszenteli a templomot. Hozzuk s kérjük ezt. Az imádkozó s áhitattól hevülő fiú-Jézus emléke kíséren.

b) Szeret a templomban lenni; lelke átélte, hogy «mily kellemesek a te hajlékid, erőlk Ura! kívánczik s eped lelkem az Úr tornácai után». Örvend, szereti, átkarolja oltárait! Lelke itt van otthon, mert érzi: «boldogok, kik a te házában laknak, Uram!» Elmerül az Istenbe az áldozat s a várakozás e szent hegyén; látja az oltárral szemben a magáét; érzi, hogy az Isten várja az ő áldozatát. E lelkülettel térjünk be sokszor templomainkba; íme itt «Jézus a templomban», mint ott hajdanában; merüljünk el bele s

vele ; az arsi plébánossal mondjuk : Je l'avise, il m'avise. Szeressünk, örvendjünk, áldozunk vele !

c) Jézus imádsága a templomban mint a tömjén ; ilyen nem szállt még föl itt. Ideje volt, mert «áldozatot s ajándékot nem akartál, égő- s bűnáldozatot nem kívántál ; akkor mondtam : íme jövök, hogy a te akaratodat cselekedjem» (Zsolt. 39, 7). Behozta az igaz kultuszt, mely az egész embernek, a gondolkozó, érző, vágyódó, reménykedő embernek Isten-tisztelete, Isten-tisztelet «lélekben s igazságban» ; ez a kultusz elveszhet racionalista gondolkozástól, puritán ridegségtől s épúgy gondatlan, szentségtörő bizalmaskodástól. Mély Isten-félelmet hozott közénk az Úr ; közelebben érezzük, hogy «ez a hely szent» s megtesszük, amit kíván tőlünk : «Féljete az én szentélyeimnél. Én vagyok az Úr!» (Levit. 16, 2). De a félelemnél nem áll meg ; kiönti szívét hálában, szeretetben. Koncentrálja szívében a világ imáját. A mi Isten-dicsőítésünknek gyöngye sugari szívében mint erős lencsében kigyúlnak ; ezer életet ajánl föl ; elzeng minden dicséretet és kantikumot, mit próféták énekeltek. Majd mint sas emelkedik s vonz minket is föl, majd mint kotlóstyúk kiterjeszti szárnyait fölének s engeszteli az Urat. Ezt teszi Jézus most is az Oltáriszentségben. Vessük le lelkünk dara-bosságát, hogy lássunk s hevüljünk.

d) Jézus jelen van az áldozatnál ; fölérti mély jelentését ; lélekben látja Ábel, Ábrahám, Melchizedek áldozatát s a következő korok füstölgő oltárait ; füst ez mind, szétoszlik ; inkább jel mint valóság. A valóság Jézus szíve : oltár és áldozat ; «Íme jövök . . .» suttogja. A vértanúság vágya a szentekben csak árnyéka Krisztus áldozati vágyának. Belepirult a Fiú, s ragyogott a szeme. Ez a Megváltó Jézus életének hajnalpirja. Ily érzésekkel készülünk az életre, a hívásra ; az áldozatos szeretet pirja a lélek tavaszának szépsége, s szép, munkabíró élet napjának biztosítéka !

Jézust keresi anyja.

107. a) *«És elvégződén az ünnepnapok, midőn visszatértek, a gyermek Jézus elmaradt Jeruzsálemben s nem vevék észre szülői»* (Luk. 2, 43). Három napig keresték Mária és József a gyermek Jézust ; három nap három év, két álmatlan éj két kis örökkévalóság nekik. Hol maradt, hol van, miért maradt el tőlünk — kérdezték — büntet tán vagy megpróbál? Lelkük tiszta volt ; szívükben az Isten szentjeinek legnagyobb kegyelme s mégis könny a szemben, fohász az ajkon.

Jézust elvesztjük, ha halálosan vétkezünk; de elvesztjük úgyis, hogy elvonul tőlünk érzékelhető, édes jelenlétével a vigasztalanság, a lelki szárazság óráiban. Néha tán rászolgálunk kislelkű, hűtelen, lanyha viselkedésünkkel; néha tisztára a megpróbáltatás órái ezek. Tartsunk ki ilyenkor s reformáljuk meg lelkünket.

b) Mily lelkülettel keresik Jézust? 1. Alázattal. Nem vagyunk méltók az Isten leereszkedéseire; ő az Úr; amikor akar, jön s megy. Végtelen világokból jön felém; csoda-e, ha molyszerű lelkem néha elveszti fénysugarát. Néha megönteltségből káprázik szemem vagy rossz irányban, önzésem, érzékiségem irányában keresem. 2. Türelemmel. Az élet talaja köves; véges természetünkben sok hibátlan hiba van, sok a széthúzás, akarat s érzélem; a psziché sem tűz mindig, néha langyos, fáradt. «*Inspirata patientia*»-ra van szükségünk. Tűrni kell önmagunkat lélekkel, öntudatos fölülelemelkedéssel. 3. Szorgalommal keresték; gondolatuk, akaratuk, érzékük egy célra irányult: Jézus hol vagy? Keresték nyomait, jártak, kérdezősködtek, ki nem fáradtak. Ime a megterési s az apostoli Jézus-keresés.

c) «*És lőn, harmadnap mulva megtalálták őt a templomban a tanítók között ülve, amint hallgatta s kérdezte őket.*» A rokonság, a test és vér, az utca s a sürgős-forgás nem adja őt nekünk, hanem a szent hely, a csend, a magány. Ott keresd! A bűnbánat, elmélyedés, elfordulás s magábatérés útjain közelítjük őt meg. Megtaláljuk a templomban, az egyházban; ülünk le itt a szentek közösségében s merítsünk forrásaiból. Az erősebb testvérek is, Szent Pál, Szent Ferenc, Szent Teréz... közelebb hoznak hozzá. Ezekről el ne szakadjunk. Lesz az öröm, mikor meglegljük! Mily édes rátalálni ismét az Úrra, örvendezni vele s elmerülni benne. Mily édes nézni azt a fiút is, amint hallgat és kérdez, s nézni az örvendező anyát, amint megpillantja s nézi s megszólítja s viszi!

d) «*És anyja mondá neki; Fiam, miért cselekedtél így velünk...? És mondá nekik: Mi dolog az, hogy engem kerestek? Nem tudjátok-e, hogy amik az én Atyáméi, azokban kell lennem?*» Ez a Jézus-típus; lelke Istennel egyesülve az élet minden útjain. Emberiség Istenséggel telve; azokban van, melyek Atyáéi. Ezt az egyesülést élvezi mint fiú Názáretben, mint férfiú Jeruzsálemben, a Táboron épűgy, mint a Golgotán; erre vonatkozik keserves áldozatában: Atyám, ne az én akaratom... Ez az egyesültség kíséri éji imáiban. Isten van vele. Ha anyját elvesztette, akkor sem magányos

lélek. Vigaszunk elvész, sötétség tölt el, s csüggedünk, ha öntudatunkra jön, hogy magunk vagyunk, «solus». Ó az ember nem elég önmagának; kell neki támasz s segély, e nélkül letörik; de Istennel falakat mászom meg s hegyeken kelek át.

A názáreti ház szelleme.

108. «*És jöve Názárelbe és engedelmes vala nekik*» (Luk. 2, 51). A közönséges életnek isteni kiadása. *Zarándokhelye* azoknak, kik istenileg élni szeretnének, de nagyot tenni nem bírnak. *Menhelye* az idealizmusnak, melyet megvisel a közönséges, hétköznapi élet. Oly zóna, hol a lélek nem öregszik. Kincsesház, örömház, aranyház... Mi a szelleme?

a) *Az otthon szelleme*; légköre nem a jog, nem a törvény, hanem a szeretet s a készség, a figyelem, jóindulat s előzékenység. Mi a különbség az otthon s a kaszánya közt? Ez a kényszer háza; ha kinyitnák kapuit, lakói mind szét-szaladnának; az otthonból meg ha ki is verik az embert, vissza-visszabujdosik. Mi a különbség az otthon s a vendéglő közt? Itt a profit vezet; pénzért még mosolyognak is; az otthonban önzetlenség lakik. Mi a különbség az otthon s ismerősünk vendéglátó háza közt? Egy-két napra fogad, mienk is, meg nem is; az otthon a mienk, s az marad. Ezt a szellemet vigyük bele Istenhez való viszonyunkba; készséget, szeretetet, önzetlenséget, édes átkarolást. Éljük át, hogy nála s vele vagyunk. Értelmünk otthona az igazság, szívünk otthona a jóság, kedélyünké a sokarcú szépség, s igazságot, jóságot, szépséget mérhetetlen mértékben nála találunk; ah, tehát ő a mi otthonunk. Édes otthon, hangulatos, illatos... jó nekem itt lennem.

b) Jellemzi a názáreti házat *sok dolog és csupa kis dolog*. Munka kell; restségben, tunyaságban nem nyitunk rá a názáreti házra. Csupa kis dolog az élet; amilyen a szívdobbanás, lélek-ébredés, buzdulás, napi foglalkozás, jóindulat, mosoly, szeretet, készség, elnézés, segítés; csak az Isten nagy, minden egyéb kicsiny; s ami nagynak mutatkozik be, az is kicsinyből áll. A nagynak művészete a kicsinynek formás, kedves kialakításában áll. A szép, nagy életnek tehát a sok kicsiny apróság nem ellensége; hiszen szép élet ép a kis dolgokban való ütemességből s azok harmóniájából való; dolgozzunk rajtuk a nagynak koncepciójával s ihletével. Imáink, hivatásos s polgári kötelességeink, belső indulatunk, emberekkel való bánásmódunk, a szó s az akcentus rajta, az arkifejezés és testtartás, mindezek a kis dolgok a szép

nagy életnek ragyogó mozaikkövei. Művészüik a názáreti ház szelleme.

c) A názáreti ház szelleme a pietás lelke. A pietás gyermeki lelkület; Istenben atyát, szentekben testvéreket, szülőkben Istent, emberekben Krisztust lát; nem kemény, nem önös, nem frivol. Tud Istennel beszélni s közelében tartózkodni; szavai, cselekedetei, tekintete, testtartása, indulatai csupa apró, kedves módja az Istennel való érintkezésnek. Nincs tehetsége, melyet Isten át nem jár. Az apostol gáncsa, hogy az emberek «önszeretők, kérkedők, kevélyek, szeretetlenek, irgalmatlanok, kegyetlenek, inkább a gyönyörűségnek, mint Istennek szeretői», őt nem éri. A kegyelet e szellemében akarok eljárni s az embereket Istenhez való viszonyukban szemlélni és a szerint kezelni, hogy az emberiben Isten gondolatait lássam.

d) Jézus szereti Názáretet s szülői házát, és kedves neki a fala, az udvara, a tája. Érti szomszédait, s jóindulattal van a falu gyermekei iránt. Ez is az ő pietása. A szentekben mély szimpáthia van a világ iránt; szinte gyermekdedek, s meleg, jóságos szívet visznek bele környezetükbe. Viseltessünk mi is pietással szüleink, testvéreink, szülőházunk, hazánk iránt; hisz nem vagyunk mostohák, hanem gyermekek. Szeressük az anyaszentegyházat. Oltáira viszszük virágainkat, énekeit énekeljük, ünnepeit megüljük, búcsút járunk, szolgálát tiszteljük, meg nem szóljuk. Harangszava, orgonabúgása, szenteltvíze, szentolaja, relikviái kedvesek nekünk. A haza is nem rendőri fogalom, hanem nemes, emberi érzések színhéize; tehát azt is Isten gondolta s én a szerint szeretem s szolgálom.

A szentesalád.

109. *«És Jézus növekedék bölcseségben és időben és kedvességben Istennél és embereknel»* (Luk. 2, 52). A természetfölötti élet hitből vett gondolkozás, érzés, akarás, cselekvés; a názáreti házban látok három ilyen izzított, lelkesített, mozgott lelket: az isteni Megváltót, a Bold. Szűzet és Szent Józsefet. Vegyük fontolóra, hogy miben nyilvánult természetfölötti életük?

a) A fölfogásban. A názáreti kis házban a napfényen kívül van más világosság, melynek fényénél a Bold. Szűznek és Szent Józsefnek, az ácsnak fiában mindenekelőtt az Istennek valóságos fiát látjuk, aki a legközönségesebb cselekvésbe is a legtitkosabb és legfelségesebb erényeket szövi bele; apró szolgálatait is örök érdeműek, a legkisebb is; mikor a

kútra megy vízért, vagy segíti ácsoló atyját, cselekvéseiben örök értéket rejteget. Mindenütt kíséri a gyermeket isteni méltósága; amit tesz s amihez nyúl, azt mind az Isten fia illeti s kezeli. Nem hogy nagyot tesz, de hogy ő teszi; ez az érdem éltető idege. Tudjuk ugyanis, hogy az erkölcsi cselekvésben az értéknek első tényezője a cselekvő egyénisége. A gyermek mellett látjuk édesanyját. Mily fényben tünteti föl a hit ez asszonyt? A hit ugyanis nemcsak az ács feleségét, hanem az Isten anyját látja benne, akivel az augusta Rómában egy napon nem is említhető, s erénye, élete, érdeme mégis le van borítva az ács feleségének igénytelenségével és egyszerűségével. Barbárság volna az állással azonosítani az erkölcsi értéket.

b) Tekintsük meg továbbá e családnak sorsát s esélyeit. Az Isten szerette ezt a házat, úgy mint semmit égen és földön, de azért a munka és a gond nem kerüli el tájkát; a Gondviselés különösen örködik fölötte, és mégis meg kellett feszíteni inait, futniok, küzdeniök kellett az élet harcában. Nem élnek itt úgy, mint Szent Antal a pusztában, akinek holló hoz kenyeret; itt a kenyeret meg kell szerezni; az Isten nem állítja meg a futamodók előtt a Nilus folyót, ha át akarnak menni; keresniök kell hajót vagy hidat. A pusztában éktelenkedik a sárga, vörhenyes homok, nem változik el édenkertté. Az egész élet szürke és köznapi, és ebben a szürke és köznapi életben rejtőzik a hit világa mellett a természetfölötti élet, mely a megszentelő malaszt állapotában hitből lett motívumok szerint dolgozik; akár esztek, akár isztok — mondja Szent Pál — mindent Istenért tegyetek. Ezt többször föl kell keltenünk!

c) Az ilyen szívek melegék. Istennel, a szentekkel, az anyaszentegyházzal, embertársainkkal szemben másképp kezdünk érezni. Az emberi lélek, amelynek hite meleg érzéssé olvadt, odatapad az Istenhez, úgy érzi magát, mint a gyermek édesanyjának karjaiban. Bajaival, gondjaival, küzdelmeivel teljesen megnyugszik Istenben. Közellétét úgy érzi, hogy szóbaáll vele; gyakran és könnyen gondol reá, hozzá fohászkodik, vele vigasztalódik, rajta buzdul és lelkesül; ezt az állapotot az imádság szellemének hívják. E lelkület erőt és vigaszt nyújt. Azonkívül folytonos tisztelettel és Isten-félelemmel tölt el, s megértjük, amit Alacoque Margit életében olvasunk, hogy mindent térdénállva szeretett végezni, érezte az Istennek közelségét, bárhol is. Ne maradjunk tehát a természetnél; a természetben nagyon sok jó

van, de csak kikezdéskép, s hozzá tömérdek harc és küzdelem; a természet vad gyökér, oltuk be; ne érjük be a vacorral, hozzunk nemes gyümölcsöt!

Éljünk mint a nagy családatya gyermekei.

110. Nem lehetünk mindig gyermekek, de a gyermek arculatának néhány vonását meg kell őriznünk; néhányat, melyek nem tesznek gyöngévé, hanem gyöngéddé, nem együgyűvé, de egyszerűvé, nem ügyefogyottá, hanem alázattossá. A gyermek pszichológiája a *közvetlen, bízó, ragaszkodó, kételkedni nem tudó, meleg lélek*.

a) Ez a keresztény religió szelleme. Meleg lelkem szeretettel suttagja: «Miatyánk», s örvendek, hogy nem talál bizalmamon kifogást, sőt ezt szereti: «ha nem lesztek olyanok, mint a kisdedek . . .» Mi más a bálványok szentélye, sőt még Jehova temploma is! Szigorú vonásokban mutatkozik be a «Dominus»; sok a keménység, kevés a bensőség, s a Fölségtől megmerevednek a szívek. A kereszténységben is sokan megfélemeztek Jézus szivéről; az Isten-háza hideg nekik, Krisztus vakító eszmény s a szentek héroszok. Ah, nem így érzett Magdolna . . . Az egyházat is mint igaz Isten-házat, a pietás lengi át. Ez ömlik el hittanán (nincsenek szívtelen dogmái), szentségein (velünk az Isten), templomain (lakályos, szőnyeges, virágos szentélyek), áhitatán (Jézus szíve, engesztelés), hiveinek otthonain (szentképeikkel, mécseseikkel, szenteltvíz-tartóikkal, pálmaágaikkal), ünnepein (Krisztust éli át bennük). Ő be jó itt lennünk!

b) Ez érzület nagy előnyei. 1. Istent megtiszteljük vele. Különben ugyanis tele van a szívünk bizalmatlankodó, félénk, gyanakvó érzésekkel, s az Urat önzőnek, kegyetlennek nézzük. Nincs kellő fogalmunk Istenről s azért a szívünk sem porhanyós, termő föld; nem tudunk szívből megalázkodni s ügyeinket és gondjainkat reá vetni. Azzal aztán elvesz lelkesülésünk s szíves készségünk is. A pietás meleg vérlüktetése mindezt eltünteti.

2. Hasznos felebarátunknak is, mert testvért látunk benne, s résztveszünk örömében s bánatában, s nemcsak bánkódni, de ami nehezebb, örvendezni tudunk vele.

3. Nekünk kimondhatatlanul jó, mert nem érezzük magunkat árván, hanem a legnagyobb s a legszeretőbb hatalom karjaiban. Vele közlekedünk s életét éljük. Bizunk, hogy boldogulunk s megfélemlünk. Isten kezéből fogadjuk áldozatainkat s könnyen felejtjük önmagunkat! Ó édes lélek, mely

a félelmet kiűződ s bizonyosságot téssz róla, hogy Isten fia vagyok, én erőm, én büszkeségem, légy lelkem ; belőled élek !

Jézus rejtett élete Názáretben.

111. *«Lakék azon városban, mely Názáretnek nevezetik»* (Máté 2, 23). Sokan nem értik, mit csinált Jézus 30 éven át Názáretben ; gondolják, hogy Indiában élt s a braminok bölcsességét tanulmányozta. A szentírás megmondja, hogy mit tett : isteni életet élt, rámutatott az élet értelmére, tartalmára s mélységére.

a) A csendes, tiszta, munkás élet tele van Istennel. Csendes az éj, s tele van pihenő hanggal s szunnyadó színnel ; csendes a tél, s tele van alvó energiákkal ; csendes az Úrfelmutatás alatt a templom, s tele van érzéssel. Ily csendes igénytelenségben élt Jézus, mely tele van étellel, öntudattal s érzellemmel. Higgyük ezt, s tapogatódzunk Isten felé ; tele van a világ Istennel ; minden találmány s minden szép lélek az Isten arcának egy-egy leleplezése. Lelkünk vágyai, gondjai, imája, megtisztulásunk s megnyugvásunk Isten tükrözései. Hisz Isten szellem és élet, s mi egészen belőle vagyunk, s ha szívvel hozzáfordulunk, okvetlenül ráakadunk. E mélységeket járta Jézus 30 évig ; járhatta volna az örökkévalóságig.

b) Élt, mesterséget folytatva, örök hivatásnak. «Sub specie aeternitatis», az örökkévalóság jegyében, járt-kelt, fűrészelt, faragott ; felhőtlen égbolt domborodott fölötte, s ez égről lenézett rá Atyja arca, s lesugárzott Atyja akarata, melyet teljesített. Szabad kilátása nyílt lelkének, bűn, alacsony érzület nem homályosította ; tiszta szándékok öntudata volt atmoszférája. Neki az élet nem volt zsibvásár, hol egymást csalják, sem cirkusz, hol erőt fitogtatnak ; munka, kereset, ügyesség, tapasztalat egyet szolgált ; az Isten-gyermek típusának kialakítását ; «növekedett bölcsességben, korban s kegyelemben». Higgyük el, hogy tudás, tanulás, küzdelem, kereset, karrier egyet szolgáljon ; a szebb, tisztább, emancipáltabb lelket. «Nicht Karriere, sondern Charaktere !»

c) Ez a nagystílusú élet a legédesebb s a legbensőségesebb. Otthona szent, mint az Isten háza, s meleg, mint a család ; bensőséget, édes meghittséget, édesanyai szeretetet élvez. Atyja van, munkás, küszködő atyja, kinek munkájába bele-tanul az Úr, s mindkettőnek fáradoalmát s gondját enyhíti a Szent Szűz, a hitves s az anya. A lelki élet nagy stílje nem

törte le az emberi lét e virágait. Ezt mind bele kell állítani az isteni életbe. Názáret kell az emberiségnek. Jézus életének 30 éve ezt nyomósítja. «Magna vixit, nihil dixit!» Nagy élet s kevés szó! Assides nato pia mater almo, Assides sponso bona nupta. Felix, si potes, curas revelare fessis, Munere amico»; leül a Szent Szűz édes, isteni Fiához, leül mint jó hitves kedves férjéhez s jól esik neki fáradtságukat megenyhíteni.

«Ecco fidelis servus.»

112. a) Szent József, az öreg, hű szolga. Szolga, ki másért tesz, másnak nevében s érdekében jár. Olyan ő itt a földön, mint az Atyaisten árnyéka; Isten tervein dolgozik, saját gondolata nincs. Mint Eliezer, Ábrahám szolgája, ura érdekében messze földön járt s teljesen megbízható volt. — A szentírás semmit sem tud róla; a szent titkok háttérében áll. A világ szintén semmit sem tud róla; csak az imádkozó lelkek érzik, hogy miféle szent, gazdag bensőség zárkózott lelkében. — Nekem is kitartóan s hűen kell szolgálnom az Urat; «fidelis servus», isteni címe az embernek.

b) Belső, külső megfeszüléssel dolgozott a jó, öreg szolga; gondok, kételyek s aggályok jártak lelkében; de az Isten megvilágosította: «Ne félj elvenni Máriát feleségül», «fuss Egyiptomba s maradj ott»; «ne Judeába, hanem Galileába menj». S karja, keze megfeszülésével dolgozott a kenyérért; Istenért, Isten fia számára dolgozott. Ez a munka lélek-nemesítés volt, mely őt egyre szorosabban fűzte Istenhez. Az ilyen munkáról istenes embereknek van fogalmuk, középkori művészeknek, trappistáknak, s lelkeknek, kik abban élnek, hogy mindent Istenért tesznek. Ezt mindenütt mindenki teheti.

c) Ez öreg, hű szolgát csend, szerénység s megnyugvás jellemzi. Külre nincs hivatása; a közéletben nem jutott neki szerep; mindazonáltal teljes és gazdag az élete, mert isteni. Szent Bonaventura mondja: «Vita Dei adipiscitur per fidem summae veritatis, per amorem summae dilectionis, per imitationem summae virtutis»; isteni életünk lesz a legfőbb igazságnak, a legédesebb szeretetnek s a legszebb példaképnek lelkes átkarolása által; ha hiszünk lelkesen s teszünk szívesen.

Az ember munkája.

113. Szent József megbecsülhetetlen Krisztus közelében; fölgűrűközve, zörgő bőrkötényében, kérges kézzel képviseli a munkát, s nincs ellenkezésben a Mesterrel, ki imádkozik,

kontemplál, tanít. Ez a két munka voltaképen egy : *az ember munkája*.

a) A fizika mindenféle munkát ismer, melyet a szél, a víz, a villamosság, a gőz végez. A homokbuckák s a hegyek nagy erőknék munkái. Végez munkát a madár, mikor repül ; a macska, mikor ugrik ; méhek, hangyák, marhák dolgoznak. Az ember munkát végez, mikor kókuszt szed a Kongó partján ; több munkát végez, mikor szánt, vet, arat ; még többet, mikor zúgó, zakatoló gépeivel úrrá akar lenni. Igen, a munka az ember hatalma, ki a természetet akarja átalakítani az ő sajátos gondolatai szerint. Csinál magának világot, alkot. Míg nem alkot, addig nem egész ember. E munkában nyilatkozik meg önálló, alakító, öntudatos szelleme. «Die Kunst ist eine Arbeit, das Leben selbstbewusst zu gestalten. Die Natur hat nur Geschöpfe, die Kunst hat Menschen gemacht» (Schiller). Ez alakítás erejében lett szabadabb az ember. Ez az Isten gondolata a munkáról. Megbecsülöm s kifejtem magamban ; kifejtem összes tehetségeimet ; tudom, hogy szabadabb s nemesebb leszek ezáltal. Életet, tartalmat szomjazok.

b) Melyik a legnagyobb munka? Önmagunk kialakítása ; hogy az ember ne legyen tárgy, hanem személy ; hogy ne nehezédjék rá öntudatlan súllyal a természet, hogy ne zúzza őt össze szenvedés. S ez öntudatot s egyéniséget kialakító munkában ideálkép áll előttünk az Úr Jézus. Szemben érzi magát az ember anyaggal, világgal, rosszal, s érvényesülnie kell, mint mindezt legyőző hatalomnak. Ez a mi nagy munkánk. Aki ezt nem teszi, az nem lélek. Ez a passzivitás az oka a sok sikertelen törekvésnek s a kevés lelki előhaladásnak, nem dolgozunk lelkünkön öntudatosan és pszichológiánknak megfelelőleg.

c) Mik e munka erői? 1. *A kegyelem*, az Isten ad lelkes és meleg gondolatot. Inspirál, hogy törekedjünk «conformes fieri», Krisztushoz hasonlókká lenni. 2. *Egyéniségünk*, melyben sok jó tulajdonság pihen, ezt föl kell ébresztenünk s a durva, nyers elfogult lelkületet leküzdenünk. 3. *A természet*, melynek ölen fölüdülünk, ruganyosságunkat s jókedvünket visszanyerjük. Egészségünkkel jókedvet is kapunk a lelki küzdelmekre. 4. *A jó környezet*, mely a maga jó lelkét, jóindulatát mintegy belénk sugároza. Viszont a rossz környezet lankasztólag hathat ; nehéz vele szemben ideális irányban haladni. A rossz környezet ront ; levegője mëtelyez. Ha ilyenben vagyunk, énekeljünk, dúdoljunk magunkban

buzdító éneket, ne ütközzünk bele a kislelkű okvetetlenkedőkbe. Menjünk másfelé, amikor csak lehet ; dolgozzunk a ház körül, a kertben s mondjuk magunknak fölényesen : hej, ki nem fogsz rajtam, te szürke lelketlenség!

Kevés a törekvő, ideális ember, s rengeteg sok a naplopó ! Eszmények-, eszmék- és lelkiéletből édeskevés van. Ó, Szent József, taníts isteni életre nádfödeles igénytelenségben is ; te sem laktál különben.

IV. Jézus nyilvános működése: előzmények.

Krisztus, hitem kútforrása.

114. a) *«És kiméne Keresztelő Jánoshoz egész Judea . . . és megkereszteltetnek vala tőle a Jordán folyó vizében . . .»* (Márk 1, 5). Folyóvizek felé igazodunk, melyek partján lelkünk föl-éledne. Isten végigfolyik a világon ; nem szabad elszáradnom ; igazodom hát feléje. Véges világban állok térben s időben ; a váltakozó korok fölfogása fejlődik, s világtérképünk is egyben-másban elváltozik. Kevés biztos s igaz ismeretem van ; filozófok közt járok, kiktől sokat nem tanulok ; de bizonyos realizmus jellemzi természetemet, mely biztosít, hogy a valóság nem játék ; értelmem a materializmusban nem lel nyugtot, s a pantheizmusban, mely az én-t tagadja, elveszti önmagát. Én tehát a filozófiák állóvizeitől a hegyekből jövő folyóvizekhez menekülök ; a történelmen végighömpölyög az isteni kinyilatkoztatás folyóvize. Ezek friss, erőteljes áramok ; ide alázzal is járulok s bűneimtől itt fürdöm meg tisztává. Itt haladok, itt fejlem is. Itt nem ülünk pocsolyák partján, hogy szomorú képünket nézzük. Ó, Uram vonzz hát, segíts, vezess, tisztíts ! Te mondod : ha rám hallgatsz, mint a dagadó folyam, olyan lesz a té életed ! Legyen, legyen. A mocsárlázt utálom s ha folyóidra nem térek, megkapom.

b) *«Megkereszteltetvén pedig Jézus azonnal feljöve a vízből . . . És íme szózat lőn mennyekből, mondván: Ez az én szerelmes fiam, kiből nekem kedvem telik»* (Máté 3, 16). A történelemben fejlődik ki az emberiség, s az Isten is ott lép hozzá. Hozzánk lépett Krisztusban ; önmagát, a valóságot, igazságot, szépséget s kegyelmet benne mutatta meg nekünk ; «plenus gratiae et veritatis, telve kegyelemmel és igazsággal». Az ember Őt nézze s Hozzá ragaszkodjék ; ne csússzék le a mechanizmusba a történelem magaslatairól s ne az egyéni benyomások s bizonytalan alakulások káoszába az isteni képmás verőfényéből. Be jó nekünk, hogy spekulációnkon s nézeteinken kívül van Krisztusunk, kiből világot legyőző

bizonyosságot merithetünk ; általa s benne átvágja magát hitünk a tévely éjein s rebegi : tudom, kinek hittem ; hitvallásom : hiszek Krisztusban ! Ez az én világosságom s napsugaram ; lelkem itt nő, kedélyem itt édesül ; nem lesz sötét, nem is erőtlén ! Lelkem előtt Krisztus mint a magas Tátra ; a magaslatok vágya visz feléje ! A magaslatok vágya a mélységből. Bűneim vannak, s kegyelmet keresek. Jézus a Megváltó a bűntől ; ez a kereszténység. Általa s érte bocsát meg az Úr ; ez az evangélium, mely sohse múlja idejét.

c) Hitemmel átnyúlok a világon túlra s ezt a túlvilági valót Krisztusban találok meg ; benne szállt le hozzám ; szerinte építem hát ki életemet, szerinte alakítom ki hitemet. Nem disputálok, nem kételkedem, hanem élek. — Sokat kételkedünk, mert keveset élünk. Karthauzi Dénesről írja Mougél : «Sokat akart tudni, hogy nagyon szeressen, a multnak azon szentjei közé tartozik, kiknek tudni annyi, mint szeretni». Ugyanez a Dénes írja : «Olvassunk, tanuljunk hát, nem hogy az időt agyonverjük, vagy hogy emlékezetünket terheljük, hanem hogy fölüdítsük szellemünket, s szívünket Isten-szeretetre gyullasszuk». — Sokat disputálunk, mert még nem élvezünk ; aki élvez, vagyis mélyen él, az nem okoskodik sokat, akinek kincse van, az nem sopánkodik, hanem örül. Lelkemnek is kell levegő és napsugár ; ezt hitem adja ! Nem kételkedem, nem disputálok, hanem élek !

Jézus megkeresztelkedése.

115. *«Lőn pedig, mikor megkereszteltetett az egész nép, Jézus is megkereszteltetvén és imádkozván, megnyilott az ég, és leszálla a Szentlélek testi alakban mint galamb ő reá, és e szótat lőn a mennyből: Te vagy az én szerelmes fiam, te benned telik kedvem» (Luk. 3, 21).*

a) Mély alázattal, szent örömmel s a lélek izgalmaival közeledett Jézus a nagy keresztelőnek táborához, a Messiást váró jordánparti csoportokhoz ; megrendült a nyilvános bűnbánat e tüzes, alázatos áhitatától ; ah, hisz mindezek őt várták, ezek a tüzes vágyak, ez a szent izgatottság mind neki szólt. Missziójának öntudata eltölti őt lelkesüléssel, oda lép János elé s alázatban megkeresztelteti magát tőle ; de a keresztelőnek megnyílik lelki szeme s vágyva vágyik a Jordán mélyeibe merülni előtte ; akarja, hogy Krisztus keresztelje meg őt. «Hadd el — mondja az Úr — teljesítsük az Isten akaratát ; keresztelj meg engem, de érezd, hogy nem vagy méltó sarum szíjait megoldani.» — A keresztelés Krisztus nyilvános életé-

nek kapuja; fölavatás. Alázatban kezdi, Keresztelő sz. János bűnbánatával. Ébresszük föl magunkban a keresztelest, mint új világba való elmerülésnek, mint új életre való felavatásnak, mint izgalmas, az egész lelket lefoglaló átadásnak érzéseit. Ó, mily kevés a keresztelt öntudat!

b) «*S imádkozván megnyílt az ég*»; különben zárva volt. Ki megy föl az égbe? — mondták csüggedve a régiek; mi már tudjuk, hogy ki nyitja meg nekünk az eget. Mások világutakat nyitnak, Jézus égi utat. Páratlan ez az úttörő s ez az út. «A te utadat mutasd meg nekem s ösvényeidre taníts meg engem» (Zsolt. 24, 4). Hányan állnak kint s okoskodnak s kritizálnak s elfonnyadnak. Ah, ezek úgy látszik, a galamb szárnyasuhogását és sugallatát nem érzik. Akik érzik, azok mennek, a nyitott ajtón belépnek, Krisztus arcába néznek s fölélednek. «Ich traue dem Genius, der mir winkt.» A mennyország lépcsőin ül egy ráncos, éles szemű vénasszony, a kritika. Zsémbes és meddő. Látják ülni, de nem erednek vele szóba a szerető lelkek, a hősök, művészek és szentek; követik szívüket! Én is!

c) A megnyílt mennyország kapuja a szív; a *tiszta szív*, mely föl van kenve és fémjelezve igazi isteni érzésekkel. A tisztulás hosszú folyamat, önzés(ből) és erőszakból való kiszabadulás. Azután a mennyország kapuja a *szerető szív*, mely szeretete erejében érzi, hogy az Isten gyermeke; ez az a lélek, «mely bizonyoságot tesz lelkünknek, hogy Isten fiai vagyunk» (Róm. 8, 16); végül a *baráti együttérzés szent közösségében élő szív*, mely nem a törvény készletéből, hanem az együttérzés közvetlenségéből indul ki, s másképp ép azért nem tehet, mert Jézus a barátja.

d) «*S a Szentlélek mint galamb szállt rája*.» A galamb szárnyalása a sebes vágyat jelenti; mihelyt megnyílik az ég, lerepül a galamb. Ez a galamb talált pihenőt, Jézusban; virágos olajfaágat hozott neki; körülrepkedte s megcsókolta őt. Ő fölséges Istenember, «filius columbae», a galamb fia; vágyaid sebesek s isteni sugallatokból élsz; mindkettőt ápolom s élvezem; a vágyat s a sugallatot.

e) «*Te vagy az én szerelmes fiam*», te bűnösnek látszó, bűnbánatot tartó ember, te az igazi ember, az Isten-gyermek, te mintaképe s tanítója az igazi szentségnek; szerinted alakuljon mindenki. Érezze minden egyes ember a maga elégtelenségét s ragadja meg a te kegyelmedben az Istennek tetőző élet erejét. Mi Krisztus által, az általa szerzett kegyelem által leszünk egész emberek. Magunkból, önerőnkől nem

boldogulunk, de általa egész, erős, boldog emberek leszünk. E Fiában szereti a képére alkotott Isten-gyermekeket: Szeretem fiamat, szerelmes ő nekem, s szeretem, ki nyomaiban jár! Ez emeljen; ebből merítsek vigaszt s öntudatot, hogy soha el ne hagyjam magam. Hisz engem is jobban szeret, mint az egész világot; lelkét adta rám; én is «*filius columbae*» vagyok. Az én keresztelemben is megnyílt az ég, lejött a Szentlélek, s Isten fia lettem. Lelkemben azóta is sok lelki erő pihen, felsőbb érzések energiái, Isten fátyolos vonásai; ki kell ezeket fejlesztenem krisztusi életben. A keresztelek olyan, mint a harmatos rét, friss, üde, pihent, tele alvó, bűbajos erőkkal, melyeket fölébreszt a kegyelem napsugara s fejleszt és tökéletesít a gyakorlat.

Teljesíteni minden igazságot!

116. «*Jézus is Názáretből eljőve a Jordán mellé, hogy megkereszteltessék. János pedig ellenzé . . . Felelvén pedig Jézus, mondá: Hadd ezt most, mert így illik teljesítenünk minden igazságot*» (Máté 3, 13).

a) Minden élet programja: teljesíteni minden igazságot, tehát átélni azt, amivel Istennek, embernek s önmagunknak tartozunk. Mi egyéb ez, mint a valóságnak megfelelő eligazodás Isten(nel), önmagunk- s a világgal szemben. Abból ered az egyensúly, a harmónia, a béke s az öröm; ez az az érzületben, akaratban, életben kiváltott igazság. A «*veritas*» önmagunknak, tehetségeinknek s bűneinknek fölismerése! a «*justitia*» ez ismeret átvitele az érzületbe; a «*veritas*» az Istennek s uralmának s fölségének fölismerése; a «*justitia*» ez ismeret szerint való érzület. «*Veritas*» a világnak s az életnek fölismerése; a «*justitia*» a helyes elhelyezkedés benne! Váltuk hát ki a «*veritas*» készleteit égetőre «*justitia*»-ban; az átérzett igaz valóság, a harmóniában kialakított lét kell nekünk. Körülöttünk pihen a nagy valóság; érintsük meg a lelkek érintésével, s «*pax*» és «*gaudium*», béke és öröm lesz belőle. Mi legyünk alakítói a világunknak, teremtsünk bele erényünk által világosságot s napsugárt, harmóniát és szépséget. Ne várjuk ezt mástól, mert a lélek nem passzivitás, hanem aktív, alakító erő.

b) Istennel szemben helyzetünk teljes, föltétlen hódolattá válik; észben hitet, szívben áldozatot, erőinkben könynyeink s verítékünk gyöngyeit s küzdelmeinket ajánljuk föl neki. Semmit sem igényelünk, de őt bírni akarjuk. Szívből szolgálunk neki s nem képzelődünk, hogy különös kegyel-

meink s hivatásunk van ; elég nekem Krisztus szeretete. Kinyilatkoztatásokat nem várok ; mit várjak, mikor Ő néz szemembe, Ő, az én napom, kinek én mezei virága akarok lenni. Jelenéseket nem várok ; minek ? hiszen Krisztus ragyogott föl lelkünkben, «illuxit in cordibus nostris». Csupa lélek közé állít, melyek úgy ragyognak, mint kvarcsezemek a fővényben ; úgy kandikálnak ki a nagy világba, mint virágok az erdőszélről a pusztába. Tiszta, nyílt szemmel akarok kinézni a végtelenbe ; tudom, hogy testet hordozok egy darabig, azután átsiklom más világokba.

c) A világgal szemben «justus»-nak kellennem ; látnom kell benne az erőt s a jót is, hiszen isteni ; de a rosszat s a veszedelmet is, mert fejlődésre szánt, ütköző erők rendszere. Nagy erőszisztéma a világ s arra való, hogy a halhatatlan lélek kicsiszolódjék rajta ; föl kell tehát használnom az isteni világot erőim, tehetségeim kialakítására ; de egyszersmind mértéket kell tartanom, hogy a föld termőföldem legyen s ne sírhantom ! Erőm a világ, mint a fának a föld ; lábam alá való, de lábam inkább gyökér ; erőt szí ! Necsak félni, necsak undorodni ; hanem fölhasználni s a pelyvás földi létből az arany szemet kiszedni ; különben a világ fiai okosabbak lesznek ; az pedig kár !

d) Önmagammal szemben «justus» leszek, ha sem túlsokat, sem túlkeveset nem követelek magamtól. Mértéket kell tartanom mindenben, az önmagammal való elégedetlenségben is. Aki gyorsan akar valamit, akinek nincs türelme, aki nem veszi tekintetbe a természet folyását s fejlődését, aki bizonyos hibák miatt, melyek természetéből folynak, fönnakadást szenved tökéletesbülésében, s azért aztán tele panaszolja a világot, az nem érti a «justitiát». Ide tartoznak azok is, akik a természetet a kegyelemmel s a kegyelmet a természettel ütik agyon : a szigorú, sötét, fanatikus zelóták, kiknek fáj, hogy testük van, jöllehet Isten is így akarta ; vagy megfordítva : a kényes, tehetetlen, finnyás nyavalyások ! Ő értsük meg magunkat ! Érezünk mi sokat, de nem tehetünk róla. Valamint külsőnk nem függ tőlünk, úgy belsők is adva van bizonyos értelemben. Vannak bennünk hatalmak, melyek nem egyhamar hallgatnak ránk, s Isten is nem azt mondja : menj s parancsolj, hanem inkább azt : evez és boldogulj !

Ha ezt a hármas «justitiát» eltaláltuk, rányitottunk az Isten gondolataira s azzal együtt a «pax et gaudium»-ra. Be jó ott ; be jó meleg van ott ; virágoznak a lelkek : «justus

ut palma florebit»; ott erő van, «sicut cedrus Libani multiplicabitur», az igaz úgy nő, mint a pálma s úgy erősbül, mint a cédrus. Számtalan csalódástól, sok bajtól s vigasztalanságtól szabadulunk!

Jézus bőjtől a pusztában.

117. «És hozzá járulván a kísértő, monda neki: Ha Isten Fia vagy, mondd, hogy e kövek kenyerekké legyenek. Ki felelvén, monda: Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, mely az Isten szájából származik» (Máté 4, 3).

a) Egyél; foglald le a világot: élj. Legyen kenyered, az legyen főgondod, szolgáljon e törekvésednek minden kő, minden porszem. Csinálj kenyeret s élj erősen, hatalmad tudatában! — Jézus óvást emel a kísértő ellen: kenyér kell, de nemcsak kenyérből, föld- és kötörésből, tenger- és világ-foglalásból él az ember; mindennél szükségesebb az isteni lehelet, a szép, tiszta, nemes élet, az öröm, a megnyugvás! A kultúrvilág nagy kísértése az embernek; elfelejti a szép földtől a belső világot, a produktív munkától mennyországát, az alkotástól lelki világának kiépítését. S hozzá még helytelen irányba terelődik s a testet-lelket törő munkában életcélt lát. Szegény, az eszközt céllá emeli; igát farag magának. Ó Uram a te leheletedet szívom, azzal térek magamba, a legfontosabb munkára; ez lesz lelkem kenyere és öröme. Dolgozom, de a munka nem cél, hanem eszköz nekem. Mennyire van ettől az a kultúra, mely az «improbus labor» igájába hajtotta az embert; legjobb esetben az csak átmenet lehet. Így érzek a nagy világgal szemben s így rendezkedem saját világomban.

b) Jézus az anyagi és szellemi szükségletek közt vezet el. Kell a tehetségeket kifejleszteni, kell dolgozni, de ne várjunk a munkától s kultúrától boldogságot. Ily lelkület a földhöz tapad; az Isten-gyermekekből világfi lesz; a belső elszárad a külsőtől. Pedig Jézus ezt a királyi Isten-gyermekeket, ezt a halhatatlanságra született Föltséget akarja érvényesülésre segíteni. Öntudatra ébreszti, fölényre neveli, mondván: «Mit használ az embernek ha az egész világot megnyeri s lelkének kárát vallja» (Máté 17, 26)! Azért tehát bátran, nagy föladatunk öntudatában követeljük magunktól, hogy lelkünket nagyra becsüljük s gondozzuk.

c) Máshol is kevés bizalma van Krisztusnak a föld, a kultúra, a gazdagság iránt; «bizony mondom nektek, hogy nehéz a gazdagnak bejutni a mennyeknek országába» (Máté 19, 23). Nem mintha magában rossz volna, hanem mert átlag anyagiassá, világiassá tesz; rabbá teszi a lelket; lefogja s

elfojtja. Jó a világ, a gazdagság, a hatalom, de csak akkor, ha a nagy céloknak szolgál. Ó Uram, ne fonnyadjon el lelkem se a gazdagságtól, se a szegénységtől ! Nem hagyom magam elhervasztani semmiféle gondtól.

A világ kísértése.

118. *«Akkor fölívé őt az ördög a szent városba és a templom tetejére állítá őt és mondá: Ha Isten Fia vagy, bocsásd le magadat, mert írva vagyon, hogy angyalainak parancsolt felőled, és kezeikben hordoznak téged, netalán kőbe üssed lábadat. Mondá neki Jézus: Ismét írva vagyon: Ne kísértsd a te Uradat, Istenedet»* (Máté 4, 5 6).

a) A második kísértés a világ ; hadd lásson, hadd nézzon prófétának, szentnek ! Hadd tiszteljen s hódoljon neked, ülj nyakára ; úr kell neki. — Igen, én is úr akarok lenni. Az én uralmam igazi, nem látszatos hatalom: lelkem szép kialakítása ; itt vagyok én úr s tiszteletet nem hajhászok. Ne tereljen el a világ lelkem nagy missziójától ; sem látszat, sem külszín ; az csal is ; kevésnek is jut. Az Isten országa a belső valóság ; ez az igazi szuverénítás és fölség. Világ fölött állni ; weltüberlegen ! De nem stoikusan, mert az is hazugság ; hanem Szent Ferenc szellemében, ki szeret mindent s örül neki.

b) Megyek bátran, emelt fővel, nyílt szemmel előre. Ne tereljen el semmiféle kísértés, sem édes, sem keserű. Bármily alakban jöjjön felém : szuverén lelkemet követem. Jézus állit ez útra, s itt néha még keménynek is látszik. Mint tizenkétéves fiú mondja panaszos édesanyjának : Mit keresetek ? Nem tudtátok, hogy Atyám akarataiban járok ? Mikor Kafarnaumban prédikál tevékenységének első tava szán, «kimenének övéi, hogy megfogják őt», s később «eljövének az ő anyja és atyjafiai és kinn állván, hozzája küldének, híván őt» (Márk 3, 21 31). De ő kemény velük szemben, nem enged a test- és vérnek s megy nagy küldetése útján. Így kell győznöm, s a lelket kiemelnem a sokféle befolyástól. Minél nagylelkűbb leszek, annál derültebb s erősebb leszek. A tökéletes ember ne legyen verébijesztő, hanem igaz, nemes, bátor, egész ember, aki szeret gyermeket, szülőt, feleséget, de soha az isteni szeretet rovására.

c) Ezért áldozatokat is kíván, melyeket csak e világi-tásban tudunk helyesen értékelni ; kívánja, hogy szembeszálljunk néha oly vonzalmakkal is, melyeket másutt parancsol : «Ha ki hozzám jő és nem gyűlöli atyját és anyját, feleségét és fiait, . . . sőt még önnön lelkét is, nem lehet az én tanítványom» (Luk. 14, 26). Lehet hivatásod a teljes odaadásra.

Ha ezek szembeszállnak a te misszióddal, légy erős ; ne bánts meg Istenedet félreértett pietásból. Az istenellenest törd le mindenütt. Az Isten országa megérdemli tőled. Azért ragaszkodjál jobban Istenhez, mint szülők-, testvérek-, feleséghez, hisz nem szereted őket, ha e szeretettel magadat téveszted s fokozod le.

A bálvány-imádás kísértése.

119. *«Ismét felvivé őt az ördög egy igen magas hegyre s megmutatá neki a világ minden országait s azok dicsőségét, és mondá neki: Ezeket mind neked adom, ha leborulván imádandasz engem. Akkor mondá neki Jézus: Távozzál sátán! mert írva vagyon: A te Uradat, Istenedet imádjad és csak neki szolgálj»* (Máté 4, 8 9).

a) Mindezt neked adom, ha leborulsz bálványok előtt. A bálvány nem Isten, tehát nem igazság, nem élet. Vagy ha élet, hát csak úgy, mint ahogy az illúziók élnek fejünkben, melyeknek vége a keserű kiábrándulás. Ne tarts a bálványok felé. Keresed a világot, a több, jobb világot bálványok tiszteletében, milyenek a hatalom, az élvezet, a szépség, saját szenvedélyeid, s mikor mindent bírni akarsz, lefokozod önmagadat. Mit használ neked a világ, ha nincs élni, örvendezni tudó szíved? Mit ér a kert, ha ki van szúrva szemed? Ez a szép, dicsőséges világ kín és gyötorem lesz szép és dicsőséges lélek nélkül. Évezetei ki nem elégitenek s illúziókkal s csalódásokkal keserítenek. Megőrzöm s óvom szabadságomat, hogy ígézetével le ne győzzön. «In libertate labor», ez a szabadság munkát s küzdelmet kíván.

b) Az ellenkezője igaz ; akkor birsz mindent, ha e bálványok előtt nem hajolsz meg, ha úri lélek vagy. Jézus egy más kísértésben is megmutatja, mily elszántaknak kell lennünk, hogy az Isten utait a dicsőség s nagyravágyás ígézeiért el ne hagyjuk. Egyik jeruzsálemi útján beszélt tanítványainak, hogy majd szenved és meghal ; s akkor «fogván őt Péter, kezdé feddeni» (Márk 8, 32), mondván : «Távol legyen ez tőled Uram, nem történik ez rajtad. Ki megfordulván, mondá Péternek : Hátra tőlem sátán, botráncozásul vagy nekem» (Máté 16, 22 23). Mily elszánt az Úr az «emberi gondolatok» visszavetésében. Nem szabad kímélnie magát ; aki itt kímél, az önmagát rontja meg. Tehát minden kísértésben mondom rögtön : hátra tőlem sátán, Isten útjain járok ; erősen, keményen akarok. A világ s a filozófia bármely ígézetével szemben rögtön fölemelem az Isten uralmának zászlaját s az Isten-gyermek öntudatát érvényesítem !

Krisztusi hivatás.

120. a) *«És látván (Ker. János) Jézust ott járni, mondá: Ime az Isten báránya. És hallá őt két tanítvány, és követék Jézust»* (Ján. 1, 36). A hivatás bennünk érzék a Fölséges iránt, a lélek s a lelkiek iránt, még pedig az élet odaadásában. Kezdődik azzal, hogy az isteni lelkünk elé lép, s imponál és vonz. Kísérjük Jézust gondolatainkban, kérdéseket intézünk hozzá felejtve magunkat; Mester — mondjuk — hol lakol? s elmegyünk s megnézzük, s nála maradunk «az napon»; de még nem végleg. Beszélünk róla másoknak, érdeklődésünk tárgya lett: megtaláltuk a Messiást — mondjuk — Jézust, József fiát Názáretből. Ha mások ellenvetik: kerülhet-e valami jó Názáretből — megvédjük, hevülünk, lelkesülünk. Ime az életodaadás, az apostolság hajnala; ezt szívtisztasággal, imával s munkakedvvel kell párosítani. Jézus pillant belénk!

b) *«Rabbi, te vagy az Isten Fia, te vagy Izrael királya»* (1, 40). A természetfölötti érték kihámozódik az emberi fölfogás, a világias érzések hüvelyéből; Krisztus természetfölötti erő, behatásai természetfölötti hatások; e hatásoknak hordozói is vannak: egyének, egyház, szentségek; ez irányzatnak folyamátgya van, melyben hömpölyög; visz hátán királyi gályákat, de sodor szemetet is. Már most a kegyelemnek, mint erőnek hivatását a világban fölfogni s magát szolgáltatára fölajánlani, — erejében bízni s azt fölhasználni szent reakcióban a világias szellem ellen, ez krisztusi, apostoli hivatás. «Kegyelem, vagyis krisztusi lelki erő», az én gondolatom; ezt el nem riasztom, alázatban kiérdemlem, nagyrabecsülöm... ez az apostoli hivatás érzéke. Vigyázok, hogy sehol se álljak útjába; alázatos vagyok, a szegényeket szeretem, a lelket mindenkiiben nagyrabecsülöm.

c) Isten részéről pedig a hivatás hívás, vonzás, lelkesítő kényszer, szeretet. Senki sem jöhet hozzám, ha Atyám nem vonzza — mondja Jézus. Finom lelkiség s természetfölötti érzék bizonyítja Isten összeköttetését a lélekkel; az ilyen léleknek érzéke s tüze, tehát Lelke van. Isten ad ily kegyelmet; Jézus földadataira s a Szentlélek kihatásainak szolgáltatára s szentségei kiszolgáltatására kiválaszt lelkeket. Nem világgraszoló küldetés ez, hanem buzgó, vágyó, Krisztus érdekeit szolgáló lelkület. Nagyrabecsülök minden ily hivatást; rögtön fölkelek s felelem: Uram, ime készen állok parancsodra. Szólj, hallom.

A kánál menyegzőn.

121. a) *«Harmadnapra menyegző vala Galílea Kána nevű városában . . . s elfogyván a bor, mondá Jézus anyja neki: Nincs boruk»* (Ján. 2, 1). A názáreti szerény viszonyokhoz szoktatott édesanya hamar észrevette, hogy zavarban vannak, s jóságos szíve ösztönözte a közbenjárásra. Mély, bensőséges tisztelettel közeledik szent Fiához, s neki, ki a násznép zavarát s az ő óhaját is egyaránt érti, előadja kérését. Bármilyen felelet, az őt nem bánthatja ; ismeri Fia szívét s tudja, hogy meghallgattatik. — A szerető, Istenhez tapadó szívek tudják, hogy végre is meghallgattatnak, ha nem így, hát úgy. Jézus is mondja : *«Én ugyan tudtam, hogy mindenkor meghallgatsz engem»* (Ján. 11, 42), mert bármit kérek, mindig csak a te szent akaratod teljesedéseért könyörgök. Ilyen volt a Szent Szűz. Így imádkozom majd én is ; minden kérésemen kiverődik a vezető gondolat . . . a te szent akaratod.

b) *«Vinum non habent, nincs boruk.»* Éltünk lakomája sokszor nagyon szomorú. Sok az étel ; nehéz ételek, melyekkel tudomány s politika szolgál, de hiányzik borunk, mely a lelket földerítse s tiszta, nemes életörömmel eltöltse. Anyánk, járj közbe isteni Fiadnál, mutasd be neki szükségünket ; mondd bizalommal : nincs boruk. Ő majd gondoskodik rólunk.

c) *«Ez volt Jézus csodatételeinek kezdete»* (Ján. 2, 11). Igazán szerény kezdet ; kedves körben kedves ajándék. Mások is hoztak ajándékot a násznépnek, ki ezt, ki azt ; Jézus is hozott ; az *«ő kelyhét»* nyújtotta nekik : *«calix inebrians»*, *«praeclarus»*. Édes bort, tüzes bort nyújt az Úr Jézus menyegzős lelkünknek ; fölhevíti, fölmelegíti szívünket. Ah az első, forró szeretetnek, a mámoros, első buzgalomnak bora édes és világfeleltető. Ezt a drágalátos kelyhet szomjazom én !

d) *«Minden ember először jó bort ad, azután azt, ami alábbvaló»* (Ján. 2, 16). Itt megfordítva van. A lelki élet kezdetén Isten sok vigaszt ad, ami jól esik a könnyen csüggedő, tétovázó léleknek ; gyöngeségét számon tartja az Úr, becézi, biztatja ; később keményebben fogja s akarja, hogy érzékelhető vigasz nélkül is szolgáljon neki. Ah ez több s ez jobb ; ez már erős élet. Semmiben sem teszem függővé az érzékelhető vigaszoktól szolgálatomat. A kötelesség s az Isten-szeretet előírja nekem, hogy mit tegyek, s azt föltétlenül megteszem, hisz nem vigaszomat, de az Isten akaratát keresem.

V. Az első húsvétból a másodikig.

Nikodémus: Természetfölötti pszichológia.

122. *«Vala pedig a farizeusok között egy Nikodémus nevű. Ez Jézushoz jöve éjjel és mondá neki: Rabbi, tudjuk, hogy Istentől jöttél... Felelé Jézus: bizony, bizony mondom neked, hacsak valaki újra nem születik, nem láthatja meg Isten országát» (Ján. 3, 1).*

a) A belső embernek újjá kell születnie, a krisztusi típust kell magára öltenie... multhatatlanul, különben célt téveszt. Az új ember a kegyelem által ilyen. Kezdetben ez az alak tökéletlen, inkább csíra és kikezdés. Az Isten vonásai, milyenek a hit, remény, szeretet, még fejletlenek. Természetfölötti pszichológiánk is a gyermek laza fogalmait és benyomásait utánozza; csak lassan lépnek be ezek öntudatunkba s a hasonulás Krisztushoz hosszú, lassú folyamat; erről beszél Szent Pál: «Fiacskáim, kiket újra szülök, míglen Krisztus tibennetek kiképződik» (Gal. 4, 19). E stádiumban sok az öntudatlanság és tökéletlenség. Szűk s kiskörű a mi természetfölötti látókörünk. Sokat kínlódunk, méltatlankodunk, nyugtalankodunk. Isten, vallás inkább ijeszt, mint vonz. Hajlamaink az érzéki javak felé tartanak. Erényünk gyönges megbizhatatlan. Ime a gyermek-típus gyermekbetegségei! Érdeklődünk, engedelmeskedünk, hagyjuk magunkat vezetetni.

b) Hogy törpévé ne váljam, fejlődnom kell. Öntudatosan kell felfognom a hit igazságait s azokból érzületemnek s tevékenységemnek motívumait kölcsönöznöm. Meg kell értenem magamat, fiziológiámat, pszichológiámat, hajlamaimat, ingereimet testemben épűgy, mint lelkemben; nem szabad bűnnek tartanom a természetes ingereket, kivált a nemi életet illetőleg; de ismernem kell az érzés hangulatait és színeit; ki kell tágítanom öntudatos világom sugarát s azt az akarat főnnhatósága alá szorítanom. Ebben a rendezett, okos, észszerű, belső világban megközelítem Istent, az örökkévalóságot, Krisztust, az éltető Szentlelket, s nem fogom az erényt nem tudom milyen szent «excessus»-okban keresni, hanem az élet minden körülményei közt napról-

napra átélem azt. Nem a remeték pusztáiban, nem a bűnbánók barlangjaiban lakott az Úr, hanem a názáreti házban!

c) Spiritus et vita... a hosszú szabadságharcban kivívott lelki függetlenség és béke! Sok vergődésen kell átmennem, míg lelki szolidaritásra teszek szert s uralomra engedem a hitet világnézetemben s a krisztusi kegyelmet érzeltemben. Átmegek sok érzéletesen, de nem olvadok meg tőle; átesem a lelki serdülés egyoldalúságain, a vérmes, vakmerő vágyakon; kiábrándulok a szentségnek elragadtatásokkal, ostromozásokkal, víziókkal való azonosításából; be kezdem látni, hogy a kanonizált szentek életében is ne a csodálatost, hanem a mély, bensőséges életet szemléljem; meggyőződöm, hogy a keresztyén tökéletesség az Isten szent akaratán megnyugvó, fegyelmezett, igénytelen, egyszerű, örök reménytől ihletett élet. Keveset akarok az anyagból, sokat a lélekből, keveset a világból, sokat Krisztusból! Rajta, átadom magam e szellemnek. Megyek. Post Alpes Italia, Alpeseken át a szép Itáliába; s az elefántok átmentek az Alpeseken is. Cortez megégette óceánjáró hajóit, mikor reményei földjére ért. Én is szakítok alacsony, érdes, nyakas, kiskaliberű magammal.

A szép lélek kialakulása.

123. *«Mi a testtől születik, test az; és mi a lélektől születik, lélek az»* (Ján. 3, 6).

a) A szép erkölcs a legszebb remekmű. Van különféle szép remek kőben, színben; ez a szépség pedig mind a lélekből áradt. Az magában véve mindezeknél szebb. Szép lélek, tiszta erkölcs, harmónikus élet, ez az igazi remekmű. Azért az Őristen a szobrokat, a képeket lenn hagyja, de az ég múzeumába a szép lelkeket viszi át. Mert a márvány-remekből meszet égethetnek, képből rongy lehet, de a lélek, mely az Őristen képére alakult, maradandó, örök emlék lesz; ezt a remekművet az Őristen is élvezi. Ellenben az erkölcstelen ember romlás és rothadás; nem alak, hanem alaktalanság; nem ritmus, nem arány. Ott a test túlteng a lelken; a gondolatot elöli a szenvedély, az egyik szenvedély a másikat; az erkölcstelen ember khaotikus, rendezetlen világ, hol erők küzdenek s kialakulni még nem bírnak... Legyetek krisztusiak, legyetek Isten fiai, különb emberek... ezt sürgetik sugallataink; ezt imádkozzuk, hogy meg is tegyünk.

b) S hol teremnek a szép lelkek? Mindennek megvan a maga hazai földje; megvan a zónája. A régi világokban a zsurlók hatalmas erdőkké nőttek; azóta eltörpültek, mert

lehült a föld; az oroszán az állatseregletben ütött-kopott király, s nincs hazájában, ketrecben van; neki végtelen pusztaság kell. Hát a szent szeretetnek hol van hazai földje, zónája? Sehol annyira, mint az evangéliumban, s ha az áhitatnak életét tekintem, sehol úgy, mint az Oltáriszentség atmoszférájában. A tiszta, harmónikus, szép lelkeket s nekik való levegőt, vizet, napsugarat s gazdag energiát az eucharisztia-ban találjuk meg. Ott találunk nagy, széles látókört, boldogító szabadságot. Isten van veled, szabad vagy. Krisztus van veled, Krisztus van benned. Te Cézárnál, Napoleonnál nagyobb vagy; nem a hatalmat, nem a zsenialitást, hanem az élet szuverénitását véve. Te az Isten temploma vagy. A benned suttogó imát jobban becsüli az Isten, mint Szent Péter templomát, mint a katakombákat. És hol érzed azt inkább, hogy benned ily érték rejlik, mint a szentáldozásban? Ott ébred az ember saját méltóságának, gazdagságának, Isten-fiúságának öntudatára. Ez jó neki.

c) Kellenek a szent szeretetnek továbbá források, melyek tiszta vizet adnak; láz- és tifusz-bacillusmentes vizeket. Ezzel a szent tisztaságra célzok, mert a szent tisztaság a legüdébb, a legkedvesebb erkölcsösség. Az ember megvakul a szenvedélyektől, kivált a hatodik parancs elleni vétkektől; sűrű lesz vére s kiszárad veleje. Mi locsolja föl ezt a szárazságot? Az Oltáriszentség kegyelme; az nevel előkelő nemzedéket. Ha vannak lelkek, melyeket a Pontificale Romanum «sublimiores animae», «fennkölt lelkek» névvel jelez, ezek mind a szent tisztaság kedvelői. Az Oltáriszentség a szeplőtelen érintetlenséget, a lelki világnak átlátszóságát teremti meg. Ahol ez nincs, ott az erkölcsnek ereje, szépsége, harmóniája hiányzik.

d) Végül a szép lelkivilághoz meleg lendület kell. A meleg csupa energia, a lendület csupa erő. A nélkül nincs szabadság, kiindulás, lelkesülés és bátorság. Az eucharisztia imája az áldozat szelleme. A mi küzdelmes, szenvedő lelkünknek megnyugvása az Úr Jézus szíve. De a tűrés az áldozatnak alsóbb foka; a magasabb foka az önkéntes áldozat: ha testet, érzékiséget, világot, amennyiben ezek lépcsői lehetnek a léleknek, lábbal tapos s azáltal fölemelkedik. Ez az áldozatkészség volt az egyház nagyszerű hozománya. Oh beatam Ecclesiam! — kiált föl Szent Ciprián — fuit quondam in operibus fratrum candida, nunc facta est in sanguine martyrum purpurea!» Az Ecclesia ruhája fényes, ezüst és arany brokát volt, fuit quondam candida, a pünkösdi tűznek

fényében ; azután beleszötte az Úr Isten abba az arany és ezüst brokátba a tüzes rózsákat, a vérpiros szájakat, et facta est purpurea ! Minden lélek, amely az Úr Jézust szereti, az áldozatos jelleget hordozza homlokán, s ez a szentáldozásban verődik ki rajta ; áldozatra készséggé teszi ! Itt teremnek a költő szavai szerint a «magnae animae prodigi», kik pazarolják a lelket, az életet, de úgy, hogy azután százaszorosan megtérül az bennük.

Szentlélek-járás.

124. *Ne csodáld, hogy azt mondtam: szükség újonnan születnünk. «A szél, ahol akarja, ott fúj és zúgásod hallod, de nem tudod honnét jó, vagy hová megy; így van mindaz, ki lélektől születik» (Ján. 3, 7).*

a) Jön a lélek, amikor akar. Egy-egy szó a könyvben, érzés az imában, gondolat vagy ötlet az elmélkedésben megmelegít, fölbuzdít, megnyugtat. Bennem csillámlanak meg az Isten gondolatai, mint a fővény aranszemecskéi a nap-sugárban. Mikor így jön hozzám, érzékkel s epedve fogadom s teszek szerinte.

b) Ahogy akar, úgy jön, majd komolyan, majd vidáman ; lesujt vagy fölemel ; néha buzdít, máskor megszégyenít, néha megfélemlít, majd lelkesít ; néha lábaihoz kuporodunk, máskor szívére borulunk. Néha messze van tőlünk, hogy vágyódjunk, máskor közel, hogy ne csüggedjünk. Néha mint köd, felhő . . . máskor mint ragyogó, napsugaras intuición borul a lelkünkre, s abban is akarata szerint tesz, hogy majd édes élvezetre, vigasztalásra, majd türelemre s áldozatra indít ; néha megaláz, máskor a nagy tettek ingerével hat reánk. Mindent fölhasználunk ! Ne mondja senki, minek élek s unatkozom. Ne mondja ! Hát nem adhat-e egy pohár vizet a szomjazónak, jó szót, tanácsot, indulatot, szolgálatot a testvérnek ? Éljen, ne okoskodjál ; hisz mennyországot élhetsz át.

c) Más nem pótolhatja ajándékait, melyeknek neve : élet, életkedv, önérték, bizalom, öröm, lelkesülés, béke, bátorság, boldogság . . . Isteni ajándékok ezek ; Jézus is ilyeneket adott : vaknak világosságot, betegnek egészséget, halottnak életet ; ez az isteni mód. Jöjj el Szentlélek, s adj életedből minél többet belém.

Igy szerette Isten a világot !

125. *«Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiaát adá . . .» (Ján. 3, 17).*

a) Fiában szeretett minket. Míg nem így szeretett, nem

igen értették. Végtelen ő s nincs emberi érzelme, a gerjedelmek változatai nem járnak benne ; nem léleklzik, nem piheg, nincs vére ; tiszta, végtelen szellem ő. A természetben kimutatta, hogy szeret. Ragyogó napot teremtett, de jeges tengert s jégmezőt is, — virágillatot, de tűzhányót is, — csobogó hullámot, de vihart is. Beszélt édesen, de csattogott villámaiban is ; ah, Uram, nem értelek egészen ! Az erkölcsöt illetőleg sem ; az erény szépsége dagasztotta keblünket, de a gonoszság özönvize is végigszáguld rajtunk ; a szent szeretet pírja s a bűn szégyenérzete váltakozott arcunkon, s elsötétült szereteted tudata. Szeret talán — kérdeztük — azzal az abszolút jóakarattal, a természet célszerűségével, a mindenhatósággal? S beéri-e ezzel emberi érzésünk? Ah, ez megtévesztő gondolat. Végre rátaláltunk s megtudtuk, hogy szeret Jézus szívével ; *«Igy szerette Isten a világot»,* így szeret. Ezt értem s megnyugszom.

b) Így szeret, ily isteni szívvel szeret. Az emberek közt is vannak áldott szívek ; a jegyesi, a szülői, a baráti, a gyermeki szeretetnek, a szívnek s kedélynek csodavilágát nyitják meg ; illatos, édes érzelmekkel hintik be az életet. Tovább, a szív a művészet világát sugalmazza. Azután jön a hit, az érzelmek új világával. Mit gondoltok, milyen világba vezet bele Jézus szíve, mellyel Isten akart szeretni s minket egy isteni, érzelmes világba bevezetni? *«Igy szerette Isten a világot.»*

c) E szeretet minden ponton remekelt. Szentlélektől fogantatott s szűztől született, romlás nélkül, azért lett *«speciosus»*, szép. A kellem megnyilatkozott vonásaiban, a szeretet csendült meg szavában ; jelképeül a bárányt választotta. *«Isten báránya.»* Szeretetreméltósága fátyolozta el a gyermeklélekben a *«minden tudományok»* fényét, s szemeiből csak a gyermek kedvessége s ártatlansága sugárzott. Férfikora a lélek hatalmának igézetében telt el ; *«kövess»* — mondá — s követték bűnösök s tömegek ; nélküle az otthon puszta volt, s a pusztaiban vele elfelejtették az otthont. Az apostoli lelkék az ő árnyékai ; Szent Domonkos az ő fehér gyapjuszövetében s Szalézi sz. Ferenc sajátos egyénisége egyaránt emlékeztet reá. Szereti az embereket, s vonzódnak hozzá ; korán van a templomban, s mielőtt a napsugár az Olajfák-hegyére esett, már ő fái alatt imádkozott. Beszédbe ereszkedik, oktat, tanít, s eszmét s érzelmet cserél ; nem hideg, nem sablónos. Van is, nincs is lakása ; Nikodémus este jön hozzá, s ha nem jön senki, imádkozik ; néha egész

éjjeleken át; haja és ruhája nedves az éj harmatától, de ő nem érzi, oly mélyszívű ember. Egyszer-kétszer szó van a szentírásban szemeiről; a gazdag ifjúra elragadó szeretettel, Péterre mély bánattal tekint! Milyen hatást tett Mátéra, Zachaeusra s Magdolnára! *«Igy szerette Isten a világot.»*

d) S ezzel a szeretettel *«végig szeretett»*, s azért szeretetet kér vizont. Szeressük mi is emberi, meleg, lelkes szeretettel. Caecilia s Ágnes szeretik őt, mint jegyesüket; Néri sz. Fülöpnek kitágul két bordája a szeretet hevétől; Szent Katalin szeret, s Jézus gyűrűt húz ujjára. Akarja, hogy érzelmesen szeressük őt; *«nézd e szívet — mondja — mely annyira szeretett!»* Ó Uram, viszonszeretünk téged tőlünk telhetőleg. Úgy szeretem Jézust, hogy magamat adom érte, s örvendezve teszem!

Jákob kútjánál.

126. a) *«Jöve tehát Szamaria városába, mely Szikarnak nevezetik... Ott vala pedig Jákob kútja is. Jézus tehát eljáradván az úton, oda üle a kút fölé. Egy asszony jöve oda Szamariából vizet meríteni. Mondá neki Jézus: Adj innom»* (Ján. 4, 5). Adj innom. Eltikkadt vándor vagyok, lelkeket keresek; voltaképp ők italom, s az Isten akarata ételem; de téged is kérlek, adj innom. *«Sitio.»* — Jézus lelkeket keres, üdvüket szomjazza; közeledik hozzájuk, szeretetüket kéri... azért ő kezdi a beszédet; a próféta álruhájában, de az alázas, apostoli szeretet közvetlenségével lép az asszony lelkéhez; adj innom, annyit jelent: add nekem lelkedet. — Így kell a lelkek után járnom, hozzájuk szólnom; nem röstelkedem; s mint Loyola sz. Ignác mondja: az ő kapujokon akarok bemenni hozzájuk, hogy az én kapumon át vezessem ki őket.

b) *«Mondá pedig neki az asszony: Hogyan kérsz te zsidó létre tőlem italt, ki samariai asszony vagyok? Holott a zsidók nem társalkodnak a samariaiakkal.»* Az elfogult lélek mereven s hidegen áll a Mester útjába, visszautasítja; nem érzi ki hangjából a szeretet akcentusát, a szeméből nem olvassa ki az apostol vágyát: ő más gondolatokban él. Így viselkedünk mi is Istennel szemben; nem vagyunk finom, érzékeny lelkek, ugyancsak így viselkednek velünk szemben mások, kiknek más világnézetük, nevelésük, életük van. Ez ne retentsen vissza. A buzgóság türelmes s kitartó. Türellem nélkül fanatizmus volna, mint ahogy a türelem buzgóság nélkül indifferenzizmus; az láva, ez jég; egyik sem termő talaj.

c) *«Felele Jézus: Ha tudnád az Isten ajándékát, és ki az, ki neked mondja: Adj innom: talán te kértél volna tőle.»* Ha ismernéd ezt a két világot, azt, mely feléd jön, s azt, mely benned rejlik; ha tudnád, hogy mily lélek szól most hozzád, ó mennyire változnék érzületed! Te éj vagy, én napsugár, — te élvővár, én örvendező, — te degradált, én dicsőséges, — te virágát hullató, én sértetlen! Ha tudnád, hogy mily erős vagyok én, s mily gyöngé te, s hogy a kegyelem mire képes s mit teremt...! De ez az «Isten ajándéka.» Ő teremt lelket, életet, szépséget, erőt, örömet, boldogságot; ezek Isten ajándékai. Ezeket várni s kérni kell. Menj felé, kérd; majd ad hatható, teremtő, fölszabadító erőt.

d) *«Élő vizet adott volna neked.»* Élő víz, élet vize. Údít, frissít, erőssé, egészségessé tesz, jó vért csinál; tiszta víz, nem hináros, nem iszapos, nincs benne bacillus. — A pusztában járónak elsősorban víz kell, mely felüdítse; elfáradunk; élő vizekre szorulunk. Más vízforrások elapadnak vagy gyöngén, vékonyan csergedező erekké silányulnak; ellenben ez az élő víz ragadó folyam! Az ifjú lelkesülés, az idealizmus is lassankint elapad; ellenben Krisztus kegyelme kiapadhatatlan «fluminis impetus». — Más víz elveszti erejét, állott, poshadt víz lesz; ellenben a lélek vizeit az imádság angyalai kavargatják föl folyton, s meggyógyul, ki beléjük ereszkedik; «szökőkút vize ez az örök életre».

e) *Mondá neki az asszony: «Uram, add nekem ezt a vizet, hogy ne szomjazzam s ne jöjjenek ide meríteni. Mondá neki Jézus: Menj, hűvd el férjedet.»* Az élet vizét neked nem adhatom; tisztátlan vagy, hűtlen, csapodár vagy; esküszegő, hitszegő, házasságtörő vagy. — A bűnös lélek is ilyen; amily nagy tisztelettel szól a szentírás az Isten-szerető lélekről, oly megbélyegző kifejezésekkel illeti a hűtelent. Nem kap élő vizet. Hogy eressze az Úr posványba a kristályeret? Templom vagyok-e, hogy Isten lakozzék bennem? Kicsiben is sok hűtlenség lehet; fegyelmezetlen vagyok talán imámban s különben is gondolataimban szeszélyes? Könnyelmű vagyok talán nézésben, érzésben, kényességben?

S mily finom az Úr Jézus, épen hogy csak érinti a sebet. Így kell! Ez neveli tisztességre az elvetemültet. Az orvos tartsa meg intranzigens állásfoglalását a rothadással szemben. Az apostol lehelje az erkölcsöt s az újjászületést. A gyónásban is így kell nyúlni a sebekhez; ah, hisz a megalázott szenvedő megérzi ez illetést!

f) *«Mondá neki az asszony: Uram, látom, hogy próféta*

vagy te. Atyáink e hegyen imádkoztak, s ti azt mondjátok, hogy Jeruzsálemben van a hely, ahol imádkozni kell. Mondá neki Jézus: Asszony, hidd el nekem, hogy eljön az óra, mikor sem a hegyen, sem Jeruzsálemben nem imádjátok az Atyát . . . Lélek az Isten és azoknak, kik őt imádják, lélekben s igazságban kell imádniok.» Asszony, ne nézd a hegyeket s a füstölgő oltárokat, hanem iparkodjál lélekben s imádságban, vagyis tiszta szívvel s odaadással Istenhez közeledni. Ez az első s ez a fő, azután jön a külső Isten-tisztelet rituáléja. Oltárnál, áldozatnál szükségesebb a törődöttség, bensőség, érzés; azután legyen gondod az oltár és áldozat. Lélek az Isten; tehát légy először lelki; a lelkiesség inspirálja külső vallásosságodat. Ez a szavak értelme. De azért formára, szép, kedélyt megragadó formára van szükség az Isten-tiszteletben is. Minek lenne az Isten-tisztelet puritán, mikor az Isten szívet, kedélyt, szépséget és érzést is teremtett? Bizonyára csak az imádkozik «lélekben és igazságban», ki őt egész természetével imádjá. Tehát dicsérje az Istent a templomban is művészet, zene, ének, virágillat, tömjénfüst; segítse emberi természetünket lelkes imádásra.

g) «Mondá neki az asszony: Tudom, hogy eljő a Messiás... Mondá neki Jézus: Én vagyok az, ki veled szólok.» Bemutatkozik s fölemeli magához. Máshol parabolákban sejteti kilétét, itt bemutatja nyiltan. Az asszony már csupa fény és tűz; egyet gondol, őt. Korsót, vizet, forrást felejt; már tüzet fogott, fut, siet, hirdet! — Jól alakít az Úr, fogékonyaságra, odaadásra nevel, s a mellett meghagyja alázatában és szerénységében. Jöjjetek, ismerjétek meg a Messiást, ő megmondta bűneimet s megnyitotta szemeimet; én már látok, lássatok ti is! A természetfölötti élet a bűn megismerésén és bánatán kezdődik.

A kafarnaumi «királyi ember» jelkülete,

127. A kafarnaumi «királyi ember» Jézushoz ment s kérte őt, hogy jöjjön s «gyógyítsa meg az ő fiát, mert már halálán vala» (Ján. 4, 40).

a) A «királyi» embert hite vezeti Jézushoz; mutatja neki, hogy kihez menjen s mit gondoljon, mikor a természet már nem segített; hogy mit reméljen, mikor emberi erő már nem állt szolgálatára. Ime, a hit elborult lelkünknek derengő fénye; jó, erős, édes tudás. Neveljük. Jézus is a hitre utal; hitre, mely örök életet keressen, mely megnyugodjék szereteteink koporsóján is. A «királyi» ember ezt még nem érti; ő a hitet még át nem élte, még át nem érezte igazán; mert csak

eszköznek nézi a földi bajok ellen. Pedig a hit felelet az egész létnek, időnek s örökkévalóságnak kérdéseire. Vágyam van az örök élet után s hitem mondja, hogy máris örök életet élek, melynek a halál csak pályaválasztója : boldogság vagy boldogtalanság felé. Ebben élek, e szerint érzek. Hit és érzés közt nagy különbség lehet. Mi hisszük például, hogy Isten jelen van, s hogy hajsztalunk sem esik le tudta nélkül, s hogy lelkünk végtelen kincs ; de ezek átérzésétől még messze lehetünk. Hitünk, mint az évülő gyökér a fagyos földben ; van benne erő, de nincs kifejelesztve. A hit isteni gyökerét a kereszt-ségben mélyesztette belénk az Isten ; a mi földadatunk az, hogy 1. öntudatunkra hozzuk azt, hogy a hit nem katekizmusi kérdések foglalatja, melyeket csak be kell tanulnunk ; hanem valóságát át is kell élnünk. Istent s titkos benyúlásait kell tapasztalnunk. 2. Gyakorolni kell a hitet ; Carlyle is mondja : akit kétely környékez, az tegyen ; a tett elűzi a kételyt. 3. Támogassa imával törekvéseit : «unctio ejus docet», kenetesség, ékesség, vonzóvá válik imáinkban hitünk.

b) A «királyi embert» vezeti szeretete. Meg akarja gyógyítani azt, akit szeret s aki szenved. Maga áll bele a mentő munkába ; megy, jár, kér, rimánkodik, tűr, megalázódik. Ez a gond indítja útnak, ez kíséri ; ez biztatja, hogy Jézus megérti majd s megsegíti. Szeretsz-e te is? Szereted a lelket? Jársz-e utána, ha beteg? S mit csinálsz, ha más beteg, ha a teste vagy a lelke beteg? Könnyítsz-e rajta? Van-e irgalmad? Észreveszed-e, hogy házbeldi, cseléded nem törődik lelkével, nem gyónik? Az irgalmas szeretet tud téríteni ; nemcsak testi, de lelki gyógyítást igyekszik adni a szegény betegnek, mert a testi bajon túl a lelki bajt látja. Kérjük és sürgessük mindkét baj gyógyítását, eszközöljük áldozatainkkal is.

c) «Mert már halálon vala», fogyott életerejé ; hülnek a tagok, gyöngül a szívverés, fáj a fej, a mell, hervad a szem. A léleknek életerejé a hit, az odaadás, a szeretet, a bensőség, a lelkesülés, az öröm ; ez az igazi szív- és vérlüktetés, melytől a lélekben erő és tartalom van. Ó be jó ez ! Ebbe állítom s gyakorlom bele magamat. Van hülés a lélekben is ; mikor hanyagok vagyunk s lanygulunk ; mikor imánk s áldozásaink hidegek ; mikor messze idegenben érezzük magunkat az Úrtól. Ezt a haldoklást utálok s nem tűröm. Megvizsgálom, mi ez elhidegülés oka, s fölkeltem magamban ilyenkor a hűség szeretetét. Mikor a lélek ép, erős, s lelkesen indul meg eszményei felé, akkor nem igen jelentkeznek az ily lelkiállapo-

tok; de nagyon is gazba nőnek a lanyhaságban. Olyankor érzi az ember, hogy ha nincs is valami különös bűne, az egész lelki élete erőtlenségre, örömtelenségre, rázza föl magát s vegye lelkeire a buzdítást: «esto fidelis»; hűtelen vagy, azért nem mégysz semmire. A hűséget pedig kezd meg a legegyszerűbb dolgokban: szemeid, nyelved, gondolataid fegyelmezésén, a készségen, jókedven stb.

d) A bomlás útját a sok bocsánatos bűn jelzi. Az a sok kellően nem méltatott félrelépés, hiba és sértés, melyet Isten ellen elkövetünk s föl sem veszünk. Jaj, ez a szeretettel ugyancsak meg nem fér. Aki hazudik, megszól, gyűlölködik, bántalmaz, érzékenykedik, türelmetlenkedik, idegeskedik, aki kötelességet könnyen vesz, embert nem tisztel, az mosdatlan, fésületlen, csunya arc s ugyancsak nem az Isten gyermeke. Szíve nem éber, nem az Isten szelleme lakik benne. Kell belénk éber erkölcsi esztétika!

Apostoli hit.

128. «Mondá neki Jézus: hacsak jeleket s csodákat nem látlak, nem hisztek. Mondá neki a királyi ember: Uram, jöjj le, mielőtt meghal fiam» (Ján. 4, 48 49).

Az ember eljárt mindenütt, ahol szüksége, nyomorúsága jelentkezik; ha beteg, gyógyulni akar, ha veszedelem fenyegeti, Jézushoz fut; de az Úr azt akarná, hogy bajaink s szenvedéseink enyhítésére elsősorban is mély, lelkes hitet szerezzünk magunknak. Hinni, Istenhez simulni, belőle élni, ez kell a léleknek.

a) Az én hitem vonzó, lelkes lendület, tehát hatalom. Ami rideg, az nem vonz. Jézus pedig mondja, hogy az Atya lelke vonz, még pedig hatalmasan, tehát nem erőszakosan, hanem bizalommal, szeretettel, érzéssel. Az erőszak gyöngé vonzóerő, a szeretet, az öröm, a kedv a legnagyobb. S hogy vonzóbb legyen hitünk, azért van Jézusunk, a Szent Szűz édes fia; azért van anyánk a szűzesség szépségében s az anyaság édességében. Más a Sinai hegy s más Betlehem... cikázó felhők helyett gyermek- s madonna-arc! Más Illés hegye, hol tűz emészti az embereket, más a Golgota; ott piros tűz, itt a fájdalmak emberének s a fájdalmas anyának halaványsága! Ah Jézusom, ki oly édes emberi, oly anyás vagy, ki a kellemet, a gráciát, az unctiót csepegteted hitembe, ó vonz és puhíts! A hitnek gyakorlata által tovább érek, mint okoskodással. Élek szerint; akkor el nem nyelnek az értelmi nehézségek.

b) Hitem bensőséges, meleg lelkiület. Sokféle hit jár

köztünk ; hideg, sötét, bizalmatlan, száraz, izetlen hit és hitetlenség. Némelyek nem gondolkoznak s hisznek, mások gondolkoznak s nem hisznek ; mások ismét gondolkoznak, hisznek, s nem élnek. Ezek mind holtak, vagy eleven-holtak. Szívet bele az élettetlenségbe, akkor lesz hit. A hit odaadás a vezető Isten iránt ; bízom szavában s vezérlő kezében ; teljesen átadom magam, ahogy illik mindenek központja, célja, reménye iránt. Ha egész szívből hiszesz, akkor megkeresztellek, mondotta Fülöp az éthiopiainak. Nekem is ez kell ; egész szívből kell hinnem. Panaszkodunk, hogy nem hiszünk ; hát dolgoztunk-e teljes szívünkkel, jártunk-e utána jóakarattal, iparkodtunk-e gyermeki lélekkel feléje? Megértettük-e szívünket, vágyainkat ; meghallgattuk-e panaszos vágyait a nemes, tiszta, napsugaras magaslatok után?

c) Hitem erős, kitartó lelkiület. Az apostol szava adja meg pszichológiáját ; «credidi et certus sum», hiszek s nem ingok. Vannak nekem is nehéz perceim, sötétségem az észben s szenvedésem a szívben, de e sötétség s e szenvedés ellen odaállítom akaratomat. Akarok, Uram, megnyugodni benned ! Veled a halálba is megyek ; a te szavadra megvetem a hálót, s tudom, hogy gyöngyöket halászek majd vele. Ezzel az erős, megnyugtató akarattal szabadítom föl magamat a kételyektől, ingadozásoktól, bizonytalanságoktól. Kedves a gyermek hite, melynek nincs kételye, de szebb az apostol hite, ki a kételyekből fölszabadította hitét ; «tudom, kinek hittem s megnyugodtam». Az ilyen hitnek van hűs-vétja ... pünkösdje ... békéje. Legyőzi a világot.

Az első apostolok hívása.

129. «Jézus elmenvén a Galileai tenger mellett, látta két testvért, Simont és Andrást, amint hálót vetettek a tengerbe s mondá nekik: Jöjjetek utánam és emberek halászaivá teszek» (Márk 1, 16).

a) Istent közvetlenül nem ismerjük, hanem közvetve, s ott is erdőnél, óceánnál, égboltnál kimondhatatlanul jobban vezet az Isten önmagához a történelem által, elsősorban s véglegesen Krisztus által. De hol van Krisztus maga? Ime, ő kitarja kezeit Péterre, Andrásra, Jánosra s apostolaivá teszi, ezek ismét kezeiket teszik Pálra, Barnabásra, Pál ismét Timotheusra, s átadják a hatalmat a kézrátételben, a papszentelésben nemzedékről-nemzedékre. A rendi hatalom nyújtja nekünk Krisztus evangéliumát, Krisztus szentségeit s biztosítja kegyelmeit. Krisztust nézzük papjainkban ; úgy

tekintsen minket az ember, mint Krisztus szolgálait és az Isten titkainak sáfárait (I. Kor. 4, 1). Ez a mi hitünk s örömünk. Tehát ha mondod pap-ismerősödről: ezt ismerem, játszótársam volt; hidd azt is, hogy Isten küldöttje, mikor mondja: ez az én testem... én téged feloldozlak, s tiszteld úgy.

b) «Emberek halászaivá teszlek», de nektek is szívvel-lélekkel, egész étellel kell e munkába beleállnotok. Hatalmat adok; e hatalmat éltetökké kell változtatnotok. Küldetést adok; e küldetésben folyton kell járnotok. Magamhoz emelek; ez Isten-közelséget át kell élnetek; nem mechanikus eszközeim vagytok, hanem apostolok. Oltáriszentséget bízok rátok; éltetek az itt rejlő erőnek kommentárja legyen; evangéliumot adok, mélységeiben kell laknotok. Szóval: én teszlek, de nektek is egész élteteket kell belefektetnetek.

c) Úgy-e nagy dolog ez? De ha Isten akarja, s Jézus teszi meg, akkor már csak sikerül! Van itt erőforrás, az oltár; van tűzhely, Jézus szíve; van áldás, Jézus szeretete. S ha Gedeont küldte a szérúról, Dávidot a mezőről, Saul Efraim hegyeiről, hősnek, prófétának, királynak, s ha halászokat avatott föl apostoloknak: küld s avat ő most is papokat családokból, hol mély hit lakik, — anyák mellől, kik Sámuel anyjához hasonlítanak, — szemináriumokban, melyek fölött a tisztaság, az ima, az elmélkedés, a buzgóság tűz-oszlópa áll s jelzi az Isten legkedvesebb lakóhelyét s a Szentlélek kertjét: «seminarium».

Jézus tanító ereje.

130. «Úgy tanítá őket, mint akinek hatalma vagyon és nem, mint az írástudók» (Márk 1, 22).

a) Jézus, mint ember a világnak az Istennel érintkező pontja és kapcsolata, csupa élet és erő. Emberi lelke az Isten-fia lelke, mely látja az Istent, s bár véges lévén, föl nem fogja egészen, mégis Isten-látásában mérhetetlenül bölcsőbb, mint a földön járó, indukcióval s szillogizmusokkal dolgozó géniuszok. Látja Istent s a világot, az élet végtelen áramát s dagályát, s ettől lesz lelki világa szép, édes, mély, erős, varázsos, s ezt árasztja ki magából az egyéniség üdeségében, a meg nem gyöngült erélyben; ez sugárzik szeméből; ez a hervadatlan kedély titokzatosan s ébresztően érint lelkeket. Az élet ez üdesége és ereje párosul az isteni, természetfölötti behatásokkal, melyekről mondja: senki sem jöhet hozzám, ha Atyám nem vonzza őt. Érints, Uram, hogy éledjek, hogy benső világomban veled érintkezzem; lelke-

met, szívemet, kedélyemet behatásaid alá helyezem. Jézusom, Mesterem !

b) Jézus ereje a valósággal, igazsággal, intuícióval s meggyőződéssel telt gondolatok, az érzések heve s krisztálytisztasága, az Istentől áthatott kedélyvilág szépsége. Az ő gondolataiban tükrözik az Isten ; az igazság az ő ajkán édes tejjé lett ; amit élt és szólt, az mind életre emlékeztet ; «panis vitae», «fons vitae», «lignum vitae», csupa élet, s ezt a szép, erős életet az Isten általa belénk tapogatta, rajtunk kimintázta kegyelmei, vagyis benyúlásai által. Az ő szíve a hatalom s az ő vére a díj, melyen megvett. Vér köt össze vele, s mily vér ! S mindez egyre ösztönöz és bátorít, hogy vegyük magunkba ezt a krisztusi erőt. Ha a kőbe belevessük a szép formát, éljük bele magunkba a krisztusi típust. Emelkedjünk föl gyakran az ő gondolatainak, érzéseinek, vágyainak magaslatára s ereszkedjünk az ő imádkozó, Istenhez simuló lelkének mélységeibe, s érezni fogjuk, hogy emel is, vonz is, formál is. De ne tekintsük mindezt csak szép szónak, hanem eleven erőnek ; kísértsük meg átélni.

c) Jézus hatása nemcsak a léleknek kisugárzása volt, hanem a kegyelem működött közre szavaival s példájával. Isten megérintette a lelkeket, s illetteitől elváltottak. Sokan beszélnek szívből s mégis hatástalanul ; kegyelem, vagyis Isten-benyúlás, isteni illetés kell, hogy legyen hatásuk. Az Istennel egyesült, Istennel telített lelkek, apostolok, próféták és szentek tudnak hatni igazán. Vele kell töltekezni nekem is ; általa leszek erős !

Jézus meggyógyítja Péter napát.

131. *«Jézus a zsinagógából Simon házába méne. Simon napa pedig nagy hideglelésben vala, és könyörgének neki éreften»* (Luk. 4, 38).

a) A léleknek is vannak lázai, sőt a tisztulási folyamat is láz, mely nem esik meg fájdalom nélkül. Lesznek kínjaink, melyek tűzként égetnek, s hevükben bűnös hajlamaink s kívánságaink Istennek tetsző energiákká változnak el. — A nyugtalan, kapkodó lélek is lázas. Az idegesen érdeklődő, ambiciós lélek is az ; a lágy, impressziós, érzelmes, szerelmes lélek szintén. — A nevelés és tisztulás ilyenekre mindig föl-szabadítólag s ne elkeserítőleg hasson, úgy, hogy kedvük s erélyük is legyen a szív darázsfészkebe belenyúlni. Greife nicht ins Wespennest, doch greifst du zu, so greife fest. Nekünk bele kell nyúlunk ; tegyük meg vaskézzel.

b) Jézus odalép a beteg ágyához ; megfogja kezét ;

erejével befolyásolja. Biztos, nyugodt tekintete a beteg lelkébe mélyed, megnyugtatja, vonzza. Fölséges, szép lelke rányit a bűnös, lázas, beteg szívek legnagyobb szükségletére, a legkevésbé kielégített igényére: a szép, erős, örvendő élet vágyára. Úgy-e ez kell a lázas lelkeknek? S az orvos mondja: mit kapkodsz, mit sűrögsz és rángatódzol? Légy nyugodt; itt vagyok én! S a tudományszomjban vagy élvezetvágyban egyensúlyát veszített lélek érzi, hogy hozzája lépett az *egészség* erkölcsi korrektségben, s a *derült szépség* az istenes élet harmóniájában. Tetszik neki, megszereti, megkísérli s gyógyul.

c) S fölkel s szolgál Jézusnak. Erős lett; örülni tud, azért készséges. Testi, lelki erőit szolgálatába szegődte, mert szereti örömének s jókedvének forrását. S minél készségesebben szolgál, annál erősebb lesz. Mily jó erősnek lenni. «Ha nem hiszitek, meg nem értitek.» Tettekben kell azt kitapasztalnotok. Itt és ma, mindjárt ujjongnotok kell, hogy az Isten gyermekei vagytok, s hogy jót akartok s jót tesztek, s hogy lelketek ennyiben napsugár, melynek nem lehet elsötétülnie semmiféle éjtszakától; de igenis elsötétül, ha elfelejtitek, hogy mik vagytok s mily isteni élet fakadhat bennetek s áradhat ki belőletek.

Miért keresik mindnyájan Jézust?

132. «*És korán reggel fölkelvén, kiméne egy puszta helyre és ott imádkozott. És mikor megtalálták őt, mondák neki: Mindnyájan keresnek téged*» (Márk 1, 35).

a) Mindnyájan keressük őt, mert először is megnyugvást ad nekünk az iránt, hogy bűneink megbocsáttatnak, s azután, hogy részünk lesz a diadalmas, isteni, örök életben. Lelkünk mindenekelőtt bűnbocsánatot sürget, mert az erkölcsi világrend fölségében észreveszi s imádja a boldogító vagy kárhoztató isteni akaratot. Értsük meg az emberi szívet: nem tudni, nem kérni, nem bízni, hanem *lenni akar*; nem akar tönkremenni. Sok a bűne... s a szív kiáltása a tisztaság s a szeplőtelenység, tehát bűnbocsánat után, ez a legősbibb, legmegrendítőbb zsoltár. Tiszta szívet adj Uram, különben elveszek... s Jézus jön s biztat: adok! Ez az a nagy tény, melyet nem a világ, ez az a fontos értesülés, melyet nem a tudomány, művészet, kultúra közvetít.

Egy angol filológus beszéli, hogy a szegények városrészében, Dublinban, séta közben egy haldokló asszonyhoz került,

ki szalmán feküdt a földön s mellette terült el gyermeke holtan, mintha viaszból lett volna. Kacsói össze voltak kulcsolva s ujjhegyei pirosak. Köröskörül a padló vizes volt ; az apa ugyanis a haldokló anya utasításai szerint megkeresztelte a gyermekét. Az asszony a filológusra tekintve, halkan kérdezi : «Maga a doktor?» «Nem, de az is eljön nemsokára !» «Imádkozzék» — rebegte tovább —, «hogy Isten bűnben el ne vegye lelkemet.» A filológ letérdelt, s az asszony olvasóján imádkozott, míg a pap is, meg a doktor is eljött. «Isten fizesse meg !» — mormogta a beteg — «most megnyugszom.» Képzeljétek el — folytatja elbeszélését a filológ —, hogy mindent megmondtam volna neki, amit görög bölcsektől s íróktól tudok, s amire a filozófia tömkelegében ráakadtam ; mit használt volna mindez nekem s főleg neki? Azt fogjátok erre mondani : no igen, nem használt volna, mert műveletlen volt a szegény asszony ; dehát tegyük fel, hogy a művelt felsőbb osztályhoz tartozott volna, változtatna-e az a dolog? Filozófia, műveltség jó dolog, de csak *dísz* ; a pamlogon, a szalonban, párolgó tea mellett megjárja. Jó az embernek, ki a világban békésen él s egészségnak örvend ; de életet, azt a tudatot, hogy kiemelte s boldogította s érvényesítette az embert, nem ad.

Sőt a külvilágra irányuló műveltség legtöbbször felületessé tesz a belső összefüggések- s értékekkel szemben, kívülről várja a több jót s a több életet ; a belső, erkölcsi világ pedig ellapul s elgyöngül a démoni hatalmakkal s sötétséggel szemben. A kultúrának nincs meg az öntudata, hogy segíteni tudna az emberen, «das Gefühl der Nichtigkeit spuckt überall». Kiemelni az embert az őt környékező sötétségből s az őt fenyegető letörésből nem bírja ! Ezt Krisztus teszi, azért reá támaszkodik az ember reménye, rajta emelkedik föl az élet s általa bírja értékét a tudás s a művészet is.

b) Öntudatot s megnyugvást ad az iránt, hogy részünk van diadalmas, isteni, örök életben. Az élet a valóság... az örök élet a legnagyobb valóság, s ami ezt az örök életet adja, az az igazi, boldogító s üdvözítő erő. Jézus erőt ad az örök élet kialakítására. Minden emelkedő s haladó korszak az erőt imádja. A modern kultúrának eszménye szintén nagy erő. Megmozgatta s folyamatba hozta az egész természetet, fölébresztette erőit s azoktól várt boldogságot s jobb embereket. Végtelen életvágy, kiolthatatlan boldogságszomj verődött ki rajta. De nagy komplikációk támadtak ; az erő valahogyan elemelkedett az élettől, önálló hatalom lett, mely

az embert inkább szolgává, mint úrrá teszi az óriási munka révén, melyet tőle követel. S e munkában elfonnyad az ember; nem ér rá nemesbúlni s az élet szellemi tartalmát kifejleszteni. Az erőfejlesztéssel járó öröm is elapadt, mert hisz csak az az erő okoz örömet, amely emel, s nem az, amely lenyűgöz. Minek az erőt fölébreszteni, ha nyűg lesz belőle? Úr Jézus, a te erőd is munkát kíván, de ez a munka mindig emel; közreműködést kíván, de ez mindig szabadít, soha nem nyűgöz le. Ez az erő és munka a lelket, az öntudatot, az életet munkálja; több, szebb, erősebb életet ad. Vashámorok, gőzpörölők, kohók, földrengető gépek, füstös gyárkémények közt mindenütt azzal az öntudattal járok: Jézus! a te munkád különb, a te erőd fölségesebb, a te műved eszményesebb, te örök életet fejlesztesz, te uralkodó lelkeket nevelsz! A te erőd a mélység erői, s mikor azok a magasba törnek, a lélek magasztosul föl általuk. Ó mester, taníts, mit tegyek, hogy örök életem legyen!

c) Nemcsak örök életet ad, melyben a lélek éljen, hanem megújítja, s romlatlanságba s halhatatlanságba helyezi át ezt a mi életünket; nemcsak a léleknek, hanem az embernek is hervadhatlan megnyugvást biztosít. S nekünk tényleg az kell; az kell, hogy találjunk egy teremtő, restauráló kart, mely az ember világát a halál útján újjáteremtse, föltámadást várunk, restaurációt, megújulást! Ha meghaltam, nem kell életíró nekem, ki egy elmúlt életet holt papírra, holt betűkbe temessen; nem szobrász kell nekem, ki szétporlott alakomat érzéketlen kőben, vagy hideg vasban utánozza s kitegyen a piacra, vagy az útszélre, hogy ott álljak némán és vakon; hanem *életmegújításra van szükségem*; aki ahogy teremtett, úgy hívjon létbe ismét, de szebb, halhatatlan s mégis emberi létbe. Ezt ígéri nekem, ezt hozza majd meg egykor az én Uram, a föltámadás s az élet, ki önmagán kimutatta már tervét, s húsvétjának hajnalpirját vetette bele lelkünkbe. Ó jöjj, édes élet, föltámadt élet, téged várlak, érted lelkesülök!

A hajóról való tanítás.

133. *„Lőn pedig, midőn a sereg rája tódult, és ő a Genazaret tava mellett állt, látott a tó szélén két hajót állni s bemenvén egyik hajóba, mely Simoné volt, kérte őt, hogy a parttól vigye beljebb egy kevéssé és leülvén, tanítá a hajócskából a sereget»* (Luk. 5, 1).

a) Mily kedves kép! A tóduló tömeg s a magát elkülönző Jézus; elkülönzi magát, de csak egy lépésnyire, „bel-

jebb egy kevésse». A parton tolong a tömeg, a sekélyes vízben úszkál tört nád, szalma, rothadó levél, szemét; ott állanak a földi, a partszéli emberek, kik a tengerre néznek... Jézus e környezetből a tiszta elemre vágyik... nem mondja, hogy «odi profanum vulgus»; dehogy mondja, sőt szereti; ugyanakkor azonban azt is tudja, hogy az élet rettentő szegényes, pocsolyás, piszkos, szemetes; ellenben ő az igazság, s az ő kathedrája tiszta, szent. Ezt a szent különbséget evangélium és élet, igazság s világ közt láttatja az Úr Jézus: nem szakad el az emberektől, de különb náluk, fölségesebb; egy más elemből, más világból szól hozzánk. Ha parton, ha sekélyes vizekben állunk is, de nézzük a tengert s hallgassuk az Úr igéit...

b) *«Kérte Simont...»* Mily kedves és jóságos; teljesen, egészen közénk állt, s emberséges lett. Ő, az Úr akar valamit, de kéri. Az akarat nagy skálát játszik; a Fölség abszolút érvényesülésétől a kegyelem lágy leheletéig; zúg és suttog, tör és enyeleg, ragad és vonz, parancsol és kér; szóval erős és finom; lágy, édes, halk vonzalmi és indításai vannak. Kraft ohne Trotz, Weichheit ohne Schwäche! Engem is vonz az Úr, nőgat, hivogat; kegyelme, mint a nyaldosó parti hullámozás.

Ő induljunk a leglágyabb érintésre!

c) Ez Péter hajója. A készségesen, sőt szenvedélyesen hódoló Péter! Mit ne adna s mit ne tenne meg Urának! Jól indul, hogy ne csak törekeny hajócskával szolgáljon az Úrnak, hanem rendületlen sziklaalapjává legyen az egyháznak. A hajócska is kép, a szikla is kép, a csodálatos halfogás is kép. Az első jelzi az evangélium sorsát az emberi akarat s szeszély tengerén, a másik kettő a föltétlen érvényesülést. Mindkét tekintetben ragaszkodjunk Péterhez s az anyaszentegyházhoz; hajócskája átvisz háborgáson s megzavarodáson, s sziklája biztonságot s ragaszkodást nyújt kételyek s harcok közt. Isten áldása van ez emberhalász kezén, mert Jézus szavára s az ő kegyelmével veti meg a hálót. Foglya vagyok én is.

«Vidd a mélyre!»

134. *«Amint pedig megszűnt szólani, mondá Simonnak: vidd a mélyre...»* (Luk. 5, 4).

a) E mélységek saját lelkünkben nyílnak. Állunk a végtelen tornácaiban; e tornácok fölségesek; e tornácban üti fel trónját a tudomány, s beszél arról, ami igaz és való; a művészet itt tárja elénk a harmóniák játékát; az élet itt

zsi bong, az a mély ösztönű s mégis kimondhatatlanul felületes élet. Innen nézzük a csillagvilágot s megértjük, hogy ragyogó flottán evezünk; admirális hajónk a nap. Földünk, Merkúrunk, Vénuszunk mint szerény gályák imbolyognak körülötte, s ez az egész csillagflotta az ég mély oceanján előretör s megy, megy, hová? Bármerre menjen, bárhová törjön, a végtelenség tornácából ki nem kerül, «dans le vestibule de l'infini» marad. Ime az ég földjei, ime a föld egei. Aki e tornácokban áll, akár P. Secchi refraktorjával, akár Flammarrion csillagászatot népszerűsítő képzeletével, akár du Prel tapogatódzó titokzatosságával, akár Mädlér költői vénájával, s a végtelenbe néz, arra ráborul a végtelen lét titokzatos, borongós sejtelve! . . . Es gibt eine Metaphysik, mormogja . . . van végtelen . . . megszállja őt az alázat, a függés érzete . . . borzalommá válik benne, melytől haja égnek állhat; ugyanazt érzi, amit régen Jób «in terra Hus» háromezer év előtt. Azóta sem változott el lelkünk; mind Jóbnak s a prófétáknak testvérei vagyunk. A végtelennek partján letérdel az ember s Descartes-tal elmondja: érzem, hogy véges lény vagyok, mely egyre a jobb, a nagyobb, a tökéletesebb után vágyik. Ó csak rajta, vágyódjék szabadon; vágyódjék s ne féljen! Nézzen az égre vagy a virág kelyhébe s mondja: értek, Uram, hisz oly közel vagy hozzám, hogy leheletedet érzem. Érezlek édes, hatalmas létforrásom! Érezlek s élvezlek!

b) Az örökkévalóságban ismét más perspektíva nyílik meg a léleknek. Az idő más mélységre mutat, más tengelyt szúr a létbe, s azon hátrafelé a múltba s előre a jövőbe néz. Hátrafelé a történelem taposott nyomain, a prehistoria adatain nyomul előre, azután a mese, a mithosz szederindái közt bizonytalan világba kúszik föl, végre elakad útja; de mikor a történelem elhallgat, mikor a mithosz mécsese kialszik, a tudás föltárja a föld szikláinak rétegeit s kővületek beszélnek régi világokról; és azután? és azután? Ó örökkévalóság! aeternitás! Időből való vagyok, s mégis a te gyermeked vagyok. Nélküled nem lehetek, bár e csepp ésszel végtelen súlyod alatt roskadozom. Roskadozom, de ez a fölségesnek borzalma bennem, mely bevonul lelkembe s köddel s tömjénfüsttel tölti be szentélyét. Ez tehát az Isten; ez a szükséges, örök valóság értelmekkel s ez a végtelen, engem teremő s édesen, lágyan vonzó hatalom akaratommal szemben. Ő az ő-sok, die Ur-sache! Minden belőle s minden benne van; az ő gondolata, poézise, szeretete s alkotása a világ.

c) Ebben a teremtésben van az a csodálatosan befejezetlen s mégis végtelenül értékes mű: az ember. Aki sokat okoskodik s sokat kételkedik, de ebben is s még inkább szeretetében, lelkesülésében rámutat azokra az örök attrakciókra, melyek a szellemi világ központjai, mint a nap a bolygóké, s melyek mind Istenben futnak össze. Mily nagy baj, ha nem tud e nap felé bizalommal s örömmel fordulni, mikor látja, hogy nélküle nem lehet s hogy őserők terelik feléje. Mily nagy baj, ha törpén, kicsinyesen gondolkozik a végtelenről s fölveti a kérdést, vajjon szeret-e az, vagy gyűlöl? Mily perverzításai az emberi léleknek! Ezt okozza az a filozófia, mely a szellem-életet teljesen az én-be zárja s függetlennek tekintí az isteni befolyásoktól. Nem, nem; ez nem helyes: az élet, s a lélek s a világ Istennel telítve van!

Azért tehát: 1. *Keressük az Istent*, ἔρως ὑπόπτερον, szerető s vágyódó értelemmel! Alázzuk meg magunkat előtte alázatos hitben, mert

Matto è chi spera, che nostra ragione
 Possa percorrere la infinita via
 Che tiene una sostanza in tre persone.
 State contenti, umana gente, al quia.

(Dante)

2. *Fogadjuk készséges örömmel a leereszkedő Istent a kinyilatkoztatásban; ő az erkölcsi világ legnagyobb s legfölemelőbb ténye, a mi Urunk Jézus Krisztus. Mondhatjuk Thierry Amadéval: filozófiához nem értek, de a nagy ténnyt a történelemben látni s csodálni tudom; hozzá szegődöm.*

3. *Ragaszkodjunk hozzá, ha nem is értjük. Sok filozofálásról lehet elmondani a Leibniz-i megjegyzést: «On peut dire des explications, ce que la reine de Suède disait sur la couronne, qu'elle avait quitté: non mi bisogna, e non mi basta.»*

4. *S szeressük az Urat s éljünk belőle, mondjuk Claude Janet-vel: «Je parle à Dieu, je l'aime, je l'adore, je l'attende.»*

A halfogás.

135. a) «Eresszétek meg hálóitokat a halfogásra. Felelőn Simon, mondd neki: Mester, egész éjtszaka járadozván, semmit sem fogtunk, de a te igéidre megeresztem a hálót» (Luk. 5, 4). Ha valahol, hát a lelkek körül igaz, hogy sokat fáradozván, keveset fogunk; óriási munkának kevés a látszatja. Saját lelkünk körül is ugyanezt tapasztaljuk. Nem szabad csüggednem; «nagy kötelesség s mély vonzalom kísér végig életemen»; Isten adta mindkettőt. Az eredménytelenség nagy kísértés ugyan, de e kettővel legyőzöm. A buzgóság meg-megújuló

intelmére én is azt felelem : «a te igédre megeresztem a hálót», meg, ahol s amikor s ahányszor akarod. Tudom azt is, hogy sok fáradalomnak csak évek múlva van sikere. Jézus s apostolai keveset láttak fáradozásuk eredményeiből, de tudták, hogy lesz a munkának gyümölcse. Istenért s Istennel dolgozva én is tudom ezt ; tehát előre ! Kitűnő lelkület, ha a sikertelenség nem bénít, mert a «mély vonzalom» Isten felé kísér.

b) *«És midőn ezt művelték, a halaknak oly bő sokaságát rekeszték be, hogy szakadoz vala hálójuk.»* Jézus akarta így jutalmazni s biztatni hiveit. Engedelmességüknek érdemé t azonban ez a siker nem érintette. Lehetett volna, hogy Jézus szavára kivette a hálót sem fognak semmit ; Péter akkor nem buzdul, nem lelkesül föl, de erénye kifogástalan. Így azonban Jézus segített, s Péter közvetlenül, mély meggyőződéssel tapasztalta Jézus segítségét. Isten keze nyúlt bele életébe, s e benyomástól megrendülve kiáltja : «Menj ki tőlem, mert bűnös ember vagyok, Uram !» Ah, oly közel jársz hozzám, benyúlsz lelkembe, segítsz, biztatsz . . . szeretsz s segítesz, ugyanakkor érdemteleniségem öntudatára ébresztesz. Nem vagyok méltó kezedre, segítségedre, hűséges szeretetedre. Isten jár közel hozzám, mily hatalmas indító-ok ez minden jóra.

c) *«És monda Jézus Péternek: Ne félj, mostantól már embereket fogsz.»* Jézus érezteti velünk szeretetének hatalmát s irgalmát, s aki ezt egyszer átélte, az követője, tanítványa s apostola lesz. Jézus vonz . . . ez az ő hatalma ! Keresztelő János azzal biztatott : tartsatok penitenciát, mert közelget Isten ítéléte ; Jézus pedig azzal vonzott, hogy elközelgett a mennyek országa ; s Szent János az egész evangéliumot így foglalja össze : szeressük az Urat, mert ő előbb szeretett minket ! Apostola csak az lehet Krisztusnak, aki fölértette s viszonozza szeretetét !

Jézus megültszít egy poklost.

136. *«És jöve hozzája egy poklos, kérvén őt és térdhajtva monda neki: ha akarod, megtisztíthatasz engem»* (Márk 1, 46).

a) Két ember szemben egymással : a poklos és Krisztus. A pokolvar fölszivja a vért s mint az élet penésze kiterjed a testre ; összeaszik s eltorzul az ember. Vele szemben az Istensia, mily fölséges Isten-arc ! Ezt az Isten-képet elronthatom magamban ; a bűn rontja el ; elhomályosítja szememet, a fölismerést ; összeszűkíti homlokomat, állatias típusá válok ; megsüketít, tompítja az isteni iránt való érzékemet ; bágyadt

s szomorú leszek. Mennyi belpoklosság van a lelkeken ; de ha nem is pokolvar senyveszti, hol marad a szépség, az erő, az előkelőség? ! Ó dolgozzunk féltékenyen az Isten-képen ! Hol zsugorodik, hol torzul el bennem? Ha találnék klasszikus szobrot elásva, vagy Rafael-képet lomtárban, megmosnám s örülnék szép vonásainak : így kell a lélekkel tennem !

b) A poklos jön ; a lélek lépései a vágy, törekvés, munka, áldozat . . . Azután térdet hajt ; ez a legnagyobb lépés ; a végtelent érzük el vele, ha hitben s alázatban tesszük. Aztán kér. Ha ezt értenők ! Térdeljünk le, boruljunk le s kérjünk, csak 3—4 percig, de lélekkel, mint a koldus kér kenyeret. Óriási erő ez.

c) *«Ha akarod, megtisztíthatsz engem.»* Undok dolog szennyben elsenyvedni, lelki szennyben. Pedig ez a lelkek rettenetes sorsa . . . 40, 50, 60 éves szennyben ! *«Ha akarod...»* ezt mondják a szentek s bűnösök egyaránt, megtisztíthatasz, vagyis erőteljesen ébredező, reaktív lelket adhatsz. S az egyiknek oly lelket ad, hogy a legkisebb szennyet sem tűri magán : elegáns ; ezek a szentek. Másokban a lélek folytonos, de lassú tisztulást eszközöl ; ezek a gyöngébb, de törekvő lelkek. Mások a lelket nem becsülték ; szokásos bűnösök, visszaesők, kik gyöngé, megrendült akarattal bukdácsolnak ; az ilyeneknek kell mély hittel mondaniok : *Ha akarod, ha akarod . . . a te akaratom erő.* De az Úr viszont sürgeti őket : csakhogy neked is *«akarnod»* kell ; kegyelmet adok, de én is mondom : *ha akarod, megtisztulsz !*

Az inaszakadt.

137. a) *«És íme hozának neki egy ágyban fekvő inaszakadtat. És nem vihetvén őt eléje a sereg miatt, fölbonták a tetőt és a nyíláson lebocsáták az ágyat»* (Márk 2, 3). Jézus bement egy házba s odacsődült a nép. Krisztus miatt jöttek, ő a központja a háznak, az egyháznak. Főlséges ház ; nagyszerű a történelme, de minden kor végre is csak Krisztust keresi e háznak ; lélek s üdvösség, bűn és kegyelem képezi alapját s tartalmát minden teológiának, akár bazilikában, akár sátrak alatt imádkozunk. Belép a gót domba a szegény kondás, ki nem ért művészethez s kultúrához, s belép az építőmester, a művész is, s mindhárman letérdelnek ; ez a fő ; Krisztust keresik, ki elveszi bűneiket, s házában otthon akarnak lenni. Ezt keresem én is : Homér óta : *«θεῶν χάριτος ἀνδρωποι»,* Isten után vágyódnak (tátják szájukat) az emberek.

b) *«Valának pedig ott némelyek az írástudók közül, ott ülven és gondolván szívükben . . .»* Kik vannak Jézus körül?

Kritizáló farizeusok s közönséges, jó vagy léha emberek, tehát a tömeg, s végül hitben erős férfiak, kik a beteget hozzák s a ház tetőzetén át Jézus elé bocsátják ; ők nemcsak jönnek Jézushoz, ők visznek is másokat. Hitük, szeretetük viszi az inaszakadtat. Krisztus az első, ki visz ; ő az «aquila provocans», vállain emel ; az apostolok, a szentek visznek, hordanak nemzeteket szívükben s vállaikon ; a tanítók, szülők, jópéldát-adók szintén visznek fáradt, gyöngé, gyáva lelkeket. Vigyük a gyengébbeket ; öröm Krisztus elé hozni lelkeket. Vigyük előbbre a tudatlanokat, bűnösöket, az érzésteleneket ; vigyük a gyónáshoz, az Oltáriszentséghez !

c) *«Mi könnyebb, mondani-e az inaszakadtnak: meg-bocsáttatnak bűneid, vagy mondani: kelj föl és járj?»* «Meg-bocsáttatnak bűneid» — mondja Jézus. Hatalmas, teremő, megváltó szózat. Léleknek ez a legnagyobb jótétemény. Ha csodát tennék s beteget egy szóval lábra állítanék, nem tettem annyit, mint ha Isten nevében bűnt bocsátanék. Átérik ezt a mély lelkek, mialatt a világ az előbbi becsüli, mialatt az ideiglenesen s a végesen függ s a lélek kegyelmeit föl nem érti. Jézus e fölületes vélekedést gáncsolja : ti a bűnt, a bocsánatot, az evangéliumot, a kegyelmet szóbeszédnek tartjátok, de a gyógyítást tettnek nézitek ; jól van, hát tettet tesztek, isteni tettet ; meggyógyítom a beteget, de azt is csak azért, hogy a bűnbocsánat kegyelmét, melyet nektek hoztam, isteni kegyelemnek nézzétek. Higgyetek a bűnbocsánatban s szerezzétek meg magatoknak. Hiszem, hogy mikor mély bánattal meggyónom, nagyobb kegyelmet veszek, mint ha csodásan meggyógyulnék.

Máté, a vámos.

133. *«És átmenőben látta Lévit, Alfeus fiát, a vámon ülni és mondá neki: Kövess engem»* (Márk 2, 14).

a) Lévi, azaz Szent Máté látta az Urat ; tudta, ki az ; érezte, mily távol van tőle ; látta az Urat magas fölségben s önmagát itt a mélységben, a vámpadon. Itt nyúzta, csalta az embereket, s ezek őt megvetették s gyűlölték, Jézust pedig szerették s követték. Jézus nem szedett senkitől semmit, s mégis gazdag volt ; gazdag annyira, hogy mindenkinek adott ; hogyan nézhet hát rá ez a hatalmas gazdag Úr ! Igen ránézett, a mély belátás és észretérítés tekintetével, s hívja, hívja a legmagasabbra : mást visszautasított, ezt apostollá teszi, mert látta érdeklődését, vágyát, elégtelenségét. Min-
ket is hív az Úr a kötelesség, fölismerés, jobb belátás, fölbuzdulás révén.

b) *«Kövess engem.»* Mily szózat, mily kinyilatkoztatás ; a Krisztus-kép beleragyoa a lelkébe s kitölti fénnel s erővel. «Átmenőben» ugyan, de hódítólag. Eltörpül e hatalmas szózattal szemben érdek, elcsitul minden más hang, s könnyű lesz a szív, lendül s indul ; «parancsaid útján futok, ha kitágítod szívemet.» Ugyancsak teremő szózat ; új embert alkot. — Ne kételkedjünk az erőben ; sokat tehet, ha lelket talál.

c) *«És fölkelvén követé őt.»* Fölkel ; ez már más ember, nem az, aki régen ült itt. Fölkel s elválik, elszakad ; szíve azért vágyik, fáj ; de a nagy elhatározás győz. — Mily rövidke szavak ezek : kivándorolt, meghalt, vagy ez : fölkel ; de mily világot takarnak ; dülő, fájó érzésekkel, elhatározásokkal, megrendülésekkel teljes világot ! Ezekről nem kímél meg az Úr, de megsegít, hogy lépésekkel kövessük, melyek világból világba visznek át. Hacsak szebb, tisztább, mélyebb világba jutunk, szívesen megyünk !

Jézus a vámosok között.

139. a) *«És lőn, hogy letelepedvén ennek házában, sok vámos és bűnös telepedék le együtt Jézussal és az ő tanítványai-val»* (Márk 2, 14). Jézus mély, édes kegyelmet juttatott Lévinek, vagyis Szent Máténak, mely meghódította őt, s örömteljes követésre bírta. Azért vendégséget készít az Úrnak ; örvend s háláját mutatja be neki. — A lélek Istenhez való viszonyát gyakran vendégséghez hasonlítja a szentírás. Jó kedve van az Istent szerető léleknek ; ködben, fagyban is jól érzi magát az Úrért. Közel van, velem van az Úr ; meleg szíven pihenek. Virágok, a szőlő illata, a bor zamatja, az ének kicsalja lelkem örömet. Illatnál, zamatnál több az Úr nekem. Miért volnál tehát szomorú, édes lelkem ? Tiszta, átlátszó és mély az én örömöm, mint a hellbrunni források ; csendes, édes a zeném, mint a virágkehelyé . . . !

b) *«Az írástudók és farizeusok látván, hogy a vámosokkal eszik, mondák az ő tanítványainak: Miért eszik és iszik a vámosokkal és bűnösökkel a ti mesteretek?»* Künt sötét, örömtelen alakok kullognak, az öntelt igazság és szentség hívei, mely taszít és nem vonz ; nem érez mélyen és nem ítél helyesen. Kifogást emel az Üdvözítő ellen irigységből, a bűnösök ellen kevélységből, voltaképp pedig lelki szegénységét s rideg természetlenségét mutatja be az öntelt lelkületnek ; magát nem nemesíti, másokat nem javít meg. Jaj, elfogultság, lélekből táplálkozol te is, de csak úgy, mint a gomba s a penész a fa

nedveiből! Vigyázzak ítéleteimre, hogy elfogultság, szűkeklűség, szeretetlenség, rosszakarat ne szűrőnközzék beléjük.

c) *«Ezt hallván Jézus, mondá nekik: Nem szükséges az orvos az egészségeseknek, hanem a betegeknek.»* Itt vagyok a helyemen az eltévelyedett emberek közt; nem tobzódni, hanem embereknek utat mutatni jöttem ide. Bőjt, ima, köménymag, menta, templomadó emberszeretet nélkül sem mire sem jó; én szeretetre tanítom őket. Úgy járok köztük, mint a jegyes, s akarok menyegzős örömet fölkeltetni bennük. Érezzék, hogy jó az Isten s orvosa a beteg léleknek; érezzék, hogy vonzza őket mint szerető Atya és jegyes s hogy vele elintézhetik lelkük összes baját s bűjét. Ha ezt megtanulják, akkor bőjtolni is fognak, a törvényt is betartják. — Szere-tettel kell végezni minden vallási gyakorlatot.

Betű és szellem.

140. a) *«És sok vámos és bűnös telepedék le együtt Jézussal s az ő tanítványaival, és az írástudók és farizeusok látván, hogy ő a vámosokkal és bűnösökkel eszik, mondák az ő tanítványai-nak: Miért eszik s iszik a vámosokkal s bűnösökkel a ti mestere-tek?»* (Márk 2, 15). Jézus szereti az életet; nem fordul el tőle; az a lélek, melynek gyönyörűsége a virág s a gyermek, beleáll az életbe s fölemeli azt. Szerette az embereket s leült közéjük, hogy legyőzze, ami köztük Istentől elfordult, ami elesett. S mint Elizeus próféta ráfeküdt a holt fiúra s a fiú éledni kezdett, úgy árasztotta ki Jézus az ő erős, virágos, meleg lelkét rájuk, hogy ők is érezzenek, hogy jobb vágyaik ébredjenek; tudta, hogy ezeket is csak egy oly étellel lehet gyógyítani, mely szebb, mint az övék; örömmel, melyek ragyogóbbak, mint az övék; ők érezték e fölényes lelket s gyógyultak tőle. E ragyogó májusi napkelet háttérében cir-pelnek még nagy bőregerek s botránkoznak a világosság csodáin. Ó Jézus, mester, hozzám jöttél; most pedig én viszonzom jöttödöt s utánad tartok...!

b) *«Most János és a farizeusok tanítványai, kik bőjtölnek vala, eljövén, mondák neki: Miért bőjtölnek János tanítványai, a te tanítványaid pedig nem bőjtölnek? És mondá nekik Jézus: Vajjon a náznép, míg a vőlegény velök van, bőjtölhet-e?... mikor elvétetik tőlük a vőlegény, akkor majd fognak bőjtólni»* (Márk 1, 18). Jézus nekünk menyegző, öröm, ének; a menyeg-zőn nem a bőjtről kell aggódni; ő nem azért jött, hogy első-sorban bőjtre, hanem hogy örömré, isteni érzésre tanítson. Az elhervadt világot nem bőjttel kell elsősorban föléleszteni.

Bőjt, önmegtagadás önmagában nem cél, hanem csak eszköz ; a cél itt ez : fejlesszék ki magatokban az Istenhez ragaszkodó lelkiületet, legyen ez erőtök s örömtök, s ennek fogtok majd tudni alárendelni testet, élvezetet, világot. Az üres formalizmus, az öröm s a lélek nélküli bőjtök farizeusi limlom, ez mind nem tökéletesség. Tudtok ti botránkozni Jánoson, aki bőjtől, épúgy mint Jézuson, aki nem a bőjt szigorában, hanem az isteni érzés szépségében jött hozzátok. — Én mindent e szempont alá foglalom ; a bőjtöt is engedelmes lélekkel végzem, de csak a több lélekért, a tisztultabb, istenebb lelkiületért.

c) *«Senki sem varr új posztófoltot ócska ruhára, mert különben az új folt elválk az ócskától s a szakadás nagyobb lesz. És senki sem tölt új bort ó tömlőkbe; mert különben a bor szélszakítja a tömlőket, s a bor kifoly, s a tömlők elromlanak; hanem az új bort új tömlőkbe kell tölteni»* (Márk 2, 21). Ő ti foltozó vargák s foltozó szabók, vagyis emberek koncepciók, nagy, meleg gondolatok, lelkes kiindulások nélkül ; gondjaitok s gondolataitok egyre lyukak, szakadások, rongyok, foltok körül forogódnak ; vétkeztek és gyóntok, gyóntok s ismét vétkeztek ; piszmogtok hibák s visszaesések körül ; jártok lelki, testi orvosokhoz. Egyre van szükségtök, hogy Jézus nagy lelkének tavasza ereszkedjék belétek, a «*movitas vitae*», az élet újdonsága, a nagy, bízó, örvendező lelkiület. Nem félek, Jézus van velem ; arcába nézek az evangéliumban ; megváltó kegyelmét veszem készséges, ragaszkodó hitemben ; lelkét s életét osztom gyermeki szeretetemben, mely mindig derült, s ha sír is, a gyermek könnyeit ontja. Újat teremteni ; újba, új életbe öltözködni ; az már nem rongy, nem folt.

d) *«És lőn ismét, midőn az Úr szombaton a velésekre ment, az ő tanítványai előre menvén, búzafejeket kezdének szaggatni. A farizeusok pedig mondták neki: Ime mit cselekszenek szombaton, ami nem szabad? És mondtá nekik: a szombat az emberért rendeltetett, és nem az ember a szombatért. Annakokdért az ember fia ura a szombatnak is»* (Márk 2, 23). A szombat az emberért van, hogy a lelke felüdüljön ; szükségeit azonban szombaton is kielégítheti az ember. A szellem sohasem töri össze az embert, s intézményei szolgálják fejlődését s boldogságát. A szombat is nem betű, hanem szellem legyen, s akkor az Isten szeretetében nemes szabadságra szert tett ember intézkedik benne s megteszi azt, amit az Isten gondolatai szerint való élet s annak szükségletei kívánnak. — Mi is megüljük a vasárnapot s ünnepet, s bűnösöknek éreznők magunkat, ha

lustaságból, vagy valamely látogatás miatt, vagy egyéb csekély, haszontalan okból elmulasztanók a köteles Istentiszteletet ; de ha szegénységből, vagy irgalomból egyszersmászor nem mehetünk el a szentmisére, nem kell aggódnunk ; Jézus nyomaiban járva, ilyenkor urai vagyunk a szombatnak. Jézus tehát megtanít a törvényt tökéletesebben felfogni s helyesebben magyarázni.

VI. A második húsvétól a harmadikig.

A Betszalda-tavi beteg.

141. a) *«Vagyon pedig Jeruzsálemben egy fürdő-ló, mely zsidóul Betsaidának neveztetik... Vala pedig ott egy ember, ki harmincnycolc év óta betegeskedett»* (Ján. 5, 2). Harmincnycolc évig betegnek lenni krisztusi lélekkel, égbenyúló lelki nagyság. Nagyot mondani könnyű; küzdelemben élni s munkában verejtékezni is könnyebb, mint betegen feküdni. Itt fekszem — mondja az ilyen — hiábavaló az életem; mások terhére esem! De mily nagy élet ez, ha lélek van benne, mely azt mondja: ne az én, hanem a te akaratod legyen. Azért nagyra kell tartanunk s jól föl kell használnunk a megpróbáltatás ez idejét. Nem az egészségen, nem a betegségen, nem a nagy tetteken fordul meg minden, hanem azon, hogy Isten szent akaratát teljesítsük. S van-e nagyobb tett, mint Istenről s győzhetetlen kegyelméről türelemben, jóságban tanúságot tenni s a lelkekre a szenvedés elviselésének jó benyomását vetni. Sok betegágy missziótelep. Az olyan szenvedőnek arca, aki türelmes volt szenvedésében, legértékesebb emlékeink egyike; biztatólag s békéltetőleg világít bele lelkünkbe.

b) *«Ezt Jézus feküdni látván... mondá neki: akarsz-e meggyógyulni?»* Akarsz-e igazán? akarod-e az egészség összes feltételeit s következményeit s kötelességeit? Akarod-e azzal a munkával, önfegyelmezőssel, önmegtagadással? Akarsz-e meggyógyulni s dolgozni a szebb, erősebb életért? Kevés emberben van ez az akarat, mert hisz ép ez a léha, gyöngye, rest, fegyelmezetlen lelkület az ő lelki betegsége. De hogyan akarjunk? Kicsiben, egyszerű, konkrét esetekben neveljük azt magunkban: Akarom s megteszem ezt, vagy azt. Utálom a tétovázást, a határozatlanságot. Örülök, hogy akarhatok, tiszta, egyenes, egészséges lélekkel. Ez akarat lelkemnek mezei virága, melyet Uramnak följánlok.

c) *«Felelé neki a beteg: Uram, nincs emberem, ki, midőn a víz hullámvázába jő, engem a tóba bocsásson.»* Uram, nincs emberem... Emberem, ki erősen, bátran s nagylelkűen karolja fel ügyemet. Tényleg ez panasza az egyháznak, a

népnek, a közügynek ! Hány beteg gyógyulna föl, ha volna embere. Hány emelkednék ki a nyomor s a sötétség mélyeiből, ha volna embere, kiben lélek, tűz, erő van. «Homo sum», mondja a gyöngé ember, hogy magát kimentse ; mondja hát az erős, a hivatott ember is : «Homo sum», ki nem vérből, nem a test kívánságából, sem ösztönös, kemény természetből, hanem Istenből való vagyok ; szeretek s segítek. Jézus is panaszkodhatik, sok családra, intézetre, községre mutatva : nincs emberem, ki anya, tanító, pásztor és apostol legyen ! Azért annyi a baj ; kevés az ember !

d) *«Mondá neki Jézus: kelj föl, vedd ágyadat és járj.»* Ime az ember ! Nem panaszkodhatunk, hogy nincs emberünk ; Jézus a mi emberünk. Fölsegít, meggyógyít, teremő ígét ad, lelket s erőt. Aki föl akar kelni, ne várja a jöendő energiák, a titokzatos vizek fakadását ; ne várjon a kultúra új eszményeire ; ne a megindulás, fölbuzdulás perceire, ne az elérzékenyülés, az ihletés páthoszára . . . Jézus van itt s ő mondja : kelj föl. Mily esztelenség volna várni tovább s azt gondolni : nem bírok ! Erkölcshi hypochondria ez, mely káromkodás. Bírok, fölkelek.

Imádságos lélekkel keresni az Istent !

142. *«Lőn pedig ama napokban, kiméne imádkozni s az egész éjszakát Isten imádságában tölté»* (Luk. 6, 12).

a) Imádkoznunk kell, hogy mélységesen megbizonyosodjunk Istenről s kegyelméről, hogy közelebb érnünk hozzá s mélyebben hatoljunk bele s lelkünkben fölüdüljünk, megtisztuljunk s kialakuljunk. E fölséges munkát végezzük imáinkban ! Átéljük benne, hogy mily jó, mily kipusztíthatatlan nagy jó nekünk az Úr, szívünknek Istene, melege és öröme. Arcát nem látom, s bár fölfoghatatlannak tudom, de valónak érzem. Ha kérdezitek, hogy miért ragaszkodom hozzá, azt mondom nektek : ész, szív, érzélem, kedély, akarat, szóval lelkem, a lelkem fűz hozzá. Halljátok csak filozófok : a legmélyebb gondolkodás végre is az ismeretelméleti probléma rétegére bukkan, «a sötétség», «a föltevések» rétegére ; ebből a sötétségből indulnak ki logikai okláncolataink, vele összefüggésben vannak a hit s a misztérium. Abból a mélységből, melynek neve «psyche», való az ismeret s törvénye, a logika ; belőle szól felém ugyancsak az erkölcshi törvény s az eszményi, törekvő irányzat. A nagy, csillagos, virágos világ Istenhez utasít ; de ugyancsak hozzá utal belsők, az értelmes, erkölcshi öntudat, az egyénnek inspirációkkal, vágyakkal, hajlandóságokkal telített világa. Mélyedjünk el szívünk

szükségeibe . . . Én, én . . . a szívem a vallás egyik mély-séges forrása ; szívemből, lelki világomból indulok ki s megtalálom őt. Te itt vagy Uram, bennem vagy . . . ha magamba nézek, öntudatom mintegy a barlang szája, s azon át s abból ki fölségesen szép, étheri, verőfényes világba nézek. Beléd nézek, téged látlak !

b) Keressük az Istent lelkünknek ez értelmi, érzelmi, erkölcsi, kedélyi nyomain s győződjünk meg róla, mikor önmagunkba merülünk. A lélek csodálatos világa az Isten tükre ; nézzünk beléje s gyúladjunk föl szeretetére. Ne kicsinyeljük, hiszen az öntudat nekünk az első s fő valóság. A külvilágot is csak e belső, titokzatos energia által látom. Azért amit ez a belső világ igényel, az mind valóság lesz. Testi életünk igényel ételt, meleget, napfényt, nyugalmat, hogy el ne pusztuljon, s ez valóság és fizika. Épen úgy igényel lelki világunk Istent, erkölcsöt, eszményt, örök célt, boldogságot, ez is valóság s vallás s élet. Ah, Uram, adj gyermekszemet ! Gyermekszemmél nézek lelkembe és beléd : kérdezlek folyton s hiszek feleleteidben, melyeket magamban hallok. A világ néha megzavar s szinte eltávolít tőled. Csodálatos nehéz függöny a világ, mely téged eltakar ; bámulatos gazdag történet szálaiból van fonva, mely a figyelmet tőled eltereli s magában megakasztja ; érzelmeinkkel is ellenkezik sokszor, mert törvénye a szükséges, mechanikai láncolat, s e nehéz lánc alatt nyögünk mindnyájan, de ha az erős élet érzékével magamba fordulok, ott szellemre, lélekre, Istenre találok. Ezek az élet forrásai ; itt fedezem föl az erős, nemes élet derült, meleg, napsugaras atmoszféráját ; itt szabadulok föl pesszimizmus vagy agnoszticizmus lidércnyomásaitól, s emelkedem verőfényes magaslatokra ; innen látom a hitetlen, meghasonlott világnak kimondhatatlan nyomorúságát. Innen nézem a pozitívizmus öncsonkított alakjait, kik mozgással s lökésekkel akarják azonosítani a lelket, a gondolatot s akaratot ; innen sajnálom meg a nagyzás önkívületében dühöngő moderneket ; innen szemlélem egyszersmind az élet napsugaras kertjeiben dőzsölő, valamint a szenvedés éjféli oldalain ténfergő, kétségbeesett emberiséget. Látom ezt a poklot s undorral fordulok el tőle ! Mennyire szeretlek hát téged, édes, tiszta, isteni világom. «Signatum est super me lumen vultus tui.» A te arcod ragyog rám, vagyis a végtelen, szellemi valóság, a szépség és jóság, az erő és boldogság . . . A «minden», végtelen boldog életben kifejezve ; az ragyog reám ; belőle vagyok s feléje török ; s ha szerinte

élek, bizonynyal hozzá érek s benne élek majd. Az pedig annyit tesz, hogy az a csodás élet, az az életem, mely bennem jelentkezik s vágyaimban feszül s fejlődik, valamikor vele telik el majd teljesen. Vele, a napfénynél végtelenszer szebb, színgazdagabb fénnel; vele, minden édességnél s zamatnál édesebb s élvezetesebb ízléssel; vele, minden örömnél lendületesebb s erősebb étellel. Isteni életre hív engem; ad erőket, kegyelmet, hogy arra képes legyek! *Justificabit ipse justus servus meus multos* (Isai. 53, 11). Az én igaz szolgálóm sokat megigazulttá tesz.

Kontempláló, imádkozó lélek.

143. *«Lőn pedig ama napokban, kiméne imádkozni s az egész éjszakát Isten imáadásában tölté»* (Luk. 6, 12).

a) Kontempláló lélek. Az ima valóságos szemlélet. Isten igéri, hogy «kiöntöm lelkemet minden testre, és prófétálnak majd fiaitok és leányaitok; a ti véneitek álmokat álmodnak, s ifjaitok látomásokat látnak» (Joel 2, 28); a lelkes lelkek látják ezeket. A mi víziónk a nagy valóság szemlélete. Közelebb jön hozzánk az Isten, sőt közel jön. Ez a helyes kifejezés. Leereszkedik 1. *a természetben*. A teremtés maga nagy leereszkedése a végtelennek. Lejön műveinek létrehozásához, hogy megillessen s fölébresszen, s akinek finom érzéke van, az érzi, hogy «πάντα ψυχῆς πληρῇ», lélekkel van telítve minden; Isten jár körülöttünk. 2. *A történelemben*, s mindenek fölött az isteni érintkezésnek, a kinyilatkoztatásnak történelmében. Ah, abban a lágy hangban, az édes szóban, «a testté lett szóban» megértettük, hogy mily közel jött le hozzánk; vérünk közösségeig, a testvériségig. 3. Amint lenyúlt hozzánk a magasból, úgy föl is emelt magához s *fölmagasztalt*. Hacsak boldogságot adott volna... Istenem, azért is örök hálát kellene mondanunk, de Isten-fiúságot adott, isteni életet adott s kilátásba helyezte, hogy kontemplációnk színről-színre való látássá változik! Hát ezt a körülöttünk járó, minket hívogató Istent kell néznünk imánkban, elragadtatással kell szemlélnünk nyomait s eltöltenünk lelkünket vele.

b) Imádkozó lélek. Mikor imádkoztok, beszéljen a szíveitek. «Teljetek be Szentlélekkel... zengedezvén és énekelvén szíveitekben az Úrnak» (Efez. 5, 19). A szív beszéljen a benne levő s melegét kiárasztó Istentől; ússzék érzelmeiben; csapkodja szárnyait; mert «animae lingua devotionis fervor est», a lélek akkor beszél, ha megindult; ha megindult a mélység érzetétől, vagy a Fölségesnek borzalmától, vagy saját érthetetlen ösztöneinek dagályától. Az ilyen lélekben *zsoltár* kél,

a végtelennek fuvalmától, — *himnus* hangzik a dicséret, az imádás motímuvaival, — *dal* kél az öröm, a vígság érzelmeitől, hogy nagy az Úr és szent s a mienk, akit szeretni lehet és kell! Ily imádkozókat akar az apostol, kik zengedeznek «zsoltárokkal, dicséretekkel és lelki énekekkel» (Efez. 5, 19), s akik kérni is tudnak, hogy alázatukban meghajlítsák az isteni akaratot. Uram, addál lelket, akarod, hogy akarjak; lefogtál a szükségesség láncába, a fizikának vaspántjaiba, de szükségesség s fizika fölé kiemelkedő akaratot addál; tehát akarod, hogy kérjek, hogy elnyögjem, ami szívemben van. Te töltöd meg lelkemet, hogy kicsorduljon, íme lábaid elé öntöm érzelmeimet! Ő segíts; segíts s erősíts! Lelkem még fejletlen, emelj föl magadhoz s adj erőt, hogy a belátás s a kötelesség útjain tele szívvel járjak s ne csak járjak, hanem szárnyaljak. A társadalmi állás s a hivatalbeli kötelességeknek értelmetlen s száraz világába beleállítom a te érteid-től fölmelegedett szívemet; lelkeddel akarok eltelni, hogy éltem poros útjainak széleit is isteni érzelmeknek flórája díszítse. Így könnyebb is s igazabb is az élet.

Az apostolok kiválasztása.

144. *«Lön pedig ama napokban, kiméne imádkozni s az egész éjtszakát Isten-imádásban töltötte. És midőn megvirradott, hívá tanítványait, és választá tizenkettőt közülök, kiket apostoloknak is nevezett»* (Luk. 6, 12).

a) Jézus az égre néző s Istennel töltekező lélekkel, hegyen imádkozik egész éjjel! Ez az ő iránya, errefelé fordítja az emberiség tengelyét. Imádkozik nagyon, mert érzi, mily nagy dolog előtt áll: választani akar apostolokat, kik «kalifái», helytartói legyenek; helyette járjanak, tegyenek, kik az ő lelkét bírják. Mély lélek kell ahhoz, hogy az Úr követésében eljárjunk; elmélyedő lélek, mely kiemelkedik látszaton, fölületen, szűk tekinteteken. Puritanizmus, aszketizmus kell ahhoz, hogy a tömegből kialakuljon az erős ember, az úr! Jézus imádkozik ily lelkekért!

b) Magához hívja őket... magához föl! A magasabb embert keresi; az egyház is ki akarja emelni papjait a tömegből, a nemi élet kötelekeiből, az üzleti életből, hegyre hívja; ezt jelenti a «klérus». Előkelőbb, finomabb-lelkűségre neveli; Istenem, bár sikerülne! De Jézus egész éjjel imádkozik; mennyire kell tehát az egyháznak is könyörögnie, imádkoznia! Aki nevel, sokat imádkozzék lélekért, hogy tanítványainak fogékony, nagy lelket adjon az Úr. A hegyre kell

A MÁSODIK HÚSVÉTTŐL A HARMADIKIG 185

föliparkodnunk, Jézushoz, igazságaihoz, példájához kell emelkednem ; «Höhensehnsucht» kell belém.

c) S miféle emberek ezek? halászok? Hogy öltözködnek, hol hálnak, mit esznek? hogy lépnének be római szalónokba? verbéna-parfüm nincs rajtuk. Hogy néznek rájuk még a farizeusok is ! De erőteljes, egyszerű nép ; bükkök és sólymok. Töretlen szűzföld. «Infirma mundi» a szó szoros értelmében, vagyis a világból kevés van rajtuk. Isten tett itt mindent ; ez az ő szenvedélye : mindent tenni. «Én választottalak ki titeket». Örülök ez abszolút, rendelkező akaratnak, mint a szunyograj az esti napsugárnak. S mit csinált az Úr belőlük? lélekhalászokat, vértanúkat, szenteket ; a római bazilikák az ő mauzoleumjaik ! S mi lett volna belőlük, ha a Genezáreti tavon maradnak? Krisztus, te emelsz ki igazán lelkeket az örök dicsőségbe !

A nyole boldogság.

145. a) *«Látván pedig Jézus a sereget, fölméne a hegyre és miután leült, hozzája járulának az ő tanítványai és megnyitván száját, tanítá őket»* (Máté 5, 1). Az elnyomott, elcsüggedt néphez szól Jézus a könyörtelen, klasszikus, idegen uralom korában ; a szenvedő népnek borús érzelmi világába, a római erőszakos politika s a farizeusi formalizmus korszakába beleállítja a maga szép, nagy lelkét. Irányt mutat, mely elsősorban szükséges, de mely nem minden. Fölmegy a hegyre. A kultúra hegyei fölött emelkedik az ő hegye. Az ő isteni páratlan lelkületének, a nyolc boldogságnak napja e hegy fölött kel föl. Onnan ragyog felénk az «invictus sol». Magas hegy, az új törvény, a nemes, fölényes, tökéletes akaratnak magaslata. Útban vagyunk e hegy felé ; meredek utak, sziklák s örvények közt vezetnek a magasba ; látom, hogyan iparkodnak a hívek e hegyre ; némelyek fáradtan, terheltén, némelyek tétovázva, kislelkűen ; én Krisztusra nézek, magaslata dacára közel érzem s megyek bátran előre ; ő segít.

b) *«Boldogok a lelki szegények, mert övök a mennyeknek országá»*. Minden embernek kincse a lelke, s föladatai elsősorban e körül vannak, s nem jogai, állása, karrierje, gazdagsága körül. A helyzet magaslatán az áll, ki egyszerű szívvel, nagylelkűen munkálja lelke üdvét, s méltán boldognak mondható, kit a gazdasági érdek s földi vágy le nem bilincsel, ki kasztok, gazdasági keretek, történeti viszonyok s kulturális igények fölött áll az ő fölényes, örök boldogságot igénylő lelkével. Boldog az ilyen emancipált, szabad lélek ! Az ilyen gazdag önmagában, s gazdagságából ad sok szegény gazdag-

nak. Lelki szegény az, ki a lenyűgöző, a lelket öló, a szívet megkérgező gazdagságot nem ismeri. Ez a lelki szegénység nem koldusság, hanem élőkéltség.

c) *«Boldogok a szelídek, mert ők bírják a földet».* Boldogok a szelídek, kik nem dolgoznak erőszakkal, keménységgel, elbizakodottsággal; kiknek szelleme nem arrogáns s nem ismerik az önhittséget, mely kevélységre vezet. Mit használ az az uralkodó erő, mely alattvalóinak boldogtalanságától szenved? Az evangélium irányzata egyéni; a tökéletességet az odaadáson méri. Az erőnek, a hatalomnak arra kell törekednie, hogy minél több ethika s minél kevesebb erőszak legyen a világon. Ez nem annyit jelent, hogy málék s erőtlének legyünk s hogy csak szeretettel akarjuk megoldani a világ problémáit; kell a világba erős kéz, kell jogszolgáltatás és szigor is; de ez csak alárendelt jellege a rendnek s nem a lélek boldogsága.

d) *«Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak».* Az elgyötört, szegénységtől, bajoktól elkínzott embernek Isten a vigasztalója; várja és keresse nála vigaszát; meg fogja találni. A sírás nem boldogság s azért sem kell sírni, hogy megvigasztaltassunk; de mikor ránk szakad a baj, higgyük, hogy van vigaszunk; van vigasza a bűnösnek, a bukottnak, az üldözöttnek, a betegnek. «Ne bánkódjatok, mint egyebek, kiknek nics reményük» (Thess. 4, 12).

e) *«Boldogok, akik éheznek és szomjúhozak az igazságot, mert ők megelégtetnek».* Nem szereti azokat, kik magukkal s tökéletességükkel beérik, kiknek nincsen vágyuk a több, a jobb után; ezek hullák. Ki érheti be Krisztus szerint a már elért lelkiiséggel? Ki lehet vágyak s törekvések nélkül? Mily hegyek emelkednek előttünk? A valóság, a fölség, az ismeret, a fennköltség hegyei! Ez az éhség a lelki egészség jele, az erőnek szimptomája, mely feszül, dolgozik s újra töltekezik; ez a mi útunk. Hiszek abban, hogy mindig jobb lehetek.

f) *«Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek».* Az irgalomnak mindig találunk helyet. Összetört szívet, hajótörötteket, a bűn tudatában szenvedő embereket föl kell emelnünk. «Az Úr irgalmasságának nincs határa.» Nála találak otthont én magam, ki tudom, hogy jó föltételek dacára mi a bűntudat s a nyomorúság, nála tanulok irgalmat a testi-lelki szenvedők iránt. E néven fölismerem a koldusban is az Isten-gyermekeket; misszióm lesz az irgalmasság balzsamát csepegtetni mások szívébe s az élet bölcsesége, a türelem követi lépéseimet.

g) *«Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent.»* Van sokféle szem; egyik keveset lát, másik többet; van, akinek szemében színpompássá, csodássá, mélységgé, műremekké válik bokor, hegy, erdő, táj; lelke van hozzá. A tisztaszívűnek szeme ily mélyreható, ily kinéző szem; csodálatos, finom orgánus: látja az Istent; ráismer; másképp fest neki a világ, virág, tövis, csillag; ahol más ködöt lát, ő azon át napot lát, s ahol más csak sötétséget, ő ott csillagot is; látja az Urat: Dominus est...! Ne tompítsuk el lelkünk szemét porral, sárral, földdel; az állati ember nem látja az isteni vonást! Mily élvezet látni az istenit s majd egykor az Istent.

h) *«Boldogok a békességek, mert Isten fiainak hivatnak.»* Jézus mindig a fölényes lelkiséget s nem a bamba passzivitást magasztalja: a békességet, mely a jóakarát gyümölcse, az erős, türelmes, okos, mérsékelt jóakaraté s nem a támadó, erőszakoskodó hatalmaskodásé. E békességért sokat kell küzdenünk, ez a béke is egyik kezében kardot, másikban pálmát lenget. Legyen békém először Istennel, vagyis legyen tiszta szívem; legyek békében embertársaimmal. Kár az idegeskedésért; minden veszekedés után belátom, hogy jobb lett volna abba bele nem menni.

i) *«Boldogok, kik üldözést szenvednek az igazságért, mert ők a mennyeknek országa.»* Kik az igazságot úgy szeretik, hogy szenvednek is érte; kik meggyőződésükből, hitükből, erényükből, az erőszakkal szemben nem engednek, hanem inkább mindent elveszítenek: kegyet, előmenetelt, tiszteletet, barátságot, vagyont, életet. Ezek az arisztokratikus lelkek, kiknek szemében a világ elvesztette értékét a vele szemben álló örök értékekkel szemben. Kis, nagy áldozataimban, melyeket az igazságért, erényért, Istenért hozok, pillanatig sem habozom. Nem kell vértanúnak lennem s mégis szenvedhetek igazságért, erényért mellőzést, neheztelést. Az ne zavarjon meg. De szenvedhetek az igazságért úgyis, hogy ártatlan lévén, megszólhatnak, elítélhetnek, börtönbe vetnek, megfosztanak állástól, jólétől. Gondoljunk a «bibliás ember» vigaszára! Szenvedni az igazságért s csak Isten előtt tisztának lenni, fölséges, isteni lelkület. E lelkek leleplezése lesz az utolsó ítélet fénypontja!

«Boldogok, kik üldözést szenvednek az igazságért.»

146. a) Csodálatos világosságot áraszt ez a «boldogság» az Isten műveire. Tehát az igazságért lehet üldözést szenvedni, s az isteni gondviselés ezt megengedi. Isten szereti a

hősi lelkeket s megengedi, hogy vértanúi legyenek; megengedi, hogy szívek vérezzenek, hogy szentek sorvadjanak, hogy Fia kereszten haljon meg. A gondviselés tehát elsősorban a lelket nézi; életet, vagyont, egészséget nem biztosít mindig, de fájdalom, veszteség, szenvedés át gondja van a lélekre. A gondviselés célja nem a világi boldogság — a helyett gyötrelme s keserűség lehet részünk —, hanem lelki boldogság üldözésben és kínban is jogosan lehet. Szerencsében s rossz sorsban, betegségben s egészségben, gazdagságban s szegénységben mindig a lelket nézd, azt szeresd, azt óvd; ez a te szemed fénye s a gondviselésé is.

b) Igazságért szenvedni annyit tesz, mint igazságtalanul, hibáján kívül szenvedni. Hány embert ítéltek el igazságtalanul a halálra, hány leányt becstelenítettek meg erőszakkal, hány ember ment tönkre hibáján kívül, hányat keserít sikertelenség s félreismerés. S az ember mondja: miért nem sujtja az Isten a gazt villámával, s hogyan engedheti meg e szörnyőségeket, hisz én nem engedném meg, ha rajtam állna! Íme a nagy nehézség a gondviselés ellen s Isten felelete rá: boldogok, kik az igazságért szenvednek. — Életünk a fizikába van ágyazva s mások szabadakaratának befolyásai alatt áll; a fizika öröl, s veszedelmei ellen Istentől csodákat kívánni, rendesen nem észszerű gondolat; mások szabadakaratába pedig rögtöni büntetéssel vagy jutalommal belenyúlni, megszüntetné az erkölcsi rendet. Az paprikajancsi-színház s nem világrend volna. A világrendben a szabad erkölcsiségnek kell kialakulnia s nem szabad a bosszuló, isteni karnak előtérben állnia. Nem a büntetésért kell a rosszat kerülni, sem a jutalomért a jót tenni; ez alacsony színvonal lenne. Nekünk pedig érvényesítenünk kell az erkölcsi rendet fizika s állatiasság dacára, s hinnünk kell, hogy veszteségeink nem fosztanak meg mennyországunktól. Szent Lucával mondja pl. minden ily szerencsétlen nő: ha erőszakot veszesz is rajtam, nem veszttem el becsületelem. — Fizikai csapások s kegyetlenségek közt is éltessen a tudat: végtelen kincset viszek: nem adom oda, nem veheti el tőlem senki s nem veszttem el semmiért.

c) Imádjuk az Istent, mikor konfliktusaink közt csikorg a lelkünk. Érzelmeink s szenvedéseink csak kódarabok a világrend dómjában. Az ő stílusa isteni, s ne csodáljuk, hogy az isteni nem egészen emberi, sőt...! Legfontosabb föladatunk a rendületlen, ragaszkodó kitartás; ne a lágy érzés vezessen, hanem az a szentpáli szenvedély: Ki szakít el minket Krisztustól?

A MÁSODIK HÚSVÉTTŐL A HARMADIKIG 189

Ti vagytok a föld sava és a világ világossága.

147. *«Ti vagytok a föld sava: ha a só megromlik, mivel sóznak? Semmire sem való többé, hanem, hogy kivetlenség és eltápodatlenség»* (Máté 5, 13).

a) Sok a rossz a világban; augiászi istállóhoz hasonlít s lernai mocsárhoz; mocsár a korrupció; sötétség a léha, erkölcstelen népfölfogás; a jellemtelenséggel együttjár a komaság bűnnel s nyomorral. «Ti vagytok a föld sava»; áll-jatok a rossz világba, mint a bűn ellenesei, mert ellenkezést vetett közetek, lelketek, szellemetek, kegyelmetek s a bűn s rothadás közé az Úr; — ez a ti dicsőségetek. Ellenkezzetek tehát azzal a szegénységgel, mely bűnre visz; a zsarnokság-gal s önzéssel, mely elernyeszt néprétegeket; a tisztátlanság-gal, mely az ösztön uralmát s elfajulását szolgálja. — Tudjátok, hogy az ördöggel küzködtek, aki kegyetlen, gyilkos, erkölcstelen, gonosz, gyűlölködő. Ne várjatok tőle s csatlósaitól mást. A rothadás hatalmán s szomorú művén meg ne botránkozzatok. Az evangéliumi só kifogyhatatlan. Dezinficiálja lelketeket s kiöli a mótely gombáit, csak alkalmazzátok okosan s eréllyel. Mindnyájan küzdjünk minden rossz ellen, kivált a papok. Olvassuk Szent Pál leveleit s élvezzük át a legkisebb jót, mit tennünk sikerült s örüljünk neki.

b) *«Ti vagytok a világ világossága.»* Álljatok a sötétségben, mint tűzszlopok. 1. Éljetek. Herkulesi munkához Herkulesek kellene. Ne sokalljuk ezt. Többnek kell lennünk: krisztusiaknak. Egyéniségünk programm legyen, mely irányt mutat, mely gyöngéket biztat, bátorít, támogat. 2. Tanítások. Krisztusi szellemmel eltelve vezessük be az embereket a kereszténységbe; nem hogy csak tudjanak katekizmust, hanem hogy belső fölemelkedésre s megnyugvásra segítsük őket. Istent kell tapasztalniok s csodálatos benyulásait a szívbe átérezniök. A mi vallásosságunk akárhányszor babona s materializmus közt ingadozik. 3. Vezessétek az embereket észszerű életmódra s munkára, melyet nem mint barmok, hanem mint emberek végeznek, s fogjatok kezét oly törekvésekkel, melyek az érzékiségből s állatiasságból kiemelik őket, akár művészet s tudomány, akár higiénie vagy társadalmi akció neve alatt indulnak. Mily hivatás világoskodni; ez az igazi napsugár; Isten ereje s öröme; Krisztus dicsósége!

c) Ha pedig a só maga rothad, ha apostolok s papok maguk elernyednek, s ha a világosság kialszik s kettős sötétség fedi a mennyország útjait, mily mély szomorúság ül ki Krisz-

tus arcára, s mily új gyalázat s félreismerés száll evangéliumára. Ez a pusztulás utálatossága a szent helyen ! Szentek nyomai-ban a hitnek, a kegyelemnek, szentségeknek kompromittálói. Ilyenkor lesznek betegek egész népek, s az emberiség, meg-tévesztve a világias érzés hatalmától, idegen isteneknek áldoz. Légy te sava annak a körnek s világossága annak a háznak, melybe Isten állított ; ne várd, hogy más legyen jó ; légy te jó ; ne várd, hogy más világítson s melegítsen, «világos-kodjék a te világosságod». Veszedelmes az a lelkiület, mely mindig csak mástól vár minden jót ; sónak, mécsnek kell len-nem nekem ép, erős, krisztusi lelkiüetem által.

Jézus nem fölbontani, hanem teljesíteni jött a törvényt.

148. a) *«Ne véljétek, hogy fölbontani jöttem a törvényt vagy a próféákat; nem jöttem fölbontani, hanem beteljesíteni»* (Máté 5, 17). Van törvény, de az nálatok betű és külsőség ; ti azt a gondolatokra, érzületre, akaratra ki nem terjesztitek ; be kell azt teljesítenem, vagyis arra kell tanítanom titeket, hogy jóindulat, tisztaság, igazság, egyenesség, őszinteség, szépség legyen a lelki világotok. Isten áll velünk szemben, az igazság, jóság, szépség, erő ; az érte való lelkesülés az engedelmesség útjain jár ; az ideális élet vágya, az erő szenvedélye a fegyel-mezés részletmunkáját kívánja ; ezzel jön meg az igazi sza-badság és egyéniség. Teljesíteni törvényt, azaz törvény szer-int akarni, a sentimentalizmus féligazságait kijavítani ; a kényszert nem tűrni, de az önkényt magunkban is üldözni. Kraft ohne Trotz, Weichheit ohne Schwäche !

b) *«Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: ne ölj ; aki pedig öl, méltó az ítéletre. Én pedig mondom nektek, hogy min-den, aki atyjafióra haragszik, méltó az ítéletre.»* A harag is átlag erőszakos és igazságtalan ; annak is többnyire patája s karma van ; abba a tiszta, ethikai zónába ez állati erő nem való. Van bennünk indulat s szenvedély, vannak neveletlen hatal-mak ; fékezni, nevelni kell azokat ; az erkölcsi törvénynek hódoljon minden temperamentum. Legyen erőnk viharban is úrnak lenni. Akkor vétkezünk, amikor az indulat megszö-kik belátásunkkal, mérsékletünkkel, s degradál minket.

c) *«Ha jobbszemed megbotráncoztat téged, vágd ki azt . . , ha jobbkezed megbotráncoztat téged, vágd le azt.»* A szellemnek kell saját természete ellen, a bukott természet ellen küzdenie ; nagylelkűen kell ragaszkodással, édes érzéssel, életmóddal szakítani az üdvösségért. Ha nem teszi, élete halál ; ha meg-teszi, halála is élet. Goethe mondta : «stirb und werde» ;

áldozz a több, szebb lélekért. Szemedet fékezd a lelki fényért ; kezedet húzd vissza, hogy be ne szennyezd magadat. A napoleoni orosz háborúban egy muzsiknak karjára forrasztották Napoleon nevének kezdőbetűjét, az N-t ; a muzsik levágta karját ; nem akart Napoleoné lenni ; szíve a cáré. Szívünk Istené ; mindent e szerint rendezünk.

A törvénytéljesítő nyomában.

149. a) *«Ne véljétek, hogy fölbontani jöttem a törvényt, vagy a prófétákat ; nem jöttem fölbontani, hanem teljesíteni»* (Máté 5, 17). Nem bontja föl a törvényt, hanem teljesíti, vagyis kikezdései, szimbolumai helyébe a valóságot lépteti ; a betűt, mely ől, szellemmel magyarázza. — Azután nem vonja ki magát a törvény alól, mert a törvény a szép életért van ; aki tehát azt élni akarja, a törvényt kell átélnie. A törvény nem külsősegesen ránk diktált valami, hanem az élet formája ; értelmünk, szívünk eszményi irányzatunk így nézi a törvényt, azonosítja magát vele s készséggel kívánja teljesíteni. Szeressük az isteni akaratot, hisz ez a mi helyesen fölismert s legmélyebb akaratunk. Az igaznak nincs törvénye, abban az értelemben, hogy teljesen magáévá teszi az isteni akaratot, s azért nem érzi a külsőseges korlátot s keretet.

b) *«Mert bizony mondom nektek, mtg elmúlik az ég és föld, egy betű, vagy egy pont el nem marad a törvényből, mtg mind meg nem lesz.»* Az egész embert állítom bele Krisztus törvényébe s morális életemben az utolsó jottáig megtartom azt. Ahol érezni, akarni, túrni, szeretni kell, ott csak egy szempontot ismerek : a szent, keresztény morált. Azért tehát : 1. Az én életbölcseségemet nem filozófiai morzsák alkotják, hanem az örök élet elveinek hatalmas szisztémája. Mikor életről beszélek, egész lelkem telik meg credo-m, reményem öntudatával. Eszményem Krisztus ; az evangélium nekem nem tan, hanem «Dei virtus». 2. Az én kultúráim nem civilizáció, intézmények, tudás és művészet, hanem szín-erkölcs, tiszta Isten-gyermekség, — «race», — «tertium genus». 3. Nekem az erkölcs szabadság és fölszabadulás ; fölszabadulás az ösztönös, állatias, érzéki, erőszakos, torz létből. Nekem az erkölcs lelkeség, tehát kiemelkedés a buta anyagból. Nekem az erkölcs erős, egységes akarás ; akarni, amit Isten akar. 4. Nekem a haladás nem filanthrópia és altruizmus, mely másnál s nem magánál keresi a tennivalót. Az «én» magamnál kezdődik s magamban végződik ; én elsősorban nem vagyok sem te, sem ő. Észszerűtlenül kevés tehát a haladást az altruizmusban keresni, mert ez máshoz, tehát a külsőhöz való

viszonyomat illeti; mialatt az én erkölcsöm s tökéletességem az én tisztult, nemesbült, Isten akaratához simuló lelki-ségemben rejlik, szupremáciával az állat, az érzék, az érdek s az önzés fölött. Ha nem volna más ember a világon, vagy remete volnék, ez alapon akkor is mélyen erkölcsös lehetnék. Tehát magamban kell mindenekelőtt kialakítani a tisztult, szép, nemes lelkiséget.

c) *«Aki tehát felbont egyet a legkisebb parancsolatok közül és úgy tanítja az embereket, legkisebbnek fog hivatni mennyek országában; aki pedig megcselekszi és tanítja, az nagynak fog hivatni mennyek országában.»* E kettőt összefogni: eszményt és valót! Az én pedagógiám: átélni az istenit. Ez irányzat sokba kerül; nem cukros víz. Tudom, hogy sok nemtelen, rossz hajlam van bennem, azokat meg kell törnöm s nemesítenem. Pszichológiám nem édenkert, hol szentek sétálnak; terhem a bűn s legnagyobb szükségletem a bűnbocsánat. Nem nézhetek az örökélet szemébe, ha lelkemben a halált hordozom, s attól nem szabadít föl sem tudás, sem zene, sem sport. Az én energiám nem öntelt optimizmus, hogy «tudok, bírok, csak akarnom kell». Nem is tudok eleget s nem is bírok mindent. Igényeim a mélység igényei, azokat egyedül a hit elégíti ki; megváltásra s isteni erőkre van szükségem, vigaszokra van szükségem, melyeket ember s világ nem adhat. Az érthetetlen étellel és halállal szemben Istenemet az egyedül vigasztaló, mert az egyedül észszerű Isten-szeretetre s az általa fakadt reményre bízhatom!

d) Ki tanít s nem tesz, az szomorú alak; szomorú az is, aki nem hisz s nem tanít egy emberélet odaadásával. Készül életet teremteni s a lét mélységét öntudattá kialakítani, s íme apró-cseprő minták után kapkod a nagy eszmény hűség követése helyett s az isteni kegyelem mellett még ideg-ingerekre s benyomásokra hallgat. Michelangelónak készül s csurgói fazekassá lesz, Beethovennek indul s verébcsiripelés imponál neki. Ő a szegényes kontárlélek! Istenem, föltétlenül utánad indulok s amit hiszek, azt élem. Elég vagy te nekem! Jézus az én stílusom; egyöntetűen szerinte alakítom életemet; így kikerülök az Írás vádját, hogy foszlott ruhákra, sokratesi köpönyegekre, plátói tógákra, zenói palliumokra krisztusi foltokat varrogatok s végre is foltozó szabó vagyok. Nem, nem, én az «Isten magva», Krisztus tanítványa vagyok; az ő szava s példája bennem szellem és élet.

Nem haragudni !

150. *«Mondom nektek, hogy minden, aki atyjafiára haragszik, méltó az ítélre. Aki pedig mondja atyjafiának: raka, méltó a főtörvényszékre ; aki pedig mondja: bolond, méltó a gehenna tüzére» (Máté 5, 22).*

a) Nem haragudni, pörlekedni, veszekedni, sértegetni, hanem jóindulattal viseltetni az emberek iránt. Éreznem kell, hogy szívemből meleg áramlik, s hogy vonzok. Ki bírja azt? Nem a szépség, mely vonz, de felületesen ; nem a tudás, mely ha pedanteriával, <neg>édességgel párosul, kiállhatatlan ; nem is a fölényes, szigorú, követelődző erény ; hanem az a lelkület, mely jót akar, mely javít, emel, — mely a saját fölényét s a maga gyarlóságát nem érezteti, s mely mégis nevel és vezet. Ez az igazán fölényes s erkölcsi érzület. Ez az érzület tud alkalmazkodni, tud egy kissé «más» lenni ; nem parancsol, nem ellenkezik sokat, hanem megérteti a gyarlóval, hogy mit kell tennie, s szinte észrevétlenül jóváteszi, amit a másik elront, amit elhanyagol, vagy elfelejt. Ő a környezetnek az, ami a tavasz a természetnek ; illatát, szépségét, melegét érezni erőszak nélkül ! Ezt gyakorolni gyönyörűség !

b) Az ellenkezés, veszekedés saját lelkünknek diszharmóniája ; megzavarodásunk piszkos folyása ömlik ki benne, s mi szenvedünk alatta legtöbbet, akár durvaságunk- s faragatlanságunkból vagy korlátoltságunkból, akár kislelkűségünk- vagy ellenszenvünkben való. Mások is hibásak, a környezet is tűrhetetlen lehet, de bármint legyen, magamat elkeseríteni, eltorzítani, elmérgesíteni nem hagyom. Azért iparkodom másoknak szolgálatot tenni, vigaszára, segítségére lenni ; ha valamit akarnak, s nem bűn, nem rossz, megteszem. Az ellenszenvet természetem sajátosságának nézem, mely végre is relatív s nem mérvadó. Szívesen meghozom e részben lemondásaim, önmegtagadásaim, a szíves közeledés áldozatait. Isten jár előltem.

c) A gazdasági s elvi harc az embereket elidegeníti egymástól, mert egyikben sincs szeretet. Csináljunk magunknak néha ünnepet s közeledjünk jó szívvel az emberek felé ; felejtjük a harcot, a bántódást, a keservet, s akarjunk érteni s megbocsátani. Ezáltal kikorrigáljuk pszichológiánk egyoldalúságát s kizárjuk az ellenszenv s a meghidegülés elhatalmasodását. Mondjuk magunknak néha : ma megbocsátok, ma elfelejtetek ismét mindent ; ma megint szeretni akarok az egyenesség s őszinteség naivságával. Jó lenni, hasznára

akarok lenni ennek és mindenkinek. «Mindeneket azért, amiket akartok, hogy cselekedjenek nektek az emberek, ti is cselekedjétek nekik» (Máté 7, 12).

«Ne paráználkodjál!»

151. «Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: ne paráználkodjál» (Máté 5, 27).

a) E régi törvénnyel szemben gyöngé a világ. Barbár módon töri a tisztaságnak finom érzékét. Virágában sorvasztja el s emésztí föl az ifjúságnak erőit, kiapasztja ideális vonzalmainak forrásait, letöri poézisét. Elfogy a tiszta vérrel az életerő, s az ifjúságról panaszkodhatjuk föl a legkeservesebb elegiát: cinis est cor ejus, hamu a szíve, nyál a vére. A tisztatlanság eltompít az eszmények iránt. Pedig mindennek oda kellene irányulnia, hogy az eszményi irányt szolgálja; természetnek, oktatásnak, művészetnek, gimnasztikának a vallással kezét kellene fognia, hogy a tiszta, erkölcsös életet segítsék kifejlődni, hogy testben fegyelmezett, lélekben öntudatosan fölényes, ösztöneivel szemben uralkodó, parancsoló egyéniséggé fejlődjen az Isten minden gyermeke. Erre iparkodom én, s ha török-szakad, tettben akarom kiváltani egy néha csikorgó, de mindig győzelmes akarathozak érvényesülésében az Isten parancsát s az Isten kegyelmét.

b) Parancs nincs kegyelem nélkül. Ha Isten parancsol, akkor erőt is ad hozzá, s nekünk először is mélységesen meg kell győződve lennünk, hogy valamint inkább meg kell halnunk, mint egy bűnös gondolatba öntudattal beleegyeznünk: úgy az Isten kegyelmet ad mindenkor, hogy minden kísértést legyőzzünk. Ez a meggyőződés imává magasztosul, valahányszor a tisztaságnak nagy kötelességére s tüzes harcaira gondolunk; s valahányszor e harcokba belekeveredünk, imádkozzunk, hogy elteljünk Isten-félelemmel s a bűn utálatával. Imádkozzunk, hogy erőnk legyen legyőzni a kísértést. Süssük le szemünket s magunkba térve mondjuk: Uram, segíts meg! Másodszor nevelnünk kell magunkat a tisztaság nagybecsülésére, úgy hogy az Isten szent akarátát lássuk benne, mely a tisztaságot mint a természet s az erő fejlődésének kellékét s titkát köti a lelkünkre, úgyis, hogy a tisztaságért folytatott harcokban annak az akarati s jellembeli erőnek érvényesülését lássuk, mely föltétele a nemes érzésnek s egy szép, fennkölt, boldog belső világ kialakulásának. A tisztatlanság ugyanis alacsony, nemtelen érzést, a legmagasabb kultúrában is csak szemre való tisztességet nevel. A szentírás szerint «reprobis sensus», alávaló, perverz érzés

fejlik ki a tisztátalan lelkekben, mely ugyancsak bemutatkozik a modern szexuális túlingerültségben. *Harmadszor* ismerjük föl s ítéljük meg helyesen természeti ösztöneinket s mindazt, mi a tisztátalanságot élesztheti bennünk, s helyezkedjünk ezekkel szemben helyes álláspontra. Az alsóbb életnek két gyúpontja van: az önzés s az élvezetvágy. Az önzés megronthatja az érzelmeket, az élvezet megmérgezhetheti a testeket. Idomítani kell e természetes erőket, s az erény harmóniáját kell rájuk önteni a törvény formái által. Nem lehet az ösztönöket fölszabadítani, de le kell azokat győzni. A modern kor erőszak és erkölcsi tusák nélkül akar a szexualizmussal boldogulni, s lázas éjek álmaiban s az élvezeti mámor szenvedélyes kitöréseiben félrebeszél szabadszerelemről, új nemi viszonyokról, s ezáltal kielégítést akar önteni e mérhetlen vágyakba. Higgyünk ezzel szemben a krisztusi szónak: kardot hoztam s nem békét. Itt kard kell, itt vágni s győzni kell, azután lesz csak béke.

c) Nemesítsük érzékeinket, nevezetesen szemeinket, úgyis, hogy ne nézzünk s ne olvassunk semmit, ami izgat, úgyis, hogy a szép formákban mindig az Isten gondolatait keressük föl, a lelket. Az igazi szépség nemcsak érzeteket, hanem gondolatokat is fakaszt. Hány betegje, hány bolondja van a szép testnek; a szépség kultusza gyöngít, ha csak a fölületen reng; nekünk az érzéki forma szépségében mindig a lelkileg jelentőséges, a megindító, a szívreható elemet kell tekintenünk. Gondoljunk továbbá arra, hogy a tisztátalanság tönkreteszi az igazi, szép szeretetet s szerelmet; profanálja a lelket, s lehúzza azt a vak, őrvjngő szenvedély szegyenébe; degradálja önmagát s azt, akit szeret s megfosztja az önbecsülés s az észszerűség boldogító öntudatától. Testvéreim, szorítsuk az állatias, az ösztönös elemet az erény, a fegyelem formáiba. Harcoljunk, küzdjünk, s hogy harci kedvünk legyen, ihlessen az Isten-félelem s az Isten-szeretet. Imádkozzunk kísértéseinkben s járuljunk Jézushoz a szentségekben. A gyónás s a szentáldozás egymaga képes tiszta nemzedéket nevelni, ha azt nagy öntudatossággal s mély hittel végezzük. Ime, az anygálok kenyere, a küzdő vándorok eledele, anygaliakká lesznek általa az élet utasai!

Uram, tiszta szívet teremts belém!

152. *«Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, ki asszonyra néz, őt megkivánván, már paráználkodott vele szívében»* (Máté 5, 28).

a) Jézus akart isteni embert nevelni s felsőbb szépségbe öltöztetni. S valamint a művészet formával töri meg a formátlanságot s szépséggel győzi le az anyagot : úgy kellett az Úr Jézusnak erkölccsel megtörnie az ösztönös embert, s első-sorban is a nemi viszonyba szentséget, ihletet, szépséget s erőt teremtenie, hogy előálljon a «tertium genus», az isteni ember. Megteremti ezt azáltal, hogy ragyogó tiszta, egészséges atmoszférát biztosít neki. Ezt a léleknek az igazság, az eszménység, az akaraterő s a harci kedv nyújtja. Kell, hogy gondolataink ne legyenek sötét, tehetetlen, vagy vad, merev gondolatok ; kell, hogy érzésünk ne legyen beteges, lemondó, hisztérikus. A nemi élet tekintetében a modern kor fiai s leányai egészségtelen atmoszférában nőnek föl, mely telítve van miazmával s gyöngítő ingerekkel. Fölfogásuk terhelt, egyoldalúan túlzott nemiségnek betegei. Azzal álmodnak, művészetük bolondja e problémának ; életük egyre jobban hasonlít ahhoz az alsóbbrendű állatvilághoz, melynek fő-funkciója a megtermékenyülés. Ez az egyoldalúság helytelen, beteges irányba szorítja az érzést s a kedélyvilágot, egyre jobban arrafelé, melyet az apostol jellemez : «in ignominiam. .. in reprobum sensum . . . stulti facti sunt . . . digni morte», dekadens, perverz népség. Ezzel szemben a tiszta, erkölcsös ember gondolatai a józan ész s a hit fényével vannak átjárva ; a nőben embertársat lát s a nemi viszonytól csak annyi boldogságot vár, amennyit az erény révén nyerhet. Nem mámoros, nem neuraszténikus, s a szerelem virágait nem szag-gatja, hanem Isten akarata szerint gondolza s élvezi ! Ó ti, kik az emberiséget szeretitek, ti édes utopisták, kik napsugárt, erdei levegőt, kék eget követeltek a nagyvárosok népének, követeljetek első-sorban napsugárt s üde lehetet lelkük szá-mára, hogy el ne fonnyadjanak az erkölcstelenség egészségtelen atmoszférájában ! Ó Ruskin, ki arra biztatod az embe-reket, hogy házaik ne lebújak legyenek, tanítsd meg őket arra, hogy szívük-lelkük ne legyen undok gondolatok s rot-hasztó érzések s vágyak lebúja. Ó Kunovszky, te, ki az életet művészettel akarod megreformálni, térítsd észre az embereket, hogy belső életükbe is, érzéseikbe s gondolataikba is vigyék bele az erény formáját, léptessék föle csúnya khaoz-sban a fegyelem s az önmegtagadás hatalmát ; akkor meg-értik majd jobban az Úr Jézust is, kinek első követelménye a tiszta szív, a tiszta lelki világ, mely informálja az egész embert s annak egész életét. Uram, tiszta szívet teremts belém ; tiszta, nemes gondolatokat, erőteljes érzést adj lel-

kemnek, hogy el ne hervadjon lelkem. Küzdeni fogok minden erőmből a tisztátalan gondolatok s vágyak ellen.

b) Erőteljes, virágzó, tavaszi életet ad belénk. Ha a szépség s az erény helyébe állati ösztön lép, meglazul minden kötelék s megrothad a nép életerejének gyökere. A tisztátalanság tűz, mely az életet virágában emészti el; nemcsak a velőt, hanem azzal együtt az életkedvet, az energiát, a teremő génuszt. Sehol sem tapasztalni ezt úgy, mint az önfertőzésben; az önfertőzés tényleg fertőbe csapolja le az életet, s az ilyen nemzedék igazolja Bouffon orvos szavait, hogy az emberiség nagy része az oktalan s elsősorban a tisztátalan élet révén nem hal meg, hanem megöli, meggyilkolja magát. Az erejében megszenteltetés s életet adó hivatásban megbecstelenített természet azután maga föltámad ellenünk, s a bujakórban nem az élet, hanem a szenvedés s a halál forrásává válik. Az erőteljes természet, mely az erény határai s korlátai közt él, életet nemz, a megbecstelenített természet pedig nyomort terjeszt életképtelen gyermekeiben. A tisztátalanság a népek életének forrását mérgezi; a bordélyházak kapujánál is az ördög s a halál ül. Orvosok, kik tiszta vért, friss lelket, üde életkedvet akartok biztosítani az emberiségnek, nézzétek az élvezetvágy hekatombáit; mélyedjétek bele görcsöveitekkel a bujakór penészflórájába; elemezzétek ezt a vért, mely elgyöngült, megbecstelenített életet hagyományoz át a házasságokban! Küzdjétek bacillusok s prostitúció ellen, de tartsátok szem előtt, hogy az emberi élet lelke s ereje az erkölcs, s erkölcsi erők nélkül, önmegtagadás, bánat, fegyelem, ima nélkül összes tudományokkal részeg embert támogatottok, ki egyre roskad, egyre csuklik térdeiben; nem ember az, hanem zsákó; azt haladni, küzdeni, hódítani meg nem tanítjátok; aludja ki mórát, s akarjon s küzdjön s áldozzon, akkor boldogul. Járuljon Jézushoz, az ő szíve élet, erő s lángoló szeretet. Éget, hogy gyújtson. Keresztje az élet jele; feszítsük rá a bennünk lakozó halált, a bűnt, a szenvedély pusztító, öldöklő kínját, s élni fogunk. Egyesüljünk vele az Oltáriszentságban; e szent symposion az ő isteni lelkének tiszta, ragyogó, életet adó, virágzó gondolat- s értelmi világát közli velünk; attól pusztul a halál s föléled az élet.

Krisztusi lélek.

153. a) *«Hallottátok: Hamisan ne esküdjél . . . én pedig mondom nektek, hogy: teljességgel ne esküdjétek . . . Legyen a ti beszédeitek: úgy, úgy; nem, nem; ami ezeken túl vagy, a gonosz-*

tól vagyon» (Máté 5, 33). Jézus őszinteséget s egyenességet akar. Az igazmondás az igazság szolgálata, melyet társainknak teszünk. A krisztusi lélek nem hazudik, sem mikor beszél, sem mikor hallgat. A titkot kell őrizni; ügyetlenkedni, indiszkrétnek lenni, nem kereszténység; de úgy kell mindig eljárnom, mint ki az igazságot szolgálja. Ha többen leszünk, kik így érzünk, akkor mi köztünk sem bizonyoságnak, sem eskünek nem lesz helye; az igaz lelkek az erősködést el nem viselik. — S szeressük az igazságot bátran; bízunk benne s tartsunk ki meggyőződésünk mellett. Könnyű dolog meggyőződéssel a rejtekben vagy egyetértő emberek közt élni, de nehéz ellenséges, széthúzó világban. Aki sokat okoskodik és sokfelé néz, gyáva s hazug lesz. Én pedig krisztusi lelket akarok.

b) *«Hallottátok: szemet szemért; fogat fogért. Én pedig mondom nektek: ne álljatok ellene a gonosznak; hanem aki megüti jobb orcádat, fordítsd neki a másikat is.»* Van jog a visszatorlásra, van jogom ehhez, ahhoz, van jogom mással szemben, melyet sérteni tilos. Igaz; a jog szükséges; az élet egyik sarka, de egyszersmind egyoldalú s kevésbbé boldogító tényezője. Ne bízatosk benne nagyon éltetek gazdagítására s boldogítására nézve. A jogból van elég; de adjatok több jóindulatot, nemes érzést, testvériséget, előzékenységet, szolgálatkészséget. A jog végre is személytelen erő; én pedig szerető, nemes egyéniséget akarok. Legyetek nagylelkűek, fiai Atyátoknak, ki napját fölvirrasztja jókra és gonoszokra; szeressétek az embereket, ha ők nem is igen szeretnek titeket, s neveljétek, becsüljétek meg, köszöntsétek, hogy föl-emeljétek őket.

c) *«Ne ítéljétek, hogy ne ítéltesselek»* (Máté 7, 1). Ne ítéljétek ellenséges indulattal, ne is szubjektív szempontokból; így sok-sok tévedésnek s igazságtalanságnak mentek eléje. A ti érzésetek s egyéniségtetek szűrőnközik bele ez ítéletekbe; hogyan lehetnétek így igazságosak? Azért ha ítéltek, tegyetek előbb szert nemes, emancipált, elfogulatlan lelkületre; akarjatok jót és jól. — Ne ítéljétek szigorúan; emlékezzetek meg saját gyarlóságaitokról s arról, hogy mennyi kellett ahhoz, míg valamire jutottatok, ha ugyan jobbak vagytok másoknál! «Amily ítélettel ítéltek, olyannal ítéltetek meg.» A szigorú, kemény ítéletek többnyire az önismert hiányával járnak; legyen öntudatunk gyarlóságunkról s hibáinkról.

154. *«Óvakodjatok, hogy igazságotokat, jócselekedeteiteket ne cselekedjétek az emberek előtt, hogy láttassatok . . . Mikor imádkoztok, ne az utcák szegletein állva» (Máté 6, 5).*

a) Ne törődjünk elsősorban a külsővel, a színnel, a lát-szattal ; hisz a külső a belsőnek virága ; a külső a szívnek illata s melege. Ezt a belsőt gondozzátok, majd áttör aztán ereje s fénye rajtatok. Mit használ a külső, ha nem a belső szép világ kisugárzása ? Mit használ a szép síremlék ? Az áhítat s a képmutatás közt az a különbség, ami a teljes-rózsás arc s a festett lárvá közt. Szegény üres lárvá ! Nekem erő, öröm, élet, bensőség kell ; ez telít, ez képesít a külső világ átalakítására.

b) Tehát a belsőbe zárkózzatok. Az öntudat csendjében csendülnek meg a mélység akkordjai. E szent rejtekekben van az Úr. *«In indepicto fundo cordis»*, a lélek átlátszó mélyében, ott, ahol látszatot, csalódást levetettem, ott, hol káprázat nélkül, tiszta gyermekszemmel önmagamot megláttam, ott találkozok Isten és én, a lélek és atyja. *«Menj be kamrádba és ajtóbetéte imádd atyádat a rejtekekben.»* Aki e kamrába benyitott, az nem sokat szórakozik. Minél jobban hatolsz magadba, annál jobban imádkozol.

c) A művelt ember nem igen szeret külső áhítatgyakorlatokban, körmenetekben stb. résztvenni. Ezt a hajlamot is korrigálni kell. A külső Isten-tiszteletben részt kell venni ; az Jézus akarata, miután Istent társasan, testvéries egyesülésben is kell imádnunk ; de különben csak hatoljunk a mélybe. A külső Isten-tiszteletben is a testvéri szeretet, az alázat s a hitmegvallás képezi az igazi belső értékeket.

155. a) *«Mikor pedig böjtöltök, ne legyetek szomorúak, mint a képmutatók. Te pedig mikor böjtölsz, kend meg fejedet» (Máté 6, 16 17).* Ne szemre, mire jó ez ? Mindent csak a lélekért. A böjt a lélek megsegítése a test ellen. A test nehézkes, laza, lusta, ösztönös és szertelen, s ezzel a súlyával s pszichológiájával ráül a lélekre s nyomja. Lelket bele, lelket, mely könnyed, formás, készséges, fegyelmes, ügyes, erős, gyors, szívós ; mely nem lapul, hanem feszül s lendül. Ha igazán böjtölsz, szívesebben imádkozol ; tisztultabb a lelki világod, nincs annyi gőz és köd lelkeden ; ösztönöd nem oly tüzes és erőszakos, hanem isteniesebb. Azután a böjt penitenciád is ; mert bün-

teted magadat ; azt mondod, amit a tanító a rossz gyermeknek : ma nem eszel ; rászolgáltál.

b) *«Mikor alamizsnát adsz, ne kürtölless magad előtt»* (Máté 6, 2). Elvész a szemek szolgálatában a szív, a lélek. A balkéz ellopja a jót a jobbtól. Csupa tolvaj az emberi tekintet. Úgy tesznek itt, mint a kiállítási palackborokkal ; a palack, a címke megvan, de különben víz lotyog bennük . . . víz, víz, állott, ízetlen víz. Az erkölcsi érték kiesett ; üres a szív. A jóindulat, a szívemesség az alamizsna értéke ; e nélkül igazán utcára dobod pénzedet.

c) Tele vagyunk formalizmussal ; megvannak a jócselekedet hüvelyei, de magvaik kihulltak. Szívünk üres edény ; lelkünk hideg tükrözés. Tehát ki kell tölteni érzéssel s léttel. Hogy ma húst eszem vagy nem, azzal a törvény betűjét követem, de induljak ki ebben is mély érzelmekből, bűneimnek, Krisztus szenvedésének átérzéséből ; mindent ki lehet szőni lélekke s érzéssé ; a bőjtöt is engeszteléssé, hódolatá, alá-zattá, szóval isteni létté. E meleg életről feledkezik meg az ember ; kevés benne a vallás, mint átértzett gondolat ; vannak emóciói, de nem tud belőlük «Isten-országot» alakítani ; nem tud bennük örvendezni. Nem tud sem hinni, sem megnyugodni sem lelkesülni, sem örülni. Örvendjen az alázatos hódolatnak, örüljön a lélektisztulásnak, mely által jegyesi szeretetre tesz szert. Ő igen, átérezni, fölemelkedni, örvendezni, mert különben ránk olvassa a középkori Eckhardt : «Was nützte es, ich wäre ein König und wüsste es nicht». Lelkemet átélem.

Csendes művészek.

156. *«Te pedig, mikor imádkozol, menj be kamrádba s ajtóbetéve imádd Atyádat a rejtekben»* (Máté 6, 6).

a) Imádkozni . . . lelkünket Isten felé kifeszíteni, mint ahogy a lepke kifeszíti szárnyát a napsugárban, s fölszívni az isteni benyomásokat, a fényt, az energiát s azután átélni azt. Ez csendes, folytonos ima és élet. Isten közli magát, s mi átéljük. Élünk imádságosan magunknak. Jóllehet van a földön munkakörünk s hivatásunk, de ne felejtjük öntudatunkat, belső lelki világunkat kialakítani. Sok energia feszül meg kenyérért, hatalomért, kultúráért, élvezetért ; fektessünk sok erőt ebbe is. A természet is mindenütt az erős alakot sürgeti, akár erős oroszlánt, erős sást, erős liliumot. Önzésem is ezt sürgetné ; fejtsem hát ki szépen, nemesen, erényesen öntudatomat ; építsem ki krisztusi motívumok szerint. — Voltak csendes művészek, kik egy kaput faragtak, egy ros-

télyt kovácsoltak, egy könyv iniciáléit festették életükön át ; én is ily csendes művész vagyok, egész életen át életemen dolgozom. Igazi művészet, mely nem kenyérkereset.

b) Mindent a több életért. Az élet súlypontja nem haszon, nem a kihatás vagy az érvényesülés ; nem a mű, melyet valaki önmagán kívül alkot, hanem melyet magában alakít ki. Ha remekművet kőben, színben, fában, szóban, hangban alkotni nem tudok, az nem baj ; csak tudjak alkotni önmagam érzületében. A létet kidolgozom érzéssé, bizalomná, reménnyé, nyugalommá, szeretetté, örömmé, harmóniává, szépséggé, zenévé ; az ösztönös természetet szabadsággá, a szabadságot krisztusi egyéniséggé. Erre szentelek időt s erőt ! Nem gondolom elveszett időnek, melyben önmagamba tértem s önmagamot rendeztem, hogy ne ösztönök indításai szerint cselekedjem, hanem azokat szolgálatomba hajtsam. Tisztelem a misztikus lelkeket, mert életet lehelnek, mint az erdők, békések, mint a völgyek ; ezek élik át s írják meg «Krisztus követését».

A Miatyánk.

157. *«Ti tehát így imádkozzatok: Mi Atyánk, ki vagy mennyeiben»* (Máté 6, 9).

a) Mi Atyánk . . . Te erős, édes, személyes szellem . . . telve jósággal ; mikor Atyánknak hívunk, akkor közelítünk meg téged legjobban. Szívünk sugallata kell hozzá ; falábakon járó eszünk csetlik-botlik az Isten-keresés útjain. Az «Isten-fogalmak» azért olyan vérszegény vagy épen torz képletek. Szellem és élet az Isten, s a fogalom halavány s a képzelet megtévesztő. — Jézus e szóval «Atyánk», mutatott rá az útra, melyen Isten felé mehetünk. Mással ne igen gyötörd magad : szeress s légy gyermek. Adjuk át magunkat Atyánknak, s akit küldött, Krisztusnak, mint ahogy az evangélium ösztönöz és tanít. Szerető hittel menjünk feléje, alázatos, hódolatos, engesztelő, vágyódó akarattal. Ez érzületben a lélek finom érzékenységet mutat ; e nélkül elsötétül s elszárad. Tehát föl az Isten-közelségbe, az ő oltalmazó, biztató, megnyugtató közelségébe. Atyám ő s erőm ; erőt szívok belőle, csak úgy boldogulok ; ő egészíti ki elégtelenségemet ; ha átleng rajtam, föléledek. Egy csepp az ő édes szeretetéből többet ér, mint a tudásnak óceánja. Ő szólj gyermekedhez ; tölts el vigasszal s megnyugvással. Pater mi, pater mi !

b) *«Szentellessék a te neved.»* Inspirált tiszteletre van szükségünk az örök, végtelen Fölséggel szemben : imádnunk kell őt. Kicsiny, véges vagyok ; te, Atyám, végtelen vagy ;

időben élek, te örök vagy. Te a nagy Úr, én szolgád, s benem lesz öntudattá a te nagyságod s a világ függése. Tisztelek s mély hódolattal tekintek föl rád, ki a mélység fölött tartasz, nem azért, hogy ledobj, hanem hogy üdvözíts. Azért tisztelem szeretetbe csap át s örvendezve mondom : Szent, szent, szent a seregek Ura Istene. Teljes a föld s az ég az ő dicsőségével. Igen, teljes, akinek te betöltöd ; teljes gondolattal, alakkal, erővel, szépséggel annak, ki téged ismer ; aki pedig nem ismer, annak teljes a föld érthetatlenséggel, kínal, sötétséggel. Ó vonzz, hogy érezzelek, emelj, hogy dicsérjelek s dicsőítselek örökké. Iparkodlak megdicsőíteni magamban . . . mily kegyelem s boldogság, hogy ezt tehetem.

c) *«Jöjjön te országod»*, a tied. Másoknak is vannak országai ; a nemzeteknek, a tudománynak s kultúrának. Ezek az országok ki nem elégtének ; térben s időben terjeszkednek, de a szív mélységeit s magaslatait meg nem közelítik. A te országod e mélységeket tölti ki s e magaslatokra vezet ! a te országod erő, élet, öröm a lélekben ; továbbá a te országod az igazságosabb, nemesebb, emberibb, földi lét ; — a te országod a lelkek nagy közössége, az anyaszentegyház s végre az örökkévalóság. Valami már van ez országodból bennünk s körülöttünk ; kérünk, foglaljon tért jobban ; fejlődjék lelkünk, fejlődjék a világ a te gondolataid szerint, fejlődjék ki minden. Legyen kevesebb sötétség, kín, pusztulás, halál körülöttünk ; ismerjünk rá műveidben a te végtelen jószágodra ! Ez adventben, az Isten-ország terjedésének reményében élünk s dolgozunk . . . jöjjön el országod, azt sóhajtja minden imánk, minden munkánk s küzködésünk !

d) *«Legyen te akaratom, miképen mennyben, azonképen a földön is!»* Te a létben föltétlen s akaratomban szent s kifogástalan vagy ! De a te akaratom nem emberi, s az emberi tervek, gondolatok s érzések méreteit végtelenül fölülmulod. Te igazítsz el mindent, jót, rosszat. Rosszat is, abból ki nem menekülhetünk, mert a világ mechanikájának malmában őrödünk, de te a rosszat is erkölcsi jóra rendeled. Nem szabad tehát a bajoktól s küzdelmekről elernyednünk ; ha át is csap rajtunk a keserűség hulláma, kérdezzük mindjárt : mit tegyünk, hogy az Isten akaratata legyen? A tompa szenvedés nem az ; a küzdő, tűrő, bízó szenvedés igen. — Minden másban is azt teszem, amit az ész s a hit, a természet s a kegyelem javasol. Ez az Úr akaratata. Mindig meglesz az Úr akaratata, ha a hívő, bízó lelket érvényesítem s világ, keserűség, munka, küzdelem fölé emelem.

e) *«Mindennapi kenyerünket adjad nekünk ma.»* Szükségleteink s igényeink vannak ; kenyérre, ruhára, hajlékra szorulunk ; egy darab világ kell nekünk, hogy rajta lelkünk szépen kifejlődjék. Ne borítsa el a föld, a világ a lelket, de viszont ne sorvadjon el a lélek a világ hiányától. Adj nekünk annyi, amennyit az egyszerű, igénytelen, nemes élet kíván. — Sok lélek nem a hiánytól, hanem a bőségtől vagy a szükségletnek túlságos hajszolásától sorvad el. Minek a sok ideg-inger s élvezet, mely tönkreteszi az erős életet? Igaz Bouffon szava : az emberek nem halnak meg, hanem megölik magukat . . . esztelen életmóddal. *«Tedd, hogy a kövek kenyérré legyenek»*, mondja a modern, lelkét-testet ölő munka ; de mi haszna, ha e sok kenyértől meghalunk ! A kenyér is kő lett nekünk. Becsüljük meg az egyszerű ételt, a jó vizet, levegőt, éji álmot ; taníts minket élni, Uram !

f) *«És bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, mikép mi is megbocsátunk az ellenünk vétetteknek.»* Ahogy élni akarunk testileg, úgy még inkább lelkileg. Ez a kívánság a szív legmélyebb s legizzóbb vágya, a lélek kiáltása : *«Hallgasd meg Isten az én imádságomat és ne vesd meg könyörgésemet, figyelmezz rám és hallgass meg engem»*. Bocsásd meg bűnemet . . . ezt kérem tőled. Ezt csak kérnem lehet, mert rám nézve sem érdemnek, sem küzdelemnek, csak kegyelemnek tárgya lehet. Te adhatod meg. Ha megadod, élek ; ha nem adod, meghalok örökre. Szívesen megteszek mindent, amihez e kegyelmet kötötted ; bánok, gyónom, eleget teszek, s még valamit : én is úgy teszek, amint hogy nekem tégy, remélem ; én is megbocsátok szívből, igazán ; megszólítom, kire neheztelek. Te mondtad máshol, hogy templom, oltár, áldozat nem segítenek rajtam, ha a testvére haragszom. S valóban mit is kérek bocsánatot, vagyis könyörülő szeretetet, ha a szeretet, jóindulat s a közösség lelkét mással szemben nem érvényesítem. *«Irgalmat akarok s nem áldozatot.»*

g) *«És ne vigy minket a kísértetbe.»* Az életben sok a sötétség, nehézség, küzdelem és érthetlenség ; ezek lelkemnek kísértései. Imádkozom s nem hallgat meg az Úr ; szenvedek igazságtalanul ; türelemre van szükségem természettel s emberrel szemben ; lelkem egyensúlya meghibban ; nem értem magamat s a világot ; Istenem, ne vigy a kísértetbe ; ne boríts rám sötétséget ; ne éreztesd a lét s a küzdelmek kegyetlenségét. Kísértésem lesz, ösztöneim ellene mondanak lelki ismeretemennek ; a test, a világ, az ördög nem némák ; de add, hogy megálljam helyemet ; adj a kísértésekben kitartó, el

nem sötétedő, bátor, áldozatkész lelket. — Legyen bátorságunk a jóhoz, a kötelességhez ! De részünkről is tegyünk meg mindent, hogy a kísértetbe bele ne kerüljünk ; óvakodjunk gondolatainkban, érzéseinkben, képzeletünkben a rossznak útjaitól. Bizalmatlankodjunk minden iránt, ami a lélek békéjét zavarja. A lelki egyensúly megzavarodását könnyen követi a hajótörés.

h) *«De szabadíts meg a gonosztól.»* A személyes gonosz az ördög. A szentírás rámutat ; s nincs pszichológia, mely meg tudná magyarázni lelki életünk elsötétedéseit s keserves megzavaródásait ; belőle való sokszor a kétely s bizalmatlanság ; közelségének tulajdoníthatni a sötét, hideg gondolatokat Istenről s kegyelméről. — Szabadíts meg a földön járó gonosztól, mely máris ily sötét s hideg s kiöli az életet, s még inkább a gonosztól a másvilágon ; óvj meg, hogy ne essünk hatalmába ! Ez az, mely testet s lelket a gehenna tüzére vet. Ments meg, Uram, minket az örök haláltól. — Itt a «gonosz» átka a bűn s a halál, ott túl pedig a kárhozat.

A lelki emberről.

158. *«Tested világa szemed; ha szemed tiszta, egész tested világos lesz; ha pedig szemed álnok, egész tested sötétség lesz.»* (Máté 6, 22).

a) Szemed a lelked ; fénye ömlik ki rád. Tényleg testünkre ömlik lelkünk ; lázba sodor és inficiál. A bűn, mely az akaratban van, megzavarja a testet is. A harag, irigység, búbánat, féltékenység, aggodalom mérgez ; meghasonlás, rosszkedv inficiált atmoszféránál rosszabb. A dühös, fölindult ember verejtéke s nyála is mérges ; megmérgezte azt a lélek a maga gondolataival, képzeleteivel, vágyaival. Ellenben a szeretet, az öröm, a lelkesülés friss erőt s ifjúságot ad ; fölépíti s kialakítja a testet is. Ki kell tehát mosnunk lelkünk-ből minden zavaros, iszapos, petyhüdt, mérges, nemtelen érzést ; szabad folyást kell biztosítanunk a lélek kristályáramainak. Ne mondja senki : nem birom ; ne higgyen a rossznak, higgyen a jónak s erejének ; gondolkozzék s szeressen Isten gondolataival s szeretetével.

b) Sugározd ki ezt a világos, illatos lelket ; a világ azt a színt ölti, melybe öltöztetted. «A lélek minden ; amit gondolsz, az leszel.» «Tedd szép gondolatok otthonává lelkedet. Senki sem tudja, mert kora ifjúságától senki sem próbálta meg, hogy a boldogság mily tündérkastélyait építhetnők föl jó gondolatokkal, melyekbe bizton megvonulhatnánk küz-

A MÁSODIK HÚSVÉTTŐL A HARMADIKIG 205

delmeink közt» (Ruskin). Szent igaz, hogy a lélek terem világot; érzelmei magaslatain dacolhat alacsony viszontagságokkal, mert

«Vor eines Dichters Blicken
Wird jede Blüt' am Strauch zum Lied;
Die Strasse wird zur Bühne,
Wenn Shakespeare's Auge auf sie sieht.»

Legyen hát lelkem fény- és hőforrás; hisz több van benne Istentől, mint az egész anyagi világban!

Szent igénytelenség.

159. a) «*Ne aggódjatok éltetekről, mit egyetek, sem testetekről, mibe öltözzetek... Tekintsétek az égi madarakat; nem vetnek, nem aratnak... Nézzétek a mezei liliomokat... nem munkálkodnak és nem jonnak*» (Máté 6, 25). Dolgozni, ez az első evangélium, melyet a Teremtő hirdetett. Ez nagyságunk s uraságunk útja, tévedéseink kiigazítója, kételyeink oldozója; s Krisztus ezzel nem ellenkezik, hanem elítéli azt a lázas, önző, egoista kegyetlenséget, melyben az ember töri magát s tönkretesz mást; azt az aggódó, versenyző, izgalmas gazdasági harcot; azt az esztelen gazdagodási vágyat, mely minél többet akar, s ezáltal szétszedi saját lelke szépségét s a világ harmóniáját. Minek fokozni az igényeket ételben, ruházatban? Van-e szebb élet, mint az egyszerű, énekes s virágos természet? Ha nagylábon éltek s mástól minél többet elragadtok, krízis lesz a vége. Ez a hajsza nem az evangélium programja; «gazdagodjatok», ez nem evangélium, hanem «dolgozzatok s lelkiek legyetek». Nagylábon való életért az evangélium nem szavatol; a föld nincs arra berendezve, hogy milliomosok legyünk.

b) Kivált apostolaitól kívánja ezt az Úr. Tudjatok morzsákból élni! «Wer von Brodsamen nicht leben und für ein Schwert nicht alles entbehren kann, ist nicht geschickt zum Dienst der Wahrheit». Mi lesz az evangéliumból, ha az apostolok pénzt keresnek? Az egyszerű élet, az igénytelenség adja a «pondus Evangelii»-t, az erkölcsi komolyságot. Lesznek mindig, kik az evangéliumért minden egyebet odaadnak. Valamint a harcos, midőn a tárogató szól, kibontakozik nevének s gyermekeinek karjaiból, elhagyja házát s otthonát: úgy az apostoli ihletű lelkek is tudnak lemondani mindenről s tarisznya s bot nélkül nekiindulni a világnak. Ez Jézus gondolata s kívánsága!

c) «*Mondom pedig nektek, hogy Salamon minden dicsősé-*

gében sem volt így felöltözve, mint egy ezek közül.» Elragadtatással nézi az Úr Jézus azt az isteni pompát, melybe a mezei virág van öltözve. Szereti s élvezi s dicséri a szépséget; van lelke hozzá, mely isteninek látja azt. «Ha pedig a mezei füvet, mely ma vagyon s holnap kemencébe vettetik (miután avar, kóró, pozdorja lett belőle), az Isten így ruházza, mennyivel inkább titeket, kicsinyhitűeket!» Az Isten minket tehát szébben ruház; ad szép természetet, isteni vonásokat a kegyelemben, mintáz, alakít a segítő malaszt finom illetéseivel, fölséges érzéseket sző lelkünkbe: miért nem bízunk szerető művészetében?! Ijeszt tán a környezet, a sokféle kudarc, az üres szépség? Igen, el lehet rontani a szép lelket s üressé tenni szépségét, de az ne zavarjon; kórók, avar dacára kifeshik a napsugárban a mezei virág! Hordozzam lelkemben kincsemet, az Istent, éljem át kegyelmét; lesz harmat, lesz virág, lesz olaj, lesz illat a lelkemen; de óvom is e virágot s lelkesülök érte jobban, mint Salamonnak s az egész történelemnek pompájáért, mert íme én több vagyok ezeknél!

d) *«Tekintsétek az égi madarakat... nem vetnek, nem aratnak.»* Ime a szárnyaló madár, a természetnek ünnepnap i köntösbe öltözött kegyeltje; földet, létet arra használ, hogy emelkedjék és szárnyaljon. Emelkedni... töltekezni... imádkozni. De az emelkedés s a repülés nagy energia. Mily fölséges látvány az ég mélyein úszó sas! Mi kell tehát nekünk? 1. Függetleníteni a lelket a lelkiek lángoló szeretete által. Úgy szeretni, hogy el ne hanyagoljuk magunkat, még ha gondok ostromolnak is. 2. Úgy nevelni magunkat s másokat, hogy kevés igényünk legyen. Jézus így nevelte apostolait, s mégis kérdezni merte: szenvedtetek-e hiányt valamiben? úgy-e nem? 3. Nagy bizalom és megnyugvás Istenben: többször átélvezni a 90. zsoltárt: «Aki a Fölséges segítségében lakik, a menny Istenének oltalmában marad.

A fölényes jóindulatról.

160. a) *«Imádkozzatok rágalmazóitokért; és aki egyik orcádat megüti, fordítsd neki a másikat is... Mert ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, minő hálát érdemeltek? hisz a bűnösök is szeretik azokat, kik őket kedvelik»* (Luk. 6, 28). A fizikai világban vannak erőforrások; a morálisban is legyenek; ilyen az akarat, mely a jót, a helyeset, a nemeset akarja, mely célba tör, rendet és egyensúlyt teremt, akadályokat legyőz, ellentéteket elsimít, szóval jó erő-, fény- és hőforrás, gyógyforrás; tekintete, arckifejezése, kézszorítása is jót tesz.

Ezt a teremtő, eligazító, rendet s egyensúlyt alkotó erőt hozzatok magatokkal; induljatok ki magatokból a jónak gyakorlatára; szeressetek, emeljetek, melegítsetek. Ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, nem vagytok erkölcsiek, hanem az akció s reakció törvénye alatt álltok; azt a bűnösök is, ezek a nem szellemi emberek is teszik; ti szeressetek ott, hol titeket nem szeretnek; akkor lesztek napok, gyógyforrások, gyógynövények; akkor adtok valamit magatokból. Ime, mily érvényesülés ez: adj, tégy valamit, ami nemcsak reakció és mechanika.

b) *«És ha azokkal teszteket jól, kik veletek jól cselekszenek, minő hálát érdemelletek?»* Akkor ti csak anyag, súly, mennyiség vagytok; csak a passzió törvénye alatt álltok; a $2 \times 2 = 4$ képlete vagytok; lélek nincs bennetek. Tehát ne csak reagálni, hanem léleknek, vagyis kiinduló akciónak lenni. Jót tenni azokkal, kik ellenszenvesek, azért, hogy emeljük őket; utánuk járni, megnyerni őket. — Akarok másoknak ma hasznára lenni, és pedig szívből; akarok nekik valami szolgálatot tenni, s ebben kedvemet lelem.

c) *«Ne ítéljetelek s nem fogtok ítéltetni; ne kárhoztassatok s nem fogtok kárhoztatlanni; bocsássatok meg s megbocsáttatlik nektek.»* Mindezt az embernek, mint pozitív lelki erőnek s alkotó jóakaratnak szempontjából! Ez nem a mafla együgyűségnek ajánlása, mely mindenre ament mond, hanem további jellemzése az intézkedő lelki erőnek. Látom mások hibáit, de nem ütöm őket agyon; ügyetlenségük, sértéseik ne legyenek csomó a lelkemben, melyektől görcsös, gödrös lesz a belső világom. Nem, én pozitív villamossággal vagyok telítve s fölülemelkedem, s tudom az embert elviselni s előre vinni a jóban. Különbem magam adnám meg az árát kellen, pesszimista, tehát szenvedő lelkületemnek. Szabadságot adj, Uram, a belső torzalkulásokkal szemben.

d) *«Adjatok s adatik nektek, jó és tömött, megrázott és kifolyó mértéket öntenek a ti öletekbe.»* Akiben a lélek aktív s kezdeményező, akiben pozitív kihatásokra van nevelve, aki a világban nemcsak szenvedni, nyögni, panaszkodni, sérülni akar, hanem napsugár akar lenni és hegyi patak és harmatos rét akar lenni s őszei gyógyfű, annak adatik jó és tömött és kifolyó mértéke az életnek, bensőségnek, tartalmasságnak, vigasznak, öröme. Próbáld meg; de légy lélek s ne vajcsomó.

A mi vezérünk és mesterünk.

161. a) *«Azulán monda nekik hasonlatosságot is: Vajjon a vak vezethet-e pakot? nemde mindketlen a verembe esnek?»* (Luk. 6, 39). A vak, vagyis aki nem hisz, nem remél, aki sötétben néz, akinek nincs nagsugara, az nem vezethet, nem nevelhet, nem emelhet. Hasonlókép, aki el van kápráztatva a közvetlen környezettől, akit a szokás, a hagyomány, az emberi tekintet megfoszt a végtelen kilátásoktól, az sem vezethet. Ugyancsak kit a szép test s a szép föld megigézett, s aki ezzel a belső világosságot elborítja s a lelket elfelejti, az sem vezethet. Vezessen, aki lát, aki nem ködbe néz, aki szabad, aki szellem és élet; ne a pesszimista, ne a farizeus, ne az epikureus, hanem *«egy a ti mesteretek»*, a látó, a fényes, az Istenfia, s amennyiben én is vezetni akarok, hozzá hasonlónak kell lennem.

b) *«Nem föllebbvaló a tanítvány mesterénél; tökéletes lesz pedig mindenki, ha olyan, mint az ő mestere.»* Ha alacsony mestereket választotok s azok cselekedeteit veszitek zsinórmértékül, kontárok nyomában szögletesek lesztek. Ha életet s lelket alakítsz, akkor a legfölségesebbet vedd mintaképül; azért lett az Isten emberré. Jézus nem zsidótípus, nem klaszszikus, nem elsőszázadbeli, Jézus örök, *«tegnapi és mai»*. A gondolkozó ember mindig valamiképen kiemelkedik az időből; a szent is kora fölött áll s örökkévaló életet él. Tehát mesterem nem Kant, nem Goethe, nem Wagner, nem Nietzsche, hanem *«excelsior»* a jelszavam. A léleknek végtelen látóhatár kell; azt Krisztus adja.

c) *«Mit nézed pedig a szálkát atyádfia szemében, a gerendát pedig, mely tenzemedben van, nem veszed észre?»* Ime az ösztönös, a külre ömlő s még nagyrészt öntudatlan ember képe; érzékei nyomán a külre figyel s emancipált öntudata, mely magát nézi s magát kezeli, még nincs. Még nem egyed, mely magát mint tárgyat észleli; belülre még nem lát, csak külre, tehát még nem igazi öntudat. Azért lát mindig mást s másban a szálkát is, magát nem látja, még ha gerenda, vagyis nagy hiba is van a lelkén. Mily szánandó bohóc, s ha komolyan adja, mily ügyetlen szőrszál- és szálkahasogató. Jézus látja az elnyomorodott lelki világot, ezt a liliputi, törpe, csúnya népséget s keltegeti, s ki akarja húzni a töpörödött alakokat, s ki akarja simítani a gyűrött, ráncos lelkeket. Nem szőrszálhasogató kisbíró, hanem szép, nemes, sugár lélek akarok lenni, s másokat elsősorban magam értéke s erénye súlyával befolyásolni!

A keskeny út.

162. a) «A szoros kapun menjetelek be: mert tágas a kapu és széles az út, mely a veszedelemre viszen s sokan vannak, kik azon bemennek» (Máté 7, 13). A széles úton sokan járnak; azok, kik magukat nem fegyelmezik s az ösztönös természet követik. Nem kell ahhoz erő, küzdelem s törekvés. Aki piszkos, rendetlen, rest, kelletlen, barátságtalan, aki savanyú, keserű, rosszindulatú akar lenni, annak csak hagynia kell magát... széles az út. Aki ösztöneit követi s lelkiismeretét eltompítja, aki durvaságát nem fékezi, az is széles úton jár. Mily marhacsapás ez! Sehol az Úr Jézus nyomai; de nem is jár ezen az úton a mosolygó szépség; mocsarak s kiégett sziklafalak közt vezet az út, szélein sehol virág, sehol kereszt. — Lélekben úgy látom s azt hallom, mintha láncravert emberek csordáit hajtana maga előtt az ördög; a széles úton rabok járnak. Mily utálatos, alávaló út ez, sötét, sáros, sírba s pokolba visz.

b) «Mily szoros a kapu és keskeny az út, mely az életre viszen; és kevesen vannak, kik azt megtalálják.» Az útjelzőn ez áll: Én vagyok az út. Ez az út keskeny, de fölséges; egyre emelkedik, s ha megindulunk, napsugár s friss szellők járnak rajta; szélei tele vannak gyógyfűvekkel; fenyőerdők, harmatos virágok s források szegélyezik. Sok málhával s komforttal nem lehet rajta járni, de frissen, üdén, lelkesen s ének szóval könnyű boldogulni. Nem jár rajta bűn, sem a gondoknak az a szomorú, sötét árnyéka, mely Atyát nem ismer. A szenvedőt, a beteget, a haldoklót az Isten ragyogó angyalai gondozzák ez úton. S jaj, e fölséges utat kevesen találják meg! Miért? Kell elszántság hozzá, hogy nekivágjunk az «Isten hegyeinek»; de ha megtettük, nem félünk többé és minél magasabbra érünk, annál inkább töltekezik szívünk örömmel.

c) «Törekedjetelek bemenni a szoros kapun» (Luk. 13, 24). A görögben az áll, hogy «αγωνίζεσθε»; agonizáljatok e belépésért. Élet-halál harccal vágjatok utat. Nem mást kell legázolnotok, hanem magatokat keményen fognotok. — Nem kimélek semmit, hogy a keskeny útra, a pontos törvénytartásra, szenvedélyeim, hajlamaim fegyelmezésére, önmegtágadásra, áldozatkészségre szorítsam magamat «corde magno et animo volenti», lélekkel, mely akarni tud. Nem vagyok-e lusta reggel a felkelésben vagy nehézkes, piszmozó kötelességeim teljesítésében?

Hamis próféták, rossz fák.

163. a) *«Óvakodjatok a hamis prófétáktól, kik juhok ruházatában jönnek hozzátok, belül pedig ragadozó farkasok»* (Máté 7, 15). Sok próféta jár köztünk. Vigyázzunk, hogy a külső, a látszat meg ne tévesszen; az báránybőr, de lehet alatta farkas-lélek. — Vannak, kiket tudomány, filozófia, műveltség, hírnév, irodalmi kiválóság fényköre övez; némelyek filozófus-nyugodtsággal ignorálnak Istent; vagy a nyelvezet s vakító ötletek vakmerő bravúrával nevetik a hívőket; mások nagy emberszeretettel keresik a boldogság s érvényesülés új típusát s féligazságokkal árasztják el a világot; vannak, kik sötét rezignációt prédikálva az «igazi» evangéliummal kínálják a világot (Spencer, Tolsztoj, Nietzsche, Ellen Key stb.). Tudomány, művészet, finomság, elegancia, előkelőség, rang, állás ajánlják őket; de vigyázzatok, aki Krisztust tagad, az lelketeket tépi szét. Ők tépnek és szaggatnak, — világot akarnak Isten nélkül, Krisztust csodák nélkül, evangéliumot egyház nélkül, egyházat pápa nélkül, embert lélek nélkül, lelket halhatatlanság nélkül... Ime, a ragadozók! Mennyi finomság a vizitekben, zsurokban, s mily ignorálása templomnak, Oltáriszentségnek. Sok szellemesség, mindenel-törődés, de sötét, szégyenletes tudatlanság hit s lelki élet körül. Lovagiasság, előkelőség lépten-nyomon, de gyűlölet hittel, kegyelemmel szemben, mintha ördögi magnetizmus befolyása alatt állnának. Szeretnek, szerelmeseik is, de a jegyest hitében lehűtik (vegyes házasság). Kevés jó, sok rossz; nekünk a minden-jó kell.

b) *«Az ő gyümölcsseikről ismeritek meg őket. Vajon szednek-e a tövisekről szőlőt vagy a bojtortjánról jügéket? Így minden jó fa jó gyümölcsöt terem.»* A tant gyümölcsseiről ítéljük meg. Az igaz lélek gyümölcse a fényes, meleg öntudat, a béke és megnyugvás, az öröm és szeretet, a bizalom és bátorság minden jóra, — az «Isten velem» s «Isten bennem». Krisztus kegyelme e belső szép világot adja, mely erős, igazságos s áldozatos kültre is. — Ne kövessetek tant, melytől elborul a végtelenbe néző szemetek, — vagy ahol a sötétségben bénul erőtlők s nem éreztek hivatást megküzdeni minden rosszal, — ahol lágy és szenvedő, vagy kemény és kegyetlen lesz lelketetek. — De a mi különféle irányzatainkról is e szerint ítéljünk, mert néha világias és könnyelmű vagy érzékies, vagy sötét s bizalmatlan szellem kerekedik fölül lelkünkben; gyümölcsseikről ismerjük meg a jó vagy rossz szellemet. Nekem erős, bátor, bizó, jóindulatú Isten-gyermekek kell

lennem ; ami elsötétít s megzavar s lelki békémet veszi, azt élesen megfigyelem.

c) *«Minden fa, mely nem hoz jó gyümölcsöt, kivágatik és tűzre vetetik.»* A rossz gyökeret ki akarom vágni ; utána járok, s azzal az érdeklődéssel, mellyel kerti fáimat nyesegetem, akarom a lelkek rossz hajtásait letörni. Csakhogy itt fejszével s ollóval nem boldogulunk, hanem az elsötétült, szenvedő, elkeseredett, tapogatózó lelkek elé az egy, igaz prófétának, Krisztusnak szellemét kell kitárnunk. Fényt, örömet, édes erőt, biztos megnyugvást állítsunk a sötétséggel, szenvedéssel, elkeseredéssel szemben. A torzalakot a madonna-arc cáfolja legjobban ; a tépelődő lelket az édes, szent öröm. Ezt be kell mutatnunk önmagunkban idegen prófétákra hallgató testvéreinknek. — Magamban is ki akarom vágni a rossz gyökeret : az érzékies, racionalista, kemény, önző, sötét, blazirt irányzatot. Jó fa akarok lenni ; Krisztus ültetett ; szerinte akarok fejlődni s virágozni s gyümölcsöt hozni ; azért nem kímélem magamban a rossz, túltengő természetet.

Krisztus kegyelmében kell élni.

164. *«Nem minden, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyeknek országába, hanem, aki Atyám akaratát cselekszi, az megyen be mennyeknek országába»* (Máté 7, 21).

a) Jézust szeretjük, ha kegyelmében élünk. A kegyelem a «semen Dei», Isten-csira ; isteni élet lekötött erőképen ; istenülés kikezdekséppen ! Ez a lekötött erő föl-fölszabadul ; ez a csira csírázik s bontogatja szikeit, kialakul az Isten-csirából a természetfölötti ember, kialakul termete, arca : a Krisztus-arc. Ez a reális természetfölötti erőképzlet Jézus kincse bennünk, ő adja ; ahol az nincs, ott neki sincs része, nincs otthona. Ezek a lekötött, természetfölötti erők öntudatunkba lépnek a hit gondolataiban, a meggyőződés erejében, az érzések nagylelkűségében, vonzalmakban, vágyakban, ragaszkodásban. A kegyelemből való a kegyelmes, vagyis isteni érzület. Azért sürgeti Jézus a kegyelmet. Mit akarunk tehát kegyelem nélkül ? Hogyan fejlődünk, ha az Isten-csira, ha Jézus ereje nincs bennünk ? Mit dolgozunk, ha levegőt faragunk ? Füst, levegő, köd, illúzió lesz életünk ! Járjon át ez érzés ! Kegyelem szeretete s a bűn gyűlölete Jézus szívverése bennünk !

Ne mondjátok, hogy értitek Jézust, ha nincs bennetek az Isten-csira, ha a kegyelmet nem becsülitek. A komoly keresztény öntudatnak mindenekelőtt arra van gondja, hogy a megszentelő malaszt állapotában legyen.

b) Jézust szeretjük, ha e kegyelmi életet öntudatos, őszinte barátsággá fejlesztjük. Jézus a mi barátunk, s nemcsak hogy el nem szakadunk tőle, hanem még megszomorítani sem akarjuk, oly közel áll hozzánk; szemeinkben nálánál senki sem szebb, senki melegebb, ragyogóbb, bensőségebb; az ő lénye átjár, lefog minket; csoda-e tehát, hogy a világ le nem hűt, el nem tántorít, csoda-e, hogy el nem felejtsük őt, s e lélekegységben készakarva bocsánatos bűnt sem követünk el. Az ilyen fejlett, meghitt szeretet az alázat nyomain jár, mert odaadó, simuló, gyengéd érzés. A bárány szelídségével simul a jó pásztorhoz, mellette szorong, keze érintését, simulását lesi, háláját boldogságában mutatja ki. Hogy bántaná őt meg? ! Megbántani? minek? Hisz ez boldogtalanság, ez leggyengédebb érzelmeink elleni erőszak volna? Nem megbántani, hanem szeretni! Diliges Dominum Deum tuum! E hűséges, édes barátságban könnyű pontosan teljesíteni kötelességeinket, jóindulattal lenni, nem hazudni, elnézőnek, okosnak, kiméletesnek lenni; az egész életet a reggeli mosakodástól az esti lefekvésig krisztusilag stilizálni; családot, hivatást, munkát isteni színvonalra emelni érzéseink révén, s az élet apró követelményeinek fölényes s meleg lélekkel megfelelni.

c) Püspök, próféta, csodatevő elveszhet, ha csak a hivatás s a hivatal kegyeire támaszkodik; mindenkinek a megszentelést, a tökéletesbülést kell magában fokoznia. Mily nagy baj s botrány az, ha a «hivatalosak» nem szentek; hiábavaló az Uram-Uram szó ajkukon, s az Isten szimboluma ruháikon; a fölséges Úr az isteni értéket keresi a fényes takarók alatt. Mindenkinek szól az is, hogy ne bízzunk az áhitat lelkesülésében, mikor tetteinkkel nem szolgáljuk az Urat. Isten akaratát tedd, tökéletességedet azon mérd; úgy leszel reális ember; önámítás az, ha könnyekben, megindulásokban, elérzékenyülésekben keresünk tökéletességet s a tetteket mellőzzük.

A kafarnaumi századossal.

165. *«Mikor pedig bement Kafarnaumba, egy százados mene hozzá, kérvén őt: Uram, szolgám házámban fekszik inaszakadtan. És mondá neki Jézus: én elmegyek és meggyógyítom őt. És felelvén a százados, mondá: Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj» (Máté 8, 5).*

a) A Fölség érzete átjárja a százados lelkét; érzi, hogy természetfölötti hatalommal áll szemben, mely teremt, gyógyít, gazdagít, boldogít. Vele szemben oly kicsivé törpül,

azért hódol. Nagy boldogság s nagy gazdagság hódolni tudni, vagyis átérezni a Főiséget. Arra valók vagyunk, hogy lelkünket feléje kitarjuk, hogy nyomait keressük, hogy áhitattal észrevegyük. Lelkünk Istent érez, mint szemünk napsugárt. Sok tekintetben eldurvul s eltompul; ébresszük hát s nemessítsük. Hadd vegye észre, hogy az egész lét Isten megnyilatkozása, hogy Isten van előntve természetén, virágon, alkonyon; fátyol ez mind, mely alól kinéz a szépség s lelkiség. Ó, én rokona vagyok, mert megérzem, megismerem s átkarolom. «Wär' nicht das Auge sonnenhaft, Wie könnten wir das Licht erblicken; Lebt' nicht in uns des Gottes eigne Kraft, Wie könnt' uns Göttliches entzücken?» Bennem is jár az Úr; elrejtőzik gondolataim s érzelmeim lombjában, s én hívom az Urat, mint az Isten hívta a bujdosó embert: Istennem, hol vagy? Ugy-e közel vagy? Bennem vagy!

b) Nem vagyok méltó, hogy bejöjj, de ha méltatsz és bejössz, szívem eltelik hódolattal, örömmel s boldogsággal. — Jézus szívesen jön be. Az Isten beömlik lelkünkbe, mint a napsugár az erdőbe; minden szívbe akar jönni, ezt jelzi az Írás: íme, ajtódnál állok s kopogok. Jött; nem hívták. Tán koldus s kér kenyeret; tán szerelmes s kér szívet; tán szolga s szolgálni akar; tán gyermek s atyai házának küszöbén ül; tán vándor? Nem, nem; ő a nagy Úr, ki álruhában jár; ki lelket erősíteni, gyógyítani, boldogítani jött. Nem tör be hozzánk, hanem bebocsáttatást kér; ha akarjuk, bejön. Isten nem kényszerít; nem tolja föl magát és kegyelmeit; de értsük meg: vágyódik utánunk, kopog szívünk kapuján; vár s áll ajtónk előtt. S kitart s el nem megy! Ó édes, erős szeretet!

c) Ezt érteni s ajtót, kaput, ablakot nyitni, úgy-e együtt jár? Ez ajtó-ablak-nyitásban alázatos hitem, forró vágyam, finom érzékem legyen. A nemes lélek az isteni közellétet, együttlétet, az Istennel való egybeolvadást kultiválja; isteni akar lenni érzésben, szent akaratán való megnyugvásban; komolyan hozzálát az Úrnak hajlékot nyitni s kedves otthont készíteni szívében. Azért hozzálát s rendbeszedi belső, lelki világát. Minél szorgosabb ebben, annál inkább érzi, hogy Isten van vele. S bármi éri: ha emberek közt jár, vagy ha a napszámtól kérges lesz a keze, de az isteni sugallat, a szeretet édes titokzatossága el nem hagyja. Használjuk föl híven Isten kegyelmeit s tapasztalni fogjuk, hogy Isten szívesen építi hajlékát bennünk.

Poklos-tisztulás, lélek-tisztulás.

166. a) *«Mikor pedig lejött a hegyről, nagy sereg követé őt, és íme egy poklos jövé, imáddá őt, mondván: Uram, ha akarsz, megtisztíthatlak engem»* (Máté 8, 1). Jézus elé áll a bűn szimbóluma, a belpoklos, azzal a rettenetes bajjal, mondhatnám, hogy eleven halállal testében, mely kiszívja a betegnek életnedvét, elsorvasztja életkedvét s csúffá, utálatossá teszi. Ezzel szemben áll a «speciosus inter filios hominum», az emberek legszebbje. Erős, szép, fölséges az Úr, de nem veti meg a szerencsétlent, hanem megszanja; látja a nyomort s könyörül; lelkét nem szállja meg világfájdalom, hanem tetterő, mellyel életet s szépséget nyújt. Ez Krisztus! Mily örült képromboló tehát Nietzsche, ki e fölséges Krisztus-képet rab-szolgatípusnak nézte.

b) *«És Jézus kinyújtván kezét, illette őt.»* Kinyújtván kezét, érinti. Érintései vannak, melyekkel tisztít s alakít; kegyelme egy-egy érintés. Képét kimintázza bennünk. Néha úgy érint, hogy összeszorul szívünk, máskor kitágítja keblünket, néha emel, néha megaláz. Isten karjának s kezének művei ezek. Nem fél a leprától, keze nem fekélyesedik. Mi is kórházban élünk; döghalálos levegőt szívunk; hitetlenség, erélytelenség, lemondás, gyávaság, önzés, kegyetlenség környékez. Mi is bűnnel érintkezünk; bűnös, torz lelkekkel van dolgunk. Jézus keze kell hozzá, tiszta kéz; erős szellem kell hozzá, amely borzad a bűntől. A tiszta, nemes érzések magasságából le kell ereszkednünk, vagyis inkább abban a tiszta régióban kell maradnunk s lenyúlnunk, hogy emeljünk s gyógyítsunk. Csak az segít a világon, ki az érzések magasságából lenyúl utána, hogy fölemelje.

c) *«Akarom, tisztulj meg.»* Ez az abszolút, impozáns akarat; azzal szemben nincs akadály, nincs gát. Teremt, gyógyít. Ez csoda. A fizikában ez úri, isteni akarral intézkedik; a morálisban ellenben tisztelettel áll meg a szabadakarat küszöbén s kérdezi: akarsz-e lelkedben megtisztulni, javulni, istenülni? Ha akarsz, én is akarom. Szuverén vagy, de egy törvény alatt állsz: akarj.

d) *«S azonnal megtisztula az ő poklossága. S mondá neki Jézus: Meglásd, ezt senkinek se mondd.»* Tanít önzetlenségre, tiszta szándéokra. Istenért dolgozzunk; ne hírért. Ne magunkhoz vezessük az embereket, hanem Istenhez. Mihelyt érdekeinket keressük, el-elhagy a kegyelem. Pedig vannak titkos érdekeink, személyes hiúságaink. Nagy tökéletesség a tiszta szándék; azért ne is bízunk egyhamar magunkban, hogy

A MÁSODIK HÚSVÉTTŐL A HARMADIKIG 215

szándékaink már tiszták. Aki hamar «tisztában» van magával, annak nincs fogalma a lélek mélységeiről, melyekből érzelmeink, hangulataink s hajlamaink fakadnak. A fegyelmzés s tisztulás e mélységekbe is elhat.

e) *«Hanem eredj, mutasd meg magadat a papnak s dldozd föl az ajándékot, melyet Mózes parancsol.»* Jézus nem zúzza össze a vallás pozitív kereteit s nem állít minket a szubjektív rendelkezés talajára; szem előtt tartja a tekintély, a jogi viszonyok követelményeit s akarja, hogy azoknak hódoljunk. Jézus nem vetette el a vallásban a formát, hanem nem akart lelketlen, üres formát; ez a formalizmus. — A szellem nem anarchista; tudja, hogy érvényesülése a lelkivilág végtelensége; nem áll ott útjában senki; fejlődhetik, terjeszkedhetik szabadon. Mi is tiszteljük a jogot, megtartjuk a formát; de kitöltjük azt lélekkel és lelkesülünk a lelki szabadságért.

A naimi ifjú föltámasztása.

167. *«És lön azután, egy városba méne, mely Naimnak nevezetik . . . , mikor pedig a város kapujához közelgett, lme egy halott vitélék ki, egyellen fia anyjának, ki özvegy vala . . . (Luk. 7, 11).*

a) «Naim» annyit jelent, mint «kedves». Mily kontraszt a város neve s e szomorú menet közt. A világ, az élet egy-egy «Naim», kedves helyeink vannak benne, de szomorú menetek vonulnak végig rajtuk; nemcsak menyasszonyokkal, de bánatos özvegyekkel is találkozunk. — A hitnek világosságában még szomorúbb vonások ötlenek szemünkbe; holt lelkekkel találkozunk, kiknek sírja a kárhozat. Ez árnyaktól nekünk magunknak nem szabad elhervadnunk; a lélek bizalmát s erejét nem szabad elvesztenünk. Bármily árnyak esznek is ránk, a sötétségnek nem szabad győznie lelkünk fölött. A széthúzó erőknél nem szabad szétszakítaniok az én lelkem szimmetriáját. Központom az Isten; bízom benne, s tudom, hogy ő jó; tudom azt is, hogy lelkem fényforrás, égő mécs. Dosztojevskij szavában is hiszek, ki a szibériai fogházakból azt írta: «Itt is lehet ideális életet élni». Minden jó nekem, Uram, ami neked jó; semmi sem késő nekem, semmi sem korán. A korán elhalt ifjú ideálisan halhat meg, s özvegy anyja gyászfátyolban is ideálisan élhet, ha benned s belőled él.

b) Jézus megpillantja az özvegyet s *«könyörülván rajta, mondá neki: ne sírj.»* A lelkek szomorúságát át kell érezni, akkor bennünk is könyörület támad s mély szájalom. «Es ist in den Bekenntnissen der modernen Christlichkeit zu wenig

von heimlichen Tränen zu spüren, zu wenig von der stummen, wortlosen Herzenspein um ein Todgeweihtes.» A lélek nyomorát át nem érezzük, nem sírunk testvéreinken, pedig lelkük halott s viszik . . . Szent Péter is e mély szánalommal járt köztünk s buzdított: öltések magatokra az irgalmat, Jézus érzelmeit. Sírjátok testvéreiteken, imádkozzatok értük, s vonzátok szelíden s vezessétek az Úrhoz. Mondjuk Ezdrással: «Leültem sírván és keseregvén, sok napig bőjtöltem és imádkoztam; kérlek, Uram, hallgasd meg szolgáló imádságát, mellyel ma imádkozom szolgáló bűneiért, melyekkel vétkeztek ellened . . .» (2 Ezd. 1, 4).

c) «*És odajárulván, illeté a koporsót.*» El kell mennünk a holtakhoz, bele kell állnunk a világmozgalomba. Nem szabad Kain nyomaiban járnunk, aki nem akart öccsének öröke lenni, hanem Pálnak nyomaiban, ki a «világnak» prédikált. Sohasem közelítjük meg annyira az Úr Jézust, mint mikor a hit napsugarait vetítjük az elborult lelkekbe. Inspiráljon nagy szeretet az emberek iránt, nagy bizalom a lélek természetes jóságában, energia, férfiasság, s iparkodjunk mindig fölemelni az embereket.

d) «*És fölül, ki halott vala s szólani kezde.*» Lehulltak kötelékei, szeme kinyílt, az élet lelke járta át s ráhelte arcára a szeretet s az öröm pirját; megmozdult, aki rögebe fagyott, aki dekadens, sőt kadáver volt, s fölült s megmutatta, hogy él. Élek . . . élek, koporsók s gyászmenetek, sírok dacára; élek, nem rothadok el! S hogy nézett maga körül; mennyi hála s öröm volt tekintetében Jézus iránt. Érezte az óriási ellentétet, mely a lét s a nemlét közt kiélesedik, a halál párkányán szemébe ragyogott az élet napja: lux orta est illi. Láttá Krisztust, mint senki a körülállók közül. Ó, hogy nézte ezt a «dominust», mily üde, erőteljes, isteni volt szemében az élet s a halál Ura! Vita, dulcedo, vis et fortitudo! Erős volt ez az Úr, erejében él s ül most az ifjú; a halál gyöngé ez erővel szemben, s lelkébe vésődik az Úrnak biztató tekintete: élj, miért halnál meg; ne félj, itt vagyok én!

Igy vagyunk mi sokszor. Elernyed értelmünk; sötétség s halál környez. Minél többet «tanulunk», annál sötétebb lesz világunk, mert kiutat nem találunk. A kiút az erős élet, mely Istentől árad belénk, a «nagy tettek» mezeje felől, ahol Krisztus int felénk!

e) «*És szólani kezde.*» «Uram, nyisd meg ajakimat, és szám a te dicséretedet fogja hirdetni.» Akit Jézus fölébreszt,

annak az ajka megnyílik dicséretre, imádásra, hitvallásra. S mily édesen folyt e rögbefagyott szívből, e fölébredt ajakról az ima, mint az olajos illat a kinyílt virágból. Amit a néma ajak mondott, az halál, keserűség, aggodalom volt ; amit ez a megnyílt ajak mond, az öröm és ének. — Hány van, aki szólni nem tud, mert sötét, néma és keserű ; ő bár megnyitná ez ajkakát az Úr. Keserű szívből kegyetlen szózat, szerető lélekből édes ének fakad.

f) *«És visszaadá őt anyjának.»* Aki szülte, táplálta, de a haláltól meg nem óvhatta ; ahhoz nem elég az anyai szeretet, ahhoz isteni erő kellene ; most Jézus visszaadja a föltámasztott fiút anyjának, aki úgy vette őt, mint régen, mert fájdalommal szülte s fájdalom közt vette most is, hogy annál inkább övé legyen, s örüljön neki. Mily hálás tekintetet vehetett az Úrra : Ó nagy Úr, édes Úr — mondhatta — ki életet adsz a halálban ; hála neked ! — Isteni erő kelti s adja vissza a megtérő lelket az egyháznak. Tudja ezt az a jó anya s hálás az apostoli lelkek iránt, kik életre segítik ébreszteni halottjait. *«Nunc in isto cognovi, quoniam vir Dei es tu.»* Erről ismeri föl fiaiban az apostoli lelket (3. Reg. 17, 24). Dolgozzunk, hogy megörvendeztessük az anyaszentegyházat. Ő szült ; ne keserítse szívét annyi halott.

Ker. sz. János Jézushoz küldi tanítványait.

168. *«János pedig mikor meghallotta a fogságban Krisztus cselekedeteit, elküldvén kettőt tanítványai közül, mondá neki: Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk?»* (Máté 11, 2, 3).

a) Szent János Jézushoz küldi tanítványait, hogy higgyenek benne s ne idegenkedjenek tőle. Maga számára nem kér szabadulást. Krisztust szolgálja láncában s az Isten országának terhét viseli lelkén, meggyőződésteljesen iparkodik végére jutni feladatának. Tegye meg mindenki az Isten akaratát abban az állásban, s abban az állapotban, melybe őt az életküzdelem hozta s ne várjon csodákat, hogyha fejét is veszti. Reám is küldhet az Isten sok mindenfelét, mialatt másoknak tán jobb dolguk van. Sebj. Megyek utaimon s mondom : legyen meg a te akaratod, s dicsőülj meg bennem !

b) Szent János Krisztushoz küldi tanítványait. Minden mesternek Krisztushoz kell küldenie tanítványait. Magam is feléje tartok, s másokat is hozzá küldök. Amennyi lesz belőlem szelleméből, annyiban világoskodom majd másoknak is. Nekem Jézus tanítása föltétlen törvény ; mihelyt beállok teljesítésébe, mindjárt megérezem, hogy erő áramlik

belém, s általa vagyok azután mások szerencsés tanítója. Kívánok minél többet Jézus szelleméből, hogy így másoknak is javára szolgáljak.

c) *«Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk?»* Akik Krisztust nem látták meg az örök élet s az üdvözítő szeretet világosságában, azok folyton ezt hajtogatják: te vagy-e, te vagy-e, akit várunk? Nem ragadják meg az istenit a legszebb s a legjobb alakításban, hanem kételyeikben erőtlennül szétfolynak. Kérdezősködtem már én eleget, s a legnemesebbek, kiknek térdéig sem érek föl, mind azt mondták, hogy ő az, akit várunk. Ne várjunk hát tovább, hanem éljük őt át. Én is azt mondom: Te vagy az, akit várok, te, a «legszebb az emberek fiai közt»; mit akarnék még? Most már tegyek és éljek szerinte.

Jézus példája a megtestesült evangélium.

169. *«És felelvén Jézus, mondá nekik: Elmenvén, jelentétek meg Jánosnak, amiket hallottatok és láttatok: a vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok tisztulnak, a siketek hallanak, a halottak föltámadnak, a szegényeknek az evangélium hirdetik»* (Máté 11, 4 5).

a) *«Az Úr Jézus bebizonyítja magát tetteivel; mintha mondaná: gyógyítom az embereket, jót teszek velük, mert szeretem őket; jót hoztam s üldözöm vele a rosszat, ami az életet fojtja; de küldetésem nem a vakok, süketek, sánták gyógyítása; nem vagyok orvos; e csodákkal csak azt bizonyítom, hogy Isten küldött, hogy azután Isten nyomaira vezessem a népet. Nem a gyógyításokban, hanem a bennem való hitben van az igazi jó, s e hit által jut el hozzátok a mennyország. Nektek is nem azt kell tőlem tanulnotok, hogy vakokat, süketeket gyógyítsatok, hanem azt, hogy az Isten országát szívetekbe zárhassátok. Mindez a ti lelketek megnyugvásáért van, melyet bennem megtaláltok. Ragaszkodjatok hát hozzám a felgyógyult lélek halálával s az egészségesnek üdeségével s erejével.*

b) *«Ő a nagy jótevő; maga is a legnagyobb jó s cselekedetei is jóságos szívének kiáradása. Tana jóság. Megszünteti a barbárságot s nemesebbé teszi az embereket. — Isteni viszony magaslatára emeli a házasságot, fölbonthatatlaná teszi a szívek kötelékét. — Isten gyermekeit neveli az iskolában s az ideális motívumok tiszteletére serkenti az embereket. Állapotbeli kötelességeik teljesítésére szorítja őket és mindezt a szent szeretet áldásával tetőzi. Ő, be jó ez. Nagy bizalommal kell lennem az Úr Jézus tana iránt s iparkodnom,*

hogy magam is s mások is az evangélium természetfölötti indítóokaiból induljunk ki minden cselekedeteinkben.

c) Mily nagy jószág Jézus példája, az a megtestesült evangélium, ahol a mélység, a fölség, a szükségesség, a vágy, a kín egy édes életbe öltözik, s felénk jön s szemeinkbe néz s mondja: testvér, itt vagyok, öltözzél belém; akkor te is remekelsz s másik Krisztus leszel. A gondolat koldussága: nagyot mondani s kicsit élni. «Magna vivere, non magna dicere christianum est»; nagy élet a krisztusi érzés és tett. Olvass s elmélkedjél az evangélium fölött; járulj a szentségekhez; méltó vételük fényt derít elsötétült lelkekbe is s érzéket ébreszt a lelki élet finomságai iránt. Kerülj minden készakaratos bűnt; tisztítsd szándékaidat s légy azon, hogy minél öntudatosabb s nemesebb motívumokból indulj ki cselekvéseidben.

Ker. sz. János az elvek hőse és apostola.

170. *Keresztelő János tanítványainak elmenetele után pedig ákezde Jézus szólni a seregnek Jánosról: Mit mentetek ki a pusztába látni? szélről hányatott nádat-e? . . . látgy ruhákba öltözött embert-e? Tehát mit mentetek ki látni? prófétát-e? Sőt mondom nektek, prófétánál is nagyobb!* (Máté 11, 7-9).

Megdöbbenve olvassuk e fölséges dicséretet. Jézus szíve kigyullad, mikor ily ragyogó lelket lát, szereti s lelkesülésének hevével megtiszteli. Mily dicsérő, s mily dicséret! A pusztába nem sás, hanem tölgy, s a király pompája elfakul lelkének méltóságától. Ez a tölgyember királynál több, ha teveszűr-övet visel is!

a) Tölgy, nem nád! Világ, emberi tekintet, divat, hangulat — ez a lengő nádas — az ő lelkében nem zizeg; benne elvek, jellem, következetesség, akaraterő uralkodnak. Hite, érzülete, buzgósága, eljárása nem benyomások szerint változnak. Keménynek s kegyetlennek látszik, de ez a keménység s kegyetlenség az elvek következetessége s lelkének édes s fölséges stílszerűsége. Az elvek kegyetlenek, amennyiben mindenben érvényesülni kívánnak; magasztosak s ugyanakkor lenyűnnek az élet s az érzés apróságai is; stílszerűséget sürgetnek, vagyis követelik, hogy az élet a legapróbb részletekig egységesen s harmonikusan legyen kidolgozva. Olyanok, mint a napsugár, mely a magas égből ragyog le hozzánk, de azután beleszövi magát minden levélkébe, minden fűszálba, s beleég a futonc s a gyík zománcába. Ah, ne kíméljük csapongó, lengő kedélyünk szeszélyességét, hangulataink zsarnokságát, lelkünk kódbe, apáthiába merülő nehézkessé-

gét; ettől lesz csúnya, következetlen, megbízhatatlan lelki világunk; föl a napsugárhoz, a magas elvekhez; föl lelkünk értékének öntudatához, a minket környékező, bennünk megnyilatkozó Istenhez, az evangélium fölségéhez, az Oltáriszentség hitéhez! Lent a szív érzelmeinek nádas a leng; tudjuk, hogy a nádas nem tölgyerdő, s hogy míg nádas, addig ide-oda leng is, de mi nem lengünk vele, hanem lelkünket s jellemünket rendületlen elvek szerint alakítjuk; ha nincs is hangulatunk, akkor is akarunk és teszünk, — ha nincs is édes áhítatunk, akkor is erősen hódolunk, — ha elsötétül is lelkünk, akkor is erősen megtartjuk irányunkat. Az ilyen lélekben az elvek oly hatalommá fejlődnek, hogy az érzelmeket is megindítják, s hogy elvek, érzelmek s az akarat egységesen működnek. Az ilyen lélekről igazak az Írás szavai: «Termő, szép, gyümölcsöző olajfának mondta az Úr nevedet» (Jer. 11, 16); «oszlopul teszem őt az én Istenem templomában»; «mert megtartottad az én tűrésem ígését, én is megoltalmazlak téged a kísértet órájától» (Jel. 3, 12 10).

b) Független, hatalmas lélek. Királyi paloták, puha, csipkés ruhák, szőnyeg, kerevetek nem imponálnak neki; sőt ellenszenve van ellenük; kevés lelket lát a puha életben. Teveször ruhájának érdességében hirdeti a lélek szabadságharcát. Királyának ruhája ez; annak az Úr szőlőjében kapáló erőteljes munkásnak zubbonya. Penitenciát tartsatok; feszüljön meg a lélek bennetek, mert a mennyek országa erőszakot szenved! Segítsük magunkat a lélek magaslataira penitenciánk s önmegtagadásunk által. Követeljük az önmegtagadásban a szellem adóját a túltengő testtől! S tegyünk mindent a mi szép, szebb, erősebb egyéniségünkért. Pro libertate! Szemünk, képzeletünk, ösztöneink, ínyünk fegyelmezettségében teljék örömünk! Ó, nyilják meg szemünk, hogy lássunk, lássuk öntudatunk nemes, büntelen, tiszta, korrekt tartalmában Istenünket, kincsünket, mindenségünket. Dolgozzunk rajta, hogy ez öntudat tisztult, kristályos, mélységes, fényes, bűvös tengerszem legyen, virágzó partoktól, titokzatos erdőktől, az örökkévalóság hegyeitől környékezve, s ne csak tükrözzék rajta, hanem merüljön el benne a mennyország! Szó szerint igaz, hogy a hívő s szerető lélek szépségében s erejében nyilatkozik meg az Isten-közelség.

c) Az ilyen lélek szükségképen Istennel teljes, Istentől lelkesített, vagyis próféta. Az örökkévalóság hegyvidéke az ő hazája, s mikor onnan lejön, megérzik rajta, hogy a magasból való, az Isten angyala. «Ez az, kiről írva vagyon: Ime

én elküldöm angyalomat színed előtt, ki elkészíti előtted a te utadat» (Luk. 7, 27). Az Isten kegyelme kíséri, s számtalan lelket boldogít. Az Isten jár nyomaiban, s az Úrjövet jellemző alakja lesz, «készíti az Úr útját». Minden prófétai lélek Adventen, Úrjöveten dolgozik. Buzdítja, inti, emeli az embereket, hogy Istenhez közeledjenek; egész egyénisége, buzgalma és szelleme e nagy szolgálatban áll, hogy öntudatunkban több legyen Istenből, vagyis több az Isten gondolataiból, több az ő világosságából, több a bizalomból, az élet erejéből, a lelki szépségből, több a lélek ruganyosságából s ifjúságából; hogy többet s mélyebben tudjunk örülni, biztosabban megpihenni, Istennel közvetlenebbül érintkezni, magunkban reá találni. Lelkek, ezek az Isten érintései s — legédesebb örömeink.

Ker. sz. János Isten prófétája és követe.

171. *«Tehát mit mentetek ki látni? Prófétát-e? Sőt mondom nektek, prófétánál is nagyobbat. Mert ez az, kiről írva vagyon: Ime én elküldöm angyalomat színed előtt, ki elkészíti előtted a te utadat»* (Máté 11, 9).

a) A próféta olyan, mint a hegy, kiemelkedő ember; a nagy gondolatok, a lelkesülés embere. Rajta pihen az Isten gondolatainak napsugara; ő állítja meg a szellemi világ felhőit s megindítja az ég áldását a földre... folyamok szakadnak belőle... hús, erdős illatot lehel. — Hogy készül a próféta? Izaiás leírta a 4. és 5. fejezetben. Tisztulnia kell; az Isten ígéje s kegyelme égeti s az Isten lelke tölti el bátorsággal! Tisztulok, bátor leszek, prófétai nyomokon járok... S ha szenved körülöttem a kételkedő s kislelkű világ, azt mondom: így járnak az Isten, a mélység, a bensőség aposztatái; annál inkább akarok ragaszkodni én hozzád, hogy próféta, vagyis az Isten embere legyek. Ó Uram, édes kincsem, szólj hozzám, beszélj velem.

b) Sőt prófétánál is nagyobb Szent János, mert az «Isten angyala»; tehát Isten követe; ki az ő ügyének él s önérdék nem vezeti; hű szolgál mindenben, ki egész életét e szolgálatba fekteti; szárnyai vannak, vagyis lelki készsége van Ura akaratának teljesítésére. S mindez mint erő és szépség jelentkezik benne és rajta. — A lelki értékeket tényleg így kell átélnünk; van erőnk, Isten adja, s ebben percig sem kételkedünk; ezt az erőt éreznünk kell. Ugyancsak legszebb a világon az Istenben megnyugodott s megtisztult lélek; ezt a szépséget és harmóniát élveznünk kell. Ez az érzet

szükséges, s nem hogy nem tesz hiúvá, hanem ellenkezőleg megerősít a jóban.

c) Szent János végül az Isten embere, ki nagyon szeret, s szerelmétől nem vet ügyet a nem-szerető világra, hanem kiárasztja szíve melegét s másokat is ez utakra terel. A hajnalhasadás kegyelmét hozza nemzedékeknek ; sok ily tüzes lélekről mondhatjuk : «Ki az, aki felénk jön, mint a hajnal?» Assisi sz. Ferenc, Szent Erzsébet . . . hajnalhasadások ! Új, csodálatos tavasz vonult be Itáliába Szent Ferenc nyomán, szép lett az erdő, a mező ; hangos lett a berek ; napsugár és virág dalra ébresztette az embert. Miért? Mert máskép látták, más világításban, a szeretet párázatában látták a világot . . . hát lelket ébreszt a próféta lelke, lelki szemeket nyit, lelkeket tanít énekelni. Ó szép, édes lélek ; miért légy közöttünk idegen? Hisz gyáraink kormánytól mégis nyílik virág, s gépeink zakatolásától mégis énekel a pacsirta, s csak szívünk felejtse-e édes mélységeit? Lehetetlen ! Emberek, szeressetek, s ne felejtsetek el élni gépek s gyárkémények dacára.

Magdolna Jézus lábainál,

172. *«És íme egy asszony, ki bűnös vala a városban, amint megértette, hogy letelepedett a farizeus házában Jézus, kenetet hoz a alabastrom edényben, és megállván hátul az ő lábainál, könnyhullatással kezdé áztatni lábait és fejének hajával törle és csókolgató lábaival és a kenettel megkené»* (Luk. 7, 37).

a) Magdolnának sokan hódoltak, s lehet, hogy lábainál is térdeltek, de szíve ezekkel be nem érte ; mert előbb ugyan élveket szomjazott, most azonban tiszta erkölcsiséget, békét, Istent keres. Magdolna távol volt Istentől, mikor őt imádták, s neki ebben kedve telt ; most azonban ő imádja az Urat, s ép azért érzi, hogy mily hitvány az ember s az ő testi, alacsony epedése. Most ő Jézusban meglátta a Föliséget, az erőt és szépséget ; Jézus reá nézett, s e tekintettől fölébredt, fölcusdott, megborzadott ; Jézus reá árasztá kegyelmeit, s azok fényében ő csúnya, piszkos, utálatos volt ; de ugyanaz a kegyelem vonzotta s készítette ; megalázódni, sírni tanította. Ó tiszta, fölséges lelke Jézusnak, tekinteted, mint a nap, közeledésed, mint az erdők lehellete, személyed, mint az örökkévalóság magaslatai, világosítsd meg, segítsd meg, emeld föl az alacsony, érzékies világot.

b) Magdolna oda se néz a világnak, hanem megy ; nem törődik senkivel, hanem leborul Urának lábaihoz. Mennyire tudja ő megvetni a világot ! Ha liliomtisztá volna is, akkor

is tudná felejteni a világot a szívében lángoló isteni szeretettől; hát még mikor ezt az elvesztett tisztaságot megbosszulni akarja! Ah, neki édes felejteni és megvetni, s édes sírni és bánkódni! A szeretet ignorál is, felejt is, megvet is, megveti a rosszat. — Magdolna bár az alázat útján jár, de lépte elszánt; sír ugyan, de lelke erős! Most áldoz szívének s szenvedélyes szeretetének igazán, mert leborul s könnyeivel áztatja s hajával törülgeti Jézus lábait, s tapossa s utálja a bűnös világot. Ez a legszentebb s legédesebb bosszú, mely a lelket s az elvesztett kegyelmet megbosszulja s mely elégtételt szerez Istennek s önmagának. Az elégtétel vágya hevítsen; ó, pótoljuk ki az Isten megvetését és sérelmeit. Szent, igazságos penitencia.

c) S mit tesz Jézus? Szeretettel nézi Magdolna buzgalmat s élvezi bánatát. Sorba veszi érdemeit s külön kitünteti isteni tetszésével. «Látod ez asszonyt? Bejöttem házádba, vizet lábaimra nem adtál: ez pedig könnyhullatással áztatta lábaimat és hajával törölte meg.» Ily alázatos, engesztelő szellem kell nekem. «Csókot nem adtál; ez pedig mióta bejött, nem szünt meg csókolgatni lábaimat.» Nekem baráti, bizalmas fogadtatás kell. «Olajjal nem kentek meg fejemet: ez pedig kenettel kente meg lábaimat», kimutatta, hogy mennyire becsül meg engem. «Azért mondom neked: megbocsáttatnak neki sok bűnei, mert igen szeretett.» Aki Jézust őszinte szívvel, lelkesen szereti, az mindent megnyer tőle: bocsánatot, kegyelmet, barátságot.

A hivatás elszántága.

173. a) *«És eljövének az ő anyja s atyafiai, s kinn állván, hozzája küldének, hlván őt. És a sereg körül ül vala és mondák neki: Ime anyád és atyádfiai ott kinn keresnek téged. És felel-vén nekik, mondá: Ki az én anyám s kik az én atyámfiai?»* (Márk 3, 31). Jézus prédikál, árad belőle lelkének ereje, hogy kielégítse testvérei éhségét. Akkor megzavarják, hogy menjen, mert kinn állnak anyja s rokonai; eljöttek érte, akarják, hogy menjen velük. — Jézus kemény; hivatásában nem ismer anyát, testvért, ki útjába álljon. Szeretik őt ezek, tudja ő azt; de egy más, felsőbb, parancsoló szeretet int feléje; a szellem áll a testtel s vérrel szemben, s neki kell győznie. — Vannak körülmények, hol engedékenyságunk s túlhajtott kegyeletünk bűn a Szentlélek ellen. Nem személyekről van ilyenkor szó, hanem egy istenellenes elvről, mely a test és vér melegével kísértetbe hoz. — Ha a lélek üdve forog veszélyben, el kell vágni minden köteléket.

b) *«És kezdé tanítani őket, hogy az ember fiának sokat kell szenvedni . . . És fogván őt Péter, kezdé jeddéni. Ki megfordulván, megdorgálá Pétert, mondván: Hátra tőlem, ellenkező, mert nem érted, mik az Istenéi»* (Márk 8, 32). Mily élesen vág vissza az Úr; lelke felháborodásával felel. Jézus el van szánva áldozatát bemutatni; Jeruzsálembe akar menni s a halálba. De az emberi érzés Péterben kifogásolja ezt s rá akarja venni az Urat, hogy térjen ki az erőszaknak. Hátra tőlem — volt a felelet — mert akkor elvesz az isteni földadat, s ellenségeinek meghódolva nem állná ki a tűz- és vérkeresztiséget. Ha kimélné magát, elveszne minden. E kemény szóban: «hátra tőlem» hangzik újra az, hogy «Isten fia vagyok». Nálam is a rosszal való ellenkezés s a vele való megvívás nem baj, nem csapás, hanem isteni út s az erény feladata.

c) *«Aki megtalálja életét, elveszti azt, s aki életét elveszti értelem, megtalálja azt»* (Máté 10, 39). Aki kényeztetni magát s önkedvében jár el mindenütt, — aki a test és vér sugallatait követi legfőbb norma gyanánt, az azt gondolja: kitöltöttem kedvemet, éltem; pedig csalódott; nem értette meg az igazi életösztönt; világnál, testnél jobban kell szeretni a lelket, s a lélek önfenntartási ösztöne erősebb legyen, mint a világ s a test és vér szeretete. Ezek az erős lelkek, kik a lélek önfenntartási ösztönét érvényesítik világ és test fölött. A többiek gyöngé lelkek; az élet ösztöne fölületes bennük; legyeket fogdosnak s homokból építenek kis mólókat. Ő Uram, az erős élet ösztöne, az örök élet fönn tartásának vágya vigyen s emancipáljon engem; ez csillagom; e szerint igazodom, intézkedem s hozom áldozataimat!

A magvető.

174. a) *«Ime a magvető kiméne vetni és midőn vetett, némely mag az útfélre esék, és eljövén az égi madarak, megevék azt. Némely pedig köves helyekre esék, hol nem vala sok földé és hamar kikele, mert nem vala mélyen a földben; de a nap hőségeben kiége . . . és némely a tövisek közé esék és felnövéen, a tövisek elfojták azt . . . és némely jó földbe esék és kikelvén, termést adott és terme némely harminc-, némely halvan- és némely százannyit»* (Márk 4, 3). A magvető vet; magva az Isten ígéje s a kegyelmi benyomások, a hitből való gondolatok s indulatok. Kezéből a mag ki nem fog; kegyelme reng a lelken, mint csendes esőben a fa ágain a cseppek; fénylik, reszket, mint az őszi réten a pókháló szálai. «Lélekkel van telítve minden» a belső világban, mint spórakkal, kokkoszokkal, magvakkal a természetben; csupa életcsíra;

pálmák, füvek, fenyők, borókák lesznek belőlük ; erő és gyöngeség, vagy szépség és kórság. Független az égtől, a melegtől, a rátermettségtől ; független a készségtől, a pihentiségtől, az üdeségtől, az odaadástól. Jaj, Istenem, lelkem a föld, s te vagy magvetője ; szánts fel, öntözz meg, boronálj föl ; menj végig rajtam imádságos gondolataiddal, kegyelmed nap-sugarával, elérzékenyülésed harmatával, vágyaid szellőjével ; add ezt mind, s mondd ; földem, édes szántóföldem, nem csalsz meg !

b) *«Némely útfélre esik»* ... az út is föl van törve, de keréknyom s nem barázda van rajta. Tapossa buta talp, sarok, pata, csülök ; jön-megy rajta a világ. — Van ilyen lélek is, melyben ki-be jár sok oktalanság, sáros gondolat, melyre rávetődik a hír és benyomás. Vannak lelkek, melyek olyanok, mint a korcsmák vagy a cigánysátrak az útfélen ; ott elmélyedést, elmerülést, magábatérést hiába keresünk ; ott nem gyökeresedik meg semmi. A madarak, melyek az Isten magvait megeszik, a könnyelmű, szárnyaló, elrebbenő indulatok. A napnak tarkasága, a szeszély és rossz <vagy> jó kedv csipkedik el a szemet. *«Einkehr-Umkehr.»* Össze kell magamat szednem, magamba kell térnem, ha akarom, hogy az Isten kegyelme gyümölcsöt hozzon.

c) *«Némely pedig köves helyekre esék»* ... *«Ez az, ki az ígét hallja és mindjárt örömmel fogadja, de nincs gyökere»*: ha van készség a jóra, de kitartás, belső izzás nélkül ; ha tudunk lelkesülni, de ha a lelkesülésnek nincs tüze. *«Humus»* kell a termékenységhöz s *«humor»* is. Be kell vennünk Isten ígét s erősíteni, s magunkévá tennünk, s az ellenkező behatások ellen élénk ellentállást kell kifejtenünk. Legyen örömünk az erős s kitartó akaratban !

d) *«Ami pedig tövisek közé vettelett, az, ki az ígét hallja, de e világi szorgoskodás és a gazdagság csalárdsága elfojtja az ígét és gyümölcstelenné leszen»* (Máté 13, 22). Ő tövises lelkek, hol a gazdagság s az élvezet gondjai éktelenkednek vagy ahol az izgalmas életharc, a kapkodó munka s a keserű szegénység ijeszt. — A gazdagság küzdeni elfelejt ; az élvezet alacsony, nemtelen lelkületet nevel ; a keserű szegénység pedig elzsibbasztja a szívet. Ezek mind akadályai a szerencsés lelki fejlődésnek. Ne adj, Uram, gazdagságot, de a szegénységtől is óvj meg engem ; tövis mindakettő, mely könnyen széthasítja a lélek lombját s virágát.

e) *«Ami pedig jó földbe esett s eltemetkezett s fölszívta magába a föld nedvét s fölébredt az ég melegétől s kibon-*

totta szíkeit s fölegyenesedett s kinyújtotta szárát s földolgozta az energiát, az 30- és 60- és 100-szoros gyümölcsöt hozott a belső képesség s a külső segítség szerint. S az mind jó volt. — Isten várja a gyümölcsöt tőlem is; sokat adott; abban a tudatban kell élnem, hogy hitvány ember volnék, ha minden erőmből nem gyümölcsöztetném kegyelmeit. Tekintsek lelkembe: tehetnék-e még 30-, 60-, 100-szor annyit, mint amennyit most teszek? nem a sokféleséget, de a hitből vett lelkületet, a nemes érzést, a buzgalmat s a szeretetet véve. Bizonyosan van még fokozat erre bennem!

A konkolyhíntő.

175. a) *«Más példabeszédet ada eléjük: hasonlóvá lett mennyeknek országa azon emberhez, ki jó magot vetett földjébe. Mikor pedig aludtak az emberek, eljőve az ő ellensége és fölül konkolyt vele... Mikor pedig felnőtt a vetés és termést hozott, akkor föltetszett a konkoly is»* (Máté 13, 24). Isten az «ő földjébe jó magot vetett»; a lelkek az «ő földje»; szereti ezt a földet, mely fölött annyi esély vonult el; annyi felleg és árnyék, annyi áldás és átok. Csodálatos föld, a természet és kegyelem kimondhatlan sok energiájával. Ilyen föld vagyok én is, magamat mint számtalan adat szövődékét nézem; «Isten földje» vagyok; életem szent föld, ha rendeltetését s kegyelmeit nézem; tehát termékeny föld is legyen; itt élnem-halnom kell; itt leszek szegény vagy gazdag; ez a földem lesz paradicsomkertem vagy számkivetésem pusztasága; az Isten földje az én földem. Mívelem, kapálom, gyomlálom, védem, óvom, szeretem; érdeklődve lesem hajtásait, hisz az én földem!

b) *«Mikor pedig elaludtak... jött az ellenség.* Az álom éjjel van s jellemzi itt a testi, az érzéki ember túltengését; álmoképek, hiú árnyak közt elzsibbad a szellem; tereferél, babrál, pizmog, de erős munkáról, hűségese törekvésről, bízó küzdelemlről nincs öntudata. «Földjét» s aranyos termését nem őrzi. — Mások is, kiknek őrizniök kellene szent földet, milyenek a szülők, lekipásztörök, tanítók, nevelők, szintén aludhatnak. Az ellenség nem alszik, látatlanba jön. Összeborzadok, ha a lélek szent-földjén az ellenség lába- s kezenyomát látom. Ő is vet; szavak, benyomások, példák, botrányok, csábítások, erőszakoskodások, ingerek, vonzalmak, szokások, hajlamok az ő konkolya, s a főbaj, hogy aluszunk s nem vesszük észre; nem állunk ellent, vagy éppen megalkuszunk. Mily bolondság konkolyt búza közé keverni;

A MÁSODIK HÚSVÉTTŐL A HARMADIKIG 227

a lelket mételyező, bénító benyomásoknak kitenni! Ha már veszünk ily benyomást, vegyük ébren, de ne aluszékonyan!

c) *«Ekkor eljövén a családos ember szolgálai, kérdezik őt: Akarod-e, hogy elmenjünk s kiszedjük azokat? És mondá: nem, nehogy a konkolyt szedvén, kigyomlátljátok a búzát is. Hagyjátok mindkettőt fel nőni aratásig...»* Búza és konkoly együtt nő; érezzük. Érzékiesek vagyunk, nehézkesen engedelmeskedünk; nem vagyunk nagyon alkalmasak, hogy lelkileg szóljunk, tegyünk; büszke a modorunk, fegyelmezetlen a lelkünk. Gazba nő a világias, érzékies, kevély lelkület. Gyomláljuk ezt folyton, de ne szaggassuk ki ugyanakkor a jót; ne keseredjünk el, ne vádoljuk magunkat igazságtalanul. Erély és türelem kell. — Az egyház s emberiség történetére vonatkoztatva e példabeszédet, látjuk az Isten gondolatainak s terveinek óriási stílusát. A rossz is tényező; szép és édes az ő konkolyos virága; de az Isten nem zúz, nem tör; megadja majd a búza is s a konkoly is a maga termését, s a világítélet kimutatja, hogy az búza, ez meg konkoly volt, s az a csűrbe, az életre, ez meg tűzre kerül. Isten malmai lassan őrölnék, de én gyorsan iparkodom ki kerekeik közül, s azért gyakran helytelenül ítélek. Ő ráér, én nem; «az idő rövid».

A mustármag.

176. *«Hasonló mennyeknek országa a mustármaghoz, mely kisebb ugyan minden magnál, mikor pedig fel nő, nagyobb minden növénynél és jává lesz, úgyhogy az égi madarak laknak ágain»* (Máté 13, 31).

a) Az evangélium s Krisztus kegyelme mélységes, feszülő energia. Aki külről nézi, nem sokat lát rajta; de aki átéli, az csodálatos fejlődést és földből s világból való kiemelkedést tapasztal magán. Nem a sok szón múlik, hanem az erőn; az erő pedig szellem és lélek. Tapasztalja ezt az egyes ember s tapasztalja a nagy világ. Ő evangélium, te igénytelen, titokzatos erő, hogy tisztellek s szeretlek!

b) Mit kell tennem, hogy az Isten országa bennem ki-fejlődjék? 1. Ki kell terjesztenem hitemet értelmi s erkölcsi világomra s uralkodóvá tennem azt. Jézus szemeivel nézek s nem a világ, a szokás és tradíciók s emberi tekintetek érzékével. A világ majd imperialista, majd kozmopolita; majd kemény és klasszikus, majd meg szentimentális; hitem nem ingadozhatik divat szerint. Ha néha nagy az ellenkezés egy pont körül, később megint vész! Hiszek föltétlenül! 2. Érdeklődés, törekvés, megfeszülés kell, hogy egyénileg sajátosan

éljük át a hitet. Ugyanazt a kereszténységet frissen, üdén, aktuális eredetiséggel! Ne álljon utunkba kislelkűség, kényelem, mely bénítsa a szellemi elmélyedést. Úgyes-bajos dolgainkban, szociális vajadásainkban, társadalmi érintkezésünkben lépten-nyomon akadunk föladatokra, melyeket a hit elvei szerint kell megoldanunk. Tegyük meg ; gondolkozzunk, érezzünk erősen, de a hit szerint. 3. Lelki világunk kifejlík, mert a törvény, a kegyelem, az isteni akarat igazsággá, tisztasággá, türelemmé, mérsékletté válik benne, s erős, boldog élet öntudatában jelentkeznek. Fölszívom ezeket, mint az erdő a napsugárt s a harmatot. Azon időpont-ról, midőn mélyebb Isten-hitre tett szert, mondotta Carlyle : azóta lettem ember.

c) «Az égi madarak eljönnek s ágain laknak.» Az anyaszentegyház a mi fészünk, itt pihenünk ; ha a világban repkedünk is s élelem után szétnézünk, szívünk mégis ide tér ; itt van itthon. — Minden szépen kialakult lélek egy-egy hajtása és ága az egyháznak s mindegyik vonz sok más lelket, úgyhogy mondhatjuk, hogy ez ágakon laknak s pihennek a lelkek. Mily vonzóerő van Assisi sz. Ferencben, Szent Ignácban, Szent Vincében ! Apológiáknál vonzóbb, édesebb egy-egy szép, szent lélek. Ne sokat disputálni s kritizálni, hanem szépen, szentül, egyedileg élni!

A kovász.

177. «Hasonló mennyeknek országa a kovászhoz, melyet vévén az asszony, elvegyíté három véka lisztbe, míg meg nem kovászosodék» (Máté 13, 33).

a) A mennyek országának van bevonulása s térfoglalása az emberben ; hasonló a kovászhoz, mely a lelket erjedésbe hozza, elváltoztatja, átformálja. A kovász megtöri a liszt nyersségét, ízessé teszi ; ugyanez az erjedés a mustot tisztítja ; cukrát erővé, szesszé változtatja. Ily átjáró s átformáló hatalom az evangélium, Krisztus kegyelme s az Oltári-szentség. A lélek vad erejét, ösztönös természetét megtöri s Istennek s önmagának élvezetessé teszi. Alaposan teszi ezt ; szétszedi az ember érzületének rostjait, belehat minden ízébe. Ez aztán igazán Istennek ereje, mely lelket is, testet is áthat, megnemesíti gondolatainkat, lenyűlik szívünk mocanásaiba, megérzik beszédünkön s uralkodik tetteinken.

b) Az asszony három véka lisztbe elegyíti a kovászt ; nekem is lelkem három irányát kell átváltoztatnom. Beleviszem Krisztus fényét s igazságát értelmembe ; helyes filozófiai s theológiai fogalmakon építem föl lelki életemet, s

azon vagyok, hogy csak észszerű, igaz s szent gondolatok járjanak bennem ; a kapkodó, ötletes, észszerűtlen gondolatokat kizárom. — Beleviszem az érzések gazdag világába, melyből ki nem zárhatom ugyan öntudatlan, érzéki természetem indulatait, de ott ülök öntudatom küszöbén s távol tartom az utcát, a csordát... «limpidezza», átlátszó érintetlenség után vágyódom. — Beleviszem az evangéliumi kovászt akaratomba ; korrekt akarok lenni. Nem ámitom, nem áltatom magam ; legfőbb vágyam az, hogy akarjam, amit Isten akar, ha nem is tetszik nekem. Nem prókátor, hanem Isten fia vagyok ; nem csűrök-csavarok, hanem készségesen hódolok.

c) Lassan terjed a lelkekben az erjedés. Az apostoli kereszténység erős kovász volt, gyorsan terjedt s fölséges átváltozást eszközölt ; bennünk az isteni kegyelem lassan foglal tért. Sok talán a kóranagy, az a másik kovász, melyről az Úr mondta : «óvakodjatok a farizeusok kovászatól». Tele vagyunk alacsony, érzéki, önző érzülettel ; nagyozók, kényesek vagyunk, s nem törekszünk, hogy a bocsánatos bűnöket is kerüljük. «Tisztítsátok ki a régi kovászt» (1 Kor. 5, 7). Kerüljük a bocsánatos bűnt is ; ettől lesz friss s üde a lelkünk s egyre növekszik Isten iránti szeretetünk.

A drágagyöngy.

178. *«Hasonló mennyeknek országa a szántóföldön elrejtett kincshez... Ismét hasonló a kereskedő emberhez, ki jó gyöngyöket keres. Találván pedig egy drágagyöngyöt, eladá minden vagyonát és megvevé azt» (Máté 13, 44).*

a) A drágagyöngy, melyre rá kell akadnunk, a mi lelkünknek a mindenségnél nagyobb értéke, ugyancsak a béke, a megnyugvás, a boldogság. Isten szeme akad meg e gyöngyön ; szereti, «sic dilexit» ; nagyrabecsüli s gondolzza úgy, hogy «hajatok szála sem esik le a földre». Fiát küldi keresésére, nyomában azután apostolokat és szenteket ; s odaad érte mindent... Fiát, vérét, Lelkét. Aki e halhatatlan értéknek öntudatára ébred, nemkülönben, ki békét, megnyugvást s hitben és szeretetben lelki egyensúlyt talál, az rányit önmagában az «Isten országára» s ez országban saját maga királyi méltóságára ; drágagyöngyöt lel.

b) Drágagyöngy a természetfölötti érték, melyet Isten fektet lelkünkbe kegyelmében. A kegyelem által Istenhez hasonló vagyok s a halál után az isteni élet a maga intenzitásával s istenileg boldogító szeretetével tölti el majd ön-

tudatomat. «Isten magva», «semen Dei» vagyok itt; ott túl majd kivirágzom. Mily életet, mily szépséget, mily virágos tavaszt hordozok magamban! Ó lelkem, te titokzatos szántóföld, melyben a dicsőséges örökkévalóság kincse rejlik; te tengermélység drágagyönggyöddel, hogyne becsülnélek, hogyne szeretnélek! Azután meg az Isten gyermekeinek nagy öröksége is vár rád, boldog örökkévalóság; ezt a jogot sem adom oda semmiért, illetőleg minden áron akarom azt érvényesíteni.

c) Drágagyöngy a bennem rejlő erő az isteni életnek itt és most való kialakítására. Isteni életem már itt folyik, ha tudatában vagyok, hogy a legkisebb cselekedettel Istentiszteletet s Isten-szolgálatot végzek. Nem gazdasági, nem kenyérharcot vívok csak, hanem az Isten dómján dolgozom, mely a világtörténelemben épül. — Akár eszem, akár iszom, mindent Istenért teszek; tehát értékes s gazdag az életem. — Az emberek, bár néha mélyen állnak, testvéreim; mindig föl akarom emelni őket. — Házasságom nem az asszony s a férfi fiziológiai viszonya, hanem krisztusi misztérium. — Boldogságom «egészség és békesség»; örülök a napsugárnak s a mezei virágnak; ha szenvedés jön rám, keresztfát ölelek benne s mindig bízom!

d) Drágagyöngy az is, ha a krisztusi élet tudatára ébredek; Krisztus velem van az evangéliumban, a kegyelemben s az Oltáriszentségben. Velem él s a legfölségesebb életre tanít; fölemel a szociális bajok fölé; nem azonosítja magát korával s intézményeivel, hanem fölöttük áll; e lelki szabadságra tanít, hogy ne merüljünk el az élet hullámaiban, hanem járjunk rajtuk emancipált lélekkel. Nem szegezem le magamat sem a multnak, sem a jelennek változandóságához; szabad lélekkel nézem a világot s fejlődöm. «Worte tun es nicht, sondern die Kraft der Persönlichkeit.» «Bizzatok; én legyőztem a világot.» Nézet, elmélet sok van, de Istennek tetsző élet a krisztusi.

e) E drágagyöngyért mindent oda kell adni, azaz, hogy szívesen adunk oda mindent, miután megtaláltuk s bírjuk. Méltóságom öntudatában erős a hitem s édes az örömöm! Mit kergessek lepkéket s minek bibelődjem üres diókkal? Hogyne mondanék le szívesen bármiről az Isten országáért, melyet átélek, s a királyságért, melyet várok? «Ki szakaszt el minket Krisztus szeretetétől? háborúság-e? szorongatás-e? veszedelem-e? üldözés-e? Semmi sem szakaszthat el minket Isten szeretetétől, mely a mi Urunk Jézus Krisztusban van» (Róm. 8, 35).

A MÁSODIK HÚSVÉTTŐL A HARMADIKIG 231

f) Léted, öntudatod szerény ugyan, de kincset rejt; az élet tengere keserű, kegyetlen ugyan, de gyöngyöt terem. A kincs el van ásva; por, kő, törmelék, érzéki, állati lét rétegei lepik; ki kell ásni. A gyöngy a mindennapi élet hányódásában, tengerben úszik... ki kell azt halászni. Idők, szokások, divat, gondatlanság, bűn, dekadencia, fegyelmezetlenség feledtetik a kincset s a gyöngyöt. Csalódások, hajótörések, szenvedések viharjai elterelik a figyelmet; gazdasági harc, munka, műhely, kenyérgondok versenyporonddá változtatják a földet, kincset ott senki sem sejt. De Jézus mondja: ott van; ne akadjatok meg a látszaton, a köznapi szürkéségen, a rögön; a kincs a mélyben van; bennetek, ha azt érzitek s élitek, amit én.

A Krisztus-követéshez tettekre, egész ember kell.

179. a) *«És hozzá járulván egy írástudó, mondá neki: Mester, követtek téged, bárhová mégy. És mondá neki Jézus: a rókáknak barlangjaik vannak s az égi madaraknak fészkeik; az ember fiának pedig nincs, hová fejét lehajtsa»* (Máté 8, 9). Az írástudó felbuzdul, Jézus nagysága s fölsége ihleti. A lélek igazságból s szépségből él, s ahol ezekkel találkozik, okvetlen hódol. Imponál a tudós, a művész is, de leginkább vonz a szent. De a benyomással s az érzéssel be nem érhetjük; tennünk kell. Az írástudó is felbuzdult, de Jézus rámutatott a maga kemény életére: nincs házam, kényelmem, mások szolgája vagyok, s íme ettől lelohadt az írástudó lelkesülése; a tette nem szánta el magát. Nem bizom érzelmekben melyek tette nem segítenek; nem bizom áhitatban, fölbuzdulásban, mely az Isten parancsait tettben ki nem váltja e nélkül párázat, himes fátyol az érzés. Tetteket, jézusi életet, akarok; az érzelem csak eszköz rá.

b) *«Más pedig tanítványai közül mondá neki: Uram, engedd meg nekem, hogy előbb elmenjek s atyámat eltemessem. Jézus pedig mondá neki: Kövess engem, és hadd a holtaknak eltemetni halottjaikat.»* Vannak lélek szerint holtak, kik Isten szerint nem éreznek, kik Jézus evangéliumát el nem fogadják, hitünket, reményünket, lelkünket nem osztják. Csodálatos, hogy Jézus az ily holtak közt járt, kik az emberi szabadság szuverénitását vele szemben is érvényesítették. Szomorú függetlenség: holtnak lenni. «Hadd a holtakat, hadd temessék halottjaikat»; filozófiák, irányzatok, teoriák, morálisok egymás után hullnak. Ananiás sírásói már kocognak a pítvarban, hogy a még peroráló Zafirát csakhamar

kivigyék; bátran lehetne róluk mondani: elvük temetni, hivatásuk meghalni. — Vigyázok, hogy meg ne fertőztessem hullaméreggel, a «holtak» kételyével, indifferentizmusával, blazirtságával, lanyhaságával; elvem éltetni, hivatásom örökké élni.

c) *«Ismét egy másik mondá: Uram, követtek, de engedd meg, hogy előbb búcsút vegyek otthonvalóimtól. Mondá neki Jézus: Senki, aki kezét az ekére tévén hátranéz, nem alkalmas az Isten országára»* (Luk. 9, 61). Aki az eke mellől visszavisszanéz, annak nincs ott a lelke, másfelé van a figyelme, azért nem is dolgozik kellő eréllyel s kedvvel, vagy pedig fáradt már s únja a dolgot. Az Isten országához is egész ember kell, aki odaadja magát, egész lelkét fekteti bele s nem néz másfelé, s azután kitartás kell. A félemberek fél-szegek s célt nem érnek, azután állhatatlanok is. Folyton, egész eréllyel s kitartóan kell dolgoznunk önmagunkban s a lelkeken. A folyam a csónakot rögtön elsodorja, mihelyt előre nem tör; nekem is minden percben húnek, tehát kitartónak kell lennem. Ne nézzünk hátra, hogy mit és mennyit tettünk már eddig, hanem tegyünk, dolgozzunk egyre tovább. Amik mögöttem vannak, azokat elfelejtem — mondotta Szent Pál — s amik előtttem vannak, azoknak nekifeszülök. S azt sem nézem, hogy még sok a dolgom, hanem itt és most teszek, amit tehetek. «Testvéreim — mondotta Assisi sz. Ferenc — kezdjük már egyszer szeretni Istent!» Kezdjünk, kezdjük folyton. A kezdők pszichéje kedv, erő, megfeszülés; a kezdő nem az estét nézi, — azt a fáradt nézi, hanem ég kezében a munka. Kicsiben, itt és most, annyit, amennyit lehet tenni: ez a nagyság titka.

Viharban a tengeren.

180. *«És ő bemenvén a hajóba, követék őt tanítványai. És íme, nagy háborgás lőn a tengeren, úgy hogy a hajócska elborították a haboktól; ő pedig aluszik vala»* (Máté 8, 23).

a) Az egyház hajója az idők tengerén, a nagy kincsek hordozója örvények fölött s viharok közt... Az emberiség legfőbb kincse a hit s a műveltség; a kettőt egymástól elszakítani nem szabad. Nem lehet azt mondani, hogy az emberiség szerencséje más hajón evez. Van sok önfejű, vakmerő hajós; sok kalóz; de nem szolgálják sem a közjót, sem önlelkük boldogságát. Mi az admirális hajón vagyunk; folyton új tengerekre evezünk, vállalkozó kedvvel, kifeszített vitorlákkal. Eleségünk ki nem fogy; az élet vizei el nem apadnak; irányt nem téveszthetünk.

b) E hajón van Jézus; alszik, vagyis titokzatos az ő jelenléte; de a hajón vannak evezős, küzdő nemzedékek, melyeknek meg kell fogniok az evezőt; szemmel kell kísérniök minden szélváltozást. Viharok járnak, csak küzdve boldogulnak. — Az Isten az erkölcsöt a fizikába állította bele, az egyházat pedig a történelembe; még a hitszakadást sem zárta ki terveiből. Ne zavarjon semmi. Ne kérdezzük: miért engedi meg az Úr ezt meg azt? Az Úr pihen köztünk; erőt ad, hitet, bizalmat. Eltúrta az árulást, s kínszenvedésen ment át; íme a példa; mi meg viharokon megyünk át, egyet higgyünk erősen: Isten van lelkünkben, Krisztus az egyházban.

c) *«És hozzájárulván tanítványai, felkelték őt, mondván: Uram, szabadíts meg minket, elveszünk.»* Kiáltani szabad, a kiáltás önként tör ki szívünkéből; de kételkedni nem szabad. Kiáltunk, imádkozunk, de ne kételkedjünk; s ugyancsak kiáltunk, de dolgozzunk is. Ez a reális idealizmus kell belénk. Az Úr Jézus is szívesen vette a kiáltást, csak a kételyt gáncsolta: *«Mít féltek, kicsinyhitűek? Akkor fölkelvén, parancsola a szeleknek és tengernek, és nagy csendesség lőn».* Ha egyszer viharban tengeren mégysz, imádd Jézust abban a hatalomban, mely a tengereknek parancsol.

A két ördögös a gerazénusok földjén.

181. a) *«És midőn a tengeren átmént, két ördögös futá eléje, a sirboltokból jövőn ki . . . és kiáltának: Mi közünk veled? Jézus, Isten fia, idő előtt jöttél ide minket gyötörni»* (Máté 8, 28). Vannak dühös, sötét, őrző szellemek s befolyásukat érvé nyessítik az emberre; a gyűlölet hevíti őket, s szenvedélyük tönkre tenni az Isten műveit, elsősorban az embert; meggyalázzák, megfertőzik, lealacsonyítják. Mily borzalmas, kegyetlen hatalom! Halottal nem akarunk egy szobában lenni, sem örülttel, sem mérges kígyókkal; megleszünk-e az ördöggel? Ő gyűlöl; «gyilkosnak» nevezi a szentírás; tönkre tesz életet, lelket, műveltséget, házasságot. Gyűlöljük hát a bűnt; ne tőrjünk, hogy az ördög lakjék szívünkben. Romokban, elátkozott helyen szokott az lakni; szívünk nem ilyen! Az ördögös nem öltözött ruhába; a tisztátlanság ördöge nem tűr ruhát. Az élvezet mezítelenség éleszi vágyait, azon legel. Az erőteljes és fegyvelmezett lélek elviseli a testet, mert a test szépsége is végelemzésben a léleknek erejéből való. A *«corpora plus quam humana»* ott lesznek, hol az *«animae plus quam humanae»* neveltetnek. Test és lélek, necsak test és test!

b) *«Mi közünk hozzád?»* A kaini hideg szó lázadásá s

átokká válik ez ajkakon ! Nincs közük a Megváltóhoz s isteni szívéhez ! Kimondhatatlan boldogtalanság ítélete ! Merné-e ezt valaki közölni ajkára venni : mi közünk hozzád, Krisztus? Nem sötétült volna-e el az ilyenben hit, remény, szeretet? Nem rendült volna-e már meg mélységesen a lelki egyensúly? Dehát a gyakorlatban, az életben, a hozzá való hasonlóságban, érdekeimben van-e közöm Krisztushoz? S kimutatom-e azt, hogy Krisztus vezet, s szerinte igazodom? Nem szakítok vele semmiben !

c) *«Idő előtt jöttél!»* A bűnös mindig azt tartja, hogy még idő előtt sürgeti őt a kegyelem ; nincs még itt az ideje a megtérésnek ! Ez a tudat gyötrelem, mely kínoz, megaláz és megszégyenít ! Azután elmúlik az idő, az *«irreparabile tempus»*, s ő kimondhatatlan szomorúsággal nézi szegénységét, mert *«nem lesz már ideje»*. — Boldog ember, aki még idő előtt áll, a kegyelmek, az érdemek, a szép, tiszta, nemes élet ideje előtt, s aki azt fölhasználja. Mily lelkesüléssel nézhet az a jövőbe, mily öntudattal a jelenbe, mily hálával s örömmel fog nézni a múltba ! De bármí csepp időm legyen is, vagy bármily öreg legyek is, sietek élni s az időt felhasználni.

d) *«Az ördögök tehát kérék őt, mondván: Ha kiűszesz minket, haggy a sertésnyájba szállni. És mondd nekik: eredjetek.»* Ime, mire van vágya a hatalmas, de elsötétült szellemnek ; aki a napba nem néz s akinek Krisztushoz köze nincs, az lassanként lejtőre kerül ; az első állomás a kétely, a második a szkepszis az utolsó a cinizmus ; parfüm s parkett dacára. A műveltség nem erkölcsiség, mondotta Leroy-Beaulieu ; lép-ten-nyomon tapasztaljuk, hogy az állat kiverődik az embe- ren, címek, méltóságok, csipkék, boák dacára. Aki lelkében Istennek nem hódol, az testének rabja lesz ; ez erkölcsi hit-vallásom !

e) *«Azok pedig kimenvén, a sertésekbe szállának, és íme az egész nyáj a tengerbe rohana.»* Kétezer sertés vágatott az örvénybe ; ott veszték. A világ sokban hasonlít e vágató csordához ; a testiség ösztöne hajtja, nagy zajt csap, sok port ver föl, s azután rászakad a dicstelen vég ! — Azalatt a két meggyógyult ember csendben Jézus lábainál ül ; lelke meg-szabadult, s hálát ad az Úrnak ; a sertések gazdái pedig panaszkodnak a kár felett ; nagy kár ez, kétezer sertés két lélekért ! Jézus nem sokalja ; ő tanított rá, hogy mindent el kell tőnni a lélek fölszabadulásáért, s ha neki drága volt a lélek, miért ne legyen nekünk is drága az Isten, s miért ne szenvednénk érte kárt? ! A buzgóság sokszor károsítja önmagát vagy más

szellemi javakért ! A gerazénok bölcsesége, mely sertést is s lelket is akar övni, Krisztus szemében oktalanság.

f) *«És midőn bement a hajóba, kezdé őt kérni, ki előbb az ördögtől gyötörtetett vala, hogy vele lehessen. De Jézus ezt nem engedé meg, hanem monda neki: Menj haza tiedhez és hirdesd, mily nagy dolgot cselekedett az Úr veled.»* «Vele lenni», vele, az élet s az erő, a gyógyulás és virágzás forrásával ; vele lenni s oltalmát s üdítő, életető befolyását élvezni, ez kellene a meggyógyultnak, ez kell minden észretért léleknek ; ezt nyerte meg Magdolna, «kiből hét ördögöt űzött ki az Úr» ; ez volt Pál apostol kegyelme, ki üldözője volt s azután lelkes híve lett Krisztusnak. De Jézus haza küldi a megviselt embert ; menj haza s szolgálj Istennek, az apostolság útjait hagyd másnak. Nem hív az Úr mindenkit az apostolságra, de igen az ördögöst is a tiszta, nemes, krisztusi életre. Buzgó lehetek, lehetek névtelen szentje az Úrnak, ez elég nekem.

Jairus leánya.

182. a) *«Ime, egy fejedelem járula hozzá és imáddá őt, mondván: Uram, leányom most halt meg, de jer, tedd rá kezedet s élni fog. És fölkelvén, követé őt Jézus és az ő tanítványai»* (Máté, 9, 18). Ez Isten udvarának etikettje ; aki hozzá megy, az leborul, imád s kér. Az ember is úr, de csak a teljes függés alapján ; mondva-csinált úr, mondva Isten szájával, a teremtmény s fönttartó szóval. Csak e szó lehetőségétől lehet úr. Ha fölemeli fejét kevélyen, beleüti azt a végesség mestergerendájába. Az élet mélysége, a hatalom fölsége, a halál titokzatossága szerénységre inti. Ha magunkba térünk, megértjük a kötelesség s az erkölcsiség egyszerű, nemes formáit ; s azt az erőszakos, önfeledésre, verejtékező s mégis haszontalan erőlködésre állított «Überrnensch»-t, a modern óriást, aki nem hisz s nagyokat mond, szívből megsajnáljuk. — Az Isten tesz minket nagygyá, s ahányszor hozzá alázattal közeledünk, egyre nagyobbakká leszünk.

b) *«És imáddá» s «igen kéré...»* A halál megszokott képei imponáló, megrendítő hatalommal válnak, mikor azokat illetik, kiket szeretünk. Tehetetlenségünk s fájdalmunk érzete kiáltássá lesz... kiáltássá a mélységből. Mily szerény a halottját sirató király, épen úgy, mint a gyermekét szoptató királyné ; élet-halál királyt, királynét nem ismer, csak epedő, vágyódó, imádkozó lelkeket. Ó jer s tedd rá kezedet... Gyöngye még az a hit, mely kézraföltételt igényel, de tiszteltreméltó máris, mert imádkozik. A gyöngye, a kísértetben élő

lélek ne ütközzék meg azon, hogy gyöngé ; hanem imádkozzék, kérjen ; majd erősebb lesz.

c) *«Jövének a zsinagóga fejedelmétől, mondván: Leányod már meghalt, minek fárasztod tovább a Mestert . . . ? Jézus pedig mondá a zsinagóga fejedelmének: Ne félj, csak higgy!»* (Márk 5, 35). Az ember hamar kimondja : elég ; ne fáraszd a Mestert ! De a Mester megy a ravatal s sír felé. Ne félj, csak higgy ; élni fog ! Ah, hogyne félnénk ? ! Félünk a haláltól ; elszakadni, az fáj ; lesiklani a zúgón ismeretlen mélységbe, borzasztó. Hogy találunk el ott haza ? Ne félj, Jézus vezet. A víznek mindegy, akár éjjel, akár nappal folyik, húzza azt a mélység ; minket a halálban is az Isten húz ; bizton megyünk s eltalálunk, ha tiszta a szívünk. Ne félj, csak higgy és szeress. Halálod mély álomból varázsos ébredés lesz !

d) *«És elérkezének házába, és látá a tolongást, s mily nagyon sírnak . . . És bemenvén, mondá: Mit búsuitok és sírtok ? A leányzó nem halt meg, hanem aluszik. És kineveték őt . . . És megfogván a leányzó kezét, mondá: Talita kumi . . . És azonnal fölkel a leány és járt.»* A gyásznép sír, ruhákat varr, sípokat készíttet, koszorúkat fon ; temetésre készül ; hervadó gondolatokkal, reménytelenül jár föl-alá. Az isteni Megváltó e tolongó, hervadt nép közé lép, mint az élet s az erő ; ő mást gondol, mást lát ; nem holtat, hanem alvót ; a halálból, az örök élet portájából visszahívja a leány lelkét ; int neki, s az engedelmeskedik. — A világi gyász, mely a lélekkel nem gondol, üres diókat szed télre, virágokat gyűjt északsarki expedíciókra s brüsszeli csipkéket dobál a hajótörött felé erős kötél helyett ! Mily silány érzület ! Én Jézussal nézek halottat ; temetőmet berendezem a «föltámadásra». Erre nevetni is lehet, de a Mestert ez nem bántotta, engem se bántson !

A vérfolyásos asszony.

183. *«És egy asszony, ki vérfolyásban volt tizenkét esztendeig és sokat szenvedett a sok orvostól, s elkölölte mindenét és mitsem használt, hanem még rosszabbul volt, amint Jézus felől hallott, a seregben hátul méne és az ő ruháját illeté, mert azt mondá: "hacsak ruházatát illetem is, meggyógyulok»* (Márk 5, 25).

a) A vérfolyásos asszony szerette életét, a napsugárt, a virágot ; mindent megtett, de hiába, az édes élet elfolyt ! Mi is szeretjük az életet, de az egészét kell szeretnünk, a virágot is s a mélységet is, a zord fönöséget is s a szépséget is. Az élet nemcsak inger s mosoly, hanem eső, köd s vihar is ; öröm is s kötelesség is ; bátorság, erő és küzdelem, de gyermekség, tisztaság, alázat, bensőség is ; ezt mind egybe kell olvasztani !

A «blauer Himmel, rote Rosen, weisse Marmor, duftige Luft» csak egy oldala a létnek ! Hát az Alpesek szirtjei s örvényei . . . hát a kötelesség magaslatai, az áldozat mélységei . . . a nagy stílus . . . hol maradnak ? Be kell illeszkednem teljes harmóniában a világba ; ezt csak erővel s fegyellemmel tehetem !

b) Sok a fájdalom, a betegség s baj, s nehéz a jó Isten fogalmával az élet e keserűségeit megegyeztetnünk. De ne vádoljuk az Urat ; ne haragudjunk a fájdalom Istenére ; Krisztus nem mondja, hogy szenvedjetekek minél többet, ez erény és tökéletesség ; de a fájdalmat is fölveszi programmjába ; mert — úgymond — probléma az, melyet meg kell oldani ; mit csináljunk, ha azt meg nem oldjuk ? Achilles a halál országában a napsugaras, szép világra gondol, s fohászkodik, hogy inkább lenne zsellér a földön, mint király az alvilágban. A panasz nem használ, a szép világ elmúlik, s segíteni kell az el nem múló szíven. Segítünk, ha Istenért s a szebb lélekért még szenvedünk is.

c) Az asszony megismerte Jézust ; jó fogalmat alkotott magának róla. Alkothatott volna rosszat is ; szkeptikus lehetett volna. Ha pedig baja nincs, lehet, hogy Krisztussal nem törődött volna. Mi minden szövődik bele az ember fölfogásába, mennyi öntudatlan s öntudatos, jól ellenőrzött s becsempésztett elem ! A vámsorompót őrzöm s fertőztelenítek mindent, ami lelkembe jut ; piszkot, rongyot, mérget, gyilkot behozni tilos. Mennyi jut be mégis rossz példa, társalgás s olvasmány révén ! Vigyázatok a különféle befolyásokra is. Óvakodom egyoldalúságtól ; mérséklet, igazságosság, méltányosság, alázat az óvszerem. Mily fogalma van Krisztusról Nietzschének ? Ki csinálta azt ? S mily szerencsétlenség az, ezt tovább adni s mérgezni a lelkeket ! Ki felel ezért ?

d) Együgyű, gyermeki bizalma van az asszonynak : hacsak ruhája szegélyét érintem . . . Lelkünk ösztöne ez : közeledni, érinteni, összeköttetésbe jutni. Azért lett az Isten ember, azért jött közel hozzánk, hogy mindenütt ruhája szegélyéhez férközzünk. A természet is az ő virágos, csillagos, kalászos, csipkézett szegélye, de főkép az Oltáriszentségben, a szentelményekben mintha csak érintenők ! . . . Hányszor megy el mellettem az Úr, ruhája meglegyint ! Hányszor érzem őt közel s magamban is, s átkarolom s megcsókolom. Kis gyakorlataim, milyenek az Oltáriszentség látogatása, a röpimák, szentelt víz használata, nagy ragaszkodást nevelnek bennem iránta. Érintem szegélyét.

«Ki illetett engem?»

184. a) *«És azonnal megszűnt az ő vérfolyása, és érzé testében, hogy meggyógyult; Jézus pedig azonnal észrevevén a belőle kiment erőt, a sereghez fordula, mondván: Ki illeté ruháztomat? És felelék neki tanítványai: Látod, hogy szorongat téged a sereg és azt kérded: Ki illetett engem?»* (Márk 5, 29). Szinte összenyomják az Urat, de ez a testek érintése. Van lelki érintés is. Egymást érintjük szeretettel, bizalommal, kegyelettel, vagy gyűlölettel s hidegen; a meleg kéz, az érzelmes szem emberi érintés. S az Istent érintjük hittel, bizalommal, közeledéssel. Érintette Jézust Magdolna nemcsak kézzel, de lélekkel; érintette Veronika, érintette a vérfolyásos. A nap-sugár is érint virágbimbót, az eső érint rügyet... A szentáldozásban érintjük, ízleljük, élvezzük Krisztust: «mel et lac ex ore ejus accipi», csókja tejes és mézes nekem.

b) *«És körütekinté, hogy lássa meg, ki azt cselekedte.»* Senki, senki. Mind hátrál és fél; érintették őt sokan, s most talán félnek haragjától s mentegetőznek, talán tagadják is. — Sokszor meggondolatlanul gyávák, kétszínűek vagyunk s hazudunk is; mentegetődzünk, takaródzunk. E részben is fegyelemre kell nevelnünk magunkat az ösztönszerű gyávassággal szemben, s mindig egyenesen s nyíltan kell beszélnünk. Még szubjektív nézeteinket, elágazó vélekedésünket is őszintén adjuk elő, ha kérdeznak. Olyan szép a nyílt, egyenes lelkület, bizonyára azért, mert tiszta és erős.

c) *«Az asszony pedig félvén és reszketvén, mivel tudta, mi történt rajta, eléjőve és leborula előtte, megmonda neki mindent igazán. Ő pedig mondá: Leányom, a te hited meggyógyított téged.»* Ott reszket a jó asszony; fél, mert merész volt, meg merte érinteni az Isten fiát, ő a tisztátlan. Mily kedves, alázatos lélek! Sokszor szentek félnek Jézushoz járulni, áldozni; keveslik érdemüket, hitványnak tartják öltözetüket, érzik gyarlóságukat! Isten gyönyörűsége ez. Érezzem át mindezt én is, de menjek bizalommal hozzá dacára gyarlóságomnak; ő szeretettel fogad s biztat, hogy a hit gyógyító erő bennem is.

A názáreti zsinagógában.

185. a) *«És jöve Názáretbe, hol felnővekedett, és bement szokása szerint szombatnapon a zsinagógába, és fölkele olvasni. És adaték neki Jeremiás próféta könyve. És föltárván a könyvet, azon helyre találá, hol írva vala: Az Úr lelke rajtam, azért kent föl engem és elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, meggyógyítani a töredelmes szívűeket»* (Luk. 4, 16). Jézusnak első,

a szentírásban regisztrált föllépése! Bemutatja magát mint a Szentlélektől fölkent s kegyelemtől áradó ember. «Ma teljesedett be ez az írás előttetek.» Ez az a nagy tény, hogy maga a megtestesült Isten állt a világba bele, mint kristály-hegység, melyen villog a nap s oldalaiból források fakadnak. Ilyen legyen az evangélium hirdetője... hittel, reménnyel, kegyelemmel fölkent; legyen ajkán édes az ige. Lássék meg rajta az evangélium tendenciája; örömhírt vinni, gyógyítani, segíteni... ezek a krisztusi nyomok. «És csodálkozzanak a kedves igéken...» ezek a krisztusi igék; nem szidni, hanem emelni, melegeníteni.

b) *«És monddk: nemde ez József fia?»* az ács fia! Ime az emberi gondolat, mely a véren, a ruhán, a látszaton fönnakad s elborítja az istenit, a lelkit. Ne azt nézd, hogy az ács fia, hanem, hogy Lélek árad belőle. Lélek volt a könyvkötő-inasban, Faradayban; lélek a lakatoslegényben, Fadruszban, s lélek nélkül nem ér semmit királyság és akadémia. Lelket adj, Jézusom, a gyaluhoz, a vályogfalak közé; lelket az evangéliumhoz s az oltárszekrény elé; lelket a köznapba, a közéletbe; akkor nem lesz üres az élet, bármily szolgálatban folyik; Szent Nothburga cseléd sirverse igazul be:

Der himmlisch fromme Tugendsinn
Macht eine Magd zur Königin.

c) *«Ő pedig mondá: bizony egy próféta sem kedves hazájában.»* Tisztelettel és alázattal kell közeledni a Fölségeshez. Nem szabad vele feleselni, sem pörbe szállni. Így történt, hogy már Illés a pogány özvegyhez tért be, s Elizeus szintén a pogány Naamant s nem a zsidókat gyógyította. Aki szívet nyit, ahhoz szólok. Ajtót be nem török, csak kopogok: eressz be, testvér! Ah Istenem, hová kell menekülnie az Isten igéjének s kegyelmének a világ bölcsseitől, hová, kikhez? Szareptai özvegyekhez... Sőt az ember erőszakoskodik az Istennel «s kihurcolák őt s fölívék a hegyre... s hogy onnan letaszítsák»; ilyenkor a próféta elnémul... s «átmenvén közöttük, eltávozik». Uram, ajtót, kaput nyitok neked s térdenállva fogadlak, kérlek, szólj; engedelmeskedem, hű szolgád s szolgálód leszek.

Bízalom a Szentlélekben.

186. a) *«Óvakodjatok pedig az emberektől, mert földnek titeket... és a helytartókhoz hurcoltatok majd énérettem... Mikor pedig átadnak titeket, ne gondolkodjatok, miképen és mit szóljatok»* (Máté 10, 17). Ne aggódjatok sokat. Tegyétek meg

azt, ami rajtatok áll, de ne sopánkodjatok, se a nehézségektől ne féljete. Nem ti intézitek a világot, azt az Úr teszi. S ő beállított titeket ide, hát álljatok. «Kik az Úrban bíznak, olyanok, mint a Sion hegye; nem fog ingadozni mindörökké» (Zsolt. 24, 1). A vértanúk is emberek voltak s álltak. — A bizalom az önérenek Isten erejével való tovaépítése; ami tölem telik, azt teljesen nyujtom, Isten majd folytatja. Szent Ignác mondta: úgy bízzál, mintha mindent Isten tenne, s úgy tégy, mintha mindent magadnak kellene tenned. Szalézi sz. Ferenc pedig mondta: Ha még egyszer jönnék a világra, még jobban bíznám.

b) *«Mert megadatik nektek azon órában, mit szóljatok.»* Amikor kell, segít az Úr azon órában...! Most talán gyöngének érzem magam s gondolom, hogy ebben vagy abban a kísértésben elbuknám! Ez nem helyes pszichológia s még helytelenebb theológia; mert most nem kell a segítség; ha kell, majd lesz, s akkor másképp érzesz. Hányan lettek kitaratók, nagyok, erősek, hősök azon órában... Furcsa órákon, gyenge pillanatokon kell átmennünk néha, de saját hibánkból; miért nem neveljük s nem fegyelmezzük magunkat, mondván: itt is, most is hős, nagylelkű lehetsz, ha el nem hagyod magad... fogj hozzá s ne engedj.

c) *«Mert nem ti vagytok, akik szóltok, hanem Atyátok lelke az, ki bennetek szól.»* Az a bölcs, találékony, bátor, sugalmazó Lélek, — nem pedig ti, ti alantjáró, szeszélyes árnyak; a Lélek, aki vigasztalótok, tanítótok, kit én küldök helyembe, ki vádol, ítél világot. — Atyátok Lelke, aki teremtett s el nem hagy titeket; azért Lélekkel gyámolít, s fölken vele «királyokat, prófétákat, papokat és vértanúkat». Imádom a Szentlelket, ki sugalmaz és hevít és hűsít és vigasztal engem. Krisztussal az emberrel itt és most, úgy, hogy lássam, nem szólhatok; de Szentlelkével, e nálam ki-bejáró lélekkel, igen.

A két félelem.

187. a) *«Ne féljete azoktól, kik a testet megölik, de a lelket meg nem ölhetik; hanem inkább féljete attól, ki mind a lelket, mind a testet a gehennába veztheti»* (Máté 10, 28). Van rossz, betegség, kín, gyalázat, halál; de ez mind nem az igazi rossz; a rossz a kárhozat. Mélysége s örvényszerű méretei, tengernyi kinja oly nagy, hogy attól szétfoszlik lánc, tömlő, rostély, halál. A végtelenség s örökkévalóság motívumai reszketnek Jézus e szavaiban s alkotó elemeivé lesznek annak a temperamentumnak, mely minden rosszat kevésbe vesz, s azáltal

győzelmessé lesz fölötte. A lélek végtelen értéke s az örökkévalóság súlya kiváltja azt az energiát, mely mindent legyőz. Ellépteti előttünk Szent Lőrincet, Ágnest, Ceciliát . . . Óriási erejük abban állt, hogy nem féltek lángtól, láncból, kardtól, kintől, haláltól ! Csodálatos, szent, hősies nemzedék, Krisztus nevelése. Minket is erre nevel : ne féljetez ezektől ; féljetez az egyetlen, a végtelen rossztól.

b) Imádom e kijelentésben az Isten erős, hajthatatlan, szent akarát. Ő elém állítja a jót s a rosszat s mondja : itt vagyok én, ott van az . . . Az az élet óriási komolysága, hogy az Isten szeret, megtisztel, fölemel, de szeret erősen ; szeretete nem cukrosvíz, nem ömlengés ; szeretete erő és alkotás és megfeszülés ; szeretete hősies temperamentumot s fölénységet inspirál ; nevel nagystilű érzültre, és ez a nagyság ép abban áll, hogy le tudjunk győzni kint, halált, s ne félünk semmitől. — Az Isten a természetbe is a küzdelem, harc, mérközés folytonosságát fektette. Óriási ellentétek szerepelnek mindenütt : élet s halál, verőfény s éjszaka, szépség s enyészet, s mindebben ő a szuverén fölség. Korrigáljuk ki tehát édeskés érzéseinket s emberi gondolatainkat Istenről s szeretetéről. A mi korunk túlságosan lágy, azért téved ; földadja az erő érvényesülésének harcait, elárulja az erény egyedüli jogosultságát. Ez nem isteni, hanem laposan s unalmasan emberi. Vigyázzatok, hogy ne tévedjetez.

c) *«Nemde két verebet egy filléren adnak s azokból egy sem esik a földre a ti Atyátok nélkül. Sőt a ti fejetez hajszálai is mind meg vannak számlálva. Ne féljetez tehát . . .»* Az Isten gondunkat viseli, de az ő fölfogása szerint. Megmondta, hogy mitől kell félni, mi az igazi rossz s mi jön kisebb rossz számba. Betegség, üldözés, kín, gyalázat, ez mind lehet részetek ; a vértanúké is volt. Dánoson megölték a cigányok a korcsmárost s feleségét, leányát pedig megbecstelenítették s azután agyonverték ; rémséges dolgok ; de ne nézzünk erre sem a pesszimizmus, sem a kétségbeesés tekintetével. Minden bajban halljuk a szót : ne féljetez azoktól, kik a testet megölik s megbecstelenítik ; s higgyük, hogy a gondviselés e bajokon is úgy átvezet, hogy az örök jót bírjuk. A gondviselés győzelme az, ha bajaimban arra a megnyugvásra küzdöm föl magam. Isten tud rólam, Isten vezet, Isten segít földi poklonát, ördögi lelkek közt el magához. Krisztus is így tett. Ő a mi példánk. Így kell a rosszról gondolkoznom ; így lesz belőle jó nekem, sőt dicsőségem !

«Fegyvert hoztam.»

188. «Ne véljétek, hogy békét jöttem hozni a földre; nem jöttem békét hozni, hanem fegyvert» (Máté 10, 34).

a) Békét is, fegyvert is. «Békesség a földön a jóakarató embereknek» — énekelték az angyalok; «békémet adom nektek», mondja másutt; de fegyvert is hoz, hogy az ember harcban fejlődjék jóakaratóvá s a békét élvezhesse. A jóakarát erős akarat, s annak sokat kell küzdenie test, vér, világ ellen, míg a jóságot s az isteni akaratot önmagában győzelemre juttatja. Tehát mivel a békét szeretem s jóakarató akarok lenni, azért fogok fegyvert s küzdök mindazzal, ami az igazán jó, korrekt, hú akarat ellen van.

b) A haladás mindenütt törésföldön jár. Míg az ember nem töri meg s nem hódítja meg a természetet, addig nincs kultúrája; ez akkor lesz, mikor kőre, fára, vasra az ember ráönti gondolatát; s ehhez eke, kalapács, kard, tehát harc kell; abból áll elő a Parthenon s a kölni dóm. — Mi az Isten gondolatait, Krisztus vonásait visszük át az ösztönös, durva, érzéki emberre. Akarjuk a szép, tiszta lelkipvilágot — ezt az igazi kultúrát — megteremteni. Az ideál előttünk ragyog; hát csak faragjunk, simítsunk, olvasszunk a térdenálló művészet áhítatával s szorgalmával. Örülök, hogy különb embert alakíthatok magamból.

c) Tehát helytelen mondás az is, hogy «vissza a természethez», ha az alatt a kultúra nélküli életet, az ösztönök s szenvedélyek féktelen világát értjük. «Fegyvert hoztam», azaz előre kell mennetek s nem visszafelé. Fektessetek bele természetetekbe sok munkát, de ne rontsátok el, hanem fejlesszétek. Az erőt ne gyengítsük, hanem adjunk neki formát. A kultúra sokszor kivetkőztet természetes erőnkéből, s az baj; de az erény tartsa meg az erőt s nemesítse azt. — A tiszta, önfegyelmezett, mértékletes s okkal-móddal önmegtadadott élet nem gyöngíti, hanem erősíti s egészségessé teszi az embert. A fegyver, melyet Jézus hozott, nem öl soha; ez a harc mindig a több-életért folyik.

János ítélete.

189. a) «Heródes megfogatta vala Jánost és megkötöztette és tömlöcbe vettette Heródiásért, az ő testvérének feleségeért, mert János azt mondotta neki: nem szabad neked őt birnod» (Máté 14, 3). «Nem szabad»; mily áldás az, ha biztosan tudom, hogy mi szabad, mi nem; ha tudom a fölséges, isteni akaratot. Ez a tudás «arcod fényessége». — Látom a modern világ amorális zürzavarát; a szofisztika mindent kiforgat. Ha az emberek

A MÁSODIK HÚSVÉTTŐL A HARMADIKIG 243

szabadon nyilatkoznának, hogy mi jó és rossz oldalai vannak a szeretetnek, tisztességnek, a gyilkosságnak, lopásnak és házasságtörésnek, a vélemények dantei «selva oscura»-jába jutnánk. — Mily erős vagyok ezzel szemben én, mert tudom, hogy ezt szabad, azt nem szabad. Nem iga ez nekem, hanem korlátfa az örvényes úton ; — virágos partja a dagadó folyónak. — Nemcsak száraz imperativus, nem a káplárbot szellemi reflexe ; hanem a tökéletesség, az eszményiség sugárzata, mely emel s melegít s könnyűvé teszi az engedelmességet. Édes iga, könnyű teher.

b) «Heródes születése napján pedig Heródiás leánya táncolt közöttük, s tetszék Heródesnek. Azért esküvéssel igéri, hogy megadja neki, bármit kérjen tőle.» A leány táncol s tetszik, s a szép test bája behálózza az érzéki embert ; ittas lesz tőle s hódol neki, ráteszi a lelkét s önfeledve mondja : mindent odaadok érted . . . S a vége az, hogy látja, hová sodorja kegyetlen szerelme, mily állatiasságba, és «elszomorodik», s kísértetek járnak körülötte s mondja : «Keresztelő János föltámadt halottaiból s csodaerők munkálkodnak benne». Bukás, szomorúság, félelem, ezek a tág útnak s a széles kapunak kísértetei ; ez az élvezet poharának sepreje s a bűnös élet facitja. Szomorú fejlődés.

c) «Add nekem itt egy tálban Keresztelő János fejét . . . És elküldvén, fejét véteté Jánosnak a tömlöcbe. És elhozaték feje egy tálban, és a leálynak adaték.» Ime a szép, vidám táncosleány kegyetlen és csúnya kívánsága, s hogy torzul el lelki szemeink előtt alakja, mily verem a szíve, melyben egy alávaló, üres lélek lakik. De most győz ez az állat, azaz, hogy öl, s véres fejet tálal föl a hitvány vendégnek, mely bamba borzalommal néz az áldozatra. S ez is hatalom és uraság ! — Az igazi ünnep pedig az, melyet a megdicsőült ül erejében s hűségében, melyet le nem győz a világon sem félelem, sem tömlőc, sem bárd. Születésnap van itt is, a szenté ! — A mi földadatunk : hűnek lenni mindvégig ; kitartani, ha törik, ha szakad. Ez magasztalja föl az Istent, ez dicsőíti meg az embert s az emberiséget. Tömlőc, bárd ne szomorítson, hanem vigasztaljon hűségünk s odaadó szeretetünk. Így illik eljárni az Isten szent akarataiban !

Magányban Istennel.

190. «És monda nekik: Jertek külön egy puszta helyre s pihenjete meg egy kisé; s hajójába szállván, egy puszta helyre menének külön» (Márk 6, 31).

a) Jézus vonzása : jertek, menjünk, ki a tengerre s ott

túl a felénk intő csendes partokra, az Isten-közelségbe . . . jertek el a világ piacáról, a fölületes gondatlanságból, hol csupa bénult, szokások s emberi tekintetek láncát csörgető szenvedők járnak, — jertek el e fáradt, hervadt, elvirágozott, elnyűtt arcú emberek köréből, — e folytonos érdekkeresésből s mégis általános önfeledésből, — e heccből s a hiúságok vásárából . . . el, el e piszokból, e fülledt, miazmás légkörből ; csattogjon az evező, mélyedjenek tengerek közénk, menjünk ! — Isten hív, teremtőnk, megváltónk, örök bíránk ; hív a Mindenható, az irgalmas ; mily kegyelem ez, s hogy kell szívrepesve indulnunk az elvonulásnak, a magánynak, a lelki-gyakorlatoknak ünnepeire !

b) *«Külön gyertek»* . . . Van egy világ, hol semmi sincs, csak Isten és én ! Csak ? Hisz Isten minden s végtelen világok ős valósága ! Tehát Ő meg én ! Ott van világossága, ereje, teremő s újjáalkotó hatalma, tisztító, olvasztó, képét rám lehelő lelke, s ott lelkem ellágyul, megsemmisül s mégis végtelenbe nő ; folytonos ébredéseim a reggel üdeségét s erejét hozzák rám ; elhomályosul s elborul a lelkem öntudatom vádjaitól, de annál átlátszóbban s tisztultabban kel föl. — Ez az Isten világa, az ő háza ; itt fakadnak kegyelmi forrásai ; e csendben hallatszanak léptei s hívó szava. Vesd le saruidat, ez az a szent föld ; térdelj le, borulj arcra ; ez az a föld, hol prófétákat és szenteket nevel az Isten. Legyen ez a te szülőfölded is. Becsüld, szeresd !

c) *«S pihenjete»*. Ha megpihentek, s elcsendesül a láрма s izgalom lelketekben, akkor ébredtek majd éltetek titokzatos voltára s azon veszitek magatokat észre, hogy zárt, örök kapuk előtt álltok, s nem gondoltatok rá, hogy azokat megnyissátok. Istent keressétek ; s ő nem mutatkozik, de folyton elmegy mellettetek ; ti arcot vártok, de az ő arca az élet tartalma hitben, reményben, szeretetben, tisztaságban ; át kell éreznetek, hogy benne éltek s léleketek. Ezt a tudatot mélyítsétek ki, és szentek lesztek. Ébredjete öntudatára, hogy ma és mindig halhatatlan életet éltek, s következőleg, hogy lépten-nyomon ti adtok ez érthetetlen világnak értelmet s lelket. — Ébredjete öntudatára a lélek elrejtett, belső világának s fejlesszétek azt ki. Erre csak a hit s az alakító szeretet őserije képes. Itt elmélkedem, megtörődöm, egyesülök Istennel ; itt dolgozom ésszel, szívvel, érzéssel, akarattal. S fölhasználom ezt az «egy kevés»-t, ahogy a kárhozottak használnák, ha ez az «egy kevés» megadatnék nekik, hogy jóvá tegyék az elvesztett életet.

Ötezer ember a pusztában Jézussal.

191. a) *«Ama napokban, midőn ismét nagy sereg volt együtt, nem lévén mit enniök, egybehívá a tanítványokat, és mondá nekik: «Szánom a sereget, mert íme már harmadnapja vannak velem, és nincs mit enniök» (Márk 8, 1). Jézus körül gyülekezik a pusztában ötezer ember; követik őt bizalommal s lelkesen, mert ő lelkük vezére s mestere. Ezt a sok lelkesülést éhség s puszta környezi. Lelkek ezek éhező testekben; tehát kenyér is kell nekik; a puszta nem adja. Isten adja. Istenből valók a magvak, csirák, energiák; ezek az isteni titkok; belőle mint feneketlen mélységből való ez a duzzadó, dagadó élet. Mily titok ez mind; idegennek érzem magam a földön, ha erre gondolok; összeszorul a szívem, ha e mélységbe s e soha ki nem fáradó folyamba nézek... érthetetlen, szent folyó. — «És kérdé őket: hány kenyerek vagyon? Azok mondák: hét». Jézus kezébe veszi a hét kenyeret, megáldja s kiosztja, s mindnyájan esznek... ez is érthetetlen, isteni tény; ez közvetlenül isteni; a vetés pedig csak közvetve. Imádom az Urat mindkettőben. — Adj kenyeret — mondom — te táplálod a madárfiókot, feléd tátja csőrét; táplálj engem is. — Mély útalat fog el a mértéktelenséggel szemben, mellyel a fegyelmezetlen ember megzavarja az isteni rendet; visszaél az Isten titkaival, s nem életet, hanem halált merít belőlük. — Tisztelem az élet isteni folyamát; nem zavarom, nem piszkítom; szent ez nekem; szent bennem az evés-ivás funkciója is.*

b) *Látván a csodát a nép, királlyá akarja kikiáltani. Az isteni hódítólag lépett a nép öntudatába; azt észrevenni s érte lelkesülni egy. Jézusban lép az isteni így élénk, fölségesen s hódítólag. Az egész élet a maga mélységes kapcsolataival, a maga titokzatos értelmével s jelentőségével megszentelve, fölmagasztalva nemesbül meg; királysággá lesz a puszta, a buta lét, a harcér. Üdvözlégy hát, királyom, ki királlyá teszsz engem is. Ezt el nem kerülhetem, ha Krisztust követem. Legyen királyom az Úr Jézus; a szív királyságát elfogadja; mászt nem.*

c) *«Jézus, mivel észrevevé, hogy eljönnek és megragadják őt, hogy királlyá tegyék, ismét a hegyre fut a maga egyedül». Jézus otthagyja a tömeget, mely földi királyságot ajánl föl neki; gyöngé királyság az; tömeg-királyság a fölött a nép fölött, mely testi jót keres s a szellemi jó iránt apathikus; mely az ő nagy terveit nem sejtí, küzdelmeit alig érti; ily királyság után Jézus nem vágyik. Elmegy a hegyre imádkozni, s ezzel*

is az igazi értékek s a világ formáit legyőző lelkesülésnek forrásaira mutat. Ott fönt felegyenesedik, felüdül a lelke. «A summo coelo», a magas égből veszi mindig kiindulását, hogy a földet fölemelje; nem uralkodni s lenyomni, hanem emelni s uralkodókat nevelni jött ő. Értlek, Uram, s veled tartok, s ezzel az ambícióval töltekezem; ez megsegít, hogy elviseljek kudarcot és sikertelenséget is.

Jézus a tengeren jár.

192. a) *«És kényszeríté tanítványait a hajóba szállni . . . és elbocsátván őket, a hegyre méne imádkozni. És amint beesteledett, a hajó a tenger közepén vala, és ő egyedül a parton. És látván őket küzködni az evezésben, mert ellenkező szelők vala . . . hozzájuk méne, járván a tengeren»* (Márk 6, 45). Küzködnék a tanítványok a hullámokkal; éj van s szélvész; nehéz, kelletlen s veszedelmes a hajózók élete, keserves a munkája. Lelkük is könnyen oly keserűvé válik, mint az a kegyetlen, ellenséges hullám; pedig Jézus tud róluk; sőt jár a tengeren; jár sötétben, elrejtőzve, de jó indulattal. — Isten láthatlanul jár köztünk. Belőle fakad folyton a lét, a lelkek érintkeznek vele legmélyebb gyökereikkel; belenyúl, belefolyik életünkbe. Az erkölcsi világ, tehát az öntudatos emberi élet, bármennyire hullámozzék, Isten lábnyomainak útja. Titokzatos dolog, de tény! Könnyen mellőzzük e rejtőző Istent, a műveiben megnyilatkozó, a természetben természetfölötti hatóként érvényesülő hatalmat. A természet fátyolától, az erkölcsi világ hullámzásától, a haladás viharzó tempójától ignoráljuk, sőt talán ellenszenvvel viseltetünk iránta. — Iparkodjunk mélyebbre . . . szívünkben meglegljük, s lépünk vele érintkezésbe, miután úgy is benn vagyunk metafizikai kapcsolataiban. Ó Uram, szólj, nyúlj belém, vonzz erősebben, hogy megismerjelek, hogy lássalak a világ s a kultúra káprázatában is.

b) *«Azok pedig látván őt a tengeren jární, rémnek vélek és fölkiáltának»*. Látják s megijednek. Idegenszerűen, szinte ijesztően jelenik meg az Úr. Hallucinációnak, rémnek gondolják. Tudták, hogy a hegyen van s hogy imádkozik, de hogy itt legyen, hullámok, küzdelmek közt, s hogy a hullámokat s küzdelmeket el ne simítsa, azt nem hitték. — Hisszük az Istent, hisszük, hogy templomainkban van, hogy szentségeinkben hat, de hogy itt legyen, itt a kegyetlen, lapos élet küzdelmeiben, s hogy azokba befolyjon, s hogy ez mind az ő territórium, melyen érvényesülni kíván; ez idegenszerűen hat ránk. — Higgyük, hogy Jézus az egész kultúr-életet lefoglalni kívánja; köztünk van; életünknek az egész

vonalon krisztusnak kell lennie mesterségben, iparban, kereskedésben, közigazgatásban, társadalmi s családi összeköttetésekben.

c) *«De mindjárt szóla hozzájuk és monda nekik: bízatok, én vagyok, ne féljete!». Jézus biztosítja tanítványait, hogy ő az, ne féljenek, s hogy neki köze van e hullámmáshoz s e fáradtságos küzdelemhez, s egy nagy bizonyítéka van. Pétert magához szólítja s a tengeren járattja, mintha mondaná: én vagyok, itt vagyok s erőt adok nektek, hogy ti is győzelmesen járjatok. Igen, Uram, ez a te bizonyítékod: erőt adsz, s kitartunk s győzünk. Hisszük, hogy kegyelmed nélkül küzdelmeinket meg nem álljuk; de veled igen, még ha a világ le is szakad! Jézus bizonyítéka a tiszta, kegyelemből való élet. Jézussal lehet az egész erkölcsi törvényt megtartani, nélküle nem. Minél inkább tartjuk azt, annál biztosabbak lehetünk, hogy ő van velünk.*

d) *«Felelvén pedig Péter, monda: Uram, ha te vagy, parancsold nekem, hogy hozzád menjek a vizen . . . És kiszállván Péter, a vizen jár vala . . . látván pedig az erős szelet, megijede». Látván Péter a hullámmást, ijedezik, bizalmatlankodik s süllyed. A feneketlen mélység, mely lábaink alatt tátong, a mi semmiségünk. Ha magamat nézem, egyre mélyebb és sötétebb örvényekre akadok, s vész a talaj lábaim alatt. Teremtények vagyunk s Istentől függünk, kegyelme nélkül érdemes jót nem tehetünk; vétkeink súlya, a pokol malomköve nyakunkban, s mily kegyesen jött az Úr felénk; az irgalomnak és kegyelemnek mily mélységeibe tekintünk, ha keresztyére vagy az Oltáriszentségre gondolunk! Ime, a mélységek lábaink alatt. Körülöttünk pedig a nehézségek mozgó s ránk ömlő hullámhegyei. De azért alávalóság volna tőlünk, ha kételkednénk. Ép ezért nem szabad bizalmatlankodnunk. Isten tart a mélységek fölött, ő emel a hullámhegyek fölé. Esztelelenül elmerül, aki okoskodva s nem imádkozva, szkeptikusan s nem Istenbe bízva indul neki az életnek. Isten a mi filozófiánk s a mi erőnk!*

e) *«S midőn merülni kezdett, kiáltá: Uram, ments meg engem. S Jézus azonnal megfogá őt». Péter kételkedik s azért merül; de ösztöne fölrázza, s az élet szeretetével s az esztelen tönkrejutás lehetetlenségének átérzésével fölkiált: «Segíts, Uram . . . Szkepszis, bizalmatlanság, pesszimizmus . . . ez mind tévtan. A lét s az élet erőt s érvényesülést jelent; annak rendelkezésemre kell állnia, s ha nincs meg bennem, meglesz a közelemben élő, segítő, erős Istenben. Hozzá kiáltok.*

Krisztus megígéri az Oltáriszentséget Kafarnaumban.

193. a) *«Middn azért látta a sereg, hogy nincs ott Jézus, hajócskákra kelének s Kafarnaumba jutának . . . Jézus mondá: Bizony, bizony kerestetek engem . . . mivel ettetek a kenyérből s jóllaktatok. Munkálkodjatok, de nem oly eledelért, mely veszendő, hanem, mely megmarad az örök életre»* (Ján. 6, 24). Keresik őt s szóba állnak vele ; föl vannak izgatva a «regnum mundi» kiáltásaitól. A hegyre menekült s a hegyi imából lejött Krisztus ismét irányt mutat nekik. Kenyér kell, úgy-e ; de én nem a földi élet kenyerét adni jöttem nektek, hanem lelki élteteket jöttem táplálni, s e részben szükségképen *nem adok* kenyeret, hanem *én vagyok* a kenyér. Az, ki éltet és hevít és gyújt, az az emberek kenyere, és pedig *élő kenyér*. Minden lélek, ki másokat felvilágosít s bátorít, kin sokan függnek s nagyra nőnek, az ő élő kenyerük. Jézus a világ élő kenyeke. Érzik ezt azok, kik végig éldelték a világot, annak mézét s ürömet ; tudják ezt, kik lelküknek táplálékot kerestek s végig koldultak írókat, filozófokat ; tapasztalják ezt, kik az élet éhségével mennek végig a világon, s nyalakodnak s kielégítést, erőt s egészséget keresnek : itt, itt az élet kenyeke, az élő kenyér ; akkor és most, a klasszikus jog és politika s a szociális modern átalakulások korában. Te vagy kenyerem, általad nagygyá nővök, erős leszek.

b) *«Az én testem bizonygyal élél, az én vérem bizonygyal itál». «Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő véréél, nem leszen élet tibennelek».* Enni kell s inni, magunkhoz kell Jézust venni, belőle kell élni ! Mily erőteljes, hatalmas kifejezése az emberi lélek örök vágyának Isten után. Homér szerint az ember kitátja lelkét, mint a madár csőrét, az Úr után ; a zsoltárokbán ki-kitör a lélek vágya, s a zsoltárok el nem évülnek ; Descartes is így imádkozik s Nietzsche is mondja : «Wir halten es nicht länger aus . . .» s Tolsztoj írja : mint a fészkeből kiesett madárfiók, úgy sipog a lélek az Isten után. S Jézus ez erős vágyat szentesíti s fokozza, s mondja : igen, igen, ennetek kell, innotok kell az Istent ; azért is vettem testet, hogy ne csak testvéretek, de testi-lelki tápláléktok legyetek. Egyétek, igyátok ; maradjon bennetek, egyesüljetekek vele ; a nemzedékek szenvedélyes éhsége s siralmas epedése lelketekben elsimul, s végtelen, édes, erős érzés boldogít majd titeket. Mily kegyelem és hatalom ily éhséget csillapítani, ily vágyat kielégíteni !

c) Mindegyik eszik, mindegyik egyesül s külön-külön Jézusban s Jézussal él. A nyilvánosság átlag fölületes ; a

mélység a bensőben van. Semmi sem mély, amit át nem érzünk s érzéseinktől mélyedünk is, tisztulunk is. Tengermélység a bensőséges lélek, ide tart Jézus, mikor velünk egyesül. Kivált szentáldozásainkban ereszkedünk Jézussal érzelmeink és örömeink mélységeire. Ő és én. Csendben, napfényben ; két kék mélység, a lélek tengere s az Isten kék ege vesz körül. Ilyenkor megnyugtat a) bűneink iránt ; elcsitítja gondjainkat ; szívén érezzük, hogy megbocsát ; b) küzdelmeink iránt, melyeket nem sokallunk, ha azok árán ide juthattunk, keblére borulhattunk ; c) jövődő harcaink iránt, mert ő segít. S erőt meritünk belőle, mert szabad őt élveznem s benne megújulnom.

«Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá» (Ján. 6, 51).

194. a) Jó kenyér, ízlik ; «pinguis panis Christi», lelkek étele, angyalok kenyere. Minden íz van benne, a szerint, amilyen kinek-kinek az érzéke s a szüksége s kivált a halhatatlanság íze van benne. Aki alázat után vágyik, azt eszi ; aki türelmet, tisztaságot keres, azt izleli ; akinek bátorság, kitartás, munkakedv kell, azt nyeri ; akárcsak sziklából mézet, úgy ez igénytelen kenyérből lelket. Nem annyira hiszem ezt, mint inkább tapasztalom.

b) Hevít, lelkesít, készségessé, frissé tesz. A Szent Szűz sietve indul Judea hegyére, miután magába vette az Urat ; úgy mi is sietve indulunk az Oltáriszentség erejében, ha kell, nehézségek hegyeire is ; ha kell, vértanúi küzdterekre is. Az Oltáriszentségből vett erősödés nélkül senkit sem engedtek a vértanúság arénájára, mert féltek, hogy letörik ! Ó szép, édes, liliomos egyház, «erat ante in operibus fratrum candida, nunc facta est in martyrum sanguine purpurea» ; majd ragyog gyermekeinek erényeitől, majd bíboros lesz vértanúinak véréből, de mindezt az Oltáriszentség erejében !

c) A vendégség vidámsággal s jókedvvel jár ; Jézus az Oltáriszentségben nem kiméli az «oleum laetitiae»-t ; szent vigaszt önt a lelkünkbe ; az áhitat meleg arcpírban, sugárzó tekintetben is jelentkezik. «O sacrum convivium» ; kedvet adj a jóra ; add élveznem a jót, amit teszek.

d) A testre is hat. A lélek visszahat a testre, érzéseire s ösztöneire ; az alsó természet finomodik s nemesbül a környezet előkelőségétől ; a magas élvezet elfojtja az alacsony vágyakat ; ebben az értelemben igaz, hogy ez a bor szűzi vért táplál, s ez a kenyér választott, különb nemzedéket nevel. Egyre halljuk, hogy a természet legyőzhetetlen ; de árásszuk

ki rá az öntudatos, alakítani akaró lelket, s meglátjuk, hogy a test is anyag, mely formát ölt! A kék-vér nem mese; de az isteni vér sem!

Az eucharisztia elevenítő szellem.

195. «A szellem az, ami megelevenít, a test nem használ semmit. Az igék, melyeket én nektek szólottam, szellem és élet» (Ján. 6, 64).

a) Kétkednek a zsidók, sehogysem értik; megdöbbennek az apostolok; de Jézus szilárd, mint a szirt, s ha mind is elmennek, ő hangoztatja: igen, testem étel, azt eszitek majd, s ha már emberré lettem, odaadom magam még így is. Ez szívemnek, ez a ti szíveteknek is törvénye, mert a szeretet követelménye. Az akar először is *jelenlétet*: «vele lenni», ez lételeme. Én magam — mondja az Úr — lélek módjára létező, megdicsőült testemben, én leszek veletek. Szívünk ugyanazt kívánja; a szenvedés, a nyugtalanság óráiban csakúgy, mint a buzgalom hevében. Ó csakhogy ez megvan, csakhogy itt van, itt is, ott is, hol ember él s küzködik. Ó a mi nagy közöségünk s egyesülésünk!

b) Jelenlét nem elég, a szeretet egyesülést akar. E célból a kenyér állaga eltűnik, s helyébe lép a megdicsőült Úr Jézus; az elváltozás révén megközelít, s kielégíti a szív legtitokzatosabb s legcsodálatosabb vágyainak egyikét, hogy ő bennem s én benne legyek. — Nekem is el kell változnom, meg kell magam törnöm, tisztulnom kell; az áhitat melegével, Isten-vággyal, Krisztus-szomjjal kell magam átjáratnom, s úgy vennem az Urat, s mikor elolvad bennem, szálljon meg az öntudat: «est Deus in nobis, agitante calescimus illo», Isten van bennem, az hevít és éltet.

c) Nemcsak egyesülni, hanem tevékenységemnek principiuma akar lenni. — Semmi sincs annyira a végtelennek mélyeibe bele eresztve, mint a lélek. Minden folyton Istenből fakad, de a legmélyebb mélységéből a lélek. Benne lüktet az erősebb, öntudatosabb, fényesebb élet érverésével az Isten. E lüktetésből, ez élet s öntudat finomabb, lelkibb hullámozásából kell belém minél több. Jézus jön s biztosít: én élek bennetek, életemet közlöm veletek; mint ahogy én Istenből élek isteni életet, úgy ti belőlem; kifakad az életem bennetek, kivirágzik. Nekem tehát ideggé, érzéssé, szenzóriummá, vágyódó, elnyúlt médiummá kell válnom; lelkem hurokká feszül; elfogom az Isten érintéseit; így élek majd belőle istenileg. Deo gratias.

«Aki eszik engem, ő is ől énérttem»
(Ján. 6, 58).

196. a) A szebb, erősebb életet keresi filozófia és kultúra ; Jézus mondja : ezt adom én nektek az Oltáriszentségben. Ő alakította ki magában az istenemberi életet : Isten gondolatait emberi lélekben, Isten érzéseit, célzatait s lelkületét emberi szívben. Ahogy az orgona kiváltja a szél bűgását zenévé, s a szem az éther rezgéseit színekké: úgy váltotta ki Jézus lelke az istenit szép, erős emberi léletté. Belőle kell az életet meríteni. Erre a jelszó : «egyesülés». Fogékonyan hozzá simulni s uralkodó, meggyökeresedett gondolkodásra szert tenni, mely Jézusban megpihen. Az egyesülés képesít erre, mert bensőségessé tesz. Jegyes jegyessel, barát baráttal, anya gyermekével egyesülve, bensőséges, lágy, édes viszonyban él. Az Oltáriszentség is erre a bensőséges szeretetre nevel; tűzzel belénk égeti, könnyel belénk éteti Jézus gondolatait s érzelmeit.

b) Az erőteljes, krisztusi szeretet derült, napsugaras légkörbe állít. Ha gyárak légköréből, hol kormot és port szívunk s napsugarat nem látunk, hol olajos a gép s az arc, s lármás a világ, fenyves erdőbe jutunk, tisztul tüdők, pezsdül vérünk, kiegyenesedik a fáradt, görnyedt ember. Pedagógia, higiéné segíti ezt az új embert. Jézus is ezen dolgozik, kivált azáltal, hogy az önző, ösztönös, állati, lelkiismeretlen, erőszakos, utópikus embert beállítja saját tisztá, erőteljes érzelmi világába ; kiemeli gögből s római imperializmusból, az erőszak állatiaságából, az érzékiség lágymeleg kábultságából. Faust is ezen okoskodik, Nietzsche is erős embert sirat, Rousseau az erdei s réti emberek árnyai közt keresi az erőt, Tannhäuser is lejön a Venus-hegyről a szebb életért. Jézus a kiváló, különb, szebb élet mestere ; szerinte érezek !

c) Az erőteljes élet kitart és áldozatokat hoz ; az erőteljes egyéniség küzdelme is ; e részben is Jézussal való meleg egyesülésre van szükségünk. Megtanít résztvenni szenvedéseiben, s ugyancsak ő vesz részt a mienkben, mikor keblére borulunk. A tövis, mely minket szúr, az ő töviskoszorújából való ; sőt az a töviskoszorú két fejet övez s a sebek két-két kezét, két-két szívet vernek át ; az övét s az enyémet. — Itt az áldozatos szeretet forrása ; a kereszténység innen merít : «inter consolationes Dei et tribulationes mundi ambulat Ecclesia». Isten vigasztal a tövises úton önmagával. Belőle való az áldozat szelleme, s az áldozat erejében alakulnak ki a «szép lelkék», «animae sublimiores». (Pontif. Rom.) Jézusom véréből merítem s csókjából szívom e lelkületet.

VII. A harmadik húsvétól a negyedikig.

Szívünk világa.

197. *«A szívből erednek a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések... ezek azok, mik megfertőztetik az embert»* (Máté, 15, 19).

a) Ne bízunk magunkban, hanem nézzünk mély, kutató tekintettel szívünkbe ; világot látunk ott, mely tele van vízmosságokkal, szakadékokkal ; bizonytalan, állhatatlan, «rengő» föld az. Azért, ha imádkozunk, melegszik ugyan szívünk, sőt tapadós lesz a kezünk, kellemes életmeleg szívárog át rajtunk s jól érezzük magunkat ; de nem gondolunk arra a sok gonosz indulatra, a hideg, részvétlen irigység érzelmeire, melyek lelkünk mélyén pihennek, vagy mint kígyók virágos érzelmeink alatt lappanganak. Mily hamar van sokszor lelkünkben tavasz után tél s a virág helyén fakó, zörgő haraszt. Azért, ha imádkozom, ez öntudatom is kísér ; ha a keresztt előtt térdelék s az olvasót szorongatom, tudom, hogy ki vagyok, s áhítatomban is kötözgetem ciliciumomat. Ezáltal leszek objektív imádkozó, s imám által tényleg javulok.

b) Vagy pedig csendes a lelkünk ; gondolataink villanások, szívünk készségesnek látszik, de ez relatív és könnyen bomló egyensúly. Hány különböző, ellenszenves s rokonszenves ember vesz körül ; hányan, kik ujjat húznának, vagy majd húznak is velünk ; nem baj ; tudjuk azt, de nem zavarodunk meg. Ellenkezés, harc, küzdelem a sorsunk ; eszmék, javak, jogok, egyoldalúak ; némelyikét le kell törni, hogy jobb foglalja el helyüket. Nagylelkű leszek, mert tudom, hogy nagy az elfogultság, «extra et intra muros». Ha így imádkozom, kinövök környezetemből, s fölényes s ép azért méltányos lélek leszek.

c) Ítéleteinkben sokszor önhittek vagyunk, s beleszere-tünk egyik-másik eszménkbe. Tervezgetünk s álmodozunk ! Hej, hány takács ül velünk ugyanannak az életnek szövő-székén, kik nem szerintünk igazodnak. Terveink így dugába dülnek, álmaink eloszlanak s lelkünk elszontyolodik ; leül, mint a rosszul kelt tészta. — Alázattal nézzünk felfogásunkra

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 253

s kedvenc eszméinkre. Gondolat-revizió és restauráció kell sokszor. De aki jól imádkozik, abban lelki ruganyosság van, s tud megújulni s megifjúl. A szentek ifjúsága, mint a mesebeli sasé, élet-reformáló imákban újul meg.

d) Lelkesülésünkben gyakran a nehézségeket nem látjuk. Fiatalos erővel indulunk neki az életnek, de kevés alázattal. Pedig mi az ember csak egy városban is, mi a történelemben, hát még a nagy természetben? Meg kell állnom a mechanizmus kerekei közt meg a századok zivatarában. Erre csak akkor leszek képes, ha hitben fölülemelkedem önmagamon, méternyi térfogatomon, arasznyi időmön túl s nézni tudom a világ-fejlődés beláthatatlan perspektíváit. E szent ködben föltalálom magamat s egy lépésnyire tölem az Urat. Tudom, hogy ő Isten, s én véges porszem, de szerencsém, hogy lábaihoz tudok tapadni s hozzá ragaszkodva bejárni az örökkévalóság útjait. Amen, Amen !

A kananeai asszony.

198. a) *«Jézus eltért Tirus és Szidon környékére. És íme egy kananeai asszony ama határokból kijöven kiálta, mondván: könyörülj rajtam, Uram, Dávid fia ! leányom gonoszul gyötörtetik az ördögtől»* (Máté 15, 21). Hiábavaló minden okoskodás, hogy az embert a természet erőinek s ösztöneinek acélsodronyszövedéke fogja le, s hogy azok ellen támadni s azokból kiemelkedni képtelen; hiábavaló ez okoskodás, mert a szíve kiált, öntudata mondja: hogyné emelkednél ki, hiszen szemben állsz a mechanikával, lenézész rá s egy felsőbb hatalmat sürgetsz ! Kiálts, kiálts, kell annak léteznie s rajtad segítenie. Ez a világ csak valami, s nem minden ; a lelkem pedig a valamin túl ér ; tehát imádkozom ! Az asszony imája, a «könyörülj rajtam», az Úr szuverén tettét kéri, melyet előteremtteni másnak nem lehet. Te Uram, te tégy ; ereszkedjél le ; könyörülj, akarj ; ezt ki nem pótolja erőm, érdemem, törekvésem. Ez az ima pszichológiájának alázata ; azért kiált az asszony egyre s leborul ; visszautasítatik s újra közeledik s imád, s imádkozó akarata győz !

b) *«De ő egy szót sem felelt neki. És hozzá járulván tanítványai, kérték őt, mondván: Bocsásd el őt, mert utánunk kiált. Ő pedig mondá: Nem küldettem, hanem csak Izrael házának elveszett juhaihoz !»* S ismét : *«Nem jó elvenni a fiak kenyerét és az ebeknek vetni.»* Jézus keménysége majdnem megzavar ; rideg, süket, visszautasít. A «pogány» világ az Isten szeretetétől elfordult, önfejlően saját útjain járt, s azért nehéz volt rá az Isten szíve. Rémesen áll előttünk a «mysterium iniquitatis»

a halálban, kínban, szenvedésben, hanyatlásban, décadenceban, elsötétedésben ; az ember csinálja Isten ellen, s «ő egy szót sem szól neki». Hogy nézte Jézus lélekben a pogány szellem pusztítását ! Elszorult tőle a szíve, elnémult az ajka. Ebek lettek az Isten fiai ; de mennyire igaz ! De majd megjön az irgalom ideje, most még nincs itt. A mustármagnak földbe kell vettetnie előbb, csak azután pihennek meg ágaiban az ég madarai, a lelkek különbség nélkül ! Ne legyen bennem pogány szellem ; az Isten iránt való hideg, tiszteletlen, pártütő, bizalmatlan lelkület. Ezzel szemben Isten süket is, néma is.

c) *«Amaz pedig mondá: Úgy van, Uram ; csakhogy a kölykök is esznek a morzsákból, melyek lehullanak uraik asztlaláról. Akkor felelvén Jézus, mondá neki: Ó asszony, nagy a te hited, legyen neked, amint kívánod. És leánya azon órától fogva meggyógyult».* Saját bűnösségünk s képtelenségünk őszinte s egyesben beismerése az Úr üdvözítő s kegyelmező akaratával szemben a mi üdvösségünk útja. Itt az önérzet, a becsület el van játszva, itt föltétlen hódolat kell ; ennek felel meg a szuverén irgalom. — Lovagias, hősies, nagystilú lélek csak azután lehetsz, ha előbb az Istennek szőrzsákban, porban, hamuban, életre-halálra meghódolsz. Bennünk az alap a «miseria», s az Istenben a «misericordia» ; ezentúl van azonban hősiesség, szűzesség, vértanúság, istenülés számunkra is. El ne hibázd a keresztyén pszichológiát.

Effeta !

199. *«És ismét kimenvén Tirus határaitól, a Galileai tengerhez jöve, és hozának neki egy siketnémát és kérték őt, hogy tegye rája kezét»* (Márk 7, 31).

Jézus lelkébe kell néznünk ; szemben áll a siketnémával, a tompa, buta, állatias lét e szomorú alakjával, s szájalomra fakad ; kéri őt, hogy segítsen. Félrevezeti tehát, füleibe dugja ujját s nyálával érinti nyelvét ; főlshajt s erős akarat-tal, mintha a lelkét öntené ki rá, mondja : nyíl meg.

a) Erős, egészséges, szép lélekkel kell másokhoz közel-nünk, s életünket s érzéseinket velük közölnünk. A nyál az élet s egészség egyik eleme ; a dühös vagy fáradt embernek a nyála is mérges, inficiál ; az egészséges az életet szolgálja ; Jézus nyálával érinti a beteg nyelvét, erős életével. A gyöngé, beteges kételkedő, sötét, bizalmatlan lelkek nem gyógyítanak ; lelkületük inficiál ; ellenben a széplelkű emberek befolyása a lélekre olyan, mint terebélyes, hatalmas fáknak, szép virágoknak vagy az égboltnak benyomása. A lelkek szépsége, jósága közjő, mint a napsugár s az erdők lehellete.

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 255

b) *«És félrevívén őt a seregtől, füleibe bocsátá ujjait és köp-vén, illeté nyelvét s föltekintvén az égre, fohászkodik».* Fölsóhajt ; a lélek mély megindulásával segít ; sírva, égve, vágyva emeli ki bambaságából a lelket. Energiák kellene a léhaság s tompaság letörésére ; forró lelket kell ráönteni az alélt lelkekre. — Imádkozni, forni kell ; a mélységből kell kiindulni, ha hatatosan segíteni s embereket mozgatni akarunk. Önelkünk megindítására is így kell törekednünk ; föl kell sóhajtani elementáris erővel ; mélységekből kell kiáltani ! Így tett Elizeus, ráborult a halottra, ajakát ajakához, szívét szívéhez illesztette s fölsóhajtott : nyujtózkodjál, élj !

c) *«És mondá: Effeta, azaz nyilatkozzál meg. És azonnal megnyílnának fülei s megoldaték nyelvének kötele.»* Nyílj meg ; Jézus itt, ahol fizikai bajról van szó, parancsszavával letör minden akadályt ; akar, és lesz. — Néha a süket, néma lelken is így segít, fordít rajta egyet s elváltoztatja ; kiált, s az is meghallja, aki hallani nem akarja ; de az nem az ő rendes útja. Rendesen úgy szól, úgy indít s kopogtat, hogy részünkről is érdeklődést, jóindulatot, figyelmet vár ; akarja, hogy meghalljuk, megértsük s megfogadjuk szavát. «Nyiss ajtót nekem, testvérem, jegyesem — mondja — s fogadj be ; nem török be, nem zúrok ajtót ; jóindulatot, szeretetet kérek ; azt rabolni nem lehet, azt kapni kell.» Hallgassunk Jézus buzdító, ösztönző, óvó, vonzó indításaira ; ez az erő s élet jelentkezése bennünk ; működjünk mindig közre a minket megelőző s útbaigazító kegyelemmel.

Világossággal kell legyőzni a sötét lelket.

200. *«Vigyázzatok és óvakodjatok a farizeusok és szadduceusok kovásztól»* (Máté 16, 6).

a) Sötétség és árny sok van a lelken, de nem szabad vele meggyöngíteni életünket ; hanem világossággal kell legyőzni a sötétséget. Sötétségünk forrása gyarló jómagunk. A kicsinyeskedés fogyatékos mezében oly gyöngye és fázékony, mint a pusztai gyermek télvíz idején. A betegszoba éji mécse az ő saját világossága. Az önzés beteges félhomálya borong benne, melytől nehézkes, rest, kedvetlen lesz a lélek. Néha undorodik önmagától. Az undor a buzgó lelkeken is jelentkezik hébe-korba. Ima, szentségek szétmállnak kezeik közt. Sopánkodnak, akárcsak a Bethesda tónak tornácaiban laknának. Gyűlölik önmagukat, s nincs kedvük az élethez. Már most mi győzzön, a jó vagy a rossz ? Elszontyolodjunk-e végleg vagy szakítsunk e tehetetlen «aszketasággal»? Mondjuk-e, mirevaló e sötét, tehetetlen önfokozás? mire a pinceélet?

Nekem a Tátra magaslata kell ; kedvem a friss levegő, nap-sugaras csúcsok, zúgó patakok, illatos fenyűk, harmatos páfrányok, kábító kakukfű ; nem pedig ez a félős, fázós, sopánkodó elégiázás.

b) Az erős természeteknek ösztönszerű ellenszenvük van az ilyen gyöngé, elborult világnézet iránt s komornak nézik a kereszténységet is. Mi igazuk van a dologban? Az árnyakat el nem oszlatjuk, természetünk anyajegyeit le nem kaparhatjuk ; az eredeti bűnnel belénk van szöve sok nemtelen pozdorja és kóc. De ennél meg nem állapodhatunk, mert tudjuk, hogy nem a rossz, hanem a jó győz. Hiszen a rossz csak a jóban van ; a jó mindig sokkal több, mint a rossz. A rossz csak árnyék, a végességnek árnya ; de nem az élet kerete ; a rossz tehát szolgálata ; mindig szolgál, mindig eszköz. Ez árnyékon át fénybe jutunk s világosságba állunk, hogy ott kifejlődjünk.

c) A lelki életnek fény s világosság kell ; ezt a természetes észből s hitből meríti, mikor az Isten gondolatait látja a természetben is, melyet azonban nemesítenie kell ; látja azokat az ösztönökben, hajlamokban, életszükségletekben, a fizikai életben is. Ne undorodjunk a természettől ; ez az undor nem igaz, nem reális, nem valóságos ! Ne undorodjunk az emberiségtől ; különbeknek kell lennünk a világ fiainál, magasan kell állnunk, de senkit sem szabad lenéznünk. Aki megvet s lenézi az sötét lélek. A sötétben nem fejlék semmi ; még a békaporonty sem nő békává a sötétben, sok oldat a sötétben nem jegesedik. Fényem, világosságom lesz, ha Isten gondolatait látom a természetben s a kegyelemben ; ha Istenre s műveire szeretettel gondolok s azokban örvelek !

d) Fény és világosság az Istennel való érzelmi közlekedés. Ha Isten gondolatait megismerjük, azáltal is közel állunk már Istenhez, de milyen más közelség a szeretet, az érzelmes vonzódás, nevezetesen pedig az Oltáriszentségből kisugárzó bizalmasság. Talán megszáll az érzés, hogy ez fölösleges ; tán be akarnók érni az ismerettel ; de akkor nem értenők meg sem az Urat, sem önmagunkat. Ő hozzánk a szív szárnyain ereszkedett le ; a gondolatot nem tagadta, de a gondolatnak meleg valóságot adott alapul s szolgálatába hajtotta az élet nélkülözhetlen erőit, hajlamait, ösztöneit, a szív érzelmeit, a valóságos jelenlét vigaszait. A hideg észből a meleg életbe vezeti szívünket, mely elakadt az értelmi, magas régióknak átlátszó, hideg légkörében ; itt fölmelegszik ; a közelség, közvetlenség, az együttlét, a valóságos egyesülés, ez a bűbajos,

természetes viszony elragadja Jézus életébe, barátságába, a vele való érintkezésbe. Az ilyen lélek mondja azután igazán : mea nox obscurum non habet : éjtszakám nem sötét.

Péter tanúsága Krisztusról.

201. a) *«Jöve pedig Jézus Fülöp Cezareájának környékére s kérde tanítványait: kinek tartják az emberek az ember Fiát? Ők pedig mondták: némelyek Keresztelő Jánosnak, némelyek Illésnek, némelyek pedig Jeremiásnak vagy egynek a próféták közül»* (Máté 16, 13). Kinek mondják az emberek az ember Fiát? Embernek, nagy, prófétai, tüzes lelkű embernek, szent, csodálatos embernek, de embernek. Hasonlónak Illéshez, Jeremiához, Keresztelő Jánoshoz, a nagylelkű s nagyszívű emberekhez, amilyenek már voltak s lesznek ; emberekhez, kik Istennel rokonok, kikben mélységek nyílnak, s kik a magaslatokat járják s másokat is odasegítenek, kik produktívek, alkotnak, teremtenek, kik az emberiség áldása és szemefénye, de csont az ő csontjukból, s vér az ő vérükből. Az ember emberre ismer Krisztusban. De van egy más ismeret, mely magasabból való s mélyebbre hat, mely az empirikus, hisztórikus alakban más valót ismer ; ez a hit. Ezt nem az ember inspirálja, hanem az Isten ; nem emberi utakon indul, hanem az Isten ujjá nyomán. — Ember vagyok, de Istenre is hallgatók : hiszek ; lelki világom vele érintkezik, benyomásait veszi s gazdagodik.

b) *«Ti pedig kinek tartotok engem? Felelvén Simon Péter: te vagy Krisztus, az élő Isten Fia.»* Te hisztórikus, empirikus ember, te Isten vagy. Lelked, szemed, szád van, de a lelked legmélyén egyesítve vagy az Isten fiával ; te vagy az ! Lelked látja a végtelent, de nem fogja föl egész lényét, mert véges ; látja azt a fényes, teljes valóságot, az egységes végtelen aktust ; látja, hogy a világ hogyan hajt ki belőle ; elragadtatással szemléli a létnek dagályát, s emeli őt a végtelennek harmonikus lélekzete ; e szemléletben látja azt a titkot is, hogy egyesítve van az Isten Fiával. Ez öntudattól s az örök élet áramaitól lesz üde, búbajos, mély, varázsos, erős, örvendező Jézus lelke. Érintkező pontja lesz az Istennek s a világnak ! Ez életteljességének megfelel a teste s a vére. Fogantaték Szentlélektől, szepőlétlen az eredete, királyi a vére ; «Christus», vagyis fölkent, s a Szentlélek kegyelmeinek szívárványos koszorúja van a fején. Nagy, szeretetreméltó s rettenthetetlen. Az Istent imádom benne, a nagyot csodálom, a szeretetre-

méltón fölbátorodom, a rettenthetetlenben megnyugszom. Jézusom, Uram, élet kenyere, élet teje, élet forrása !

c) *«Boldog vagy, Simon, Jónás fia, mert a test és vér nem jelentette ki ezt neked, hanem Atyám, ki mennyekben vagyon».* Simon, te ember fia vagy, s ez a hit emel, erősít, igazít s üdvözít majd téged. E nélkül nincs boldogság. Már csak azért sincs, mert nélküle nincs világnézet s nincs remény és kedv. Bizonytalanul tapogatózunk Krisztus nélkül, s bűneink terhe megváltás nélkül sírkő, mely alatt élve halunk. A tudomány a lelket nem boldogítja, a művészet s a szerelem ki nem tölti ; nekünk erős, gazdag, halhatatlan, boldog lét kell ; az empiriában erre rá nem akadunk. A szkeptikus nem boldog, a kételkedő nem boldog, a dekadens blazírt sem az. Hiszek Krisztusnak, hogy Jónás fiával én is az erős, bátor hitben leszek boldog. Azért ebből nem engedek. Ha átélem, nem kételkedem. Nem nézem hát s nem kritizálok a hitet kívülről, aminthogy nem nézem a gót dóm üvegfestményeit kívülről, hanem átélem belülről ; szemlélem pompáját s átélvezem erejét magamban ; így boldog leszek.

«E kőszálon fogom építeni anyaszentegyházamat.»

202. *«Én is mondom neked, hogy te Péter vagy és e kőszálon fogom építeni anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. És neked adom a mennyek országa kulcsait s amit megköltendez a földön, meg leszen kötve mennyekben is ; és amit föloldandasz a földön, föl leszen oldva a mennyekben is»* (Máté 16, 18 19).

a) Én is mondom neked s úgy mondom, hogy megteszem, sziklává teszek. Krisztus háza sziklán épült ház. A szikla erőt jelent, melyet ki nem forgatnak, kemény ellentállást jelent, melyet meg nem puhítnak. A hitet, evangéliumát, tanát, szellemét, kegyelmét akarta biztosítani számunkra az Úr ; azokat nem betűre bízta, mely ől ; nem könyvre, melyet széttépnék ; nem tudományra, melyet emberi gondolat kiforgat ; hanem intézményre, az egyházra s hogy ez erős legyen, sziklává teszi fejét ; erőssé, csallhatatlanná a hitben, a tanításban. Ime lelkem háza és otthona ; az igazság édes méce ki nem alszik benne ; első kiválósága az, hogy alapja szirt. Innen nézem a tenger hullámvásását, a nézetek káoszáát, a szellemek harcát. E házban jó lennem ! Szeretem, tisztелеm e sziklát ; csókolom a lábát. E szikla szentséges Atyánk, kibén Péter él, akin az egyház, lelkem otthona áll.

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 259

b) E házban vannak többi kincseink letéve. Itt születünk újjá ; itt nevelnek s kennek föl hőssé ; itt van asztala az anyagi kenyérrel ; itt leng lehellete, mellyel apostolaira lehelt, mondván : vegyétek a Szentlelket ; itt gyógyul meg lelkünk sebeitől ; szóval ez a ház az Isten gyermekeinek háza. E házban környékez minket Jézus láthatlanul ; áldása reng szentelt vízen, tömjénfüstön, gyertyán, pálmaágon ; hullámzik harangszóban. S íme a ház alapja, feje és sáfárja Péter. Jézus az ő kezeire bízta kincseit s neki adta kulcsait s e kulcsok az ég kapuit nyitják. Az apostoli küldetés, mellyel püspököket s papokat küld, a hatalom, mellyel bűnös lelkeket old, mind reá van bízva. Ő nyit és csuk, ő köt és old. Ő kapcsa a soknyelvű és fajú kereszténységnek, eleven központja a hitéletnek. Hogyne védenők s ne segítőnk tőlünk telhetőleg !

c) *«En mondom: Te köszál vagy.»* Erős vagy kegyelememből s nem önerődből ; erős vagy imám áldásából, mert Simon, Simon, az ördög kikért titeket, hogy megrostáljon s elszakítson tőlem, de én érted imádkoztam, hogy ne fogyatkozzék meg a te hited s általad kapcsolódjanak hozzám testvéreid. — Krisztus gondoskodik egyházáról s annak szirtalapjáról, hogy meg ne inogjon s össze ne rogyjon. Ez Krisztus ambíciója. Ő úgy intézi a dolgokat, hogy a pápa ne tévedjen, mikor tanít. Mily kegyelem a jó pásztor gondoskodása rólam ; akár vállaikra vesz, akár e sziklaházba terel, mindegy. Köszönöm, édes pásztorom. Imádat én is élvezem ; belőle élek ! Lám, Krisztus láthatatlan alakjával s áldásával találkozunk lépten-nyomon ez édes, szent házban.

«Építeni fogom anyaszentegyházamat...»
(Máté 16, 18).

203. a) A nagy ház. Minden népnek szánva s nyitva ; nem szorítkozik Rómára, nem egy országra vagy világrészre. Ahol az apostoli hitvallást mondják, s az anyaszentegyházat emlegetik, ott az úgy van otthon, mint a hívek maguk. Ott a pápa sem idegen, ahogy nem idegen a hit s az örök remény, mely a szívekben él. Ő az ő alapjuk, szirtjük, az ő sáfárjuk s fejük. Ez a hit hódoltatja meg a népeket e háznak, s a ragaszkodást hozzá nem csökkenti sem tér, sem idő, sem a kultúra változatos fokozata ; nemzeti ellenszenvek fölött áll ez az egyetlen nagy ház, a lelkek otthona. A nemzetek létük alapjait is e ház sziklájához illesztették ; királyaiknak koronákat e ház sáfárjától kértek ; viszont tiszteletet, hatalmat, jogot, gazdagságot juttattak neki. E ház volt bástyája az erkölcsnek s eszménynek erőszak s barbárság ellen.

b) Szent ház. Leheli s neveli a szentséget. E lélekzete Jézus szívéből való. Célja, értéke, hivatása merő erkölcs; anya- és atyjegye a szentség. Értékét az erkölcsi kihatások mérlegén méri a szentírás és kultúrtörténet. Dicsősége s ereje az volt, hogy az erkölcsöt kereste, szerette, nevelte. Tertullian mondotta, hogy a börtönökben keresztények csak hitükért találhatók, de soha erkölcsükért, s hogy leányaik «magis timent, si ad leones, quam si ad leones damnantur»: inkább félnek kerítőktől, mint oroszlánoktól. Ez a koszorú volt az egyház fején Amerikában, Indiában, Kínában, Japánban; erről kell őt megismerni most is. — Mily kötelességem van e címen is, hogy szentségre törjek, s mily hanyatláson dolgozom, ha kompromittálom erkölcsömmel e szent házat. Lelkesülök s áldozom Krisztus jegyesének szeplőteleniségeért.

c) Főlséges ház. Isteni az organizmusa, Krisztus alkotta; isteni tekintélyt állított föl benne, s az győzelmesen áll korszakok-, kultúrák-, problémák-, konfliktusokkal szemben. Szeressük s bízzunk e tekintélyben, ugyanakkor pedig töltsük ki az egyházi életet ideális tartalommal. Vegyünk részt a jelenkor, a köznapiéleti föladataiban, s alkalmazzuk azokra a mi energiánkat. Ne féljünk, hogy nem teszünk eleget a hitnek, ha a földdel foglalkozunk; a szellemnek az anyag fejlődésén kell kialakulnia. A mai problémák a latrok kezébe esett ember sebeinek új kiadásai, de a szamaritán a régi legyen, a krisztusi szellem, a katolikus buzgalom.

d) Közönséges ház. Krisztus folytatása a földön az egyház; jellege, hogy az egész emberiségnek adatott, szemben a filozófiával, mely keveseké; ez mindnyájunké; bölcsék, gazdagok, erősek, okosak leszünk általa mindnyájan. Ha pedig sok a gyarló gyermeke, ne botránkozzunk azon. A nap nem veszített semmit ragyogásából, szépségéből s energiájából, mióta az emberek tudják hogy foltjai is vannak; úgy van az egyház; szeressük s hagyjuk kifejlődni magunkban édes, erős energiáját.

e) Apostoli ház. A jogutódlás folytán minden sejtje az apostolokkal s általuk az Úrral van összekötve. Vajjon a második vagy hatodik, vagy huszadik században élek, az mindegy; az apostoli küldetés, az apostoli tan, az apostoli hatalom és szellem lüktet e főlséges, szép testnek minden ereiben. Nem vénül; komolyodik, de mindig szép. A primiciáns miséje olyan, mint Szent Pál vagy Szent János miséje, s a kolduló barát föloldozásában Szent Péter hatalmára ismerék. Ezzel a hittel járok-kelek; apostoli tant veszek, apostoli

vigaszt nyerek, ma is az apostoli egyház szépségének vonásaira ismerek.

Krisztus követése.

204. *«Ha ki utánam akar jőni, tagadja meg magát és vegye föl keresztjét, és kövessen engem»* (Máté 16, 24).

a) Jézus int; akarja, hogy kövessük, hogy vegyük föl keresztünket s kövessük. Az a gondolatom jön: akarja-e, hogy vele menjünk. Kértem ezt, mert látom, hogy mennyire szereti a magányos utakat. Egymaga jött, csendes éjben jött a világba; magányosan járt, lelkének mélyeit senki sem ismerte; magányosan vitte föl keresztjét a Golgotára; magányosan támadt föl, szálla alá a poklokra, fölment a menyekbe. S kellett is e nagy utakat magányosan megjárnia; hiszen a nagy lelkek útjai magányos utak. Nem értik meg őket. De meg a mi lelki életünk útjai is magányosak; mások szerethetnek, gyámolíthatnak, buzdíthatnak, de az én öntudatom világában, mélységeiben vagy pusztáin végre is magam járok. Csak az Isten, kit lelkem mélyén látok, kiből én magam vagyok, csak ő van velem; ő lelkem lelke; ő bennem, én benne! Benne kell elmélyednem, hogy előre haladhassak; belé nőnöm, hogy kifejlődhsek; erejét, kegyelmét fölszívnom magamban, hogy isteni életet éljek. Ó igen, ide be, erre a magányos útra, ide a mélybe int az Úr. Itt szülessél újjá, itt szenvedj keresztthalált érzékiségedben, itt szállj alá poklokra lelki üdvöd aggodalmaiban, itt támadj föl sírból; itt menj föl a mennybe. Deus meus et omnia! Istenem, te gazdag világom; Istenem, te mély, erőteljes, fölséges életem; Istenem, te mindenem!

b) Ezek a belső mélységek borzalmasak is; az élet oly nagy rejtély, hogy el nem bírjuk, s valami mélységes bizalmatlanság vesz erőt rajtunk, kivált ha a lelkeknek tévedéseit s abnormitásait is szemléljük. Az élet mélységei a szubjektivizmus csalódásaival telvék. Szükségünk van tehát külső útmutatásra, mely az isteni életet objektív kiadásban állítja eléink s ez Krisztus példája, érzése, lelkülete, kedélye, indulata, bensősége, imája, szava, beszéde, vágyai, küzdelmei... Ime az isteni élet mintája; jöjj, e nyomokon kövess engem. Nem értenéd meg jól az isteni életet; passzív intuiciókba vagy dionysosi erőszakoskodásba bonyolódnál, ha rá nem mutatnék az édes és erős isteni életre. E probléma körül elvesznek filozófusaitok, mint a legyek a légyvesztőn; Prometheusaitok megőrülnek, Don Juanjaitok megrothadnak, de életre nem tanítanak. Az élet adója s alakítója én vagyok;

én adtam az eszményt is belétek : Krisztust. Ő a ti született közvetítők : splendor gloriae, figura substantiae, kialakulása az isteni életnek. Ő Jézus, lelkem az örök élet hivatásával fordul feléd ; lelkesülsz érted ! Szétmorzsolom édes neved öt betűjét mint a cukrot, s ízlelem ; édes vagy nekem, ki nekem születél, hozzám jöttél. Hogy kötődöm, hogy fűződöm hozzád, te erős cédrusom, pálmám, olajfám ; porban kúsznék lelkem indája, s letaposnák a világ útjain, ha te nem állnál elém s mellém, s ha nem mondanád : karolj át, én vagyok a te Urad, eszményed és erőd.

c) Erős és hatalmas mintázóm és mintám, utam és út-törőm, Úr Jézus : «qui factus est mihi sapientia a Deo et justitia, et sanctificatio et redemptio» (1. Cor. 1, 30), ki lefogod a lelkeket s a hadak útjára állítod, hogy haladjanak előre. Te a lelkek királyi útja ; mások szisztémái tévutak, úttalan sivatagutak, csörgőkígyók csörögnek rajtuk nagy zajjal s megbűvölnek kolibriket a pintyeket. Te vagy az élet útja ! Máshol azt mondod, hogy keskeny az üdv útja ; de engedd meg, hogy lelkesen valljam : a te utad igazán a hadak útja, lelkek seregei vonulnak rajta, s egy se szorítja le a másikat, egy se ! Nem keskeny a lelkeknek ; de értlek már, keskeny a testeknek, «wo hart im Raume sich die Dinge stossen». Milliók férnek el rajta, de málhás szekerek nélkül ! Te vagy a nemzeteknek is útja, «via nationum», a népek haladásának s boldogulásának útja ! S különös dolog, hogy ez utat sok koldus, béna és vak szegélyezi, ülnek az útszélen s kritizálnak ; kritizálják az út irányát, kövezetét, nyergeit, hidait ; kritizálják a járókelőket ; hóbortosoknak, terhelteknek, betegeseknek mondják, de nem is mozdulnak, s összes bölcseségükkel előbbre nem jutnak. Hadd a koldust, s menj előre. Jézus int : sequere me !

A lélek értéke.

205. *«Mert aki életét meg akarja tartani, elveszíti azt; aki pedig életét elveszti értem, megtalálja azt. Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?» (Máté 16, 25—26).*

a) Ez a mi főérdekünk : rátalálni az életre, arra a qualitative örök életre, melyet az ember már itt a földön él. Hiszen örök életet élünk ; már itt kezdtük meg az örök életet ; kérdés, hogyan élünk, hogy erősen s boldogan éljük ? — Először is találjunk rá lelkünkre ! Az asztronómia a világ központját a napba, a filozófia az «én»-be helyezte ; mennyivel inkább van az «én világomnak», erkölcsi életemnek s ösz-

szes értékeimnek középpontja és súlypontja lelkemben. Lelkem a mindenség gyöngye; a mindenség is szűk neki; sírjának elég, szárnyai kifeszítésének kevés; az idő elhanyagolható kis mennyiség, kapocs két végtelenség közt! Istenem, mily fölség a lélek, ez az időbe s térbe mint áruhába öltözködött végtelenség s örökkévalóság. Tudom, hogy nem végtelen, de rokona, fia, odavaló; azért kevés neki világ és mindenség. Tisztelem a lelket! Mikor önmagamba nézek, eltelek sejtelemmel; örök kapuk előtt állok, s más élet dobbanásától lesz hangos a lelkem. Erő s vágy száll meg engem.

b) Ebből kifolyólag végtelenül becsülöm a lelket, s nem adom oda semmiért; bűnt el nem követek, mert örület volna, s bűntől szabadulni szenvedélyem s élvezetem! Odakötöm magam hitemben Istenhez mint Atyámhoz... a szépséghez, az erőhöz, a boldogsághoz. Odakötöm magam reményemben, hogy ő segít s én bízom. Odakötöm magam szeretetemben, s ez több, mint ha angyalok nyelvén szólnék... s próféta volnék... s mindent tudnék; ez több, mert ez az «Isten bennem», «Istennel telve»; ez az az édes s erős odaadás s megnyugvás... Mennyire áll ily isteni lélek fölött minden tudománynak, kultúrának s hatalomnak, e személytelen nagyságoknak.

c) A lélek végtelen értékének hitéből lettek a szentek s kultúránk. E végtelen értéket érvényesítették intézményekben, jogokban, szabadságokban. Hódító erő az a világot tipró öntudat, hogy én több vagyok, mint minden... Ez az az eke, mely a zsarnokság szikláit termőföldre szántotta; ez az a lávafolyam, mely az elnyomás s a milliók északsarki telét leolvasztotta a történelemről. — Ez az öntudat fejlesztí és építi föl majd az én lelkivilágomat is: nemes, tiszta, erős, lovagias leszek lelkemért!

•Mit használ az embernek...

206. *«Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?»* (Máté 16, 26).

a) Az ember értéke nem a tudás, nem a művészet, nem a kultúra, nem a politikai hatalom. — Az ember öntudattal lépett a világba, önerejét érezte a természettel szemben. «Én — mondotta magában — vagyok, tudok, bírok, akarok, teszek», s rátette kezét a világra s érvényesült a tudásban, — szép világot teremtett Graeciában, hatalmasat a despota államokban s Rómában, nagy lett; de ez a nagyság nem elég, ha művei nem szabadítják föl, hanem ellenkezőleg elnyomorit-

ják ; ha a tudásból kín s az emberből Prometheus válik, — ha a szép föld börtöne lesz, mely korlátozza s bezárja őt, — ha a hatalom kisajátítja az individuumot s rabjává teszi ; szóval, ha az ember kevesebb lesz, mint műve, s ha ez a mű teher neki s sötét fal ; az ember függvény lesz ; dolgozik a kultúra mérhetetlen művén, míg kőszene s vasérce ki nem fogy ; dolgozik, de a fölértett s a kimintázott s a megkövacsolt világból értékét nem veheti ; hiszen ő ad annak értéket, az ő esze, szíve, karja, keze. Ime, tehát nem a földolgozott világ (tudás, művészet, kultúra) ad nekem értéket, hanem annak az értéke belőlem s általam van : mennyivel inkább lesz az én értékem magamban !

b) Az evangélium rámutat a lélekre, mint végtelen értékre : Mít használ az embernek, ha az egész világot megnyeri . . . mintha mondaná : mit ér az egész világ veletek szemben ? Semmit. Óriási öntudatot nevel bennünk, melytől eltöpörödik a világ ; keressétek az Isten-országát ; «et haec omnia», s a többi mind, az a bizonyos «s a többi», melyet megnevezni sem érdemes, hozzáadatik nektek. Az lesz a ti «ráadásatok». Óriási igényeket léptet föl bennünk : legyetek tökéletesek . . . Ne féljete, mert az Isten fölvilágosít s megsegít : sicut lucerna fulgoris illuminabit te . . . Nagy, kiegyenlíthetlen ellentéteket érvényesít : «Senki sem szolgálhat két úrnak» ; mintha mondaná : vagy-vagy, de az egész lelket add oda, az'egészet ; morzsányit sem engedek belőle. — Kívánja, hogy erős, lendületes életet éljünk s össze ne zsugorodjunk ; menjünk végig a világon isteni önérzettel : «considerate volucres coeli : nézzétek az égi madarakat . . .», szabadságot kívánok nektek. Liebe dich und dein Leben !

c) Ó édes, erős, boldogító érzés ; érzése, öntudata a végtelen értéknek. Ez tőled van bennem, Jézusom. Te emelted föl fejemet, te koszorúztad meg. Te sürgettél s kérdezted : felelj, ki vagy te ? s én dadogtam : ember vagyok. Te azt mondtad : nem eleget mondtál, mondj többet. S én azt mondtam : testvéred vagyok. S azzal sem érted be : többet kellett mondanom, s mertem mondani : én isteni vagyok ! Igen, igen, ezt nem tudták sem Rómában, sem Graeciában, sem Babilonban, ezt nem tudták sokan Európában ! Keresnek, találgatnak ; Prometheusokká, Oedipusokká, Caesarokká, Borgiákká lenni áhítoznak ! De mit ér a fény a kínban, s mit nyújt a szép Antigoné a vaknak, s mily boldogság az, ha élvezni akarnók mások természetlen könnyeit ? Én ezt utálok, én krisztusi vagyok. Tudást is, művészetet is, kultúrát is sze-

reték, de Jézus szemeivel nézem ezt, s szívével emelkedem rajtuk is mint lépcsőkön a teljesebb, istenibb léthez !

A lélek titokzatos valósága.

207. *«Mit használ . . . , ha lelkének kárát vallja.»* (Máté 16, 26).

a) Lelkemet nem szabad elveszítenem, mert az a világnál többet érő, halhatatlan lény ; az én magam vagyok. Én, ki öntudatomban öntudatára ébredek magamnak s világnak, erőnek, törvénynek, szükségességnek, szabadságnak, s ezáltal a «minden» fölött állok. Én és «minden» — mondogatom magamban — én vagyok a több, a «minden» pedig az csupa valami. Ez a világ csupa valami, töméntelen sokaság, egymásnak idegen, egymás mellett álló, futó, toakodó sokadalom. Ez idegen más, és mással szemben pedig vagyok én; én is lét és valóság vagyok, mint az a sok töméntelen apróság, de az én valóságom valóság szellemi kiadásban, átszellemlét; egység vagyok, mely a sokadalmat összefoglalja, mely az idegen sok mást és másban az időt s a tért észreveszi, de tér és idő fölé emelkedik, mint osztatlan egy a térben s mint halhatatlan ugyanaz az időben. Ime az erős, a fölényes lét és valóság . . . a lélek. Valósága, természete szerint átszellemlét, a «más világ». Funkcióit látásnak, tudásnak, akaratnak nevezik, de a funkciók nem egyebek, mint funkciók ; akármilyen gondolatláncokról legyen szó, én, a lelkem tartja s kovácsolja azokat ; akármily erőnyilvánulások legyenek, a lelkem hordozza azokat. Nem gondolat a lélek, hanem ő gondolja a gondolatot ; nem szemlélet a lélek, hanem ő szemlél. A gondolatok váltakoznak, sorakoznak, aki pedig gondolja a gondolatokat, az én vagyok. Lélek ; ő győzhetetlen lélek, hányan tagadtak ! Bele akartak olvasztani a végtelenbe, bele akartak meríteni a gondolatfolyamba (Spinoza) ; azonosítani akartak magával a gondolatot, s a gondolatot, érzések metszőpontjának mondtak (Mach) ; de az mind kevés. Örülök a titokzatos, mély valóságnak ; a végtelenség és örökkévalóság e földi kiadásának ; örülök ; hálát adok neked Istenem, hogy ilyennek teremtetél, különbnek az egész világnál . . . , halhatatlannak. Öntudatosan, fölényesen, diadalmasan nézek a világra, melyben élek s mely fölé egyre kiemelkedni kényszerülök ; más a fajsúlyom ! Más ösztönök, más vonzalmak ébrednek bennem, a halhatatlanságnak, az örök életnek vágyai. Fölkeltem magamban többször az örömet halhatatlanságomon, s hálát adok érte Istennek. Ő az én napom,

feléje fordulok. Ugyancsak őszinte tisztelettel tekintek minden egyes emberre; lelkem nagyrabecsülése tanít erre. Minél többre becsülöm lelkemet, annál nagyobb tisztelettel viseltetem az ember iránt, s annál nagyobb gyűlölettel minden iránt, mi az embert degradálja, az egyest úgy, mint a társadalmat (hitetlenség, pauperizmus, prostitúció, háború, alkoholizmus stb.).

b) Látom a szükségszerű egymásutánt, — az egymásra következősnek, a hatások kiváltásának törvényét; bámulom az iszonyú gépezetet, azt a sok idegenszerű mást és mást, miket az erők valamiféle egységekbe foglalnak össze; e gépezettedékenységben van fizika, a kémia tud róla; de ez a tevékenység inkább a dolgok közt, a sokadalom «közében» folyik le; átfut rajtuk. Míg ellenben van tevékenység, mely belőlem indul ki s bennem marad, mely a mozgáson, ingeren, feszülésen kívül öntudatomban mint tartalom jelentkezik, értelmi, érzelmi, akarat tartalom; — ez a szellem világa. Mélység s bensőség van benne, filozófus elmék, költői kedélyek mérik mélységeit s sejtetik magaslatait; óriási szellemi munka folyik e világban, mely a logikai alkotásokban, az egyéniségek típusaiban, a szabadság hatalmában, az erkölcsi szépségben nyilatkozik meg. Ide vonatkozik minden, mi az embert emeli s benne erejének örvendező, hálás öntudatát ébreszti. Innen fakad az akarat ereje, mely az erkölcsi harcokat vívja; ez a létesítő, döntő, teremtető erő; ez az az erő, mely kiindul alkotásokra; újat kezd, mi csakis belőle való. Birok valamit — mondja öntudattal — s akarom s megteszem.

Ó, bár érteném, bár becsülném meg ezt a belső világot, életemet! Bár érezném át fölényét e *belső világnak* minden lét és minden kincs és vagyon fölött! Bár iparkodnám érvényesíteni e belső világ erőit; isteni öntudatra tennék szert. Így pedig járok lefogva a külvilág társadalmi, jogi, gazdasági rekeszeiben s a középkori misztikus panaszára szolgálók rá: Was nützte es, ich wäre ein König und wüsste est nicht. Király vagy... tehetsz... akarj... alkoss... teremts! Akarhatsz; tehát tied lehet az Isten, az erény, a boldogság. Ó, mily nagy hatalom az akarat, mily áldás a jó akarat. — A te akaratodban gyönyörködöm, Uram, «mint megannyi gazdagságban».

c) A mechanikus szükségességgel szemben látom érvényesülni akaratom erejét a szabadságban. Törvény, törvény lépten-nyomon; az igazít el, az vezet mindenütt; de a tör-

vény maga csak a szabadságban jut öntudatunkra. Senki sem ismeri a törvényt, csak aki szabad. A szabadságban sürgetjük, nyomósítjuk a törvény érvényét és teljesítését, s a szabadságban adunk a tevékenységnek alakot a törvény útmutatása szerint. A szabadság a törvénynek átszellemülése. A szabad ember magából indul törvényt teljesíteni; kiemelkedik a mechanizmus vashálójából, és napnál, holdnál, csillagoknál, tengeráramoknál, kémiai, fizikai történésnél mérhetetlenül tökéletesebben teljesíti a törvényt, mert ismeri, akarja, s végrehajtja azt *szabadon*! Ó tehetetlen dolgok, ti forgó, pergő, tóduló, lóduló tömegek; ti szenvedő alakjai a létnek; ti nem cselekesztek, ti csak lökettek, s azáltal lökők; a cselekvő az én vagyok; én, amikor szabadon akarok. Az Isten szabad tevékenységet akar tőlem, öntudatosan szabad szolgálatot, szabad hódolatot és szeretetet. Csak az tiszteli meg őt. Napnál, holdnál, tengeráramoknál igazabban szolgálja s tiszteli meg az Istent a szívnek öntudatos hódolata. Laudamus Te, benedicimus Te, adoramus Te! Fölséges, királyi, isteni lelkem, érezd át nemzetséged nemességét, te, halhatatlan lény! Ez öntudatod legyen vigaszod, erőd s öröme; ne tapadj a porhoz, a göröngyhöz, szárnyaid vannak, emelkedjél Jézusodhoz, Uradhoz; suttogd bizvást imáidban: a te véred vagyok!

Urunk színe-változása.

208. a) *«És hat nap mulva maga mellé vévé Jézus Pétert, Jakabot és Jánost és fölívé őket egy magas hegyre külön, és színben elváltozék előttük, és fénylék orcája mint a nap, ruhái pedig fehérek lőnek mint a hó. Felelvén pedig Péter, mondá Jézusnak: Uram, jó nekünk itt lennünk!»* (Máté 17, 1—10).

Lelkétől, imában áthevült lelkétől változott el színe «s midőn imádkozott, ábrázata más színű lőn» (Luk. 9, 29). Ez az Isten-egyesülésben boldogított lélek színe-változása; a test és vér, a földi lét nehézsége és sötétsége lélekbe öltözik. Egyre azon dolgozunk, hogy több lélek adjon ki a testre, az ösztönre, több lélek a munkára, társadalmi intézményekre. A léleknek testet, ösztönt természetfölötti szépségbe s fénybe öltöztető munkáját imának hívjuk; imáinkban dolgozunk azon, hogy átfarmálódjunk s tisztábbak, nemesebbek, lelkiebbek legyünk. Az erkölcsi örökifejtés első lépése a színeváltozás felé, az alázatos, meleg, erős ima!

b) Mikor e meleg áramlat a lélekben megindul, s felsőbb, édes világosság szűröngözik életünkbe, akkor Péterrel kiáltjuk: Uram, jó nekünk itt lennünk; itt a lelki emelkedettség

magas hegyén, itt az isteni fölvilágosítások régiójában, itt az imádság fényes felhőjében, itt a világtól messze s közel az Istenhez ; jó, jó nekünk itt lenni, s használjuk is föl a vigaszok e tavaszi virágfakadását, de tartsuk szem előtt, hogy a hegyről le kell jönnünk a poros, lapos világba. Jöjjünk úgy le, mint kiknek fényes a lelkük s telítve van lelkük a magaslatok fűszeres levegőjével.

c) S a másik színeváltozás? «és maga mellé vévén Pétert és Zebedeus két fiát, kezde bánkódni és szomorkodni s orcájára borula imádkozván: Atyám, ha lehetséges, múljék el e pohár tőlem; és méne tanítványaihoz és alva találá őket» (Máté 26, 36). Itt a vérrel verejtékező «facies»; ez a szomorú lélek kiáradása a testre ; a vigasztalanság és elsötétülés állapota. A földi ember irtózik tőle s alszik ; boldog, ha magát felejtí. Krisztus itt is imádkozik, küzd s az Isten szent akaratán megnyugszik. Te akarod, Uram, kezedből veszem e kelyhet ; ha vigaszt nem is érzek, mindegy ; öntudatomba zárom a dicsőség biztosítékát, hogy a vigasztalanságban teljesített isteni akarat az örök életnek s minden kegyelemnek magva.

A táborhegyi imádkozás.

209. «Uram, jó nekünk itt lennünk» (Máté 17, 4).

a) Jézus imádkozik s színében elváltozva dicsőségbe öltözik. Mit jelent az? Rendesen arra utalunk, hogy Krisztus a Golgotán át jutott az Olajfák hegyére, honnan az égbe szállt ; de nem figyelünk arra, hogy a Golgotára is a Táboron át jutott. Harcát győzelmesen azért tudta megvívni, mert lelkében átszellemült a rossz, a kín s a szenvedés. Fényben állt s élt lelke, azért tudta legyőzni a sötétséget. A Táboron mutatta be lelkének fölemelkedését, «ascensus in Deum» ; szellemi munkára tanítja az embert, mellyel világ, idő, nyomor, mulandóság s a gyöngeség fölé emelkedik ; munkára, mellyel fölszabadítja szívét, hogy ne tapadjon a göröngyhöz ; munkára, mellyel ruganyosnak őrzi meg lelkét reakcióban a rossz ellen ; bánatban is életvidoran és erősen ; munkára, mellyel törekvésben, vágyban, küzdelemben elnyujthatja s kifeszítheti. Ez a munka az imádság. Így kell imádkozni : lélekben fölemelkedni s dicsérni, áldani s kérni, megkövetni az Urat. Mint a sas napfénnel, úgy töltekezzünk isteni gondolatokkal és lelkesüléssel. Az emelkedés a zsoltár, a lendület a himnus. Megbeszéljük az Úrral ügyeinket, kérdezzük és várjuk feleletét : «loquere Domine».

b) S elváltozott színében, mialatt imádkozott ; felöltöz-

ködött fénybe s tűzbe s érezte az Isten örömeinek s vigaszainak ünnepét. Isteni gondolatok s érzések által elváltozunk; «species altera», más, különb. embereké leszünk. A bizalmatlan, csüggedő, félénk, földies emberből isteni ember válik. Ereje lesz a gyengének s lelke a csüggedőnek. Lélekkel legyőzi a testet s világot, a rosszat s a kísértést. Csak az a nyomorúság győz, mellyel szemben lelket nem állítunk; a szellemmel áthatott szenvedés nem csúnya s nem gyilkol; annál pusztítóbb a szellemtelen. Az a szlv, mely megnyílni s oly érzéssel tud beszélni Istenével, hogy egyre vágyik a jobb után s töri magában a rosszat, tényleg a Tábor lejtőjén jár s az Isten vonzalmait élvezi. «Mutaberis in virum alienum»; elváltozol — biztatja az olyat a lélek — elváltozol más emberré. A vágy elnyújtja, a szeretet megolvasztja, a fegyelem pedig új formába önti a lelket. Azért tehát dolgozzunk lelkünk hangolásán, ébresszük föl a megfelelő érzelmeket. Ne várjunk, míg az ár elsodor; ereszkedjünk mi magunk a mélybe. Használjuk a röpimákat; ébresszük vágyainkat, fohászainkat a szentírás szavaival!

A Táborhegy lábánál.

210. a) *«És tanítványaihoz jövé, nagy sereget látá körülök és az írástudókat velök vetekedve. És az egész nép, amint meglátta Jézust, elálmélkodék és megfélemlének és eleje jutván, köszönték őt»* (Márk 9, 13).

Fönt a hegyen Jézus a lélek erejében színében elváltozik, édességgel, föld-felejtéssel tölti el három tanítványát; alatt lent a gyöngé hit disputál. S kérdi Jézus: «Miről vetekedtek egymás közt? És felelvén egy a seregből, mondá: Mester, hozzád hoztam fiamat, kibén néma lélek vagyok... és mondtam tanítványaidnak, hogy úzzék ki azt, de nem tehették». Pedig úgy-e, a te erődnél kellene tanítványaidban lennie; az nincs, s ahelyett van vetekedés. Nem sokat vetekedni, de Krisztus szellemével a világba állni; emléket egyéniségünkkel s nem szavainkkal földézni. Mily vonzó az a Krisztus! a nép otthagyja a disputát; mély tisztelettel néz rá, s eleje fut s köszönti. Ime, Jézus nyomaiban a lélek ereje!

b) A beteg fiú atyja kéri: *«Ha valamit tehetsz, segíts minket, könyörülvén rajtunk. Jézus pedig mondá neki: ha hihetsz, minden lehetséges a hívőnek»*. Akár kísér csoda, akár a türelem útjaira utasít az Úr, a hit őserő. Általa emelkedem ki a világ mechanizmusából; tudom, hogy Isten van bennem, s hogy az erkölcsi rendben nem hagy kísérteni erőimen felül. Bizalommal s bátorsággal telek el, s az élet küzdelmeiben a türe-

lem kötelekeit el nem szakítom. Ez az erő majd kisugárzik környezetemre is, s elváltoztatom vele az «én világomat». Ne utaljatok egyre csak a körülményekre s a környezetre s azoknak nehézségeire, hanem érvényesítsétek erősen a lelket, a «ti világotokat», higgyetek s bizzatok ; van abban fény s meleg ; erő árad majd ki belőletek.

c) A társadalomban is «minden lehetséges a hívőnek». Higgyétek erősen, hogy a rossz nem győzhet, s hogy az Isten országa tért foglal nemcsak bent, hanem kint is. Igaz, hogy sok harcba kerül, s az érdekütközés keserűséggel jár. Minden korban más-más egyensúlyt kell a gazdasági viszonyokba teremteni, de tartuk szem előtt a célt, mely szerint az egész világ arra való, hogy több jó ember, a több-ember alakuljon ki. Ne nézzetek sötéten a világba, az osztályharcra. Látjátok, hogy mindezzel többre megyünk, a munkásosztály állapota, életmódja emelkedik ; méltányosabb közérzés száll meg, élénkebb a szeretet, könyörület, irgalom. A bizalmatlanságnak s a kétségbeesésnek nincs helye az Isten országáról szóló evangéliumban. Dolgozzunk a jobb világon, a jobb emberen, a több-emberen. Ne haragudjunk a népre. «Minden lehetséges a hívőnek.»

d) Hogyan szolgáljuk e nagy célt? A kérdésben megvan a felelet: *szolgálattal*. Nem általános frázisokkal népről és hazáról ; nem szentimentális humanizmussal, hanem hittel, mely mögött a hódoló, odaadó, szolgáló szeretet áll. Állítsunk be etikát az üzletbe, a gazdaságba, hogy ne legyünk önzők, igazságtalanok, zsarolók ; könnyítsük az ember munkáját, neveljük a tisztességet, hűséget, megbízhatóságot. Ezeket nem lehet megfizetni, s ezeket keressük mi is, hiszen minden állásnál az erkölcsi tulajdonság után kérdezősködünk első-sorban : derék, jó, megbízható ember-e? Tehát minél több erkölcsöt a világba, vagyis minél több jó, korrekt, erős, tisztességes akaratot.

Buzgó papokat !

211. a) «Jézus megfenyegeté a tisztállan lelket, mondván: *Siket és néma lélek, én parancsolom neked, menj ki belőle . . . s kiméne belőle*» (Márk 9, 24). Fönt a Táboron a dicsőséges Krisztus a lélek ünnepét üli, mely a földre mennyországot varázsolt, s lehozza közénk a szenteket, Mózes, Illést ; lent pedig a lelki erőtlenség s a testi nyomorúság gyötri az embereket ; a lélek megfúl, a szellem elborul. Érezzük mindkettőt. A kontraszt óriási. De ki segítsen a mélységekben küzdő világon? Az apostolok ott állnak, de vállat vonnak, nem bir-

nak a nyomorúsággal, pedig Jézus tanítványai. — Így vagyunk mi is; szemben állunk sötét hatalmakkal; Jézus tanítványai is volnánk, s nem birunk velük; megalázódunk és tűrünk. — Azután jön Jézus parancsszava: «Siket és néma lélek, én parancsolom neked, menj ki belőle», s győzünk általa. Legyünk arról mindig meggyőződve, hogy sokat el is kell tűrni, nem változtathatunk rajta; de azért a jóról nem mondunk le, s ez alázatunkban is mienk az Isten.

b) *«Midőn aztán bement a házba, tanítványai kérdék őt titkon: Miért nem üzhettük mi ki azt? És mondá nekik: Ez a faj semmi által ki nem mehet, hanem csak imádság és bőjtölés által.»* Rozsdás a kard, nem alkalmas győzelmes harcokra; gyöngye a lélek, azért nem tudja az Isten erejét kellőleg érvényesíteni a világban. Kettő kell: imádság Istennel szemben, hogy töltekezsem vele, és önmegtagadás, bőjt, hogy tudjak kivetközni magamból s a világból. Ez úton jártak azok, kik a lelkiekben nagyot tettek; az ellenkezőn azok, kik az istenit kompromittálták a földön. Avasson föl minket a lélek imában és bőjtben az Isten harcaira.

c) Sok jó, buzgó pap kell. A mi korunk sok szívet von el Istentől s anyagba fojtja a lelket. Imádkozunk s bőjtölünk, a kántorbőjtben elsősorban, jó papokért. Szenvedjünk ezért. Szent István vértanú kiesdette a világ számára Szent Pált, Szent Alfonz Rodriguez, Szent Péter Clavert. Miért nincs több szent papunk? Az Úr erre azt felelte valakinek: «Mert nem kéritek eléggé.»

Tisztult, fölényes lelket!

212. a) *«Azon órában a tanítványok Jézushoz járulának, mondván: Kit tartasz nagyobbnek mennyeknek országában? És magához híván Jézus egy kisedet, közéjük állítá s megölelvén őt, mondá: Ha meg nem tértek s nem lesztek, mint a kisedek, nem mentek be mennyeknek országába»* (Máté 18, 1; Márk 9, 35). Emberek, tele vagytok köddel, képzelődéssel, érzékenykedéssel, s igazság és szolid erény kevés van bennetek. Szubjektív korlátoltságok torzulássá s hiúságtok betegséggé lesz. Önszereteteiket ne érintse senki, mert különben fölhangytok a legszentebb érdekek szolgálatával. Ha megkritizálják jó törekvéseiteket, el birjátok felejteni az Istent, mert magatokat keresitek. — Tele vagytok továbbá sötétséggel, iszappal, földdel, az enyészet szaga van ruháitokon s a kripták szomorúsága lényeteken; ti az archeológiának dolgoztok. — Ezzel szemben Jézus tisztult, nagylelkű, fölényes lelket akar, mely kimosta magából az iszapot, s fölötte áll a kicsinyes szubjek-

tivizmusnak ; áttetsző, szép, erős, szabad lelkeket akar. — Küzdök az érzékenykedés s a hiúság sokféle rejtett alakja ellen, mely mint ellenszenv s elidegenedés jelentkezik bennem. Pro libertate !

b) *«Aki tehát megalázza magát, mint e kisdéd . . . s aki befogad egy ilyen kisdedet, engem fogad be. Aki pedig megbotránkoztat egyet, jobb annak, hogy malomkő költessék nyakára, s a tenger mélységébe meríttessék.»* Jézus látja a gyermek szép lelkét, a tisztaságot, melyben Isten lakik, az áttetszőséget, azt a «límpidezzát», melyet köd, pára, bűz még nem homályosít el . . . nincs rajta a törésföld nehéz párája, a gond s a munka rabszolgái miljóje. S megöleli, panegiristája lesz, s azonosítja magát vele. Mennyire szereti a lelkeket ! Ugyanakkor azonban látván e mennyországok rombadülését, rémületének s rettenetes haragjának ad kifejezést : Jaj annak, ki egy tiszta lelket elront ; jaj annak a szörnynek, mely a lélek véréit issza s hullává ékteleníti azt ; az átok mint malomkő húzza le az Isten-feledés mélységeibe ! A lélek kincs, én is az vagyok ; de ha lelket mérgezek, söpredék s utálat tárgya vagyok. Hogy néztek Jézus szemeibe ? Elbirom-e azt az ellentmondást, mely az ő lélekszeretete s az én lélekrontásom közt van, ha igazán tudok lelki kárt okozni ? Ó, ő a nap, s én a sötét örvényben malomkő alatt rothadó hulla volnék. Sohase legyek valaki eldurvulásának, hanyatlásának, hitetlenségének, torzulásának oka. Soha, soha ! Mily indítóok ez is, hogy tartsam magam, — hogy szálla senki szemében ne legyek, — hogy viseletem ne hűtse le senkinek buzgalmát, szeretetét.

c) *«Jaj a világnak a botrányok miatt. Szükség ugyan, hogy botrányok jöjjenek . . . Ha pedig kezed vagy lábad megbotránkoztat téged, vágd el azt . . . És ha szemed megbotránkoztat téged, vágd ki azt.»* Jézus lelke fájdalmas fölajdulása ; nehéz a szíve arra a világra, mely a lelket s az örök életet kioltja ; nehéz arra a szemfödőre, mely az eget elborítja ; nehéz arra a fekete, szomorú zenére, mely a lelkeket a test s a föld szeretetében szomorúakká teszi. Igaz, hogy ez a hatalom érvényesülni fog, de mégis csak végzetes sors : úttörőjének, fullajtárjának, igavonójának lenni. — Jézus más nemzedéket nevel e szomorú szükségkel szemben ; nemzedéket, melynél a lélek nem eladó semmiért. Mít ér a fürge láb, ha a pokolba táncol ; mít a szép szem, ha világosságomat kioltja ? Ellenben mily nemes s egyedül okos s nagystilú temperamentum, mely a legszebbért, az örök szépségért s szerelmeért táncot, ölelést, gyújtó szemet, amennyiben az az erény ellen van, nélkülözni

tud, ép azért, mert nagyon, mert hevesen szeret. Így akarok szeretni! Ez érzékkel kezelem mások lelkét. Nem mondom: hiába, minden az ördögé; hanem úgy teszek, mint aki mindent ki akar vonni az ördög hatalma alól.

Gyermeki lelkület.

213. *«Ha nem lesztek olyanok, mint a kisdedek, nem mentek be mennyeknek országába»* (Máté 18, 3).

a) Kétféle naivitás van: az érzület s az ismeret naivitása. Az ismeret naivitása nem erény s nem előny, s minden igyekezetünkkel azon vagyunk, hogy minél teljesebb s gazdagabb s igazabb ismeretben fölülemelkedjünk a gyermekkor tudatlanságán. Szent Pál szerint: *«Míg gyermek valék, úgy szóltam, mint gyermek, úgy értettem, mint gyermek...; mikor pedig emberkorba jutottam, felhagytam azokkal, mik gyermeknek valók»* (1. Kor. 3, 11). De a naiv lelkületet, azt az egyszerű, igénytelen, egyenes, őszinte érzületet, ápolnunk kell, erre tanít Krisztus, mikor pl. tanítványainak lábait mossa. Nem úgy kell gyermekeknek lennünk, hogy az ismeret alacsony fokán álljunk, hanem hogy a legragyogóbb ismeretben is készséges hódolattal viseltessünk az Úr s az Ő szent akarata iránt.

b) A gyermeki érzület továbbá az élet ártatlansága s a szolgálatkész szeretet igénytelensége. Ismét mondja Szent Pál: *«Atyámfiai, ne legyetek gyermekek értelemre nézve»: a gonoszságra nézve lehettek ugyan kisdedek; de az értelemre nézve tökéletesek legyetek* (1. Kor. 14, 20). Az Úr Jézus épen azt akarja, hogy minket a lelki életnek egyre magasabb fokára emeljen s minket szellemben szabad lelkekké neveljen. Szomjazom az örök szeretetet s a szép szabadság szellemét; tiszta, tisztult akarok lenni.

c) A gyermeki érzület egyszersmind bizalom. Gyermekszemmel nézek Isten s jövőm s örök célom szent homályába. Sötét szobákon szaladok végig Atyám karjaiba... beszaladok mint a templomtéren játszó gyermek a templomba egész az oltárlépcsőig, és ott elbeszélgetek Jézussal s csókot hintek feléje. A sötétség nem nyeli el a gyermeklélek bizalmának sugarát.

Mint a kisdedek!

214. *«Ha nem lesztek olyanok, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába»*, vagyis ha nem lesz bízó, bennem megnyugvó, hozzám ragaszkodó s bennem örömét lelő lelkek, nem találjátok föl boldogságokat!

a) Erre nevel minket minden az egyházban: Jézus biz-

tosít, hogy velünk van s el nem felejt, s e felejtethetlen ígértnek szent titkában, az Oltáriszentségben egyre magához vonzza szívünket ; áhitatunk közvetlenül vele szembe helyez minket. Azután az anyai lélek s a szépség bája környez ott, s a Szent Szűz szemei pihennek rajtunk, melyeket annyiszor emlegettünk : «illos tuos misericordes oculos». Fásult, sötét, rideg nem lehet lelkünk ; a bizalom imáinkban, a gyengédség művészetünkben, az érzés énekeinkben elárulja a gyermek lelkét, hangját, tekintetét . . . Ó jó nekünk itt . . . itt a szülői háiban . . . Isten otthonában.

b) Gyermekesek vagyunk, de nem lágy, síró babák, hanem pásztorfiúk, kiknek kard, dárda nem kell, de parittyájuk van s öt éles kövük : Jézus neve, s végtelen bizalmuk, hogy legyőzik az ellent : a bűnt, szenvedélyt, ármányt, gyűlöletet, szegénységet, betegséget s a halált. Az ember görnyed e hatalmak alatt. Összekeerül sokszor a diadalmas rosszal, s szinte elmegy a kedve ; tapasztalja a világban az alávalóságig süllyedő önfeledettséget s nemtelenséget ; a gyötrő félreértést, az olthatatlan gyűlöletet, a gondot, a betegségek s a halál ijesztő árnyékait. Látja, mint hervad az élet, s elhervadna akkor is, ha minden mező Elysium, minden sziget a Senkiszigete volna. S mégis, mégis tudja, hogy nem a rossz győz, hanem a jó ; — hogy a lélek győz a hervadó test fölött s az élet a fölhantolt sírok fölött él ; — tudja, hogy a lélek legyőz mindent, tömlöcöt, kínt, halált, szolgaságot, gyűlöletet . . . ; hogy győz, mint ahogy győzött a Szent Szűzben, Pálban, Ferencben, Ágnesben, Perpetuában, Katalinban, hogy győz, ha rendületlenül hisz s szeretve, remélve átkarolja az édes Jézust. Ó Isten gyermekei, ti Isten csodái, gyermekszemek égbe tud nézni s el nem borul, — gyermekarcotok a halál leheletében is mosolyog, gyermekkezetek parittyát forgat s Góliátokat üt le . . . Venerande puer, fortitudo Dei : Tiszteletreméltó gyermek, Isten ereje.

c) Az ilyen lélek örömet talál. Az öröm a győzelemből való. Gaudete in Domino semper . . . Exultent et laetentur in te . . . ! Isten akarja, hogy örömmel szolgáljunk neki : Jubilate Deo, servite Domino in laetitia s érezzétek át, hogy «melior est dies una in atriis tuis super milia» ; jobb nálad egy nap, mint másutt egész élet. Ne legyetek zsémbes, kedvetlen, gyanakvó lelkek. Elront az mindent : kedvet, hitet, művészetet, életet ; elsötétíti a szemet, a szót, a tekintet. Istent nem dicsóíti. A kedvetlen, örömtelen léleknek nincs kitartása, mert nincs ereje : «a szív bánata leveri a lelket».

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 275

Kedvetlen embernek szíve, keze, lába, karja ólomból van, s lelke a szenvedéseknek melegágya. Szent Ferenc örömből énekelte azt, hogy «tanto è il ben, ch'io aspetto, che ogni pen' mi par diletto». Tehát foglaljuk le a «boldog életet» Istenhez való ragaszkodásban s készséges szolgálatban.

Az Őrzőangyal.

215. *«Vigyázzatok, hogy meg ne vessetek egyet e kisdetek közül, mert mondom nektek, hogy ezek angyalai mennyekben mindenkor látják Atyám orcáját, ki mennyekben vagyon!»* (Máté 8, 10).

a) Nem vagyok magányos és elhagyott; jár velem az Isten angyala. «Angeli eorum», az én angyalom. Szeretnék beszélni vele, szemébe nézni, szívére borulni, de csak lélekben közelíthetem meg, mert egy «más világ» ő mellettem, melynek csak fuvalmát érzem, mint Columbus a szasszafraszt illatát az óceánon. Hiszem, hogy van védangyalom, mert van szellemi világ, melyet nem tagadhatok. A hal ne mondja: nincs élet a vizen kívül; az állat ne mondja: nincs a levegőn kívül. Van élet levegőn, nagyvilágon, étheren fölül «in lumine tuo»; van láthatatlan, szellemi világ; ahhoz szem kell, az értelem, a lélek szeme. Hiszem s örülök neki. Nem karolhatom, nem ölelhetem át, de értem s szeretem.

b) Hogyan közeledjem hozzá?

Tisztelettel s szeretettel. Tisztelem, mint nagy, fölséges szellemet. Tudom, hogy benne a szellem ereje fölszabadult az érzékek gyámságából s ragyog s villámlik, mialatt a mi értelmünk, legyen bár Leibnizé vagy Kanté, fogoly, rab, a fogalomnak léceiből építi föl házát, analógiákból tákolja össze hídait, melyekkel át akar hidalni sötét, fölkutathatlan mélységeket. Ellenben a szellemek értelme intuitív, tudásuk ragyogó napvilág. A te bölcseséged, király, mint az angyal bölcsesége, mondják Dávidnak. S ez a bölcsesség fölfelé húz és ragad, föl, nem le. Nincsenek lábaihoz láncolva a kaján, fondorkodó, alávaló indulatok koloncai. Szerető bölcsesség! Istennel egyesült, kegyelemmel telt lelkek azok. Ily tiszta, világból s tévelyből színesedő, fölényes szellem áll mellettem, jár velem! Hogy kell őt tisztelnem, megbecsülnöm, érte lelkészülnöm; magamat társaságára méltóvá tennem. Angyali közelség... hatalmas motívum minden jóra!

Azután lelkes szeretettel kell iránta viseltetnem; hiszen erős, bátor, hadseregek élén győzelmet hozó szellemek, mint a macchabeusi harcokban; jótékony, irgalmas, kegyelmes

szellemek, a «béke, a vigasz, az irgalom angyalai». Szépek ; fölségesek. A lét hierarchiájában közvetítik az Isten kegyelmeit ; vezetnek, őriznek, biztatnak minket. «Elküldöm előtted angyalomat» ; szeresd, bízzál benne, mondja az Úr. Clemens Brentano szép költeményt írt Louise Henselről «Der Engel der Wüste» címen ; ez az angyali lélek vezette őt vissza a hithez ; pusztából ki az élet forrásaihoz. Nem járok pusztában, ha angyalok szavára hallgatok, ha szeretettel kérdezem : mit akarsz tőlem, győzelmes, fölséges, hősies szellem? úgy-e azt, hogy ne csüggedjek, ne tétovázzak, ne féljek, hanem szeressek, s bizzam s hívjam segítségül Istenünk nevét s kegyelmét.

Az adósságunkat elengedő irgalom.

216. a) «Hasonló a mennyek országa egy király-emberhez, ki számot akart vetni szolgálóival. És mikor elkezdte a számvetést, eléje vitették egy, ki neki tízezer talentummal tartozik vala» (Máté 18, 23). Mindenki adósa az életet s üdvöt adó Istennek, adósa rogyásig. Tőle veszünk minden jót ; a teremtésben épúgy, mint a megváltásban, s mindennel vissza tudunk élni. Vétkezünk. Visszaélünk Krisztus igéjével, vérével, kegyelmével, kincseivel ; óriási kontrasztot állítunk önmagunkban az erény s az egyén közé ; konfliktusokat élünk át, melyektől szívünk vérzik ; harcokban nyögünk, melyekben elernyedünk. — Felém jön az a számvető Fölség, ki úgy remekelt a teremtésben ; a lét öröme és telje, az erő és tökély végtelen «jubilus»-a. Felém jön s számot kér ! Ó mivé lett bennem az erő és élet ! Mivé a kegyelem és szépség ! Tízezer talentum adóssága van a földhöz tapadt, elnyomorodott páriának ! Érdem, jog, képesség, cselekvő, érvényesülő erő nélkül vonaglik ; itt csak «indulgentia»-nak, «remissio»-nak, bűn- és büntetés-bocsánatnak van helye. Ha elengedi a Fölséges, jó ; ha el nem engedi, én le nem robotolhatom. Azért kérem az Urat : «bocsáss meg, engedd el» ; azért imádkozom s vezeklek, mikor gyónom ; azért rimámkodom : «engedd el, Uram, büntetésemet» ; e járatban vagyok, mikor búcsút kívánok elnyerni.

b) «Leborulván pedig az a szolga, kéré őt, mondván: Légy békétűrőssel hozzád s mindent megfizetek neked.» Ez az én pózom a végtelen Urral szemben ; minden gyónásom, áhitatomnak öntudatosabb percei, Istenhez való közeledésem, kivált halálom órája e pózba parancsol. Leborulok, s az örök élet vágyával s az örök Fölséget imádó s szépségét átkaroló lelkem bensőségével kérem, hogy tegyen, tegyen, mert csak ő tehet ; én már nem tehetek egyebet, mint kérek, bánok s

remélek ; de ezt lelkem elszántságával s rendületlen bizalmával teszem. Isten engem úgy segéljen ! Mily nagy erők a megálázódás, a bizalom, bánat s remény !

c) *«Könyörülván tehát az Úr azon a szolgán, elbocsátá őt s az adósságot elengedé neki.»* A bűnbánat alázatát a fölmagasztalás, a leborulást az édes ölelés, az üdvösség gondjának sötét töprengését a könyörülő szeretet csókja váltja föl. A pokol kilátásaiban megjelenik a töviskoszorús Jézus. Föl-emel s biztat : gyere felém — mondja — ne kételkedjél ; ki-törölöm lelkedből a kételyt ; eloszlatom az aggály árnyékát homlokodról ; gyere, gyere ; kegyelmemet állítom a bűn helyébe, erőm fölvaltja tehetetlenségedet, szívettem minden aposztaziádat. Jöjj, én bocsátok meg neked ! Ismerem romlásodat ! Pessimista lettél, mikor magadat s a világot rögzítetted. Filozófiád is hirdeti, hogy komisz az ember ; tudományod állítja, hogy az állatiasság jeleit viseli ; én is mérhetetlen adósságot látok rajtad. Cselekvésed ellenkezik az erkölcsi törvénnyel ; elszakadtál a szent Istentől s morális exisztenciád kérdésessé lett ; de én megbocsátok neked ! Ime az Isten új teremtese az erkölcsi rendben ! Ime a kegyelmes hatalom !

d) De ez nem hat reánk varázs- s igézetképen ; hanem mély hullámozásba hozza a lelket. Lélek erjed s forr itt. Jön feléje az üdv s a lélek megragadja azt görcsösen. Megcsapja az erkölcsi világ magaslatainak, az éledésnek lehellete ; kibontakozik az erkölcsi tisztaság szépsége s kelleme, s két érzelem hatja át : átérzi önmaga nyomorúságát s ugyancsak az Isten segítő s mentő hatalmát ; Isten jön s éltet, s én éledek. Ó ne kételkedjünk benne, ne kételkedjünk irgalmában sem ; megsértenők ! Rendületlen bizalmunk erőt önt majd belénk s fokozza bensőségünket s szenvedéllyé éleszti ragaszkodásunkat.

e) E bűnbocsátó kegyelem szíves fogadása teljesen elválttatja az életet ; a választófal Isten s ember közt ledől, s isteni erők áradnak belénk. Krisztus erejében, uralmában s dicsőségében lesz részünk. *«Es fließt aus dem Glauben die Liebe und die Freude im Herrn und aus der Liebe ein froher, freier Geist.»* Fölszabadulunk kishitűségünk s bizalmatlanságunk elfogódottságából, s bátran megyünk előre. Krisztus odaadta magát s kegyelmét nekem ; megkönnyebbültem s erős lettem. Teszek bátran s dolgozom tovább a krisztusi művön magamban s másokban.

Az álnok szolga.

217. a) *«Kimenvén pedig az a szolga, találta egyet szolgatársai közül, ki száz pénzzel tartozik vala neki és megfogván, fojtogatá őt, mondván: Fizesd meg, amivel tartozol. És leborulván szolgatársra, kéré őt, mondván: Légy béketűrőssel hozzám s mindent megfizetek neked. Amaz pedig nem akara, hanem tömlőcbe veté őt...»* (Máté 18, 28). Kimenvén pedig a szolga szolgatársai közé, a nagy, Fölséges Úrnak magaslatairól leszállván az alacsony érzések régiójába, hol szolga-, kufárlelkek gyöttrik egymást, kegyetlen lett, s megfélekedezett az irgalomról. Ime a szolgálélek nyomai a sárban! Jézus lelke a legnagyobb hivatás fölségével, az isteni érzések áldásával jön felénk. Lelkében szenvedéllyé fejlett az örök halál veszedelmének aggodalma s az örök élet közlésének vágya. Jön átkot elosztatni, poklot zární, végtelen adósságot elengedni; jön az élet legsötétebb gondját eloszlatni; jön erővel s hatalommal; győzi. Lélekkíaradással, pünkösdi tűzzel szemében, karácsonyjé mézével ajkán, a megtestesülés áhítatával szívében jön felénk; könnyeket, irgalmat, könyörületet, tisztaságot, erőt, halhatatlanságot hozott, s a szolgálóember mindezt felejtí s száz pénzért fojtogat, keserít, üldöz, öl... s pokolba jut! Az az Isten-gyermek, ez a szolgatípus!

b) *«Látván pedig szolgatársai a történtekelet, igen megszorodának...»* A szolgatársak, kiket a kegyetlen önzés el nem állatiasított, szomorkodnak; a világ az ő kínjuk, az az alacsony, mellén kúszó, földet érő kígyóvilág. Ők tesznek ellene, dolgoznak, küzdenek és sírnak, de nem szabad elernyedniök s nem szabad a sasok magaslatairól a kígyók csapásaira térniök. Menjenek csak bizvást Krisztus után, még ha könnyes szemmel is. Menjenek s érvényesítsék tőlük telhetően a szeretet harmonizáló erejét; foglalják énekekbe, himnuszokba az élet diszharmóniáit; sugározzák ki lelküket; a lélek sugarai az igazság, jóság, szentség, szépség, erő, öröm, élet. Tegyék széppé a világot; rongyokba, vityillókba hozzák magukkal a tündérmeséket elhalaványító krisztusi világosságot; árásszanak ki tájékra, mezőre, szérűre, redves kerti palánkokra, liceumbokrokra poézist; járjon velük utcákon, folyosókon, szalonokban, kapuk alatt, pince- és padlás-lakásokban az élet lelkesülése, s azért mert szomorkodniok kell, ne felejtsék, hogy ők voltakép a lét s az élet ittas élvezői. Ez nem filozófia, hanem kereszténység.

e) *«Akkor eléhíván őt ura, monda neki: Álnok szolga, minden adósságot elengedtem neked, mivelhogy kértél engem;*

vajjon nem kellett volna-e neked is könyörölnöd szolgatársadon, mint én könyörültem rajtad.» Ó, ki bírja el e vádat s még inkább a szolgáltság sarkkövét! Mit adott s mit bocsátott meg nekünk az Úr! Hogy ég a lelkemen Krisztus vére, mellyel bűneimet eltörülte; hogy járja át szívemet «kétélű kardnál élesebb» igéje; mily kincsek kallódtak el kezeim közt, mintha homokszemek lettek volna; sőt tán még lelkek örök vesztesébe is reám borítja árnyékát, s íme «minden adósságot elengedtem neked», s te álnok, sötét, hideg öntudat ráveszed a lelkedet, hogy másnak meg nem bocsátsz s kegyetlenkedel vele? Emberek, ez alávalóság nyomai a pokol csapása! Azért szeressetek, irgalmazzatok, mint ahogy én szeretek s könyörülök; ne legyen nehéz köszívetek, hanem bocsássatok meg sérelmet és kislelkűséget!

Munkásokat az Úr aratásába!

218. a) *«Ezek után pedig rendele az Úr más hetvenkettőt is, és elküldé őket kettőnként maga előtt s mondá nekik: Az aratás nagyon sok, de a munkás kevés»* (Luk. 10, 2). A mezők fehérlelenek, az aratás nagy. Jézus végignézi lélekben a világon. Beletekint nyomorába, bűneinek, szenvedélyeinek sötétségébe; élénken átérzi bajait; rokonérző, nagylelkű szívvel segíteni akar, azért arra utal, amire legnagyobb szükség van: kérjétek, hogy az Isten apostoli férfiakat küldjön; jelzi is, hogy milyenneket: erőszak és érdek nélkül, tisztalelkű embereket, kiknek a ragadozó, kegyetlen, önző világ temperamentumában nincsen részük; meztlábú, békés embereket, kikből sugárzik a lélek; kiknek a világgal szemben csak egy tényük van, hogy vegye a békét, melyet ők adnak, s adjon viszont kenyeret. — Jézus lelkéből való a kereszténység; terjesztésére, fönntartására szintén hasonlelkű, «kongeniális» emberek keltenek. — Nézd e Krisztus-típust; tekints kristályos mélyeibe; töltsön el téged is ez a lélek; ha ez van benned, akkor nézz bizalommal a nagy aratásra, s suttozd magadban: Isten küld, lelke űz: megyek.

b) *«Kérjétek azért az aratás urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába.»* Kérjétek az ilyen munkásokat. A «kongeniális» lelkek, a krisztusi rokonság nagy kegyelem, azt kérni kell. Az egyházban meglesz a jog szerinti apostoli utódlás; de a jog csak vasdrót, abból nem lesz koszorú; virág, erkölcs kell hozzá; a jog sziklaréteg, abból nem lesz szép világ; fenyves, erdő, moha, pázsit, rét kell hozzá; kérjétek hát. — Néha e géniuszból valami jelenik meg köztetek, s máris elragad; gondolhatjátok, ha a típus nem sötét, nem

egyoldalúan, nem tolsztoji passzivitásban, nem ibseni ködben, hanem az «Emberfia» eredeti szépségében köszönt be hozzátok, mennyire hódítja meg majd szíveiteket. Szentjeink e típus variációi. Kérjete, kérjete apostolokat, szenteket, s ne csak kérjete, hanem neveljete. Hátha gyermekeitek arcán, ha Krisztusnak nevelitek, kiverődik a krisztusi hasonlóság!

c) Munkások kellenek, kik új világot teremtenek; élénken perceptív s keményen munkás lélekre van szükségünk. Munka kell; sziklákat kell fúrni, követ fejteni, aratni kell. Az apostoloknak nem hivatalban kell ülnök s várniok a tudakozódókat; ez egészen mellékes funkció. Tüzeső hull az apostoli férfiakra az apokaliptikus angyal füstölőjéből; nincs nyugalomuk; lelkük feszül, szemük lát, arcuk ég, szívük beszél; a szeretet tüze s a gondnak árnyéka jellemzi lelkületüket. Gyermekek, betegek, botrányosok, veszélyben forgók, bűnösök, jó lelkek, iskola, család, társadalom ezernyi szükséglete rajzik szemeik előtt; ők bíznak, imádkoznak, szenvednek, kitartanak.

«Szeressed a te Uradat... és felebarátodat.»

219. a) *«És íme egy törvénytudó fölkele, kísértvén őt és mondván: Mester, mit cselekedjem, hogy bírjam az örök életet? Ő pedig mondá neki: A törvényben mi vagyon írva? Amaz felelvén, mondá: Szeressed a te Uradat, Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből és minden erődből és minden elmédből, és felebarátodat, mint tenmagadat. És mondá neki: Igazán feleltél; ezt cselekedjed és élni fogsz»* (Luk. 10, 25). Szeressed az Istent, a te fölséges, végtelen, édes mindenedet; azt az örökkévaló, magát egyre jobban kinyilatkoztató nagy jót; «omne esse», a lét és élet dagadó óceánját; azt a meleg, boldog örök-életet, kiből fakadnak lelkek és egyesülések, intuíciók és inspirációk s az extázisok örömei, mint rügyei a lelki tavasznak; kiből valók a szellemek víziói s a művészetek inspirációi, ki búvol lelket, s ritmust s harmóniát önt ki a létre. Szeresd azt a legreálisabb szépséget, mely poézis és valóság; azt a produktív őserőt, mely gördít csillagot s rajzol világot; s szívedbe szárnyaló, édes érzést önt. Szeresd őt, kiből való az anya öröme; őt, ki által születik gyermek s fakad virág; kiből való a boldogság énekének minden motívuma, ki tejet és mézet és bort csepegtet a szeretők, a költők, a próféták s a szamaritánok ajakára; — ki könnyeket fakaszt s a csendes örömök pacsirtadalait inspirálja; — ki a mély megindulás könnyeit keveri a fájdalomba s homállyal, sötétséggel is dolgozik a több,

szebb élet kialakításán. Szeresd őt, Uradat, mindenedet, ki akart téged, s azért vagy, s ki akarja, hogy több, szebb, erősebb, teltebb, gazdagabb lélek légy; ki vonz téged, s fölhúzza kegyelmének zsilipjeit, s lelkedet folytonos, szebb, öntudatosabb élettavasra neveli. Szeretni kell őt szívvel, erővel... s ugyan lehet-e őt szeretni érzés, megindulás, hevülés nélkül? Aki hevülve nem szereti, az még nem nézett bele arcába!

b) «*Szeressed Uradat...*» ez az első parancsolata, nem az, hogy higgy, remélj, félj, jutalmat várj; szeress, nem akár-hogyan, hanem hevesen; vágyódjál, indulj, repülj feléje, repess utána, öleld át, karold át, borulj rá. Ezekhez értesz, s ugyan kire pazarolnád, ha nem reá? Első ez a parancsolat, mert a szeretet a legtokéletesebb, legerkölsibb, legúrabb, legnemesebb akarat és érzés; én határoztam el magam arra, hogy egész valómmal odaadom magamat neki; mi lehetne ennyre nekem s Neki való? Tiszta moralitás; szívet tölt. — *Első* azért is, mert az Isten, az élet s a tökéletesség lelke mindenek fölött ezt kívánja, más nem becsül így; a szeretet primiciájára féltékeny. — *Első* azért is, mert a legédesebb; eleme az öröm. Lehet örömöm az engedelmisségben, a tiszteltben, a dicséretben, melyet Istennek nyújtok, de a legédesebb öröm a szeretetben van! Ezzel lehet azután haladni, kitartani, küzdeni, áldozatot hozni; ezzel lehet lemondani; mindenre jó, mindent győz!

c) «*Amaz pedig igazolni akarván magát, mondá Jézusnak: De ki az én felebarátom? Felelvén pedig Jézus, mondá: Egy ember méne Jeruzsálemből Jerikóba és rablók közé juta, kik meg is foszlák őt, és megsebesítvén félholtan hagyják őt és elmenének. Történt pedig, hogy egy pap jött le azon az úton, és látván őt elméne mellette. Hasonlóképen egy levita is Egy samaritánus pedig arra utazván, könyörületre indula, és hozzája menvén beköté sebeit, olajat és bort töltvén azokba, és fölhevén őt barmára a szállásra vivé és gondját viselé...* E három közül kiről véled, hogy felebarátja volt annak, ki a tolvajok közé jutott? Amaz pedig mondá: Aki irgalmasságot cselekedett vele. És mondá neki Jézus: Menj s te is hasonlóképen cselekedjél» (Luk. 10, 29). A szenvedő ember mellett elmennek először azok, kiknek részvéte szűkkörű, s kik nem érznek közösséget vele, mert idegenek. Papok, leviták tán a templomba sietnek, tán fontos közügyektől rá nem érnek; elég az hozzá, hogy az, aki az útszélen fekszik, nem az ő testvérük; el nem érzékenyülnek, meg nem indulnak látásán, szóval idegenek. De jön a samaritán, s «könyörületre indula» s szolgálatát föl-

ajánlja ; lélekkel jön feléje s kimutatja, hogy a sebesültet szívéen hordozza. Ez az a «proximus». Az igazi felebarát, aki barát, s nemcsak ad, hanem tesz ; aki szerető, segítő viszonyba helyezkedik a szenvedővel, s lelkének erejét önti ki rá. «Nicht Almosen, sondern einen Freund.» Ez a szociális érzés a régi krisztusi caritas.

Nur was wir tellen, nimmer was wir geben ;
Der Gabe ohne den Geber fehlt das Leben ;
Nur wer in seiner Gabe selbst sich gern
Hingibt, speist sich, den Bettler und den Herrn.

Szeressed Uradat Istenedet !

220. a) Minden elmédből ; gondolkozzál róla, kutass, mélyedj bele, szemléld. — Teljes lelkedből ; kedélyed tud elmerülni, énekelni, alakítani ; tud sugalmazni s élvezni ; ezzel a teljes lélekkel fordulj felé. Teljes szívedből, mely dobog s vért lüktet s jótékony meleget s életerőt áraszt ; így szeresd, s minden erődből, az élet erőivel s szerveivel, szemmel, füllel, ajkkal, nyelvvel. — A szeretet legyen tehát inspirációja szívednek, lelkednek, elmédnek ; ez legyen eleme életednek. — E nélkül a gondolat árnyék ; sápadt, szintelen, erőtlen kiindulás, mely Istenhez el nem ér. E nélkül az «anima»-nak nincs értéke, nem lát, nem észlel, nem reagál ; s a szív is, bár dobog, de élete mint a mocsár hinárja s a vizenyős árkok gaza.

b) Szeress ... bátran ; ne félj, hogy tiszteletlen léssz. Némely Mária-szobor ellen az a kifogás, hogy a gyermek rá van öntve édesanyja keblére, hogy «bizalmas simulása lerontja a hieratikus jelenséget». Igen, elméletileg a «Dominus Deus»-szal szemben tiltakozunk az antropomorfizmus ellen, mely az Istent embernek nézi, de az érzésben Isten közelebb áll hozzánk, mint bármely ember. A bensőséges egyesülés, az Istennek s az emberinek egymásba olvadása, a tannak meleg életté kiváltása lesz mindig az evangéliumnak főcélja ; Lelkem ráömlik az Úrra ; hogy Úr, attól meg nem dermedek ! ráömlik Istenére ; hogy Isten, attól meg nem merévülök ! Szeretek, szeretek ; a hieratikus merevség, a galanteria szétfoszlik előttem. A gyermek is ráömlik anyjára, még ha királyné is ; furcsa volna, ha a királyságtól a szeretet lelohadna. Ő ezt érttem ; komolyba veszem érzéseimet, megkomolyodom szeretetemben ; de a «Dominus Deus» nem ijeszt.

c) Szeresd az Urat ; fölséges ő és magas, de nem rideg, hisz napsugaras. Mély ő és örvényes, de e mélységből élet lüktet, meleg vér fakad. Erős és viharos, de virágot tart kezé-

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 283

ben, illatot hint és énekel. Titokzatosan néma, de hangossá lesz a lélekben; zsoltárra, himnusra, glóriára megtanít; a De profundist is biztató akkordokkal zárja. Szeme fekete, mint az éj, de szép; az örök szeretet tüze villog e sötétségben. Arca le van fátyolozva, de a természet az ő tükre, s minden őt szimbolizálja. Ő szül és nevel, örömet és lendületet ad lelkünkre; ő jó és hú; mulandóságon, mint árkon át nyújtja felém kezét; ugrom feléje, mert ő emel. Küzdelmektől nem óv meg, de egyre azt suttogja: gyermekem vagy, s ha sírsz, omolj keblemre s ott sírd ki magadat. Én Istenem, én minde nem!

Márta és Mária.

221. a) *«Lőn pedig, mikor mentek, ő is betért egy faluba, és egy Márta nevű asszony befogadá őt házába. S ennek egy Mária nevű nővére vala, ki az Úr lábainál ülven, hallgatá az ő igéjét»* (Luk. 10, 38). A dolgos, a gyakorlati téren érvényesülő Márta fogadja házába Jézust s vele szemben sem tud mást tenni, mint dolgozni; sűrög-forog, sok a dolga. Mária pedig most nem dolgozik, hanem leül az Úr lábaihoz s szívja magába a lelket! Dolgozott s dolgozni fog megint; de most imád, szeret, hevül, élvez; boldog. — Mártában megnyilatkozik az élet ferde egyoldalúsága, mely csak munkát s megint munkát sürget, — mely az erőt, a kitartást tiszteli, de a belsőt, a lélek föléledését, az öntudat mélységét, szépségét, üdeségét, a kedély tisztulását s fölüldülését elhanyagolja. Helytelen dolog; Márta is üljön le, mikor ott a mester; merüljön el lelkébe; dolgozni ráér majd azután. — Sem erő, sem tehetség, sem termelés, sem munka nem lehet az élet tartalma. Nem ezeken, hanem a törekvés irányán, a formán, melyet belső világom ölt, a következetességen, mellyel a szent, tökéletes elvekhez hű vagyok, múlik minden. — Tehát tartalom, öntudat, hűség, bensőség az élet első követelménye, s azt nem szabad elhanyagolnia senkinek, hanem időt s erőt s érdeklődést kell rászentelnie.

b) *«Márta pedig szorgalmatoskodik vala a gyakori szolgálatban, ki megállá és mondá: Uram, nem gondolsz-e vele, hogy nővérem egyedül hagyott engem szolgálni? mondjad azért, hogy segítsen nekem.»* Ez a túlzott, egyoldalú munka az embert ingerültté, panaszkodóvá, elégedetlenné, igazságtalanná teszi. A munka iga s teher lesz, mely nyom, s nem hivatás és kötelesség, mely boldogít. Le akarnók rázni magunkról ez igát, s kancsal, irigy szemmel nézünk azokra, kik kevesebbet dolgoznak. — Manap a munka tényleg oly teher, mely az embe-

riséget rémségesen nyomja ; kényszeriga lett belőle, s mi szolgálunk neki. — Ne válják a munkában formátlanná, keserűvé a lelkünk ; vigyük beléje lelkünket, nemes motívumainkat, a jóindulatot. Ez az olaj a csikorgó tengelyeken. Istenért, emberért, hivatásból dolgozzunk s ne panaszkodjunk, de egyszersmind működünk közre, hogy az áldatlan állapot jobb társadalmi rendnek engedjen tért.

c) *«És felelvén, mondá az Úr: Márta, Márta, szorgalmas vagy és sokban törődöl. Pedig egy a szükséges. Mária a legjobb részt választotta.»* Márta sokat teszsz, sokra gondolsz, de ne hanyagold el magadat s ne légy igazságtalan mások iránt. «Egy a szükséges», szükséges az Istennel egyesült s belőle táplálkozó lelkület. Isten legyen lelked, életed s törekvéseid középpontja, s összes munkád s iparkodásod e középpont körül harmonikusan elhelyezkedett körvonal legyen ; akkor lesz benned szimmetria, harmónia, béke s boldogság. Akkor igazul be rajtad, hogy nem «több árut, hanem több boldogságot termelsz». Egy a szükséges tehát, a tiszta, szép, nemes, Istent szerető lélek. Aki ezt választja, a legjobb részt választotta, s ez az egyedül észszerű, következetes s erőteljes eljárás ; aki a lelket s önmagát elhanyagolja, az a meghasonlást hordozza magában ; sorsa az elsötétedés, elkeseredés s üresség. — De az nem annyit jelent, hogy elvonulni, remetésekbe zárkózni ; maradjunk pályánkon, s ne veszítsük el az «egy szükségeset» szemünk elől semmiféle dolgunkban.

A házasságtörő asszony.

222. a) *«Hozának pedig az trástudók és farizeusok egy házasságtörésen érl asszonyt, és középre állíták azt és mondák neki: Mester, ez asszony most érelett házasságtörésen. A törvényben pedig Mózes az effélét megköveztetnünk parancsolja. Te tehát mit mondasz? Ezt pedig mondják vala, kísértvén őt, hogy vádolhassák. Jézus pedig lehajolván, ujjával ír vala a földön»* (Ján. 8, 3). Krisztus előtt állnak a házasságtörő, ki érzi, hogy bukott, s álnok vádlói, a törvény végrehajtói, kik azonban nem a törvény szentsége miatt jöttek ide, hanem, hogy Jézust törbe ejtsék. Mily komédia bűnnel s törvénnyel ! Ő ki akarta mélyíteni az erkölcsi érzést ; akarta, hogy minden bűnös először is saját bűnét érezze ; hogy a bűnnek rajtunk megkezdett utálatával s gyűlöletével induljunk ki másokat javítani, gáncsolni, menteni. Csak az ilyen lelkületen van áldás. Tehát ássunk a mélybe, önmagunkba ; tisztuljunk meg, akkor hathatunk ki másokra is.

b) *«Midőn pedig szorgalmazván kérdék őt, fölemelkedett s mondá nekik: Aki bűn nélkül vagyon köztetek, először az veszen követ rája.»* Az nem azt jelenti, hogy a bűnt nem kell büntetni; ilyesmi erkölcsi elernyedésre vezetne. Jézus nem jogi eljárást állít föl, de az előtte álló álnok embereknek lelkét kezeli. Átlát a szitán; látja, hogy nem az erkölcsöt szolgálják, hanem őt akarják törbe ejteni. Mily jó az ilyen embereket annak a bűnösségnek öntudatára hozni, melyet másban meg akarnak büntetni. Az asszony bűnös, de ők is alávalók. — Tisztítsuk a jó szándékot, hogy ne vegyüljön bele aljas, önző, érzéki, nemtelen elem.

c) *«Hallván pedig ezt, egyik a másik után kimenének, és Jézus egyedül maradt s a középben álló asszony. Fölemelkedvén pedig Jézus, mondá neki: Asszony, hol vannak, kik téged vádoltak, senki sem ítél el téged? Ki mondá: Senki, Uram. Mondá pedig Jézus: Én sem ítéllek el téged. Eredj s többé ne vétkezzél.»* Elmentek, érezték, hogy Jézus átlátott álnokságukon. Jézus áll itt s a bűnös; ez a helyes szituáció; utca, láрма, szenvedély nem való ide. Nem ítéllek el — mondja az Úr — nem töröm össze egyéniségedet, élj s javulj. A bűnt utálok, de neked jót akarok. Tedd jóvá bűneidet; élj tisztán. A «miseri-cordia» így szól a «miseriá»-hoz. A bűnt utálni, de a bűnösnek jót akarni.

Krisztus önbizonyossága.

223. a) *«Ki fedd meg engem közületek a bűnről? Ha igazságot mondok nektek, miért nem hisztek nekem?»* (Ján. 8, 46). Az alázatos Jézus, ki minden tiszteletnyilvánítást visszautasít, aki a hegyre fut, mikor királlyá akarják kikiáltani, aki még az általa meggyógyítottaknak is megtiltotta, hogy ne mondják tovább, itt a legnagyobb fölségben s erkölcsi méltóságban mutatkozik be, s követeli, hogy mindnyájan elismerjék, hogy ő büntelen és szent. — Pedig ez a legnagyobb fölség. Mennyire mered ki Krisztus a szegény, bűnös világból, mely tele van a test, a szemek kívánságával s amellet az élet kevélységével! De hát ez a fölség jár az Istenfiának, ki azért jött, hogy levegye rólunk a bűnt. — Istenem, mily kristályos mélységek nyílnak a tiszta lélekben, melyek tele vannak Istennel, békével, örömmel; ezekkel szemben zsenialitás, hatalom, gazdagság csupa külsőség, amitől boldog és édes nem lesz az élet. Töreksem igazi szívtisztaságra; arra, hogy Isten ne feddjen engem a bűnről; ha a világ nem teszi, az még nem elég.

b) *«Aki Istentől van, Isten igéit hallgatja. Ti azért nem*

hallgatjátok, mert az Istentől nem vagytok.» Lám a nagy tapasztalati tény: aki Istentől való, az hűz hozzá, annak érzéke van iránta, az beszél vele; aki nincs tőle, az idegen vele szemben; de annak, hogy idegen, ő maga az oka. Isten mindenkinek adja magát; kegyelmével megelőzi, fölvilágosítja s vonzza a lelkeket; ha nem tenné, senki sem mehetne hozzá; a baj azonban ott van, hogy vagy visszautasítjuk az Úr kegyelmét, vagy nem működünk vele közre. — Ó Uram, mily sokat rontunk a te műveden! Hogyan bántam el kegyelmeddel s fölvilágosításaidal, — hogyan bánok el most is még illetésséiddel! Imádkozom, hogy finomabb lelkű legyek Istennel szemben. Mily csodálatos indulatokkal szolgál e részben a 118. zsoltár. «Teljes szívemből kereslek téged; ne hagyj eltévednem parancsolataidtól. Szívembe rejtem a te beszédeidet, hogy ne vétsek ellened.»

c) *«Felelé Jézus: ... Én nem keresem dicsőségemet; van, aki keresse és megítélje. Bizony mondom nektek: ha ki beszédemet megtartja, halált nem lát mindörökké.»* Dicsőséget tőletek nem keresek; mit is kaphatnék emberektől, kik nem értenek Istent, lelket, világot, életet. De azért ti nagyra vagytok nézeteitekkel, s kritizáltok, támadtok s vádoltok. Egyetlen egy kritériumot állítok mindezzel szembe: nálam csak oly szó és beszéd esik latba, mely halált űz s életet ad. Ti gáncsoskodtok és kritizáltok; de attól senki sem lesz jobb, szentebb s bizóbb, magatok sem; ellenben aki az én beszédemet megtartja, halált nem lát; ki az én beszédemet megtartja, annak erkölcsisége Istenen alapszik, szíve, meleg ereje el nem fogy, lelke mindig tavaszban áll. Ez az ítélet nem szó, hanem tett. Ezt tapasztalom; hát mit disputáljak? Inkább élek.

A vakonszületett.

224. a) *«És átmenvén Jézus, látta egy vakon született embert, s kérdezék őt tanítványai: Rabbi, ki vélkezett, ez-e vagy az ő szülői, hogy vakon született? Felelé Jézus: sem ez nem vélkezett, sem az ő szülői, hanem hogy kijelentessenek az Isten cselekedetei őbenne»* (Ján. 9, 1). A bajok nemcsak büntetések. Minden baj mögött bűnt látni, fölületes s rossz teológia. Végesek vagyunk, vagyis korlátoltak mindenben, tehát élet-energiánkban is; szervezetünk s a társadalmi élet számtalan erőnek komplikációja, melyben a hiba könnyen esik meg, s az mint baj s szenvedés jelentkezik. Bele vagyunk állítva a világ mechanizmusába, s a világfejlődés vak erőknél küzdelmes útján jár. Van gondviselés, de az nem kimél meg

hiánytól, szenvedéstől s hibától. — Ne szimatoljuk tehát mindenütt a vétket, ahol szenvednünk kell, hanem azon legyünk, hogy «kijelentessenek az Isten cselekedetei» bennünk: bizalmunkban, türelmünkben, okos, mérsékelt viselkedésünkben. Már Jób könyve hirdeti, hogy nemcsak istentelenség, hanem más okok miatt is szenved az ember, s ugyan-csak, hogy a gonoszok gyakran szerencsések, mert a bosszú napjára fönn tartatnak. — Meg akarom tehát dicsőíteni az Urat; pörbe nem szállok vele; hanem elviselem, amit rám mér a földön, akár napsugár, akár éj legyen, csak azután sürgetem az örök világosságot.

b) *«A földre köpvén sarat csinált a nyálból, és a sarat annak szemére kenvén monda neki: eredj, mosdjd meg a Siloe tavában. Elméne tehát és megmosdék, és mint látó tére vissza.»* A koldus ült a sarkon, koldult; sokan adtak neki valamit; Jézus nem adott pénzt, hanem erőt, napsugárt a lélekbe, életet, s ezzel fölszabadította a koldulástól is. Ez az ő módja: életre segít; lábra állít; úgy segít, hogy magunk boldoguljunk. Isteni adomány! Hitre, bizalomra, bátorságra nevel. E részben mindnyájan rászorulunk Jézus alamizsnájára. — Nagy bátorságra van az életben, a tisztességben, csapások s kísértések közt szükségünk; nem annyira alamizsnára, mint inkább jóbarátra. A szegényeken is így kell segítenünk: segítsük őket bizalomra; vigasztaljuk meg, emeljük föl őket.

c) *«Kérdezék tehát őt: miképen nyitlak meg szemeid? Felelé: az az ember, kit Jézusnak hívnak, sarat csinált és megkené szememet . . . és látok. Szombat vala pedig, mikor a sarat csinálta Jézus.»* Sárral világosságot hívott elő Jézus, mialatt mi sárral, földies, alacsony gondolkozással elfojtjuk magunkban az isteni világosságot. Mily sötétség mindenfelé . . . a vallásos lelkekben is, kik nem értik az Isten nagy gondolatait, s például azon botránkoznak, hogy Jézus szeret, segít és lelket ad szombaton! Mily sötétség, mely üres, okatlan formalításoktól ellelejt az Isten nagy, szabad, szerető szellemét, s a maga gondolataihoz húzza le a fölségest, a helyett, hogy hozzá emelkednék. Azért aztán nem is ismeri föl Istent és műveit, s okoskodik s megvakul, mondván: «ez ember nem Istentől való, ki a szombatot nem tartja», még ha szeret is s csodákat is művel. — Ó Uram, hozzád, igazságaidhoz akarok emelkedni; vetköztess ki gyöngé, hitvány fölfogásomból. Szólj, Uram, hallgat a te szolgád; szólj, mindenben hódolok! Ne mondd rólam is: «Itéltre jöttem én e világra,

hogy akik nem látnak, lássanak és akik látnak, vakok legyenek.»

d) *«Meghallá Jézus, hogy kivetették a meggyógyult vakot a zsinagógából, és találkozáskor vele mondá neki: Hiszsz-e te az Isten Fiában? Kérdé amaz és mondá: Kicsoda az Uram, hogy higgyek őbenne? És mondá neki Jézus: Látlad is őt, és aki veled szól, ő az. Amaz pedig mondá: Hiszek Uram! és leborulván imáddá őt.»* Jézus erre a látásra akarja megnyitni szemünket, hogy lássuk benne az Isten Fiát. Ugyancsak megmutatta magát nekünk fölségében, életében, csodáiban. Igen, én is látom őt, látom a legfölségesebbet. Érzem, hogy kiemel alacsony világból s erőt ad. *«Mit Meinungen baut man keine gothischen Dome»* (Heine), de e hittel igen; ezzel nő szárnya a léleknek; az ethikai káószból, melyet a theozófia kavart, kiemelkedem tiszta, erős, isteni akarásra. Az én legnagyobb lépésem is a térdre-esés.

Istenies munka.

225. *«Nekem szükség annak cselekedeteit tennem, ki engem küldött, míg nappal vagyok; eljön az éjtszaka, midőn senki sem munkálkodhatik»* (Ján. 9, 4).

a) Átlag a munkában csak a büntetés jellegét látjuk, s ugyancsak láthatjuk, mert van benne belőle; sötét, borongós árny gyanánt kísér végig a történelmen. De másrészt a munkában hasonulunk Istenhez, ki az örök tevékenység. Minden erő, legyen az ész, vagy izom, arra való, hogy tevékenységben adja ki erejét; ha nem teszi, tönkre megy; a munka tehát az élet, az egészség, s a boldogság szükséges eleme; a munka életfejlesztő, életnemesítő tényező. — Ne öljön, ne nyomorítson el tehát a munka; ahhoz az kell, hogy kedvvel, lélekkel végezzük. Akár pénzért, akár magunknak dolgozunk, gondoljunk arra: ez jó nekem, ez életem tartalma; teszsem Istenért, a több életért!

b) Dolgozzunk hivatásosan; akár az ekeszarva mögött, akár a műhelyben, vagy az akadémikus pályán. Jobb értelmes, istenfélő, Istenért munkálkodó földmivesnek, mint rossz mesternek s kontárnak lennem. Rossz, ha a tehetség nem a maga helyén van, ha a génusz az anyagi gondok közt vergődik; de époly rossz pártfogók révén fölemelkedni s ott fönn be nem válni. Tehát hivatás kell; ahová Isten állít, ott be akarok válni; hisz a főérdek az, hogy mindent jól tegyek. Ez az érzés az én napsugaram! *«Wir leiden am Götzendienste der seelenlosen Arbeit; wir haben das ora et labora vergessen.»* Mártát és Máriát együttesen kell lelkembe oltanom.

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 289

Legjobb volna művelt embernek és kapásnak is lennem, ezzel sok ellentét simulna el bennem is, meg a társadalomban is.

c) Lelkiismeretesen, érdeklődve, célirányosan kell dolgoznom; nem sok mindenbe kapnom. «*Pauca agas, si tranquilluss esse cupis*», ne sokfélét tégy, akkor nyugodt leszel; ez nyugtatja az idegrendszert. Nem félni s fájni a dologtól; nem máskorra halasztani. «A halogatás az idő tolvaja.» «*Zwischen Heut und Morgen ist eine lange Frist, lerne schnell besorgen, da du noch munter bist*» (Goethe). — Jól fölhasználni az időt, s ha nem dolgozik kezünk, dolgozzék lelkünk; akár koncerten, akár sétán vagyunk, foglalkozzunk öntudattal, szeretettel magunkkal s föladatainkkal, Istennel s nehézségeinkkel. Ne lázasan, de szorgalmasan. A láz s az izgalom emészt, a szorgalom derít s enyhít.

A hetvenkettő öröme.

226. a) «*Visszatérek pedig a hetvenkettő, örömmel mondván: Uram, még az ördögök is engedelmeskednek nekünk a te nevedben*» (Luk. 10, 17). Örömmel jönnek; a győzelem s a diadalmenet érzéseivel. Nagy az örömük, mert nagy a javuk, a hatalom. Előttük vész a nyomorúság s betegség, föloldódnak a rossznak kötelei, s a fölszabadult szenvedők fohászai éneklük dicséretüket. Nyomukban béke, boldogság, szent öröm, hála; mintha angyaljárás volna a világon. Szépek még lábaik is, «*speciosi pedes evangelizantium*». — A kiket Jézus küld, azok így járnak; arcukról sugárzik a hatalom; lelkük erős, érzik, hogy az ördögök is engedelmeskednek nekik. — Nekem is van hatalmam, küldetésem; lelkem erejében teszek s ahol hiány van s sötétség s hidegség, ott melegítek s világítok és segítek.

b) «*Ne azon örüljétek, hogy a lelkek engedelmeskednek nektek, hanem örüljétek, hogy neveitek be vannak írva mennyekben.*» Ne a csodatevő erőnek, hanem Istennel való összeköttetéseknek, mely mint hit, szeretet, bizalom, öröm, megnyugvás s az örök életbe való biztató kilátás jelentkezik, ennek örüljétek. A csodák, azok nem ti vagytok; de ez a lelkület, ez ti vagytok. Ez kiemel, s az örök élet folyamába állít bele. A prófétaság, a tudomány, a hatalom kiválóságok, de csak dirib-darabok, melyek nem fogják le az embert s nem teszik őt magát istenivé. «*Non sum propheta*», nem baj; de a lelkem Istennel teli legyen; nem vagyok tudós, de szeretni s egybefolyjni tudok; angyali nyelveken nem beszélek, de a szerető lélek nyelvét értem s erre felelget az Isten.

c) «Azon órában Jézus örvendeze a Szentlélekben és mondá: Hálát adok neked Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcséktől s okosoktól s kijelentetted a kisdedeknek. Úgy van Atyám, mert így tetszett neked.» E lelki fölény, e lelki magaslatok szemléletétől földerül az Úr Jézus, s öröm tölti el lelkét; örvendez a Szentlélekben, hatalmasabban, mint költők s próféták szoktak; szenvedélyesebben, mint a patmoszi látnok. Világot lát, mely visszhangzik «sok víz zúgásától» s égbetörő lelkek szárnycsattogásától. Lát kultúrát, gépeket, lát művészetet s tudományt, látja az erők kifejlését s az ember trónfoglalását a földön, de mintha mosolyogna ez erőfeszítéseken, mondván: Hálát adok neked Atyám, mennynek s földnek Ura, hogy nem ezt, hanem azt a belső mennyországot megalkottad, s az Isten-gyermekség, az alázat s szentség révén bevezettél oda. Ó, ez a te országod fölényes, szép, mély, nem mérhetni ki erejét s örömet kultúrákkal; ezt te teremtet meg, te alkotod — a te kezéd remeklése s áldása van rajta.

Lumen Christi.

227. «És tanítványaihoz fordulván, mondá: Boldogok a szemek, melyek látják, miket ti látok. Mert mondom nektek, hogy sok próféta és király akarta látni, amiket ti láttok és nem láttátok, és hallani, miket hallotok és nem hallottátok» (Luk. 10, 23).

Boldogok vagytok, ha láttok; nem szemmel csak, de lélekkel; nem ésszel csak, de hittel; boldogok vagytok, ha istenivé nézitek ki a világot, — ha nemcsak fényt nyel el a szemetek, hanem fényt tud önteni a világra, a «lumen Christi»-t.

a) Az ember a teremtés lelke és szíve; benne érzéssé, gondolattá válik a teremtés; hangossá, színpompássá, értelmessé a világ. Neki föl kell vennie magába benyomásait; a természet ellenkezését föl kell használnia erényének, erélyének, türelmének kifejtésére, s a világ szépségéből meríthet örömet s élvezetet. Ezek a külvilág benyomásai a lélekbe. De viszont a léleknek a maga világát kell kiárasztania; Istent kell látnia; az Isten gondolatait s szeretetét, sőt gyönyörét kell művein észrevennie. Theológiává, isteni érzületté kell fejlesztenie függőségét, halhatatlanságának sejtelméit, Krisztus példáját, keresztyét. Ime a fény, melyet Isten gyújt a lélekben, amely a lélekből sugárzik kifelé. Ah, tehát én vagyok a világ mécse, hívó lelkem a sötét föld világossága. No lám, mindig a világtól vártam a világosságot, pedig megfordítva van: én öntöm ki a világra az én világosságomat.

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 291

Ah édes napom, te ragyogj lelkemben ; aki beléd néz, mennyországot lásson ! Nézz ki a lelkemből, legyen bízó szemem csillag az éjben ; csillaga sok kételkedőnek . . .

b) Az ember a természet szenzóriuma ; érzésével van a világba beleállítva ; érzéssé válik benne a hideg, a meleg, a ború és derű : de épúgy a providenciában való aláztos hitté a világ járása, — kedves harmóniává az ellenkezők kuszált kháosza, — erénnyé az életben való okos elhelyezkedése. Ah Uram, ismét szívem a forrás, keserű vagy édes forrás ; — elpusztíthatja világomat, sötét, tehetetlen pesszimizmusával, türelmetlen, keserű, meghasonlott szellemével ; vagy rendbe, fegyelembe, szépségbe foglalhatja azt. Én, én vagyok szerencsém kovácsa, vagyis hogy ennek a nagy műnek, mit életnek hívnak, az alakítója. A hideg-kovács szerencsétlen művész !

c) Csapásokban büntetést látnak. Jól látnak-e? Igaz-e az, hogy ha rothad a vetés, azért rothad, mert a lelkek rothadnak, — ha fölperzselődik, azért fonnyad el, mert a lelkek száraznak? Igaz, mélységesen igaz. A bajok büntetés nekünk, mert bűnösök vagyunk ; aki bűnét érzi, az a rosszban büntetését szenved. Tisztelet e finom, fölvilágosult lelkiületnek. Aki a rosszban büntetést nem érez, az tupa ; azt a bűn sem kínozza. — Szenvedéseinkben először is a lelkünk sebe fájduljon meg ; legyen ez a legérzékenyebb oldalunk. Ó isteni, lelki, finom érzés, ahol te jelentkezel ; ott van az erős élet, az erős reakció bűn és rothadás ellen. Ó járj át, hogy szellem és élet lakozzék bennem !

„Jöjjetek hozzám mindnyájan,

228. kik fáradotok s terhelve vagytok, s én megnyugtatlak titeket» (Máté 11, 28).

a) Jézus jóságos, erős lelke árad ki e szavakban ; e szívbeli jóságon áttetszik az a lélek, ki napját fölkelti igazak s gonoszok fölött s esőt ad bűnösnek és szentnek. Ez a nagystílusú szeretet, melyet a kislelkű emberi igazság vagy gonoszság nem tud lehűteni ; elébe áll mindnyájunknak, akár bűnösök, akár igazak legyenek s mondja : Fáradtak s terheltek mindnyájan vagytok, jöjjetek hozzám, én segítek rajtatok. Igazán jó s nagy hatalom ez a lelki jóság ; vonz, lebilincsel, egyesít. Hívatása mindnyájunkat magához vonzani s egymás közt is egyesíteni. Aki jó, az nem marad egy-maga ; csatlakoznak hozzá, s lelkéből valami friss, üde, erőteljes vonzás indul ki ; olyan, mint a hegyi patak, nem fárad ki, ereje ki nem fogy. — Ezt a lelkiületet tanuljuk Jézustól.

Az antik kultúrának ideálja a finom, sokoldalú műveltség volt, a kereszténység ideálja a részvét, mely emel; az erő, mely az alacsonyokhoz, szenvedőkhöz, elnyomottakhoz fordul. Sokan vannak ilyenek; ezeket emelni kell. — Jézus mindnyájunkat segít; ő erőt s lelket sugárzott; tanítványai az ő nyomaiban, mint az erők nemzedéke járjanak, mely szintén segít, emel s boldogít.

b) *«Mindnyájan»*, mily nagy szó, mindnyájunk igényeit kielégíteni! Kivált azt az igényt, a «szív terhét» levenni. E terhek gravitációinak központja Jézus szíve, s aki a terhet érzi, azt már az Atya vonzza, az keres enyhülést s megtalálja Jézusban, de csakis benne. A naprendszer gravitációinak középpontja érdekes pont lehet, mert a lét fizikai középpontja: íme, a világok terhének középpontja Jézus! Ő viszi a terhet, «elviszi a világ bűnét». E teher összezúz, ha nem hárítom át rá. Vérében megenyhülök.

c) Mily bizalmat ébreszt ez a meghívó kivált halálunkban! Hová menjek, Uram, mikor a világból kiszakadok, mikor fejem lehanyatlik szerető karokba, — de az már nem én vagyok, — mikor idegenné lesz ez az egész világ nekem? Jöjj hozzám, jöjj — mondd — s én megenyhítek... véglegesen, győzelmesen. Veni, coronaberis! Ez aztán meghívó; boldog, ki komolyan rászolgált!

Jézus nevében imádkozni!

229. *«Bizony, bizony mondom nektek: ha mit kérendetek az Atyától az én nevemben, megadja nektek»* (Ján. 16, 23).

a) A szorongatott ember Istenhez emelkedik bánatával s bajával; kér, esd, könyörög. Itt a földön is egymást kérjük, mert egymásra szorulunk; Istennel szemben is van szavunk, közvetítő hatalmunk; ez az imádság. Kell imádkoznunk, mert hisszük, hogy Isten közel van hozzánk, s hogy bölcs és erős; hisszük, hogy szeret, jobban szeret, mint atyánk s anyánk; megnyílik tehát szívünk s szánk; földhöz tapadva, kenyérre, napsugárra, esőre, kegyelemre szorulva kiáltunk; kitarjuk aggodalmainkat s mindent, ami békénket veszélyeztet. Semmiféle filozófia, semmiféle belátás a természet mechanizmusába nem fogja ez érző s küzdő szívnek hamisíthatatlan ösztönét megtévesztani s mechanizmus s anyag fölé emelkedő lelkünket buta némaságra kárhoztatni. Az imádság lelkünk anyanyelve; ne felejtsük el soha.

b) *«Akármit kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek»* (Ján. 15, 16). Bármít? A mechanizmust meg nem

szüntethetjük ; esőt, napsugárt gyakran ki nem esdhetünk ; a rossz embereket sokszor meg nem téríthetjük ; hát mit jelent az, hogy «bármit?» Jézus magyarázza : ő is kért, imádkozott, s nem nyerte meg, amit kért. Mily kegyelem nekünk Jézus meg nem hallgatott imája ! Jézus nevében kérni tehát annyit tesz, mint példája szerint kérni ; így kérni : Uram, ha lehetséges... ha te is akarod... Jézus nevében kérni annyit tesz, mint fölemelkedni baj, nyomor, viszontagság fölé, úgyhogy ha nem is kapunk napsugárt vagy esőt vetésre, kapjunk mindig lelkünkre, s ha el is rothad gabonánk, kapjunk kitartást s erőt az élethez. Jézus is megnyerte e meghallgattatást ; imája után mondja : surgite, eamus ; gyertek, menjünk, győzzük. Értsük meg hát szemrehányását is : «Eddig semmit sem kértetek az én nevemben. Kérjétek és megnyeritek, hogy örömtők teljes legyen» (16, 24).

c) Állítsuk bele ez imádkozó hitbe a mi vágyódó, esdeklő, feszülő lelkünket s kiáltsunk Istenhez : 1. földi dolgokért is ; Jézus is imádkoztat kenyérért s imádkozik életért ; 2. imádkozzunk egymásért. Jézus imája egyes számot nem ismer ; közös abban minden érdek. Ne rémítsen a rossz hatalma, sem az ellentállónak akarata ; erős az Isten, megfordíthatja. 3. Imádkozzunk mélységes erőmegfeszüléssel ; önmagunkkal s ránk nehezedő világok terhével küzdünk, kiáltsunk hát az erős Istenhez. Keressük őt s vigaszait, mint a sebzett szarvas a vízforrásokat. Szomjazzuk, függjünk rajta. 4. Imádkozzunk kitartóan, mert rászorulunk az Úrra ; Ő az Úr ; ő adhat életet ; mi járunk utána ; hétszer napjában kérjük ! 5. Imádkozzunk megadással ; imádságunk gyűpontja : legyen meg a te akaratod ; s ha vérrel is verejtékeznénk, akkor is azt suttojuk : de ne az én akaratom, hanem a tied legyen.

Uram, taníts minket imádkozni !

230. a) «És lőn, midőn bizonyos helyen imádkozott, amint elvégezte, mondá neki egyik tanítványai közül: Uram, taníts minket imádkozni» (Luk. 11, 1). Taníts a Végtelenhez szólni s vezess azokra az ösvényekre, melyeken lelkünk Isten felé eligazodik úgy, hogy beszélhet vele. Látjuk Mester rajtad, hogy te tudsz elmélyedni s tudsz Istennel beszélni ; érezzük azt is, hogy az életnek nem szabad külsőségessé s lapossá válnia, — nem szabad lelkünknek a természet mechanizmusában ellapulnia. Gyarló szívünk is kiindul sokszor ösztönszerűen az ősigaz, az összepség, az őserő felé, mert észreveszi, hogy formával, vagyis gondolattal, szépséggel vagyis

örömmel van tele a világ; oly közel van az Isten! Megindulunk, dadogunk, karjainkat kiterjesztjük feléje; de nem bízunk magunkban s inspirációnkban; azért Uram, te a «látó», a «mester», ki Istentől jöttél, taníts anyanyelvre, melyet Isten is, meg mi is megértünk; taníts a lélek legédesebb anyanyelvére; ez az imádság!

b) *«Imádkozván, sokat ne beszéljetelek, mint a pogányok... Igy imádkozzatok: Mi Atyánk, ki vagy mennyekben»* (Máté 6, 9). Imádkozni, azaz a Végtelen felé fordulni, a lelkünkben nyíló mélységek öntudatára ébredni, a természet s a kegyelem sugárzatába állni, s azt a szót keresni, mely erő, élet s öröm legyen! Ez az imádságos szó, mely mindent mond: Miatyánk. Sokan csak sötétséget, ridegséget láttak a létben, sötét volt a lelkük; Jézus fénnel s meleggel járja át az életet; azok csak felhőket láttak, ő napot; azok károszt, ő szerető gondolatot; azok csak a pusztulás örvényei felé jártak, ő a sötétségen keresztül futtatja a lelket, mint sötét szobákon dobogó szívvel a gyermeket... atyjának karjaiba. Ez a szellem csap felénk a természetből s a természetfeletti világból; ez állítja fénybe lelkünket s megolvasztja szívünket! Azért már nemcsak mondjuk, de énekeljük is azt az öröndetes kinyilatkoztatást: Miatyánk! Miatyánk!

Torz és tiszta lelkület.

231. a) *«Némelyek pedig közülök mondák: Belzebub, az ördögök fejedelme által űzi ki az ördögöket... Ő pedig látván gondolataikat, mondá nekik: Minden magában meghasonlott ország elpusztul és a ház házra omol»* (Luk. 11, 15). S ezek is emberek voltak, kik azt hitték, hogy jót akarnak, s mégis így gondolkoztak Urunkról; íme, mily sötét s eltorzult lehet a szubjektív fölfogás és érzés; teljesen át lehet szöve érzelmi elemekkel; félreérthet mindent, Krisztust is. Ezekről mondja az Úr: Viperafajzatok, belétek van oltva a méreg; azt vetítetek ki. Domború tükrök vagytok, minden eltorzul rajtatok. Íme, az igazság fölismerésére tisztult, fegyelmezett, rendezett, emelkedett lelkület kell, mert tetszésünk s nemtetszésünk, ellenszenvünk s rokonszenvünk erősen befolyásol. Mily önvizsgálat s lelki szabadság kell az erényhez; itt söpörj.

b) *«Ha pedig én Isten ujjával űzöm ki az ördögöket, bizonyára elérkezett hozzátok az Isten országa.»* Jézus művén nem kételkedhetünk; ő mindenkit jobbra, nemesebbé tesz s Istenhez közelebb hoz. Ez az Isten ujjá az ő művében. Ha rossz volna, akkor legalább itt-ott elárulná magát. Ezt mondja

találón más helyen : *«A jó ember a jó kincsből jókat hoz elé, és a gonosz ember a gonosz kincsből gonoszokat.»* «Jó kincs» a benne fölglyülemlett jósága. Mint a kaptárban a méz sok virág-ból, mint a hegyek víztartályaiban az átszűrődött, kristályos mélységek : úgy a «jó kincs» bennünk ; nem egyéb az, mint tisztult jóakarát, vagyis a célnak, helyzetnek, földadatoknak megfelelő akarát. A «rossz kincs» az elsötétült, elmérgesített, eltorzult lelkület. Szomorú kincs. Mily nagy szó az, hogy béke a földön a jóakarátú embereknek !

c) *«Mondom pedig nektek, hogy minden hivalkodó ígéről számot adnak ítélet napján.»* Mindenben kell az erkölcsi szabályt érvényesíteni ; a szó, az élc, a jó kedv, a társalgás, a kozeria a szép s jó léleknek vetülete legyen. A léha, kritikus, éles, megszóló, hideg szóbeszéd novemberi eső, mely erdőt rothaszt és sarat csinál. Főleg a megszólást utálok, mert számot adok ítélet napján róla ; utálok azt a nem precíz, lelkiismeretlen kifejezést, mely mások egyéniségét nem igaz világításba állítja s majd elvesz valamit, majd hozzáad ; utálok a társalgásban a nűanszokat s árnyalatokat, melyek éket vernek az emberek közé, azokat a tereferéket, melyek csak a hibát s gyarlóságot teszik szóvá s öntudatlanul is csiklandoztatják kárörvendő, önös lelkületünket. Az öntudatosan jó s «elegáns» lélek mindezt kerüli ; vigyáz magára, kivált mások iránt való jóindulatának fölkeltése által, hogy a beszédben, társalgásban se piaci légy, se darázs, se skarabeus ne legyen.

A lélek igazi nyugalma.

232. a) *«És monda nekik: Vigyázzatok és őrizkedjétek minden fösvenységtől, mert senkinek sem függ élete azok bőségtől, amiket bír. Monda pedig hasonlatosságot is nekik: Egy gazdag embernek földje bőséges termést ada. És gondolkodék magában: Mit műveljek? és monda: Elbontom csűreimet és nagyobbakat építek... Azután mondom lelkemnek: Lelkem, van sok jószágod, sok eszleendőre elléve, nyugodjál; egyél, igyál, vígan lakozzál»* (Luk. 12, 15). Lelkem nyugodjál, vígan lakozzál ! Az élet gondja s művészete a boldog élet. S az út hozzá? Enni, inni, mulatni, gondot, harcot száműzni... élni, alkotni, teremteni, tenni... dolgozni, köveket fejteni, meszet égetni, házakat építeni... uralkodni, kertté változtatni az életet, élvezetet, virágot, illatot teremteni bele? «Vigyázzatok, mert senkinek sem függ élete azok bőségtől, miket bír» ; hanem érteni kell magát, éhségét, szomját, lelke szavát ; nem szabad a lélek kilátásait az örökkévalóságba elfalazni, a csillagokat

stukatúrával elföldni, a hit s remény szárnyait letörni; mert a vak, az elkínzott, az elfojtott étellel boldogságra nem vezethet. Nem sokat bírni, hanem Istent, erényt, bizalmat, szeretetet átélni, ezek bőségétől függ az élet.

b) Mitől nyugszom meg? «Fideles in dilectione acquiescent illi», akik híven szeretnek s akik szeretetből hívek, azok nyugszanak meg. Ki kell zárnom: 1. a bűnt, 2. a nyugtalanságot, a lázas kapkodást, megzavarodást, bizalmatlanságot lelkem erős és hű fegyelmezésével. Szorgos hűség az Úrhoz, kicsiben is; érzésben is, hogy meg ne zavarodjék lelkem tiszta folyása; nem akarok egyes benyomásokhoz vagy sötét gondolataimhoz tapadni; terheltég, apathia ellen küzdök; lelkem alakító erő s tud «találni nagy nyugalmat».

c) «Az Isten pedig mondá neki: Esztelen, ez éjjel számon kérik tőled lelkedet; amiket tehát szereztél, kié lesznek? Így vagy, aki . . . nem gazdag az Istenben.» Isten mondja: esztelen! Az örök bölcsesség mondja, mely ápolja, szereti az életet s látja annak szörnyű pocsékolását, s elfajulását. Csak az Istenben, tehát igazságban, szentségben, erkölcsi erőben, szeretetben gazdag élet lehet boldog. Gazdag az, kiből Isten lakik, s kívül világosságát, szépségét, örömét, erejét közli. E kettőt különítsd el mindig: lelked belső világát attól, ami környékezik, például ház, állás, ember, s érezd át, hogy te ezek dacára is tudsz világos, derült, meleg lenni. Kérlek, te alakíts életet, s ne várd mástól.

Kész és éber lélekkel!

233. «Legyenek felövezve ágyékaitok és égő gyertyák kezeitekben és ti hasonlók azon emberekhez, kik urokat várják . . . Boldogok ama szolgák, kiket midőn megjön az Úr, ébren talál; bizony mondom nektek, hogy felövezi magát és azokat leteleptíti és oda menvén szolgál nekik.»

Tiszteletreméltó, csodás energiák fejleszthetik ki a lelki élet világát. Lehet az szegényes, horókás, vízmósásos vidék — de lehet őserdők szélén Kánaán. A fejlett lelki életnek páthosza ez:

a) Kész vagyok meghalni bármikor, mert elkészültem, ami egyéni lelki világomat illeti. Tiszta-e szívem s Istenhez szít-e lelkem? Lehet sok művem, ami nem kész; családom, gyermekeim rám szorulnak; de a lelkem tiszta; alázatos bizalommal nézek Jézusom szemébe. — Szeretem az életet is, szeretem a virágot, az erdőt, a művészetet, a tudományt, a világ fejlődésének nagyszerű távlatait; de mindezt az örök, szép élet preludiumának tekintem s a preludiumtól az operá-

ról meg nem feledkezem. E vonzalmaim mind csak homokból való aranymosás, s az aranyszemekektől az aranyrudakat meg nem vetem. — Szép, szent, gazdag, örök élet, mely felé sietek, én már itt élem át bevezetéseidet . . . In meinen Segeln die Brise der Ewigkeit . . .!

b) Semmit megzavarodás árán nem szeretni, s nem keresni; sem karriért, sem komfortot, sem dicsőséget, sem mulatságot, sem jegyest, sem vállalatot! Forrón, nagyon szeretni, de elementáris erővel lefogni minden irányt s törekvést a korrekt, krisztusi érzés alá. Ez az a lelki elegancia, az az előkelő igénytelenség, mely földön jár, de tapossa a sarat s nem ver gyökeret benne.

c) Mindent lehetőleg jól megtenni, tökéletesen. Érzéssel viseltetni a finomságok iránt. Indítóokainkra, szándékainkra, eljárásunk nemes, egyenes voltára figyelemmel lenni. Észrevenni magunkban a sokféle árnyat, alakot, foltot, keserűséget, ízetlenséget, melyet csak finom mutatók és mérők jeleznek. De észrevenni a javulást is s élvezni a jót, a nemest magunkban is.

Halálra készen!

234. *«Azt pedig tudjál meg, hogyha tudná a családalya, mely órában fog jönni a tolvaj, bizonyára vigyázna és nem engedné házáat megásatni. Ti is legyelek készen, mert amely órában nem vélték, eljön az ember Fia»* (Luk. 12, 39).

a) Az Úr eljön, de senki sem tudja mikor. A tapasztalat ezt fényesen bizonyítja; mert nemcsak azokat, kiket villám sújt vagy guta üt, lep meg a halál, de azokat is, kik ágyban halnak meg. Ki tudja azt? Mások tán igen, de a beteg nem. A szentek sem. Xavéri sz. Ferenc még halála napján is készült Kínába. Azért kell lelkünknek rendben lennie; nem a véletlen halál, de a halálos bűnben való haláleset a rémítő. Azért minden halálesetnél ez legyen első gondolatunk: hol van a lelke? üdvözült-e? s mi lenne velem, ha meghaltam volna?

b) «Rövid» életnek végén vár ránk a halál. Isten kimérte a «napok számát» s örök célokra adta. Ítéletemkor fölhívja velem szemben az időt, szembesít vele. Üres forma, tartály az idő; de ki kell azt töltenem belső étellel s külső tevékenységgel. Telíteni kell színültig megszentelő malasztal: csak ez isteni, mély vizekben teremnek a gyöngyök s rejlenek a kincsek; a tiszta, szent, nemes gondolatok, érzések, indulatok, cselekvések. — «Dies malí», a rossz napok, melyekben nincs napsugár, Isten-szeretet. — Míg egészségesek vagyunk,

örvendjünk s dolgozzunk ; halál után «nem lesz idő» ; fizikai lesz, de üdvözülésre nem lesz.

c) Halálunkkor van sok kegyelmünk a megtérésre, de az idő ugyancsak nem alkalmas rá ; mert mily gyöngé, hangulatlan s bágyadt a beteg kedély ! Még kitűnő gyóntató sem segít mindig. Bold. Bellarmin sem segíthetett, mikor azt mondta neki a beteg : nem értek, mit beszélsz ? A tiz szűzről szóló példabeszédben megsértik a jegyest az oktan szűzek, hogy nem gondoskodtak olajról ; «nem ismerlek» — volt a válasz. Rémséges szó, mely az örök éjfélt jelzi. Jól meghalni annyit tesz, mint a) bűn nélkül, b) rossz hajlamainkat levetkőzve, c) Isten akaratán megnyugodva, d) a halált mint Isten büntetését fogadva meghalni. «Magnum opus.»

Bűnösségem.

235. *«Megjelenének pedig némelyek azon időben, hirt hozván neki ama galileabeliek jelöl, kiknek vérét Pilátus az ő áldozataikéval vegyítette. És jelelvén, monda nekik: Véltetek-e, hogy a galileabeliek vétkesebbek voltak minden galileabelieknél, mivel ilyeneket szenvedtek? Mondom nektek: nem; de ha bűnbánatot nem tartotok, mindnyájan hasonlóképen elvesztek»* (Luk. 13 1).

a) Nagy kegyelem, ha valaki mélyen érzi bűnösségét, az már szívvel lát. — Nézzünk végig életünkön ; nincs-e igaza Szent Pálnak, hogy ő a bűnösök legnagyobbja ? Nincs-e igaza Magdolnának, Cortonai sz. Margitnak s bárkinek, kinek mélyen érző, mélybe ható szíve s hozzá bűnei vannak ? Nekem is vannak bűneim : Isten ellen (hitetlenség, tiszteletlenség, bizalmatlanság, zúgolódás, káromlás . . .), önmagam ellen (mértéktelenség, fegyelmetlenség, érzékiség, tisztátalanság, állhatatlanság, röstség, gyávaság, önzés . . .), mások ellen (megszólás, rágalom, csacskság, irigység, gyűlölet, igazságtalanság, tettetés, erőszak . . .), mily vádak hallat a tízparancsolat, az ötparancsolat ? Mivel vádol a kötelességmulasztás ? Mennyi bűn gondolatban s érzelemben, mennyi hiba a szentségek körül ! Hány léleknek okoztam botrányt ! Bűn- és sár-özön . . . «Nem marad meg lelkem az emberben, mert test.»

b) Izlelni a bűn keserűségét s utálatát. Kivetköztet az ésből, s az állat jegyei verődnek ki rajtunk ; a hitetlenség kioltja világosságunkat ; a reménytelenség örökös télbe állít ; a lélek evangéliuma helyett a test, az ösztön, a szenvedély inspirációi izgatnak. — Eldurvul az ember érzéseiben, dacára csipkéeknek, parfümnek, frakknak. A kultúra csak látszat,

nem erkölcs. — *A szolgál lázadó, pártütő* lesz Isten ellen, Isten nélkül ; de egyszersmind más hatalom rabja, melynek láncait vonszolja. — Méreg a bűn ; a vért gennyé változtatja, az arcot eltorzítja, a szerveket elfásítja ; a vér a kegyelem, az arc az Isten-hasonlóság, a szervek az erények. — Nagy méreteken a bűn szörnyekké változtatja az embereket már itt, vagy megrothasztja testüket. Mily bűzhödt mocsár az ilyen lélek. Leesett feje koszorúja. Érdemeit elvesztette. Őrangyala tenyerébe hajtva fejét sír, «angeli Dei amare flebunt». Szomorú Jézus szíve ; megváltásának kegyelmei földülva.

c) Mily jogtalan, sértő bántalom a bűn az Úrra nézve ! A legélesebb ellentmondás, mely tagadja uralmát, hatalmát, jogait, szentségét . . . Ellentét vele s lényével ; istentagadás voltaképen. — Az isteni lélek kioltja nemességének szikráit s elálatiasodik, fetreng a sárban s eltorzul ; mialatt a végtelen tökély és szentség s az abszolút, kifogástalan eszménység törvényt diktál, jogot támaszt tiszteletre, szeretetre, kegyelmeit bőségesen adja. Nevel királyi lelkeket, s azok szemétdombra ülnek s megvetik őt. Mi lesz ennek vége? «Levetkőztetnek téged ruháidból és elveszik a te szép ékszeleidet és meztelen hagynak téged, rakva gyalázattal» (Ezek. 16, 39.)

Az Isten s az ember szerepe a bűnben.

236. a) Mit tett velem az Isten? Szeretett . . . azért teremtet és külön fiává fogadott. Az Isten-fiúság a kegyelem tartalma és jellege. Valóban atyám ő : szült, nevelt, tanított s szereti vérét ; hallja kiáltását ; «a te testvéred vére kiáltott föl hozzám», mondja Kainnak. Vonásait tékozló fiai is hordják, s kegyelmei s őrangyalai kísérik őket. — Igen, én is alig hogy születtem, keresztségemben Isten fia lettem s az ő anyakönyveibe irattam. Angyal járt velem, s egy csodálatos fényes árnyék, a kegyelem ; ebben lakott az Isten ; erkölcsi árny még nem szegődött hozzám ; azután kezdtek ébredezni szenvedélyeim, s vétkeztem először s azután hányszor ! Első áldozásom, a szentségekhez való járulás, imák, jó példák, buzdulások szemben álltak romlott környezettel, piszkos áramokkal, mételyes miljővel. Mennyi torzulás, vergődés ! Hány letörése a lélek fakadásainak, elapadása a megindulás s elérzékenyülés tiszta forrásainak, kialvása a szent tűznek. Mételyes lettem s elgyöngültem.

b) Az Isten-gyermekség nem meríti ki az Úr kegyelmeit. Nemcsak Istenünk, hanem Jézusunk is van. Közénk, belénk oltotta magát ; «Unus ex nobis» . . . ; messziről jött, de eljött ;

a szeretet hozta ; álöltözetben jött, misztériumok homályában, s hogy a testvériség érzelmei kifakadjanak bennünk, anyát adott nekünk. — Mit várt tőlem méltán? Ártatlanságot, tisztaságot, barátságot, hűséget ; a testvértől testvéri érzéseket ; várta, hogy a vér ereje s a testvériség nemessége győzelmet ül bennem s nemességemben dicsőségét leli. S mi lett belőlem? Véreből? Vizzé lett. Az érzékiség megrothasztott s érzékemet eltompította. Mi lett az Isten-gyermekből, a Krisztus-arcból? «Vas irae, a harag edénye.» Hűtlen szolgája, túrt napszámosa, sőt árulója lettem az elsőszülött, imádandó testvérnek.

c) A testvériség nem meríti ki az édes viszonyt, melybe Isten lelkünkhez lépett. Vonzott engem, levitájává, apostolává, jegyesévé fogadott. Emlékszem, hogy mozdult meg bennem a hivatás, hogy vonzott az oltár, hogy zsongott emlékezetemben édes vonzalom, elragadtatás, telítés, egyesülés. Talán fölszentelt is, talán eljegyzett magának? ! S mi lett ezekután az emberből? Féreg. Az Isten-gyermekből? tékozló fiú. Mi lett belőlem, kit salamoni bölcseséggel nevelt egyházában, kit zárt kertben őrzött meg, kiért imádkoztatta s bőjtöltette híveit a kántorbőjtben? Túrt napszámos-lélek. Mi lett belőlem, kit szíve melegén nevelt apostollá? Sebet vertem szívén, s elhagytam ; elfordultam tőle, ki kereszten függ s kiált utánam, s ha hozzá közeledem, leakasztja a szegről kezét, s fölemel s szívéhez szorít s megbocsát s elfelejt mindent. Ó, hogy' kell a bűnt bánnom, hogy kell hűtlenségemet bukásomat, rabságomat, veszteségemet siratnom ! Ugyancsak érzem terhemet s azt, hogy mit kell tennem ezentúl, hogy az evangélium becsületére s Krisztus dicsőségére váljam. Ah, a vér drága, azt taposni nem szabad . . . s taposni Krisztus vérét? Ah, Uram, azt el nem viselem !

Több út, egy cél.

237. *«És jönnek napkeletről és napnyugatról, északról és délről és letelepednek az Isten országában. És íme, az utolsók elsőkké lesznek, s az elsők utolsókká»* (Luk. 13, 29).

a) A végcél az örök élet ; a közvetlen cél, melyen itt a földön dolgozunk, a krisztusi élet. Mindnyájunknak, papoknak, világiaknak, remetéknek, katonáknak, kereskedőknek, apácáknak, hitveseknek egy a céljuk : a szép, az isteni élet. Ez iránt nincs különbség köztünk ; ahol lélek van s öntudat van, ott a kilátás az isteni életre nyílik akár a cellából, akár a gyermekszobából. Épügy nincs különbség köztünk abban, hogy

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 301

az élet nem kész sem a monostorban, sem a műhelyben, hanem azt ki kell alakítanunk, mindenkinek a maga életkörülményeiben, akár a világban, akár a kolostorban. A kereszténység pedig az a közösség, hol ez az egy közös cél és esemény éltet és lelkesít, hol az isteni élet kialakítására folyik a krisztusi tevékenység, az újjászületés, tisztulás, erősbülés, fölbuzdulás, színe-változás folyamata! Színe-változás minden emberi lélek számára. Nincs tehát két kereszténység, ahogy nincs két cél, ahogy nincs kétféle krisztusi élet. Nincs két egyház, melyek közül az egyik a klérus, a másik a laikus, az egyik a szerzetesek, a másik a világiak egyháza. A krisztusi életet mindenütt élhetjük, abba mindenütt elmerülhetünk. Mindenkinek szól az Üdvözítő szava: aki Atyám akarátát cselekszi, az megy be a mennyek országába s ismét: Atyám akarata az, hogy szentek legyetek. Amint hogy vannak is mindenütt krisztusi lelkek, s voltak minden hívásban szentek. Azért van az, hogy valaki szentebb lehet a világban, mint más a kolostorban, hogy valaki üdvözülhet a világban, s más elkárhozik a klérusban... Ó Uram, add, hogy bizalommal tekintsek föl reád! Hadd érezzem át, hogy mit akarsz tőlem, azt az egész, nagy, szent célt, melyet элем tűztél. Nem vagyok profán, nem másodrendű keresztény; nem szabad a mennyország kuckójába kíváncsoznom; az egész Krisztust igénylem; egész életemet szerinte alakítom. Nem zavar meg, hogy az egyház hierarchiájában nem vagyok, hogy nem vagyok pap vagy püspök, hogy nem élek kolostorban! Ti mindnyájan testvérek vagytok, mondottad te; célotok egy, meszteretek, életetek egy!

b) Eszközök. Ezekben nagy a különbség; az életviszonyok más-más utat nyitnak, látszólag el-elfekvőbb irányokra utalnak. Vannak, kik összes életviszonyaik szerint állnak bele a lélek munkálásába a szerzetekben, vagy a lelkek életének gondozását vallják hivatásuknak a klérusban; mások ismét «világi» életet élnek. E pályák nem a cél, hanem az eszközök körül térnek el egymástól, s a legszembeeszköbb különbség az, hogy némelyek az evangélium s az egyházi tanítók által nagyrabecsült, úgynevezett evangéliumi tanácsokat követik, mások ezek nélkül iparkodnak keresztényi életre. Az élet a cél itt is, ott is; a «tanácsok» csak eszközszámba jönnek. Laikusnak és szerzetesnek egyaránt kell lelkét művelnie, elmélkednie, imádkoznia, önmagát megtagadnia, a szentségekhez járulnia s practice szeretnie; de mindez megint csak eszköz, s az eszköz annyit ér, amennyi-

ben célra segít. Azért imádkozunk, áldozunk, böjtölünk, fékezzük indulatainkat, hogy Krisztus szeretetében s szeretetéből éljünk. Mit használ az eszköz, a hivatás, az állás, a szerep, a foglalkozás, ha ezt el nem érjük? Mily oktalanság büszkélkedni az eszközre; épen úgy mily oktalanság az eszköz, az imát, a szentségeket becsmérlni, okul adván, hogy nekem csak a cél imponál! Nagy kegyelem, ha az evangéliumi tanácsok szerint Istennek élhetünk; de használjunk föl a világban mindent arra, hogy tisztábbak, nemesebbek, Jézus indulataiban otthonosabbak legyünk, hogy az Isten szent akaratát tegyük. Az eszköznek a cél, a formának a tartalom ad értéket. A modern ember a formában több öntudatosságot, mélységet, bensőséget keres; ugyanezt sürgeti a vallásosságban; jól teszi. S ezt el is érheti. Teológiai tudományosság nélkül is a mélységbe ereszkedhetik Kempis Tamással s szert tehet szívbéli bensőségre.

c) Ah, tehát élet, élet... ez a jelszó. Nem szisztémát, nem formalitást, hanem életet keresünk. Komoly, mély tiszteletre akarjuk nevelni magunkat az isteni iránt, bensőséges átérzésre, titokzatos sejtelmekre és indulatokra, gyengéd, gyermekded hitre, meleg szeretetre, imára s lelkesülésre, elmerülésre s önmagunkba térésre. Szívesen akarunk gondolni az örök életre, mely felé evezünk s az ifjú lélek hevülésével vágyódunk örök ifjúság után. Nagy, igaz vágygal akarunk tisztulni, egyre finomabban, tisztábban érezni! Ami nem tiszta, ami nem isteni, az csak látszat s csalódás. Aki azt szereti, az nem él igazán. «Was wir lieben, leben wir auch». Szeressük tehát az örök, való, isteni életet s szerezzük meg mindenáron!

Jézus a farizeusnál ebédel.

238. a) *«És lőn, mikor bement Jézus egy farizeus házába szombaton kenyeret enni, azok szemmel tartották őt, és íme, egy vízkórságos ember vala előtte»* (Luk. 14, 1). Mily igénytelen, egyszerű s mély értelmű szó: «kenyeret enni». Csupa fegyelem, erő s egészség. Jézusban az élet ép s egész, nincs meggyöngyítve; a természet kielégítettetik, de nem gyöngül el élvezeteiben. Az emberekről pedig átlag igaz, hogy nem halnak meg, hanem megölik magukat, s életerejüket izgalmakban, ingerekben elfogyasztják s alacsony örömekbe fojtják. Kár értük; mennyi nemes csira, hány erőteljes kiindulás megy így tönkre, s mennyi tiszta, édes élvezettől s mély érzéstől esnek el; lelkük leperzselődik, mint a tavasz a májusi fagyban. Ó szép élet, mennyi esélynek vagy kitéve. Tisztaság, önmérsék-

let, mértékletes evés, kevés szesz, edzés kell nekünk ; szívesen tartom meg a bőjtöt.

b) *«És kérdezé Jézus: Szabad-e szombaton gyógyítani? Azok pedig hallgatának. Ő pedig fogván azt, meggyógyította és elbocsátá.»* Mily Isten-fogalom lehet e fejekben, mily eltörpült, nyomorult gondolat, s amellet mily fanatizmus ! Nézz végig a bálványokon ; mit csinált az ember az Istenből ? «Faragott képeket csinált magának». Mély szomorúság fogja el szívemet ; de e szomorúság csakhamar lelkiismeretességgé, hűséggé, készséggé válik s azt mondom magamnak : Vigyázz hát, hogy el ne törpítsd Isten nagy gondolatait ; légy érzékeny, hogy észre vedd, mi az Úr s mily nagy ! Szenteld meg ünnepeit. Ünnepem, ha jót teszek. Mikor jót teszek, ünnepi hangulatom legyen. Sokszor ez nincs ; kár !

c) *«Monda pedig a hivatalosoknak is példabeszédet, látván mikép válogatják az első üléseket: mikor menyegzőre hivatal, ne ülj az első helyre, nehogy náladnál érdemesebb legyen meghívva és eljövén az, ki téged és őt meghívta, azt mondja neked: Adj helyet ennek, és akkor pirulással kelljen elfoglalnod az utolsó helyet.»* Ime a szabbat betűragói, a nagyképűsködő arcok, tarka turbánok, hosszú kaftánok, s belül a kislelkű agyarkodás, mely kérdezi : Ki ül elsőnek ? Csupa külsőség. Jézus erkölcsöt akar, azért a belső világba utalja az igazi érvényesülési vágyat ; a súlypontot a külsőből a belsőbe teszi át. Szomorúan nézi ezt a kanapé-pórt. Akarja, hogy érvényesüljek ; akarja, hogy résztvegyek a világ munkájában, de bensőséget és igénytelenséget, mélységet és szerénységet sürget ; nem veti meg a külsőt, de gondoskodik a belsőről ; akarja, hogy erő s tartalom legyen az életben ! A becsületet ne arrogáns tolakodással, hanem helytálló erénnyel szerezd, mert «aki magát fölmagasztalja, megaláztatik» ; Isten alázza meg s teszi tönkre ; «ha fölemelkedel is, mint a sas és ha a csillagok közé helyezed is a te fészkedet : onnét is levonlak téged» (Abd. 1, 4).

A nagyvacsorát szerző ember.

239. a) *«Egy ember nagy vacsorát szerze és sokat meghíva. És elküldé szolgáját a vacsora idején, megmondani a hivatalosoknak, hogy jöjjenek, mert már minden el van készítve»* (Luk. 14, 16). Istennek személyes viszonya van az emberhez s viszont az embernek Istenhez. Mi nemcsak szervek, izmok s erők összetételei, hanem egyéniségek is vagyunk, s Isten nemcsak a lét s az erők forrása, hanem a mi személyes Urunk s Atyánk is. Amennyiben erők vagyunk, annyiban azokat

kifejlesztjük, dolgozunk, küzdünk, s a fejlődés nagy törvényei alatt állva végezzük földadatainkat; amennyiben pedig egyéniségek s lelkek vagyunk, annyiban hiszünk, remélünk benne s szeretjük őt. Viszont az Úr is nagyrabecsúl, megtisztel, «vacsorát szerez», azaz jóbarátoknak néz, kiknek örömet is, vigaszt is szerez; gyermekei is vagyunk, s bizalmasan érintkeznek velünk; asztalához ültet s kenyérével táplál. Örülök ez édes s engem megtisztelő viszonyomnak vele; szívesen érintkezem s közlekedem vele, mint aki a «nagy vacsorában» résztveszek. Kötelességemnek ismerem, hogy szívvel-lélekkel övé legyek.

b) *«És kezdék együtt mindnyájan magokat menlegetni. Az első monda neki: Majort vettem és szükség kimennem s megnéz-nem azt; kérlek, ments ki engem. És a másik monda: Őt iga ökröt vettem, és megyek megpróbálni azokat; kérlek, ments ki engem. Ismét más monda: Feleséget vettem és azért nem jöhettek.»*

Be kár, hogy azért nem mentek el az Úr örömébe; pedig elmehettek volna. Az Úr ugyanis ezt is, meg azt az általuk fölhozott sok mindenféle dolgot is akarja, mindkettőt akarja; hát ne állítsuk azokat szembe s ellentétbe egymással. — Kell kapálnunk, kell a természetet idomítanunk, hogy emberhez méltó életünk legyen, de azért az Úr is az én erőm, világosságom s kincsem. Istenhez való viszonyom nem szünteti meg fizikai állapotomat, hisz ez az ő akarata. — Továbbá, ember vagyok, férj s feleség vagyok, családban élek; de azért közel érzem magam Istenhez, s szeretetét élvezem. Isten az én Uram, s nekem a világ urává kell lennem; ő akarja. Ezt jelenti az a mondas; ora et labora; imádkozzál és dolgozzál, s mikor dolgozol, úgy dolgozzál, mint aki Isten akaratát teszi; akkor a munka nem szakít el, hanem ellenkezőleg, erőteljesebb s igazabb fölfogásra segít Istenről s emberről s a nagy világrendről.

c) *«És visszatérvén a szolgál, megjelenté ezeket urának. Akkor megharagudván a családátya, monda szolgájának: Menj ki hamar az utcákra és a város tereire, és a szegényeket, bédákat, vakokat és sántákat hozd be ide.»* Kár, hogy az ember oly nehezen tudja harmóniába foglalni az eget s a földet, a munkát s a vallásos életet. Az erősek, a bátrak hátat fordítanak Istennek, s <a> vallásos életet a sánták, bénák s vakok élnek. Úgy-e ez a világ s az egyház képe? Ott gyakran a legtehetségesebbek, itt meg ugyancsak sok az együgyűségből. Azonban ez voltaképp a barbárság állapota, az erőszak világának képe, ahol még nem tudták egységbe foglalni az emberben jelentkező két világot, s nem tudták megteremteni azt a harmóniát,

hogy munkában, gépek közt, komoly erőfeszítések közt is érvényesüljön a szellem, s vezessenek a lélek magasabb igé-
nyei. Tehát mindenemet Isten szent szolgálatába hajtom,
akármilyen tehetséges s erős vagyok is, s azért, mert Istent
szeretem, nem leszek kevésbbé erős, kevésbbé bátor s vállal-
kozó, sőt még inkább leszek az.

A jó pásztor.

240. a) *«Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja juhaiért. A béres pedig és aki nem pásztor, kinek a juhok nem tulajdonai, látja a farkast jönni és elhagyván a juhokat, elfut; és a farkas elragadozza és elszéleszti azokat»* (Ján. 10, 11).

A jó pásztor kedvelt képe a kinyilatkoztatásnak. Ezer év óta utalnak rá az Isten gondolatai. Dávid pásztor volt ; erős, bátor pásztor, ki a medvét s az oroszlánt üldözőbe vette s megvívott velük ; megjárta a «rablók völgyét», a «ragadozó madarak völgyét» ; éjjel pásztortűzek mellett virrasztott s tartotta távol a tigrist, a sakált, a hiénát. Ezechiél megígéri a legjobb pásztort, ki nem lesz olyan, mint Izrael népének lelkipásztorai, a szívtelen pásztorok, hanem aki «az erőtlent megerősíti, a beteget meggyógyítja, a megtörttet bekötözi» ; aki a pusztát járja s nem fél, buzgalma s szeretete viszi. — Jézus erős, bátor, küzdelmeslelkű pásztor ; az apostolnak ilyen lélek kell ; járni, kérni, keresni, nem félni. Mindnyájan oszthatjuk ez érzéseket, hisz «királyi papság» vagyunk ; mindnyájan menthetünk lelkeket — óvhatjuk a bűntől — kérhetjük, hogy térjenek Jézushoz — imádkozhatunk értük !

b) *«Én vagyok a jó pásztor és ismerem enyéimet és ismernek engem enyéim»* (10, 14). Fáradozást, áldozatot nem kimél, tűr és nem kiméli magát ; forrása kimeríthetetlen : a nagy szív. Az erkölcsi világban e vonások érvényesülnek ; minden apostoli lelken föltűnnek. Pál apostol mondja : «Semmi nyugalma sem volt testünknek, hanem mindenféle nyomorúságot szenvedtünk ; kívül harcok, belül félelmek» (2 Kor. 7, 5). Az apostoli léleknek mindenekelőtt sokat kell imádkoznia. Az ima a buzgó lélek lehelete ; abban összefoglalja önma-
gát, vágyát s kínját. S mialatt másért imádkozik, maga buz-
dul. Ah, ezek a forró vérű, erős, feszülő idegzetű, plasztikus lelkek szolgálgák a jobbnak uralmát, a haladást, a szépséget. A lelkiség tölti el őket. Érzékük van a lélek iránt. Megérzik bajait, s megesik a szívük rajta. Ez érzéket művelem magam-
ban lépten-nyomon ; belenézek a lelkekbe s kiérzem bajaikat.

c) Nem egy, hanem millió bolyong a pusztában ! Nem szabad letörnünk e tudat alatt. Letörnénk, ha a világ folyá-

sából meritenők buzgalmunk motívumait ; de hála az Úrnak, a mi forrásaink a magasban fakadnak. Isten nagy gondolatai szerint alakul a világ ; néha a hit, az erkölcs elsötétül, s a léhaság s romlottság pusztasága tért foglal ; arról nem tehetek ! Nem akarom a pusztaság nagy méreteit fölpanaszolni, hanem a pusztába ruganyos lelket akarok állítani, magamat, a «jó pásztor» nyomában. Rám is lehel az erkölcsi magaslat, az erények viránya : az Istennel való érintkezés misztikus erdőszelein járok én is, s bár látom a pusztát, nem facsarodik össze a szívem. Isten akarja, dolgozom, mentek.

d) A juhocska nemcsak eltéved, hanem tövisbokrok közt fönnakad. Az eltévelyedés a bűn, a tövisbokor a bűn következménye ; tövisbokor a lelkiismereti furdalás, betegség s elgyöngülés, becstelenség, szegénység, fegyház, mások neheztelése s megvetése. Aki ily tövisek közt fönnakad s bűnei büntetését szenved, az van hivatva a jó pásztor szeretetét tapasztalni ; ő gyógyítja e sebeket is ; segít elsimítani a bajt, vagy lelket ad hozzá, hogy azt az ő szellemében lelkünk üdvére viseljük.

e) Két botja volt a pásztornak, egyikkel védi, másikkal tereli s gondozza juhait. Este ő a «kapu», melyről Krisztus mondja : én vagyok a kapu. Odaáll ugyanis az akol ajtajához s szorgos s éles szemmel fürkészi be-bevonuló bárányait. Amelyiken valami sérülést lát, azt kajmos pásztorbotjával kifogja, magához húzza, cédrusolajjal s illatos fehérszurokkal keni fölhorzsolt lábait ; az eltikkadtakat pedig friss vízzel élesztgeti. — Lelkipásztorok, álljatok a jó pásztor mellé s figyeljétek meg, hogy fürkész s aggódik, hogy gondoz s bíbelődik az egyesekkel ; hogyan köt be sebeket, hogyan bátorítja s biztatja a fáradtakat. Olajat s illatos gyógyírt, lelki erőt kell híveiteknek nyujtanotok. Ismerni, nevükön szólítani, eligazítani kell a híveket. Erre megtanít a jó pásztor szíve ! Megijedünk gyakran tehetetlen formalizmusunktól, valahányszor az élet s erő tevékeny irányzata jut öntudatunkra. Én a lelkek pásztora, gondozója, nevelője, gyógyítója, orvosa, tanítója, kormányzója vagyok.

f) *«Igy mondom nektek, öröm lesz az Isten angyalai előtt egy meglévő bűnösön.»* A jó pásztor nem világfájdalmas alak ; vannak isteni örömei. Belefolyik lelkébe a legédesebb érzés, mely az eget betölti ; erős, fölséges, diadalmas öröm. Így kell gyógyzni ; ki kell emelni az embert az örök nyomorúság s a pokol veszedelméből ; ezt a sötét éjfélt ragyogó napsugárral, a kárhozatot Isten kegyelmével kell föl váltani ; ragyogjanak

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 307

a lelkek fölött a mennyország csillagai, bennük pedig honoljon a béke s az öröm. Aki ilyesmit eszközöl, az művésznél, halott-támasztónál, prófétánál többet tesz, s lelkét nagyobb élvezet éleszti, mintha minden tudományt bírna s világ ünnepelné; «mondom nektek, én, ki minden örömet ismerek, hogy ez az öröm már nem földi, nem királyi, hanem angyali», s angyali örömök mérhetetlen kitartására s áldozatra inspirálnak. Mily óriás az, ki az apostollal mondhatja híveiről: Ti vagytok koszorúm s örömöm.

A tékozló fiú világgá megy.

241. a) *«Egy embernek két fia vala»* (Luk. 15, 11). Ketten vannak, egy atyának fiai, egy háznak lakói, de két lélek lakik bennük, két ellentétes. Az egyiknek az otthon kedves, kedves a ház, a kert, az olajfa s a fügefa árnyéka; a másik unott volt, keveselt házat s szeretetet, s az öreget nevette; ez volt a fiatalabb. — A fiatalság lelke erőszakos, kevély, kemény, szilaj; tör, szakít, megvet könnyen. Tulajdonkép pedig ez a lelkület tudatlanságból s tapasztalatlanságból való, mert hiszen egymás vállain állunk s egymásra szorulunk; tisztelnünk, becsülnünk kell egymást; senki sem él s nem áll egymagában; másodszor lelketlen könnyelműségből való, mert nem gondolja s nem méltányolja az élet terhet s küzdelmeit; nekiindul a világnak, ahol elveszthet mindent. — Legyünk méltányosak; a fejlődés hosszú, nagy munka; a világot nem egy ember csinálja; mindenki közülünk folytatás; okuljunk a multon s teljesítsük nagy lélekkel a jelennek kötelességeit. Higgyük, hogy sokban elfogultak vagyunk, s a bölcsesség s boldogság önmérséklettel jár.

b) *«És monda az ifjabb közülük atyjának: Atyám, add ki nekem az örökség részt, mely engem illet. És elosztá nekik az örökséget.»* Atyjával szemben követelő, arrogáns. Jómódban született, s gondolja, hogy jó dolgának kell lennie. Az atyának fáj fia szívtelensége, de kiadja részét: Vedd, boldogulj. — Nem vagyunk öntudatában annak, hogy mit köszönünk az Úrnak: egészséget, öt érzéket, ép testet és lelket; mi volna velünk, ha vakok, süketek, némák volnánk?! De minél többje van egyik-másiknak, annál inkább elbízta magát. Az Isten pedig elviseli hálátlanságunkat s nem vonja el jótéteményeit. Ó, hát ragaszkodjunk az Úrhoz, s azt, amink van, használjuk föl dicsőségére. Ha szemünkbe ragyog a napvilág s kigyújtja a természetnek színeit — ha eltelik lelkünk a formák harmóniáival s énekelni szeretnénk: szeressünk, szeressünk nagyon s ragaszkodjunk szorosabban az Úrhoz.

c) *«Messze tartományba mene és ott eltékozolá örökségél buja étellel.»* Elment a fiú, elszakította a kötelékeket, melyek szíveket fűznek; szabad akart lenni; reményeket hímzett képzelete s új pályákat keresett tapasztalatlan ereje. *«Es irrt der Mensch, solang er strebt»*; de egyben nem szabad tévedni; az erkölcsi rendhez szigorúan kell ragaszkodni. Néha elhidegül lelkünk Isten iránt; mintha idegenben volnánk s távol tőle; ilyenkor is követeljük meg szigorúan az erkölcsi törvények teljesítését. — Idegenben van az ember, ha úgy felejtkezik meg Istenről s magáról, hogy vétkezik. Isten mindenütt van, de a távolságok az öntudatban nyílnak; mily feneketlenek s sötétek!

d) Idegenbe ment, ahová nem volt való — ahol nem volt otthona s békéje, — ahol nyelvét nem értették; ahol ha beteg lett, nem ápolták, s ha szerencsétlennek érezte magát, nem gondozták; ahol érzéketlenséggel, keménységgel találkozott. Idegen föld, hol a lélek fázik s elgyöngül; idegen föld, ahol nincs szeretet és megnyugvás, béke és öröm; idegen föld, hol nemes ifjak moslékra vágnak; idegen föld a hitetlenség, erkölcstelenség, önzés, tisztátlanság, istentelenség földje. Nem az én hazám ez!

e) *«Azon tartománynak egy polgárához szegődött, ki majorjába küldé őt, hogy őrizze a sertéseket.»* A legnagyobb kincs az ember maga; tehetségei, erői, kegyelmei, ész, akarat, kedély, hit, szeretet, bizalom, bátorság, tisztaság! Mily szegény, ki ezt eltékozolta! Gyógyulást keres; de csak részben talál; foltoz, de új ruhája nem lesz; felejteni akar, de élettelle s életkedve nem térül meg. Hány ily koldus jár a világ országútjain, a vert hadak útjain! Mily könnyen válnak meg sokan e fölséges kincsektől. Ez a legrettenetesebb tékozlás, ez a szomorú kincsprédálás. *«Particula boni doni non te prae-tereat»*, ne vesztegesd el egy morzsáját sem az isteni javaknak. Gazdag vagy; éld világodat, vagyis telítsd öntudatodat s lelkedet erőd aktuálása s tehetségeid fölhasználása által.

A tékozló fiú hazatérése.

242. a) *«Nagy éhség lön ama tartományban és szűkölködni kezdett.»* Bár élvezett s örvendett, bár elkábult s megittasult, lelke mégis undorodni s szenvedni kezdett. Érezte, hogy komisszá, hogy alacsonnyá lett; meg-megszállta bűnének, állatiasságának s kegyetlenségének tudata; atyja reményeit, ifjúsága szentélyeit letörte; homlokáról a fölségnek kenetét letörülte; a szerető Isten karjaiból kéjnök keblére s a szeplő-

telen, tiszta, erős Isten-gyermekség trónjáról vályúhoz került. A szentség s eszményiség csillagai lealkonyodtak egén, sötétben állt, s a romlásnak sem becsület, sem egészség, sem szemérem, sem barátság, sem önérzet gátat nem vetett. E pusztulás körében, e kegyetlen éjben érezni kezdett, megmozdult a szíve. Szép csillagok, ifjúsága emlékei, atyjának jóságos arca tűntek föl lelkében; hívogató, biztató szózatokat hallott; vonzalmak támadtak benne: miért vagy e kietlen, szívtelen nyomorban? S ha el is szakadtál, miért nem térsz vissza, mikor látod, hogy csalódtál, vétkeztél, szomorú s szerencsétlen lettél, s mikor új napkelet vár rád, s atyád virrasztó lelke sir utánad?!

b) *«Magábatérven pedig mondá: Hány béres bővelkedik atyám házában kenyérrel, én pedig éhenhalok. Fölkelek s atyámhoz megyek.»* Fölkelek hát — mondotta az ifjú — s visszamegyek. Becsület, szeretet, szépség, erő és öröm kell nekem; nem tartom ki e léleksorvasztó idegenben; életemet szégyenné s átokká nem nyomorítom el, s ha el is vesztettem sokat, de a veszteség tudata ne bénítsa meg erőimet, hogy amit még tehetek, azt mind megtegyem, s ami életképesség van bennem, azt mind kifejlesszem. — A bánat, ha rámutat is a veszteségekre, sohase bénítsa az új kikezdések szent lelkét. Isten akarja, hogy visszatérjek s éljek. Megteszem. — Nem várok, míg visszaserzem, amit elvesztettem; nem mondom, hogy rongyosan vissza nem mehetek, hanem dolgozom, szerzek, s aztán megyek. Istennel szemben ez lehetetlen; itt csak kegyelemre vagyok utalva, s azt alázattal kell fogadnom!

c) *«Atyám, vélkeztem az ég ellen és te ellened; már nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezlessem, csak béreseid közé fogadj be engem... Meglátá őt atyja és hozzája futván, nyakába borult és megcsókolta őt.»* S elment és atyja fogadta; nem azért nemzette, hogy a benne rejlő életszíkrt kioltsa; szeretetével új erőt, új kiindulást biztosított neki. Pizskos volt, megmosta; rongyos volt, fölruházta; elaljasodott, az összetartozás gyűrűjét húzta ismét ujjára, s a megszokott otthont s környezetet ünneplő, szimfóniás házzá változtatta. — Ez kell nekünk: megtisztulunk, kegyelembe öltözködünk, az Isten-fiának érzületét elsajátítjuk s az Isten-közelséget s kegyelmet mint szimfóniát s ünnepet élvezzük. Ily lelkület mellett új elszakadást nem képzelhetünk. Azért oly fontos öntudatára jönni méltóságunknak, előkelőségünknek, szépségünknek, erőnknek... annak az ünnepnek, melyet átélni hivatva vagyunk.

d) *«Az ő idősbik fia pedig a mezőn vala, és midőn visszatért,*

a házhoz közeledvén, hallá az éneklést és vigadozást. Megbosszankodék és nem akart bemenni. Atyja tehát kijöven, kezdé kérni őt . . . Fiam, te mindenkor velem vagy és mindenem a tied, de most vigadni kellett, mert ez a te öcséd meghalt vala és föléledt; elveszett vala és megtalálattott.» Bátyja otthon maradt, tékozló nem lett, atyját nem keserítette, el nem bukott; élt szenvedélyek, de egyszersmind nemes, mély érzés nélkül. Kiskaliberű nyárspolgár. Atyjától el nem szakadt, de azért nem fogta föl a szerencsét sem, hogy mit jelent az, hogy «hisz te mindig velem vagy, s mindenem a tied». Ez az a kisméretű, sok öntudatlansággal vegyes «jóság», mely tud irigykedni s méltatlankodni, mely büszkélkedik szűkkeblű erényességével s másokat keményen megítél. Ez az Isten gyermekeinek fejletlen, öntudatlan típusa! Félre e szomorú alakokkal; nem méltók az Atya nagystilú lelkéhez! Rázzák ki lelkükből az álmos élıhetetlenséget; éljék át az Isten kincseit, melyekben bővelkednek s örüljenek, ha bárki bármily mérvben is részesül azokban. Van mindnyájunknak tengersok kegyelmünk; örüljünk nekik s egymásnak.

Az okos sáfár.

243. a) *«Vala egy gazdag ember, kinek sáfára vala, és ez bevádoltatték nála, mintha eltékozlta volna az ő javait»* (Luk. 16, 1). A parabola elsősorban a gazdasági javakra vonatkozik. Isten minden, s kezünkre van bízva több-kevesebb, de abból a célból, hogy a boldog életet szolgáljuk, hogy erkölcsöt, jóérzést, boldogító lelkületet, örömet, jóságot váltson ki velük: «facere amicos», szerető, jóindulatú ragaszkodó embereket nevelni. — Én is sáfár vagyok, s az Úr ezt a célt tűzte eléem. — Érzem, hogy a javak folynak kezemből mások kezébe; tudom, hogy minden többé-kevésbbé társadalmi jó, sokan dolgoztak e javakon; mily méltányos tehát, hogy sokak javát, meglegedését, jólelkületét mozdítsam elő javaimmal. — A szociális jóindulat a legmélyebb vallásosság virága lesz, ha életünket s mindenünket sáfáros javaknak tartjuk, melyek a lélekért, a több, a szebb, örök életért adattak nekünk. «Facere amicos . . .» fölséges cél; jó embereket nevelni s ezzel «örök házat» építeni magunknak.

b) Másodsorban mindezt javunkra alkalmazhatjuk; sok tehetséggel s kegyelemmel látott el az Úr; belehelyezett hivatásba; adott több-kevesebbet a földből, kultúrából. Minden a mienk: a korszakok munkája, a történelem s a fejlődés napszáma, a jelen s a múlt, a próféták, a szentek s maga az Úr; de mégsem vagyok övé, ha nem hódítom meg magamat

számára. Szabadakaratomon, energiámon, érdeklődésem, iparkodásomon fordul meg, hogy magam s mindenem övé legyen. Öntevékenységem által lesz mindenem az Uré; ha átélem, ha jónak, kipróbálnak bizonyulok. Sáfárság életem; céloom tehát nem ezt vagy azt, nem sokat vagy keveset bírni, hanem abban, amim van, hűnek lenni. Tehát az élet tartalma a lelkület, s nem a birtok, jog, adakozás, alapítás!

c) *«Mondá pedig a sáfár magában: Mit műveljek, hogy ime uram elveszi tőlem a sáfárságot? kapálni nem bírok, koldulni szégyenlek. Egybehíván azért urának adósait, mondá az elsőnek: Mennyivel tartozol uramnak? Az pedig felelé: Száz tonna olajjal. És mondá neki: Vedd elé számtartó könyvedet, írj öbvenet.»* A sáfár az önfenntartás szenvedélyével dolgozik, hogy biztossítsa életét. — Sáfárságunkba gondosságot, érdeklődést, buzgóságot, körültekintést, tevékeny kiindulást kell fektetnünk. 1. Gondosan, passzióval kell ápolnunk lelkünket; dolgoznunk kell rajta, hogy jobb, nemesebb legyen érzülete; le kell szednünk róla a hernyót, s le kell törnünk a tövist. Nemcsak szám szerint több, de érték, öntudatosság szerint több jót tenni. 2. Urunknak érdekeit föl kell karolnunk; az ő érdekei az Isten országának, a hitnek, erkölcsnek, igazságnak, jóságnak, a lelkeknek, az egyháznak ügye. Az önfenntartás ösztönével kell ezeket észrevenni, aggódva megállni, féltékenyen őrizni. E nélkül a «világosság fiait» megszégyenítik a «sötétség hívei».

A hű szolgál.

244. *«Én is mondom nektek: Szerezteket magatoknak barátokat a hamisság mammonájából, hogy mikor megfogyatkoztok, befogadjanak titeket az örök hajlékokba»* (Luk. 16, 9).

Gyűjtsünk kincseket azáltal, hogy mindenben hívek vagyunk.

a) *«Légy hűséges»*; ez kedves kifejezés e helyett, hogy: légy szolgám. A szolga keveset mond, a hűséges többet mond; kilátást nyit a barátságra . . . az eljegyzésre. Barátok, jegyesek az igazi hűséges lelkek. — Isten akarja, hogy hű legyek, mert rám bízta magát s kincseit. 1. Szolgája vagyok, 2. barátjának kell lennem, 3. édes jegyese lehetek. A hűség sehol másutt nem oly radikális, mint itt, hol tényleg mindenünk az övé s mindenünkkel az ő érdekeit kell szolgálnunk. Csak őt s az övét kell keresnünk. Adj oda mindent: munkát, örömet, könnyeket, vágyat, bánatot . . . életet. Szemeddel, lelkeddel függj rajta. Most engem visesz, — mondja hű szolgájának az Úr — terhed vagyok. Úton vagy, isteni teherhordó. Poron-

don küzdesz, te isteni küzdő, «usque . . . usque ad mortem», egész a halálig ; ekkor majd én megfizetek neked.

b) «*Halálig hű*». Csak ily összeköttetéseket ismer a mély, szenvedélyes szeretet. A lelkek mélységének különös szépsége a végleges kitartás. Kitartani egy életen át ; több az, mint pusztán, viharon, hullámon, vizen, tűzön át ; ezek csak szimbolumai az életnek, de több van erőszakosságból s nehézségből az életben, mint ezekben ; több kín, több keserv, több lökés s csapás. — Élet is, halál is misztériumok ; menj át hű lélekkel rajtuk. — Sok kételyed, megrendülésed lehet . . . légy hű ; sok hideg, sötét szellemmel érintkezhetsz, s vigasztalan lelki világokon vezethet utad . . . légy hű, . . . sokat nem értesz . . . légy hű ; megzavarodol s csüggedsz . . . , légy hű. A te pszichéd a hűség mindhalálig ; repülj, repülj . . .

c) «*S neked adom az élet koronáját*», vagyis a koszorús életet. A korona szépségét s fölséget ad ; a koszorú virágból van kötve ; illat, kellem, életöröm, tavaszi lendület, menyegzős lélek jár vele. Neked adom a virágos, a szép, az életerős, örömteljes életet. — Itt is élvezed már, ha hű vagy, s teljesen élvezed halálod után, mikor lelked a szabadabb, erőteljesebb életre alkalmas lesz. — Az isteni akarrattal szemben nem úgy állok, mint egy rajtam kívül álló regulával, hanem önakaratommá, hűséges, folytonos érzületemmé változtatom el azt. Ez által lesz enyém s lesz énemmé !

Nem lehet két úrnak szolgálni.

245. «*Egy szolga sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyikét gyűlöli és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik és a másikat megveti; nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak*» (Luk. 16, 12).

a) Ki az a két úr? Az Úr s az, ki vele szemben áll ; a Főiség, szépség, erő, s az alávalóság, rütség, nyomorúság. Lehet-e itt választás? Nem lehet ; itt csak elragadtatásnak van helye ; «*rapit voluptas*» ; aki az Urat megismeri, aki őt meglátta, az többé nem felejt. A baj azonban az, hogy zavarosan látjuk, homályosan ismerjük, s így tényleg választás alá kerül Jézus és Barabbás, erény és bűn, ének és zsvaj, szépség és festett arc, mély lelakiség és inger. — E részben van hiba, folt bennem is ; oktalan és erőszakos indulatok hordái garázdálkodnak bennem. Bánt néha a világ kicsinylése ; a sikertelenségnek depressziói alá kerülök ; a képzelet zendülései megzavarnak ítéletemben ; szeretetem elérzékiesedik, lelkem eltestesedik. Nehéz magamat egészen a nagy-úr számára lefoglalni ! Nehéz, csak harc által lehet ezt a hódolatot kierőszakolni.

b) A harcoló s foglaló hatalom a szeretet; «az egyikét szereti», egyet kell szeretni, Őt. Mily könnyű szolgálat a szeretet, mily nehéz az «elviselés»; az örömtelen teherviselés! A szeretet tud alkalmazkodni, feszülni, lendülni, kitágulni; tud csüggedés nélkül vereséget is elviselni. Blüchert Napoleon hatszor verte meg; Napoleont Blücher egyszer, de alaposan. Ha meg is veretem, tovább kell küzdenem; kell, mert szeretek; szeretem Uramat. A bűn se kedvetlenítsen el. — A másik «urat», az ördögöt csak elviselni lehet, szeretni nem lehet, s ez az elviselés is kínná, utálattá, rémületté válik. «Sustine», «viselj el», nehéz szó; szolgák nyögnek alatta; terhük a lelkiismeret kínja s a megbízhatlan, kegyetlen szfinx, az élet. Nincs igazi, mély örömük!

c) Bolond, aki a világnak s nem önmagának szolgál; önmagának, belső értékeimnek, lelki szépségemnek s erőmnek s örömömnek pedig csak akkor szolgálok, ha Isten az Uram! Világ, vagyis mások vélekedése, tisztelete, értékelése külsőség; értékek, amilyen a Kossuth-bankó; egy darabig érték, azután papír. Látszat, szívárványos fénytörés, mely az ürbe vetit fényes, de vérnélküli alakokat. S a világnak mégis imponál ez mind, mert «hallák pedig mindezeket a farizeusok... és kinevették őt» (Luk. 16, 14). Csak nevéssenek. Nekem egy Uram van, «Deus cordis mei et pars mea», szívem Istene az én kincsem; a rothadás, a sötétség, nálam nem úr. Annak az egynek szolgálok hát következetesen s erősen. — Ó, ha énekes vagy, ne lazítsd hangszáladaidat; ha festő, ne sorvaszd látóidegedet; ha szobrász, ne gyöngítsd formaérzékedet; ha hegedű-, zongora-, gordonka-művész vagy, ne tompítsd hallásodat! Hát én, én gyöngítsem érzékemet, finomságomat s készségemet az Úrral szemben!?

A dúsgazdag és a nyomorult Lázár.

246. a) «*Vala egy gazdag ember, bársonyba és biborba öltözködő és mindennap fényesen lakmározó. És vala egy Lázár nevű koldus, ki annak ajtaja előtt jeküvék jekélyekkel*» (Luk. 16, 19). Biborba öltözködött, fényesen lakmározott, élte a világát. Nem azért pusztult el, mert jól evett, hanem azért, mert életet élt, mely magát «kiéli» ösztönei, vágyai szerint. Életet élt, melyben a test az úr; a világ s az ösztön a pazarló hatalom; <életet>, melyben Isten feledve van. — Lázár pedig, a szegény, nyomorúságában sem nőtt a földhöz; beteg volt; földön hevert; kevély nem volt; irgalomra volt szoktatva; morzsákat evett; de Istent nem feledte! Ime

a trónon ülő, de földhöztapadt, a fényesen öltözködő, de holt terhek láncait hordozó lélek egyrészt, s másrészt a földön heverő, de eget kérő, fekélyes, de tisztalelkű ember. — Föld, állás, étel, test ne legyen holt teher lelkemen ; a lélek szolgálja a test ; Szent Ferenc szerint «asinello»-ja, teherhordója. A lélek jár a testen, nem a test a lelken. A modern próféták az érzékiség fölszabadítását hirdetik, s az ifjúság hiszi, hogy erős lesz, ha élvez. Az igazi élvezet az erő, a természetes kegyelmes erő érzete. Ne törjük le se mértéktelenséggel, se alkohollal, se puhasággal !

b) Meghalt a dűsgazdag, s eltemetett a pokolban, s meghalt Lázár, s fölvitetett a mennybe. Jézus világosan állítja lelkünk elé a végleges rosszat s jót. Van pokol, a győzelmes rossz ; van mennyország, a győzelmes jó. Itt a földön is van sok rossz ; két főtípusa : a bűn s a halál. De itt mindenfelé szivárog Jézus vére s mérsékli a rosszat, a nyomorúságot, a penészflórát testen-lelken, a szomorúságot, a gyaláztatot ; de van azután egy rossz, a végleges rossz, a rosszakarát, mely meztelenül s közvetlenül száll szembe a teremtő s a szenvedélyesen szerető Istennel. Ott van a rémséges ütközés, a végleges zúzódás s összetörés ; ez a pokol. — Végtelen irgalom kíséri az embert nagy kötelességeinek teljesítésében, de ha szembeszáll Isten Fölségével, összetöri őt. Hiszem, Uram s imádom Fölségedet.

c) *«Fölemelvén pedig szemeit, midőn a kínokban vala, látta Ábrahámot távolról és Lázárt az ő kebelében.»* Az elkárhozott föleszmélvén, öntudata végtelen kín ; elgondolja életét. Emberek, kegyelmek, bűnök emlékei járnak körülötte ; templomok, keresztek, oltárok, napsugár, csillagok ragyognak szemeibe. Látja bűnösségét, mely fejlett s kifejlett a kárhozatba. Mily rettenetes emlékek gyötrik ! — Az emlékezet után gyakorolja esztét. Mit kell megfontolnia? Életének esztelenségét, mely mindent tönkretett : kegyelmet, irgalmat, szeretetet. Könnyű volt, édes volt, hasznos volt, szükséges volt, hogy jól, szentül éljen ; de elmúlt mindez ; mit kell ezentúl tennie? Mily eszközöket használnia? Mit kerülnie? mit kérnie? A felelet mindezekre : nihil, nihil ; az öröm nihilizmusa a kín teljében. — Hogyan gyakorolja akarátát? Van vágya, szomja ; csak egy cseppet a fekélyes Lázár ujjáról . . . de ezt is képtelenség kieszközölnie. Az Isten szépsége, a mennyország ragyog fölötte, de nem neki. Az Isten központ, vonz mindent ; de e vonzás összetöri lelkét ; e vonzalom neki borzalom. Ismer, lát, de nem remél, nem szeret ; nem buzdul

a jóért ; fáradt ; gyűlöl ; bűnt nem bán ; nem fohászkodik ; Istene s léte neki «tremor», «horror», «dolor». — Ez az állapot is titok ; nem értjük, míg lelkünkben a jónak szeretete s a boldogság reménye él. Ez is az a «más» világ !

A pokol.

247. *«És kiáltván, mondá: Atyám, Ábrahám, könyörülj rajtam és küldd el Lázárt, hogy vízbe mártva ujjahegyét, enyhítse meg az én nyelvemet, mert gyötörtetem e lángban.»*

A pokol is a hit titka ; zárt ajtai előtt állunk s néhány segédfogalommal közeledünk feléje.

a) Az első a «második halál» gondolata. Még egyszer, másodszor hal meg az elkárhozott, mikor a halál a lelkét, érzéseit, vágyait, reményeit fagyasztja meg, s csak az öntudat él. — Meghalni annyi, mint elszakadni élettől, világtól, nap-sugártól, vértől, otthontól, emberiségtől. Nem lenni többé itt. A második halál pedig elszakadni Istentől, kegyelemtől, szeretettől, Krisztustól, reménytől, imától, kereszttől, jóindulattól ; elszakadni Krisztus összes javaitól, érdemeitől, ígéreteitől, vigaszaitól. — A második halál ugyancsak a legreményesebb, «egymagában való lét». Ki tartja ezt ki? A teremő szeretet adott szülőt, testvért, otthont, hogy magunkban ne legyünk ; Krisztus mondta : «veletek leszek». Vigasztalót ígért, ki velünk maradjon ; mit csináljunk hát magunkban ; mit a végtelen űrben Isten s minden nélkül?

b) A második gondolat a céltalanság. Célok után fut természet, ember ; célt akar, az tartja. Ha a célt hordja magában, van ereje, van élete ; ha a cél kiesik belőle, akkor szenved, nélkülöz. A céltalanság kín ; itt a földön részleges van, milyen a betegség, meghasonlás, fáradtság, unalom, utálat, kétségbeesés, lemondás . . . halál ; kiesik belőlünk az eszme ! — A másik világba belelép a lélek telve vággyal a cél után, fölébred benne a végcél szenvedélye viharos vágyként, s abban a percben a végleges célvesztés öntudatára ébred. Letört alatta minden ; hová menjen? minek? kihez? miért? Mindez célt jelent, neki tehát nem való. Ezt a lelkületet jelenti a sötétség, a kötelek kézen, lábon, a fogak csikorgatása ! Ez a belső, átértzett ellentmondás !

c) A harmadik gondolat az átok. Isten áldásával indult meg a teremés ; megáldott az Isten minden létet ; jaj, akiben a lét az Isten átkával folytatódik. — Szeretettől valók vagyunk ; «semmit sem gyűlölt, amit teremtet», de most gyűlöl. A szeretet gyűlöletté változik. Hiszem. A végtelennek pszichológiáját nem ismerem. Mit csinál a megvetett szeretet?

Don Jozé fölkiált Bizet operájában : «Én, én öltem meg őt, imádott Carmène-met!» Benjamin Constant a szeretetről írja : «L'amour est de tous les sentiments le plus égoïste et par conséquent, lorsqu'il est blessé, le moins généreux». A zsoldáros kéri : ne tégy engem ellenfeleddé ! Mi elronthatjuk az Isten művét, a kegyelem világát, ő meg a mi életünket, a boldogság és béke kivirágzását.

A változhatatlan öröklét színe előtt.

248. *«Ha Mózeszt és a prófétákat nem hallgatják, ha valaki a halottak közül föltámad, sem hisznek.»*

a) Jézus hirdeti a penitenciát, de a mennyországot is, bűnbocsánatot s az evangéliumot. Mindkettő komoly. Komoly, mint az Alpesek örvénye, s kedves, mint a harangvirág az örvény szélén ; ünnepélyes, mint az éj s biztató, mint a csillagfény. — Jézus óriási motívumokat állít életünkbe : Isten egyesül az emberrel s isteníti az embert, az Istensíűság aureoláját köti mindnyájunk feje köré ; de végre is az örökkévalóságra mutat s a «pondus aeternitatis»-t, ezt az óriási eleven erőt hozza öntudatunkra. Az örökkévalóság várátok, — ezt hirdeti a köztünk járó világ-világossága, mely ezer nap fényözönével világítja meg nekünk a poklot is. Van boldog vagy boldogtalan örökkévalóság ; a boldogtalan örökkévalóságtól féljete. «Mondom pedig nektek, barátaimnak : Meg ne rettenjete azoktól, kik megölik a testet . . . féljete attól, ki miután megöl, hatalommal bír a gehennába vetni» (Luk. 12, 4). Kinek számára van a pokol? Mindnyájunk számára, ha vétkezünk s meg nem térünk. Fél attól Szent Pál, Szent Ágoston is ; a szentírás e félelem alól föl nem szabadít, sőt Krisztus letör minden elbizakodást : Barátim vagytok, de elveszhetete, ha komolyan nem akartok, ha nem küzdötök s nem áldoztok.

b) Jézus az örökkévalóság komolyságával néz ránc s áldozatot követel. Szemed fénye s jólléted, siri éj s börtön, kín s vértanúság nem számít a komoly, áldozatos küzdelemben s törekvésben, mely lelked üdvét akarja biztosítani. Tudnod kell minden földi jóról lemondani s minden bajt eltűrni lelkedért. Lépj inkább napsugárból éjbe, szabadságból börtönbe, életből halálba, mintsem hogy lelkedet elveszítsed. — Mentsünk tehát, hozzunk bármily áldozatot, legyünk buzgók, s forraljuk föl a pokol tüzén szívünket, tanuljunk erélyt. Küzdelmes, nagy értékekkel dolgozó, fáradoalmas létnek kell annak lennie, melynek végén örök kárhozat, vagy örök boldogság vár ránc.

c) A pokol örvénye fölött emelkedik a keresztt. Tilalomfa az örvény szélén. Erre ne menj. Jézus szenved, s az áldozat végső kimerülésével néz ránk; ez a tekintet megfagyaszt. Értlek Uram; nem szabad elfecsérelnem véredet, érdemeidet s kegyelmedet. Mire való Krisztus s a keresztt, ha nincs pokol, s ugyancsak mire való Krisztus s a keresztt, ha mégis pokolba jövök? Azért mintha a keresztről hallanám, mintha az evangélium lágy szava sivító orkánná válnék, úgy sir s reszket felém «*αγωνίζεσθε*», küzdjete élet-halálra; itt nem szabad elesnetek! Isten is azt akarja, hogy győzzetek, s mindent rendelkezésetekre bocsát. Tehát rajta, komolyan.

Remélni igen, vakmerően bízakodni soha.

249. a) Létünknek dagadó s fakadó örvénye az Isten, az ő teremő akarata. Belőle vagyok; ő gondolt, ő akart; ezt teremőnek hívjuk. Közölte magát, létét, erejét gyönyörű teremőben, melynek kulminációja a szellemi világ; a lelki-ség légkörében azután ismét új világot, az isteni természetben való részesedést alkotta meg; ez a kegyelem az Isten-fiúság, az Isten-közellét érzésének világa, Istennek, mint Atyánknak, velünk, gyermekeivel való érintkezése. Ez atmoszférában belénk foly, mintáz, kitapogat, alakít. Alakít szép lelkeket. S mégis mennyi a hajótörés e fényes, kegyelmi világban! Hány Saul van, hány királyi lélek, kik azután elszomorodnak s a bűn melanchóliájában végleg elsötétednek! Hány Salamon van, bölcs, kerubos lelkek, kik elhervadnak s ronggyá tépődnek! Imádkozzunk s legyünk hívek mindenben. Ne bízzuk el magunkat, hanem dolgozzunk komolyan.

b) A kegyelmi világ új fokozata, az Isten-velünk legszebb kiadása Jézus. Isten közli magát új teremőben: Jézusban. Fiát adja, hogy a természetfölöttit vérünkbe, lelkünkbe, otthonunkba belevezesse, s ezzel mindent nekem adjon. Minden már az enyém: «akár Pál, akár Apollo, akár az élet, akár a halál, akár a jelenvalók, akár a következendők» (1 Kor. 3, 22). Krisztus véres szeretetének bélyege, Krisztus csókja rajtam. Ezzel bele vagyok oltva Istenbe, s a Szent-lélek lakik bennem. Barátjaivá tett minket, s még ezután is elveszhetünk. Apostolaivá tett s Judásokká fajulhatunk. Testőreivé avatta vértanúit, s íme magában a vértanúságban tagadták meg őt többen. Szűzeket nevelt magának, s házasságtörő, ledér lelkek lettek. — De minde bukásnak szomorú titka a hűtlenség. Hű leszek kicsinyben; nem engedek a rossznak.

c) Végül közli dicsőségét. Fölveszi a lelkeket magához s kigyullasztja bennük életét s örömet. «*Merces magna nimis*», kimondhatatlan nagy jutalmuk lesz. S ez istenüléssel s a lelkeknek a végtelentől való megittasulásával szemben ott ijeszt az örök éj s benne a sötét szellemek! Eltaszította megbecstelelt jegyeseit, összetörte megfertőzött templomait. Ő tette, tehát jól, szentül tett; senkit sem vetett el, aki nem akarta. — Óvom hitemet s őrzöm kegyelmi állapotomat; nem okoskodom azon, hogy ki kárhozik el, ki nem, hanem az Isten-szeretet zálogával biztosítom üdvömet.

Lázár föltámasztása.

250. a) «*A zsidók közül sokan jövének Mártához és Máriához, hogy vigasztalják őket bátyjuk miatt. Márta, amint meghallotta, hogy Jézus jó, eléje méne; Mária pedig otthon ül vala. Mondá pedig Márta Jézusnak: Uram, ha itt lelélt volna, az én bátyám nem halt volna meg*» (Ján. 11, 19). A dolgos, nyugtalan Márta az Úr elé siet s panaszkodik: házad, Mester, elárvult; ahová mindig szeretettel jöttél, ott most sírnak. Ő miért nem jöttél előbb? S hogyan is jöhet oda, hol te vagy otthon, betegség, kín és halál? Szeretsz s mégis sujtasz? Ezt nem értjük; nehéz nekünk a bajt, a rosszat, a szenvedést Isten szeretetével megegyeztetni. Nem értjük e vaskezet. Bele vagyunk ékelve a fizikai rend vashálózataiba, s a morális rend is tele van a rosszakarat szörnyűségével! Ah Uram, hódolok neked életben-halálban; élet-halál, ez az én kategóriám, neked más kategóriáid vannak. Te mondod: az én gondolataim nem a ti gondolataitok s az én utaim nem a ti utaitok; a lét nemcsak emberiség; az emberiség csak valami a végtelenben. Lehetetlen, hogy minden fölfogása, ízlése szerint menjen. Imádlak Uram szent akarotodban!

b) «*Mondá neki Jézus: Feltámad a te bátyád. Mondá neki Márta: Tudom, hogy feltámad a feltámadásban az utolsó napon. Mondá neki Jézus: Én vagyok a feltámadás és az élet.*» Halál van, szenvedés van, azt el nem törölöm, de a világ végén a lelkek ismét testet öltenek. Most testet öltenek a fiziológia folyamán; akkor majd az Isten teremő akaratából. S a megtisztult lelkek erősek lesznek s áthatják a testet, úgy hogy az fényes, szép, szimmetrikus, gyors organumuk lesz. A művészet most is formát önt az anyagra, s szépséget s lelket teremt a lelketlenbe; a feltámadás lesz az anyagnak igazi átszellemülése; a lélek akadálytalanul kiönti rá szellemi szépségét s erejét. Én ezt hiszem; látom, hogy a lélek a hipnózisban, magnetizmusban hogy hajlítja s vetkőzteti ki természet-

téből a testet; hát még a végső s győzedelmes ébredésben. Én is művésze vagyok a testnek az erény által; tisztaság, mértékletesség, önuralom, fegyelem által lelket viszek bele.

c) *«Mária pedig, midőn odaért, hol Jézus vala, meglátván őt, lábaihoz borula és monda neki: Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg az én bátyám.»* A mélyérezelmű, csendes bánatba merült Mária lelkén napsugárként rezgett át a hír: A mester jelen van és téged hí. A mester az ő vigasza; rögtön lábaihoz borul; ez az ő helye; ha bűnét siratja, ha a föltámadtat imádja, ha panaszát panaszolja; a Mester lábaihoz borul. Hogy hajolt a Mester felé a lelke, hogy simult hozzá; így tesznek Jézus igaz hívei; akár sírnak, akár vigadnak, mindig szeretnek.

d) *«Jézus tehát amint látta őt sírni s a zsidókat is, elbúsula lelkében és megrendüle és monda: Hová tettétek őt? És könnyeze Jézus. Mondák tehát a zsidók: Ime, mennyire szerette őt.»* Jézus, szeret, gyászol és sír. Lelkének perspektívája végtelen: ő látja nyomorúságainkat, de le nem szakad alattuk, mert látja végkifejldést is, az Isten dicsőségét. Az Isten diadalmas hatalma keretezi számára a világot s annak bajait. — Nekünk jó, hogy nem tudjuk a jövőt; nem bírunk el sem fáradtságaink, sem kudarcaink előrelátását. Így pedig küzdve s kötelességet teljesítve haladunk előre. — Legyünk emberek, éljünk testvéreink közt; tudjunk sírni s résztvenni mások bajaiiban. A barbárnak nincs részvéte; a keresztény hősök sírnak is.

e) *«Jézus tehát a sírhoz méne.»* A temetés irgalmassági csekedetet; tiszteletet lehel a halott iránt, ki a halál méltóságába, a misztériumba öltözködik... kísérjük a vándort. Nagy, fontos utat tett meg a lelke azóta az örök kapuk felé; talán a temetésen is jelen van az elhunytnak a lelke. Mikor temetünk, járjunk el az apostoli hitvallás utolsó ágazatai értelmében; hiszem a szentek közösségét, azért imádkozom érte; hiszem a test föltámadását, azért megtisztielem a testet temetésében, s hiszem az örök életet, azért remélem, hogy az örök világosság fényeskedik neki. Amen!

f) *Mondá Jézus: Vegyétek fel a követ. Mondá Mária: Uram, már szaga van, mert negyednapos. Mondá neki Jézus: Nem mondtam neked, hogy ha hiszesz, meglátod az Isten dicsőségét?* A végtelennek dicsősége diadalmaskodni fog összes fölfogásunkon s összetöri apró méreteinket. A halálban is összetör mindent, testet, termetet, szépséget, életet; a temetésnek is a vége a fáklyafüst. A test eltávozik, felbomlik, s a

penészflóra új meg új kiadása váltakozik rajta. «Midőn meghal az ember, kígyókat és férgeket nyer osztályrészül.» Ez az ember dicsőségének a vége, s ott kezd az Isten az ő dicsőségét kiépíteni! Lássam, Uram, a te dicsőségedet, az életet; az kell nekem!

g) *«Elvevék tehát a követ, Jézus pedig felemelvén szemeit, mondá: Atyám, hálát adok neked, hogy meghallgattál engem. Én ugyan tudtam, hogy mindenkor meghallgatsz, de a körülálló népért mondtam ezt, hogy higgyék, hogy te küldöttél engem.»* Jézus biztos benne, hogy ő most a halottat föltámasztja, azért ez öntudatának nyilvánvaló kifejezést ad. Tudja, hogy szava teremtet és életet, mert Isten úgy akarja; megrendülve ez isteni erőnek tudatában fölemeli szemét. A sír búzt lehel; gyöngy emberek, a halál zsákmánya, állják győzelmes alakját körül. Vezérüknek kellene lennie. Ő bár hinnének, bár ne kételkednének. Azért tehát «nagy szóval kiálta: Lázár, jöjj ki. És azonnal kijöve, aki halott vala». Hit, erő, meggyőződés kell belénk is az Isten nagy műveivel szemben; akár sír fölött, akár oltárnál álljunk, tudjuk, kinek hittünk; — tudjuk, hogy meg nem szégyenülünk. — Sokan hisznek; Lázár, Márta és Mária pedig Jézus lábaihoz borulnak: ez az ő családi, páratlan hűségük. Hogy tér vissza Lázár, hogy Márta s Mária Jézussal körülbírók! Bethánia, édes, megvigasztalt, hálás lelkek háza; Jézushoz való ragaszkodásban nincs hozzá hasonló. E ház mélységeket zár, elragadtatásban élő lelkeket.

Lázár sírjánál.

251. *Hiszek benned! Hiszem az eszményi világ valóságát!*

a) Minden haladás célja: alávetni a világot a fölényes léleknek, kiemelni létünket a mechanika fölé; de hogy ezt elérjük, okvetlenül tartalom kell eszményeinkbe is; gondolataink Istenről, lélekről, erkölcsről, nem lehetnek üres, hiú tükrözések! Elviselnők-e azt, hogy diadalmasan kiemelkedve elemek s természet fölé, végtelen ürességet s semmiséget rögzítsünk? Nem; mindaz, amit tudomány, gazdasági s társadalmi haladás alatt értünk, csak külső viszonyunkat érinti; a belső az az én életem, öntudatom, tartalmam, s az mind tükrözés legyen? Ellenkezőleg: ez az igazi valóság; lelkem, Istenem, örök életem; ezt alakítom ki. Mily barbárság pénzben, hatalomban, gyárakban, vásárban, kocsmákban, sajtóban, külsőséges életben keresni az élet értékét. Én a lélekben keresem s találok!

b) Hiszek az erkölcsi rendben. Az velem szemben áll s parancsol, s amit parancsol, azt akarom s bírom. Életem bel-

sömből fakad, annak tehát én adok formát ; szenvedéseimnek s örömeimnek egyaránt. Én fémjelzek mindent ; amit szeretek, az nagy, amit megvetek, az kicsiny. A környezet sokat ronthat, de vele szemben is öntudatára kell ébrednem erőmnek. Belőlem fakad az élet, az erkölcsi erő ; én vagyok a művész, a teremtő. Erkölcsivé válik, amihez nyúlok, mint a mesében arannyá vált minden Midasz király érintésére. Életté, szépséggé változtathatok el mindent. Belenézek a lelkembe, mint a buzgó források mélységeibe, melyek apadnak s dagadnak. Lelkemben egyesül természet s kegyelem, s amit természetből nem bírnék, azt kegyelem által bírom.

c) Erkölcsi világom lelke s hordozója a szabadság. Isteni hasonlatosságom legeredetibb vonása. Önmagamból veszem elhatározásaimat ; akarom s vannak. Ez a teremtő erő föl nem mérhető semmivel, mint ahogy Newton és Leibniz gondolatait nem lehet kimagyarázni a táplálékból, úgy a szabadságot nem a fizikából. Ez eredeti, szuverén képességgel meg-tiszttelem Uramat : 1. hitemben. Hiszek, vagyis szabad oda-adással függök rajta értelmi világomban ; 2. öntudatom egész vonalán ; azt teszem, amit az Úr akar. Ez élet és tartalom !

A tűz poklos.

252. a) *«És midőn bement egy faluba, eléje tíz poklos férfiú jöve, kik távol megállának»* (Luk. 17, 12). Poklosok, eltorzult, száradó emberek, kikben a vér rossz, s az öntudat kinnal telve. Örömtelen az életük, erőtlenséggel vánszorognak sírjuk felé. Nincs siralmasabb ellentét, mint az ilyen élő-halottak s az erős, szép, tiszta emberiség közt. — Sok a «lepra» a lelki világban ; sok élet plasztikus energiája csak korcs életet produkál : alacsony, sötét gondolatot, piszkos képzeletet, kábult, rosszindulatú, elkeseredett akaratot, ötletet, szeszélyt . . . Némelyik szinte nem tud másképp ; mintha lelki erejét galandféreg szívná. Mily igaz, hogy ezek lelki holtak, sötét gondolatok sírjaiban laknak ; vérük olaj a szenvedély lángjaira. Tiszta vért ! Ne mérgezzük se bűnnel, se alkohollal a tiszta, erős életet ; világosságot neki, ruganyosságot, fegyelmet, engedelmességet, készséget.

b) *«És fölemelék szavukat, mondván: Jézus, Mester, könyörülj rajtunk.»* Tisztulásért s erőért könyörögnek ; életet kérnek, mely nincs megmételvezve ; lelket, mely nem kábult, nem kedvetlen. Érzem, hogy hogyan sírtak föl hozzá . . . Távol megálltak, onnan kiáltottak, de a tisztelet s az alázat közel hozta Jézushoz kiáltásukat. — Az alázatos, tisztelet-

tudó s gyarlóságait mélyen érző lélek eltalál a gyógyító, az újjáteremtő Jézushoz. Ő kegyelmet ad, mely megfordít gondolatot s érzést, bizalmat ad s megindítja a lelki reformot. Ne kételkedjél, hanem kiálts ; már ez is erős tett, ezt követi a többi.

c) *«Kiket midőn meglátott, mondá: Menjetelek, mulassátok meg magatokat a papoknak. És lőn, mikor mentek, megtisztultának.»* A megtisztult bélpoklosnak meg kellett magát mutatnia a papnak, ezt a törvény kívánta. A szép, erős élet mestere az érvényben levő törvény korlátai közé állítja híveit. Az isteni törvény az életet segíti s óvja. Azért bármily erős, szép életet élek s bár Krisztussal összeköttetésben vagyok, a törvényt tartom, megmutatom magam a papnak ; gyónom, áldozom, misére járok ; ezek alól [ki] nem emancipálódok. Jézus akarja, hiszem, hogy ez jó. Ez engedelmesség révén életet nyerek, életet növelek, meggyógyulok, megerősödöm, Krisztus számtalan kegyelmeiben részesülök.

Hála.

253. *«Egy pedig közülök, látván, hogy megtisztult, visszatért, nagy szóval magasztalván az Istent, és arcraborula az ő lábai előtt hálát adván, és ez samaritanán volt. Felelvén pedig Jézus, mondá: Nemde, tizen tisztultak meg és kilenc hol vagyon? Nem találattott, ki megtérjen és dicsőséget adjon Istennek, hanem csak ez idegen nemzelbeli?»* (Luk. 17, 15).

a) Hálát, szívből hálát adni a sok vett jóért, mely felém repül, mint a hópelyhek ; nem bírom megszámlálni ; arcomba csap, mint az erdő lehelete, ki tudja, mennyi s milyen virágkehelyből ! Nem bírom el magam, de szívom, élvezem. Ó be jó, be jó azt tudni, hogy mennyi jót élvezek, mikor egészséges s erős vagyok, mikor az ég világosságát látom, s minden érzésem s tehetségem friss és ép. Kivált pedig, ha erős és ruganyos a lelkem. Igaz, néha szinte jogot formálok mindehhez, s elfelejtem, hogy mindez kegyelem. Hátha lábamat törtem volna, vagy éles szálka hasítja föl körömömet? Hátha vak vagy béna volnék akár testemben, akár lelkemben? Ó Istenem, hála neked a sok jóért, mennyországod rámszakadó darabkáiért . . . !

b) Hála a sok öntudatlan, föl sem ismert s föl nem használt jóért ! Azok mint a gyermek élvezte javak . . . ezek mint elvonuló felhők ! Ó igen, gyermek is vagyok, anyám ölében alszom ; gondatlan s hanyag lélek is vagyok, kit sok kegyelem azzal vádol, hogy fel nem használom. — Vonzom a felhőket gondolataim magaslaival ; bensőségem, alázatom,

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 323

elmélyedésem erdei leheletével. Kerülöm a lanyhaságot, szorgos s pontos leszek a jónak felhasználásában.

c) Hála a bűn állapotában ignorált s megvetett kegyelmekért. Ezek már sértett hatalmak... a harag istennői. Nyomorúságom e mélységeiből zavar és szégyen száll felém. Mea culpa! «Ezekkel fizetsz-e az Úrnak bolond és esztelen nép? Vajjon nem atyád-e ő, ki birt téged és alkotott és teremtet?» (Deut. 32, 6). Legyen hálám izzó, melyet a szeretet sugalmaz, alázatos, bűnösségemnek, érdemteleniségemnek és az Isten fölségének tudatától praktikus. Életem mondja a «Deo gratias»-t.

Hálaadás a szentgyónás után.

254. a) A mély lelkek hálások; fölértik, hogy a jót elsősorban a hála jó érzelmével kell viszonzni. Nagy jó ez is. A szentgyónás után a hálaadás nagy kegyelem s mélyenjáró érzelmek útja. Szívünk átérzi azt a végtelen kegyet, hogy Isten megbocsátott; hogy levette róla a terhet, mely láncnál rémesebb; megmosott vérében; fölemelt, megkoszorúzott, megdicsőített. Ő, ki érti föl a kegyelem titokzatos működését, mely belénk szivárgott s fölélesztette új tavaszra, örök életre lelkünket? Azért «canet juxta dies juventutis suae»; ifjúságának himnusát zengi. Erre nevelem magam pontosan és híven.

b) Lelkemet átjárja a megnyugvás édes érzete, meg szállja a mély, fölséges béke, melyet Isten ígér; valami abból, amiről a próféta szól: «Vajha parancsaimra figyelmeztél volna, békesség leend, mint a folyóvíz és igazságod, mint a tenger örvényei» (Izai. 48, 18). Ezt élvezem, ettől lesz lelkes a lelkem s édes a hangulatom; azért kell énekelnem, hálát adnom, köszönetet mondanom...!

c) Szívem mély érzelmeivel adok hálát; a lelkemet adom. — Bűnöm láncát Isten repesztette szét; szabad vagyok már, hogy neki adjam át magam. Az odaadás tette az én hálám. — A toblachi gróf bezárta várának félreeső tömlöcébe egyik ellenségét s megfedkezett róla úgy, hogy a szerencsétlen éhenhalt. Ezért azután Rómába ment bűnbocsánatért, nehéz vasláncot kovácsoltatott nyakára s lábaira, s azzal járt-kelt élte végéig; azzal halt meg. Mily öröme lett volna, ha az Isten angyala leveszi róla a láncot bűnbocsánata jeléül! Mily hálát adott volna! Isten az én láncaimat levette rólam; énekelek!

**A kemény bíró és az állhatatosan
könyörgő özvegyasszony.**

255. a) *«Mondá pedig példabeszédet is nekik arról, hogy szükség mindenkor imádkozni és meg nem szünni, így szólván: Vala egy bíró bizonyos városban, ki Istent nem félt, embert nem becsült. Vala pedig egy özvegyasszony is azon városban és hozzájőve, mondván: Tégy nekem igazságot ellenségem ellen. És nem akart sokáig. De azután monda magában: Noha Istent nem felelem, az embert sem becsülöm, mindazáltal, mivel alkalmatlankodik ez özvegyasszony, igazságot teszek neki. Mondá pedig az Úr: Vajjon az Isten nem tesz-e igazságot az ő választottainak, kik éjjel-nappal kiáltanak hozzá. Hamar megmenti őket»* (Luk. 18, 1). Jézus akarja, hogy a szorongatott s tehetetlenségét mélyen átérző lélek kitartásával imádkozzunk. A szegény, elhagyatott özvegy, kit az ág is húz, a lélek képe; járjon, kérjen, tartson ki, habár késik is a segély; iparkodjék az Úr felé pihegve, könnyezve, karjait kitárva, s ne lohadjon. — E lelkiületnek értéke elsősorban nem abban áll, hogy megkapja, bármit kér; az akárhányszor lehetetlen; hanem abban a tapadásban, kifeszülésben, abban az elnyújtott, hűséges vágyban van, mely Isten után jár. Az imádkozó lélek ugyanis gyakorolja hitét s reményét, fejleszti bizalmát, alázatát és türelmét. Így lesz érzületem nagy pihegés; Istent lélekzem.

b) A kemény bíró, az Istentől elfordult ember, érzelmeink logikáját mutatja: Istent nem félni, embert nem becsülni; nem hódolni az Úrnak s kegyetlennek lenni az emberek iránt; térdet nem hajtani s embert vassarokkal taposni. Embert megvetni könnyű; szemétnek nézni a népet, a hatalmasnak kísértése; de ha enged annak, megkövül a szíve s abban a mértékben eltűnik önbecsülése. Szeressük minden emberben önmagunkat; önbecsülésünk indítson a gyöngének s elvetemültnek fölemelésére. Hát még ha Krisztust látjuk benne!

c) *«Mondom nektek: Hamar megmenti őket az Isten. Azonban mikor eljön az ember fia, vajjon talál-e hitet a földön?»* A kegyetlen bíró végre könyörül a szegény asszonyon; igaz, hogy csak természetes indítóokból, mert szabadulni akar tőle. Isten a természetes felfogás útján is segít rajtunk sokban, nagyon sokban, mert a természet az ő műve, s a természetes érzések kapcsával is fűz minket egymáshoz. De minél nemesebb az ember, annál kevesebb önzéssel dolgozik, mindenkit szívből felebarátjának néz, őszintén szereti s szereti Istenért és Istenben. Ez kell a világnak, ez az igazi jóság.

E lelkülethez élő hit kell, melyből kevés van a földön. Nem igen vannak tapadó, elnyúlt, vágyódó, imádkozó lelkek, mert kevés a hitük. Érzékük a világban eltompul és téli álmát alussza. Ébredés, mély kilátások, az Isten világossága, a lelki élet tavasza, az Isten-közelség s az Isten-ézés közvetlensége nincs meg bennük. Ez volna a hit világa; ápoljuk hát imával, s az imát segítsük hittel. Hitből az ima, s imából a hit; az ima a hit hulláma, mely visszavetődik, s ismét a hitet mélyíti. Hiszek és imádkozom!

A farizeus és a vámos imádsága.

256. *«Két ember méne föl a templomba, hogy imádkozzanak, egy farizeus és egy vámos. A farizeus állván, így imádkozék magában: Isten, hálad adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint egyéb emberek . . . mint ez a vámos is. És a vámos távol állván, szemeit sem akará fölemelni az égre, hanem mellét veré, mondván: Isten, légy irgalmas nekem, bűnösnek»* (Luk. 18, 10).

a) Imádkozni mentek, vagyis le akartak ereszkedni öntudatuk mélyeibe, hogy megkövessék az Urat bűneikért s azután föl akartak emelkedni szeretetéhez s kegyelméhez, hogy napsugárral s erővel töltekezzenek, s visszatérve az emberek közé, jóindulatot, szolgáló szeretetet sugározzanak felebarátjaikra. Ez az imádság eredménye. A farizeus ezt el nem érte, őt a kevélység s az önbizalom napsugár helyett vaksággal telítették s messze elterelték az Úrtól; megfélekezik bűneiről s elfelejti az üdvös félelmet; a vámos pedig elérte bűnei dacára a lelki megújulást, mert bánata alázatos volt. Aki magát nézte, hogy másokat lenézzon, az az Istent meg nem látta; aki pedig a maga látásától szégyenében a földre sütötte szemeit, az meglátta az Urat s megtalálta kegyelmét. Ime, közel vagyok az Úrhoz alázatomban; ellenben imát, kegyelmet kivetköztetek erejéből, ha magammal eltelek!

b) A farizeus nem testvér, hanem felfuvalkodott, pöfeszkedő «igaz», ki lenézi a bűnöst, s törvényből, jócselekedetből éket farag az emberek közé. Az élet mélységeiből nem kiált föl, mert kőménymag s menta forog eszében, templomadó és tized a tökéletessége. Mily külsőség! Vigyáznunk kell, hogy a dölyf szegényes jótetteinken nagyra ne nőjön; mily jótettek azok, melyek a testvériséget kiölik s a szívet keménnyé, kegyetlenné teszik? A kevélység s a lenézés kizárják a jót, s ami «jót» így teszünk, az külsőséges s értéktelen!

c) A publikán az alázatot tanítja; hátul áll, szemeit

lesüti, mellét veri; lelkét eltölti saját nyomorúságának érzete, s Isten kegyelmét keresi. Kiverődik rajta a mély tisztelet Isten, templom, oltár iránt, s nem volt ideje lappaliákra gondolni; hallotta lelkében a végtelen örvények zúgását s nem ért rá figyelni tücskök ciripelésére; látta a végveszedelmet, mely reményét és bánatát fenyegeti, s fölkiáltott: Istenem, légy irgalmas nekem, bűnösnek. Ime, mily mélyen szánt a lélek Isten kegyelméből; hogy üt ki a komoly felfogás méltósága, s megtanítja tiszteletre, bánatra, elnézésre, a nélkül, hogy letörné bizalmát. Aki így jár, az megigazul.

A keresztény házasság.

257. a) *«Szabad-e az embernek feleségét elbocsátani akármi okból? Ő pedig felelvén, mondá nekik: Nem olvastátok-e, hogy aki az embert teremtetle kezdettől, férfiúvá s asszonnyá teremtetle őket, és mondá: ezért elhagyja az ember atyját s anyját s feleségéhez ragaszkodik»* (Máté 19, 3). Emberek közt a legbensőbb egyesülés a házasság; jogi forma, de telítve kell lennie lélekkel, erkölccsel, szeretettel, bensőséggel, tisztelettel és szerelemmel. Provence-i daloknál s az Énekek-énekének motívumainál erősebb s mélyebb tartalmat kívánt neki Szent Pál: Férek, szeressétek feleségeket, mint Krisztus az egyházat. A szerelem tüze lassan elhamvadhat, de az erős, lelkes, áldozatos szeretetnek elhamvadnia a házasságban sohasem szabad. Ez a tartalom biztosítja a házasság magas erkölcsi színvonalát. — De rendkívül kiemeli, s titokzatos, isteni jelleget nyom rá szentségi volta. Az Isten tiszteli e viszonyt, s kegyelmeinek sugárzatába állítja bele. A házasság tehát nagy, szent, isteni gondolat, mely férfit s nőt fölmagasztal, s egyesülésüket isteni jelleggel s szentségi méltósággal tünteti ki. Tisztelem a házasságot, mint Krisztus kincsét s szentségét. Tartalmat akarok bele: szeretetet, odaadást, lélek-egybeforradást, barátságot. E nélkül nincs boldogság, otthon, házasság, erős gyermek.

b) *«És ketten egy testté lesznek. Azért már nem kellő, hanem egy test.»* A nemi viszonynak krisztusi alakja a házasság. E nélkül a nemi viszony bűnös, s lépten-nyomon az aljasba csap át az érzéki túltengés miatt. A nemi egyesülés vágya szemben az erénnyel, egyike az emberi élet nagy konfliktusainak. Az ösztön erős s minden eszköz fölhasználására ingere, hogy kielégíttessék. Érzéki szépséggel s bájjal kábítja el a nő a férfit, pedig részéről is nem a testnek, hanem a szép, nemes, öntudatos léleknek kellene előtérbe lépnie. Legben-

sőbb egyesülésre csak lelkek képesek. Tehát léleknek kell lélekhez közelednie. A testi ingerek s kábulatok útjain lelkek nem találkoznak. Tény, hogy a nő a férfival való egyesülés által a keresztény házasságon kívül elveszti becsületét s befolyását. Lelket keressen elsősorban a férfi a nőben és lelket akarjon adni mindenekelőtt a nő a férfinak. Ez érzület letöri az ösztön rohamosságát s az Isten szent akaratának teljesítésére képesít.

c) *«Ami tehát Isten egybekötött, ember el ne válassza.»* A házasságnak is vannak bizonyos lényeges kellékei, melyek, ha tényleg nincsenek meg, a «házasság» érvénytelen, s az egyház azt felbontja, vagyis inkább érvénytelennek jelenti ki; jóllehet érvényes házasságot is felbont, ha a házastársak végleg még egybe nem keltek. A teljes érvényű házasság csak fölbonthatlan lehet; pszichológiai ellentmondás szeretni holnapig, szentségtörés egyesülni s nem tartani ki holtomig és holtáig. Erre képesít a nagy, szentségi szeretet, melyet meg nem tör sem betegség, sem baj, sem az érzéki vonzalom csökkenése. Kívánja azt a gyermek, az emberi eredet méltósága és java is, mely nem ösztönökre s érzelmekre, hanem két léleknek holtig való hűségére s odaadására van bízva. Áldozat s önmegtagadás mindenütt kell, s ahol a legszebb szeretet jár, ott bizonyára nemcsak virág, hanem tövis is fakad; a teljes odaadás túrni, küzdeni s kitartani is tud. Szeretet s áldozat két kiadása a nagyot akaró lelkületnek. Legyen az áldozat is isteni, szentségi; legyen szent misztérium, akkor elbírnak.

d) *«Mózes a ti szívetek keménysége miatt engedte meg nektek elbocsátani feleségeket; de kezdetben nem úgy volt.»* A házasság alapja a szeretet; tartalma két léleknek, az egymást fiziológiailag s pszichológiaiilag kiegészítő férfinak és nőnek egybeolvadása; gyümölcse a gyermek. Teljes egyesülés lélekben, testben s vérben; valóban Isten gondolatainak egyik legfőlségesebbje. — Ne is legyen hát semmi, mi elkülönzi a férfit s nőt, különösen ne legyen szétválás hitben, örök reményben. A vegyesházasság szomorú életközösség, mert vagy nem szeretem teljes odaadással feleségemet, vagy nem élem hitemet. Ha ezt élem, akkor feleségem lelkét is üdvösségemben részesíteni kívánom, mert hogyan vonnám azt, kit legjobban szeretek, hitembe s Isten-szeretetembe! Ily egyesülésből, az Isten gondolatait imádó és egymást tisztelő egyesülésből lesz a gyermek; nemes szeretetből, tiszta vérből, erős egészségből kell származnia; perverzitás, bor heve, nemi el-

gyengülés ne közelítse meg az élet forrásait. Szörny az, ki ezeket mérgezi!

A szűzesség.

258. *«Mondák neki az ő tanítványai: Ha így van dolga az embernek feleségével, nem hasznos megházasodni. Ő pedig mondá nekik: Nem mindnyájan fogják fel az ígét, hanem akiknek adattott»* (Máté 19, 10).

A szűzies lelkek pszichológiája a legelőkelőbb, mert a leggyengédebb és a legerősebb Isten-szeretetre hivatott.

a) Az Isten-szeretet ugyanis szintén egyesülés, odaadás, egybeolvadás, s erre e világon a szűzies szeretetnek van legközvetlenebb hivatása. Hiszen az ilyen lélek az *ővé*: «az én szerelmesem az enyém». Továbbá Isten-szeretet ott van, hol az érzelem lángol Isten felé, és szeretni tudnak «teljes szívükből, teljes elméjükből, egész lelkükből». Ah, az elme teljesen a szűzi tisztaságban fordul az Úr felé; feléje fordítja arcát és fölragyog a szeme: «Intelligam in via immaculata . . .» elmém eltelik fénnel a tiszta élet útjain . . . ezek a «látók»; van érzékük, mert van szeretetük: «videre amare est», az lát, aki szeret.

b) Ugyancsak nincs erősebb szeretet, mint a tiszta szívek szeretete, mert ők tudnak szeretni «ex toto corde». Ezt kívánja Jézus: Add nekem, Fiam, szivedet . . . Róza, te léssz az én jegyesem . . . mondja Szent Rózának. Valamint Jézus is teljes szívvel befogadja az ilyen lelket; inkarnálja magát beléje; oltárát építi benne. Ebbe a szeretetbe belevegyül a psziche, az «animus». Szeresd Istenedet «ex toto animo»; kedélyeddel, érzékenységeddel; az majd elvonja egész valódat az ég felé, «avolare facit mentem».

c) Ennek a szűzies szeretetnek elite-s jellegét akarta az Úr papságába lehelni. Ez a celibatus gondolata. Legyen az Úré a «választott» papság, a klérus. S az egyház szelleme kiérezte, hogy ez így illik. Megcsapta arcát az inkarnáció illata; midőn rávetette szemét a testté lett ige első oltárára (a Szent Szűz szívére) és az első Krisztus-hordozó monstranciára (a Szent Szűz kezeire), kiérezte, hogy milyen legyen papsága. Ezt a szűzies papságot ambicionálja az egyház. Bőborpalástjába liliomokat szeret szőni. Vágyik az életet fölajánló tiszta lelkek után. Érzí, hogy a világ beteg, s hogy a Bethesda tavát csak angyalok zavarhatják föl úgy, hogy vizei gyógyítsanak. Ecce ego . . . ecce ego . . . íme, Úram, itt vagyok én, tiszta akarok lenni; segíts!

Jézus és a gyermekek.

259. a) *«Akkor kisdededek vitelének hozzá, hogy tegye rájuk kezét és imádkozzék»* (Máté 19, 14). Kitűnő törekvés, nemes szülői szeretet: Jézushoz viszi a kisdededeket. Amely szülő így szeret, az a gyermekszeretet kötelességét a legfontosabb pontban teljesíti. Másban is kell azt teljesíteni; szeretni, nevelni, ápolni kell őket; Isten akarja; a szülők szívébe írta. Azt is akarja, hogy igazán észszerűen neveljük őket s megértsük az ébredő lelki világot, melynek a gyermek kifejezést ad jó és rossz sajátságaiban. A rosszat letörjük, fegyelemben neveljük, formáljuk, a jót megszerettetjük. Különben hadd örüljön, vigadjon, játsszék; ne csapjon le lelkére szigorunkban, szívtelenségünkben vagy szegénységünkben májusi fagy. Ez utóbbi elkerüléseért dolgozunk s áldozunk értük; ne vegyék észre, hogy az édes tej a mi verejtékünk s a puha kenyér a mi kemény gondunk. Úgy nem szerethetnek minket, mint mi őket; majd ha felnőnek s gyermekeik lesznek, akkor tudják meg igazán, hogy mi volt nekik is atyjuk, anyjuk, s imádkoznak értük.

b) *«A tantványok pedig feddék őket. Jézus pedig mondá nekik: Haggyátok a kisdededeket hozzám jönni s ne tiltásdók őket, mert ilyeneké a mennyeknek országa.»* Jézus szereti a gyermekeket tiszta lelkük miatt s mondhatjuk tovább: szereti az ifjúságot, szereti a szép, tiszta, bátor életfakadást. Ő és ők egymásnak valók. Ő való az ifjúságnak, mert látni rajta az erős, isteni életet; ők valók neki, mert virágosak, s Jézus is názáreti, vagyis virágos; dagad a szívük, lélek van bennük, s Jézus is így mutatja be magát: az Úr lelke rajtam. Mily bátor, erős, küzdeni vágyó lelke van; a «lélek erejében» jár, hegyet, erdőt szeret, mély tengerre vágyik, hullámokon jár. Ha jól megrajzoljuk képét, nem mondhatjuk, hogy idegen, vagy hogy ellenkezik életerőnkkel és örömeinkkel; ellenkezőleg: tisztákká, nemesekké teszi. Az ilyen Jézushoz az ifjúság nemcsak megrendülések, bukások, csalódások révén tér meg, hanem mindig nála marad; vele vigad, örvend, játszik; mert mindezt isteni gondolatnak s akaratnak nézi.

c) *«És miután rájuk tette kezét, elméne onnan.»* Nem vette el a gyermekeket szüleiktől; akarta, hogy Isten-félelemben, szeretetben s jókedvben nevelkedjenek s az élet komolyságára ráérlelődjenek. Majd megtalálja minden egyes a maga hívását kedve, hajlamai, körülményei szerint. S bármily hívásra készül is, tegye azt azzal az öntudattal, hogy Jézus áldó keze rajta. Nemcsak a pap s az apáca, hanem a világi pályára,

a házasságra induló ifjú is érezze magát Jézushoz közel. Ez is, az is tartsa szem előtt, hogy az Isten gondolatait érvényesíti; ezt is, azt is Isten vezérli. Aki világi pályán mozog és házaselet után vágyik, annak is Isten-szolgálat az élete. Isten akarja s megáld munkáért!

Devóció.

260. Minden gyermeknek szeretelen kívül tisztelettel kell Isten iránt viseltetnie; az istentiszteletet a religió gondolja. De valamint a szeretetet *pietássá* ihlette át a finom lelkiség: úgy a religióban fölléptette a *devóciót*. Pietás az a szeretet, mellyel a lélek átfogja az Urat; devóció az a tisztelet, mellyel tiszteli, kultiválja.

a) Devóció sokféle van. Devovere, annyi mint átadni. Először ember embernek adja át magát szolgálatára készen. Devóció a szolgának odaadása ura iránt. Devóció a kedves testvérnek átadása betegek iránt; [aki] azoknak él! Devóció a Szent Bernát hegyén élő szerzetesek téli szolgálata. Devóció a király szolgáinak ragaszkodása egész az önfeláldozásig. Így *átadhatjuk* magunkat az Úrnak is többféleképp: a parancsok megtartása, a hűség s a szeretet által, mely kiragad s elragad Istenbe. Azonban a jó, nemes, erényes életet nem hívjuk devóciónak; a devóció az istentiszteletben, a kultuszban, a liturgiában való odaadás. Ez a devóció építette a templomokat és oltárokat, ez virágoztatta ki ünnepekké a dogmákat; a ceremóniák fölfutó rózsakoszorújával, élő koszorúkkal díszítette az istentiszteletet; ihletett művészeket, egyszerű koncepciókat hívott létbe... oltárai füstölögnek az introitus s az offertórium tömjénfüstölésétől vissza föl Salamon hekatombájáig, s onnan ismét visszafelé Ábel áldozatáig. Ez a devóció tud imádkozni, énekelni, ez odalép az oltárhoz és tógája elváltozik redős albává, palliuma stólává, kazulává és istentiszteletet végez! Istent tisztelnünk kötelesség s vigasz, és megtehetjük azt magányunkban épűgy, mint nyilvánosan. Fogjuk föl nagy érdeknek a nyilvános istentiszteletet; legyen az a közélet egyik megszentelése. Menjünk szívesen a szentmisére s emeljük tőlünk telhetőleg díszét.

b) S milyen legyen ez a mi odaadásunk? «Prompta voluntas ad divini cultus actus exercendos» készséges, lelkes, kitartó akarat, figyelem és odaadás az istentisztelet végzésében. Ez a «prompt» akarat nemcsak templomokat épít, de díszít is, söpör is; az istentisztelet fényét emeli: készséggel hajt térdet; áldozik áhítattal, kezeit összetéve; tiszteli az

egyház szokásait, funkcióit ; szeme, arca a templomban olyan, mint az öröklámpa. Egy szentáldozás «comme il faut», ragyogó példa. Nincs religió, hol nincs devóció ; a devóció a religió imája.

c) Honnan a devóció? «In meditatione mea», az elmélyedő lelkekben gyúllad ki a tűz. Honnan legyen a készség az akaratban? . . . «Voluntas ex intelligentia». Jézust látni . . . ezt az édes megtestesülését mindannak, ami erős és szép, «qui dulci vita inescat», aki elbűvöl életével s aki oly fölségesen tud magának élni, és engem is arra utal : magadnak élj. Az ő áryr. éka vetődik reám ; egyéniségének benyomása eltörülhetlen, s e közelségben pattannak gondolataim és indulataim rügyei, tavaszom van. «Memor fui Dei et delectatus sum», emléked örömöm, s közeledben «devót» teremtményed leszek. Jézust kell nézmem, aki imádkozik a hegyen, a Táboron, a pusztában, a templomban, s akinek imája oly fölséges és édes, hogy próféták, Mózes és Illés jönnek le hozzá, s angyalok szolgálnak neki. Mily fölséges asszisztencia ! Lelkük lobogó fáklya ; szívük tömjénes parázs ! Mily gyertyafény, mily tömjénfüst !

A gazdag ifjú.

261. «*És amint kiment az útra, eléje jutván egy valaki, térdhajtva kérde őt: Jó Mester, mit cselekedjem, hogy az örök életet elnyerjem? Jézus pedig mondá neki . . . Tudod a parancsokat: Ne paráználkodjál, ne ölj, ne orozz . . . Amaz pedig felelvén, mondá neki: Mester, mind megtartottam ezeket ifjúságomtól. Jézus pedig rája tekintvén, megszereté őt és mondá neki: Egy hitjával vagy; menj, amid vagyon, mind add el . . . azután jöjj és kövess engem. Ki megszomorodván ez igén, elméne bánkódva, mert sok jószága vala. És körültekintvén Jézus, mondá: Mily nehezen jutnak Isten országába, kiknek pénzük vagyon*» (Márk 10, 17—23).

a) Jézushoz fut, telve szeretettel s lelkesüléssel a tiszta, szabad ifjúság egy kedves képviselője, Jézus pedig lelkének gyönyörével nézi őt ; tetszik neki ; örül, hogy hozzá jön, örül e lélek megnyilatkozásának, mely az örök élet után vágyik. Azért buzdítja, hívja : jöjj közelebb s egyre közelebb, és ha helyén van szíved, szegődjél hozzám egészen, apostolom lehetsz. Ez Jézus irányzata. Kössük magunkat hozzá ; a mulandóság a mi kínunk, azzal be nem érjük ; Isten, élet, boldogság kell nekünk ; azután az érthetlenség a mi kínunk, a befeketetlen, céltalan lét, és mivel a mulandóságot s a lét érthetlenségét le nem győzi sem tudás, sem technika, sem

kultúra, hanem csak a hit, azért hitben kötöm magam az Úrhoz ; nem mint fogalomhoz, hanem mint a lét forrásához és az érthetőség kulcsához. Ez alapon van létemben egység és termékenység. Ez alapon szívesen tartom meg a parancsokat ; itt kikerülöm a veszedelmet «ein Riese zu sein von unendlichem Wachstum, der in einen niedrigen Kerker eingeschlossen zum Krüppel verkümmert». Ez alapon tovább akarok nőni s fejlődni, Jézushoz hasonlítani. Aki feléje halad, az tagadások, lemondások, korlátozások, csupa «nem», «nem» közt mozog, de e «nem»-ben erőteljes «igen» rejlik ; e korlátozások a szépségnek körvonalai ; mikor tagadok, akkor letörök egy-egy darab természetet a szellemi szépségért és erőért. Ez a megtagadásnak filozófiája.

b) *«Ezeket mind megtartottam ifjúságomtól.»* Nagy kegyelem, mikor Isten hív «a juventute mea» s valaki megérti. Ez az öntudat földi mennyország. Tiszteljük, szeressük s tartsuk meg a parancsolatokat. Tartalmat a lélek nem a külső parancsoktól s törvényektől nyer, hanem törvény, parancs igazítja, öntudatra segíti életnyilvánulásait ; kialakítani segíti belső szépségét. A törvény csak akkor érvényesül, mikor önkaratomban megtestesül. Így lesz a törvény s a morális az én tulajdonom, valami, amit akarok s átélek. Így lesz az eszmény az én javam, mely kitölt, gazdagít s boldogít. Az Isten akarata mérhetetlen erő s boldogság, és azért hogy megteszem, magamévá, önerőmmé, önboldogságommá változtatom. Ha akarsz erőt s boldogságot, teljessé az isteni akaratot. Jézus reád fog tekinteni kedvvel és szeretettel.

c) *«Amaz, hallván ezeket, megszorodék . . .»* Megszorodék, mert csak a lemondást nézte. Aki a krisztusi életben csak a lemondást s a törvény békóját érzi, az még nem élte át az azokban rejlő szépséget ; az a formában még csak korlátot és a körvonalakban csak tagadást lát. De hát tagadás-e a madonna-arc körvonala? Az is korlát, határ, de ez a határ és korlát a harmónia sugallatából, egy belső törvényességből való. Minden formának és törvénynek akaratomból, szeretetemből kell fakadnia, akkor válik morálisommá ; hajlamaimmal, szenvedélyeimmel — melyek vakok, formátlanok, immorálisok — ütközhetik ; de az nem baj. Bízó szeretettel fogom át a szép formát, értékemmé s szépségemmé változtatom. Ezáltal tartalmat s erőt érzek, átélvezem s örülök neki ; úrrá, királlyá, krisztusivá leszek. «Ki bennem hisz, annak szívében élő vizek folyamai, erők s örömek fakadnak.»

A HARMADIK HÜSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 333

d) «*És körültekintvén Jézus,*» ő is elszomorodék s föl-sóhajtott: Ó mily nehéz a gazdagság ígézetétől fölcsődnia még az ilyen tiszta fiúnak is! Érezze át minden gazdag, hogy veszélyben forog, a léhaság, a semmittevés, fényűzés, a szívtelenség, kegyetlenség, irigység, nagyzás veszedelmében; könnyen csalódhatik; szabadnak véli magát, pedig rab; megszereti a pénzt, s elfeledi, hogy az csak bizományba van adva neki. Ah Uram, semmit sem szeretek úgy, mint lelke-met s annak szabadságát! Ki tudja, mily léha lett később az ifjú, s fényűzésben, henyeségben vesztegette el életét. Hányra volt a gazdagság vészthozó; komoly munka helyett csak oktalan kedvteléseknek éltek.

Ime, mi mindent elhagytunk.»

262. a) «*Akkor felelvén Péter, mondá neki: Ime, mi min-dent elhagytunk és téged követtünk; mi lesz hát velünk?*» (Máté 19, 27). «Mindent elhagytunk» — mondja Péter — halász-kunyhót, hálót, sajkát, mindent. Nem gazdagságot, állást, rangot, de azt, ami szabadságunkban, hozzád való közeledé-sünkben, veled való egyesülésünkben akadályozhatott volna. Mi lesz tehát velünk? Királyok lesztek és világot ítélték! Mindenről lemondani nagy tett; aki ezt megteszi, megdicsőül, megítéli s megszegyeníti a röghöz, ingerekhez, élvezetekhez tapadt világot. — Le kell mondanom 1. mindarról, ami bűnre visz és csábít; 2. az önmegtagadást azzal a szándékkal kell gyakorolnom, hogy az a lelkiséget, a szabadságot, az Isten-hez való közeledést mozdítsa elő bennem. Az önmegtagadás fokain közeledünk Istenhez; ezek a mi királyi székünknek lépcsői. Menjünk bizvást föl rajtuk.

b) «*Jézus pedig mondá: Bizony mondom nektek, hogy ti, kik engem követtetek . . . és mindaz, ki elhagyja házát, vagy atyját, vagy anyját, vagy feleségét, vagy fiát, vagy szántóföldjét az én nevéért, százannyit nyer és az örök életet fogja bírni.*» Nemcsak apostoloknál, hanem mindenkinél sürgeti az evangélium a lemondást s az odaadást Istenért. — Jó a lemondás; a sza-kitás a földdel a nagy lelkek útja; ezt ki nem törülhetjük az evangéliumból. — Szülő, férj, feleség, tán zokon veszik, kímé-letleneknek nézik Krisztus e kijelentéseit, de ne ütközzenek meg ezen; testben hozunk áldozatot lélekért; életben, egész-ségben, vagyonért, tudásért, tehát ugyancsak a tökéletes-ségért. — Ne higgyünk a lágyemeleg csitítóknak, kik elidege-nítenek az áldozatos iránytól; ne hallgassunk a szirénekre, Ellen Key-féle szentimentális idealistákra, kik arra buzdi-

tanak, hogy «éljük ki magunkat». Nincs lelki műveltség erő s áldozat nélkül. Az élvezetvágy a népek elfajulását vonja maga után. Elsősorban tehát ennek letörésére nevelm magamat.

c) A szebb, nemesebb élet még inkább sürget áldozatokat. Hozzuk meg ezeket mély átérzésével annak, hogy Istenért hozzuk, a Fölség kedvéért. Ez a mi dicsőségünk, ha dicsőségére valamit adhatunk, vagy tehetünk; nagy a mi tartozásunk; örüljünk, ha hálából neki valamit följajánlhatunk; rémes a mi adósságunk; érezzük magunkat boldogoknak, ha engesztelésül valamiről lemondhatunk. A brabanti gróf elment a keresztes haddal a Szentföldre, s magával vitte feleségét, és mialatt ő hadakozott, felesége a betegeket ápolta Jeruzsálemben. Idő multával vissza kellett térnie hazájába, de felesége ott akart maradni és kérte őt, hogy hagyja ott, s ő tovább is fog Istennek s a betegeknek szolgálni. «Hogy hagyhatnálak itt — szólt a gróf —, hisz nem élhetek nélküled.» De az csak tovább rimázkodott. Végre a pátriárka elé került az ügy, s ez mélyen megilletődve az asszony áhítatától, szintén kérte a grófot, hagyná ott feleségét. S mikor már semmi sem használt, s a gróf továbbra is vonakodott, a pátriárka Krisztus vérenek egy kőre száradt cseppjét — a jeruzsálemi egyház reliquiáját — ajánlotta föl a grófnak cserébe feleségéért. Ez hatott. E kincsért a gróf szíve kincséről lemondott. — Mit nem tennék én is Krisztus véreért, a kegyelemért, Krisztusnak hasonlóságáért?!

A szőlőműveseket fogadó családós ember.

263. a) *«Hasonló mennyeknek országa a családós emberhez, ki jókor reggel kiment műveseket fogadni szőlőjébe... És kimenvén három óra tájban látá más hivalkodókat állani a piacon»* (Máté 20, 1). Az Isten országa munkakedv és tevékenység, melyre Isten lelkesít s melyért ő fizet. Akarja, hogy dolgozzunk, hogy erőnket munkában kiváltsuk; ahhoz erő és lélek kell; egészség és jókedv. A lélek és jókedv visz, kitartást ad s jó fogást biztosít. Nélküle iga s nyögés az élet. A munkában fejlődik ki erőnkkel egyéniségünk is; szóval munka által az élet kincssé lesz, s a világ is körülöttünk jobb lesz. Fájdalmas és szomorú a dologtalanok sorsa: Mit álltok itt egész nap hivalkodva? Az erők s energiák Istene méltán veti a renyhék szemére a dologtalanyságot; Isten ments, hogy ez nekem is szóljon. De soknak szól! Főleg a jobb módú asszonyoknak és a magasabb társadalmi rétegekből való

leányoknak, kik munkátlanul töltik vagy diletantizmussalrontják életüket; unatkoznak, idegesek, keserűek lesznek. Álljunk ki érző szívvel a világ piacára; érezzük át felebarátaink sokféle baját, s megcsendül az Isten szava, mely munkát jelöl ki majd nekünk is.

b) *«Menjetelek ti is szőlőmbe.»* Szőlőjébe küld. Az Isten szőlője az élet a maga sokféle hivatásaival s örök céljával. Itt dolgozik mindenki a maga helyén, a társadalom, hivatal, család, intézmények keretében. Dolgozunk Isten gondolatain, dolgozunk a jobb világon. Tegyük ezt öntudattal; bármit teszünk, tegyük a krisztusi egyéniségnek tisztult, nemes, emelkedett fölfogásával. — Van sok munkánk, sok dolgunk s vállalatunk, melyet az idő folyása talán üresnek s látszat szerint hiábavalónak tüntet föl; de csak iparkodjunk azon, hogy erőnket jól fölhasználjuk, s hogy ne inspiráljon minket soha önzés, makacsság, szűkkeblűség, elfogultság. Állítsuk bele a nemes egyéniséget mindenbe, hogy szórakozásunk is erkölcsi tett legyen. Tegyük jót s tegyük a jót jól, s a jó alatt ne csak bőjtöt, imát, alamizsnát értsünk, hanem mindent, amit öntudattal végzünk. Kérdezzük gyakran: mit tegyek most legjobb tudásom s legnemesebb indulatom szerint?!

c) *«Isten szőlőjében»* Isten gondolatain dolgozván, az ő munkatársai leszünk. Isten dolgozik mindenben s mi vele! Minél nemesebb s lelkibb a munka, annál igazabb, hogy Istennel dolgozunk. Isten legszebb műve az ember, s a világban minden munka valamikép érte folyik, de különösen az, mely közvetlenül szolgálja a lelki világot, a fölvilágosodást, a hitet, az erkölcsös életet, az erényt. Fektessünk erre nagy súlyt, s ha csak egyetlen egy jó érzelmet ébresztettünk valakiben, higgyük, hogy ezzel is jobb lett a világ.

d) *«Jókor reggel kiment... Kimenvén három óra tájban... és ismét kiméne hat és kilenc óra tájban... tizenegy óra tájban.»* Isten különböző időben szólít munkára; leggyűn hálások a hívásért s hűek a kegyelemhez. Ne emlegessük panasz néven, hogy korán hitt, hogy mi viseltük a nap forróságát s terhét, mialatt mások éltek világukat. Hát panaszkodjunk-e azon, hogy az élet s nagy kötelességeink öntudatára jókor ébredtünk, — hogy életünkben tartalmat s mélységet korán találtunk, — hogy el nem tévelyedtünk s kincseinket el nem pazaroltuk? Ez a legnagyobb jótétemény; *«a juventute mea vocasti me»*, boldog vagyok, hogy ifjú koromban hívtál engem! Ezért külön hála jár! Másokat

később hívott. De mindenkit hív s kész elfogadni bármikor. Késő nincs, míg élünk, s elérhetjük még a tizenkettedik órában is azt, hogy az örök életet elnyerjük. De mily kár az időért, melyet nem Istennek éltünk. Ha a szentek emlékezetén folt s boldogságukon árny lehetne, úgy bizonyára az elvezetett időnek tudata volna az! Senki se mondja: «Későn van», hanem szeresse az Istent s szolgáljon neki annál buzgóbban, minél több időt veszített eddig is.

e) *«Mikor pedig beesteledett, . . . eljövén, kik tizenegy óra tájban érkeztek vala, vőnek egy-egy tizezt. Eljövén pedig az elsők is, azt vélték, hogy többet nyernek, vőnek pedig ők is egy-egy tizezt és zúgolódának.»* A jókor munkába álló munkások szemét szúrja, hogy a később érkezettek is egyenlő munkabért kapnak; zúgolódnak, irigykednek s lázadnak. A «mennyországot» véve, melyet már itt élvezünk, ha Istent szeretjük, s azt, melyet a túlvilágban várunk, e zúgolódás esztelen, mert az minden emberben más és más. Az enyém az, melyet én dolgozok ki magamnak. A munka alatt itt a hitből való szép, krisztusi életet s nem a külső sikereket és vívmányokat értjük; aki a krisztusi típust kialakította magában, ha hosszú, ha rövid idő alatt, s meghal, az üdvözülni. Egyenlőségről szorosan véve szó nem lehet, mert minden ember más és más; csak cél-érés tekintetében, vagyis arra nézve, hogy üdvözülünk, — lehetünk egyenlők; mélység és tűz, szépség s erő tekintetében nem. — Kár volna, ha sok éven át pizmogva, kapkodva nem érnék messzibbre, mint mások rövid időn át. S ha Krisztus él bennem, mit irigykedjem? Minden ilyen lélek szép! Mit irigykedjék a kankalin az ezerjófűre vagy a nefelejsre? Legyünk krisztusiak, e szépség erő s öröm s élet!

Krisztusi szolgák.

264. a) *«Tudjátok, hogy a népek fejedelmei uralkodnak rajtok, s akik nagyobbak, hatalmat gyakorolnak azokon. Ne úgy legyen köztetek, hanem aki köztetek nagyobb akar lenni, legyen a ti cselédek»* (Máté 20, 25). A pogányság szelleme testvériséget nem igen ismert; a hatalmi ösztön szívtelen s kegyetlen kategóriákat állított a létbe; erőt nevelt naggyá, mely a gyöngét elnyomta, s szenvedéseikkel alantas lelketüket s gyűlöletüket fokozta; a hatalomból nyűg s az uralkodóból teher és vérszopó lett. «Nem úgy leszen köztetek»; a ti nagyságtok másoknak öröm és vigasz; a lelki kiválóság nem nyom le, hanem fölemel; a lélekben hatalmas segíti a gyöngét. Erre a hatalomra s nagyságra kell törekednünk; nem-

A HARMADIK HÜSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 337

csak hogy el nem venni mástól valamit, hanem «mindenkinek mindenévé» lenni.

b) *«Valamint az Emberfia nem jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon.»* Szolgálni jöttem, Isten intencióinak, szent akarátának szolgája. Mondja ezt mindenki : hivatalnok, üzletember, iparos, gyáros. Iparkodnunk kell, hogy szolgálatunkat megegyeztessük a krisztusi hűséggel. Rá kell arra jönnünk, hogy polgári kötelességünk, üzletünk, iparunk munkájában Istennek szolgálunk, nemcsak a jó szándék révén, hanem a munka által, melyet az Úr szabott elénk. Ez a világ az ő gondolata, melyet mi megvalósítunk. Így nyer az élet méltóságot s jelentőséget. — Ne gondoljuk, hogy a hivatali vagy ipari szolgálatot nem tehetjük Istennek ; dehogy nem ; ne gondoljuk, hogy ezzel az ördögnek kell szolgálnunk. A keresztyén üzletembert is a «szolgálat» szelleme lelkesítse ; szolgáljon ő a nagyközönségnek Isten akarata szerint ; a «szolgálat» gondolata kísérje a gazdasági harcha is, hogy becsület, hűség, türelem, kitartás által folytassa Isten művét.

c) *«Ti pedig ne hivatassatok rabbiknak, mert egy a ti mesteretek, ti pedig mindnyájan atyafiak vagytok.»* Az elsőség s a hatalom vágya mindenbe belopódzhatik ; papságba, apostolságba is ; itt is önmagát keresheti az ember s egoizmus lappanghat Istennek szentelt egyénekben s testületekben is. Ti ne járjatok az esztelenség e csapásán. Az apostolság felejtse el magát az odaadásig s áldozza föl magát a testvérekért ; ne akarjon emelkedni méltóságban s címeikkel ékeskedni. Ne hivatassatok rabbiknak, vagyis ha vagytok is azok, érezzétek át, hogy egyház, evangélium, szentségek, papság az emberiségért vannak, s ne legyen egyéni vagy rendi ambíciótok. A mai keresztyénységen a történeti fejlődés erősen elmosta e krisztusi vonásokat, s kevés a gondolkozó, «qui magis agit, quam agitur», aki önállóan cselekszik. Visz, sodor sokakat a világiás érzés árja. Uram, adj férfiakat, kikben az evangélium nem betű, hanem élet ; adj apostolokat, kik nem maguknak, hanem a lelkeknek élnek.

A Zebedeus-fiak.

265. a) *«Akkor hozzája méne Zebedeus fiainak anyja, fiaival együtt, imádván őt és kérvén tőle valamit. Ő pedig kérde: Mit akarsz? Felelé amaz neki: Mondd, hogy üljön az én két fiam, egyik jobbod, másik balkezed felől a te országodban»* (Máté 20, 20). Anyjukkal járulnak Jézus elé s kérni akarnak valamit, valamit, ami oly alacsony s durva fölfogásra mutat

Krisztussal és művével szemben ; ülni akarnak Krisztus mellett elsőként az Úr földi országában. Urak, nagy urak akarnak lenni, milyenek Pilátus, Heródes. E vágytól, e vérmes reménytől elfogódva lépnek az Úr elé. — Ez alacsony fölfogásról mondhatta az Úr: A ti gondolataitok nem az én gondolataim s a ti utaitok nem az én útjaim ; ég és föld közöttük a különbség ! Hányszor lép így oda az ember az Úr elé ; kér, kér valamit tökéletlen, oktalan szívének sugallatai szerint, — Jézus nem veti meg tanítványait ; türelemmel hallgatja kéréseiket s neveli őket az igazi nagyságra. — Kísérjen e jelenet emléke imáimban. Imádkozzam, de iparkodjam az «ő nevében», az «ő akarata» szerint imádkozni, hogy értelem, tartalom, igazság legyen imáimban.

b) Az ember elvilágiasítja az isteni szándékokat s magát az «Isten országát» ; nálunk minden föld, föld. Nehezen barátunkunk meg azzal, hogy az Isten szellem, s művei szellemiek ; s ez akadályunk. — A zsidók alacsony fogalmai az Isten országáról megakadályozták megtérésüket. Érzékies gondolkodás idegenített el sokakat az Oltáriszentségtől Kafarnaumban ! Milyenek az emberek fogalmai a lélekről, föltámadásról, mennyországról ! A lélek nem test, a mennyország Istenben való lét, a föltámadás átszellemülése a testnek. Vigyünk minél több szellemet az Isten műveinek fölértésébe.

c) *«Felelvén pedig Jézus, mondá: Nem tudjátok, mit kértek. Megihatjátok-e a poharat, melyet én fogok inni? Mondák neki: Megihatjuk. Az én poharamat inni fogjátok ugyan, de a jobb, vagy balkezem felől való ülést hogy nektek megadjam, nem engem illet, hanem akiknek Atyámtól készítette.»* Első gondotok az legyen, hogy engem híven kövessetek. Nem mondom meg, hogy mi vár rátok s hogy mit követetek tőletek. Nem árulom el, hogy te, Jakab, léssz az első vértanú apostolaim közül. Nem rettentlek el, hanem szívetekre kötöm, hogy járjatok utánam s foglaljátok le magatok számára az én követésemet ; s bármi lesz veletek, hajtogassátok : ez az Úr kelyhe, az ő kelyhe. Ezt megisszuk ; ezt inni dicsőség. A többi majd elválík. Isten majd megadja helyünket. Amen !

A Jerikó! vak.

266. a) *«Lőn pedig, mikor Jerikóhoz közelgetett, egy vak ül vala az útszélen, kéregetvén. És midőn hallotta az átmenő sereget, kérdezé, micsoda az? Mondák pedig neki, hogy a názáreti Jézus megyen által. És kiálta, mondván: Jézus, Dávidnak fia! könyörülj rajtam»* (Luk. 18, 39). Mily szájalomra méltó s gyakori

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 339

kép ez : vak koldus az országúton ; nem látja az égi világosságban fürdő világot, sem Krisztust. — Hány a vak, ki nem ismeri az élet célját, az élet s a küzdelem tartalmát, ki nem látja Krisztust ! Pedig az országúton, sőt a hadak útján ül, mellette vonulnak lelkes, bizó, Krisztushoz ragaszkodó seregek, de ő nem látja. Az ilyen lelkiület természetesen szegényes is, koldusos is, ha kincses lelkek kavarognak is körülötte. — Hadak útja a kereszténységnek, a szentek példáinak útja, s a hitetlenség, a szkepszis és erkölcstelenség vak koldusokkal szegélyezi széleit ! Csak előre ! A koldusokhoz le nem ülünk, az árokba le nem kerülünk ; dolgunk van ; Krisztus megy elől, mi utána ; a koldus-ének nem a mi énekünk !

b) *«És midőn hallotta az átmenő sereget, kérdezé . . .»* Nem lát, de hall ; nem jár, de értésére jut a járók lelkesülése és kérdezi, hogy ki ez, ki a seregeket vonzza s indítja, ki ez, ki a tömegekben ennyi kedvet s tüzet éleszt ? Észreveszi, hogy mennyire függnek rajta és felejtének házat, otthont, s mily nagylelkűen járnak utána, és megszállja a lelkét a vágy : *«Ő bár én is mehetnék veled Krisztus, bár láthatnálak ; bár nem az útszél s a maradiság, hanem a törtető erő és a te nyomaid volnának az én részeim is ; bár ne tapadnék sárhoz s árokhoz és ne tengődném alamizsnán s könyörületen»* s fölkiált : *Dávidnak fia, könyörülj rajtam ! «Kiálts, ne hadd abba», kiáltson szemed s szád ! Neked is mondja : kövess engem ! Tehát akar s vonz téged is, s majd belső sugallattal, majd a természet, vagy történelem révén magához terel.*

c) *«És akik elől menének, jeddék őt, hogy hallgasson. Ő pedig annál jobban kiálta: Dávidnak fia, könyörülj rajtam.»* Annál jobban kell kiáltanunk s a világgal nem sokat törődnünk ; az hamar kárhoztat, de hamar dicsér is, ha sikereket lát. Úgy kell szeretnem lelkemet, hogy nem szabad félnem még mások neheztelésétől sem. S Jézus meghallgat ; zaj, nyilvánosság nem akadályozza meg abban, hogy megálljon s a koldusnak vágyát teljesítse. Teljesítette ; meggyógyította. A koldus gazdag lett, mikor Krisztust látta ; otthagya rongyait s a kőkopkát, és ment az Úrral ; mily kedvvel, mily ragaszkodással ! *«Valamikor sötétség voltatok, most pedig isteni világosság vagytok ; járjatok a világosság fiaiként.»*

Zakeus, a vámos.

267. a) *«És bejövén Jézus, átment Jerikón. És íme egy Zakeus nevű férfiú, ki a vámosok feje és gazdag vala, kívánta látni Jézust, hogy ki ő; de nem láthatá a seregtől, mert alacsony*

termetű vala. És előre jutván, fölhágott egy vad fügefára, hogy lássa őt (Luk. 19 1). Látni akarja a hatalmas, csodálatos embert; követésére még nem gondol. Útfélen áll, útféli fára mászik s néz. Ettől a tekintettől, melyet a kíváncsiság vet az Úrra, mint történeti egyéniségre, Zakeus el nem változott volna; látta volna, lemászott volna és élt volna tovább. Ezek a terméketlen gondolatok, érzések, tekintetek... nem az Isten magvai. Ha vannak is indítások, de új világot nem teremtenek. Hány eseményt nézünk, hány könyvet olvasunk; föl is ébredünk földadatainknak öntudatára... csupa látás, nézés, lelkesülés, de sok terméketlenséggel. A hideg, fényes eszmények imponálnak, de nem adnak teremtő, alakító lelket!

b) *«És midőn ama helyre jutott, föltekintvén Jézus, látta őt.»* Jézus néz reá; Zakeus elfogja kegyes tekintetét, mely a lelkébe mélyed, azt átjárja és megaranyozza. Ki tudná e bepillantó pillantást ecsetelni; az Isten beömlése s az erő közlése az; az ilyen tekintettől fölmagasztosul a lélek. — Nem ismerem meg őt, ha ő maga nem néz rám; kérve kérem tehát, hogy ő nézzen, ő jöjjön, ő hívjon s szólítson, ő a meleg, édes, erős élet, mely eltölt és szeret.

c) *«És mondá neki: Zakeus! sielve szállj le, mert ma a te házában kell maradnom.»* Mily sietség fogja el, a lélek lelken-dezik benne; siet haza s előretör. Mily új világításban lát utcát, embert, házat, feleséget! Egy-két lelkes szót mond ennek is, annak is, a többi sugárzó arca mondja el. A tömeg izgalma most ünneppé lőn benne; a próféta jön és hozzá száll... már itt is van. Mily könnyű szolgálni az Úrnak, mikor a nagy méltatás érzete szeretetté válik bennünk.

d) *«Meghallván pedig Zakeus, mondá az Úrnak: Uram! ime javaim felét a szegényeknek adom; s ha valamikor valakit megcsaltam, négyannyit adok vissza.»* Ime «örvendve» fogadja az Urat s fölségének hódol az új, az átalakított ember érzel-meivel. Rabja voltam a pénznek; ezentúl nem leszek; meg-károsítottam mást; ezentúl jóváteszem; csak bírjalak téged, szeretetedet, méltatásodat. — Mikor a jóság, a szépség, az erő, az élet ajtónkon kopog, ne zárjuk ki, hanem fogadjuk be örömmel s engedjünk hatalmának. Hisz' mérhetetlenül többet ad, mint vesz; pénzt, buta rögöt, testet-vért kíván s helyébe lelket, erőt, örömet ad.

e) *«Mondá neki Jézus: Ma lett üdvössége e háznak, mivel-hogy ő is Ábrahám fia: mert az ember fia azt jött keresni s üdvö-zíteni, ami elveszett vala.»* Üdvösségem lesz, mikor Jézus bevonul, s tudok megalázódni, buzdulni, tisztulni, örülni,

áldozni ; mikor lelkem fölpezsdül jókedvemben s gondolataim lendülnek ; mikor érzéseim kifeszülnek és tiszta szférákba emelkedem ! Hát csak szabad utat e kristály-áramoknak ! Ne mondja senki, hogy nem bírja. Szeretni tudunk, szeressünk s áldozunk. A nemtelent mossuk s égessük ki, s higgyünk a jóban és erejében. Jézus barátsága átalakít s megment !

A tűz gíra.

268. *«Egy nemes ember messze tartományba méne . . . előhíván pedig az ő tűz szolgáját, tűz girát ada nekik, így szólván hozzájuk: Kereskedjete, míg megjövök, s az egyiknek tűz girát, a másiknak ötöt, a harmadiknak egyet adott»* (Luk. 19, 12).

a) Az Isten sok mindenféle erőt, tehetséget, többkevesebb vagyont bíz kezeinkre, és akarja, hogy fölhasználjuk. Ez utóbbira nézve akarja : 1. hogy urak legyünk ; hogy ne a vagyon, a gazdagság bírjon minket, hanem mi bírjuk azt. Akarja, hogy pénzünk ne holt súly legyen lelkünkön, hanem eszköz kezünkben sokak szolgálatára. Szabadoknak kell lennünk ígézetétől, hogy sokakat szabadítsunk ; lélek kell belénk, hogy másokat fölemeljünk. Kereskedjete, míg eljövök ; mindez nem a tettek végleg ; számon kérem tőletek. A felelősség ez érzete nagylelkűvé és szabaddá tesz. Eszköz-e, vagy holt súly-e vagyonom? Rabja, vagy kezelője vagyok-e?

b) Használjuk föl először is gyakorlati, becsületes, erkölcsös gyümölcsoztetés által. Szerezni annyi, mint gyümölcsoztetni ; de szerezzünk kifogástalanul, tisztességes úton-módon. Bűn árán szerezni és azután jót tenni akarni, Isten előtt utálat. 2. Segítsünk vele másokat, de lélekkel, mint kik kincset gyűjtenek : «kincsed leszen a mennyben», ez a gondolat vezessen ; tehát becsüld az alamizsnálkodást, szeresd s örülj neki, mint a kincsgyűjtésnek ; végezd alázattal, önhietség, kevélység nélkül. E lelkülettől függ adományod értéke ; Jézus szeme fölragyog, mikor az özvegy filléradományát látja. 3. Használjuk föl ideális célokra is : templomokra, iskolákra, nevelésre, közintézetekre. Az a szép templom és harangzó, az a fölséges kép és oltár époly jótétemény a fáradt, lelket kereső embernek, mint a kenyér és ruha.

c) Vagyonon, pénzen kívül az ember léleknek, tehetségeknek, érzékeknek, egyéni tulajdonoknak ura. Föl kell használnunk mindezt. Rá kell magunkat szánnunk arra a földatra, mely állásunk, hivatásunk folytán nekünk jutott. Ami vagyok, annak élek lélekkel. Kötelességteljesítésemben keresem elsősorban az én jótetteimet. Nem az alamizsnában,

betegek látogatásában, bőjtben ; az mind jó, de nem első ; első a köznapi, rendes élet, melynek jótettekből kell állnia, értem a gondolkozást, indulatot, akaratot, szívességet, türelmet stb. Hivatalban, üzletben, háztartásban jószándékkal, jóindulattal, jellemesen, következetesen dolgozom ; ezek egyéni és társadalmi jótettek. Mily boldog és okos, ki így cselekszik ; mily bárgyú és oktalan, ki a girát elássa, ki tehetéseit föl nem használja ; az ilyen gyöngíti, eltompítja tehetéseit, örömetlené teszi életét s megvalósul rajta a szó : «Mindannak, akinek vagyon, adatik és bővelkedni fog ; attól pedig, akinek nincsen, amije van, is elvétetik tőle».

Mária kenete.

269. a) *«Mikor pedig Jézus Bethániában volt, a poklos Simon házában, járula hozzá egy asszony, alabastrom edényben drága kenettel, melyet az asztalnál ülőnek fejére önte»* (Máté 26, 6). Bethánia, kedves név, Jézus vonzalmaival telve ; kegyelme és szelleme a tüzes, hálás szeretet reflexeiben van megörökítve. Bethánia kedves otthon, hol Jézust szerették, Jézus pihenője s öröme, telve illattal, Mária kenetével. Menynyire szeretem én is a helyet, hol Jézust szeretik és azokat, kik Jézust szeretik . . . Mária szeretete Lázár föltámasztása óta még mélyebb lett ; halálját a föltámadt élet öröme hevítette, és így mikor Jézus fejére önté kenetét, nem is olajat, hanem lelkét öntötte rá, «kiöntötte lelkét az Úr előtt». Szerette Jézust, «mint a maga lelkét» s odaadott volna érte mindent «és lelkét kezébe vette», hogy odaadja neki. S Jézusnak van ez iránt szíve ; mint napsugár süt be lelkébe a közeli szenvedésnek felhős, viharszegélyezett láthatáráról Mária szeretete s megvigasztalja őt. Annyira jót tesz neki, hogy evangéliumába iktatja : lelkek, így kell szeretnetek, közelednetek, érintenetek . . . hogy örömöm legyen bennetek.

b) *«Látván ezt a tanítványok, neheztelének, mondván: Mire való e vesztegelés? mert ezt drágán el lehetett volna adni és a szegényeknek osztani. Tudván pedig ezt Jézus, mondá nekik: Miért vagytok ez asszony bántására? ő jó cselekedetet tett velem.»* Jóra költötte a pénzt, a legszebbre, a legédesebbre. Úgy-e a mezei virág nem tékozlás, hanem az Isten művészete ; a szív fakadása sem tékozlás, és az öröm megéri a költséget. Ami lelket emel s nemesít, ami szívet indít s melegít, ami föllendít és tompa, állati, ösztönös világunkat felsőbb fénnel s meleggel átjárja, az mind megéri a költséget. A természet, a művészet, a kegyelem, mind ezt vallják. Ne csak kenyeret

A HARMADIK HÚSVÉTTŐL A NEGYEDIKIG 343

és ruhát adjatok az embernek, pazaroljatok rá egy kis kenetet is ; ne csak pénzt adjatok, hanem olajat, örömet, élvezetet. Az életet nem lehet üzleti szempontok szerint kimérni ; szabadítsuk föl az embert a köznapiság taposó-malmából, csináljunk neki ünnepeket, tegyük szebbé s lelkiebbé életét.

c) *«Bizony mondom nektek, valahol az evangélium hirdetteitni fog egész világon, az is elmondatik, amit ez cselekedett, az ő emlékezetére.»* Tehát ez is hozzátartozik az üdvhozó jóhírhoz ; az evangélium örök, dicsőséges, virágos keretbe foglalja Mária emlékezetét. — Ez is evangélium, hogy Jézus szereti a barátságot s tud ünnepet ülni ; ez is evangélium, hogy Jézus szívéhez mily édes szeretettel kell közeledni ; de mennyire az ! Mit érne minden más, ha ezt meg nem tanulnók ? ! Sőt az evangélium ugyan penitencia-hirdetéssel kezdődik, és Mária is ez útra lépett ; de azután a lelkek egyesülésének jóhírévé válik : Szeressed Uradat Istenedet Mária szeretetével . . .

d) *«Mert ő e kenelet testemre öntvén, azt temetésemre cselekedte.»* Mily szomorú árnyak ezek Jézus lelkén ; közeledik már a szenvedés, néhány nap választ el attól ; e fölkenést már úgy veszi, mintha temetési szolgálata volna. De mi tudjuk, hogy e lelkek szeretete Jézusnak fölkenésül szolgált küzdelmeire is. Lélekben látta azokat, kiknek szeretete s hűsége vigaszul szolgált, kikért szívesen szenvedett. — Jézusom, nagyra törekszem, vigaszod akarok lenni.

A kiadó jegyzetei.

Az *Elmélkedések az Evangéliumról* megjelent először Fehérvárott mint a szerző kiadása 1908-ban, 761 kisebb nyolcadréti lapon. — Ezzel szemben a második kiadás (ugyan-csak a szerző kiadása, Fehérvár, 1910; 763 lap) 8 új elmél-kedést tartalmaz, némely elmélkedés bővült, más új helyet kapott és a szöveg sok helyen javítva van. Az «Elmélkedések» tehát Prohászka egyetlen műve, mely második «bővített» és «javított» kiadásban jelent meg. A harmadik (Budapest, 1914, 740 lap, Szociális Missziótársulat) és a negyedik (Buda-pest, 1924, 740 lap, Szent István-Társulat) kiadás a II. kiadás változatlan lenyomatai.

Ez az ötödik kiadás szintén a második kiadásnak a közben becsúszott sajtóhibáktól lehetőleg megszabadított lenyomata, két változtatással: Minden elmélkedés folyószámot és címet kapott. A szerző maga is adott címeket, melyek természetesen megmaradtak. Ezek a jelen kötetben a 2—7. 14. 16. 17. 27. 30—35. 37. 38. 40—42. 44. 45. 47. 50. 51. 56. 59—61. 64. 65. 67—70. 72. 73. 75. 76. 78—82. 86. 89. 91. 92. 94. 96. 97. 101—103. 110. 112. 117. 146. 193. 194. 196. 203. 220. 228. 235. 236. 251. 254. számú elmélkedések címei. A többiek címe a kiadótól való. Mindkét változtatás, valamint a fő-címeknek a szövegbe való fölvétele az «Elmélkedések» könnyebb kezelését akarják szolgálni. Az eddigi kiadásokban a 740—760 lapos szöveg minden tagolás nélkül folyt, épen csak közök választották el az egyes elmélkedéseket és az egyes «punc-tum»-okat.

Van az «Elmélkedések»-nek egy *füzetes* kiadása is: «A túl-világ tornácalban.» Novemberhavi elmélkedések. Budapest, 1913. — «A pünkösdi lélek.» Elmélkedések. Budapest, 1914. — «Rorate coeli.» Ádventi elmélkedések. Budapest, 1915. — «Gloria in excelsis.» Elmélkedések. Budapest, 1915. — «A Jordán partjától a Táborhegyig.» Elmélkedések. Budapest, 1915. — «A Táborhegytől Bethániáig.» Elmélkedések. Budapest, 1916. — «A szép szeretet anyja.» Elmélkedések. Budapest, 1916. — «Bethániától a Golgotáig.» Elmélkedések. Budapest, 1916. — «A keresztfa alatt.» Elmélkedések. Budapest, 1916. — «A Fel-támadott nyomában.» Elmélkedések. Budapest, 1916.

Ez az egykötetes kiadástól némi elrendezési különbségeken kívül főként abban tér el, hogy többet elhagy annak 465 elmél-kedéséből, viszont 44 újat tartalmaz.

Érett megfontolás javalta, hogy az egykötetes kiadás szol-gájon a jelen kiadás alapjául. Először is az egykötetes forma terjedt el és lett az elmélkedő lelkek vezérkönyve. Aztán a

füzetes forma nem ért új kiadásokat, viszont a kötetes a füzetes után is, a szerző szeme előtt új kiadásra került. Ebből szabad azt következtetni, hogy az egykötetes kiadás volt a szerző igazi «gyermeké». A füzetes kiadás többlete megfelelő keretben hozzáférhetővé válik majd a Prohászka-olvasók községének.

Az «Elmélkedések» egykötetes kiadását Wense Róza báróné finom érzéssel németre *fordította* és Kösel-Pustel kiadta «Betrachtungen über das Evangelium» címmel három kötetben. Ma már a 15.—17. ezer van forgalomban. A füzetes kiadásból ugyanattól a fordítótól, ugyanabban a kiadásban megjelent hat füzet, szintén átlag 17 ezer példányban. — Az egykötetes «Elmélkedések»-ből H. Libiński S. J.-tól 1926-ban Krakóban megjelent egy lengyel fordítás. Az angol fordítás kiadása küszöbön van, a francia munkában, az olasz és spanyol előkészítésben van.

A 154. lapon (122b) ezt olvassuk: «nem szabad bűnnek tartanom». Nem is az! Csak az akarat hozzájárulása által válik azzá. V. h. 123c. főként pedig 151. elm.

